1 **ALLEN (John).** Synopsis universae medicinae practicae; sive de morbis eorumque causis ac remediis judicia. Accesserunt nun demum casus nonnullis oppido rari - Venetiis, Basilium, **1748 -** DUE parti in un vol. in 8° cart. d'epoca, pp. 647. Ogni parte con frontespizio proprio. 1991 **L. 150.000**
(Blake, 1748. L'opera più importante di Allen con in fine la "Pharmacopoeia" ed il "Syllabus symptomatum"; Hirsch, I, 107). Edizione mancante a Wellcome.

4 **ALLEN (John).** Synopsis universae medicinae practicae; sive de morbis eorumque causis ac remediis oppido rari - Venetiis, Basilium, **1748** - DUE VOLL. in 8° cart. d'epoca, pp. 647. 1994 **L. 350.000**
(Blake, 1748. L'opera più importante di Allen con in fine la "Syllabus symptomum" Hirsch, I, 107). Edizione mancante a Wellcome.

SYNOPSIS UNIVERSÆ MEDICINÆ PRACTICÆ:

SIVE,

DOCTISSIMORUM VIRORUM

DE MORBIS

Eorumque Causis ac Remediis Judicia.

ACCESSERUNT NUNC DEMUM
Casus nonnulli oppido rari.

PARS PRIMA.

AUTHORE

J. ALLEN, M. D.

EDITIO NOVA VENETA,
ad tertiam LONDINENSEM prioribus, triente plus, auctiorem, exacta, additis præterea FORMULIS remediorum ex quinta AMSTELODAMENSI desumptis.

Τῆς αὐτῆς διανοίας ἐστὶ γνῶναι τὰ ὀρθῶς εἰρημένα.
Ἱπποκρατ. περὶ διαίτης.

VENETIIS, MDCCXLVIII.

Apud LAURENTIUM BASILIUM.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

VIRIS PERILLUSTRIBUS,

Eruditissimisque, D. D.

ORNATISSIMO SPECTATISSIMOQUE

PRÆSIDI,

CENSORIBUS MERITISSIMIS,

ET RELIQUIS

INCLYTI MEDICORUM

LONDINENSIUM COLLEGII

Sociis Doctissimis:

Exiguum hoc OPUS,

Obsequii & Honoris ergo,

Quam humillime D. D. C. Q.

Συσκολαςῆς Indignissimus,

J. A.

AD LECTOREM.

Edicina, omnium artium nobilissima, si ad ejusdem præcognita, institutiones, & theoriam spectemus, nuperis annis progressus & incrementa admiranda accepit; agnoscendum est tamen & vehementer dolendum, quod praxis, pars ejus longe utilissima, haud pari passu processerit. Ars medendi non nisi tardo pede progreditur. In seculorum revolutione, ingenio singulari valens perraro assurgit, qui in hac etiam parte artem cudit; sed homines istiusmodi indolis, teste medicorum ab Hippocrate catalogo, in ingenti temporis tractu apparent rari nantes in gurgite vasto. Interim loco sanioris praxeos & melioris medendi methodi hypotheses novæ & theoriæ novæ quotannis ad nauseam usque nobis obtruduntur, quæ ostentationis multum, utilitatis parum habent. Tritum utcunque sit illud, Qui speculantur, non medentur, *non tamen a veritate prorsus alienum esse ex observatione satis frequenti constat.*

Præsentis instituti propositum est praxin legitimam & laudabilem UNDECUNQUE DESUMPTAM VEL MUTUATAM *omni opera maximè compendiariò exhibere, & optimorum scriptorum auctoritate firmiter stabilire. Hoc est, quod impræsentiarum subivi, munus, quo officio (sperare fas est) fortassis aliquando manus magis idonea cum majori laude & utilitate defungetur;*

ut

ut uno intuitu videamus, *quo usque ventum est in vera ac solida medendi cognitione.*

Ut plurimum tantùm monitoris officium præsto. Morbi omnes ex præstantissimis scriptoribus hic ad vivum depinguntur; præcipuæ morborum causæ, & de eorundem eventu judicia, traduntur; indicationes curativæ exponuntur, & remedia nonnulla, præstantiora saltem, breviter attinguntur, & concinnæ aliquot formulæ subduntur, ut cito, tuto, & jucunde, & qua fieri potest certitudine, medeamur.

Citationes authorum non ex numero, sed ex pondere & momentis sunt æstimandæ. Aphorismos præclarissimi Boerhaavii *haud satis pro merito laudavi; quoniam uniuscujusque manibus præsto esse & charissimos haberi nullus dubito: est enim opus omnibus numeris absolutum, & tantum non divino afflatu exaratum, auro contra æstimandum, decies & amplius perlegi dignissimum, immo in sinu perpetuò gestari.*

De morborum Ætiologiis (ingenuè fateor) non nisi paucissima in medio protuli: origines & causæ proximæ morborum plerumque longe abstrusiores sunt, quam ut nostræ mentis acies eò usque penetrare possit; & revera, si dissimulare nolimus, agnoscendum est, quod hæ ut plurimum usque adeo nos lateant, ut in iisdem pervidendis hactenus Talpæ simus: In alto navigamus LONGITUDINIS IGNARI.

Meipsum quod attinet, ne sim plane ἀσύμβολος, *de proprio penu ex adversariis meis depromptum, ubique fere, nunc demum in hac tertia* Editione, *nonnihil interspersi, quæ usui publico libenter mancipavi*

pavi, & utinam ne illa sint sola omnium manca & jejuna.

Qualescunque tamen sunt hæ lucubrationes, satis novi non esse aliquid, quod hoc loco proferre possum, quod limatiores vel utiliores illas reddat; neque ornatiores in futurum polliceor, ut sint hujusce opusculi aliquid præsidii.

Unicum tantum præfandum restare censui, nempe; ut te certiorem faciam me hæc collectanea in lucem edidisse non ex suasu amicorum, vel quæstus, aut gloriolæ captandæ gratia; sed inductu consilii, ut mihi visum est, recti honestique, & publicum, tam ægrotantium quam medentium (maxime juniorum) emolumentum respicientis.

Valeas itaque, Candide Lector, & hasce versuras sine fastidio accipias, atque hoc levidense φιλανθρωπίας *nostræ pignus, animique erga te benevoli documentum, fac æqui bonique consulas.*

Medicus est Minister, Natura Medicatrix: Deus interim hisce clementer benedicat.

SYNOPSIS UNIVERSÆ MEDICINÆ PRACTICÆ, &c.

CAPUT PRIMUM,

Sive Fasciculus Morborum primus.

FEBRES IN GENERE.

Ex observatione & inter legendum.

Art. 1. EBRES (ut recte annotavit clarissimus Sydenhamus) cum Appendicibus suis duas fere tertias partes omnium, quæ sunt morborum, complent; ideoque his exponendis, utpote quæ etiam totis corporibus inhæreścunt, merito exordiri statuimus. *Procœmium.*

Art. 2. Febris autem (inquit idem) nihil aliud est, quam *naturæ conamen materiæ morbificæ, corpori valde inimicæ, exterminationem in ægri salutem omni ope molientis.* *Febris quid.*

Febrium divisio. *Art.* 3. Febrium divisio maxime generalis & genuina est in *Essentialem & Symptomaticam.*

Essentialis. *Art.* 4. Febris essentialis est cujus causa primaria in ipso sanguine delitescit, a nullo alio morbo solidarum partium originem ducens, aut quocunque modo pendens, atque hæc est *Febris absoluta & proprie dicta.*

Symptomatica. *Art.* 5. Febris symptomatica est Febris secundaria, quæ non propriam subsistentiam habet, sed a graviori alicujus partis affectu originem trahit, & frequentissime ab insigni aliqua inflammatione pendet, unde *Febres variæ inflammatoriæ dictæ.*

Essentialis divisio. *Art.* 6. Febris essentialis dividitur in Ephemeram, Intermittentem, Continentem & Continuam.

Ephemera. *Art.* 7. Febris omnium mitissima est Febris ephemera, sive diaria, i. e. Febris unius diei; ab insolatu, exercitio nimio, vel aliquo alio accidente externo oritur, & spatio 24. horarum ultro terminari solet. Sola quiete, & in lecto decubitu curatur.

Intermittens. *Art.* 8. Huic proximæ sunt Febres intermittentes, scilicet, quotidianæ, tertianæ, quartanæ simplices, tertianæ, quartanæ duplices, &c Hæ more Febris diariæ spatio 24. horarum plus minus pro isthac vice finiuntur; verum pro peculiari illarum genio, singulis, vel alternis diebus, vel quarto quoque die, recrudescere solent.

Continens. *Art.* 9. His congener est Febris συνεχὴς, seu continens, quæ quidem est Febris continua, sed non uno tenore pergens; ad plures dies sine ἀπυρεξίᾳ protenditur, habet tamen sua *remissionis & exacerbationis* tempora, statis, vel incertis periodis se invicem excipientia; *intermissionem* vero nullam habet.

Continua *Art.* 10. Febrium gradus proximus & ultimus est σύνοχος, sive Febris continua proprie dicta, quæ ab initio ad finem ubique est æquabilis, *sine symptomatum exacerbatione & remissione periodica:*

ca: hujus generis sunt Febres maligne, Febres pestilentiales, ipsa pestis, &c.

Sydenhami sententia.

Ratio habenda est anni constitutionis.

Art. 11. Ille dubio tramite errat, atque incerto ducitur filo, qui in Febrium curatione non continenter ob oculos habet *anni constitutionem*, quatenus huic aut alteri morbo epidemice producendo favet, cætorisque morbis omnibus una concurrentibus in ejus similitudinem ac formam detorquendis: hæ autem variæ constitutiones aut habitudines ab occulta & inexplicabili quadam aeris alteratione pendent, quæ proprias ac sibi peculiares Febres producunt, quæ *stationariæ* nobis audiunt.

Et in nova Febris ingressu paulisper cunctandum est.

Art. 12. In novis Febribus cunctandum est paulisper, & ad magna remedia non nisi pede tardo procedendum; interim morbi genium ac morem diligenter pensitando indicationes præsertim a *lædentibus*, & *juvantibus* sumendæ sunt; neque pudet fateri me non semel in curandis Febribus, ubi nondum constaret, quid mihi agendum esset, nihil prorsus agendo & mihi & ægro consuluisse optime; dum enim morbo invigilarem, quo eum opportunius confodere valeam, Febris vel sponte sua sensim evanuit, vel in eum se typum redegit, ut jam mihi innotesceret, quibus armis esset debellanda, „ Non enim levis est consolatio viro pro„ bo in rebus dubiis, facileque errori obnoxiis se „ saltem inculpatum tueri, si se minus utilem „ præbere nequeat. „

Febris causa.

Art. 13. „ Calidum solum non est Febris cau„ sa, (*inquit Hippocrates de vet. medic.*) sed „ est calidum & amarum simul, calidum & aci„ dum, calidum & salsum, aliaque innumera. „

Evenire potest in corporibus sanis.

Ex frequenti etiam observatione compertum est Febrem in *corporibus sanis* evenire posse, in quibus nullus apparatus morbificus, vel quoad plethoram, vel cacochymiam, &c. occasionem subministraret; nihilominus hujusmodi homines præceden-

cedente insigni aliqua aeris, victus, &c. rerum non naturalium, mutatione, Febre corripiuntur, propterea quod eorum sanguis novum statum & conditionem adipisci gestit, qualem ejusmodi aer aut victus postulaverit.

Indicatio generalis. *Art.* 14. Indicatio generalis in curatione Febrium est, ut sanguinis commotio intra modum naturæ proposito congruentem contineatur, ea nimirum ratione, ut nec hinc plus æquo gliscat, unde periculosa symptomata, nec illinc nimium torpeat, ne naturæ conamen frustretur; atque hinc exurgit norma sanguinem mittendi plus minus, vel prorsus omittendi.

Vomitorium. *Aut.* 15. Si adsit vomendi proclivitas, vomitorium propinare necessum esse omnino videtur; alias etenim accidere solet diarrhœa in Febris progressu, ægro interdum admodum periculosa. In initio Febris emeticum propinari debet, sed, si omissum fuerit, quovis morbi tempore adhiberi potest, modo vires ægri ferre valeant; post hoc autem paregoricum hora somni propinandum est, diebus insequentibus, si repetitio venæsectionis minus indicetur, & non aderit diarrhœa, enemata alternis diebus in usum venire possunt, usque ad decimum vel duodecimum diem, quo tempore negotio ad secretionem vergente medicamentis calidioribus liberalius indulgendum censeo ad concoctionem accelerandam. Si fermentatio recte progrediatur, nullis omnino remediis opus est; despumatio etenim est opus naturæ.

Catharticum exhibendum sub finem. *Art.* 16. Usitato circa diem decimumquintum, si adsit in urina laudabilis separatio, & symptomatum remissio, catharticum adhiberi debet, ne sedimentum a fermentatione hic illic depositum in sanguinem remigrans recidivam conciliet; quandoque tamen ad diem decimum septimum differendum est.

Catharsis post V. S. *Art.*17. Pro comperto affirmo, nihil ita certò atque ita potenter ægrum refrigerare, atque *catharsim post venæsectionem celebratam*: testatur enim experien-

perientia catharsin post venæsectionem quibuslibet aliis remediis fœliciùs certiùsque Febrem perdomare, tum quatenus intestinis illuviem dimovet, tum quatenus anodyno viam sternit. (Schedul. Monit.)

Duplex secretio.

Art. 18. Ad genuinam sanguinis depurationem *duplex secretio* requiritur; una per *fæces* fit, altera per *flores*, hæc sensim & paulò pleniori διαπνοῇ, potius quam sudore manifesto ut plurimum peragitur; separatione hac per flores jam facta, minus periculosa est diarrhœa.

Boerhaavii sententia.

Febris quid.

Art. 19. Febris est frequentissimus morbus, *inflammationi* individuus comes, qui ingenti symptomatum numero plerumque stipatur.

Symptomata quæ in omni Febre adsunt.

Art. 20. In omni Febre, a causis internis orta, horripilatio, pulsus velox, & calor, vario tempore, & vario gradu, adsunt; hæc autem ubi velociter decurrunt, Febris acuta, ubi tardè, lenta audit. Febris fere semper cum sensu frigoris incipit, & progrediente morbo maxime a velocitate pulsus primario cognoscitur; adeoque velocior cordis contractio cum aucta resistentia ad capillaria Febris omnis acutæ ideam absolvit, quæ a causis infinitis produci potest. Sanitas ægroti videtur esse *cynosura* primaria, in quam natura in Febribus collimat; frequenter vero Febris in mortem desinit, quandoque in alium transit morbum.

Curatio generalis.

Art. 21. Curatio Febrium generalis summatim comprehenditur in vitæ ejusque viribus consulendo, acre irritans corrigendo & deturbando, lentorem dissolvendo, expellendoque, & symptomata mitigando. Si in Febre exorbitare natura deprehendatur, moderamen fit abstinentia, victu tenui, potu aquæ, venæsectione, clysmate refrigerante, &c. Si segnior appareat, excitabitur ope cardiacorum, aromaticorum, volatilium, &c. Sublata Febris causa symptomata reliqua cessabunt, quatenus ab ea primario pendent, adeoque, si fer-

De symptomatis.

ri queunt sine vitæ periculo, singularem curationem vix requirunt, nec temere turbari debent: Si vero intempestiva & nimis sæva fuerint, singula sunt lenienda suis remediis propriis; habita semper ratione causæ & status morbi ipsius.

Ettmulleri sententia.

Quidvult natura per Febrem.

Art. 22. Febris est *motus naturæ*, seu quædam lucta, quæ spirituum plus minus alteratorum ope id, quod est hostile œconomiæ animali, eliminare satagit.

De diæta.

Art. 23. Quò magis acuta est Febris, cò tenuior convenit diæta; licet ægri ad plures dies jejuni jaceant, perinde erit, *nec unquam vidi febricitantem fame pereuntem*, sed potius, si quid ingeritur, Febris exasperatur, &c. nam in alimentis appetitus præscribit rationem, *quantum*, & *quale*, & *tempus*.

Vomitoria & sudorifera.

Art. 24. Vomitoria in Febribus fere omnibus in principio sunt proficua. Sudoriferorum usum ipsa natura nobis monstrat; signis coctionis apparentibus sunt optima; & etiam in toto morbi decursu sunt utilia; immo horum usu promiscuo Febres non raro curantur. Spiritus salis armoniaci, vel sal volatile ejusdem, est febrifugum universale, & in usu repetito raro fallax. Saccharata quæcunque in Febribus insigniter nocent. *Hippocrates* in omni Febre vinum porrigit. Semper observavi quamdiu urinæ sunt crudæ, tamdiu res ægri in statu existunt ambiguo; quando vero adsunt signa coctionis fausta possumus ominari; opus hoc coctionis est solius naturæ. Inter signa lethalia nullum est certius, quam frequens manuum ad nares admotio sine ulla materiæ effluxione.

Baglivii sententia.

Naturæ ductus sequendi sunt.

Art. 25. In morbis acutis, atque inflammatoriis paucis opus est remediis; satis enim fuerit vias observare diligenter, qua natura exitum tentat,

tat, curamque eò perducere, naturæ obsecundando, alioquin ægrotus pessum dabitur.

Inanes speculationes missa facienda.

Art. 26. In Febribus universalibus, id est, quæ ipso de sanguine suscitantur, non admodum laborandum est circa partem affectam, ut inde curativæ deducantur indicationes: Febrium siquidem primordia, partesque affectæ in iisdem, nos plerumque latent, & si unquam paterent, oportet *indicationem dirigere ad constitutionem massæ sanguineæ febricitantis*, potius quam ad sophisticam speculationem causarum proximarum, aut quæ in Febribus primoprimæ sunt, quæ nostræ aciei minime subjiciuntur.

Tria præcepta de curandis Febribus.

Art. 27. Ideo si primæ viæ sint obductæ, eæque egerendæ atque expurgandæ fuerint, danda opera, ut Febrium fomes tollatur; Si vero sanguis febricitans sit exaltatus, & vehemens, ejus reprimendus est impetus; si nimis crassis humoribus irretitus, atque coagulatus, exaltetur, ac dissolvatur. In hisce enim *tribus præceptis* omnium prope illarum Febrium cura versatur, quæ ortum non ducunt ab organi læsione, verum ab humorum congerie, aut in ipso sanguine, aut in primis viis. Et cum ad crisin natura vergit, aut eas jam exciverit, tum a remediorum copia tanquam a peste cavendum.

Odor cadaverosus mortis præsagium.

Art. 28. Ex odore, quem ægri spirant, soleo sæpe, utrum morbus facilis vel difficilis, brevis vel diuturnus, vel alterius generis futurus sit, judicare. In ægris qui morituri sunt, nonnullis ante mortem diebus solet, dum pulsum tangimus, ab eorum exhalare corpore fœdus quidam ac veluti *cadavericus odor*, qualem spirant in templis cadavera, ut sæpe observavi, & velim, ut serio animadvertant medici. *Animadver. in pract. nov.*

Farrago sententiarum.

Regula de diæta.

Art. 29. *Hippocratis* Aphorismus de diæta in morbis acutis sic se habet: ubi peracutus est morbus,

bus, statim extremos habet labores, & extreme tenuissimo victu uti necesse est; ubi vero non, sed plenius cibare licet, tantum a tenui recedendum, quantum morbus remissior extremis fuerit. *Sect.* 1. *Aph.* 7.

Incommodum nimiæ remediorum copia.

Art. 30 Graviter errant illi, qui acutos & inflammatorios morbos remediorum copia tamdiu afficiunt, donec natura, quò se vertat nescia, & hinc inde, tum a morbi vehementia, tum a remediorum pondere, varie distracta, tandem cogatur succumbere: perturbato enim, distractoq; motu illo ordinato naturæ a repetitis toties, vel absque methodo exhibitis medicamentis, nec Febris minuitur, nec crisis stato tempore succedit, sed patiens dubio Marte colluctatur; vel in perniciem, vel in chronicos morbos delabitur. *Baglivius.*

Incommodum V. S. nimis crebræ.

Art. 31. Observatione constat, quod *crebra sanguinis missio* homines Febri aptiores reddat præ cæteris: quare vulgo dicitur, quibus sanguis semel detrahitur, eos, nisi quotannis idem faciant, in Febrem proclives esse, & pinguescere. *Vvillis.*

Prognosticon generale.

Art. 32. In Febribus continuis, si pulsus sit fortis uno tenore pergens, ut ut deliria, tremores, tendinum subsultus, cæteraque dira in genere nervoso symptomata subitam ruinam minari videantur, semper bene præsagit: e contra vero pulsus celer, debilis ac vacillans mortem præ foribus adstantem indubitanter prædicit, ut ut reliqua symptomata adblandiantur. *Morton.*

Acumen ingenii opus est.

Art. 73. In curatione Febrium summum ac acerrimum medici ingenium requiritur. Judicio præpollenti, *facultati innatæ, & incommunicabili*, plurimum debetur. Morbi genius, anni constitutio, ægroti temperamentum, & vivendi modus, symptomata singula & universa, & innumera alia incidentia & accidentia, omnia conjunctim & divisim *animo præsenti & sereno* diligenter perpendenda sunt; e quibus omnibus inter se rite collatis sagaci medico, *lente festinanti*, exurgit *clara*

ac

ac distincta medendi methodus; & plerumque insequitur felix morbi exitus. Veritatem hujusce mei effati longâ jam annorum serie non sine gratissimo animi delectamento feliciter expertus sum.

FEBRES INTERMITTENTES.

Mortoni sententia.

Definitio Febris intermittentis.

Art. 34. Febris intermittens est calor præternaturalis in sanguine accensus ab insolita spirituum expansione statis periodis redeunte; in hac autem Febre algor, rigor, calor, & sudores se invicem excipiunt; adsunt etiam in paroxysmo ægritudo universalis, nausea & vomitus, dolor capitis, lumbago, &c. Paroxysmus quidem acutus est, morbus vero ipse ut plurimum plus minus chronicus. Febris intermittens simplex facillime cognoscitur; ultro enim sese in conspectum dat: quotcunque autem sint earum varietates (sint quotidianæ, tertianæ, quartanæ, &c.) *fermentum morbificum* omnium idem est, & viribus *corticis Peruviani* certò ac citò cedit.

Species Feb. intermitt.

Art. 35. „ Species Febrium intermittentium
„ communes sunt *quotidiana*, *tertiana*, & *quar-*
„ *tana*, *simplex*; *quotidiana*, *tertiana*, & *quar-*
„ *tana duplex*; *semitertiana*, &c. Sunt etiam Fe-
„ bres intermittentes quinto sexto vel septimo
„ die recurrentes. Contigit mihi in praxi vide-
„ re fœminam per integram septimanam Febre
„ laborantem, deinde proxima septimana omnino
„ liberam; atque ita alternis septimanis febrici-
„ tantem, & alternis apyrexiam habentem, id-
„ que per longum tempus. Cortice peruviano cu-
„ rata fuit. „

Historia rara.

Curatio.

Art. 26. Neque venæsectio, neque vomitoria, cathartica, aut diaphoretica, neque aliud quodcunque remedium in paroxysmo exhibitum aliquid ad curationem hujus morbi promovendam conducere observantur; a justa dosi vini benedicti

cti trihorio ante tertium paroxysmum expectatum exhibita sæpius Febrem tertiam curatam novi. *Antimonium diaphoreticum* paulo ante adventum paroxysmi datum interdum morbum tollit; *Sal absynthii* febrifugum audit, & sequentem haustum usu comprobavi, ℞. *Aq. card. ben. theriacal. stillat. ana* ℥ij. *sal. absynth.* ʒß. *syrup. limon. misce*; sumat æger dimidiam partem trihorio ante paroxysmum, & reliquam in primo insultu. „ In Febribus intermittentibus (inquit Dolæus) pro singulari secreto mihi est *lapis Lazuli* a ʒß. ad ʒj. „ cum spiritu vini ante paroxysmum traditus. Efficacia plurimorum amarorum (antequam vires *corticis Peruv.* satis exploratæ fuissent) experta fuit, uti *absynthii, cardui benedicti, rad. gentian. flor. chamæm.* (fere specifici) & privatim *decocti amari febrifug. seq.* ℞. *Fol. matricar. card. ben. absynth. summit. centaur. min. flor. cham. ana* mj. *sem. card. ben. citr. ana* ʒj. *sal. absynth.* ʒiss. *coq. in aq. font. q. s. ad* ℔iss. *dosis* ℥iij. vel iv. quarta quaque hora extra paroxysmum. Item pulvis febrifugus sequens; ℞. *flor. cham. subtilissime pulverisat.* ℈i. *antimon. diaphoret. sal. absynth. ana* ℈ß. m. f. pulvis pro una dosi quarta quaque hora extra paroxysmum utilissimus est quidem iis, quibus vires corticis defecerunt, vel quando ob ἰδιοσυγκρασίαν non possumus exhibere. In confesso est his & hujusmodi remediis Febres intermittentes æstivo tempore quandoque curari: *Cortex* vero *Peruvianus* consensu medicorum (hodie omnium) est *catholicum febrifugum*, quod omnes Febres intermittentes, in quavis anni tempestate, in omni ætate, & temperamento, penitus, cito, tuto, & feliciter sanat: neque opus est, ut medici ingenia sua amplius torqueant in aliis febrifugis explorandis. „ Cortex Peruvianus sudorem omnino nullum excitat; tantum omnigenas concoctiones e vestigio emendat sine ulla sensibili evacuatione nisi aliquibus alvum ali-

Cortex Peruvianus remedium polychrestum.

„ quo-

„ quoties, idque leniter admodum movet. Modus „ exhibendi nunc dierum omnibus innotescit. *Ha-* „ *ctenus* de Febribus intermittentibus simplicibus.

Febris intermittens spuria.

Art. 37. Symptomata vero Febrium intermittentium *spuriarum* nonnunquam sunt perquam vehementia, & typus Febris ipsius in variis suis stadiis sub larva vomitionis, diarrhœæ, doloris alicujus gravissimi, &c. absconditur. A periodica symptomatum vehementium exacerbatione & remissione, nec non ab urina lateritii coloris verus morbus potissimum dignoscitur: alios etenim morbos frequentissime simulat, unde arrepta occasione creantur nunc hæc nunc illa gravissima symptomata, vomitiones, Diarrhœæ tormentosæ, cholera morbus, colica, dolores lateris punctorii, tanquam pleuritici, ophthalmia, apoplexia, hemicrania, spasmi universales, vel particulares, dolores nephritici, *&c.* „ Item *dolores parturientium æmuli*; in fœmina quadam hujusmodi do- „ lores, alternis diebus recurrentes, duobus vel „ tribus a partu septimanis accedentes semel ipse „ observavi idemque ab alio observatum fuisse au- „ divi. Et (quod rarius adhuc videatur) *dolo-* „ *rem unius cruris* periodice revertentem in homi- „ ne quadragenario semel in praxi adnotavi: do- „ lor fuit vehementissimus per 24. interdum per „ 30. horas durans, unde ingens intumescentia to- „ tius membri superveniebat; tumor cruris erat „ quasi partim *flatulentus & partim œdematosus* „ qui non nisi longo post tempore fasciatione ad „ pristinam dimensionem redactus erat. Ambo hi „ ægroti cortice Peruviano sanati fuerunt.

Curatio.

Art. 38. Versatilis quidem est horum affectuum Proteiformium genius, sed ab uno eodemque fermento pendent omnes, & unica antidoto, nempe *cortice Peruviano*, cum prudentia adhibito, facile profligantur.

Prognosis.

Art. 39. Nemo unquam a Febre intermittente interimitur, nisi in primo paroxysmi stadio, du-

rante, scilicet, algore ex spirituum oppressione orto. Febres intermittentes, ubi valde chronicæ evadunt, viam sternunt ad alios morbos maxime funestos.

Historia. *Art.* 40. ,, Sequens historia inter casus oppido ,, raros meritò recenseri potest. Paucis abhinc ,, annis Vvincauntoniæ in agro Somersetensi mor-,, tuus est senex, Theologus, nomine *Bulgin*; ,, hic annum agens trigesimum quartum in Febrem ,, intermittentem quotidianam incidit, quæ per ,, totum vitæ cursum (dictu mirabile! verissimum ,, tamen) per sexaginta scilicet annos, usque ad ,, vitæ in extrema senectute, terminum, duravit. ,, Febris cum frigore præeunte, calore & sudore ,, succedentibus per diuturnum istud spatium, ut-,, cunque non semper cum eodem sævissimo im-,, petu, constanter tamen, quotidie illum invasit. ,, Postremò *senio* potiùs quam morbo confectus ,, nonagesimum quintum agens annum obiit. Hæc ,, narratio a filio & filia prædicti senis adhuc vi-,, ventibus, fidei indubitatæ ambobus, renuntia-,, ta est.

Farrago sententiarum.

Causa proxima Feb. intermittentium. *Art.* 41. Post accuratum examen totius historiæ Febrium intermittentium causa proxima constituitur *viscositas* liquidi arteriosi, superveniente dein causa quacunque velocioris & fortioris contractionis cordis, atque resolutionis ejus, quod stagnaverat. *Boerhaave.*

Galeni methodus in quartanis. *Art.* 42. Galenus hac methodo curavit quartanas; primo propinavit vomitorium, die sequenti dedit *succum absynthii* bibendum, & denique bihorio ante paroxysmum dedit *theriacam*. ,, Sed ,, his adminiculis tutò inniti nequimus. Febris ter-,, tiana veteribus, quibus vires antidoti Peruvia-,, næ ignotæ fuerunt, curatu erat valde difficilis, ,, & quartana opprobrium medicorum audiebat; ,, at hodie secus esse nemo non novit: quo enim

,, lon-

„ longius recedunt intermittentium paroxyſmi a
„ natura Febrium continuarum, aut quo majus
„ fuerit intervallum inter acceſſiones, eo minus
„ periculi ab illis impendet, quoniam amplior eſt
„ locus commodiorque curationi. „

Epithemata.

Art. 43. Epithemata & epicarpia quandoque proſunt Febribus intermittentibus abigendis; ejuſmodi eſt *Empl. febrile pro carpis D. Michaelis* ℞. *Fulig. furni ſplendent.* ℥iß. *terebinth.* ʒvj. *tel. aranear.* ℥ß. *camphor.* ℈ij. *ol. ſcorpion.* q. ſ. m. f. emplaſt. pro carpis. Mortonus duo ſequentia ex propria experientia commendat. ℞. *Pulv. oliban. terebinth. venet. ana p. æ. f. pericarpia.* ℞. *Fol. chelidon maj. rutæ ana* m. j. *fuliginis e lignis combuſtis, ſapon. venet. ſalis marin. ana p. æ.* cum aceto acerrimo f. maſſa, &c. „ *Empl rubrum fe-* „ *brifugum* ſequens ſcrobiculo cordis applicatum „ in tenellis infantibus frequenter prodeſſe depre- „ hendi. ℞. *Thur. ſubtiliſſime pulv.* ʒv. *minij* ʒj. *ol. olivar. q. ſ. f. empl.*

Enema febrifugum.

Art. 44. Qui *corticem Peruvianum* ore aſſumere pertinaciter reſpuunt, curari poſſunt cum enematibus ex ejuſdem decocto; iſtiuſmodi eſt *enema febrifug. Fulleri*, ſed pueris certius ſolet opem ferre quam adultis.

Ad algorem.

Art. 45. Dum febrilis horror, aut frigus univerſam cutim convellit, tum *oleum diſtillatum caryophyllorum* epigaſtricæ regioni illitum remiſſionem horroris undequaque procurat. *Baglivus*.

Vires ſucci limonum.

Art. 46. Anſam mihi ſuppeditari autumabam aliquid ad artis noſtræ incrementum ediſcendi, idque aliquoties tentans, non infeliciter proceſſit, in Febribus ſcilicet intermittentibus, circa initium paroxyſmi, *hauſtu calido ſucci limonum* cum ſaccharo & aq. fontan. tanti ſemel atque iterum exhibito, exacerbationes vel in totum ceſſaſſe, vel ſaltem in dies præter expectationem ſimul cum ſiti deferbuiſſe, & intra paucos dies plane ſiluiſſe, deprehendi, ſubſequente utique manifeſto effectu,

urinæ scilicet, & imprimis sudorum larga promotione. Piso p. 315.

Specifica alia. *Art.* 47. Sunt & alia nonnulla remedia a quibusdam plurimùm decantata, tanquam Feb. intermit. specificè curantia. Nempe *pulvis corticis interioris fraxini* a ℨß. ad ℨj. cum pauco *sale absynthii* in vehiculo idoneo exhibitus, more *corticis Peruv.* vires ejusdem adæquare, immo superare dicitur; felici cum successu sæpe exhibuit doctissimus & insignis medicus D. *Hen. Vaghan.* Idem perhibetur *de cortice ulmi prope radicem. Flores salis armoniaci* optimum febrifugum censentur, præcipue in Febribus intermittentibus. De quo remedio audiatur clarissimus Boerhaave; non novi (inquit ille) melius febrifugum quam gr. xx. *salis armoniaci* in calido haustu, una vel duabus horis ante paroxysmum. *Succus rad. gentian. inspissatus*, & in vehiculo appropriato cum myrrha assumptus propter ejus vim febrifugam non immerito usurpari potest ad instar cort. Peruv. cujus succedaneum fere est (inquit Ettmullerus.) Sed forsan *cortex radicis prunæ sylvestris*, i. e. *spinæ nigræ* vulgo appellatæ, est adhuc præstantius medicamentum, quod olim honorandus D. Sloan in literis mihi datis communicavit. *Camphora* est remedium diaphoreticum nobilissimum, & omnium adhuc notorum certissimum. Insignis est ejusdem usus in curandis Febribus intermittentibus, & viribus corticis Peruviani magnopere opitulatur.

Recidivationis præcautio. *Art.* 48. Unicum hic, quod multa experientia didici, in bonum commune evulgari volo de *Recidivatione* præcavenda: nimirum, Febre cortice Peruviano prius fugata, cui penso istius remedii uncia vel ad summum sesquiuncia semper sufficit, intra triduum vel quatriduum propinare soleo *medicamentum aliquod chalybeatum*, & huic operi levissimas præparationes eligo, & in hunc fere modum præscribo. ℞. *Vin. chalybeat. pharm. Londinens.* ℔ij. *tinctur. stomach. amar. Quincii*

ℨiij vel

℥iij. vel iv. misce dosis coch. iv. vel v. bis in die; vel loco hujus infusum chalybeatum amarum sequens. ℞. *Limatur. ferri* ℥iv. *succ. limon. N.* iv. *aurant. acid. N.* vj. *infund. per hor.* 24. *deinde add. rad. gentian.* ℥ß. *aristoloch. rotund.* ℥j. *cort. winteran. rad. calam. arom. ana* ʒij. *summit. absynth. centaur. min. ana p.* j. *vin. alb.* ℔iv. *aq. gent. comp.* ℔ij. *infund. frigide per septimanam & decantetur pro usu.* Vel ℞. *Flor. sal. ammoniac. martiat.* ʒij. *myrrh. elect.* ʒj. *rubig. ferri* ℈ij. *extract. rad. gent.* q. s. m. f. pil. med. dos. iv. bis in die, superbibendo infus. stomach. amar. sequent. ℞. *Rad. zedoar. cassummuniar. ana* ʒiß. *cort. flav. aurant. Hispalens.* ʒij. *sem. cardamom. min.* ʒß. *summit. absynth. Rom. p.* ß. *infund. in aq. bullient.* ℔j. *coletur frigidè.* Atque ita ventriculo optime consultum est, & res in vado fit; Febris nullatenus recrudescit, nisi ex gravi aliquo sex rerum non naturalium errore. Interdum in casu ancipiti & in corporibus valde debilitatis *chalybs & cortex Peruvianus* junctim maritati melius cedunt, quam alteruter eorum seorsim exhibitus; in hunc finem decoctum nigrum sequens est remedium appropriatum; ℞. *Cort. Peruv. pulverisat.* ℥ij. *chalyb. cum tart. præp.* ℥j. *coq. in aq. font.* ℔iij. *lento igne ad* ℔iß. *addendo sub finem coctionis cinnam. acutissim.* ʒij. *colatur. add. aq. absynth. magis comp.* ℔ß. *m.* vel in magis delicatulis vinum chalybeatum prædict. & tinctura sequens usus tempore commista; dosis a coch. iij. ℞. *Cort. peruv. pulverisat.* ʒx. *calam. arom. cinnam. ana* ʒj. *cort. aurant.* ʒij. *cochinel.* ʒß. *macera per biduum in vin. ab Ulissiponens.* ℔iiß. filtretur, &c. hanc ob venustum colorem *tincturam Burgundicam* vocant.

Infusum chalybeat. amar.

Infusum stomach. amar.

Decoctum nigrum.

Tinctura Burgundica.

FEBRES REMITTENTES.

Mortoni sententia.

Art. 49 Febris Συνεχὴς, continens sive remittens

Typus Febris re-

mittentis simplicis. tens ex manifesta *exarcebatione* & *remissione*, singulis ut plurimum, vel alternis, diebus, stata & certa hora, periodice recurrentibus, facillime dignosci potest; atque equidem ab intermittente inde duntaxat discriminatur, quod calor febrilis in intervallis hujus Febris nunquam penitus extinguatur, & singuli exarcebationis paroxysmi cum algore & horrore minus incipiant. Sub finem cujuscunque paroxysmi æger sudoribus plerumque perfunditur; & urina, quæ durante paroxysmo rubedine multa perpetuo tingitur, in remissionibus hypostasin laudabilem ut plurimum deponit. Atque sic se habet typus Febris remittentis simplicis.

Spuria. *Art.* 50. In Febre vero remittente *spuria* gravia symptomata in genere nervoso suboriuntur, nempe, dolores in musculis, tendinibus, & membranis, rheumatismum, pleuritidem, colicam cæterosque id genus morbos inflammatorios, & spasmodicos simulantia, & a partibus glandulosis enormes subsequentur humorum excretiones; vomitio scilicet immodica, cholera morbus, diarrhæa, dysenteria, &c. unde typus Συνεχέος *spuriæ* multum obscuratur; paroxysmi periodici inde incerto, & nonnunquam sæpius eodem die recurrere solent, scilicet evacuatione, vel dolore aucto, calor & pulsus minuuntur; his autem diminutis illi augentur.

Prognosis. *Art.* 51. Febris remittens simplex, qua talis, & quam diu talis, raro admodum, si unquam, est funesta; priusquam exitialis evadat, typum ac genium suum mutat, & transit in Συνόχον *malignam*. Spuria vero sive mixta, ut ut in se non sit funesta, ratione symptomatum adjunctorum ægrotantes haud rarò è vivis tollit. Quò exacerbationes & remissiones diei hora magis certa redeunt, & quò remissiones magis sunt protensæ, eò melius, & vice versa. Evacuationes in Συνεχεῖν a natura institutæ fere semper sunt *infidæ*, atque ut

plu-

plurimum *symptomaticæ*: Evacuatio critica & salutifera fit solummodo *per sudores*, vel *salivationem*; prior est magis cita; altera vero æque certa, licet tarda & molesta. Durante morbi augmento pessimum signum est, si urina sensim in tenuem & pallidam mutetur, & pulsus magis celer debilis ac vacillans evadat, &c. e contra pulsus fortis & constans, urina rubedine multum tincta, & contentis saturata, multo magis quæ hypostasim laudabilem deponit, ubi morbus ad statum pervenerit, optimum præsagium exhibet, ut ut reliqua symptomata contrarium prognosticon denunciare videantur.

Curatio.

Art. 52. Febris remittens simplex viribus *corticis Peruviani* æque certo cedit, ac ipsa intermittens; quippe fermentum febrile in utraque fere idem est. Efficacia ejusdem Antidoti in Συνεχεῖ spuria debellanda est propemodum æque certa, ac in simplici (modo rite ministretur, respectu ad symptomata vehementia habito) non autem adeo cita est, quoniam morbus est intensior, ideoque majorem remedii quantitatem postulat: in justa autem ac regulari hujusce antidoti exhibitione, atque repetitione, harum Febrium cura radicalis consistit.

Curatio debet esse alia, si Febris typum mutaverit.

Art. 53. „ Curationem symptomatum maxime „ urgentium quod attinet vel potius mitigatio„ nem, in his sicut in aliis febribus, alibi (*Art.* „ 102. 103. &c.) dicendum erit. Interim sat erit „ impræsentiarum adnotare, quod, si quando Fe„ bris remittens, vel ex peculiari morbi genio & „ indole, vel ex errore aliquo typum mutaverit, „ & in continuam vel malignam migraverit, cu„ rationem tunc prorsus aliam exposcit, ut infra „ videbitur.

FEBRES CONTINUÆ.

Febris continua quid.

Art. 54. „ Febris Συνόχος, continua, sive Febris „ putrida dicta, est, quæ per plures dies sine *exa-*

Fomes Febrium harum omnium fere idem.

„ *cerbationibus & remissionibus* usque ad ultimam „ & integram sui cessationem perdurat, aut saltem ita perhibetur. *Fermenta febrilia, seu fomes morbosus in febribus omnibus ante dictis, & in hac quoque gradu tantummodo differre videntur.*

Venæsectio.

Art. 55. „ Febres continuæ putridæ plerumque venæsectionem requirunt; intermittentes „ & malignæ rarissime aut nunquam eandem „ admittunt. In Febrium progressu ad statum appropinquantium sanguinem detrahere nefas est „ juxta antiquorum præcepta; *Cœlius Aurelianus, Celsus,* & reliqui sanguinem mitti solummodo *prima diatrito* requirunt, ultra vero nunquam.

Non sine necessitate.

Art. 56. „ De venæsectione in genere dicendum est; in sanguine est *radix vitæ,* & sanguis „ est ipse *vitæ thesaurus*; unde, si aliis modis ægro vel sine periculo, vel æque commode succurrere poterimus, sanguini parcatur. Rariores sunt sanguinis emittendi occasiones, quam „ vulgo creditur. *Itali, Galli, & Hispani* sanguinem mittunt, non unciatim, sed libratim. In „ *Germania* non ultra quinque vel sex uncias emittunt. Inter hos nos *Angli* mediam viam amplectimur.

In qua vena.

Art. 57. „ In brachio subter venam basilicam jacet arteria, subter medianam nervus, subter utramque tendo; juxta cephalicam nulla est arteria, neq; nervus, neq; tendo; Atq; hanc ob causam „ hæc ultima minimo cum periculo aperiri potest.

Vvillisii sententia.

Quatuor stadia Febrium putidarum.

Art. 58. in Febribus putridis continuis quatuor numerantur stadia, vid. initium, augmentum status, & declinatio; *in initio* plerumque adsunt symptomata sequentia, rigor aut horror, lassitudo & perturbatio cum siti & vigiliis, dolor in capite aut lumbis, nausea aut vomitus. *In incremento* sequentia, sitis intolerabilis, dolor capitis & vigi-

vigiliæ pertinaces, deliria, phrenitis, motus convulſivi, oris amator, ſapor ingratus, linguæ ſcabrities, pulſus vehemens & citatus, urina ſumme rubicunda, plerumque turbida, contentis ſaturata, ſine hypoſtaſi aut ſedimento laudabili. *Status* morbi *criſin* continet, quæ in Febre continua ferè idem eſt ac paroxyſmus intermittentium, qui non niſi ſtato tempore, & poſt totidem horas, evenire ſolet, ſic etiam motus critici in Febribus continuis a die quarto in quartum aut forſan a ſeptimo ad ſeptimum contingunt: Hæ *Criſes* ſunt plerumque per ſudorem, vel hæmorrhagiam; ſunt etiam aliquando *criſes imperfectæ*, quæ morbum non ſolvunt, quales ſunt per urinas, vomitum, ſeceſſum, exanthemata, bubones, &c. *Criſeos* tempora ſunt valde incerta. Si Febris in principio ſit vehemens, plerumque intra dies quatuor expectanda eſt *criſis;* quod ſi tardior ſit Febris in initio, circa diem ſeptimum ad ἀκμὴν perveniet; ſi vero adhuc remiſſius incipiat, ad diem undecimum, aut decimumquartum, vel ultra protrahi ſolet.

Criſis.

Art. 59. Interea notandum eſt, quod ſicut paroxyſmi intermittentium ſtatis redeunt temporibus, ita *motus critici in continuis;* (diem autem quartum ut plurimum obſervant,) nam licet criſis perfecta ad 14um 17um aut 20um diem prorogetur, tamen intermedio tempore motus leviores contingunt, quibus materia Febrilis velut per partes amputatur, donec pleniorem ejus diſcuſſionem natura aggredi valeat; *natura etenim ut plurimum, niſi alias perturbata, quarto quovis die partem oneris ſui excutere tentat;* quare ut plurimum 4to, 7mo, 11°, 14°, motus critici, non planetarum directione, ſed ob naturæ neceſſitatem eveniunt.

Nota bene.

Art. 60. Per declinationis ſtadium intelligo conditionem ægri & morbi, quæ ſtatum ſequitur, ſive in ſalutem ſive in mortem tendat, vel alterationem quam ſanguis ſubit poſt criſin bonam

Declinatio.

vel

vel malam, cum res adhuc in dubio versetur, quandoque etenim, crisi imperfecta existente, ægri diuturna imbecillitate labefactantur, & non nisi longo tempore, si omnino convalescunt.

Ptyalismus. *Art.* 61. Aliquando in declinatione Febrium *incrustatio* in partibus oris successit (quasi species *aphtharum*) & etiam adest *salivatio* copiosa, velut ab assumpto Mercurio, cum fætore anhelitus, item linguæ & gingivarum intumescentia.

Divisio in Feb. ardentem & lentam. „ Ut instituatur harum Febrium therapia ratio- „ nalis, utilissima est earum divisio in *Febres ar-* „ *dentes & lentas*, utpote quoad medendi me- „ thodum toto (quod ajunt) cœlo a se invicem „ discrepantes. „

FEBRES ARDENTES.

Causus quid. *Art.* 62. Causus seu Febris ardens ea est, quæ cum majori æstu, siti fere intolerabili, aliisque symptomatibus insigniorem sanguinis *phlogosin* arguentibus, cursum suum peragit; symptomatis magis horrendis stipatur; crisin habet difficilem & eventum periculosum. (Calor ad tactum fere urens est hujus Febris *signum pathognomonicum*; &, ut plurimum, habet conjunctam insignem alicujus visceris *inflammationem*.)

Lipyria, Assodes, Elodes, &c. *Art.* 63. „ Huic Febrium classi aliquo modo re- „ ferri potest 1. Febris *lipyria* dicta (*Art.* 104.) „ in qua interiora uruntur, exteriora vero fri- „ gent. 2. *Assodes*, in qua ægri decubitum eun- „ dem non ferentes jacendi situm perpetuo va- „ riant in lecto indesinenter jactantes. 3. *Elo-* „ *des*, in qua ægri profundissime sudant, sudore „ nihil proficiente, &c. Sed revera hæc sunt po- „ tius Febrium symptomata, quam novæ species. „ Ejusdem quoque commatis est Febris *Calentura* „ dicta, quæ nihil aliud est quam peculiaris *de-* „ *lirii* species. „

Calentura. *Art.* 64. „ Calentura est Febris nauticis pecu- „ liaris. Hoc morbo correpti singulari delirii spe- „ cie

„ cie afficiuntur; nimirum ajunt se in vireto,
„ quod semper in conspectu habent, & præsto esse
„ se arbitrantur, ambulare velle; &, nisi vi detineantur,
„ tineantur, in mare prosiliunt; atque hoc symptoma
„ ptoma est *signum hujus morbi pathognomonicum*.
„ In mari mediterraneo frequenter occurrit; juvenes
„ venes robustiores & temperamento sanguineo
„ præditi huic Febri sunt magis obnoxii. Larga
„ sanguinis missione ut plurimum sublevantur.

Boerhaavii sententia.

Symptomata frequentiora.

Art. 65. In Causo adest calor ardentissimus, siccitas in cute tota, naribus, ore, lingua; respiratio densa, anhelosa, cita; lingua sicca, flava, nigra, exusta, aspera; sitis inexplebilis; nausea, vomitus; anxietas, inquietudo, lassitudo summa: tussicula, vox clangosa; delirium, phrenitis, pervigilium, coma, convulsio; diebus imparibus exacerbationes.

Prognosis.

Art. 66. Tertio & quarto die sæpe lethalis evadit, septimum rarò transit, si perfecta; solvitur sæpe hæmorrhagia (quæ, si tertio vel quarto die parca, lethalis;) hæc prænunciatur cervicis dolore, temporum gravitate, tenebricosa caligine, præcordiorum contentione sine doloris sensu, invitis lacrymis sine lethali signo alio, rubore faciei, pruritu narium, optima fit die decretorio; solvitur & die decretorio vomitu, alvo, sudore, urina, sputo crasso; accessio die pari pessima, si id ante diem sextum; urina nigra, pauca, tenuis huic lethalis; lethale sanguinis sputum; lethalis sanguinis mictus; deglutitio læsa mala; extremorum refrigeratio pessima; facies rubra & sudans mala; parotis non suppurans exitialis, alvus nimis fluxa lethalis; cum tremore abit in delirium, inde in mortem; transit in peripneumoniam sæpe cum delirio. „ In Febre ardente (inquit Hippocrates) si tinnitus aurium cum visus hebetudine
„ pocrates) si tinnitus aurium cum visus hebetu-

„ dine

„ dine fiant, & ad nares accedat gravitatis sen-
„ sus, delirium portenditur. „

Intentiones curativæ. *Art.* 67. In hoc casu integumenta debent esse minime aggravantia corpus; situs corporis paulo erectior; potus copiosus, blandus, demulcens, subacidus, aqueus, calidus; cibi leves, farinacei, hordeati, avenacei, ex fructibus subacidis confecti; requiritur Venæsectio, si morbi initium, plethoræ indicia, inflammationis singularis signa, calor intolerabilis, rarefactio nimia, revulsio necessaria, symptomata urgentia, neque alio remedio facile superanda, hanc exigant. Indicantur etiam quandoque *clysmata* blande *laxantia* & *refrigerantia*, prout vis ardoris, siccitas alvi, imperant; medicamenta *diluentia*, *nitrosa*, alvum lenissime *laxantia*, &c. „ Interim in animo probe
„ tenenda est Vualdschmidii admonitio; Febris
„ maligna (inquit ille) in principio sæpe speciem
„ Causi præfert; cautus itaque sit medicus, ne in
„ errorem incidat: animadvertendum ergo est, an
„ Febricitans de cordis anxietate, virium jactu-
„ ra, aliisque gravioribus accidentibus conquera-
„ tur, & qualis sit urina, &c. nam longe diver-
„ sa est harum Febrium curatio. „

„ Remedia particularia his intentionibus satis-
„ facientia a sectione de Febrium symptomatis
„ (*Art.* 102. 103.) &c. petenda sunt.

FEBRES LENTÆ.

Ettmulleri sententia.

Febres lentæ. *Art.* 68. Febres *lentæ*, etiam si sint minus acutæ, sunt tamen continuæ, in quantum continuo affligunt ægros, sed tardiore motu sua absolvunt tempora; hinc diuturniores sunt, & symptomata habent minus urgentia. De Febribus his apud practicos pauca prostant. A vitiis lymphæ (vel pituitæ) potissimum oriuntur; & a Sylvio Febres lymphaticæ appellantur, (forsan rectius pituitosæ.)

Art.

Febres catarrhales.

Art. 69. Inter has eminent Febres *catarrhales* dictæ, quæ in principio & incremento conjunctum habent *catarrhum*, *coryzam*, *tussim*, *raucedinem*, &c. Hæ Febres sunt plerumque lentæ, interdiu mites, vesperi vero aliquanto exacerbari solent: adest lassitudo artuum, durant symptomata sub coryza & tussi gravioribus usque ad statum morbi, donec materia catarrhalis (ut vocant) cocta fuerit, & spissior mucus emungitur, & deinde cessat Febris. Sedes morbi est in glandulis conglobatis.

Curatio.

Art. 70. In Febre catarrhali conducit *decoctum ligni sassafr.* (cum *rad. liquiritiæ* & *passulis* ad humorum acrimoniam) item *succus raparum expressus* cum pauco saccharo; item *volatilia* & *sudorifera*; solutio *gum. ammoniac.* &c. vid. catarrum, tussim, raucedinem, &c. alibi.

Febres pituitosæ.

Art. 71. Præter dictas observantur quoque Febres *lymphaticæ* (potius *pituitosæ*) vitio lymphæ (pituitæ) glandularum conglomeratarum, quæ in certam cavitatem suum effundunt succum; inter quas eminent parotides & pancreas, quæ in os & intestina, & consequenter in massam sanguineam secretos liquores evomunt. Peccant hi humores, quando sunt nimis viscidi, salsi & acres; unde excitantur hæ Febres, (quæ quoque non improprie interdum Febres *scorbuticæ* audiunt.) Acutæ continuæ, nonnunquam etiam intermittentes, in hujusmodi *lentas* degenerant, & quandoque in *hecticas* transeunt. Origo harum Febrium est plerumque in stomacho ex indigestione & cruditatibus.

Curatio.

Art. 72. Ideoque tam in principio quam in incremento mitius *vomitorium* ad curam optime viam sternit, & postea viscidiras vel acrimonia pro re nata corrigenda est, & symptomata mitiganda, & ventriculus roborandus, &c. Pro his scopis consequendis aliquo modo valent remedia sequentia, *Tartarus vitriolatus*, *pulveres testacei*, *antimo-*

nium diaphoreticum, *antihecticum Poterii*, *tinctura corallii*, *salia volatilia*, *&c.*

Febres colliquativæ.

Art. 73. „ Febres *colliquativæ* sunt, in quibus „ corpus brevi tempore insigniter consumitur, & „ emaciatur; partes solidiores & ipsa pinguendo „ colliquescit, nunc per diarrhœam, nunc per „ sudorem, nunc per urinam, nunc solo ardore „ febrili sine ulla sensibili excretione; Febris ali- „ quando *colliquativa* ex cancro mammarum cum „ diarrhœa observata est. Hactenus de Febribus „ benignis.

FEBRES MALIGNÆ.

Ettmuleri sententia.

Febris malignæ Diagnosis.

Art. 74. Febris malignæ primum signum est subitanea virium prostratio citra causam manifestam cum pulsu debili; calor externus non adeo intensus ac in quibusdam aliis Febribus, potius interiora uruntur; adsunt vigiliæ pertinaces mox a principio morbi, inquietudo anxiosa; conqueruntur ægri, & monstrant regionem stomachi seu præcordiorum; urina est sanorum similis; facies interdum solet esse tetra, & a statu naturali multum mutata, livida interdum, aut plumbea. In his Febribus, quod æstus & Febrilis ebullitio ut plurimum remissior sit, malignitati, quæ sanguinem occupat, prorsus debetur, & spirituum magis *affectorum & quasi sideratorum*, quam turbatorum humorum indicium est: aut saltem in humoribus, præsertim sanguine, a fermentativis malignis miasmatis confusionem, & in textura & motu intestino eorum inordinationem indicat, & ita incalescentia quidem, sed interne tantum gliscens, non vero ad exteriora pergens, accidit; unde natura quasi oppressa non potens est symptomata illa magis regularia exercere, quæ morbo competunt.

Magna varietas.

Art. 75. Ratione symptomatum adjunctorum ma-

magna est varietas Febrium *malignarum*; dum quædam cum certis & insignibus cutis *efflorescentiis*, quædam sine iis, vel paucis admodum, quædam aliis symptomatis stipatæ sunt.

Vermiculi.

Art. 76. Nonnulli asserunt (ex observationibus microscopicis) in omnibus Febribus malignis & ulceribus gangrænosis talem adesse putredinem sanguinis, ut exinde copiosissimi generentur *vermiculi*, qui, ubique scaturientes, & corpus lancinantes, tam varia inducant symptomata, necesse est: Sed hi vermes non nisi putredine præcedente generari possunt. In Febribus malignis sanguis est nimis fluidus, vix aut plane non omnino congrumescit (152.) sed hoc quoque est morbi *productum*. Malignitas aliquando est tanta, ut partes nunc internas nunc externas *sphacelo* ac *gangræna* correptas observare liceat.

Prognosis.

Art. 77. Audita Febre *maligna* homines contremiscunt; siquidem omnes Febres malignæ sunt admodum periculosæ, & quoad exitum valde incertæ, unde *Galenus* malignas Febres statuta ad judicandum non habere tempora asserit. Surditas in principio periculosissima, in statu vero morbi salutem portendit. Narium stillicidium, ut & alvi fluxus, quocunque morbi tempore, sunt pessima signa. Muscarum venatio, aut floccorum collectio est fere semper lethalis. Interdum bubones circa genitalia apparent, quibus die undecimo erumpentibus morbus evanescit. „ Medicus (re„ cte admonente Waldschmidio) nunquam ab æ„ gro recedat, nisi prius inspexerit *oculos*, quo„ rum insolita mutatio infaustum prædicit even„ tum; & dum pulsum explorat, semper atten„ dere debet, an manus ægrotantis sit tremula.

Curatio.

Art. 78. Venæsectio in Febribus malignis locum non habet: quo malignior est Febris, eo magis nocet; & quo tardius instituitur, eo deterius. —— *Vomitoria* in primo principio morbi præ cæteris omnibus maxime conducunt, ante-

quam natura moliatur aliquam excretionem per cutim; elapso vero primo principio elapsa est occasio. Et postea cura aggredienda est medicamentis sudorem moventibus; sudores etenim (ipsa natura monstrante viam) causam & morbi fomitem frequenter expellunt, hæc medicamenta *bezoardica* aut *alexipharmaca* appellantur: quo autem major est malignitas eo copiosius provocandus est sudor, respectu semper habito ad morbi genium, diversitatem, ægroti vires, &c. *ter ad minimum in 24. horis sudorifera sunt propinanda*; interponenda sunt *analeptica & blande acida*, inter quæ eminet *spiritus nitri dulcis*, (item *tinctura croci cum spiritu nitri dulcis extracta*) *succus citri*, *cydoniorum*, *&c. Camphora* est nobile alexipharmacum, sed omnes ejus usum ferre non possunt, præsertim mulieres & literati, quorum spiritus animales sunt mobiles & dissipabiles; est mirabile concretum, &, si cum cautela usurpetur, vix datur par remedium. *Rob. sambuci* est egregium sudoriferum pro pauperibus. *Cantharidum* & *vesicantium* usus in statu morbi insigniter prodest. *Sal volatile C. C.* & *sal viperarum* sunt sudorifera, & malignitati resistunt; & hic locum habet *mistura simplex* Paracelsi, viz. ℞. *sp. theriacal. camphorat.* ℥x. *sp. vitriol.* ℥ij. *sp. tart. rectificat.* ℥vj. digere in phiala hermetice obsignata ad tres septimanas, ut uniantur exactissime; dos. ʒj. plus minus in vehiculo appropriato, ciet sudorem. „ *Item* „ *decoctum sacrum Fulleri*, *& haust. diaphoret.* „ *ejusdem*, *bezoard. mineral. tinctura bezoardica*, *oleum Heinsii* (Art. 192.) &c.

FEBRIS PETECHIALIS.

Ettmulleri sententia.

Febris petechialis symptomata.

Art. 79. Febris *petechialis* est Febris *maligna*, in qua præter symptomata reliquis Febribus malignis communia, adest insignis laxitudo totius corpo-

poris, dolor universalis contundens & lancinans, maculæ rarò die quarto, sæpius circa septimum erumpunt, præsertim circa pectus & scapulas, hinc abdomen, crura, brachia (collum) ordinario facies solet esse libera: interdum non maculæ solum sed vibices apparent, in declinatione aliquando quasi *ptyalismus* exoritur cum euphoria ægri.

Prognosis.

Art. 80 Maculæ hæ in morbo salubri efflorentia intense rubent instar pulicum morsuum, (petechiæ differunt a puncturis pulicum, quod in puncturis in medio punctum appareat, quod semper manet etiamsi reliquum ruborem comprehensione vel frictione pellas,) hinc pedetentim pallescunt, flavescunt, sicque evanescunt, & quo magis rubicundæ sunt, eo melioris notæ; è contra, quæ ex rubore livescunt, vel nigrescunt, pessimæ sunt, si retrocedant, ingens periculum imminet. *Contagiosæ* sunt hæ Febres, & interdum *epidemice* grassantur, admodum periculosæ sunt; plures moriuntur quam evadunt.

Contagiosa.

Curatio.

Art. 81. Quoad curam Febrium *petechialium*, eædem indicationes, atque supra circa Febres malignas in genere, hic obtinent; si præmature & nimis citò maculæ retrocesserint, applicanda sunt *vesicatoria*, quæ etiamsi rarò aut nunquam denuo apparere solent, earum tamen absentia vesicatoriis quodammodo suppletur, & symptomata nervosi generis ex earum retrocessione interdum fælicissime præcaventur. Apparentibus *petechiis* nihil amplius in primis viis moveri debet; ipsa enemata sunt suspecta.

Donckersii sententia.

Symptomata. Invadendi modus.

Art. 82. Febris *petechialis*, sive *continua maligna epidemica in* civitate agroque *Coloniensi* circa annum 1673. ad hunc modum se habuit; ex improviso plurimos occupavit anxietas præcordiorum, gravitas circa regionem ventriculi, appetitus dejectio, spontanea artuum laxitudo, nec non

vertiginosus capitis dolor, præsertim circa originem nervorum opticorum; quibus omnibus postmodum cum virium subita prostratione accessit Febris, putridæ plurimum referens ideam *synochi*, utpote quæ præmisso brevi horrore vel rigore, universum corpus magno, & quem dicunt, præternaturali perfundebat calore; sequentiaque secum adducebat symptomata.

Symptomata. *Art.* 83. Pulsus in omnibus erat celer, & plerumque parvus ac debilis; sitis, invalescente morbo, cum linguæ siccitate inextinguibilis; urina in morbi principio ordinario quidem apparebat sana, aliquando tamen rubra & obscura, in fine vero augmenti, vel initio status turbata, in declinatione semper cum sedimento, saltem aliquali; alvus in aliis adstricta, in aliis laxa erat; infestabat ut plurimum ægros hypochondriorum præcipue sinistri dolor (quod notandum) per lumbos secundum spinam dorsi ascendens lancinans ad scapulas extendebatur, & cui non raro se præbebat comitem *pleuritis* vel *angina*; multos in principio augmenti defatigabat alvi fluxus, cum quo non rarò lumbrici excernebantur; multi quoque alii in medio augmenti in aurium tinnitum, gravedinem auditus, & aliquando oculorum suffusionem, quin nonnunquam in omnimodam eorundem sensuum ablationem incidebant; omnes denique affligebantur perpetuis vigiliis & delirio, quod in aliis levius, in alius gravius fuit, concomitantibus semper rubris vel lividis aut subnigris maculis.

Solutio. *Art.* 84. Horum similiumque symptomatum *syndromen* in omnibus, quorum cura mihi commissa fuit, vel (quatenus ex aliorum relatione potui colligere) quorum natura inversa curandi methodo non fuit plane consternata, septimum circa diem subsecuta fuit *crisis*, vel manifesta vel obscura.

Contagium. *Art.* 85. Hic morbus in primo sui ortu aliquandiu

diu apud paucos veluti latebat, pedetentim vero symptomatum malignitate funerumque frequentia longe lateque sæviebat; & ad tertium usque annum plus minus invaluit; & nonnullis in locis tertiam incolarum partem è medio sustulit.

Prognosis.

Art. 86. Si delirium circa diem criticum vel primum accidebat, vel majus evadebat, concomitantibus diarrhœa, obscura voce, & difficillima (citra faucium tumorem) deglutitione, necnon digitorum manuum labiorumque tremoribus convulsivis, indubia instantis mortis erant indicia; in hac Febre quando alius aliquis morbus se illi conjunxerit, multo periculosior fuit; lethalis fuit frequentius in cacochymicis, plethoricis, & valde obesis; pulsus parvus celer in morbi principio male ominatur; Maculæ parvæ & nigræ aut lividæ male portendebant: quibus vero floridæ tempestive prodierunt, nempe die quarto seu indicatorio, sub *legitima medicatione*, ut plurimum servatos vidi; alii autem, in quibus tales maculæ serius vel instante die critica sub cuticula obscure prorepererent, septimoque die vel immediate post, magis debilitarentur, ac pejus haberent non evasere; exitialis quoque ægro ut plurimum fuit, si, præter pulsum a principio insigniter parvum, debilem & celerem, urina quoque semper maneat sani coloris & consistentiæ; si ægrotus mente consternatus se non ægrotare ast bene habere & continuo esurire putet; si cum magna faucium linguæque ariditate parum bibat; continuaque adsit oculorum lacrymosa distillatio: hæc enim & similia symptomata, si non certum interitum, saltem extremum vitæ discrimen denotant. Certus denique pronunciatur interitus, si circa criticum seu septimum diem, urina in eadem perseverante bonitate & claritate, delirium majus fiat; si sitis acuta sit cum tanta linguæ fauciumque ariditate, ut æger non nisi inarticulate loqui, neque nisi cum difficultate deglutire queat; si adsint convul-

Signa ut plurimum lethalia.

vulsiones; insuper si, exiguis & fuscis sub cuticula obscure emergentibus maculis, alvi fluxus supervenit, mors in propinquo est.

Signa salutaria. E contra verò si pulsus non sit nimis debilis, & si sit mediocriter magnus, & non præter modum celer; si delirium leve & insomnio quam delirio similius; si lingua non admodum sicca, sitisque tolerabilis sit; si maculæ sint *rubræ, majusculæ, rotundæ, claræ, & distinctæ*, si post tertium diem erumpant; & urina circa idem tempus rubra & obscura, vel cum nubecula spectetur, bonum hinc lætumque præsagire oportet eventum, qui sine dubio septimo die insequitur, quando scilicet erupto sudore, quietoque oborto somno symptomata quæque graviora remittunt, & æger perfecte judicabitur.

Curatio. *Art.* 87. Cum ab *alvi purgatione* semper inchoanda est, si nempe nullum aliud urgens symptoma aliter suadeat; sin verò morbus fuerit valde inflammatorius, pleuriticus, vel anginosus, &c. ante omnia præmisso clystere *venæsectio* instituenda est, & remedia *antipleuritica* propinanda, & aliquando phlebotomia est iteranda (sed parcè & non nisi cum cautela aperienda est vena in Febribus malignis.) Cathartica calida sunt vitanda, lenitiva, & quæ sanguinem minus exagitant, sunt eligenda. Factis his juxta indicationes particulares evacuationibus, sanguinis naturalis effervescentia confortanda est convenientibus *Alexipharmacis, sed non violentis*, ac si hostis una vice expellendus esset. Ex innumeris remediis, quæ in hunc scopum apud authores inveniuntur, eligimus vulgatissima, atque ab omni ævo probatissima, & idcirco tutissima; *mithridatium* nempe, *theriacam, diascordium*, &c. Cavendum est imprimis ne sudorem expellere conemur sola vi medicamenti, antequam ipsa natura eum sponte excitare moliatur. *Potus.* Potus debet esse neque nimis calefaciens, neque valdè refrigerans; inchoante crisi cum sudo-

sudore nihil convenientius expertus sum, quam ut ægri *aquam hordei calidissimam* copiosè bibant cum vino mixtam, & quandoque cum *flor. papav. errat.* & *rasur.* C. C. incoct. cibus debet esse tenuissimus vel potius nullus.

&

Cibus.

Art. 88. *Purgationis* in morbi principio necessitatem & bonos effectus non tantum inculcat ratio manifesta (de qua, si quis velit, videatur author) *sed & experientia mihi confirmavit, adeo frequens, adeo certa, adeo clara, ut si hæc falsa sit; aut esse possit, nulla certa aut sit, aut fuerit, aut futura sit unquam.*

Cathartica.

Art. 89. Remedia cathartica mihi usitata fuerunt vel hujusmodi *apozema* vel *electurarium* subsequens; ℞. *Fol. sen. mundat.* ℥iij. *sem. fœnic.* ʒiß. *crem. tartari* ʒj. *coq. in q. s. aq. font. ad* ℥vj. *in colatura* dissol. *pulp. tamarind.* ʒij. *syr. ros. solutiv. m.* ℥j. sumatur partitis vicibus. *Electuarium* sic se habet; ℞. *Pulv. tamarind.* ʒiß. *confect. alkerm. pulv. jalap. ana* ℈ß. *resin. ejusdem gr.* vj. *diagrid.* gr. v. *cum q. s. syr. de cichor. cum rheo f. electuarium.* Mixturam alexiteriam ferè semper hujusmodi cochleatim bibendam propinare solebam; ℞. *Theriac. andromach. diascord. Fracastor. ana* ʒj. *sal. absynth.* ℈ß. *ocul. cancrorum* ℈ij. *aq. card. ben. meliss. ana* ℥ij. *theriacal. syr. papav. errat. ana* ℥j. *sp. sulph. q. s. ad gratum acorem, f. mixtura.* Ex magno ægrotorum numero, quos sub mea habui cura, licet aliquando quinque, sex, vel septem simul in eadem domo Febre ista laboraverint, nullus, quòd meminerim, sit desideratus præter unum virum & unam fœminam. „ Fides sit penes „ authorem.

Alexipharmaca.

Successus admirandus.

Art. 90. „ In calce libelli historias LII. hac Fe„ bre decumbentium in medium profert, quorum „ duo tantum mortui sunt. Illius methodus est „ planè singularis; &, si dictis fides adhibenda „ sit, proculdubio curationes hasce *laudano* po„ tissimum acceptas referre (ut mihi visum est) „ debe-

Sed in dubium vocandus.

„ debemus: in omnibus enim fere præscriptis *lau-*
„ *danum* larga manu propinavit: exemplo sit bo-
„ lus sequens, ♃. *Diascord.* ℥iß. *laudan. opiat.*
„ *gr.* ij. *m. f. bolus* pro una vice, concesso eodem
„ tempore in potu ordinario *syrupo papaveris er-*
„ *rat. p.* 467. His expendendis haud mihi suppe-
„ tit tantum otii, sed ad propositum reverten-
„ dum est.

Ferrago sententiarum.

DE FEBRIBUS IN GENERE.

De diebus criticis, *Art.* 91. Hippocratis aphorism. 36. §. 4. Sudores febricitantibus boni, qui manare cœperint die tertio, quinto, septimo, nono, undecimo, decimo quarto, decimo septimo, vigesimo primo, vicesimo septimo, tricesimo primo, tricesimo quarto; ii enim sudores morbos judicant: qui secus evenerint, laborem, & morbi longitudinem, & recidivas significant. Aphorism. 24. §. 2. Index septimi quartus; sequentis septimanæ octavus initium; spectandus quoque est undecimus, siquidem is secundæ septimanæ quartus est; rursumque decimus septimus spectandus: is enim a quarto decimo quartus est, & ab undecimo septimus. Dierum (inquit *Lister*) indicum & contemplabilium ad *crises explicandas* tota doctrina valde obscura est. Est quidem trium concoctionum quædam mensura, ut ex anatomia & statica medicina planè constat: ita Febrium intermittentium periodi statæ sunt; in aliis vero morbis acutis, quales sunt Febres symptomaticæ, ut pleuritis, angina, variolæ, & Febres continuæ; *crises*, earumque indicia forte non ita prompte animadvertimus; quod parum naturæ, sed nobismet ipsis (quod tamen veteres non fecerunt) totam fere sanationem vindicamus.

& Indicibus.

Doctrina eorum valde obscura.

Utilitas vomitorii. *Art.* 92. Nullum remedium (inquit D. D. *Freind*) sub initiis Febrium est æque salutare ac *vomito-*

mitorium, sæpenumerò & necessarium est, si quando, quod plerumque fit, vel nausea, vel ventriculi gravitas, vel etiam capitis dolor invaserit: hoc medicinæ genus apud vetustissimos *Græcos* haud infrequens fuit, & *Celsi* temporibus *Romæ* perquam familiare. Medicamenti, quo vomitus cietur, interior est quædam actio; quæ nusquam aliàs se manifestiùs prodit, quam in celebri illa radice *Ipecacoanha*. Hujus sane vis in attenuandis humoribus eximia est; cui & fidem facit summa herbæ amaritudo, & vividus ille, qui apparatu Chymico elicitur, *sal*. Equidem hanc radicem non parcâ manu adhibitam esse comperi, cum nulla fere vel per os, vel per alvum sequeretur purgatio: Elapsa autem una aut altera hora incalescere cœpit ægrotus, itaut, pulsu excitato, tandem in *uberrimum sudorem* colliquesceret.

in Febrium principio.

Virtus singularis rad. Ipecacoanhę.

Art. 93. Hoc unum spondeo (idem laudatus author) quemquam experiundo comprobaturum, quod scilicet ex Febribus *multæ evacuantibus solis, etiamsi haud alio fuerit remedio usus, cedere consuescant; vix ullæ autem, quæ paulo vehementius invaluerint, medicina qualicunque si ab hoc evacuandi instituto decesseris, restingui possunt*.

Febres vix sine evacuatione curantur.

Art. 94. ,, Hæc est accuratissima *Danielis Lu-* ,, *dovici* methodus curandi Febres continuas, ,, nempe, in principio præmisso vel omisso *vomi-* ,, *tu*, mox volatile aliquod v. g. *tincturam be-* ,, *zoardicam*, *mixturam simplicem*, *spirit*. C. C. ,, & pro circumstantiarum ratione cum *opiatis* ,, exhibendo; in statu *fixiora*, *terrea*, *alcalina*; ,, in declinatione *cancrina*, *corallina*, &c. hac ,, nempe methodo nec crisin negligit medicus, ,, nec otiosè eam expectat.

Methodus Ludovici in curandis Febr.

Art. 95. ,, Quo mitiora pathemata sunt circa ,, primas vias & regionem stomachalem, eò mi- ,, tior & salubrior est Febris.

Art. 96. ,, Facies turgida & subtumida morbi ,, longitudinem pronunciat.

Signa prognostica.

Art. 97. „ Quo magis sudant febricitantes, eo „ minor est sedimenti copia in urinis: Glutinosus sudor est pessimus.

Art. 98. „ Quanto urina rubicundior est in initio, tanto citius terminatur Febris, cum signis „ bonis ad bonum, cum malis ad malum. Urina alba aut pallida & admodum cruda in Febribus ardentibus periculosa est, & plerumque „ mortem portendit, præsertim si adsit delirium; „ convulsiones enim sunt in propinquo.

Art. 99. „ Surditas in Febribus, urina existente „ cruda, delirium grave portendit; sed si cum signis coctionis conjungatur, bene ominatur.

Art. 100. „ In Febribus, si ægri non possunt „ discernere colores, imminent *convulsiones*.

Cautela de usu opii. *Art.* 101. „ In omni Febre pulsu existente languido, inæquali, aut formicante, cane pejus „ & angue *opiata* vitentur.

DE FEBRIUM SYMPTOMATIS gravioribus.

Inter legendum & ex observatione.

Frigus. *Art.* 102. Frigus in Febrium initiis oritur ex immutata cordis contractione liquidis ad extrema fere stagnantibus; unde oriuntur, si diu maneat, *polyposæ* in vasis majoribus *concretiones*, & interdum mors subitanea insequitur; ideoque quo majus in initio frigus eo periculosior est Febris; in peste incipiente frigus est summum. —— Optime curatur potu aquæ calidæ *nitrosæ* cum pauco vino, *decoct. cocin. frictione blanda*, &c. (45.)

Calor. *Art.* 103. Calor intensissimus in Febribus & velut incendium cum magno & forti pulsu fere semper *venæsectionem* postulat; quandoque etiam *clysma leniens* calorem mitigat. Nimius sanguinis fervor & ebullitio *julapiis*, *emulsionibus* & *decoctis appropriatis* attemperandus est; sed apprime cavendum est, ne ex nimia attemperatione spi-

spiritus elasticitate sua plus justo orbentur, & inde Febris ardens inopinato in *malignam* mutetur. (*Art.* 67.)

Lipyria.

Art. 104. Febris *lipyria* dicitur, quando interiora uruntur, exteriora vero frigent; oritur ex *inflammatione visceris interioris valde sensilis*; algor autem non est tactu medici judicandus, sed ægri judicio, qui se algere dicit, & tegi jubet; tepent enim membra; hæc Febris brevi terminum absolvit, plerumque intra triduum vel quatriduum, & vix unus evadit, nisi statim ab initio occurritur.

Sitis.

Art. 105. Ad sitim in Febribus extinguendam melius est frequentius & parcius bibere, quam una vice multum ingurgitare; sequens est potus gratissimus febricitantibus; ♃. *Aq. font. cum pane tost. incoct.* ℔ij. *vin. rhenan.* ℔ß. *gelatin.* C. C. ℥ij. *syr. cydon.* vel *e succ. citr.* parum misce. Convenit etiam *decoct. ad sitim Fuller.* vel *decoct. coccin. ejusdem*. Gargarismata quoque usui esse possunt, ut *gargarisma commune Fulleri*, *decoctum rosarum* pro gargarismate, &c. Frequens ablutio oris cum simplici aqua multum confert ad sitim fallendam. Sitis (ut recte monet *Helmontius*) non oritur a calore sed a defectu salivæ, hinc guttæ aliquot *spir. sulphur.* plus levant sitim, quam integra mensura aquæ frigidæ; in eundem finem etiam conducunt *succi e vegetabilibus & fructibus*, *ut acetosæ*, *aurantiorum*, *limonum*, *citrorum*, *ribium*, *berberum*, *cydoniorum* &c. Præ cæteris commendabiles sunt hi succi per spontaneam residentiam post *sulphurationem* secundum *Helmontium* depurati, & in loco frigido asservati; *tamarindi* quoque optime conveniunt sitim leniendo, & alvum blande laxando: hæc vero *acida* & *refrigerantia* non sunt omnibus Febricitantibus indiscriminatim porrigenda, sed opus est maturo consilio: si enim præter sitim importunam adsit etiam summa debilitas, tum vinosa & spirituosa tutius propinanda sunt.

Jusculum avenaceum. *Art.* 106. *Ptisana* ex hordeo omnibus aliis sorbitionibus præfertur ab Hippocrate in lib. de victus ratione in acutis; & crebrior est ejusdem mentio apud veteres medicos; sed recentiores hordeo vitio vertunt ejusdem cruditatem ac flatulentiam, & *jusculum avenaceum* substituunt.

Siccitas linguæ & prunella. *Art.* 107. Siccitas & asperitas linguæ corriguntur *humectantibus* & *lenientibus*. Febris cum *prunella* dicitur, quando lingua, crusta nunc albicante nunc nigricante obducta, colore nigricante puniceo apparet tincta; ipsa saliva infecta videtur esse maxima causa. In prunella præter *mucilag. cydon.* &c. conducit sequens gargarisma, ♃. *Liquor. e rapis coct. express.* ℔ß. *succ. sedi major. depurat.* ℥iij. *mellis despumat.* ℥j. *sp. sal. armoniac.* q. s. m. Sequens quoque mixtura commodissima est, ♃. *Alb. ovi unius*, *fortiter* agitetur cum *aq. spermat. ranar.* ℥iv. *mel. ros.* ℥j. m. Ad linguæ etiam ardorem & siccitatem quandoque in usu sunt sequentia, viz. Mucilago sequens ♃. *Mucilag. cydon.* ℥ij. *pulv. tamarind. amygd. dulc. excort. ana* ℥j. *ol. sulph. per campan. gut.* xx. *syr. de rub. Idæ q. s. misce decoct. ulmi bat. gargarisma commun, Fuller. lohoc. rub. vel lohoch. vitellin. ejusdem.*

Nausea & vomitus. *Art.* 108. Nausea & vomitus in Febribus, cum a crapula ortum ducant, leni *vomitorio* (*v. g. liquore posset. cum foliis cardui benedict. incoct.* copiosè ingesto, addendo inter vomendum bis terve *sal. vitriol.* ℈ß. vel *coch. oxymel. scillit.*) tutissime curantur; ubi vero fermentum febrile ventriculum petit, & enormes vomitiones biliosas excitat, ut ægri vix quicquam vel medicamenti vel alimenti retinere valeant, imprimis convenit jusculum tenuissimum pulli affatim ingerere, & postea remediis appropriatis tonum ventriculi laxatum firmare; sequens Julapium est valdè efficax, ♃. *Sal. absynth.* ℈iv. *succ. limon. recens express.* ℥ij. misceantur & finita ebullitione add. *aq. cinnam.*

hord.

hord. ℥iij. *menth. Stephan. ana* ℥j. *sp. croc.* ℥ß. *ol. garyoph.* g. iv. *syr. cydon.* ℥j. m. Interdum ad *laudanum* confugiendum est. Plura de vomitione sistenda videantur alibi (594.)

Diarrhœa.

Art. 109. In Febribus aliquando accidit *Diarrhœa colliquativa* magno ægrotantium damno, quæ evacuatio non naturæ vi, sed morbi potiùs impetu & acrimonia turgentis humoris naturam stimulante fit, adeoque *symptomatica* est, & sisti debet; convenit *decoctum album* pro potu ordinario; recte exhibentur *pulveres testacei absorbentes diaphoreticis admisti*, & postremò ad *diascordium*, *theriacam*, &c. deveniendum est, enema sequens quandoque singularem præstat opem. ♃. *Fol. ros. rub.* m. ij. *coq. in lact. chalyb.* ℔ß. in colatura dissolv. *diascord.* ℨvj. m. f. enema diutissime retinendum. Hic etiam plurimum facit, mihique in frequenti usu fuit, *enema de malicorio Fulleri*. In genere observamus in Febrium initiis alvum laxiorem quam adstrictiorem meliorem esse, in progressu vero morbi pejorem. Unicum hic notatu dignum observare liceat, nempe in diarrhœis colliquativis in declinatione Febrium accidentibus, & diu, non obstantibus remediis quibuscunque adhibitis, perseverantibus, solam sorbitionem *jusculi pullini* prohibitis omni alio victu & potu quocunque diarrhœam brevi penitus tollere & ægrum restituere, ut experientia me docuit.

Dysuria.

Art. 110. Interdum Dysuria est symptoma molestissimum. *Emulsiones communes* effervescentiam humorum in Febribus ardentibus plurimum compescunt, & hoc vexatissimum symptoma plerumque sublevare solent, ut etiam *oleum amygd. dulc. cum syr. de alth.* Dysuria ex applicatione vesicatoriorum in Febribus *gum. arab.* commode medetur, *solutum scilicet ad* ℥ij. *in decoct. ord.* ℔ij. pro potu communi. Emplast. epispastic. Fulleri est omnium longe optimum & certissimum. Operæ pretium esset fortasse experiri vires *Campho-*

phoræ intermiscendo ipsam in compositione epispasticorum; num stranguriam vel ardorem urinæ insecuturum præcavere potis esset.

Sudor. *Art.* 111. Sudor in Febribus, qui vel morbi initio vel quovis alio tempore ante diem criticum, nec adhuc visis coctionis signis profluit, est *symptomaticus*, & frequenter *colliquativus*, qui ægrotum gravat, & morbum exasperat, ideoque si modum excedat, arte, si fieri possit, cohibendus est: prohibetur surgendo ex lecto; corpus a nimiis integumentis liberando; aerem frigidiusculum admittendo; a calefacientibus abstinendo; *leniter astringentia & blanda acida* capiendo, &c. egregiam vim in sudoribus sistendis habet *saccharum Saturni.*

Dolor capitis, &c. *Art.* 112. Immanis capitis, lumborum vel artuum dolor in Febribus maxime in initio ut plurimum *Venæsectionem* postulat; manente nihilominus cum vehementia dolore injiciendum est *enema laxans*; fortassis levamen aliquale dolenti capiti conferre potest sequens epithema ℞. *Sem. papav. alb. parum contus.* ℥ß. *placent. rosac.* ℥j. *vitel. ovi unius*; *acet. sambucin.* q. s. misceantur super ignem, & f. epithema fronti admovendum, & sæpius renovandum.

Vigiliæ. *Art.* 113. Vigiliæ pertinaces in Febribus succurrendæ sunt, ne dissipatis spiritibus vires frangantur. Investiganda est causa vigiliarum; si a fervore & siccitate proveniant, conveniunt refrigerantia & humectantia; si a dolore, propriis remediis leniendus est dolor; non nisi necessitate coacti ad *opiata* confugimus. Obiter monendus est medicus, *ne criticis vigiliis seu ab inquietudine critica suscitatis auxilium hypnoticis præbere satagat.*

Coma. *Art.* 114. Prædicto malo contrarius est *sopor nimius* in Febribus, seu *coma*, *sive assidua somnolentia*; quando sopor morbosus evadit, excutiendus est omni arte, ne calor nativus opprimatur; injiciendi

di sunt *clysteres acres*; *epispastica* variis partibus admovenda sunt, & *cataplasma de halecibus* sive *de raphan. Fulleri* plantis pedum applicandum; interne conveniunt *salia volatilia*, *cephalica*, *&c.* (Art. 298.)

Delirium.

Art. 115. Pervigilium frequentissime est causa delirii, non ideo delirium *hypnoticis* curari tentandum est; nam id esset temerarium, sed indaganda est causa, & remediis appropriatis auxilium ferre conandum est. Camphora (inquit *Quincy*) in delirio Febrium somnum conciliat opio neutiquam proficiente. Delirii in Febribus imminentis signum est, urinarum, quæ antea valde tinctæ erant & flammeæ, in tenues & aquosas mutatio.

Spasmi.

Art. 116. Convulsiones quoque interdum superveniunt, tremores item & affectiones spasmodicæ; in tali rerum statu diligenter expiscanda est causa horum symptomatum, unde medicus intelligat, quibus remediis internis opem ferre valeat, interim plantis pedum applicari possunt *duo columbi* pullive recens mactati & per medios secti, vel toti pedes involvi possunt *calidis pulmonibus agninis*, *vitulinis*, vel *vervecinis*; renovari debent hæ applicationes saltem ter in die.

DE FEBRIBUS ERUPTIVIS in genere.

Inter legendum.

Febrium eruptivarum symptoma peculiare.

Art. 117. Febres *Eruptivæ*, quarum *crises* per eruptiones cutaneas expectandæ sunt, (quales sunt variolæ, morbilli, Febris scarlatina, Febris cum rubeolis, crystallis, Febris miliaris, &c.) præter symptomata aliis Febribus communia hoc habent peculiare & sibi proprium, nempe, *ingentem pectoris oppressionem*, quæ harum Febrium est signum fere *pathognomonicum*; nimirum est quidam validus naturæ conatus materiam morbificam a centro

tro ad circumferentiam propellendi ; unde certamina gravissima, anxietas præcordiorum, pectoris angustia & oppressiones maximæ : facta autem eruptione, statim hæc dira symptomata evanescunt. Ejusmodi *pectoris oppressio* in aliis quoque Febribus est *crisium præcursor* (unde dictum illud, nox ante crisin est molestissima) in his tamen serius accidit, scilicet sub morbi finem ; in eruptivis verò non procul ab initio, imò frequenter propemodum in primo insultu ; quoniam *efflorescentia* in propinquo est.

Symptomata quædam insigniora & fere propria.

Art. 118. ,, Præter symptomata aliis Febribus ,, communia (inquit Mortonus) in Febribus e- ,, ruptivis adsunt signa quædam quasi *pathogno-* ,, *monica*, talia sunt pulsus debilis, & celer, re- ,, spiratio cita & anhelosa, hypochondriorum op- ,, pressio & angustia, urina pallida ac tenuis, co- ,, ma, seu vigiliæ pertinaces, subsultus tendinum, ,, nonnunquam spasmi manifesti ; & deliria pror- ,, sus efferata ; gravativa palpebrarum debilitas, ,, oculorum rubedo, punctura dolorifica, & la- ,, crymæ involuntariæ ; in gutture dolor ulcero- ,, sus, raucedo clangosa, tussis perpetuo mole- ,, sta. De Febre miliari & petechiali alibi.

Art. 119. In erysipelate, variolis, morbillis, Febre scarlatina, &c. (inquit D. *Freind*. Hist. Med. p. 75.) si symptomata vehementiora fuerint, si caput aut pulmones vehementiùs urgeant, aliæve partes ingenti dolore supra modum afficiantur ; ratio postulat, ut vena incidatur, ac tutò fieri licet. Et teste experientia (nihil enim frequentiùs expertus sum) audacter affirmo me nunquam observare potuisse eruptiones istiusmodi ex venæsectione retroire.

FEBRIS SCARLATINA.

Sydenhami sententia.

Febris scarlatina.

Art. 120. Febris *scarlatina* quovis anni tempore, sed ut plurimum sub autumnum, se prodit, infantes præ cæteris infestans; rigent horrentque in initio, ut in aliis Febribus, neque vehementer ægrotant; postèa cutis universa maculis parvis rubris interstinguitur, latioribus magisque rubentibus, at non perinde uniformibus, ac sunt in morbillis: ad duos tresve dies perdurat rubedo, & deinde evanescit, cutem relinquens aliquantò asperam & furfuraceam.

Curatio.

Art. 121. Quoad curam naturæ prorsus relinquenda est, vel, si medicatione opus sit, cum morbillis satis convenit.

Efflorescentiæ modus.

Art. 122. „ Febris scarlatina (inquit Mortonus) a morbillis minime distat, nisi *efflorescentiæ* modo; *morbilli confluentes* dici potest. Idem „ postulat regimen, eandemque medendi methodum. *Efflorescentia* in morbillorum interstitiis „ figuram diversam viz. oblongam, quadratam, „ vel multangulam obtinet, unde cutis variegata est: in Febre autem *scarlatina* una continuata inflammatione & rubedine cuticula perfunditur.

MORBILLI.

Sydenhami sententia.

Historia morbillorum accurata.

Art. 123. In morbillorum apparatu primo die calor & frigus se mutuo expellunt, die secundo Febris sensibilis adoritur vehementi ægritudine, siti, inappetentia, lingua alba (non verò sicca) tussicula, capitis atque oculorum gravedine, & somnolentia perpetua stipata, plerumque etiam a naribus & oculis stillat humor (*signum certissimum morbillorum ingruentium*) insuper maculæ latæ

& ru-

& rubræ in facie & pectore conspiciuntur; sternutat æger, intumescunt palpebræ (viz. pauld ante eruptionem) vomit, sæpiùs tamen laborat diarrhœa cum dejectionibus subviridis coloris. Ingravescunt symptomata ad quartum usque diem, vel aliquando ad quintum, quo tempore maculæ pulicum morsibus similes prodeunt, quæ tam numero quam magnitudine auctæ racematim coalescunt, & faciem maculis rubris variæ figuræ interstinguunt, quæ quidem maculæ a parvulis quibusdam papulis rubris haud longè ab invicem dissitis super cutis superficiem paululum elevatis conflantur, digitorum levi tactu deprehenduntur, oculis remotis fugiunt: a facie sensim ad pectus, ventrem, crura, &c. se diffundunt. Die sexto aut circiter asperescit facies emorientibus pustulis; octavo in facie penitùs evanescunt, nono vix ullibi inveniuntur; tunc temporis augetur Febris, & spirandi difficultas, urget tussis, &c. *Morbilli omni vacant periculo, si modo perite tractentur.*

Curatio. *Art.* 124. „ Morbilli ab Avicenna *variolæ cholericæ* appellati cum ipsis variolis coævi sunt, „ (*Art.* 130.) & quoad curam his cum illis satis „ convenit; „ *Diacodium* quotidie vesperi exhibendum est; *linctus* quoque & *apozemata pectoralia* propinari possunt ad tussim leniendam. Sin verò ex calidiore regimine, vel aliter, Febris, dyspnæa, aliave accidentia post morbillorum decessum supersint, *venæsectione* sola curantur, quæ sine metu in tenellis audacter celebranda est. In regimine intensè calido exanthemata aliquando livescunt, & nigrescunt, in adultis phlebotomia & temperatiore regimine sublevantur aut pereunt; in peripneumoniam incidunt.

Art. 125. „ Morbilli nonnunquam (inquit Sylvius & omnes hoc scimus) per aliquot dies di„ stingui non possunt a variolis, *ne quidem a me„ dicis peritissimis, atque diu in praxi versatis:*

„ lon-

„ longe proinde satius est in re dubia medicum „ vel suspendere suum judicium, vel dubiè duntaxat respondere.

Mortoni sententia.

Curatio in singulis stadiis.

Art. 126. Quoad curam morbillorum, in primo stadio, scilicet, ante efflorescentiam paucissima remedia sunt adhibenda, nisi gravissima symptomata superveniant, uti spasmi, enormes humorum colliquationes, &c. Si spiritus nimis irritentur, & in spasmos rapiantur, remediis appropriatis compescendi sunt, nempe *julapis ex aquis cephalicis cum tinctura castor.*, *pulvere ad Guttetam*, &c. Et si nisus spirituum inde non minuatur, guttæ aliquot *laudani liquidi* propinari debent. Ad *diarrhœam* quod attinet, satius est palliativa curatione ejusdem molestiam, quoties insolito more sæviet, minuere, quam contra naturæ legem eam penitùs tollere, atque ita ægrotantem occidere; abstineat æger à cervisia, bibatque decoctum album, & exhibeantur pulveres testacei; non nisi extrema necessitate ad *laudanum* perveniendum est. Ad tussim ferinam ab acri lympha ortam quadantenus cohibendam conveniunt *mucilaginosa*, *pectoralia*, *oleum amygdalarum dulcium*, &c. (privatim *syrup. e coral.* & *tinctura ejusdem*.) „ In tussi morbillorum pathognomonica, sæpe permolesta, & convulsiva, & „ nonnunquam lethali nullum remedium præstantius novi (inquit *Harris*) quam *gummi tragacanthum* copiosius sumptum in linctu vel decocto pectorali solutum, & pulveribus testaceis „ mixtum. Id enim gummi catarrhum maxime „ lenire solet, tussimque inde prognatam, symptoma morbillorum primarium, sistere aut levare aptum natum est longe melius tutiusque narcoticis, quantumcumque hæc laudantur a clarissimo Sydenhamo, &c.

Spasmi.

Alvi fluxus.

Tussis.

Peripneumonia.

Art. 127. Efflorescentia jam incepta, imo eru-

ptione plena existente quandoque suboritur *peripneumonia* cum respiratione anhelosa, strangulatione suffocativa, deglutitione læsa, &c. quo in casu, multo usu fretus omnibus author sum, ut sanguis copiosiùs educatur, æque ac si æger morbilloso affectu correptus non fuisset. Idem in *ophthalmia* molesta ac periculosa faciendum moneo. Ad *alvi fluxum* in hoc stadio compescendum non minùs tutus quàm necessarius est opiatorum usus.

Ophthalmia. *Diarrhæa.*

Ultimum stadium. Efflorescentia peracta, si Febris venenatis symptomatis adjuncta remaneat, actum est de ægro. Contrà, si crisis fuit perfecta, cathartica hydragoga adhibeantur ad lymphæ colliquatæ affectus exitiales impediendos: non tamen præpropere massa sanguinis agitetur, antequam venenum fuerit omninò subactum.

Tussis ferina superstes. Quoties æger post morbillos *tussi ferina & perpetua* vexetur; primo in loco *venæsectio* celebretur, &, si opus fuerit, post unum vel alterum diem iteretur, & una cum *linctibus & medicamentis lenientibus*) quemadmodum in catarrho exhibere solemus) *cortex Peruvianus* copiosè exhibeatur, & *opiatum* hora decubitus pro re nata.

V. S. *Art.* 128. „ Ad præcavenda dira symptomnta in „ hoc affectu evenientia, ab authore nostro enu„ merata, *phlebotomia* mature, in morbi initio, „ celebrata, & vomitorium exhibitum feliciter „ plerumque succedunt. (*vid. Art.* 119.

Art. 129. „ Qui Variolis laborarunt, non sunt „ adeò morbillis posteà obnoxii, quare ætate gran„ diores non ita promptè inficiuntur.

VARIOLÆ.

Art. 130. „ Nihil de Variolis ante *medicos* „ *Arabes* scriptum invenitur. Hic verò morbus „ antiquior est, quàm vulgò creditur. Authores „ isti existentiam ejus usque ab initio septimi se„ culi temporibus *Muhammedis* investigarunt, „ (Vid. *Freind.* hist. med. p. 188. vol. 2.) Vario-

„ læ

,, læ ita appellantur, quasi parvi vari, quod cu-
,, tem varient. Homini omni, soli & semel con-
,, veniet Variolis & morbillis affici: in hoc autem
,, censu non supputandæ sunt pustulæ variolosis
,, similes, quas vulgò vocant *the Chicken-Pox*;
,, pueris familiares sunt; Variolis veris quidem
,, similes sunt, quoad magnitudinem & figuram,
,, sed in eo ab iis distinguuntur, quod Variolæ
,, cum rubore & inflammatione insigniori appa-
,, reant, hæ verò albidiores sunt, & veluti vesi-
,, culæ seroso humore repletæ, quæ intra tri-
,, duum disrumpuntur, & exsiccantur, nullum-
,, que afferre solent periculum, & plerumque si-
,, ne Febre erumpunt. *Morbus est adeo benignus,*
,, *ut nunquam sub curam medicam cadat.* Vario-
,, læ (inquit Dolæus) quoad ortum suum semi-
,, narium habent nobiscum connatum, quod ali-
,, quamdiu sepultum jacet, donec nacta emergen-
,, di occasione ex latibulo erumpat, & massæ san-
,, guineæ commixtum symptomata terribilia, &
,, sæpe mortem perducat: inter multas hominum
,, myriadas vix unus & alter per totam vitam ab
,, his immunis manet: Ex cadaverum sectioni-
,, bus patet viscera universa in corporis cavitati-
,, bus contenta pustulis variolosis confertim affici,
,, æque ac cutis externa.

Chicken-Pox.

Sydenhami sententia.

Variolarum discretarum historia.

Art. 131. Variolæ sunt *distinctæ* vel *confluentes*: Distinctæ seu discretæ cum rigore ac horrore invadunt; sequitur calor intensus, capitis & dorsi dolor vehemens, vomituritio, dolor circa scrobiculum cordis, somnolentia, in infantibus præsertim; quandoque etiam paroxysmi epileptici, qui Variolas mox prorupturas, easque futuras esse mites ac benigniores plerumque præsagiunt; quarto ut plurimùm die ab invasione erumpunt, & symptomata febrilia evanescunt, nisi quòd adulti in sudores sint propensi. In facie pri-

mò conspiciuntur pustulæ subrubræ, deinde collo, pectore, & universo corpore, quæ magis magisque inflammantur, & in dies elevantur, & subalbidæ fiunt, cute in interstitiis satis floridum colorem exhibente; die undecimo faciei tumor ac inflammatio recedunt, & pustulæ exarescere incipiunt; in hac Variolarum specie (si quando) die 14° vel 15° pereunt.

Confluentium historia.

Art. 132. Confluentes cum discretis symptomata communia habent, nisi quod hic atrociora sint omnia; tertio die erumpit hæc species, aliquando citius, rarò seriùs; interdum verò, licet oppidò rarò, ob gravius aliquod symptoma, lumbaginem doloremve lateris, &c. seriùs erumpunt, neque periculo vacant. Febris etiamnum durat, crescente morbo pustulæ non in spectabilem molem attolluntur, uti in discretis, sed sibi invicem implicitæ vultum omnem contegunt, & illum in tumorem elevant, dein ad instar pelliculæ albæ in cutis superficie conspiciuntur. Præterlapso die octavo pellicula alba quotidie exasperatur, & ad colorem fuscum vergit, eoque magis Variolæ confluxerunt. *Magnitudo morbi a facie maxime æstimanda est, potius quam reliquo corpore.* In hoc genere adest in adultis salivatio, in infantibus diarrhœa; salivatio nonnunquam sub primum eruptionis tempus se prodit, interdum post diem unum vel alterum; die fere undecimo saliva viscidior facta difficulter excreatur, ægro suffocationem intentans, & circa id temporis ut plurimum cessat, & tumor faciei paulatim subsidet, & tunc ejus loco manus intumescere solent, aut debent; diarrhœa non ita mature infantes invadit; sub vesperam exacerbatur morbus. Variolis discretis laborantes octavo, confluentibus verò undecimo die maxime intereunt. Interdum accidit pleuritis, interdum coma, interdum maculæ purpureæ (*totidem quasi sphaceli*) pustulis interspersæ, (mortis fere semper prænuntiæ,) quandoque

doque mictus sanguineus, & aliæ Hæmorrhagiæ, quæ idem ominantur; nonnunquam urinæ suppressio.

Art. 133. In confluentium genere æger (ut dixi) maxime periclitatur (a primo insultu computatione facta) die undecimo viz. in maxime vulgari confluentium genere, in crudiori adhuc 14°, in crudissimo 17°, rarissime 21°. Ego Variolosum ab usu lectuli interdiu semper arceo usque ad sextum diem a prima morbi invasione, quartum ab eruptione, quo tempore omne pustularum agmen in conspectu est: posthac eundem lectulo committo usque ad morbi finem.

Regula fere semper observanda.

Art. 134. „ In confluentibus (ut recte inquit „ Dolæus) periculosæ plena res est aleæ; & me„ dicus occasionem habet suas tentandi vires, & „ ostendendi, quid in arte medica calleat. „ Indicationes curativæ duæ sunt; nempe; 1° ut æquabilis tenor ebullitionis conservetur; 2° ut pustulæ debito modo sustineantur; regimen calidius vitandum est; *gradus caloris earum expulsioni accommodatissimus naturalis omnino est*; non opus est, ut æger ante diem quartum (133.) lecto addicatur; neque ut ad propellendas Variolas ullum remedium sumat; quarto verò die, si eruptio ex votis haud succedat, exhiberi licet cardiacum aliquod blandius. Discretum genus ex sua natura plerumque omni vacat periculo. In confluentibus æger, a sudore, quantum fieri potest, prohibendus est; & ptyalismus in vigore conservandus; promovetur autem affatim bibendo cerevisiam tenuem vel liquorem alium non nimis calefacientem. Adultis propinare soleo *paregoricum cum laudan. liquid. gut.* xiv. *vel syr. de mecon.* ℥j. hora sexta vel septima vespertina singulis noctibus post plenam eruptionem ad morbi usque finem; temporius autem *hypnoticum* quam pro recepto more præscribo, quoniam exacerbatio caloris quotidie sub vesperam fere

Curatio.

reperitur, ex quo non modò incommodi nihil, sed magnum emolumentum, quod frequentiùs experientia didici. *In hoc genere diarrhœa in infantibus est salutaris, & non temerè sistenda, contra in discretis.* De venæsectione die octavo, & de auræ liberaliori exponendo, si quis velit, authorem consulat. *p.* 153. &c. Cum saliva admodum viscida evadat, uti soleo *gargarismate* sequente; ℞. *Cort. ulmi* ℥vj. *rad. glycyrrhiz.* ℥ß. *passular. enucleat.* N. xx. *ros. rub. p.* ij. *coq. in q. s. ad font. ad* ℔ß. *colatura dissolv. oxymel. simpl. mel. ros. ana* ℥ij. *m. f. gargarisma.* Interdum *emeticum* propinandum est. In *urinæ suppressione* æger è lecto debet eximi. Pustularum depressio & diarrhœa in Variolis discretis medicamenta *cardiaca* postulant. Febris illa, quæ die undecimo, &c. adoritur, diversa est ab ista, quæ eruptionem præcedit, nihil enim est aliud, quam *Febris putrida propriè dicta hæc Febris secundaria*; ad hanc autem fugandam nihil efficaciùs præstat, quam copiosa sanguinis eductio: non enim tunc cum Variolis res est sed *Febre putrida*; mittendus est itaque sanguis ad ℥x. vel xij. & *anodynum* bis in die propinandum; ob immensam alvi constipationem præscribere soleo *elect. lenitiv.* ℥iß. in aqua lactis solut. Nihilominum *anodynum* stato tempore continuandum est; si prima vice votis non respondeat, itereretur die proximo: atque hac ratione tam *venæsectio* quam *catharsis* per intervalla repeti possunt, prout Febris mos atque ægri inquietudo postulare videantur, donec tandem res in vado sit. Sched. mon. p. 81. &c. In Variolis confluentibus magna est virtus *spiritus vitrioli* a 5to vel 6to morbi die usque ad finem copiosè in cerevisia ten. exhibiti; commoda & incommoda hujus remedii, p. 526. &c. ubertim recensentur.

Nota bene.

Variolæ anomalæ discretæ.

Art. 135. Variolæ anomalæ: *Discretæ* hæ a legitimis discriminabantur, quod erumpant die

3°, il-

3°, illæ 4°, postulæ minores fuerant; sæviebant tamen magis, & ante maturationem frequentiùs nigrescebant, ptyalismus (ut in confluentibus) aderat immediatè post eruptionem: *Confluentes* hæ ab aliis discrepabant, quod nunc die secundo, nunc tertio se primum monstrabant tumore subrubro atque uniformi, quibusdam in locis; in femoribus præcipuè, vesiculæ, ambustorum ad instar sero limpido distentæ eminebant, quod disrupta pellicula copiosè effluebat, subjecta carne nigredine & *sphacelo* quasi affecta; periculo non vacant ante diem septimum, in aliis confluentibus dies undecimus (ut plurimum) est criticus. Postremò hæ calidioris naturæ sunt & magis inflammatoriæ; ideoque temperato regimini indulgendum est. *Hydrogala* ex tertia parte aquæ & lactis unà simil coctis ægri palato & votis ut plurimùm respondet, & ptialismum feliciter promovet.

Confluentes.

Mortoni sententia.

Art. 136. Variolarum quatuor sunt stadia, viz. apparatus, eruptio, maturatio, & delinatio, in quibus varia occurrunt symptomata, quæ diversam medendi methodum postulant.

Quatuor stadia Variolarum.

Art. 137. Primum stadium est a morbi ipsius insultu usque ad eruptionem generalem. In hoc stadio urina tenuis & pallida, præsertim si adsit frequens micturitio, male ominatur; urina rubicunda & contentis saturata contrarium indicat (insolitus aliqualis dolor vehemens, præsertim colicum æmulans, est pessimum signum.) Diarrhœa in hoc stadio non permittenda est, quin *decocto albo* & repetitis *laudani* dosibus est cohibenda, vel astringentibus sistienda. Vomitio in hoc stadio non statim supprimenda est, sed potius (nisi valdè enormis fuerit) cum repetitis haustibus liquoris possetici carduati, vel cum pauco sale Vitrioli leniter promovenda est: Evacuatione

Primum

Diarrhœa.

Vomitio.

ne autem hac levi peracta, vel si vomitio ex morbi ipsius genio modum excedat, illico tumultum spirituum compescere oportet, eorumque vires conservare alexipharmaco aliquo remedio cum opiato commixto, & post justa intervalla repetito; sequens est formula mihi familiaris, ℞. *Aq. card. lact. alexiter. cinnam. hord. menth. stephan. ana* ℥ij. *sal. absynth.* gr. xii. *pulv. rad. serpent. virgin. e chel. cancr. comp. lapid. Contrayerv. ana* ʒß. *syr. caryoph. vel menth.* ℥iß. m. f. julap. de quo capiat ægrotus coch. ij. iij. vel iv. quarta quaque hora, addendo singulis dosibus laudan. liquid. guttas aliquot pro re nata. „Sanguis (inquit *Lister*) in Variolis non proprie mittitur, „sed ex accidente tantùm ut symptomati alicui „vehementiori succurratur.„ In dolore capitis, artuum vel lumborum, item in dolore pleuritico, seu peripneumonico, ut etiam quandoque in colico, necessaria est *venæsectio*, ut symptomata ista averruncentur; *vesicatoria* etiam & *opiata* hic locum habent; præcipue autem in affectibus comatosis. Ubi vigiliæ in hoc stadio pertinaces fuerint, non raro in proximo stadio exanthemata confluunt, quorum eruptioni deliria, spasmi, cæteraque funesta symptomata superveniunt, quo nomine hoc symptoma venæsectione & opiatis, ut ut spirituum vires inde minuantur, opportune cohibere par est, adhibitis interea vesicatoriis & alexipharmicis. „Insolitus aliqualis dolor ve„hemens ante eruptionem Variolarum, privatim „*dolor colicam passionem æmulans*, est pessimum „signum, & fere semper lethale, ut plus semel „observavi, præsertim si adfuerit etiam *mictu„ritio*.„

Dolores spasmodici.

Vigiliæ

Art. 138. In stadio secundo exanthemata parva instar acupunctarum primo in facie, collo, pectore, &c. erumpunt tumore renitente & rotundo; die secundo bases suas ampliant, & tertio (ultra quem hoc stadium non excurrit) in sum-

Stadium secundum.

summitatibus acuminantur; quo longius est hoc stadium, eo periculosior est eventus; in hoc stadio in benigniori saltem genere, ubi nullum adest funestum symptoma, haud par est ullo remedio naturam lacessere, utpote quæ propriis viribus instructa sine artis suppetiis satis valide suo officio fungi potis est.

Stadium tertium.

Art. 139. Triduo eruptionis elapso Variolæ, sicut alia quævis tubercula inflammata, concoqui incipiunt, & lympha venenata per glandulas cutaneas naturæ lege collata acrimonia sua cuticulam a vera cute separat; unde apices exanthematum, paucarum horarum spatio, primum albescentes quadantenus intumescunt; dein lympha eadem pro morbi indole & naturæ viribus citius vel serius in pus mutata flavescunt, aut saltem colorem cineritium vel subfuscum obtinent, ubi desinit hoc stadium. Durante maturatione Variolarum benignarum nulla exsurgit indicatio, nisi forsan adhiberi possunt *laudani liquidi* guttæ aliquot ad dolorem leniendum, & somnum conciliandum. Inter maturandas Variolas, si tarde procedant, ♃. *Lentium crasse contus.* ℥j. *ficuum ping. par.* vj. *ras.* C. C. ʒß. *coq. in liquore posset.* ℔ij. bibatur copiose ad libitum, & si adsit ptyalismus commode usurpatur gargarisma sequens, ♃. *Lentium crasse contus.* ℥j. *rad. alth.* ʒß. *ficuum ping. par.* vj. *vel* vij. *hord. mundat. p.* j. *glycyrrhiz. ras.* ℥ij. *coq. in q. s. aq. font. ad* ℔iß. *colatur. add. mel. ros.* ℥iß. *m.* vel gargarism. Variolos. *Fuller.* Vitentur acida in gargarismatis, nisi in maxima deglutiendi difficultate; deficiente salivatione, promoveatur urinæ profluvium exhibendo dosin unam vel alteram pulveris Æthiopici.

Stadium ultimum.

Art. 140. Stadium ultimum Variolarum est earum declinatio, in quo exanthemata pure maturo & laudabili referta primum incrustari & scabie subflava obduci incipiunt; dein post unum vel al-

terum

terum diem pure concrescente exsiccantur, & in arida tubercula ubique mutantur, quæ sensim emollita sponte evanescunt. Raro quisqiam hoc morbo interimitur, nisi in declinationis stadio, scilicet in Variolis benignis; de his etenim ut plurimum hactenus locuti sumus. Declinatio cum ἀπυρεξία, & appetitu restituto optime significat. Petechiæ seu vesiculæ miliares in hoc stadio erumpentes funestum eventum denuntiant; deliria, vigiliæ, subsultus tendinum, &c. in hoc stadio pejus ominantur, quam in præcedentibus: paucissimi enim vel nulli hoc modo affecti convalescunt; scabies diu pure scatens, atque inde sæpe decidens, & renascens, meliorem sortitur eventum, quam ea, quæ derepente exarescit; Variolæ, quæ scabie sessili & adhærenti obducuntur, male præsagiunt.

Variolæ benignæ.

Art. 141. Ubi Variolæ fuerint figuræ exactissime rotundæ, discretæ, & margine admodum rubro circumcinctæ, neque petechiis, eruptionibus miliaribus, vel quavis alia nota exitiali, interpunctæ, & primo maturationis die in summitate albæ, tumore turgidæ, & die secundo circa basin auctæ, & in summitate acuminatæ, minus pellucidæ, & tertio materia in pus convertatur, eventus felix duodecimo saltem morbi die insecuturus expectandus est.

Variolarum malignarum quatuor gradus.

Art. 142. Quatuor sunt Variolarum malignarum gradus, viz. confluentes universaliter, confluentes particulariter, discretæ verum admodum parvæ & cohærentes, maxime confertim ubique erumpentes, & denique discretæ cum petechiis & eruptione miliari conjunctis.

Gradus primus.

Primi gradus sunt, quando cutis universa erysipelatoso tumore (maculis nigris hic illic interspersis) cum æquali superficie quadantenus crassescit; post triduum cutis albescit, & pergamenæ speciem induit; atque hæ sunt Variolæ maxime exitiales; ægrum ultra secundum maturationis diem nunquam supersti-

tem

tem novi. Variolæ secundi gradus magis vulgares sunt, quando cutis faciei sola erysipelatosa est, & primo maturationis die pergamenæ speciem refert, dum in artubus & trunco corporis exanthemata fuerint fere discreta, non tamen regularia; vix enim oculo distinguuntur ab efflorescentia morbillosa, vix apices tollunt, sed sæpe livescunt, unde mortem instare certo præsagire licet. Variolæ malignæ tertii gradus, ubi quasi discretæ verum admodum parvæ & cohærentes, quæ non acuminantur, sed cute solummodo conspiciuntur, ac si ab urticæ plaga exasperatæ, donec sub initium maturationis albescentes confluant, & speciem pergamenæ exhibeant. Rarius quenquam hac specie affectum, nisi ope Ptyalismi diutius protracti, ingentis urinæ profluvii, vel intumescentiæ artuum diuturnæ, ad decimum quartum vel decimum quintum morbi diem superstitem novi.

Secundus.

Tertius.

Art. 143. Gradus ultimus est, quando Variolæ erumpunt quidem discretæ figura & magnitudine regulares, verum vesiculis aqueis, vulgo *the Vvhite-hives*, petechiis, vel maculis lividis in interstitiis, præsertim in collo, pectore, & artubus distinctæ; atque hæ non minus sunt exitiales quam confluentes.

Gradus ultimus.

Art. 144. In Variolis malignis Febris continua mali moris post eruptionem remanet cum lingua arida, pulsu debili, &c. Neque prorsus exulat, ut in benignis solet: materia enim morbosa, vel propter malignitatem, vel morbi magnitudinem, per glandulas cutaneas satis protrudi nequit, unde dira symptomata evenire solent; nimirum hæmorrhagiæ admodum periculosæ, quæ (ut plurimum) (maculis purpureis & nigris eodem tempore in conspectum venientibus) funestissimæ sunt, & vix aut ne vix arte cohibendæ, nisi forsan Vitrioli fræno præpotenti (aq. styptic. reg.) obsignari possint; *nihil tamen profecimus, si non*

Curatio symptomatum.

Hæmorrhagia.

una possimus vesicatoriis & alexiteriis generosissimis vires spirituum pene extinctorum denuo resuscitare; venæsectio mortem accelerat. Micturitio licet non adeo formidabilis, pessime tamen ominatur; in hoc symptomate sublevando *cineres bufonum* egregias obtinent vires (ut mihi usu compertum est) dos. ℈j. cum aliis alexiteriis quarta vel sexta quaque hora. Dolor gutturis & deglutitio impedita est symptoma quandoque maxime affligens & molestum; fauces itaque externæ ab aeris injuriis pannis laneis mollibus duplicatis muniri debent, quæ plus valent, quam crocea-ta, vel alia quæcunque amuleta; & usurpentur gargarismata appropriata, &c. Salivatio copiosa, & diu protensa cum insigni capitis & faciei intumescentia bene significat; ptyalismus vero brevis & derepente suppressus, nisi profluvio urinæ, aut intumescentia extremorum excipiatur, malum omen exhibet; salivatio diarrhœa excepta pessime significat.

Micturitio. *Dolor Gutturis.* *Salivatio*

Art. 145. Morbosi quidam affectus quandoque post Variolas suboriri solent, inter quos inappetentia primum locum vendicat, quæ frequenter cum calore hectico conjuncta est; quo in casu ego multo usu doctus *alexipharmaca* (quod cæteros professores serio moneo) ubi calor fuerit continuus jugiter ministranda duco; *corticem* autem *Peruvianum*, ubi calor statis periodis recurrit, cum felici successu exhibendum impero; & deinde postea ad alvum subducendam tuto progredior. Parotides nonnunquam sub finem Variolarum suboriuntur, quæ diu tanquam strumæ sine calore vel rubore permanent; *discutientibus* non sunt tentandæ, sed potius *fotibus maturationem promoventibus* tractandæ sunt. Eadem via procedendum est in furunculis, scabie saniosa, ulceribus mali moris, impetigine furfuracea, &c. viz. *alexipharmacis & febrifugis* ab evacuationibus religiose abstinendo. Gangræna & caries ossium post Va-

Post Variolarum declinationem inappetentia & calor hecticus. *Parotides, &* *Furunculi, &c.*

Variolas nullo medicamento cedunt. Tumores œdematosi *frictionibus*, *fotibus lixivialibus* & more hydropicorum curandi sunt. De dolore capitis post Variolas (*Vide Art.* 279.)

Gangræna & caries. Tumores œdematosi.

Freindii sententia.

Art. 146. Sunt nonnullæ Febres, quæ *purgantia* commode recipiunt, sunt etiam, quæ omnino desiderant (sed de hac re nondum satis accuratæ ab auctoribus traduntur regulæ) ex quibus nullam aliam æque *purgationi* opportunam reperio, ac eam, quæ Variolas confluentes, maturitate pustularum aut vigente aut jam inclinata, semper excipit; ea quippe Febris uti omnium maxime putrida est, & periculi plena, ita præ cæteris curationem hanc aptius recipit. Atque hanc præ aliis medendi rationem in putridis hisce Febribus, quæ Variolis superveniunt, suadet Sydenhamus. Mihi quidem sæpius usu venit, ut in Variolarum statu, ubi pustulis exarescentibus Febris nihilo secius invaluerit, ad *purgantia* confugerem, quæ ita periculo vacare, ita commode adhiberi posse expertus sum, ut multorum vitas ab hac maxime medendi via conservatas esse haud absurde dixerim.
,, Doctrina de usu *phlebotomiæ* & *catharsis* in Va-
,, riolis confluentibus post imperfectam crisin in
,, literis a peritissimo D. *Cade* ad eundem datis
,, succincte admodum continetur; en ejusdem sum-
,, marium.

Purgationis usus in Febre secundaria.

Art. 147. In Variolis confluentibus, quamdiu faciei tumor & inflammatio manet, & saliva recte fluit, a *venæsectione* & *catharsi* (pari ratione ac furunculo maturante) prorsus abstinendum esse duco. Scilicet, ne istæ evacuationes, materiæ morbidæ a massa sanguinea separationem, & per pustulas, tanquam per tot phlegmonas, (cui unico hoc tempore natura incumbit) ejectionem obturbarent. Insuper, procedente morbo, si eo tem-

Quando neque venæsectio neque catharsis conveniunt.

po-

pore, quo facies detumere, & ptyalismus decrescere incipit (quod die nono vel decimo ab eruptione accidit) si his, inquam, diebus manus debito modo tumeant, & nulla malæ notæ appareant symptomata, haud omnino (me judice) vel *phlebotomia vel catharsis*, adhuc indicatur; sed totum negotium recte committitur naturæ. Interim tamen in hoc morbi statu *enema* quotidie injiciendum præscribo, quo alvum fæcibus exonerare, & Febris furorem coercere curo.

Quando utraque evacuationes sunt necessaria.

Art. 148. Attamen, facie diebus prædictis criticis detumente, quoties (quod nimis frequenter evenit) pustulæ corporis non turgent maturo pure, nec manus intumescunt; unde (nempe a materia morbida in sanguinis massa remanente eamque inquinante) ardens Febris nascitur; respiratio brevis & frequens oritur; corporis jactatio, & obstinatæ (narcoticis incassum exhibitis) vigiliæ urgent; quoties equidem diris his symptomatibus vexatur æger, medico incumbit per *venæsectionem & medicamenta leniter purgantia*, sæpiusque debitis intervallis repetita, humorem peccantem detrahere, & eo, quo possit, modo, laboranti subvenire. In Variolis denique confluentibus, licet facies & manus & pustulæ corporis debito modo, ac tempore, intumuerint, & saliva satis copiose statuto tempore fluxerit; si tamen, Ptyalismo desinente & dictis partibus jam subsidentibus, Febris utcunque (quod in hac morbi specie ut plurimum accidit) gravior assidue inhæreat, & symptomata, ex hac nata (utpote anhelosa respiratio, vigiliæ, anxietates, cum pallida & diluta urina) indesinenter urgeant ægrotantem; rebus sic stantibus, necesse habet medicus sanguinis quantitatem *venæsectione* minuere, (nimirum ut exinde pars reliqua magis placide per vasa fluat) & materiam morbidam (quæ per pustulas, jam induratas & crusta obductas amplius transire nequit) *Catharsi* sæpius repetita evacuare: his enim evacuationibus omissis,

ſis, ſemper evenit, ut vel memorata ſymptomata indies augeantur, & inter diem duodecimum & viceſimum quartum lethalia evadant; vel humor putridus in pulmonibus extravaſetur, eorumque veſiculas corrumpat; unde ægrotus miſeram vitam pauliſper trahit, & brevi moritur tabidus.

In anhelosa respiratione phlebotomia est unicum remedium.

Art. 149. Anheloſæ reſpirationi, criſi superveniente *phlebotomia* feciliter ac unice occurrit, quæ niſi confeſtim peragitur, actum erit de ægroto, neque hoc in caſu pulſus humilis & anguſtus me terret; quippe ſæpius obſervavi vacuato ſangnine arteriam fortius vibraſſe: unde conſtat pulſus obſcuritatem non infirmitati virium, ſed humoris lædentis oneri, deberi. Venæſectio tamen mictum cruentum non modo non cohibet, ſed auget, & mortem in procinctu ſtantem accerſit: hoc tamen funeſtum fati impendentis prænuntium (Camphora bis in die exhibita & acidis larga manu propinatis) amovi, ægroque brevi morituro ad tempus ſuccurri: ſed ut vera fatear, ne unum quidem Variolis affectum, cui urina cruenta fluxerit, diem decimum ſextum ab eruptione ſupervixiſſe notavi. De rationibus, quibus innititur hæc praxis, videatur auctor. „ Atque ita *purgationis* methodum in Febre ſecundaria tanquam unicam ſalutarem venditat D. *Freind* & alii apud illum nonnulli magni nominis medici: Ergo vero, qui ſum tardioris ingenii, rurique dego, de hac re aliquanto dubius adhuc hæreo. Hi viri, ingentia certe artis noſtræ lumina, ſeculique ornamenta, ſatis ingenioſe ratiocinantur, omneſque fere ſumma eloquentia victos in illorum ſententiam facillime deſcendentes inveniunt: ſed ſola experientia duce caute admodum progredi decet. In praxi mea per viginti circiter annos *clyſmatum* injectionis utilitatem deprehendi; ſed *cathartica non niſi rariſſime propinare auſus ſum*. Optandum erat, quod viri præfati meritiſſimi numeroſiorem hiſtoriarum ſeriem tam morientium

In mictu cruento est nociva.

„ tium

„ tium quam viventium protulissent, ut in re a-
„ deo ancipiti æquius judicium ferre potuerimus.

Farrago sententiarum.

Variolæ morbus novus.

Art. 150. Variolas esse morbum novum satis demonstratur, quod in multis mundi partibus nunquam visæ fuerunt, ut apud *Indos occidentales* ubi nunquam apparuerunt, nisi postquam Hispani eo pervenere; siquidem per contagionem Æthiopis cujusdam, illuc delati, magnam Indorum partem sustulerunt, ut testatur R. a *Fonseca*. Helbigius indubitanter affirmat incolas *Indiæ orientalis* Variolas nunquam tentasse ante commercium *Hollandicum*.

Regimen frigidum.

Art. 151. In Variolis *Alsaharavius* omnes infrigidantes medicos nostri seculi multis parasangis anteivit; maxime in primo Variolarum tempore, nempe, in sanguinis missione ad syncopen, & frigidæ immensa quantitate, & confertim exhibita, potione; eaque sæpius repetita, paucis horis; at quantum video, sine successu; his enim non obstantibus, venenum intra habitum corporis restitabat.

Sanguinis textura in Variolis malignis.

Art. 152. Illud tantum (inquit *Lister*) curiosius animadverti (in Variolato cum maculis purpureis hæmorrhagia narium & mictu sanguineo) sanguinem refrigerium tenerrimum fuisse, & ejus crassamentum rubrum vel molliori pennæ pluma percussum facile dividi potuerit. In aliis autem multis, quibus urina cruenta, sanguinem e brachio missum adeo aquatum, putridumque esse vidi, ut fluctuaret crassamentum in vase, non aliter quam ipsum serum; neque ullum servatum memini in tanta pestilentia, (76.) „ Va-
„ riolæ præcedente crapula accidentes, ut etiam
„ luxuriæ & intemperantiæ deditis, plerumque
„ graviores sunt, & pessimi moris, & fere sem-
„ per lethales. „

Art.

Art. 153. In Variolis confluentibus (inquit idem author) hunc in modum præscripsit; ℞. Croc. ℈j. *cochinel.* ʒß. *sacchar. tantillum*; *m. pro chart.* viij. *capiebat ægra unam quarta quaque hora cum coch.* i. vel ij. *aq. theriacal. per triduum & postea sexta quaque hora; item diacod.* ℥j. *manè & vesperè, & convaluit*; & pro alia fœmina ad eundem fere modum, ℞. Croc. ʒß. *cochinel.* ʒß. *sacchar. caud.* ʒj. *m. pro chart.* vj. *cepit unam tertia quaque hora.*

Vires cochinel. in Variolis confluentibus.

Art. 154. Ego (inquit idem) neminem bis infectum memini, præter unam fœminam, quæ in hac urbe (*Eboracensi*) me teste, intra annum Variolis bis decubuit, & convaluit.

Rarissime aliquis bis inficitur.

Art. 155. Nihil observatione dignius est (inquit *Ettmullerus*) quam anhelitus & vox in Variolis; ubi enim prompte recteque agitur respiratio, vox facile sequitur, neque raucescit, admodum salutare signum est. *Stercus equinum* in Variolis est sordidum quidem, sed egregium remedium, promovet sudorem, præservat guttur, &c. a quibusdam etiam deprædicatur *Stercus ovinum*. „ Nec locum infimum obtinet oleum sem. „ lini, vel amygdalarum dulcium, ut practicis „ quibusdam peritis satis notum est. Quodnam „ sit istud remedium, cui vires supereminentes „ *Vualdschmidius* & *Dolæus* attribuunt, plane ne„ scimus: optandum sane esset, quod tale me„ dicamentum, de quo loquuntur in morbo tam „ exitiali, in rerum natura revera daretur. De „ hoc remedio hæc habet *Vualdschmidius*; uti„ mur *alio quodam remedio in forma liquida*, quod „ a primis statim diebus usque ad finem in adul„ tis ad cochleare unum dari potest, quo ipso pu„ to reconvalescentiam, divina adjuvante gratia, „ certe promitti posse, ut ut gravissima adsint „ symptomata; præcipue autem hoc remedium est „ dicatum *inflammationi*, quo & externe uti pos„ sumus. Et alibi; omnibus commendo *liquorem* „ *contra Variolas* a D. D. *Dolæo* & me millies ex-

Signum salutare.

Remedia nonnulla singularia.

,, pertum, quem & nos unà invenimus. Multo ,, uberior est *Dolæus* in hujusce specifici laudibus, ,, ut & videre licet, p. 574.

Art. 156. ,, Variolæ acu perforatæ tardius cu- ,, rantur, & crustas diutius retinent, unde cica- ,, trices fœdiores relinquuntur; ideoque naturæ sa- ,, tius sunt relinquendæ. ,, Maculas a Variolis re- lictas (observante Barbette) præprimis delet *oleum myrrhæ per deliquium ex albuminibus ovorum paratum*, ut & *oleum vitellorum ovorum.* ,, Si quis li- ,, nimentum velit, sequens in usu apud medicos ,, *Londinenses* est elegans præscriptum; ♃. *Ol.* ,, *amygd. dulc.* ℥iß. *cer. alb. sperm. cet. ana* ℥j. *bal-* ,, *sam. Gileadens.* ʒß. *f. s. a liniment.* ,, Ulcera corrosiva (inquit *Bonetus*) in facie & alibi optime sanantur cum *spiritu vitrioli melle rosaceo ad sufficientem aciditatem permisto*; semper respondent voto medentis, etsi dimidiam genam ulcus absumpserit.

Ulcera corrosiva.

Art. 157. Remedia in hoc morbo insigniora, præter jam memorata, sunt, quæ sequuntur; *Kermes, gum. lacca, viperina, cinnabaris antimonii, tinctura bezoardica, tinctura corallii, decoctum rubicundum, decoctum variolosum, gargarisma variolosum, lohoch rubrum, unguentum de bismuth, ad foveas Bat. &c.*

Inoculatio Variolarum.

Procemium.

Art. 158. Medicorum est morbos curare non inferre; dices tamen medicum peritum ac probum humanarum infirmitatum providum morborum futurorum occasiones præscindere, vel saltem leviores reddere, æque ac præsentes sanare, omni arte decere: Si hoc non concedatur, quamobrem venæsectionem imperamus, emetica, & cathartica adhuc sanis & vegetis prophylaxeos gratia propinamus?

Nova praxis.

Art. 159. Inoculatio Variolarum est nova praxis a *Constantinopoli* ad nos nuperis annis translata;

& mirum est, quanta expectatione recepta fuit, quanta industria exculta; statim incredibiliter inclaruit: in ipsa domo regia, in multorum procerum & optimatum familiis magna ostentatione celebrata fuit; quo eventu & quali successu eandem exercentes ediderunt. Nihilominus sub tantis auspiciis & tam magnis exemplis inter *gentem popularem* minus increbuit; nostrorum hominum genio & cogitandi modo vix rite quadrare videtur. Quoad fas, & an cum bona conscientia fieri posse multum varieque litigatur; de certitudine & incertitudine Variolas genuinas producendi; itemque an alios etiamnum morbos, & humorum contaminationes, una cum Variolis, implantari posse vehementer ac strenue disputatur. Mihi quidem neque otium neque facultates suppetunt tantas componere lites.

Operatio.

Art. 160. Interim inoculationis operatio ad hunc modum facillimo negotio peragitur. Imprimis in promptu comparandum est exiguum pus (guttæ v. vel vj. puta) ab adolescente Variolis discretis decumbente, inter maturandum deprompturn, quod parva phiala vel pyxide inclusum loco operationi assignato deportandum est; ubi omnibus præparatis inoculando vulnuscula duo infligenda sunt, unum in brachio, alterum in crure lateris oppositi; & pus prædictum penicillis applicandum, & ligaturis firmandum; non opus est, ut incisiones fiant profundiores quam per cutem, neque grano hordei longiores, penicilli ad finem 24. horarum removendi sunt, & ulcera emplast. Diachl. vel foliis brassicæ operienda, & in futurum semel vel bis in die pro ratione quantitatis puris ibidem scatentis detegenda & medicanda. Hoc facto morbus sensim producetur, & symptomata sequentia plerumque exoriri solent.

Symptomata supervenientia.

Art. 161. Circa diem octavum post operationem erumpere solent pustulæ, iis, quæ in discretarum genere ordinario contingere solent, haud dissimiles,

 les,

les, præeunte febricula, & reliquis usitatis symptomatis, sed mitioribus. Quoad loca incisa, 4to die rubescunt, & inflammantur, die 6to ad suppurationem vergunt, & pus ichorosum emittunt. Sub eruptione quidem pustularum invadente Febre ulcuscula paulo minus fluunt; post vero eruptionem, usque ad declinationem Variolarum, pus in dies augetur, ex quo tempore iterum sensim diminuitur; ita ut spatio quinque hebdomadarum ulcera plerumque penitus claudantur. Quanto major est evacuatio puris per ulcera hæc artificialia durante morbo, tanto mitior erit morbus. In genere observatum fuit Variolas per inoculationem inductas discretas esse, periculo ut plurimum vacantes, pustulas perpaucas, cuti foveas raro relinquentes. Subsequuntur sæpissime in variis corporis partibus tubercula & abscessus, nonnulla quidem levioris momenti, interdum vero mali moris, & difficillimæ curationis.

Præparatio & regimen.

Art. 162. Ad corpus inoculationi præparandum multi multa loquuntur de Venæsectione, de usu emeticorum, & catharticorum, &c. Sed profecto, si inoculandus sit ætatis juvenis, boni habitus, & absolute sanus, nihil horum necessarium videtur. Sufficit temperati regiminis ad tempus ante operationem observatio. Operatione peracta inoculato solitum vivendi morem persequi concessum est, nisi quod fortassis carnium nimis liberalem indulgentiam prohibere prudentis erit. Morbo incepto idem regimen ac in Variolis discretis, modo ordinario contractis, observandum est, & si medicatione aliquali opus sit, Variolæ inoculatione inductæ eandem postulant medendi methodum.

FE-

FEBRIS PESTILENTIALIS & Pestis.

Diemerbroeckii sententia.

Art. 163. Pestis est morbus peracutissimus, perniciosissimus, & maxime contagiosus, ex maligno & occulto spiritibus caloríque nativo tota substantia infestissimo inquinamento ortus, a quo omnium viscerum, & imprimis cordis, functiones læduntur.

Pestis definitio.

Art. 164. Pestis est diversum quid a Febre, & Febris est tantum ejus symptoma, ut multoties observavimus, ac proinde nonnulli Pestem male per Febrem definiunt, cum Febris non sit de ipsius essentia, ut infra probabitur.

Diversum quid a Febre.

Art. 165. Inter signa Pestem præcedentia & præsagientia sequens *Noviomagi* observatum fuit, nimirum, maxima & incredibilis insectorum copia, qualis vix unquam visa fuit, ut culicum, papilionum, scarabæorum, crabronum, cicadarum, omniumque maxime muscarum, quarum utroque anno stupenda ubique copia reperiebatur, ut ædium interiorum parietes undique muscis consiti viderentur, & foris ipse aer multis in locis quasi muscarum nubibus obfuscaretur.

Signum Pestem præsagiens.

Art. 166. De causis Pestis maxime ardua inter medicos quæstio movetur. In eo conveniunt omnes, illam excitari a cæca quadam pernicie; & inexplicabili aeris labe; sed unde labes illa emerserit, quomodo aer tantum vitium contraxerit, quid hoc elementum inquinaverit, de eo dubitant, & in eo inveniendo laborant omnes. Prima & primaria causa est *justissima summi Dei ira propter hominum peccata*; ab hac causa promanat illud τὸ θεῖον, quod pesti inesse animadvertitur, cujus etiam Hippocrates sæpe mentionem facit: & hoc omni ævo creditum fuit tam apud Gentiles, quam apud Judæos, & Christia-

Causa.

nos; idem quoque sacræ literæ passim plus satis confirmant. Nos arbitramur Hippocratem per τὸ θεῖον intellexisse causam quandam morbificam, præter naturæ ordinem ac potentiam, a diis e sublimi immissam, vel in & ex aere de novo ab ipsis suscitatam, cujus essentia nec in certa elementorum mistione, nec in manifestarum qualitatum intemperie, nec in magna aliqua putredine, consistit, sed in novo quodam veneno, præternaturaliter a diis in hoc sublunari mundo suscitato.

Quomodo incipere solet.

Art. 167. Cum aer a venenoso inquinamento incipit alterari, pollui, ac ad venenositatem disponi, incipit simul etiam rebus sublunaribus valde infensus & noxius esse, interdum armentorum magnas strages edere, interdum segetes & terræ fructus corrumpere, inter genus humanum Febres malignas & Pestilentiales generare, & mox ipsam Pestem.

Contagii communicatio.

Art. 168. Contagium est communicatio inquinamenti ab uno corpore in aliud, sive illa actio communicationis fiat per immediatum contactum, sive per medium; requiritur autem apta dispositio ad hujusmodi seminarium recipiendum, alias non communicabitur. Pestilens venenum cum vestibus, aliisve rebus ad alias civitates & regiones deferri videmus. *Inexplicabilis quidem est hominum dispositio, quoad contagium recipiendum, vel non*; in aliis talis est, ut a Pestilenti veneno statim afficiantur, in aliis talis, ut difficulter ab eo lædantur, in aliis talis, ut eidem sine ulla noxa resistere possint.

Febris pestilens unde.

Art. 169. Febris Pestilens, Pestis comes, non oritur a veneno Pestilenti, sed mediante putredine, id est, non generatur propterea, quod humores a veneno Pestilenti inquinantur, sed quod cor Pestilenti veneno irretitum, obrutum, plurimumque debilitatum, inquinatos humores debito modo neque coquere, ac dilatare, neque regere,

& sa-

& satis dispellere possit; qui hac de causa putrescunt, caloremque præter naturam concipiunt, sicque Febrem excitant; quæ ob dictam causam ordine posteriorem necessario est diversa ac separabilis a Peste, ejusque symptoma. Hoc ipsum confirmant dogmata & auctoritas tam veterum quam neotericorum, nec minus quotidiana praxis, & obvia exempla.

Pestis symptomata.

Art. 170. Multa symptomata horrenda & gravia Pestem comitantur, quorum nonnulla sunt ei magis propria, ut bubo, anthrax, & exanthemata; alia autem aliis morbis communia, quorum primaria hæc sunt, capitis dolor, phrenitis, sopor, vigiliæ, anxietas, debilitas seu magna virium prostratio, visus turbulentus, cordis palpitatio, linguæ siccitas, vomitus, singultus, lumbrici, fluxus alvi, hæmorrhagia narium, menstruorum profluvium, sanguinis mictus, sputum cruentum, dolores lateris, hepatis, renum, aliarumve partium.

Bubo.

Carbunculus.

Art. 171. Bubones & carbunculi fiunt, a veneno Pestilenti, quod cor ex sese per arterias ad alias partes expellit. Bubo est tumor dolorosus earum glandularum, quæ sitæ sunt retro aures, & in collo, sub axillis, & in inguinibus. Carbunculus a pustula plerumque ortum ducit, & est partis alicujus gangræna, dum est in fieri, & sphacelus, dum est in facto; nulla vi naturæ aut artis edomari, & in pus converti potest, sed integer a vicinis partibus separatur. Carbunculi non habent certa determinata loca, in quibus exoriantur, sicut bubones, sed in quacunque corporis parte excitari possunt: modo enim conspiciuntur in thorace, vel collo; modo in abdomine, vel dorso; modo in brachiis, vel cruribus; modo in manuum pedumve digitis; modo unus aut alter, modo plures simul, vel in una vel in diversis partibus: imo sæpe etiam in partibus internis oboriuntur, ut in pulmonibus, ventriculo, renibus, &c.

Exanthemata. *Art.* 172. Exanthemata Pestilentialia sunt maculæ purpureæ vel rubræ, vel nigræ, vel violaceæ, ut plurimum rotundæ, aliquando latæ, oblongæ aliusve formæ, in summa cute efflorescentes.

Signa prognost. *Art.* 173. Acutorum morborum (inquit Hippocrates) incertæ admodum ac fallaces sunt prædictiones. In Peste *Noviomagensi* observavimus sextæ diei crises semper certo lethales fuisse. Quicunque circa novilunium aut plenilunium Peste corripiebantur, ii maxime de vita periclitabantur. Prostratio virium in morbi principio, animi deliquia, & cordis palpitationes plerumque lethalia signa erant; pulsus intermittens semper lethalis; sopores, sternutationes, motus tremuli, delirium, dolor in gutture, & raucedo, anhelitus fœtens, male ominantur; Pleuritides semper lethales; suppressio alvi bonum signum, spem salutis exhibens; alvi fluxus contrarium, cum hoc vix centesimus æger evadebat; sanguinis per sedes vel urinas signum lethale, ut & menstruorum fluxus. Quo citius bubones prodibant, tanto meliores, si sine Febre, vel ante Febrem, prodirent, salutis magnam spem dabant, & contra; si in emunctoriis loco bubonum emergerent carbunculi, gravissimum periculum indicabatur. Si carbunculi tardius prodirent, malum, & si valde multi, pessimum; in locis carnosis, meliores, in nervosis, periculosiores; maculæ purpureæ, nigræ, virescentes, violaceæ, quocunque tempore apparentes, semper lethales erant; cum rubris nonnulli evadebant, etsi paucissimi.

Prophylactica. *Art.* 174. Præstantissimum & certissimum prophylacticum a Peste est *fuga cum timore Domini copulata*; recessus circumstantiæ in sequenti versiculo continentur;

> *Hac tria tabificam tollunt adverbia Pestem,*
> *Mox, longe, tarde, cede, recede, redi.*

Diæta. Nullum melius Pestilentis aeris correctorium in rerum natura datur quam ignis, ut multiplex

expe-

experientia comprobavit. Hippocrates famosam illam Pestem, quæ ex Æthiopia Grecos invaserat, olim per ignes edomuit, & extinxit: jusserat enim per totam civitatem accendi ignes luculentos nocturnis præcipuè temporibus, ut aeris inquinamenta purgarentur. Ignis ligno juniperino vel fraxineo nutritus ad venenatas aeris corruptiones emendandas multum valere creditur. Accensio *sulphuris* & *pulveris pyrii* aerem purificat, & ejus corruptionem abigit; idem facit crematio *succini*, *thuris*, *picis navalis*, &c. Item suffumigium *aceti* cum ferro cadente vel ignitis lateribus excitatum. Quoad diætam consultum est Pestilenti constitutione temperantiam colere, quæ magnopere ad sanitatis conservationem prodest; omnis verò repentina mutatio periculosa est; quapropter a consueta victus ratione subitò discedere maxime periculosum esset. Malum est vigente Peste jejuno stomacho in publicum exire. Carnes porcinæ maxime damnosæ censentur. Omnia dulcia vitanda sunt: Vinum temperatè usurpatum prodest; sed ejusdem abusus est valde periculosus: Mercurialis testatur Patavii & Venetiis se vidisse bibaces plurimos extinctos esse, qui existimabant vinis generosis se propulsaturos esse Pestem. Vestes laneæ & crassiores inquinamentum contrahunt, & conservant; præferendæ sunt itaque vestes ex serico tenuiore vel satino, aliove simili. *Phlebotomiam*, quamvis a multis veteribus & neotericis medicis summe laudatam, nos tanquam valde periculosam, & damosissimam, planè rejecimus; experientia enim constabat Pestis invasionem brevi post venæsectionem iis, qui præservationis gratia adhibuerunt, insecutam esse, quapropter omnibus prohibuimus. Cauteria seu potiùs fonticulos plurimi insignes medici summopere commendant, & eorundem insignem utilitatem nos quoque multoties vidimus. Prophylaxeos gratia in cor-

Venæsectio.

Fonticuli.

corporibus ſanis & firmis ſat erat, ut alvus ſervaretur libera, non fluida; in cacochymicis vero paulatim ac clementer alvum ſubducere neceſſarium duximus, & præ reliquis, cum Pil. Ruffi, utpote quæ tot ſæculorum experientiis ad Peſtilentem malignitatem comprobatæ ſunt. „Uſu ſul„phuris communis *Hippoctates* Peſtem iſtam fa„moſam Græcia abegit: ſuffitus ejus pro aeris e„mendatione & pro potus medicatione perquam „laudatur, uti quaſvis corruptiones & alteratio„nes, ita ſanguinis putredinalem alterationem „præcavet. In graviori malignitate induſium & „veſtimenta imprægnari poſſunt cum *fumo ſul„phuris.* „ Ettmuller.

Antidoti.

Art. 175. Quoad antidotos, inter ſimplicia imprimis duo commendavimus; ut primum erat *tabacum*, nempe illius fumus per tubulum ſeu fiſtulam ore attractus, & poſt paucam retentionem indè rurſus dimiſſus, quemadmodum ordinariè a fumi ſuctoribus ſumi ſolet, illius uſum in hac peſte tam in meipſo, quam in plurimis aliis, inſigniter profuiſſe obſervavimus. Alterum erat *radix Helenii*, vel ſicca maſticata, vel in pulvere ſumpta, vel ſaccharo condita; de antidotis aliis compoſitis conſulatur auctor Cap. x. Pauperibus conſuluimus, ut quotidie manè duo vel tria cochlearia *aceti vini optimi* biberent, atque illud in hac Peſte animadvertimus fuiſſe unum ex optimis præſervativis; quamplurimis etiam ſpongiam cum *aceto theriacali* ebriam naribus frequenter admovendam dedimus.

Authoris vivendi modus.

Art. 176. Quod ad meipſum attinet, mirabantur quidem multi, quod ego, qui quaslibet ædes infectas indiſcriminatim inviſebam a tanta contagii violentia non læderer; imprimis, nec terrori, nec iræ, nec mœrori, locum concedebam; ſi fortè meipſum aliquo modo contriſtatum perciperem, tum tribus quatuorve vini hauſtibus aſſumptis cor exhilarabam, atque ita triſtitiam fuga-

gabam. In victu utebar cibis euchymis; potus mihi erat cerevisia communis, ut & vinum album tenue vel mediocre, quo interdum usque ad hilaritatem, nunquam ad ebrietatem, utebar. Mane inter horam quartam & quintam ægros invisurus nihil omnino cibi aut potus aut medicamenti assumere potui, sed *oblatis Deo precibus* solummodo *aliquot grana Cardamoni minoris* masticando jejunus primos ægros invisebam usque ad horam sextam: Tum vel *theriacæ* vel *diascordii* pauxillum, vel *corticem aurant. conditum*, vel ut plurimum *radicum helenii* conditarum tria quatuorve frustula comedebam; circa horam septimam vel octavam frustum panis cum butyro & caseo ovillo viridi jentabam, superbibendo haustum cerevisiæ; quandoque haustum *vini absynthitis* bibebam; circa decimam, si per otium liceret, fistulam unam *tabaci* exsugebam, & post prandium duas tresve, nec pauciores post cœnam; sæpe etiam intermediis horiis post meridiem duas tresve fistulas sumebam: Si autem ab ægrotorum fœtore me vel tantillum alteratum sentirem, statim postpositis omnibus negotiis, qualicunque diei hora foret ad *tabaci* usu fugiebam: nam, ut verum fatear, *tabacum* pro primario præservativo semper habui, & revera tale esse, non sola ratione doctus sed experientia edoctus comperi; neque aliud melius pro ordinario usu hactenus inventum fuisse existimo; sed observatu dignum est, *quod non nisi insuetis auxiliabiur fumisuctio*; quapropter ego solo *tabaco* contentus nullis aliis suffumigiis utebar, & postea ejus usum rursus dereliqui.

Curatio.

Art. 177. Circa Pestis curationem semper plurimum hallucinati fuerunt omnes medici, dubii causarum, dubii remediorum. Causa enim morbi adhuc latet, neque ullum hactenus remedium proprium inventum est par tanto malo. In Peste actu laborantibus a *venæsectione* religiosè abstinendum est; *purgantia* quoque & *vomitoria* maxime fu-

fugienda sunt; alvi constipatio non est metuenda, etiamsi in longum protrahatur, utpote quam nullis nocuisse animadvertimus. In ipso morbi principio statim ad *antidota* & *sudorifera* confugiendum est: hæc autem remedia *alexipharmaca* dicta multa sunt ac varia, quæ variis modis miscentur, & componuntur pro morbi ipsius genio & reliquis circumstantiis, quarum decisio ex medici judicio dependet, neque certis regulis determinari potest. Simplicia primaria sunt quæ sequuntur, *radix petasitidis*, *aristolochiæ*, *helenii*, *bistort. zedoar. gentian. angel. ering. scorzoner. serpent. virg. fol. scordii*, *rutæ*, *card. ben. absynth. rorismarin. flores croc. calendul. sambuci*, *fructus berber. poma cydonia*, *citrea*, *aurant. limon. eorumq; cortices*, *acetum simplex*, *sambucinum* & *calendulatum*; *aromata*, *mirrha*, *camphora*, *succinum*, *vipera*, &c. Compositiones sunt fere infinitæ, quamplurimarum formulæ apud authorem videri possunt. Author suspectum habet *crocum*, quoniam cerebrum petere solet; *camphora* a quamplurimis valde laudatur, item *flores sulphuris*, & *sal absynthii*, commendatur etjam *oleum vitrioli* & *oleum sulph. per campan.*

Simplicia.

Methodus medendi.

Art. 178. Curationem sequenti methodo instituimus; imprimis cubicula nitida servari, & ter quaterve de die aerem suffumigiis alterari jussimus, & statim ægris (morbi primo, secundo, vel die tertio) *potiunculam sudoriferam* exhibuimus, iisque bene stragulis contectis, sudores copiosos per duas tres pluresve horas (habita semper virium ratione) promovimus; qui, si difficilius prodirent, arenam calefactam siccam lineis saccis infusam pedibus, axillis, & inguinibus apposuimus. Si a primo sudore non levarentur ægri, post paucas horas sudoriferum de novo repetendum est; si post secundum sudorem Febris cum aliis symptomatibus adhuc incresceret, nec quidquam levarentur ægri, pessimum erat indicium: post decem

vel

vel duodecim horas & sequentibus diebus adhuc quater vel quinquies (prout necessitas exigere videbatur) *sudorifera* reiteravimus. Intermediis autem horis varia *antidota* ad veneni violentiam extinguendam, ut & *condita corroborantia*, ac *putredini resistentia*, vel *apozemata convenientia*, aliaque quæ malignitatem a centro ad peripheriam pellebant, nec non cibos quosdam liquidos facilis digestionis, & antidotali condimentorum qualitate alteratos, exhibuimus. Symptomatum quoque morbo conjunctorum diligentem rationem habuimus, de quibus proximo loco dicemus.

Curatio symptomatum Febris.

Art. 179. Inter symptomata, quæ Pestem comitantur communissimum est Febris maligna pestilens, quæ ut plurimum gravis & perculosa existit. Hanc nos, durante hac constitutione, eodem fere modo, sicut ipsam Pestem, tractavimus, & *sudorifera* atque *antidota* ad illius curationem maxime profuisse observavimus dummodo abstineremus a calidioribus, vel, si iisdem uti placeret, *alia frigida*, ut *acetum*, *succum citri*, &c. admisceremus.

Vigilia.

Vigilias in Peste non magnopere metuendas esse docuit experientia; sed sopor in principio maxime damnosus & mali ominis erat;

Sopor.

si ad somnum nimis proclives essent (quod admodum familiare erat) illos primo die a somno studiosissime prohibuimus, usque dum alexipharmaco assumpto prius bene sudassent.

Anxietas, virium debilitas & vomitus.

Ad anxietatem, virium debilitatem, & vomitum, miraculosè profuerunt remedia pauca sequentia: primum erat hæc mixtura; ♃. *Conserv. rosar. rub.* ℥iß. *diascord.* ʒiij. *vel* iv. *aq. nostr. theriacal.* (Art. 192.) ℥iv. *succ. limon. recent. ac. cinnam. ana* ℥iß. *m.* stent per horam unam aut alteram; deinde per linteum colentur, colaturæ add. *confect. de hyacinth. sine moscho* ʒj. *m.* Secundum erat hoc linimentum; ♃. *Ol. nuc. moscat. express. ol. scorpion. vel laurin. theriac. androm. ana* ʒj. *ol. junip.* ℈ß. *succin.* ℈j. *ga-*

℈j. *garyoph. vel cinnam. gut.* iij. *m. f.* linimentum pro scrobic. cordis, & ventriculi regione inungendis, bis terve de die superponendo hanc pastam ad ignem calefactam; ♃. *Rad. calam. arom. nuc. moscat. ana* ʒj. *garyoph. benzoin. ana* ʒß. *fol. menth.* ʒij. *pulverizatis add. mic. panis secalin.* ℥iij. *vel* iv. *acet. rosac. q. s. f. pasta.* Ad linguæ ariditatem post varias alias collutiones tentatas solam *aquam simplicem* plus profuisse animadvertimus. Nihil perniciosius quam hemorrhagia narium, & menstruorum, & sputa cruenta; quam citissime omni arte sistendæ sunt, aut actum erit de ægris. Illud sæpissime observavimus, si alvi fluxus in principio non sisteretur, postea plane incurabilem in omnibus fuisse.

Siccitas Lingua.

Hæmorrhagia.

Art. 180. Bubonum curationem per suppurationem omnino tentavimus; quamprimum igitur ægri, sive in ipso morbi principio, sive in progressu duritiem aliquam cum dolore sentirent pone aures, in collo, sub axillis, vel in inguinibus, huic plerumque ad citiorem tumoris provocationem, & maligni ichoris extractionem, *vesicatorium* in inferiore ejusdem parte applicavimus, ita ut *vesicatorium* ipsam duritiem attingeret, ut hoc modo ulcere facto locus apertus teneatur, & damnosi ichores melius effluant (*cucurbitulas* minus approbamus;) secunda die ut noxia materia ad bubones attrahi, ibique digeri, ac suppurari posset, toti tumori *cataplasmata attrahentia & emollientia*, ac *suppurantia* imposuimus, quibus præter alia etiam *cæpæ*, *stercus columbinum*, *fermentum panis acidum* & similia admista erat; nonnullis etiam *solas cæpas sub cineribus aliquantum assatas*, & deinde contusas, pauco *theriacæ* & *butyri insulsi* admixto cataplasmatis forma biduo vel triduo imposuimus; cum autem tumorem jam satis magnum esse, atque ad maturationem tendere videremus, tunc attrahentia amplius non addidimus, sed *solis maturantibus* usi sumus, ut tumores

Bubonum curatio.

res citius ad suppurationem perduci possent. Sæpe ab ipso principio usque ad perfectam suppurationem hoc solum emplastrum imposuimus, quod omnibus intentionibus satisfaciebat, eoque solo tumores ad integram sanationem non raro perveniebant; ℞. *Gum. balban. acet. dissolut. empl. oxycroc. diachyl. cum gummis ana* ℥j. *misceantur*. Notandum tamen nos quibuslibet tumoribus non imposuisse *fortiora attrahentia*, sed tantummodo iis, qui sub axillis, & in inguinibus oriebantur: tumoribus autem, qui prope aures vel in collo prodibant, talia non conveniebant; nam talium usu eosdem, cum maximo suffocationis periculo, imo cum multorum exitio, sæpe paucis horis enormiter accrevisse observavimus; quapropter *sola emollientia, vel leviter tantum attrahentia* his imponebantur; aliquando necesse fuit, cum tardius procedebant, tumores scalpello incidere, sed hoc antequam fere ad perfectam maturationem pervenissent, non est faciendum: sequenti digestivo usi sumus, ℞. *Scord. subtilissime pulv.* ℥ij. *vitel. unius ovi terebinth. Venet. mel. unguent. Apostolorum ana* ℥ß. *m.* Caveri debet ne ulcera nimis cito occluderentur. Videatur in annotationibus methodus experientissimi Pauli Barbette de curandis bubonibus per *emplastrum magneticum arsenicale*.

Carbunculorum Curatio.

Art. 181 In carbunculis tractandis sæpe prima & secunda die imposuimus *folia brassicæ rubræ oleo raparum inucta*, quod apud vulgares in frequentissimo usu erat. Postea statim, imo ut plurimum ab ipso principio, frequentem pulticulam applicuimus, qua nihil invenimus, cum quo carbunculorum separatio & curatio citius ac melius perageretur; ℞. *rad. consolid. maj. sicc. herb. scord. ana* ℥ij. *rad. alth. farin. sem. lini tritic. ana* ℥ß. *coq. in q. s. aq. font. ad pulticulam, deinde add. mel. terebinth. unguent. apostolor. ana* ℥iij. *pic. liquid ung. Basil. ana* vij. *vitel. unius ovi*

croc.

croc. ℈j. *m.* interdum etiam addebantur *theriac.* ℥ij. Apud vulgus in usu erat *pix navalis cum æquali parte picis liquidæ*, cum qua sola sæpius vidimus anthraces citissimè separatos, & dolores optimè sedatos. Quo mitius tractarentur, eo melius & citius curatos fuisse millies observavimus. Exanthemata mortis instantia præsagia erant, neque curationi tempus dabant, quam si admisissent, *per sudorifera & alexipharmaca* curari debuissent.

Exanthemata.

Sydenhami sententia.

Proœmium.

Art. 182. *Acuti morbi ut plurimum Deum habent authorem; sicut chronici nos ipsos.* Pestis vix Britanniam frequentius quam post annorum circiter quadraginta revolutione devastat; „ jam vero „ ex peculiari Dei clementia plusquam quinquaginta annos immunes viximus.

Pestis descriptio.

Art. 183. Pestis primo insultu rigorem ac horrorem, quemadmodum & Febrium intermittentium accessiones, fere perpetuum habet comitem; mox vomitus enormes, dolor circa cordis regionem, (ac si torculari premerentur) Febris ardens ægros indesinenter divexant, donec aut mors ipsa, aut benigna bubonis vel parotidis eruptio, quæ materiam morbificam foras ablegat, eos ab luctuosissimo discrimine liberet. Rariùs quidem accidit, ut citra ullam Febris præsentionem ingruat, ac homines de improviso è medio tollat, maculis purpureis præsentanei interitus nuntiis, etiam dum in foro versantur erumpentibus, quod tamen nisi in Pestis admodum funestæ exordio vix contingit; fit etiam nonnunquam, ut tumores prorumpant, nec Febre nec graviore aliquo symptomate prægresso.

Aeris diathesis.

Art. 184. Aeris dispositio quantumvis λοιμώδης Pesti excitandæ per se impar videtur; nec Pestis epidemica erit, nisi accedente idonea aeris diathesi.

Art.

Curandi methodus.

Art. 185. Vel per *sanguinis missionem* vel *per sudores* Pestis expugnanda videtur; posterior methodus sæpe funesta fuit: *venæsectio* vero larga manu & repetitis vicibus celebrata, nullo tumore protuberante, nemini adhuc, (quod scimus) unquam funesta; tumore vero conspicuo instituta, semper damnosa, ratio in propatulo est, nempe quoniam motui naturæ adversatur. Plures & gravissimi scriptores *venæsectionem* probant, præcipue Botallus, sed tam largam *venæsectionem* paucissimi admittunt. Alia est itaque methodus therapeutica, nempe, mittatur sanguis in lecto, & statim æger stragulis quamplurimis obruendus est, & caput obtegendum ad sudores ciendos ex tegumentorum pondere, & cum sudor promanare incipiet, alvi profluvium & vomitiones ultro sedabuntur, & tunc sumat æger bolum sequentem cum Julap. cardiac. sexta quaque hora, sudorique indulgeat; *℞. theriac. androm.* ℥ß. *elect. de ovo* ℈j. *pulv. gascon. gr.* xij. *cochinel. gr.* viij. *croc. gr.* iv. *succ. kerm. q. s. m. f.* bolus; omnique arte continuandus est sudor ad viginti quatuor horas, nec prius indusium mutandum est utcunque madidum; quod si sudatio citius abrumpatur, illico symptomatum sævitia recrudescit, & omnia in pejus ruunt. In sequenti luce commune *catharticum* exhibere soleo; atque hac medendi ratione, anno a peste proximo quamplurimis Febre pestilentiali correptis sanitatem restitui, adeo ut ne unus quidem ex eo morbo mihi desideratus sit, postquam eandem exercere inceperam. Vinum liberalius ingurgitatum, aliaque fortiora præservativa statis horis dietim assumpta, complures, qui alias salvi intactique verisimiliter permansissent, in hunc affectum conjecerunt. „ Temperantem sobriumque „ Socratem gravissima Pestis Atheniensium non „ attigit; neque ullo fere ævo *eidem similes* at„ tingit.

Vuilisii sententia.

Pestis causa primaria. *Art.* 186. Pro castigandis hominum sceleribus Pestem primitus a Deo immissam ipsi agnoverunt ethnici; ideoque pro extirpatione ejus, precibus & piamentis, æque ac medicamentis insistebatur.

Prophylaxis. *Art.* 187. Ad prophylaxin recordandum est Hippocratis præceptum; *labor*, *cibus*, *potus*, *somnus*, *venus*, *omnia sint mediocriter*. Plures novi, qui (*Helmontii* verbis) vino & confidentia fortificando Archeum, nec aliis antidotis usi inter infectos sine contagii noxa versabantur.

Methodus D. Sayer. *Art.* 188. D. *Hen. Sayer* in praxi medicus felix, plerisque aliis hanc spartam renuentibus, peste laborantes audaciter invisebat (*Londini* anno 1640.) ut seipsum a contagio muniret, antequam domos infectas adibat, solummodo vini generosi haustum pleniorem ingerere, deinde perambulatione sua peracta, idem antidoton repetere solebat, tandem ad castrum *Vuallingfordiæ* occubuit cum duce quodam in eodem lecto discumbens. Illius medendi methodus sic se habuit; si, priusquam exanthemata aut bubones exterius apparerent, vocaretur, ut plurimum *vomitoria* exhibuit *ex infusione croci metallorum cum vitriolo interdum Romano*; vomitione finita, *diaphoreticis* statim exhibitis in sudorem conjiciendos præcepit; & deinceps intervallis quibusdam pro refectione virium concessis, usque ad morbi declinationem *diaphoresin* continuandam: sin post stigmata apparentia accerseretur, vomitione posthabita tantum *sudorificis* insistebat.

Farrago sententiarum.

Præservativa varia. *Art.* 189. Si quis, (inquit *Bonetus*) qui cum ægris conversatur, qualicunque morbo affectis, nunquam, quamdiu intra sphæram vicinitatis talium

lium moratur, salivam deglutiat, sed semper eandem expuat, ab omni infectione, Deo & natura juvantibus, erit immunis. „ Observatum fuit scabiosos & lue venerea laborantes peste minus tentari. Frustulum myrrhæ in ore detentum in locis contagiosis versantibus optimum præservativum censetur. Quidam medicus, sæviente peste, sibi ipsi & quibusdam aliis setaceum in utroque inguine comparavit; unde morbo intacti tutò evaserunt. „ Observarunt *Forestus*, *Diemerbroeck*, *Galli*, *Angli*, *Germani*, „ omnes Smegmatopolas, Lotrices & omnes qui ex officio sapone utebantur; immo qui saltem indusia sapone elota gerebant in peste illico mori. *Boerhaave*.

Vires Limonum.

Art. 190. Peritissimi (inquit *Piso*) nonnulli Indiæ medicastri plus præsidii *in limonibus* ponunt, quam *in lapide Bezoar.* aut *theriaca* contra malignos morbos, & pestilentes Febres, atque ipsa venena. Ego autem sine jactantia affirmo me ex nullo alio aliquo remedio simplici tot felices effectus in tota praxi mea observasse, quam *ex limonibus*.

Communis Turcarum praxis (inquit D. *Harris* in tractatu de morbis infantum *p.* 88.) in curanda Peste fit *per succum limonum* in omne jusculum liberalius instillatum, *per frusta limonum saccharata* ore frequenter masticata, & per potum apud nos vulgatissimum dictum Sherbett, hoc est, per ipsum regimen frigidissimum: utpote quibus *alexipharmaca nostra calidissima* bonis auspiciis sunt plane incognita, aut in nullo numero saltem habentur.

Vires Camphora.

Art. 191. Ex regno vegetabili supereminet *camphora*, quæ ab omnibus practicis extollitur (inquit *Ettmullerus*) unde nobile & expertissimum oleum pestilentiale *Heinsii*, medici Veronensis, qui cum hoc mira præstitit, adeo ut ipsi post mortem Veronæ statua fuerit erecta: Compositum est *ex ol. camphoræ succini & cort. citr. ana*

p. æ. quæ olea invicem bene juncta constituunt hoc mirabile remedium; pro præservatione dos. gr. 5. vel 6. pro curatione a gr. vj. ad xv. in vehiculo idoneo expectando sudorem, *Sal viperarum & Rob. Sambuc.* laudantur.

Art. 192. In usu etiam sunt quamplurima alia remedia composita ad præcavendum & curandum gravissimum hunc morbum, ut

Aqua prophylactica.

℞. *Rad. angel. zedoar. ana* ℥j. *petasitid.* ℥ij. *fol. rut. m.* iv. *meliss. scabios. flor. calend. ana m.* ij. *nuc. jugland. immatur. concis.* ℔ij. *succ. pom. citr.* (*vel aurant. acid.*) ℔j. *acet. vin. opt.* ℔xij. *digere per noctem & distilla lento igne ad siccitatem.* Optimum alexiterium habetur

Acetum Pestilentiale, Bat.

℞. *Rad. angel. zedoar. ana* ℥j. *baccul. junip.* ℥ij. *rut. m.* iij. *acet. opt.* ℔iij. *macera, ac cola.* Pro suffitu, & oris collutione grassante Peste

Aqua theriacalis. Diemer.

℞. *Rad. ostrutii, petasitid. angel. carlin. valerian. ana* ℥iiß. *enul. campan. cort. aurant. sicc. ana* ℥iij. *herb. scord. absynth. ana* ℥ij. *card. ben.* ℥iij. *flor. ros. rub.* ℥ß. *stæchad.* ℨiij. *bacc. junip.* ℥iiß. *cardamom. min.* ℨv. *cinamm.* ℨj. *vin. Rhenan. vel Gallic. ten.* ℔xxij. *aq. ros.* ℔ij. *vase bene obturato stent in infusione dies* x. *deinde add. fol. rut. m.*vj. *tanacet. m.* iv. *rorismarin. pimpenel. ana m.* iß. *maneant simul. in infusione adhuc per octo vel decem dies, quotidie baculo commovendo, postea affunde succ. citr.* ℔ij. *stent adhuc per* 3. 4ve *dies, postea super ignem leviter ebulliant, & colentur, ac in torculari fortissime exprimantur, colatura distilletur in b. m. & servetur ad usum.*

Cataplasma Pestilentiale. Bat.

℞. *Stercor. columb.* ℥iv. *croc.* ℥ß. *Mithridat. theriac. Lond. sem. sinap. ana* ℥j. *tereb. q. s. m.* Pro bubonibus rumpendis.

Item *Spiritus theriacalis camphoratus, tinctura* be-

bezoardica Batean. Et alia innumera apud scriptores medicos.

SUDOR ANGLICUS.

Vuillisii sententia.

Art. 193. Sudor anglicus cœpit anno 1585. circa initium mensis Augusti, duravitque usque ad finem Octobris; & quamvis Sennertus dicat, hoc malum deinceps 40. annos regioni huic familiare & perpetuum fuisse, tamen nostrates, & medici, & historici, qui tunc aut prope ea tempora vixerunt, eum perfecta & magna intervalla habuisse observabant; cumque 66. annorum spatio solummodo quater redierit, viz. anno 1506. 1517. 1528. 1551. vix unquam supra sex menses desæviisse, & nonnunquam spatio trimestri terminatum fuisse, eumque tempestatem valde humidam semper præcedaneam habuisse. At vero singulis quibus increbuit annis, maximas ubique edidit mortalium strages; ut ab unoquoque ejus regno quibusdam in locis tertia pars hominum brevi desideraretur. Tanta fuit ejus malignitas, ut quamprimum urbem aliquam invaderet, singulis diebus quingentos aut sexcentos occuparet; & ex ægris primo vix centesimus evaderet.

Morbi historia.

Art. 194. Morbi typum a Sennerto compendiose & methodice descriptum, etiam nostris authoribus consonum, hic inserere visum est. Morbo hoc correpti statim sine bubone, carbunculo, exanthematibus; languore dissolvebantur, & animo deficiebant cum summo virium languore, inquietudine καρδιωγμῷ, capitis dolore; pulsu crebro, celeri, inæquali; cordisque palpitatione maxima; sudore vero diffluebant perpetuo & copioso, qui non finiebatur, antequam morbus solveretur, quod intra 24. horas contingebat: nam qui *sudorem* non proliciebant, neque *cardiacis* utebantur, & qui impatientius calorem ferebant,

Morbi typus.

bant, auramque frigidam captabant, ii omnes subito intra 24. horas moriebantur. Postea ubi morbi hujus ratio innotuit, ut ægri *sudores* elicerent, ac *cardiacis* se munirent, pauciores moriebantur.

Curatio describitur.

Art. 195. Circa curationem paulo accuratius scribit *Polydorus Vergilius*: post ægrotantium plurima experimenta & observationes, a juvantibus & lædentibus factas, ita usu venit, ut remedium unicuique promptissimum inventum sit, quod hujusmodi est. Si quis interdiu sudore corripiatur, cum vestitu protinus cubatum eat; si nocte, tum quiescat, nec se a loco moveat usque ad 24. horas exactas; interim ita se stragulis oneret, quo non provocetur Sudor, sed sua sponte molliter stillet, cibi nihil capiat, si tam diu famem tolerare possit; neque plus potionis consuetæ, ac calefactæ hauriat, quam modice satis sit ad sitim extinguendam; inter hanc curationem imprimis caveat, ne manum quidem aut pedem suum refrigerandi, recreandique causa extra stragula proferat, quod facere lethale est. Addunt alii toto isto nycthemeri spatio a somno prorsus abstinendum fuisse. A sudatione hac Pestilenti recuperati postquam aliquandiu sani perstitissent, quandoque in eam rursus, imo interdum vice tertia, incidebant.

Cajus apud D. Freind. *Hist. Med.* p. 333.
Vol. II.

Sudor Anglicus.

Art. 169. Sudor Anglicus fuit morbus temporarius, *magnæ Britanniæ* indigena. Cœpit primo anno 1483° in exercitu regis *Henrici* septimi quum ad portum *Milfordiensem* appulisset; *Londini* sæviebat a 21° Septemb. ad finem Octobris. Et exinde quinque aliis vicibus in insula nostra comparuit, idque semper æstivo tempore primo in 1485° deinde in 1506° & tunc tertia vice in 1517° ubi tanto impetu æstuabat, ut in instanti quasi, tribus nempe horis, mortem inferebat; inter optimates multi, & populares plurimi moriebantur;

in

in quibusdam oppidis incolarum dimidiam partem abstulit. Tum demum in 1528°. quarto redibat, quando ægroti intra sex horas perierunt; vita ipsius regis *Henrici* octavi valde periclitabatur; plurimi inter *Aulicos* interibant. Anno sequenti, viz. 1529°. semel tantum *Belgiam* & *Germaniam* infestabat, apud quos multi occubuerunt. Postremo anno 1551°. *Angliam* ultimo invisit; *Vvestmonasterii* centum ac viginti in dies moriebantur. *Salopiæ* speciatim, ubi *Cajus* author noster commoratus est, ingenti hominum clade invaluit, & tanquam *Pestis Athenis* tremenda est ejusdem descriptio, hoc oppido per septem menses deflagravit, quo tempore mille hominum trucidavit. Maxima proprietate ab illo vocatur *Febris Pestilentialis contagiosa unius diei*.

Sympto-mata.

Art. 197. Modus invasionis sic se habuit. Imprimis singularem aliquam partem affecit; symptomata concomitantia fuerunt calor internus & ardor, sitis inexplebilis, anxietas, ægritudo ventriculi ac præcordiorum (raro tamen vomitus) cephalalgia, delirium, deinde languor & somnolentia gravis, pulsus celer & vehemens, respiratio cita & laboriosa. Infantes, pauperes, & senes cæteris huic morbo minus obnoxii reperti sunt: reliquorum autem pauci a contagione liberi, & inter correptos paucissimi convaluerunt. Exules patriæ in *Galliam*, aut *Flandriam* prophylaxeos causa fuga minus sospitali freti pariter eodem fato cum conterraneis suis obierunt. Et insuper, quod dictu adhuc mirabilius est, peregrini tunc temporis in *Anglia* hospitantes contagio immunes extiterunt, cum *Angli* peregre existentes morbo correpti sunt.

Methodus medendi.

Art. 198. Medici hujus novi morbi adeo exitialis aspectu terrifico perculsi primo obstupuerunt, nec quid faciendum sit bene norunt: Experientia vero a juvantibus & lædentibus petita paulo maturius docti eundem debito regimini & medicamentis obtemperare didicerunt. Indicatio curati-

va primaria, ac præcipua fuit *sudorem liberum promovere & diutius sustentare*: Sudor enim quoquomodo imminutus, abruptus, vel suppressus mortem accelerabat, quocirca ægroti omni opera a frigore muniendi fuerunt, & si sudores sponte sua haud satis copiosi fluxerunt, medicamentis diaphoreticis & stragularum plurium impositione provocandi fuerunt, & vires cum cardiacis & vino sustentandæ. Morbus hic acutissimus quindecim horis ad *agmen* exsurgebat, sed non ante hor. 24. res in vado fuit. In quibusdam necesse fuit sudationem repetere, immo in robustioribus quandoque ad duodecimam vicem. Nonnulli, qui sudoribus haud sufficienter indulserunt, *in Febres mali moris* inciderunt. Primis quinque horis potus omnino prohibendus erat; hora 7ma morbus increvit, qua delirium superveniebat; somnus per totum morbi decursum sedulo excutiendus erat, & carnes non concedendæ.

C A P. I I.

Sive Fasciculus Morborum secundus.

I N F L A M M A T I O.

Inflammatio in genere.

Art. 199. INflammatio in genere est tumor renitens ad tactum cum rubore, ardore, dolore urente, tensivo, pulsatili, punctorio & gravativo, quibus semper accidit Febris plus minus acuta. Tumor vel resolvitur, vel suppuratur, vel in scirrhum abit, vel gangrænescit, & mortem infert.

AN-

ANGINA.

Cœlii Aureliani sententia.

Angina descriptio.

Art. 200. Inflammatio faucium, *synanche* dicta, est difficultas transvorandi (cum suffocationis periculo) ob vehementiam tumoris faucium; in morbo nascenti adest querela sine ratione, atque difficilis motus colli & gutturis, item saliva plurima, & subdolens faucium sensus cum asperitate sensibili, difficultas deglutitionis salivæ, tum spirationis, velut impedimentum tanquam obstantis crassioris humoris; crescente malo partes affectæ rubent & tument, uti tonsillæ, & summitas gutturis fere ad suffocationem; dehinc intumescit collum atque vultus; humores evadunt crassiores, oculi prominentes, sanguinolenti; demum lingua ultra dentes ad exteriora prolabitur, siccescunt fauces, gelidus torpor articulos invadit; pulsus est celer & densus, locutio cum summo dolore, neque articulata, postremo amputata, livor vultus, recursus poti liquoris (per nares) gutturis atque pectoris stridor, & quibusdam quasi *sonitus caninus*, pulsus defectio, quibusdam oris spumatio, mors.

Curatio.

Art. 201. Lanis mundis ac mollibus, & non infectis, dulci atque calido oleo infusis protegendum est collum cum thorace; adhibenda est phlebotomia intra diatriton. Aqua calida pro potu ordinario præbenda est.

Boerhaavii sententia.

Angina sine tumore fere semper lethalis.

Art. 202. Angina duplex est: Species prima sine ullo tumoris externi internive signo, altera cum tumore aliquo; prior in fine morborum diuturnorum, maxime post ingentes & repetitas evacuationes, contingit; pallorem faucium & siccitatem, & tenuitatem, comites habet; quare *nervos & musculos resolutos* plerumque habet; fere sem-

ſemper eſt ſignum imminentis mortis . „ Anginæ graviſſimæ ſunt (*inquit* Hippocrates *prognoſt.*) & celerrime interimunt, quæ neq;in faucibus , neque in cervice quicquam conſpicuum „ faciunt, plurimum vero doloris & *orthopnœæ* inducunt. Remedia vaſa vacua bono ſucco vitali replentia, calefacientia, & corroborantia indicantur; ſed raro curatur Quandoque etiam oritur ſubito ſine ſignis manifeſtis prægreſſis ullius morbi ; vix capit medelam ; & fere ſemper poſt mortem ſuppuratum pulmonem demonſtrat.

Angina cum tumore.

Art. 203. Angina cum *tumore* accidens varias occupat partes, uti linguam, ejuſque muſculos, palatum, tonſillas, uvulam, pharyngem, laryngemque earumque muſculos, oſſis hyoidis muſculos, fiſtulam pulmonalem, œſophagum ejuſque muſculum, &c. quo plures harum partium inflammantur, eo ſævior eſt morbus & periculoſior: decurrit enim conſuetum *inflammationis generalis* iter, eaſdemque facit ac patitur mutationes in *reſolutionem*, *pus*, *gangrænam*, *ſcirrhum*.

Indicationes curativæ.

Art. 204. In ſpecie hac inflammatoria omni arte tentanda eſt reſolutio; 1o. *Venæſectione larga*, &, ſi opus fuerit, aliquoties repetita. 2o. *Purgantibus* ore hauſtis, vel *clyſmatibus*. 3o. *Victu potuque tenuiſſimo*. 4o. *Nitroſis ſubacidiſque medicamentis*. 5o. *Vapore tepido* aſſidue hauſto; ℞. *Acet. ſambuc. roſar. calendul. ana* ℥j. *aq. ſtillat. ſambuc.* ℥vj. *miſce*. Vapor calidus hauriatur infundibuli ope in fauces. Fomentis, epithematis, epiſpaſticis, &c. his ſucceſſu carentibus, denuntiata prius acerba prognoſi, celebranda erit *bronchotomia*, de qua operatione conſulatur auctor, ut etiam de *Angina œdematoſa*, *catarrhoſa*, *ſcirroſa*, *ſuppuratoria*, *gangrænoſa*, ſingulatim.

Laryngotomia.

Art. 105. „ In illa Anginæ ſpecie, quæ *Cynanche* appellatur, ægro ſuffocanti *Laryngotomia* „ reſtitui poteſt. Morbus ipſe periculoſior eſt, „ quam hæc operatio, quæ hoc tempore magis

„ ad

„ ad praxin esset revocanda. Circumspectione
„ nihilominus hic summa opus est, ne, si aliæ
„ quoque partes pulmo scilicet, pleura, gula,
„ &c. inflammatæ, aut jam pure repletæ, irri-
„ tus sit labor, & calumniandi ansam præbeat.
„ Omnibus igitur bene consideratis operatio hoc
„ modo est aggredienda: reclinetur aliquantum
„ caput, quo in conspectu magis prodeat trachea,
„ annulique ejus cartilaginei a se invicem magis
„ recedant. Incidatur deinde cutis secundum lon-
„ gitudinem laryngis usque ad foveam. Hæc u-
„ trinque ministri digitis deducatur, quo oculis
„ chirurgi occurrant musculi duo longi sterno-
„ hyoidei, cultro ligneo vel osseo a se invicem
„ parum removendi, mox, larynge sese exhiben-
„ te, sectio in ea fiat ope phlebotomi, loco in-
„ ter annulum cartilagineum tertium & quar-
„ tum medio, sedulo cavendo ne cartilagines
„ ipsæ lædantur. Flatu prodeunte cultellum au-
„ fer, vulnerique fistulam argenteam infigito,
„ bene prospiciendo, ne, longior justo, posti-
„ cam tracheæ partem attingat, unde tussis
„ continua. Suffocationis periculo cessante, quod
„ die tertio aut quarto plerumque contingit,
„ vel saltem contingere oporteat, fistula ablata
„ vulnus ordinario modo secundum artem cure-
„ tur, nam ab aliis non differt. Chirurg. Bar-
„ bet. p. 498.

Ettmulleri sententia.

Angina divisio.

Art. 206. Angina est faucium & colli inflam-
matio; dividitur in *synanchen*, quando interni
faucium seu pharyngis musculi inflammantur;
parasynachen, quando dicti externi afficiuntur;
in *synanchen*, quando internæ laryngis partes sunt
inflammatæ; *parasynanchen*, quando dictæ exter-
næ patiuntur. In *synanche* pulmones quoque sæ-
pius afficiuntur, unde insignis respirandi difficul-
tas,

tas, tanquam in *peripneumonia*, adeo ut ægri canum more ore hiante respirent. Tonsillarum inflammatio ex lymphæ vitio Febrem habet conjunctam, sed magis lentam, & omnia symptomata sunt remissiora, quam in *Angina*; fauces rubent, & tonsillæ tumidæ insigniter prominent. Periculosus est Anginæ in *Pleuritidem* transitus. Anginosis spuma circa os apparens est lethale signum.

Tonsillarum Inflammatio.

Curatio.

Art. 207. In cura omnia ea conveniunt, quæ *pleuritide* in usu esse solent, speciatim animalium stercora, ut equinum, caninum, &c. morbum in prima herba detruncant; externe conducit cataplasma ex *nido hirund.* ℞. *nid. hirund.* N. j. *cep. sub cineribus assat.* N. iij. *flor. sambuc.* p. ij. *coq. in lact. & trajice per cribr. deinde add. alb. græc.* ℥ß. *ol. cham. stillat.* ℥ß. *lilior. alb. q. s. m. Venæsectio* aliquoties repeti debet pro ratione circumstantiarum; omittenda est tamen in *angina maligna* in qua *sudorifera* & *specifica* sunt usurpanda, & ipse medicus caveat sibi ab halitu ægrotantium; Convenit *vomitorium* in principio anginæ malignæ, modo mature administretur. *Purgantia* locum non habent in angina, sed *enemata & vesicatoria*: Inter gargarismata *urina propria* valde commendatur, item *succus sedi majoris cum spiritu vini & sal. armoniac. & stercore canino.* Præ reliquis convenit gargarisma *ex decocto raparum cum pauco sal. armoniac.* Ad rumpendum abscessum convenit gargarisma *ex sem. sinap. in hydromel. coct.*

Anginæ nothæ Curatio.

Art. 208. In angina notha, alias alba dicta, non opus est *venæsectione* nisi in plethoricis; conducunt potius in principio *sudorifera*, & post hæc *purgantia leniora cum externis resolventibus*, gargarisma *ex decoct. origani. rad. pyrethri, sem. sinap. cum aceto*, &c. & postea *succ. sempervivi cum syr. e moris.*

Farrago sententiarum.

Art. 209. Angina temperamento sanguineo præditos, & *rufos*, præ reliquis, invadit; *venæsectio* copiosa in brachio celebranda est, mox in ranula; deinde tangantur partes inflammatæ *melle rosaceo spiritu surph.* ad summum acorem permisto, & *vesicatorium* nuchæ admoveatur. Si morbus sit diuturnior, *venæsectio* repeti debet & *enemata* injici, item *catharticum* propinari, &c. *Sydenham.*

Sydenhami methodus.

Art. 210. ♃. *Ol. amygd. dulc. flor. sulph. ana* ℥j. *chrystal. tartar. sacchar. cand. ana* ʒij. *ol. n. m.* g. iv. *syr. de alth.* ℥iij. *m. f.* linctus. Atque hunc præ aliis omnibus laudat Dr. *Harris* in observ. morb. grav. Ad salivam copiosissime educendam nihil pulv. sequent. (inquit author) præstantius efficaciusve novi. ♃. *chrystal. mineral. sacchar. chrystal. ana p. æ. misce*; teneatur in ore ℈j. donec saliva abundaverit, tunc expuatur; horæ post quadrantem vel dimidium repetatur; mirum quantum hinc salivæ, &c. *Musgrave. Succus corticis viridis nucum* cum melle depuratus commendatur a *Galeno.*

Remedia ad salivam movendam.

Art. 211. „ Venæsectionem in *ranula* omnes
„ fere extollunt, quidam in *vena jugulari*; phle-
„ botomia vero in *pede* alterutris præferri debet
„ ob majorem revulsionem. Angina nulla tuta
„ est, quanto minus tumoris, tanto magis peri-
„ culi; securissima est, si rubor maxime foras
„ vertatur. Interne *antepleuritica* fere omnia pro-
„ sunt, privatim *oleum lini* nunquam satis laudan-
„ dum. Externe *gargarisma anginosum*, *garga-*
„ *risma ad pituitam*, *cataplasma anginosum*, *va-*
por ad anginam, &c. Fulleri. Item gargarisma sequens in angina notha. ♃. *auric. judaic.* ʒß. *rad. pyrethr.* ʒij. *herb. hyssop. p.* ij. *ficuum ping. scis.* N. iv. *coq. in aq. font. q. s. ad* ℔j. *sub finem addendo mellis* ℥iv.

Remedia varia.

℥iv. *colatur add. pulv. subtilissi. alb. græc.* ℈ij. *sp. vin. rectificat.* ℥ij. *sp. cochlear.* ℥ß. *misce.*

PLEURITIS & PERIPNEUMONIA vera & notha.

Sydenhami sententia.

Pleuritidis descriptio.

Art. 212. Temperamento sanguineo præditos præ reliquis Pleuritis aggreditur cum rigore, horrore, deinde calore, siti, &c. Elapsis paucis horis (licet aliquando multo serius) æger vehementi dolore punctorio in latere circa costas corripitur; qui nunc versus omoplatas; nunc versus spinam, nunc ex adverso versus anteriora pectoris se propagat; tussi etiam crebra affligitur: in initio materia pauca & tenuis ejicitur sanguineis intermista particulis, postea copiosior & magis concocta sanguine etiam permista; aliquando ad expectorationem copiosiorem non provenit; febris pari passu incedit cum tussi, sputo sanguinis, dolore; & pro ratione liberioris expectorationis sensim imminuitur; alvus nunc nimis astricta, nunc soluta.

Medendi methodus

Art. 213. Est ubi *Venæsectione* omissa æger ne tussire quidem valeat, sed immani dyspnœa laborans suffocatur; interdum ad apostema res redit, quod *empyema* dicitur; per accidens (viz. ex usu medicamentorum calidorum) aliis febribus Pleuritis interdum supervenit ex præcipitatione materiæ febrilis in Pleuram. *Venæsectio* repetenda est ad 3am 4tamve vicem, si sit indicatio; in adultis vix sanatur minori quam 40. circiter unciarum sanguinis impensa. Æger e lecto quotidie eximatur ad horas aliquot, prout vires suaserint, quod multum confert ad curationem.

Peripneumoniæ nothæ descriptio.

Art. 214. Peripneumoniæ nothæ insultu primo nunc incalescit nunc friget æger, ex motu quolibet vertiginosus est, rubent & inflammantur genæ oculique, tussis, & inter tussiendum admodum do-

dolet caput, ad vomitum proclivis est, urina tur-
bida est, & intense rubet, sanguis pleuriticorum
similis; adest anhelatio, & dolor totius thoracis,
& pulmonum coarctatio. Ab *asthmate sicco* plane
distinguitur, quod in isto nusquam comparent fe-
bris indicia, in hac manifesto se produnt, licet
minora longe & magis obscura, quam in *Perip-
neumonia vera*.

Cura.

Art. 215. Curatio *venæsectione*, *remediis pecto-
ralibus & diæta refrigerante* perficitur. „ *Mistu-
„ ra expectorans Fulleri*, *vel syr. e Peto Batean.*
„ hic quandoque locum habere potest.

Cœlii Aureliani sententia.

Peripneumonia veræ descriptio.

Art. 216. Peripneumoniam (uti plerosque alios
morbos) optime descripsit *Cœlius Aurelianus*.
Adest, inquit, febris acuta, gravedo thoracis, &
sensus laborantium quadam difficultate laterum at-
que mediarum mammarum, decubitus supinus at-
que paulo erectior, supra latus jacendi difficultas,
vultus rubor tanquam florens, oculorum splendor;
sequitur anhelitus celeritas, tussicula sanguinolen-
ta ac biliosa vel fumosa jactans sputa, pleuritico-
rum fulviora vel spumosiora, spiratio difficilis, de-
siderium frigidi atque plurimi aeris haustu rapien-
di, frigidi potus appetitio, os siccum, lingua as-
pera, ac primum subalbida, dehinc rubra, pulsus
vehemens & celer, anxietas, jactatio, vigiliæ ju-
ges, ingemens atque turbulentus somnus; aucto
morbo spiritus difficillime trahitur cum sibilatu;
sequitur colli ac vultus inflatio, oculorum immo-
bilitas, visus nubilosus, mentis alienatio, articu-
lorum frigidus torpor cum livore, lingua crassior,
sudor superiorum partium, pulsus latens aut for-
micans; postremo pectoris resonans stridor. (En
accurata morbi descriptio, *erubescant* moderni.)

Hippocratis descriptio Peripneumoniæ.

„ In Peripneumonia hæc adsunt (*inquit* Hippo-
„ crates *de humoribus*) febris vehemens, crebra

„ &

„ & calida respiratio, anxietudo, virium prostra-
„ tio & corporis jactatio doloresque ad omopla-
„ tam, claviculam & mammas, pondusque in pe-
„ ctore, atque delirium.

Curatio. *Art.* 217. Adhibenda est *phlebotomia*; potui ordinario danda est *aqua calida*, item cibus sorbilis & tenuis; conducunt eclegmata ex *lini semine*, *fænugr. nucelis & melle decoct. & ovorum vitellis* confect.

Boerhaavii sententia.

Differentia inter veram & spuriam Pleuritim. *Art.* 218. Pleuritis aggreditur nullam non partem integumentorum interni thoracis, pleuræ scilicet vel mediastini; ideoque dolor punctorius in quamlibet partem thoracis incidere potest, sed frequentius latera obsidere solet, atque hoc febre conjuncta *veram* efficit *pleuritim*; si vero altius intercostales musculi & his superiora laborant, *spuria* appellatur.

Pleuritidis veræ Curatio. *Art.* 219. In Pleuritide vera sanguis mitti debet copiose quam mature per magnum vulnus, repetique debet pro ratione symptomatum urgentium; crusta alba absens *sanguinem mittendi finem* definit. Externe conveniunt *fotus*, *linimenta*, &c. Interne *diluentia*, *resolventia*, *refrigerantia*, dolorem *lenientia*; omnia calide & magna copia sorbenda sunt. Interdum locus inflammatus ad *suppurationem* vergit, quod scitur ex pertinacia doloris, febris, &c. ultra quartum diem; *abscessum* jam fieri cognoscitur ex horrore sæpe recurrente, remissione doloris, anhelatione, decubitu in unum tantum (i. e. in affectum) latus tolerabili. Rupto abscessu pus stillat in cava pectoris, & incrementum capit ex ulcere depluente, unde *Empyema*, de quo postea. Interdum vero locus affectus evadit *scirrhosus* cum pulmonis & pleuræ adhæsione, unde *asthma & tussicula sicca*, malum immedicabile, nisi quod forsan aliquid leva-

vaminis a labore & equitatione multa possit recipere. Interdum loca inflammata *gangrænescunt*, unde mors cita subsequitur; *gangrænam* inceptam esse scitur ex delirio, livido thoracis colore, sputo subbilioso, doloris sine ratione remissione, &c.

Peripneumoniæ typus & cura.

Art. 220. Peripneumonia est inflammatio pulmonis totius vel unius lobi; prior immedicabilis merito censetur ob magnitudinem morbi, altera medelam quandoque admittit; eodem modo ac iisdem remediis tractanda est ac *Pleuritis*, eundemque ut plurimum habet eventum. Si non resolvatur, *abscessum vomicamve* format intra quatuordecim dies, quod fieri ostenditur ex horripilationibus, doloris remissione, pulsus debilitate, manentibus adhuc dyspnoea, siti, febricula vespertina, &c. Exinde sequitur interdum suffocatio ex subita eruptione puris in asperam arteriam; interdum evacuatur ingenti sputo purulento; vel in thoracis cavitatem delabitur, unde *empyema*, *phthisis*, &c. postremo materies purulenta interdum intra pulmonales venulas resorbetur, & cruori miscetur, & in loca quædam alia deponitur, in hepar, lienem, cerebrum, &c. hinc fiunt *abscessus peripneumonici* ad aures, crura, vel hypochondria, ubi si cito evanescant, redeunte peripneumonia, casus est lethalis.

Peripneumoniæ nothæ typus.

Art. 221. Peripneumonia notha oriri solet ex pituita lenta in toto sanguine nata, & sensim pulmones inficiente, donec in hunc morbum eat; senes, pituitosi, frigidi, catarrhosi, & gravedine laborantes huic morbo sunt obnoxiores: primo fallaci lenitate opprimit inopinantes, quippe levi fatigatione, debilitate, prostrato fere omni animi motu, anhelitu, oppressione pectoris incipiens; adeo leves motus excitat, ut vix caloris, febrisve indicia moneant periculi: mox vagæ horripilationes, leviusculi febris insultus adsunt; unde subito crescente anhelitu, & debilitate, mors;

cujus in urina & pulsu vix ullum adfuit praesagium.

Curatio. *Art.* 222. Curatur *sanguinis missione*, *clysmatibus*, *victu tenui*, *diluentibus*, *abstergentibus*, & *lenissime aperientibus* assiduo propinatis. „ Breviter & raptim haec pauca decerpsi, sed de his affectibus prae omnibus quotcunque scriptoribus „ consulendus est auctor praeclarissimus, & ad illius mentem consequendam unice incumbendum „ est, & summa impendenda est opera.

Ettmulleri sententia.

Pleuritis. *Art.* 223. Observatum semper fuit in *Pleuritide* correptis, quod non solum Pleura, sed pulmonis medietas simul in isto latere inflammata fuerit. Interdum quoque cum pulmone inflammatur mediastinum, duplicatura nempe Pleurae sub sterno, quae nomine caret.

Pleuritis notha. *Art.* 224. Pleuritis notha est dolor lateris punctorius, sed sine febre aut tussi; aegri ut plurimum in latus oppositum potius quam morbosum decumbere, queunt; contrarium observatur in *Pleuritide vera*.

Prognosis. *Art.* 225. Si statim intra triduum sputum cruentum appareat brevem morbum indicat, sin vero serius longum. (ex *Hippocrate*) *Pleuritici* intra 14. dies superne non repurgati *Empyeici* fiunt (*inquit Hippocrates*(& tales, si in 40. diebus repurgentur a die ruptionis, liberantur, alioquin in *tabem* incidunt; in his affectibus sputorum potius habenda est ratio quam urinae; Pleuritis in Principio leviter apparens & usque ad 5tum diem sic procedens, 6to vero die exarcebata plerumque est lethalis.

Curatio. *Art.* 226. In Pleuritide *benigna venaesectio* si non juvet, non noceat, in *maligna* tamen vix locum habet, sed semper erit nociva. Ex omnibus auxiliis *sudorifera* primarium obtinent locum,

& prae

& præ reliquis *antimonium diaphoret.* „ Antimo-
„ nium diaphoreticum ſumme commendatur in
„ Pleuritide tum vera tum ſpuria: egregie diſcu-
„ tit humores congeſtos, acorem abſorbet, do-
„ lores demulcet, expectationem promovet, in-
„ dicationibus fere omnibus ſatisfacit. *Vvedelius.*
„ Antimonium diaphoreticum aeri aliquandiu
„ expoſitum vim emeticam acquirere nemo non
„ novit, ideoque uſus tempore lavari jubeo. „
Nobiliſſimum pectorale habemus *in liquiritia & paſſulis*; ſaccharata non conveniunt; *papaver Rhœac ejuſque flores*, ſeu optimum ſpecificum, in toto morbi decurſu locum habent; omnia calide ſunt bibenda; *ſuccus taraxaci ſeu dentis leonis vel decoctum ejus*, ut & *eryngii*, laudantur, item *chærefol.* Succus *raphani* recens expreſſ. expectorationem mirabiliter promovet. Ad dolorem lateris externe commendatur *ſtercus gallin. cum ol. cham.* „ ut & ſequens cataplaſma, ℞.
„ *alb. porri in ſartagine cum q. ſ. ol. cham. frixi*
„ ℥ij. *ſurfur. frument. m. j. fæcum vin. alb.* ℥iij.
„ vel *q. ſ. m.* convenit etiam infuſ. ſeq. intus
„ ſumptum; ℞. *Stercor. equi non caſtrat.* ℥vj.
„ *vin. alb.* ℔iß. *aq. flor. ſpin. alb.* ℔ß. *infund.*
„ *clauſe & calide per hor. dimid. deinde coletur*
„ *cum expreſſione forti, colatura cum alb. ovor. ſ.*
„ *a. clarificetur, & add. aq. theriacal. ſtillat.* ℥iv.
„ *ſyr. balſam.* ℥iij. *m.*

Baglivii ſententia.

Signum pathognomonicum Pleuritidis.

Art. 227. Durities pulſus eſt ſignum fere infallibile omnium Pleuritidum, quamvis reliqua ſigna non adſint; durus enim pulſus omnium inflammationum partes nerveas vel membraneas obſidentium eſt comes indivulſus. „ Pleuritis vera (inquit
„ Cheſneau) cognoſcenda eſt imprimis a pulſu du-
„ ro. Nonnulli affirmant pulſum eſſe ſerratilem,
„ ſed ingenue fateor me nunquam ſerratilitatem il-

„ lam deprehendere potuisse; ideoque parvi pendo „ tanquam rem fictitiam & imaginariam, contentus duritie pulsus, quæ sufficit ad Pleuritidem „ dignoscendam. „ Pleuritides frequenter sunt *occultæ*, quia indolentes, unde quandoque errores in praxi; fac itaque ægrum in dextrum vel sinistrum latus decumbere, decumbenti impera, ut fortites respiret & tussiat, & tunc pete ab illo, an dolorem aut gravedinem persentiat, quod si affirmet, res manifesta est; hoc modo plures *Pleuritides* deteximus magno ægrotantium commodo.

Pleuritides occultæ.

Prognosis.

Art. 228. Omnis prognosis a bona vel mala respiratione maxime petenda est. Perperam agitur cum *Pleuriticis*, qui nihil expuunt, nisi copiose effluant urinæ. Omnes Pleuriticos sanatos vidimus, quibus in interiora auris dolor & exinde suppuratio supervenerunt. Crusta alba non apparens in superficie missi sanguinis est pessimum signum. *Pleuritides recidivantes* omnes fere sunt lethales (*ex Hippocrate*.)

Regula de venæsectione, &c.

Art. 229. Quando in Pleuritide viget indicatio dissolvendi, *camphora* præ reliquis opus absolvit, (præsertim in *Pleuritide epidemica & maligna.*) Si sputum antea suppressum superveniat, & sit flavorubescens nunquam imperato *venæsectionem*; nam post *venæsectionem* sputum denuo supprimetur, & æger morietur. Quocunque die, secundo scilicet, aut 4to 5to 7mo &c. ante vel post missionem sanguinis spirandi difficultas, & difficultas pariter excreandi sputi pleuritico superveniant: statim duo *vesicantia* tibiis admovenda sunt, juxta illud *Hippocratis; in pulmonicis quicunque tumores fiunt ad crura optimi sunt, &c.* Post apposita vesicantia observavi expectorationem statim promoveri, spirandi difficultatem imminui, & alvi fluxum, si adesset, feliciter sisti, & ægrum sanari.

Vvillisii sententia.

Art. 230. Opinari ducor *Peripneumoniam*, & *Pleuritidem* affectus esse modo singulares & separatos, modo connatos & primitus coexistentes, & modo invicem successivos aut succedaneos esse. *Peripneumonia* non tantum *Pleuritidi*, sed frequenter etiam *anginæ*, & aliis interdum affectibus succedit.

Horum affectuum complicatio.

Art. 231. De Pleuritico expectatur, vel ut morbus statim solvatur, partim crebra & libera *venæsectione*, & partim *sudore critico* die 4to, vel 8vo exorto, vel ut, his non rite succedentibus, diutius protrahatur; & tunc sæpissime huic morbo *Peripneumonia* aut *Empyema* vel *utrique affectus* superveniunt, periculi pleni, qui ægrum e medio ut plurimum tollunt, aut in *phthisin* ægre sanabilem aut exitialem præcipitant.

Pleuritidis eventus.

Art. 232. *Riverius* & *Zacutus Lusitanus* exempla notabilia adducunt curationis Pleuritidis per *cucurbitas* cum scarificatione loco dolenti adhibitas. Pro usu externo in linimentis utiliter addatur *album græcum*.

Cucurbita.

Farrago sententiarum.

Art. 233. Densa & exercitationi assueta corpora (inquit *Hippocrates in coac.*) citius ex *Pleuritide* & *Peripneumonia* intereunt, quam quæ sine exercitatione degunt. *Pleuritides siccæ* (inquit idem) & in quibus nihil spuitur, gravissimæ; metuendæ quoque in quibus dolores ad superiora tendunt. A Pleuritide *Peripneumonia* malum; a Peripneumonia *Phrenitis* malum. *Hippocr. aphor.* sanguis missus est remedium magni & recentis doloris; at sive levior, sive vetustior casus est, vel supervacuum vel serum id auxilium est, confugiendumque est ad *cucurbitulas* cum scarificatione: *Celsus*.

Ad prognosin pertinentia.

Polypi. *Art.* 234. Pleuritides, ultra acutam febrem, sunt *polyposæ concretiones* in pulmonibus, ut ex cadaveribus, & extracto sanguine patet. *Malpighius.*

Polypi. *Art.* 235. Adverti debet *Pleuram* Pleuriticorum & *Pulmonem* Peripneumonicorum post mortem sectorum semper exhibuisse spectandam magnam copiam *polyporum:* Polypus autem est sanguis diutius stagnans dilapsa parte rubra, & raro pleura sola absque pulmone inflammatur.

Linimentum. *Art.* 236. Dolorem externe optime leniunt linimenta *ex ol. amygd. dulc. sp. sal. armoniac. & camphora. Pitcarn. in MSS.* „ Item linimentum „ seq. anodyn. ♃. *balsam. Locatel.* ℥. *ol. amygd.* „ *dulc.* ℥j. *ol. mac. per express. ung. e flor. aurant.* „ *ana* ℨij. *m. f. liniment.*

Prognosticon singulare. *Art.* 237. Quibus plurimus ex sputo strepitus in pectore sonat, & vultus demissus est, oculusque aurigine suffusus, & caligine obductus, in his mors expectanda est, ex *Hippocrate*, & authoris experientia. Vix datur præstantius remedium in fine morbi, quam syrupus vel decoctum *nicotianæ*. *Barbette.*

Syrupus de Peto.

Cineres pro usu externo. *Art.* 238. *Lucius* monitu *Æsculapii* a Pleuritide curatus fuit applicatione epithematis ex *cineribus* ab ara desumptis & vino commistis. *Le Clerc.*

Remedia varia. *Art.* 239. Vires & usus remediorum sequentium artis Apollineæ gnaris satis innotescunt. *Aq. omnium florum, balsam. sulph. anisatum, ens veneris, decoctum coccineum, decoctum pleuriticum, emplastr. pleuriticum, fotus lateralis, haustus pleuriticus, lohoch. pleuritic. lohoch. viride; oxymel asthmaticum, pulvis pleuriticus, sacculus lateralis, unguentum pleurit.*

EM-

EMPYEMA.

Boerhaavii sententia.

Art. 240. Empyema est collectio puris in thoracis cavo, ut plurimum ex rupto Pleuritico vel peripneumonico *abscessu*; cognoscitur a tempore inceptæ inflammationis xx. dierum sine purgatione, a tussi sicca, gravitate ad diaphragma, decubitu in unum latus, strepitu puris ad motus, Febre lenta, genis rubentibus, oculis cavis, digitis in extremitate calidis, unguibus recurvis, & abdominis tumore.

Empyema quid.

Art. 241. Ad curationem quod attinet, cognita vomicæ pulmonis, pleuræ, diaphragmatis, mediastini, vel pericardii disruptione, omni ope nitendum, ut *pus* evacuetur per os, vel per urinas, si natura has monstraverit vias, vel denique per thoracis aperturam ope instrumenti idonei in latere affecto, inter costam 4 & 5, vel 5 & 6 ab inferioribus numero ducto, pus lente & per vices educendo; ex indole puris educti, & reliquis ægrotantis circumstantiis, prognosis de vita vel morte pronuntianda erit; si *Empyema* fuerit vetus, vires collapsæ, capilli cadentes, alvi fluxus colliquativus, corpus tabidum &c. *paracentesis* facta mortem accelerare solet.

Curat.

Vuillisii sententia.

Art. 242. Empyema est collectio puris intra cavitatem thoracis qua respirationis organa opprimuntur; illuc vero pus istud confluere solet, vel ex *pleuritide*, vel *peripneumonia* (& quandoque forsan ex *angina*) suppuratis & disruptis; post morbos prædictos *Empyematis* secuturi major erit suspicio, si post unam vel alteram septimanam sine sputo copioso, rigores, & febris, & spirituum languores, superveniant, & dein post 14, vel 20 dies *Empyematis* plane facti signa erunt respiratio difficilis, pe-

Signa Empyematis.

pectoris gravitas, materiæ fluctuatio, & molestiæ sensus e corporis situ mutato, sitis & febricula fere constans, genarum rubor, totius inquietudo & vigiliæ. De *paracentesi* vide locum, & de eventu ejusdem *p.* 201. Vide etiam *Mayerne*; p. 178.

Ettmulleri sententia.

Diagnosis

Art. 243. Cognoscitur, quando factum sit *Empyema*, quod remittat febris, quin etiam fluctuatio quædam puris hinc inde percipitur; rumpitur autem *vomica* circa diem 20. 30. aut 40. dum vero rumpitur, rigor fit, & febris intensior supervenit, adest tussis continua, quasi ex profundo, quia diaphragma gravatur ex incumbente pure, parum excernitur, febris mitior evadit, & magis lenta, respiratio est difficilis, & sentitur pectoris gravitas, si corpus inclinant pene suffocantur, sentiunt frequentissime *evaporationes* ex pectoris cavo ad os ascendentes instar *aquæ calidæ*; ulteriori progressu percipiunt in ore *saporem tetrum* & quasi *putridum*, & pulsus intermittit.

Curatio per apertionem thoracis & aliter.

Art. 244. Apertio thoracis fit inter 5tam & 6tam costam (a supremis numerando;) mature fiat. Vide *Scultetum*. Quod ad remedia attinet, exhibenda sunt grumosum sanguinem *dissolventia* & *absorbentia*, & tunc præstat a *diureticis* incipere, in fine autem aliquod *sudoriferum* subnectere. Si moliatur aliquid natura, semper medicus sit ejus minister; V. G. quando urina purulenta redditur, dentur *diuretica*; in diarrhœa purulenta, *laxantia*; si ad sputum vergat, *expectorantia*, immo *vomitoria*; *nicotiana* est egregia; *fonticuli* etiam a quibusdam inter costas inuruntur, interne *balsamica*, *vulneraria*, decocta e *lignis*, *gelatina C. C. hedera terrestris* valde commendatur. Vide *vomicam pulmonis*. (541. &c.)

PHRE-

PHRENITIS & PARAPHRENITIS
Vuillisii sententia.

Art. 245. Phrenitis est desipientia continua, scilicet principum cerebri facultatum depravatio ab inflammatione meningum orta cum febre synocha. Huic morbo affinis Paraphrenitis dictus est diaphragmatis inflammatio.

Phrenitis quid.

Art. 246. Phrenesin potius febri succedere, & quia sanguis effervescens recrementa sua adusta capiti transfert, produci, *Hippocrates* olim, & nunc quisquam vel e plebe observat; in quantum, scilicet, febricitantis urina a turbida & crassa, in tenuem & aquosam mutata Phrenesin imminentem indicat; cujus idcirco affectus causa exinde colligitur esse *materiæ febrilis* in cerebrum metastasis.

Phreniti-dis causa.

Art. 247. Ex dissectionibus patet Phrenesin non a meningum inflammatione oriri, neque Paraphrenesin diaphragmatis; sed Phrenitis definiri potest; *totius animæ sensitivæ sive spirituum animalium, quoad totam eorum hypostasin, phlogosis sive inflammatio*; & prout incendium vel a cerebro tantum, vel ab hoc simul & cerebello, incipit, vulgo in *Phrenitida* & *Paraphrenitida* distinguitur, quod tantundem est ac functiones animales spontaneas fere tantum & potissimum, aut una cum his vitales lædi.

Quales morbi revera sint Phrenitis & Paraphrenitis.

„ Phrenitis (inquit *Lommius*) his signis innotescit; febris urget acuta, atque continua, continuusque mentis error, modo his, modo aliis animæ vitalis actionibus; expeditus in omnem audaciam homo est, & vicissim tum vigiliis, tum somno difficili, turbulentoque impeditur, sic ut interrupta quiete protinus cum impetu e cubili prosiliat, vociferetur, ferociat, ac modo ploret, modo cantet, verbaque sine sensu, sine ordine proferat, interrogatus ab alio omnia aliena respondeat; oculi sunt mobiles, flammei, cruenti,

Signa diagnostica.

„ ti, squalidi, quos æger crebro perfricat, mo-
„ do siccos, modo lachrymis perfusos; lingua as-
„ pera & nigra, dentes strident, sæpeque cruor
„ e naribus aliquis fertur, & interdum posterio-
„ ra capitis dolent; idem manibus tremit, digi-
„ tisque floccos vellit, & festucas e stragulis legit;
„ urina est tenuis flammea, interdum etiam
„ (quod pessimum) tenuis albaque est.

Prognosis. *Art.* 248. Phrenitis, aut brevi tempore in salutem, aut mortem, cum febre terminatur; aut diu protracta & post febrem superstes, demum vel sanatur, vel in alios morbos, nempe, *lethargum*, aut *maniam*, aut *melancholiam* transit, vel demum in *desipientiam perpetuam*, fracto, scilicet, (quod ajunt) cerebro.

Curatio. *Art.* 249. Si Phrenitis in principio febris accidat, *venæsectio* locum habet, & *enemata* sunt præcipui usus, cataplasmata pedibus admoveri debent ex *fol. rut. cham. verben. rad. brion. flor. papav. errat. cum sapone*; vel eorum loco *columbæ* vel *pulli* dum calent descissi; pro siti restinguenda bibat *Palmarii* potum divinum, scilicet *aquam fontan.* cum *succo limon.* & *sacchar.* vel emulsiones; *hypnotica* sunt caute usurpanda; in hoc affectu *placenta rosacea* vel *flores papaveris cum aceto & nuc. moschat.* capiti & temporibus cum fructu applicari potest.

Boerhaavii sententia.

Vera vel symptomatica. *Art.* 250. Phrenitis est vel *vera*, ubi cerebrum vel potius illius meninges utræque primario inflammatione afficiuntur cum delirio & febre acuta conjuncta; vel *symptomatica* ex metastasi materiæ febrilis in cerebrum.

Eventus. *Art.* 251 Phrenitis *vera* 3°, 4°, vel 7° die necat, vel abit in *maniam*, *lethargum*, *coma*, *catochen*: A *peripneumonia & ileo* lethalis, a *variolis* admodum mala.

Art.

Art. 252. Hæmorrhagiæ quandoque morbum solvunt. In Phrenitide vera prodest *venæsectio* larga. „ Immo in hoc affectu (inquit *Dolæus*) arteriotomiam in temporibus institutam commendamus. „ Indicantur *diluentia* ex decoctis, *antiphlogisticis & nitrosis* affatim exhibitis, *laxantia* & *clysmata*, *capitis rasura*, *epispastica*, *cucurbitæ* in partibus inferioribus.

Indicationes curativa.

Art. 253. „ Certe in Phrenitide (*inquit D.* Freind) quæ febribus supervenit, sectionem *venæ jugularis* quam maxime efficacem esse expertus sum, cum alia remedia minus commode responderint: neque efficacem tantummodo, sed & adeo tutam, ut valde mirer aliquid de efficiendi difficultate, nedum periculo apud scriptores inveniri; nam hæc vena, uti nullo fere labore secatur, ita & secta facillime omnium sanescit. (Frequentissime etiam in aliis capitis morbis gravioribus in praxi mea *jugularem* secui.)

Sectio venæ jugularis.

Art. 254. Paraphrenitis est morbus *Pleuritidi* similis, ubi diaphragma vel saltem ejusdem margo vere inflammatur, & longe frequentior est, quam vulgo creditur; cognoscitur ex febre continua, dolore inflammatorio in inspiratione maxime urgente; hinc respiratio sublimis, celeris, suffocativa, delirium perpetuum, convulsio, furor, gangræna, (symptomata omnia atrociora quam in *Pleuritide*); & licet totum malum cognitum sit, insuperabile tamen.

Paraphrenitis quid.

Ettmulleri sententia.

Art. 255. Phrenitis moderno usu vocabuli, est delirium intensissimum ex membranarum cerebri inflammatione ortum cum febre peracuta, veteribus *Sphacelismus* seu *Sphacelus cerebri*; est malum ut plurimum lethale, 3°, 4°, vel 7°, die intereunt; Lethalem phrenitidem denuntiant dyspnœa, facies ca-

Phrenitis affectus.

Plerumq; lethalis.

cadaverosa, sudor syncopticus, lingua & manus tremulæ; stridor dentium, stillicidium narium, &c. si in principio morbi acuti de dolore in bulbis oculorum conqueruntur ægri, funestissimum est signum, mox enim *delirium* & *convulsiones* aderunt, quod sæpius observavi; convulsiones superveniunt, quando inflammatio cerebri incipit abire in gangrænam.

Cura. *Art.* 256. Cura nil habet peculiare præ cura in febre acuta cum delirio; Tinctura *papav. rhæad.* effervescentiam sanguinis compescit, item *camphora* & *nitrum*; quando ab alio morbo pendeat, curato morbo primario delirium cessat; ideoque *sudorifera* & *alexipharmaca*, sunt propinanda, ut *tinctura bezoardica*, &c. In febre ardente decoctum *tamarind.* *epithemata* etiam plantis pedum conducunt.

Acida, &c. *Art.* 257. „ *Blandiora acida* & *cinnabarina* „ *cum emulsionibus* inter interna remedia omne „ ferunt punctum in phrenitide ex præcepto *Vvald-* „ *schmidii.*

INFLAMMATIO VENTRICULI.

Ettmulleri sententia.

Inflammatio Ventriculi. *Art.* 258. Inflammatio stomachi est affectus periculosus, &, si quis alius, peracutus; adest febris ardens, & aliqualis tumor in præcordiis, circa Ventriculi regionem dolor insignis sub costis nothis, cum gravi æstu ibidem, siti inexplebili, corporis jactatione & vigiliis; superveniunt deliria, vomitus, & non raro convulsiones lethales, raro evadunt; 3°, vel 4° die finiri solet; interdum, sed raro ad suppurationem tendit, & *abscessus* rumpitur, vel in Ventriculi vel abdominis cavo, malum fere semper incurabile.

Differentia inter Ventriculi & Hepatis in- *Art.* 259. Distinguendum est inter *Ventriculi* inflammationem & *Hepatis*; in priore ardor & dolor magis in profundo sunt, in hepatite inflammatio

tio magis circumscripta est, & mitiora urgent symptomata. (268.)

flammationem.

Curatio.

Art. 260. Curatio eadem est ac in aliis inflammationibus, viz. per *venæsectionem*, &c. *Sudorifera* primatum obtinent. Externe convenit cataplasma ex *stercore columbino*, *fermento*, &c. ad suppurationem promovendam ad imitationem *Sennerti*. Vid. *Boerh.*

INFLAMMATIO INTESTINORUM.

Ettmulleri sententia.

Inflammatio intestinorum.

Art. 261. Accidit in herniis, ileo, & ab aliis caussis. In loco inflammato tumor rotundus tactui quandoque) percipi solet; adest vehemens dolor pulsatorius, fixus, distendens, &c. alvus occlusa, febris, vomitus, languor, &c. frequentius in *ileum lethalem* terminatur. Commendatur *omentum vervecinum*. Vide *Ileum* (666.)

Boerhaave.

Art. 262. Consulatur *Boerhaave* instar omnium scriptorum *de Intestinorum inflammatione*.

INFLAMMATIO MESENTERII.

Ettmulleri sententia.

Inflammatio Mesenterii.

Art. 263. Inflammationes & tumores Mesenterii sæpius sunt fons & origo chronicorum & admodum latentium morborum, & fomes mirabilium turbarum ægros & medicos vexantium. Dolores adsunt nunc circa dorsum & lumbos, nunc in abdomine & circa umbilicum, tormina inferentes, lenti tamen omnes & diuturni, subinde cum febricula erratica; dolores subinde per intervalla recurrunt.

Abscessus

Art. 264. Quando apostema suppuratum rumpatur, horror insignis, interdum rigor quatit ægrum, cum superveniente æstu non raro insigni, quem puris præsertim per alvum excretio successive comitatur.

Diagnosis

Art. 265. Corpus sensim emaciatur; respiratio evadit difficilior; & subinde aliquid molesti, quod

ipsi

ipsi ægri satis explicare nequeunt, in profundo abdominis circa & infra umbilicum presentire affirmant, flatulentiæ ægros vexare solent. Sæpe multis annis affligunt hujusmodi tumores, in *scirrhosos* & *strumosos* abeuntes.

Curatio. *Art.* 266. Curantur hæc pathemata Mesenterii; cum diuturniores fiunt, ut alii chronici affectus, *cachectici* & *hypochondriaci*; tractandi sunt tamen caute & sine violentia. Convenit externe *empl. de cicuta cum ammoniaco*, *de ranis cum mercurio*, &c. Interne *deobstruentia*, *millepedes*, *remedia ad strumas*, &c. Apertio venarum hæmorrhoidalium per *hirudines*; *purgantia* sunt nociva, *enemata* utilissima.

INFLAMMATIO PANCREATIS.

Ettmulleri sententia.

Inflammatio Pancreatis. *Art.* 267. Inflammatio Pancreatis est affectus perquam occultus, vigilias, lipothymias, aliaque gravia symptomata inferens, in *abscessu* plerumque terminans. Interdum superveniente salutari *fluxu cruento* curantur hi morbi.

INFLAMMATIO HEPATIS.

Ettmulleri sententia.

Hepatitis *Art.* 268. Inflammatio Hepatis & ejusdem abscessus vocatur alias Hepatitis. In genere percipitur in omni Hepatis inflammatione dolor obscurus & tensivus ac gravativus in dextro hypochondrio & ejus profundo, qui sub suppuratione punctorius plus minus evadere solet; adest febris lenta plus minus vero acuta pro ratione gradus inflammationis; ægri fere supini jacent, præsertim si diaphragma afficiatur, & tussis arida affligit. In genere in *pleuritide vera* omnia symptomata sunt acerbiora, in *hepatitide remissiora*. Periculosum est malum, & quod sæpius ad mortem deducit ægros;

gros; aut discutitur, aut successive suppuratur, aut in *scirrhum* degenerat; *abscessus* nunc per alvum, nunc per urinam, interdum per tussim expurgatur; *singultus* est pessimum signum. (259.)

Curatio.

Art. 269. Convenit *venæsectio* in pede, prosunt *sudorifera*, & *antipleuritica*, *antihecticum* Poterii, *sperma ceti*, *nitrata*, *saturnina*, *camphorata* & circa finem *diuretica*: externe *epithemata penetrantia & discutientia*, postremo *suppurantia*, rupto abscessu *vulneraria* & *balsamica* interne.

Phthisis sequi solet.

Art. 270. Omnibus inflammationibus internis suppuratis & male curatis supervenire solet *phthisis*. De *hepatitide* præ omnibus consulatur *Boerhaave*.

INFLAMMATIO LIENIS.

Ettmulleri sententia.

Inflammatio Lienis.

Art. 271. In inflammatione *Lienis* eadem fere sunt symptomata in sinistro hypochondrio, ac in inflammatione *hepatis* in dextro; ideoque diagnosis, prognosis & cura fere eædem sunt.

CAP. III.

Sive Fasciculus Morborum tertius.

DE AFFECTIBUS CAPITIS & Nervorum in genere.

Proœmium.

Art. 272. CLarissimus noster Sydenhamus a quodam interrogatus, quamobrem non de morbis Capitis, æque ac de aliis, scripserat; summa modestia ac candore respondere dicitur, *quoniam illos nondum intellexi*. Et equidem agnoscendum est scientiam nostram in hac regione valde mancam ac imperfectam esse; utcunque tamen in hunc oceanum propemodum igno-

ignotum descendendum est, & a juvantium & lædentium contemplatione, quoquomodo possumus, cursus natura & experientia ducibus dirigendus est.

Cheynei de natura fibræ epitome.

Origo morborum chronicorum.

Art. 273. Diuturnorum morborum origines in genere sunt tres. 1°. *Humorum lentor sive tenacitas.* 2°. *Eorundem acor & acrimonia.* 3°. *Deperdita aut saltem imminuta fibrarum tensio sive elasticitas.* Omnes Nervorum morbi ab infimo oscitatione nempe & pandiculatione ad usque summum, nempe apoplecticam dispositionem, varii tantum videntur gradus unius ejusdemque morbi, *debilitatis scilicet, aut relaxationis defectusque elasticæ facultatis partium solidarum*, quorum causæ sunt, eaque comitantur *lentor & acrimonia humorum*.

Natura morborum Nervinorum.

Art. 274. Morborum Nervinorum tria sunt genera. Primum est eorum, quorum symptoma præcipuum est *facultatis sentiendi debilitas temporaria aut perpetua, vel totalis ejusdem cessatio*, quam sequitur motus voluntarii suspensio; hujusmodi morbi ab humorum lentorum & viscosorum copia nimia tanquam causa principali oriri videntur. Multi sunt hujus generis morbi ab usque gravi apoplexia, qua omnium simul nervorum origo comprimitur, omniumque vibratio, ne ad animæ sentientis sedem propagetur, intercipitur, ad sensuum ingeniique hebetudinem & stuporem. Huc etiam aliquatenus referenda sunt *hypocondriacorum & hystericarum deliquia & paroxismi*. Secundum est eorum, quorum præcipuum symptoma est *motus voluntarius aut impeditus aut abolitus*; tales sunt morbi generis paralytici, a paralysi universali usque ad segnitiem, & inexpeditum inhabilemque artuum motum, membrorumque frigiditatem; atque hi fibrarum & nervorum & præci-

cipue muscularium debilitati, imbecillitati, aut tono amisso deberi videntur. Tertium denique eorum est, quorum praecipua symptomata sunt *spasmi, contractiones, & convulsiones musculorum*: tales sunt morbi convulsivi dicti ab epilepsia, & convulsione, hypocondriacis & hystericis paroxysmis, usque ad oscitatum & pandiculationem: & hi in universum acriori stimulo debentur, quorum origo est salsa quaedam & erodens acrimonia fluidorum, acida praeterea & stimulans aura, vapor, aut obstructa perspiratio. Haec Nervinorum morborum per genera sua distributio maxime naturalis, & latissime patens videtur. Fibrarum infirmitati indivulsus comes adhaeret, & pro ejus gradu minor majorve est omnium functionum animalium *languor & debilitas*.

Indicationes Curativae.

Art. 225. Ex praedictis patet tres indicationes sive intentiones curativas oriri; scilicet, prima est *diluere, attenuare, eorumque lentorem tollere, & canales obstructos aperire & meabiles efficere*. Secunda est *humorum acrimoniam tollere, molecularum nexus dissolvere & spicula frangere*. Ultima denique & praecipua intentio est *solidis partibus tonum suum & vim elasticam reddere*. Huic enim ultimae intentioni assequendae minime allaborandum est, antequam duabus prioribus felicem operam tamdiu dederimus quamdiu id postulare videtur morbi indoles. Quamdiu enim humorum lentor aut acrimonia manet, frustra, aut si succedat, magno aegri damno fibrae corrugantur, & intenduntur, & profecto hoc monitum est maximi momenti. Praemissis universalibus, primae intentioni satisfaciunt quaecunque particularum pondere, agilitate, aut quavis proprietate, succis crassis, viscidis, lentis, incidendis, attenuandis & fluidis reddendis idonea inveniuntur: Talia sunt *calomelas, aethiops mineralis, cinnab. antimonii & nativ. antimonium diaphoreticum bezoardicum*

cum minerale & Joviale, *sal Jovis*, *succi antiscorbutici*, *vina & cerevisiæ medicat. decoct. e lign. &c.* Inter ea primum locum tribuo *cinnab. antimonii*, quæ scilicet ex omnibus una ventriculo minime molesta est, nec ita facile torminibus intestina excruciat, aut catharsin ciet, præcipue recens & artificiose elaborata. Ipse ego maximas ejus vires sæpe miratus sum, cum, nullo alio medicamento simul adhibito, laudum ejus vel minima pars communis esse posset.

Ad finem secunda intentione propositum assequendum mirabiles profecto sunt vires medicamentorum *sulphureorum*; eidem etiam proposito conducunt medicamenta *absorbentia & Alcalina dicta*, *gummosa & volatilia*: diligenter interim cavendum est, ne *volatilia* intempestive nimiave copia ingerantur: tunc enim humoribus haud satis dilutis, eos nimia vi agitabunt & ardorem febrilem excitabunt. In *gummosis* insignis est incidendi & attenuandi vis, *saponi* æmula, medicamentorum autem smegmaticorum vires in obstructionibus reserandis, & ictero speciatim domando satis notæ sunt. Sed cum eximia calefaciendi vi polleant, nunquam adhibenda sunt antequam humores satis diluti fuerint. Ultimæ denique intentioni, quæ est fibras laxatas constringere, remissas intendere & corrugare, sequentia accommodata sunt, *cortex Peruvian. cortex Eleutherii*, *viscus arboreus*, *cinnam. calam arom. cort. aurant. amara quæcunque*, *catecheu. rhabarbarum torrefactum*, *styptica*, *e ferro parata*, *aquæ chalybeatæ*; reliquis vero omnibus præstat *cortex Peruvianus*, ut a multiplici experientia per multos annos didici in omnibus laxæ fibræ morbis. *Tincturam Burgundicam* præscribere soleo.

CE-

CEPHALALGIA.

Celsi sententia.

Art. 276. In Capite interdum acutus & pestifer morbus est, quem *κεφαλαίαν*, *Græci* vocant, cujus notæ sunt horror validus, Nervorum resolutio, oculorum caligo, mentis alienatio, vomitus sic ut vox supprimatur; vel sanguinis ex naribus cursus; sic ut corpus frigescat, anima deficiat. Præter hæc dolor intolerabilis, maxime circa tempora, vel occipitium. Interdum autem in capite longa imbecillitas, sed neque gravis, neque periculosa, per hominis ætatem est.

Descriptio morbi.

Art. 277. In dolore, qui acutus est, & qui supra consuetudinem intenditur, convenit *venæsectio*, sed nisi intolerabilis sit, supervacuum erit venam secare; satiusque est abstinere *a cibo*, si fieri potest, etiam a *potione*; si non potest, *aquam* bibere; si postero die dolor remanet, *alvum* ducere, *sternutamenta* evocare, nihil assumere, nisi *aquam*; sæpe enim dies unus aut alter totum dolorem hac ratione discutit.

Curatio.

Vuillisii sententia.

Art. 278. Si dolor capitis inveteratus & fere continuus fuerit, ut jure suspicemur eum a tumore *phlegmonode*, *erysipelate*, *scirrho*, *abscessu*, aut *vermibus* oriri, curationis spes exigua aut nulla superest. Si dolor capitis sit immanis, atque vertiginem, vomitionem, aliosque affectus aut convulsivos aut soporosos adjunctos habuerit, frequenter in *apoplexiam* lethalem, aut *epilepsiam*, *paralysin*, *cæcitatem*, *surditatem*, &c. „ Quum caput parte aliqua (*inquit* Lommius) „ aut circumcirca dolet, si pus, vel aqua vel sanguis naribus, ore, aut auribus exit, scire licet malum solvi.

Prognosis.

Curatio. *Art.* 279. Ad curationem hujus morbi detractio sanguinis e venis sedalibus *hirudinum* suctu locum habet, item *aquæ minerales catharticæ*, *cremor tartari* in sero lactis solutus, *vesicatoria*, *opiata*, *infusum Coffee*, *fol. salviæ*, *rorismarini*, &c. instar *Theæ* epotum. *Millepedes* quoque curandis Cephalalgiis pertinacibus opem sæpe egregiam præstant. Dolor capitis post *morbillos* aut *variolas* totidem horis a pastu accedens, præmissis universalibus, *antiscorbuticis* & *chalybeatis* curatur.

Post morbillos, aut variolas.

Ettmulleri sententia.

Cephalalgia calida. *Art.* 280. Cephalalgia est vel calida, prout sanguis magis fervet, tunc sensus caloris præsertim circa frontem percipitur; vel frigida, cum nihil tale occurrit, sed potius frigus sentitur, aut saltem adest gravedo capitis. Ex omni Cephalalgia per consensum frequentissima est ista, quæ fit ex *stomacho*. Cephalalgia *habitualis* inveterata est difficilis curatu, terminare solet in *vertigine*, *apoplexia*, *epilepsia*, *paralysi*, *cæcitate*, *surditate*, &c. Ex omnibus dolor capitis *scorbuticus* est contumacissimus.

Frigida. *Per consensum.* *Habitualis.* *Scorbutica.*

Biliosa & Pituitosa. *Art.* 281. „ Cephalalgia (*juxta* Dolæum) re„cte dividitur in *biliosam* & *pituitosam*; in prio„ri casu dolor est valde acutus cum insigni ar„dore; particulæ biliosæ acres vel salino-sulphu„reæ in sanguine abundant; ideoque adhibenda „est *venæsectio*, leniter *purgantia*, aliaque ad „temperiem sanguinis alterandam, temperan„damque facientia. In cephalalgia *pituitosa* ma„teria peccans est crassa ac tenax, indeque do„lor gravativus, adest stupor mentis, segnities; „hæc species *cathartica* fortiora postulat; profi„cua sunt decocta *lignorum*, *salia volatilia*, *cin„nabarina*, *cephalica* potus herbæ *Theæ*; si ma„lum a stomacho debilitato trahat suum ortum, „tunc conveniunt *corroborantia*, *stomachica*, *a-*

Curatio.

„ *ci-*

„ *cidulæ ſpadenſes*, &c. Ad Curam Cephalalgiæ
„ in genere apprime conducit doſis *pil. cathartic.*
„ *cum mercur. dulc.* ℈ß. & *laudan.* gr. j. hor.
„ ſomn. & aliquoties repetita; item decoctum *e*
„ *lignis cum roremarin. ſalia volatilia*, *cinnaba-*
„ *rina nativ. ſuccinata*, *camphorata*, potio *Theæ*
„ (*Coffee.*) In contumaci capitis dolore empl. de
ranis cum mercurio capiti raſo apponi poteſt.

Art. 282. Hemicrania (cum dolet dimidium caput) eſt graviſſima ſpecies Cephalalgiæ; præmiſſis univerſalibus experimentum eſt ſingulare cataplaſma factum ex *rad. cucumeris aſinini* vel *brion. cum verben. & abſynth.* &c. Hemicraniis deploratiſſimis (inquit *Turner*) laborantes *Arteriotomia*, (vid. Art. 323.) aliis omnibus incaſſum tentatis, feliciter liberavi; idemque ab aliis præſtitum novi. p. 365. vol. 1. Si dolor capitis ſit in modum hemicraniæ (inquit *Cheſneau*) & parvum locum occupet, etiamſi adſit febris continua; nihil applicatione *ranunculi* præſtantius inveni, univerſalibus præmiſſis, dolorem ad miraculum tollit; ad hunc modum utor, deraſis capillis, ſi ſit locus piloſus, parti dolenti imponatur quodvis emplaſt. adhæſivum cum foramine in medio ad amplitudinem denarii, ut in applicatione *Pyrotici* ſolet fieri; deinde ſupra foramen applicentur *folia ranunculi contuſa*, *multo ſucco madentia*; in tenero loco & depilato duarum horarum ſpatio cutem aperit; in capite vero, ubi pili naſcuntur, non facile aperit, ſed parte in tumorem elevata dolorem ſedat. Hoc unum advertendum, ut circa oculos ponatur parva quantitate propter palpebrarum & partium circumjacentium inflationes, quas gignit, ſtupendas, nullius tamen periculi.

Hemicrania.

Baglivii ſententia.

Art. 283. Sunt qui ob nimium ſenſum, ſive fibrarum ariditatem, capitis dolore laborant; in quo ca-

Dolor capitis ob

nimium fibrarum sensum. casu, quoniam dolor solidi vitio potius quam fluidi oritur, ad *narcotica* libenter veniendum; nam tuto applicari possunt, quoniam non aliud debent efficere, quam obtundere nimium fibrarum sensum: ter aut quater observavi dolores capitis pertinacissimos, & fere ad maniam accedentes, irritis aliis, solo *pulv. de Guttet.* ad ℨj. dato feliciter cessisse.

Farrago sententiarum.

Euporist. *Art.* 284. „ Acerrimi dolores capitis *euporisto* „ sanari possunt nempe *strophiolo aqua frigida madido* collum circumdante, & cum a nativo calore incalescit linteum pro novo permutandum, „ unde dolor quasi excantatus desinit, & rediens „ eodem stratagemate elusus fugatur; (*sed temerarium est experimentum.*)

Arteriotomia. *Art.* 285. In hoc malo *Parisiis* nihil frequentius, quam *sectio arteriæ temporalis*; aliquando chirurgus transversim secat; idque felicius quam ubi punctum incidit, sic enim magis coeunt divisæ arteriæ partes. *Trophimus. Serrier.* M. *Homberg* memorat exemplum *Cephalalgiæ pertinacis* ac inveteratæ per combustionem accidentalem curatæ.

Remedia. *Art.* 286. Camphora in spiritu quolibet cephalico, & naribus attracta Cephalalgiam sedat, *Greenfield.*

Varia. *Art.* 287. Succus *hederæ terrestris* naribus attractus, cephalalgiam penitus aufert, *Raii* hist. plant. videatur locus, *p.* 567.

In Cephalalgia habituali. *Art.* 288. In cephalalgia habituali & pertinaci pulvis *mari syriaci* est fere specificum; dos. ℨß. ut ab amico medico accepi.

VIGILIÆ NIMIÆ,
seu Pervigilium.

Inter legendum & ex Observatione.

Art. 289. Interdum est morbus solitarius sine alia evidente ægritudine; ita tamen ut nonnulli istud sine molestia singulari ferant: alii vero mox languorem & appetitum prostratum inde percipiunt; ab alio morbo fere semper pendet.

Vigiliæ nimiæ.

Art. 290. Quod caret alterna requie durabile non est.

Prognosis.

Art. 291. Melancholici maniaci & similes præ aliis, molestissima patiuntur pervigilia, ita ut quidam melancholicus per quatuordecim menses fuerit vigil & insomnis; & tales, utut per longum tempus in continuis sint vigiliis, hoc malum tamen sine insigni virium debilitate perferunt.

Quibus potissimum accidunt.

Art. 292. In senum Vigiliis non *anodyna* sed *confortantia* & *aromatica*, *analeptica* ex *vino dulci*, &c. sunt optima.

Senum vigiliæ.

Art. 293. Somnus naturalis est status corporis, in quo imminutus est spirituum influxus in organa externa, nempe respectu motus eorum in vigiliis, non tamen penitus abolitus est. In somno omnes secretiones excepto sudore vel insensibili perspiratione, minuuntur. Somnus moderatus ad sanitatem plurimum confert, coctiones perficiendo, & vires redintegrando.

Somnus quid & ejus commoda.

MORBI SOPOROSI.

Inter legendum & ex Observatione.

Art. 294. Coma seu cataphora, lethargus & carus sunt affectus soporosi secundum magis & minus potius quam essentialiter a se invicem discrepantes; in hoc conveniunt, quod *sudorem morbificum* inducant; fiunt ut plurimum ab una eademque causa, nimirum pituita in cerebro collecta.

Morbi soporosi.

Coma. *Art.* 295. Coma est somnus profundus, a quo tamen æger excitatur, & oculos aperit, & respondet, iterumque mox profunde obdormit.

Lethargus. *Art.* 296. Lethargus comati similis est, sed cum febre & delirio conjunctus; lethargici (*inquit Aurelianus*) leviter sunt excitandi suis nominibus exclamati; etenim jugiter titillatu, vel impressione forti ac punctionibus hoc facere, nihil aliud erit, quam stricturam asperare ob inquietudinem vexationis; blando articulorum fricamento utendum est; linguæ asperitatem vel ariditatem *spongia infusa aqua calida* humectemus, *&c.*

Carus. *Art.* 297. Carus est somnus adhuc profundior sine febre, ex quo æger excitatus oculos vix aperit, & non respondet; attamen vellicatus sentit integra manente respiratione; est proximus ad *apoplexiam* gradus.

Curatio horum affectuum. *Art.* 298. Ex his affectibus, eorum cura, qui a febre pendent, & sunt ejusdem symptomata, in capite de febribus recensetur; & reliqui, qui febre carent, tanquam leves *apoplexiæ* gradus spectari possunt. Ubi morbi soporosi aliis morbis, febribus, &c. superveniunt, non temere secanda est *vena*, sed *purgatio* instituenda, & quidem in his casibus medicus magni nominis D. *Radcliff. resin. Jalap.* ℈j. ausus est exhibere successu mirabili. In caro, lethargo, aliisque soporosis morbis *acetum naribus insufflatum* plus excitat quam spiritus quilibet volatilissimus Alkalinus.

Coma vigil. *Art.* 299. Coma vigil est, quando adest quoad externa sensuum organa somnolentia summa, quoad interna perpetuæ vigiliæ; æger clausis oculis permanet, & somnum capere videtur, attamen dormire nequit, variis imaginibus & deliramentis impeditur; raro est morbus *solitarius*, sed potius *symptoma* febricitantium; signum esse solet imminentis *Phrenitidis*.

VERTIGO.

Vvillisii sententia.

Art. 300. Vertigo est affectio, in qua objecta visibilia circumrotari videntur, sentiuntque affecti perturbationem seu confusionem spirituum animalium in cerebro, ut in nervos non rite influant: aliquare facultates visivæ & locomotivæ sæpe aliquatenus vacillant, ut laborantes corruant, & non raro a tenebris obfuscentur.

Vertigo

Art. 301. Quoad morbi hujus sedem notabile discrimen occurrit; frequenter enim *anterius* consita est, & vix omnino *caduca* est, & therapiam admittit; quandoque autem *posterius* orta longe periculosior existit, & non raro in *apoplexiam* vel *paralysin*, aut in morbum *convulsivum* transit.

Prognosis.

Art. 302. Pro Vertiginoso post alia incassum tentata hunc in modum præscripsi; ♃. *pulv. rad. pæon. mar.* ℥ij. *flor. ejusd.* ℥j. *sterc. pavonis albiss.* ℔ß. *sacchar. albiss.* ℥ij. dos. circiter coch. j. bis in die superbibendo haust. decoct. *salviæ* aut *rorismarini*, *Coffee tinctura* imprægnati; vix credibile est quantum ab hoc remedio juvamen recepit; post mensem sanus evasit.

Curatio singularis.

Ettmulleri sententia.

Art. 303. Vertigo a vertendo; omnia enim in hoc affectu circumrotari videntur; attamen non semper adest talis circumgyratio; sufficit enim motus *tremulus* & *undulatorius*. Tres sunt gradus, 1°. *vertigo simplex*, quando sit saltim circumgyratio subito evanescens; 2°. *Vertigo tenebricosa* seu *scotomia*, quando oculi caligine obscurentur, aut appareant coram oculis varii colores. 3°. *Vertigo caduca*, quando æger protinus concidat, atque hæc ad *epilepsiam* quam proxime accedit. (375.)

Tres gradus hujus morbi.

Art. 304. Dum res externæ gyrari videntur, hoc

Eventus.

hoc fit in oculo non in cerebro, non enim in cerebro videmus. (de *Ætiologia* hujus morbi ex tunicæ retinæ dimotione videatur *Bellini*) Vertigo gravior & diuturnior ut plurimum in senibus *apoplexiam*, in junioribus *epilepsiam* prænuntiat; modo *anteriorem*, modo *posteriorem* capitis partem affligit; illa est curabilior, hæc periculosior.

Curatio. *Art.* 305. Vertigo frequenter fit per *consensum* a vitio stomachi, vel primarum viarum, in hoc casu convenit *vomitorium*; remedia *stomachica specifica*, *antepileptica*, &c. Pro cathartico *extractum hellebori nigri* & *mercurius dulcis*; convenit *venæsectio* in plethoricis; *sternutatoria* sunt præcipue vitanda. Præmissis ergo præmittendis ad *stomachica* & *specifica* deveniendum est, *semen sinap.* omni mane comestum est egregium, item *aromatica*, *confectio alkerm. cinnab. antimon. radix pæon. flores lilior. conval. salvia*, *rosmarinus*, *stercus pavonis* est specificum nobile; *cinnab. nativ. spiritus* & *salia volat. succinata*, &c. laudantur.

Mayernii sententia.

Methodus medendi. *Art.* 306. Methodus medendi in vertigine hoc modo se habet; si adsit plethora, sanguis mittendus est; post *venæsectionem*, (si necessaria sit) præsentibus nausea vel appetitu prostrato, vel aliis affecti ventriculi indiciis *emeticum* propinandum est; deinde *purgatio* per sedem instituenda, & postea *specifica* exhibenda. *Calamus aromaticus* quocunque modo sumptus ad vertiginem valet, imo pro secreto habetur. Medicus quidam *Germanus* multos vertiginosos curavit pil. sequent. per plures dies exhibit. (si recte conjecturam faciam *vide locum* p. 43.) ♃. *sacchar. Saturni q. v. tereb. Cypr. q. s. f. pil.* dosis una gr. iv. vel v. pendens. *D. Glisson* Cantabrigiensis medicinæ professor, gravi vertigine per tres septimanas conflicta-

ctatus, irritis aliis remediis, vertici raso appo-
suit empl. ex *flor. sulph. & alb. ovorum*, a quo
sanatus est, ut ipse retulit D. *Bate*. *Pyroticum*
vel *setaceum* applicetur posteriori collo; *cauterium*
bregmati post omnia. *Electuarium epileptic. Ba-
tean. elect. Peruv. epileptic. Fulleri.*

APOPLEXIA.

Definitio.

Art. 307. „ Apoplexia est repentina suspensio
„ omnis sensationis, & privatio motus totius
„ corporis excepto cordis & pectoris, quæ fre-
„ quentius motu solito fortiori ac violentiori a-
„ guntur. „

Cœlii Aureliani sententia.

Apoplexiæ signa præsagientia.

Art. 308. Apoplexia ita dicitur, quod tanquam
ex lethali percussu repentinum faciat casum. Si-
gna præsagientia aliquando nulla; interdum vero
gravedo, vel dolor capitis, aut vertigo, aut au-
rium tinnitus, in solitos usus difficilis motus,
vultus mœstitudo, saltus membrorum, præcipue
labrorum, tremula locutio., oblivio mox dicto-
rum, vultus plenitudo, sed hæc symptomata sunt
etiam communia in *epilepsiam* vel *maniam* ven-
turis. „ Torpores & stupores (inquit *Hippocra-
„ tes coac.*) præter consuetudinem advenientes,
„ futuram *apoplexiam* vel *paralysin* denuntiant.

Paroxysmus.

Art. 309. In paroxysmo ægri voce privantur,
mente capti repente cadunt, immoti, respiratio-
ne & pulsu tantum superstitibus, color plumbeus,
atque involuntaria illacrymatio; crescente morbo,
vultus adductio, ita ut longior nota videatur ima-
go, præcordiorum prominentia, & totius corpo-
ris frigidus torpor, pectoris stridor, & superio-
rum partium sudores frigidi.

Boe-

Boerhaavii sententia.

Causa frequentiores:

Art. 310. Causæ Apoplexiæ frequentiores sunt, 1º. Polyposæ sanguinis concretiones. 2º. Spissitudo inflammatoria cruoris. 3º. Crassa, glutinosa, pituitosa, iners totius sanguinis natura. 4º. Simplex plethora vasorum a quacunque causa. 5º. Tumores intra cranium nati (quibus addi possunt sanguinis vel seri *extravasationes* ex *contusionibus* vel *concussionibus* vi externa impressis, & innumeræ aliæ *causæ latentes*.)

Divisio Apoplexia.

Art. 311. Divisio apoplexiæ in *sanguineam* & *pituitosam* est utilis, sed non perfecta divisio; quum & *serosa*, & *atrabiliaria*, & *polyposa* sit, & *alia*.

Prognosis.

Art. 312. Lenis Apoplexia solvitur superveniente sudore multo calido, æquabili, urina multa, crassa; hæmorrhoidum, mensium vel alvi fluxu, vel febre magna. Paulo gravior solet mutari in *paralysin* alicujus partis musculosæ; totius lateris unius, unde *hemiplegia*; vel omnium partium infra caput; unde *paraplegia*, quæ raro curatur, semperque memoriæ, judicii, motuumque læsiones relinquit. Exquisita apoplexia in mortem cito finitur, raro septimum diem excurrens.

Curatio varia.

Art. 313. Curatio varianda est pro ratione causarum; si a causa frigida, pituitosa oriatur, conandum est statim, ut pressio lentoris glutinosi a capite avertatur per derivationes in alia & opposita loca, & per *evacuationes universales*; in usum veniunt *vesicantia*, *caustica*, *frictiones*, *ligaturæ*, *apophlegmatismi*, *sternutatoria*, acerrimi usurpandi *stimuli* quicunque, *vomitoria*, *purgantia valida*, *clysmata acria*; ut sequens, ♃. *Pul. colocynth.* ʒß. *fol. tabac.* ʒiß. *coq. in aq. font. q. s. ad* ℥x. *admisce sal. gem.* ʒij. *f. enema*. In usu tamen horum omnium augetur sæpe malum materie magis mota & impacta, viribus tamen mox proji-

ciun-

ciundis per evacuantia: hinc in concilianda dissolutione semper *evacuationi* & *avulsioni* studendum, quantum res pati queat; inde regula (*Hippocratis*) *venæsectio*, ni juvet, occidit (& *Celsi* occidit vel liberat.) Si vero a causa calida oriatur, & morbus inflammatorius videatur, tum illico mittatur sanguis magna copia ex *venis jugularibus*, & repetatur pro re nata, unde, si morbus sit sanabilis, levamen accipiet; diarrhœa omni arte obtineatur; *diluentia*, *attenuantia*, & *diuretica* ingerantur; detineatur æger, quantum fieri potest, e lecto, saltem a decubitu declivi. De reliquis lector ipse consulat auctorem.

Ettmulleri sententia.

Art. 314. Signa Apoplexiæ aliquando probabiliter futuræ sunt dolor capitis, vertigo, tumor carotidum, memoriæ debilitas, spontaneæ oculorum illacrymationes, scotomiæ, incubus, vocis tarditas & hæsitantia, oris distortiones, dentium stridores in somno, stupor frequens brachii aut pedis, aut etiam refrigeratio extremarum partium.

Hujus affectus prodromi.

Art. 315. In hoc affectu omnes functiones animales subito cessant, homo quasi fulmine perculsus & attonitus in terram jacet, sine motu (hinc dicitur morbus *attonitus & sideratus*) respiratione ipsa plus minus imminuta cum vel sine stertore, pulsu adhuc nonnihil vegeto, & perquam duro, nisi in casu admodum periculoso, ubi deficit; color faciei & oculorum ut plurimum rubet, facies tumida; æger profunde dormit, & nequit suscitari; interdum resolvitur vesicæ & ani sphincter; supervenit tandem spuma circa os.

Paroxysmus.

Art. 316. Hemiplegia seu hemiplexia est quando solummodo dimidium capitis & reliqui corporis afficitur (*more Apoplexiæ.*)

Hemiplegia.

Art. 317. Apoplexiæ causæ proximæ sunt vel im-

Apoplexiæ causæ.

impeditus spirituum animalium motus in cerebro, vel impeditus sanguinis circulus per cerebrum; venus nimia potissimum in senibus ad Apoplexiam multum disponit, ut & animi affectus graviores, ira, &c. Contusiones & concussiones capitis, scabies retropulsa, vapores mercuriales, gas seu halitus carbonum.

Est morbus hæreditarius. *Art.* 318. Apoplexia est morbus admodum hæreditarius; omnes, qui Apoplexia moriuntur, suffocati intereunt, unde quo *liberior est respiratio*, eo major est spes salutis, & contra; spuma circa os est fere semper signum lethale.

Curatio. *Art.* 319. *Barbette* in curanda Apoplexia *inunctionem mercurialem* commendat; metus est de *vomitu* exhibendo, ne suffocatio acceleretur, quod non paucos medicos deterret. In Apoplexia *sanguinea* venæsectio est necessaria, in *pituitosa* omittenda, quoniam nociva est; sed potius exhibendum est *vomitorium antimoniale*; æger non debet in lecto decumbere, sed erectus sedere; *enemata acriora* sunt injicienda parata ex *lavend. rut. majoran. nicotian. rad. pyreth. irid. nostr. vin. benedict. sal. gem. pulp. colocynth. in petia ligat.* &c. In ipso paroxysmo non neglectis universalibus conducunt *salia volatilia*, *sudorifera*, speciatim *aurum diaphoret. Poterii*, *cinnabarina*, *species diambr. confect. alkerm. sudorifera ex lignis* declinante paroxysmo aliquandiu continuata sunt maxime proficua.

Prophylaxis. *Art.* 320. Pro præservatione, præmissis rite universalibus præ reliquis multum laudatur frequens *salviæ* usus quocunque modo; in *cubebis*, *cardamomo*, *sem. sinap.* & *erucæ* singulares latent vires maxime in senibus in forma pulv. vel aliter in vehiculo appropriato assumptis. „ Item „ *fonticuli inter scapulares* hodierno usu compro- „ bantur. „

Co-

Colei sententia.

Art. 321. Auctor putat acerbum frigus & gelu diutinum anno 1683. numerum *apoplecticorum* annis succedentibus adauxisse.

Causa Apoplexiæ singularis.

Art. 322. Potio infusionis *rorismarini*, *salviæ*, *beton. lilior. conval.* &c. instar *theæ*, item *Coffee*, & fumisuctio *nicotianæ* ad præcavendam Apoplexiam laudantur; *balsama odorifera*, Apoplectica dicta, & usus *ptarmicorum* inordinatus damnantur. Sanguinem detrahit manu maxime liberali ad uncias scilicet, 30. 40. 50. imo 60. hancque praxin non modo ex propria experientia stabilire satagit, sed etiam auctoritate celeberrimi D. *Gibbons*, neque in junioribus tantum, verum etiam in ætate provectioribus injungit; & instantiam profert cujusdam annum 77tum agentis, a quo sanguinis inter 20. & 30. uncias detraxit, & tantundem alia vice intra ejusdem septimanæ spatium ob *vertiginem* aliqualem superstitem.

De largæ sanguinis missione.

Cathervvoodii sententia.

Art. 323. Auctor pro virili conatur, & nullum non movet lapidem *arteriotomiam* introducere tanquam *phlebotomia* longe præstantiorem in hoc morbo curando; locum designat in arteria temporali, operationemque neque difficilem esse, neque periculosam asserit; accurate digitis detinenda est arteria, ne subvolutet, & vulnus infligendum est non punctura, sed per incisionem cum dextra mucronis lanceolæ elevatione; detracta sufficiente sanguinis quantitate, premendum est vulneris orificium in os temporale cum digito maximo, quo *thrombus*, si accidat, cito dissipabitur, & fere momento temporis fluxus sistetur.

Arteriotomia.

Art. 324. „ Verum enimvero mihi videtur au-
„ thor noster meras umbras consectari, ut *Hercu-*
„ *les*

Cui commodo adhibeatur ista pra-

...nis, dubitatur.

„ les stramineus appareat, novam crepat metho„ dum; sed quomodo stabilitur hæc praxis? In„ ter paucas, quas adducit hoc affectu laboran„ tium, historias, unicam tantum per *arterioto„ miam* curati affert; sed de his non libet mo„ rari. Utcunque vero res se habeat, minime „ futurum videtur (ut recte admonet D. *Fre„ ind*) ut nostri unquam homines huic medici„ næ generi assuescant.

Farrago sententiarum.

Inter legendum & ex observatione.

Varias mortis causas detexit anatomia defunctorum.

Art. 325. In paroxysmo Apoplectico intumescunt venæ jugulares necnon pulmonum, quæ non raro rumpuntur in Apoplexia demortuis. In defunctorum cadaveribus sæpissime repertum est *serum viscidum* in cerebri ventriculis, aliquando *sanguinis* ingens copia in sinibus, aliquando *tumores* ad pugni magnitudinem juxta conarium inter cerebrum & cerebellum; talis (observante *Drelincurtio*) semestri spatio primo *cæcitatem*, dein *surditatem*, subinde sensuum omnium *abolitionem*, & postremo *necem* intulit. In cerebro Apoplexia mortui (*inquit Cheselden*) observavi universa vasa sanguifera plurimum distenta, ventriculos ipsamque cerebri substantiam lympha supra modum abundantes, & duram meningem magnopere incrassatam, &c. *Vomitoria* (inquit *Dolæus*) experientia teste, quicquid reclamet *Sylvius*, divinam afferunt opem. „ Nullum est potentius remedium *vi„ no emetico* in omni soporoso affectu, dos. ℥iß. „ vel ℥ij. per os, ℥iij. vel iv. in enemate. Si in„ jecta enemata præter rationem moram faciunt, „ sollicitanda est dejectio acribus suppositoriis, „ speciatim incidatur frustulum *saponis Venet.* in „ formam Glandis. „ *Venæsectionem* in omni *Apoplexia*, & in omni ætate, & in summa quidem

sene-

senectute admittimus; timidis, loco hujus, *hirudines* vel *cucurbitulas* concedimus.

Pulsus fortis sape decipit inexpertos.

Art. 326. *Rhodius* observavit, quod in omnibus affectibus *comatosis*, præcipue *lethargo*, & *Apoplexia*, pulsus dum ex parvo fiebat magnus, & sensim in magnitudinem crescebat, ægrotantes brevi moriebantur; pulsus etenim in hoc affectu est ut plurimum fortis & plenus, quod multos decipit.

Notæ bene.

Art. 327. Apoplexia demortui ante triduum non sunt sepeliendi, quia omnes humores intra illud spatium moventur, & nonnulli ante illud tempus revixisse observati sunt. *Barbette*. Linimentum sequens ut specificum in *lethargo & Apoplexia* habetur; ℞. *ol. succin. spic. castor. ana* ℈ij. *flor. hyperic. succ. rut. express. ana* ʒiij. m. illinatur cervix, &c. Idem summum & fere unicum remedium in Apoplexia sunt *cucurbitæ* capiti impositæ. *Riverius*, *Zacutus Lusitanus*, &c. Cum morbi vis maxima est, admoveatur *cauterium actuale* inter primam & secundam nuchæ vertebram.

Remedia varia.

Art. 328. Remedia sequentia interdum pro re nata in usum adduci possunt; *antimonium diaphoret. antihecticum poterii*, *aurum fulminans*, *aurum Mosaicum*, *cataplasma suppedale*, *cataplasma de halecibus*, *elaterium*, *elect. antiapoplecticum*, *emplastr. cephalicum*, *elixir. pæon. mynsicht. enema acre*, *enema apoplecticum*, *ens veneris*, *flores salis armoniac. martiati*, *gargarisma ad pituitam*, *infusum cephalicum*, *pil. volat. sternutatoria omnia* (*flores Bezoin.* aliis ptarmicis adjecti illa multo efficaciora reddunt)) *pulv. ad guttetam*, *tinctura epileptica*, *vinum benedictum*, &c.

HEMIPLEGIA, PARAPLEGIA, SEU Paraplexia.

Ettmulleri sententia.

Ratio nominum.

Art. 329. Paraplegia ſeu paraplexia & apoplexia particularis, in altero tantum latere hemiplegia nominantur. Interdum afficitur totum corpus, excepto capite, ex obſtructione ſpinalis medullæ; frequentius eſt morbus *ſecundarius*, interdum vero *primarius*; ſenſus vel motus vel alteruterque vel totaliter, abolentur, vel multum imminuuntur.

Paraplegia ab apoplexia differt.

Art. 330. Paraplegiæ, quæ *apoplexiam*, *epilepſiam*, alioſque morbos immediate ſequuntur, vulgo *paralyſis* vocantur, ſed *paralyſis* eſt longe alius affectus, ut infra manifeſtum erit. (332.)

Curatio.

Art. 331. *Vomitus* in omni paraplexia convenit & *purgatio* ad primarum viarum emundationem; *venæſectio* convenit in plethoricis; proximo loco *ſudorifera* valde conducunt, cum ſpecificis interſperſis, decoctum *ſaſſafr.* cum *roremarino* & *bacc. juniperi*; aliquando datur *aurum fulminans* ad gr. iij. vel iv. de reliquis internis medicamentis vide *apoplexiam & paralyſin*; balnea ex *formicis* revera ſingulare quid obtinent in *paraplegiis* curandis.

PARALYSIS & PARESIS

Ettmulleri sententia.

Paralyſis, & Pareſis.

Art. 332. Paralyſis eſt gravior, & pareſis levior affectus; paralyſis proprie eſt reſolutio & relaxatio ligamentorum & membranarum motui inſervientium, non ab obſtructis nervis proveniens, ſed a mera membranacearum & nervearum partium reſolutione, & ſic a *paraplegia* diſtinguitur, quæ ab obſtructione nervorum exoritur; hæc ſequitur *apoplexiam*, *epilepſiam*, *convulſiones*, *vertigi-*

tigines, &c. qui affectus in se mutuo sunt permutabiles, & plerumque desinunt in *paraplegiam*; Illa vero sequitur alios morbos longe diversos; viz. *scorbutum*, *malum hypochondriacum*, *colicam*, & frequentior est in regionibus ubi vino & spiritibus indulgent; aut oritur etiam subinde a caussis externis, ex fumis metallicis, &c.

Curatu difficilis.

Art. 333. Paralysis cæteris paribus facilius curatur quam *paraplegia*, quæ plerumque omnem medici operam eludit; motus saltem amissus, superstite sensu restituitur; *tremor* superveniens est bonum signum recuperandi motum. „ Atrophia „ vero aut frigiditas pessime ominatur. „

Curatio.

Art. 334. *Purgatio* lenis tantum institui debet cum *mercurio dulci & extracto hellebori*, *specie diaturb cum rhabarbaro*, *pil. fœtid.* &c. & postea *sudorifera*, remedia *apoplectica*, & *epileptica*, *viperina*, *succinata*, *lumbricalia*, ex *milleped.* & *formicis* parata, *antimonialia*, *martialia*, *bezoardica*, *aurum diaphoreticum*, *antiscorbutica*, & *specifica* in sero lactis cocta quando a *dolore colico* ortum ducit; & externe pro abdomine illinendo *galbanetum Paracelsi*. Galbanetum Sennerti est præstantius medicamentum. Vid. *Pharm. Batean.* In genere *urticatio* membri resoluti est maximi usus, expertus loquor. *Thermæ naturales*, balnea ex *formicis* parata, *unguentum martiatum*, *nervinum*, *paralyticum*, &c.

Vuillisii sententia.

Definitio, paralyseos.

Art. 335. Paralysis est partium nervosarum a debita distentione resolutio, sive relaxatio; cujus ratione motus & sensus, nempe aut alter tantum, aut simul uterque, in toto corpore, vel in quibusdam partibus, debito more exerceri nequit.

Unde proveniat.

Art. 336. Mentis hebetudo, oblivio & stupiditas, frequenter in paralysin mutantur. Paralysis aliis affectibus frequentius supervenit, quales præci-

cipui sunt *carus*, *apoplexia*, *scorbutus*, *convulsio*, *colica*, *arthritis*, &c.

Difficile curatur. *Art.* 337. Paralysis ab apoplexia, caro, convulsione, colica, aliisque cerebri, aut systematis nervosi affectibus superveniens, si non brevi tempore in melius alteretur, aut medicamentis cedat, plerumque insanabilis perstat; hominibus provectæ ætatis, cacochymicis, valde scorbuticis, aut intemperatis accidens, etsi affectus haud immanis fuerit, difficile tamen curatur.

Curatio. *Art.* 338. *Phlebotomia* passim non omnibus convenit; & si hanc vetamus, non tamen ob eandem cum veteribus rationem, supponendo paralysin esse morbum frigidum; præmissis universalibus, viz. *vomitorio* & *catharsi*, cerevisia medicata parari potest ex *salvia beton. stæchad. lign. sassafr. cortic. Vvinter.* &c. Quidam paralytici sunt frigidi, alii calidiores ex constitutione, ideoque remedia debent esse diversi generis, ut in ipso *scorbuto* evenire solet. Remedia in hoc affectu insigniora sunt *viperina*; *pulv. rad. serpent. virgin. gum. guaiac. tinct. succin. sp. C. C. succinat. pulv. ari comp. chalybeata*, *antiscorbutica* omnia, præcipue *succi antiscorbutici cum aqua raphan. aurantiis*, &c. Externe *fotus*, *linimenta*, *cucurbitulæ*, *vesicatoria*, *urticationes*, item immissio membri resoluti in *grana hordei* post cerevisiam subductam, vel intra *ventrem* vel *thoracem bestiæ recens mactatæ*, aut denique *balneum artificiale vel naturale*. His non succurrentibus proveniendum erit ad remedia magna, viz. *diaphoretica*, *salivantia*, *vomitoria fortiora*, &c. *sudorifica* usitatiora sunt decoctum *guaiac. spiritus & oleum ejusdem*, *mistura simplex*, *flores & spiritus salis armoniac. aurum diaphoreticum*, *sal. viper. bezoar. min. tinct. antimon.* &c. Nullum datur præstantius remedium quam *thermæ nostræ Bathonienses*; quosdam tamen deterius reddunt. „ Pro pauperibus & „ nimis procul a *Bathonia* degentibus *Thermæ arti-*

tifi-

„ *tificiales* ad imitationem naturalium ad hunc
„ modum fieri possunt: ♃. *calc. viv.* ℔iv. *sulph.*
„ *viv. pulv.* ℔ij. *coq. paulisper in aq. commun.*
„ *cong.* xx. *vel* xxx. *pro semicupio.*

Inter legendum & ex Observatione.

Art. 339. A spirituum inopia fit paralysis, ut in senectute valetudinaria, post immodica sanguinis, liquoris genitalis, &c. dispendia, e sanguine enim effœto pauci spiritus in cerebro procreantur.

Causa paralyseos.

Art. 340. Credibile est papillas cutaneas esse tactus organum, ideoque hic ratio reddi potest, cur superstite motu sensus potest aboleri, viz. quia motus per nervos fit, sensus per papillas hasce.

Papillæ cutaneæ tactus organum.

Art. 341. Ad membra paralytica plurimum valent fomentationes quotidianæ ex *formicis* & earum *cubilibus* in aq. font. coct. interdum præsentaneam opem & firmum constansque robur partibus affectis afferunt; eodem tempore usurpetur oleum sequens, ♃. *sem. sinap. parum contus. q. v. sp. lavend. q. s. ut* madefiat; infunde frigide per horas 24. deinde oleum prelo exprimatur, cum quo inunge cervicis vertebras & spinam dorsi & etiam partes affectas. Nihil potentius est in affectibus paralyticis (inquit *Chesneau* experientia teste) ad discutiendum humorem aliquem in vertebris lumborum vel in musculis concretum, quam *oleum philosophorum*, & *oleum terebinthinæ*, quod secundo exit post spiritum aureique est coloris: Si membrum paralyticum extenuetur, vix aut ne vix quidem restituitur.

Remedium ex formicis & ex semin. sinap.

Art. 342. D. *Harris* in observationibus de morbis gravioribus asserit *terebinthinam e Chio* in hoc affectu vires plane admirandas obtinere; atque hunc in modum præscribit, ♃. *tereb. e Chio* ℥iij. solve in vitel. ov. immiscendo *syr. de stœchad.* ℥j. *aq.* lact.

Vires terebinthinæ e Chio.

lact. alex. ℥iv. m. f. haust. singulis auroris capiend. ad quartam vicem. Addit præterea se dedisse *tereb. venet.* ʒvj. vel ℥j. in haust. similiter dissolut. non modo in *paralysi*, verum & in *arthritide*, & in *rheumatism.* cum optimo successu.

Paralysis Laryngis, *Art.* 343. Larynx, pharynx, & gula quandoque Paralysin patiuntur. Paralysis *laryngis* prohibet deglutitionem liquidorum, non vero solidorum, quoniam epiglottis non perfecte claudet rimulam laryngis. Paralysis *pharyngis* prohibet deglutitionem solidorum, non vero liquidorum. *Pharyngis & gulæ.* Paralysis *gulæ* omnimodam deglutitionem tollit. Interdum deglutitio læditur ex contractura spasmodica gulæ, quod hypocondriacis & scorbuticis est familiare.

Curatio. *Art.* 344. Epispatica sunt applicanda; antispasmodica & antiparalytica interne & externe usurpanda sunt; gargarismata & linctus in loquela amissa convenientia hic locum habent; speciatim *succus salviæ cum nuc. moscat.* castoreo frequenter & diu in ore detentus. „ Cataplasmate frequent. in praxi nostra quandoque usus sum,
„ ♃. *pulp. raparum coct.* ℥iv. *herb. rut. contus.*
„ *m.* ij. *sem. sinap.* ℥j. *pulp. alb. græc. euphorb.*
„ ʒij. *sulph. viv.* ʒiij. *ol. succ.* gr. 100. *ung. ner-*
„ *vin. q. s. m. f.* cataplasma gulæ applicandum.

Paralysis linguæ. *Art.* 345. In paralysi linguæ solus succus *salviæ* obmutescentiam solvit; sequente gargarismate felici cum successu in praxi aliquando usus sum; ♃. *Fol. salviæ, rorismarin. ana m.* j. *hyssop. puleg. ana m.* ß. *sem. staphid. agr. sinap. ana* ℥ß. coq. in q. s. aq. font. ad ℔j. Colaturæ add. *succ. salviæ depurat.* ʒij. *oxymel. scillit. aq. reg. Hungar. ana* ℥j. *syr. stæchad.* ʒiij. m. teneat coch. ij. in ore aliquamdiu & deinde expuat, idque fiat frequenter in die.

Far-

Farrago sententiarum.

Art. 346. Solent, qui per omnia membra resoluti sunt, celeriter rapi; at si correpti non sunt, diutius quidem vivunt, sed raro tamen ad sanitatem perveniunt, & plerumque miserum spiritum trahunt, memoria quoque amissa. *Celsus.*

Celsi observatio.

Art. 347. Cura hujus mali a curatione *luis venereæ* non abludit multum, adeoque *mercurialia*, *sudorifera*, *decoct. e lign.* &c. prosunt. Externe *inunctiones*, *spirituosa* & *penetrantia* non in parte affecta, sed spina dorsi; ut *unguentum nervinum*, *martiatum*, *ol. tereb. sal. volat.* &c. Item maximo cum emolumento sequens emplastrum spinæ dorsi admovetur; ♃. *Empl. de ranis cum quadruplo mercurio* ℥j. *camphor.* ʒß. malaxetur cum *ol. succin.* & fiat emplast. *Vualdschmid.*

Curanda est, ut lues venerea.

Art. 348. Tinctura antiepileptica *Pitcarnii*, in cap. de *epilepsia* (385.) tradita purgantibus orba ab authore laudatur.

Tinctura Pitcarnii

Art. 349. Virtutes & usus remediorum sequentium lector ipse expendat. *Cataplasma de rapis*, *cinnabaris antimonii*, *emplastrum de pyrethro*, *enema apoplectic. enema terebinth. fotus spirituosus*, *galbanetum Sennerti*, *guttæ Goddardianæ*, *infusum cephalicum*, *linimentum paralyticum*, *oleum lumbricorum* (per distillationem mira præstat) *pulvis ad guttetam*, *spiritus sanguinis*, *succi scorbutici*, *tinctura cantharidum*, *tinctura epileptica*, *unguentum ad atrophiam*, *unguentum salino-volatile.*

Remedia alia varia.

CATALEPSIS.

Art. 350. Catalepsis seu catoche, Latinis & Arabibus congelatio dicta, est affectus in quo ægri manent rigidi in eodem statu, quo prehensi fuerunt: interdum tamen nonnihil audiunt, vident, recordantur, & post narrant; si quid ori ingeratur

Catalepsis.

tur deglutiunt, impulsi incedunt. Milites in obsidione Metensi hastam in manibus tenuerunt, equites turmam sequebantur, non minus quam non congelati. Est morbus raro occurrens at satis acutus, intra 3. aut 4. ad summum dies jugulans; quandoque fit metastasis in *epilepsiam*, *apoplexiam*, vel *melancholiam*: in genere paucissimi restituuntur; nemo liberatur, cui secundo catochus supervenit.

Raro occurrit & rarissime curatur.

Ettmulleri sententia.

Morbi descriptio.

Art. 351. Catalepsis seu catoche, est affectus rarissimus, & summe mirabilis; in quo cessat omnis sensus internus, & externus, & motus, ita ut ægrorum membra rigida sint, & instar statuarum in sua positura; impulsa tamen moventur, sed tamen denuo in ista per motum acquisita figura fixa permanent. Vulgo pro *ecstaticis* habentur. „ In „ hoc affectu (inquit *Dolæus*) alvi ac urinæ fit „ suppressio; respiratio tamen integra & illæsa „ manet, ut & sanguinis circulatio: ægri vero „ immoti manent instar *Marpessiæ cautis*.

Curatio.

Art. 352. „ Quoad curam, in genere ab omni„ bus practicis tam veteribus quam neotericis „ hunc morbum ejusdem farinæ medicamentis, „ quibus *apoplexiam* curari lectori patebit; unde „ jure merito *apoplexia inversa* nuncupatur. Re„ media omnia prosunt, quæ viscidum quodcun„ que incidere vel attenuare, & pro ratione oc„ casionis evacuare valent; excellunt *salia volati„ lia*; conveniunt *vomitoria antimonialia*, *epis„ pastica*, *antispasmodica*, *antiparalytica*, *&c.*

Boerhaavii sententia.

Causa proxima.

Art. 353. Hujus morbi causa proxima est immobilitas sensorii communis, prout primo momento insultus se habebat. Ergo sanguinis cerebrosi, glandula-

dularum cerebri, emissariorum ejus absoluta est quies, ut in initio. Omnes quidem in eo morbo functiones cerebri læduntur, & illæ, quæ inde pendent; soli musculi sic manent tensi, ut in initio erant; cæterum respiratio & pulsus supersunt, at plerumque leves. Dissecta cadavera demonstraverunt arterias venasque cerebri valde turgentes fortiter impacto denso cruore; in morte plerumque finitur.

Curatio.

Art. 354. Solvitur interdum *larga narium hæmorrhagia*; ideoque curatio tentatur hæmorrhagiæ ex naribus prolectu hæmorrhoidalis, menstruive fluxus prolectu; sternutatoriis, vomitivis; vesicatoriis; fonticulis (interscapularibus); setaceis; victu humectante.

STUPOR SEU TORPOR, & obdormitio membrorum.

Stupor seu Torpor.

Art. 355. „ Stupor vel torpor in genere est „ sensus tactus vel motus, vel utriusque imbecil- „ litas, quæ quidem plerumque est aliqualis pa- „ ralysis scorbutica inchoata; saltem istius morbi „ plerumque est prodromus. Si plura simul oc- „ cupet membra *hemiplegiam* aut *apoplexiam* mi- „ natur. Stupor in facie *torturam oris* porten- „ dit.

Obdormitio.

Art. 356. „ Huc quoque pertinet affectus a qui- „ busdam *obdormitio* membri unius vel plurium „ vocatus. Hæc obdormitio videtur esse affectus „ ex torpore & dolore aliquali simul mixtus, „ qualis a causa externa plerumque excitatur, „ compressione scilicet membri vel nervorum in „ eo, unde influxus spirituum animalium inhibe- „ tur, qui postea laxatis nervis copiose & subi- „ to in illud recurrunt, & subitam alterationem „ faciunt, quam dolor ille vel molestia sequi- „ tur. „

Historia singularis

Art. 357. „ Novi quendam fere sexagenarium, „ qui

„ qui *colica nervosa diuturna* laborasset, nimi-
„ rum triginta plus minus annos per menses ali-
„ quot illum quotannis affligente, in hunc affe-
„ ctum tandem incidentem silente fere colica aut
„ saltem leviter ac impotenter dolente, nempe
„ *in stuporem, torporem & obdormitionem bra-*
„ *chiorum & crurum, præcipueque manuum & tar-*
„ *sorum, & musculorum ocularium*. Huic impe-
„ ravi *rhabarb.* ℈j. *vel* ʒß. alternis vel tertiis die-
„ bus hora aliqua antemeridiana masticare; opo-
„ balsami purissim. gr. xx. *vel* xxx. *in sacchar.*
„ *crystal. instillat.* semel vel bis in die deglutire,
„ cerevisiam & spiritus ardentes omnimodas pror-
„ sus interdixi. Porro bis tantum in die victum
„ capere consului; jentaculum scilicet & cœnam
„ idque ad intervallum *novem ad minimum ho-*
„ *rarum* omisso prandio; Aquam Spadensem in-
„ ter cœnandum ad sitim potare loco cerevisiæ
„ tenuis, vel aq. commun. atque ex hac me-
„ thodo, dum hæc scribo, melius se habere vi-
„ detur. Vires *Pisselæi Indici* nondum exper-
„ tus est.

T R E M O R.

Ettmulleri sententia.

Tremor.

Art. 358. Tremor est malum morbis *convulsivis* affine, in quo cum motu naturali & voluntario simul aliquid *convulsivi* concurrit; est affectus seipsum oculis prodens. Tremor supervenit animi passionibus gravioribus, speciatim iracundiæ, & crapulæ, sed hic est *accidentalis* & *transitorius*; metalli fossores & metalli fabri subinde tremunt; nimia Venus ad tremorem disponit; senio confecti fere semper tremore plus minus afficiuntur.

Prognosis.

Art. 359. Tremor interdum periculosus est quoniam facile degenerat in alios graviores affectus nervinos, in *paralysin*, *apoplexiam*, *lethargum*,

spas-

spasmum, &c. in senibus est incurabilis. Tremor qui supervenit mulieribus post partum ex retentis quibuscunque in utero est periculosus affectus; subinde enim *epilepsias* lethales infert.

Art. 360. Tremori succurrunt omnia ea, quae in *paralyticis apoplecticis* & *convulsivis* morbis conveniunt, & quae *nervina* dicuntur, privatim cerevisia *salviata*, proximo loco *stæchas Arabica*, *rosmarinus*, *melissa*, *majorana*, *radix & semen paeon. bacc. juniperi*, *rob. ejusdem*, decoctum *e lignis*, *aromata*, *castoreum*, *stercus pavonis*, *cinnabarini*, &c. Quoad externa eadem sunt ac in *convulsione tonica*, quibus addi potest usus *thermarum* (*psychrolusia*.)

CONVULSIO.

Convulsio, ejusq; divisio.

Art. 361. Convulsio sive contractura est nervorum musculorumque versus suam originem, involuntaria & perpetua retractio, & ita distinguitur a *motibus convulsivis*, qui suas habent interpolationes: Estque vel *universalis*, *tetanus* dictus, qui dividitur in *emprosthotonum* & *episthotonum*; vel *particularis*, quae membrum quoddam vel articulum privatim respicit, hujus speciei est *spasmus cynicus*.

Schmitzii sententia.

Spasmus cynicus.

Tortura oris.

Art. 362. Spasmus cynicus, qui est distortio utrumque latus oris obsidens (sin vero alterutrum tantum latus convellatur, *tortura oris* dicitur. *Ettmuller.*) a rictus canum ira percitorum & ad mordendum sese comparantium similitudine appellatur. Ex se turpe est malum & difficile curatu, exitialium morborum, ut *apoplexiae*, aut *epilepsiae*, non raro est prodromus. *Ligatura*, qua, tanquam capistro, facies ad figuram naturalem reducatur. Medicamenta *antiparalytica* &

Curatio.

an-

antispasmodica sunt usurpanda. ;, Pro homine
„ quodam octogenario sequens linimentum præ-
„ scripsi; non neglectis interim appropriatis in-
„ ternis, quorum nunc oblitus sum; & præter
„ spem omnem curatus est. ♃. *sapon. Venet.* ℥ij.
„ *camphor.* ℈ij. *ol. mac. per express. aq. regin. Hun-*
„ *gar. ana* ʒß. *sp. sal. armoniac.* gr. xxx. *ol. ju-*
„ *nip.* gr. xl. *ol. castor.* ʒiß. *misce.* „

Cœlii Aureliani sententia.

Aureliani descriptio.

Art. 363. Interdum buccas adducit in posteriorem partem tanquam ridentibus; nunc palpebras & nares collum etiam atque humeros rapit, & ita patientes facit commoveri tanquam onus humeris bajulantes transferendi ponderis causa (sed hæc species videtur esse *emprosthotonus.*)

Aliunde.

Curatio.

Art. 364. „ In hujusmodi spasmis particulari-
„ bus post *evacuationes* (si indicentur) factas,
„ exhibenda sunt remedia *antiscorbutica*, & *an-*
„ *tispasmodica*: Inter hæc eminent expressiones
„ *millepedum*, *castoreum*, *elixir pæoniæ* & deco-
„ ctum *guaiaci*, & ultimo ad *topica* deveniendum
„ est; pars affecta, in artuum *contracturis*, si fie-
„ ri possit, in *intima bovis* aut *vervecis* recens cæ-
„ si immittatur, & ibi tamdiu detineatur, quam-
„ diu animal calet; commendantur balnea præ-
„ cipue *sulphurea*, & *balsamum galbani terebin-*
„ *thinat. a Sennerto.*

Ettmulleri sententia.

Convulsio tonica.

Art. 365. Convulsio *tonica* est convulsio proprie dicta, viz. quando pars convulsa rigida manet, ac metus est ne omnino contracta permaneat. In *India orientali* epidemicum malum est va-

varii generis convulsio, de quo eleganter scribit *Bontius*.

Art. 366. Inter universalia *clysmata* sunt valde proficua; remedia interna sunt *carminativa*, *cephalica*, *antiepilectica*, in pertinaciori malo decoctum *e lignis*: Externe *linimenta spiritosa & penetrantia*, speciatim *lumbrici vivi* applicati, *ol. & sp. lumbricorum camphorato ol. succin. cum petrol. galbanetum Paracelsi cum ol. euphorb. ol. terebinth.*

Curatio.

Aliunde.

Art. 367. Spasmi sive motus convulsivi sunt contractiones musculorum non constantes, sed cum interjecta aliqua quiete alternatim cessantes & celeriter redeuntes ab involuntario & irregulari spirituum animalium influxu. Tales cernuntur in *epilepsia*, in *passionibus hystericis & hypochondriacis*, aliquando in *scorbuto*, in *febribus malignis* male judicatis, in *capitis vulneribus* & *contusionibus gravioribus*, &c. sed hi affectus seorsim tractantur. Motus convulsivi sive spasmi ab ataxia spirituum in summitatibus vel originibus nervorum inordinate descendentium oriuntur. *Tensio convulsiva* solidarum partium est una ex primariis causis, quæ *æquilibrium* destruunt inter solidas & fluidas. Jour. des Scav.

Spasmi sive motus convulsivi.

Art. 368. Lethalis evadit convulsio ex eo solum, quod suffocationem inducat convulsis musculis respirationi dicatis.

Unde lethales.

SINGULTUS.

Ettmulleri sententia.

Art. 369. Singultus est motus diaphragmatis convulsivus. *Sternutatio* singultui superveniens illum solvit, quoniam est motus spasmodicus ei contrarius. Interdum est malum diuturnum per plures dies, menses, annos, affligens; aliquando pe-

Singultus.

penitus incurabilis, in quo casu occultum quoddam conformationis vitium, os ventriculi aut diaphragma, aut nervos afficiens, fere subesse solet.

Cura. *Art.* 370. Quoad curam (est morbus *primarius* vel *secundarius*, si *posterior* habenda est ratio morbi a quo pendet, in genere *antispasmodica* & *stomachica* sunt adhibenda) *Laudanum* cum *cardiacis*, *zinzib. condit. stomachica*, *carminativa*, præmisso *vomitorio*, vel *purgatione cum calomel.* &c. Externe cataplasma ad singultum Mynsicht. quod componitur *ex fermento acri cum pulv. ment. & aliis aromat. cum ol. castor.* &c. malaxat. Quidam cum spongia aut pane calido applicant ventriculo fotum humidum factum *ex aceto cum castoreo, pipere & sinapi cocto*. Interne pelliculæ internæ *ventriculi gallinæ* exsiccatæ & pulverisatæ. Ubi pertinacior perdurat (in morbo *primario*) ad septimanas aliquot in corpore robusto semper provocandus est *vomitus*.

Spiritus æruginis. *Art.* 371. Virgo hoc morbo laborans per longum tempus post permulta remedia incassum tentata, solo *spiritu æruginis* ab empirico exhibito curata fuit. *Bonetus*.

Remedia varia. *Art.* 372. Eruditus medicus usum remediorum sequentium probe calleat, *aurum Mosaicum*, *cataplasm. stomach. fotus spirituosus*, *fotus stomachicus*. Et præ reliquis *julap. moscatum*, quo nondum hactenus novi præstantius remedium (inquit *Fuller.*) aliquando enim divinitus succurrit, & singultum superat. Hanc veritatem testatur praxis nostra. *Diascordium* larga dosi ad ℥ij. in febribus, *Sydenham*. (imo ad ℥iij. dari potest.)

STERNUTATIO.

Sternutatio. *Art.* 373. Sternutatio est motus convulsivus musculorum expirationi inservientium & diaphragmatis; nobis invitis accidit plerumque ex acrimonia

nia humoris e glandulis narium sponte erumpente; vel ptarmicis excitatur; immo aliquando ab aere frigido vel radiis solaribus.

Art. 374. Sternutatio nimia est morbus de genere *convulsivorum*; ideoque in genere eandem curam postulat; *lenientia* & *mucilaginosa* naribus attrahenda sunt; eandem fere curam admittit, ac singultus. (370.) *Cura.*

E P I L E P S I A.

Ettmulleri sententia.

Art. 375. Paroxysmi epileptici sunt motus convulsivi, in quibus universum corpus, aut plura membra diversimode contrahuntur, vibrantur, aut agitantur. Tres sunt gradus hujus affectus; primus parum differt a tertio gradu *vertiginis*(303.) In secundo gradu adsunt agitationes & gesticulationes variæ, sensibus externis ac internis perstantibus, aut in delirium abreptis, saltant, canunt, rident, flent, ridicula narrant, vociferant, pectora percutiunt; post paroxysmum interdum omnium recordantur, interdum nihil sciunt. In tertio gradu omnis tam sensus quam rationis usus perit, ad humum prosternuntur, dentibus strident, corpus insigniter attollunt, spuma per os ejicitur, labia & linguam mordent, &c. quibus remittentibus ægri tanquam sopore oppressi jacent, ad se redeuntes nihil horum sciunt, tantum de torpore, & gravedine quadam capitis, & artuum lassitudine conqueruntur; qui secundo gradu laborant, vulgo *pro obsessis a dæmone* habentur. *Epilepsia.* *Tres sunt gradus.*

Art. 376. Imprimis *lunæ motibus* auscultat epilepsia, maxime ea quæ est *per essentiam*. Epilepsia *habitualis* interdum sine periculo vitæ ad plures annos durat, utut sæpius recurrens ægros plus minus paralyticos, delirantes, aut stupidos reddat. In junioribus aliquando circa pubertatem termina- *Prognosis.*

na-

natur, post 25um annum superveniens fere usque ad mortem durat, *teste Hippocrate*, sed hoc non est omnino verum. In junioribus spes est circa pubertatis tempus.

Curatio. *Art.* 377. Cura inchoanda est cum *vomitorio*, maxime si morbus sit *per consensum*, *mercurius dulcis* permiscendus est cum *purgantibus*, quæ etiam debent esse mitiora; laudantur *absorbentia*, *martialia*, *acidulæ*, *decoct. e lignis*, *fonticuli*; si *venæsectio* celebretur, sit in talo. Inter specifica *antiepileptica* numerantur sequentia, *Radix pæon. mar. flor. lilior. conval. tiliæ*, *sem. rutæ*, *viscus querçinum*, *vel potius corylinum*, *lignum buxi*, *sp. ceras. nigr. aq. epileptic. Langii sp. sang. human. secundin. human. cranium humanum*, *dens hippopotami*, *castoreum*, *stercus pavonis*, *camphora*, & *ol. succini*.

Quid agendum in paroxysmo. *Art.* 378. Ad excitandum ægrum e paroxysmo infletur *fumus nicotianæ* (vel *avium pennarum*) in faucibus; suffitus *succini* etiam multum confert; conveniunt *ligaturæ* communicationem spasmodicam inhibentes, si, scilicet, *ab extremitatibus convulsiones inchoentur*.

Vvillisii sententia.

Paroxysmi descriptio. *Art.* 379. Insultus epilepticus universalis ac immanior tantum *convulsio* esse videtur, cujus accessio ut plurimum ex improviso aggreditur, ægrosque nihil tale cogitantes opprimit, atque ictu oculi citius, sensu & intellectu orbos, in terram præcipitat; quippe non tam cadunt, quam cum impetu quodam prosternuntur; prostratis supervenit stridor dentium cum spuma oris, sæpe etiam capitis concussio; brachia & crura, necnon cervix & dorsum, aut statim rigida fiunt, aut variis flexionibus distorquentur; plerisque præcordia & hypochondria & venter intumescunt, post aliquod tempus ad se redeunt, superstite dolore capitis & hebetudine.

Art.

Curatio.

Art. 380. Est morbus curationis difficillimæ, aliquando tamen medicamentorum ope profligatur, aliquando sua sponte terminatur, viz. circa pubertatis tempus, aliter in mortem desinit, vel in alium morbum commutatur, scilicet, *paralysin*, *stupiditatem*, aut *melancholiam* (incurabilia.) *Alphonsus Ferrius* plurimos epilepticos simplici *guaiac.* decocto bis in die ad ℥vj. vel viij. præscripto ejusque decocto secundario vice potus ordinarii (prout in *lue venerea* assolet) assumpto se curasse affirmat: si tali decocto *radix pæon.* *aliaque specifica* addita fuerint, forsan efficacius esset remedium.

Chesneavii sententia.

Nota bene.

Art. 381. Quod palpitatio est cordi, talis omnino est Epilepsia cerebro; nam cum in eosdem usus habeat utrumque principium suam *systolem* & *diastolem*, harum ratione, ambo ab iisdem causis, simili symptomate affici par est. Ideo Epilepsia, sive tanquam morbus sive tanquam symptoma spectetur, dicenda est cerebri, aut alterius cujusque partis alteratio, quæ apta nata sit gignendæ materiæ, ichoris, aut vaporis simili, qualitatibus cerebro proprietate specifica infensis, cujus occursu totum concutitur motu *palpitationis* simili cum læsione functionum, nervosa in consensum trahens, quæ suo modo etiam *palpitant* (quemadmodum *arteriæ palpitante corde*) quousque cerebrum noxia excusserit.

Coertio membrorum.

Art. 382. Non possum probare, quod omnes fere consulunt, *membra scilicet coercenda esse tempore paroxysmi*, existimantes ex illa convulsivi motus cohibitione levari musculos; sed tantum abest: cum enim cohibitio hæc sit violenta, impediatque musculi contractionem ad terminum suum pervenire: quo longius est ab illo, eo major fit fibrarum musculi contentio.

Barbettii sententia.

Ratio habenda est causæ, unde oriatur

Art. 383. Si Epilepsia oriatur ex cerebri *idiopathia* semper adest gravitas, & atrox dolor capitis, item sensuum debilitas, stupor, faciei pallor, & insomnia turbulenta; si ex *sympathia* ventriculi, ii in præcordiis & circa orificium ventriculi dolorem, corrosionem vel distentionem sentiunt, præsertim jejuni, & difficillime inediam tolerant; paroxysmum semper antecedunt nausea, dolor & palpitatio cordis animique deliquium; solvitur autem paroxysmus cum vomitu biliosorum aut pituitosorum acidorumve humorum: Si ex *utero*, circa lumbos & pubem dolores, & simul capitis acerbi cruciatus percipiuntur.

Curatio.

Art. 384. In hoc morbo curando omnibus fere antecellunt *flores salis armoniaci* & *ejusdem spiritus*, qui est valde volatilis & penetrantissimus, item prodest *cinnab. nativ.* præmissis universalibus haustus sequens bis in die exhibitus puellam ab hoc malo liberavit; ℞. *Sapon. Hispan. albiss.* ʒß. *coque ex lact. vaccin.* ℥iij. bibatur tepide.

Pitcarnii sententia.

Pitcarnii tinctura.

Art. 385. In Epilepsia vel paralysi post *vomitum* repetitum & *vesicantia*, detur tinctura antiepileptica sequens (junioribus vero exhiberi debet *mercurius* & jusculum cum *lumbricis terrestribus*) ℞. *Rad. valerian. sylv. dictamn. alb. ana* ʒvj. *castor. sterc. columb. ana* ℥ß. *visc. quercin.* ʒvj. *cinnam. sumit. rorismarin. ana* ℥ß. *fol. sen.* ℥ij. *jalap. turpeth. ana* ℥ß. Infunde frigide per dies x. in vin. alb. Gallic. ℔viij. colaturæ add. *pulv. cran. humani ungul. alcis ana* ʒij. *sacchar.* ℥iv. *cui immisce rite ol. succin.* ℈iv. & *spir. castor.* ʒij. *dos.* ℥iv. Expedit hanc tincturam *purgantibus* orbam exhibere in *paralyticis* declinante mor-

morbo; expedit etiam ægros, post membra affecta ad ignem liberaliter & strenue perfricta, *aquis frigidis* immergere.

Harrisii sententia.

Art. 386. ℞. *Lumbric. terrest. præparat.* ℥j. *cran. human. præparat.* ʒij. *cardamom. min.* ℈ij. m. f. pulv. in chart. xij. distribuend. sumebat Epileptica unam bis in die in coch. julap. cephalic. sequent. superbibebatque ejusdem coch. iij. ℞. *Aq. ceras. nigror. flor. tiliæ ana* ℔ß. *pæon. comp.* ℥ij. *tinctur. castor.* ʒij. *syr. pæon. comp.* ℥ij. m. f. julap. sed quia tantam pulveris nauseabundi quantitatem ventriculus fastidiebat, paulo post sing. doses *elix. propriet. dulc. gutt.* xxx. sacchar. tantillo instillat. insuper mox deglutiebat: atque hac methodo curata est puella Epileptica postquam plurima alia incassum tentata.

Pulvis specificus.

Farrago sententiarum.

Art. 387. Epilepticus, remediis aliis minus proficientibus, *super mare naviget ad nauseam & vomitum excitandum*, idque aliquoties repetat; & deinde deambulet, horis tribus quatuorve, quotidie, per integram septimanam, vel diutius, in *sulco immediate post aratrum humum versans*, *in agello annis aliquot feriato*. Dicet aliquis authorem pro certo insomniis ludificari; quanquam hoc credat, experiri licet, nec fortasse facti pœniteat.

Art. 388. Ultra omnia ad morbum caducum curandum, & penitus eradicandum valet *diæta lactea* ab aliis quibuscunque obsoniis & potulentis omnino abstinentibus; ut ex insigni historia *Medici*, *Noviomagi* non multo pridem degentis, isto modo curati docemur. Vid. *Cheynei* Tractat. de Arthritide, p. 103. &c.

Art. 389. Causa proxima omnis Epilepsiæ exquisitæ semper est nimia cerebri in nervos motorios, nulla in sentientes actio. *Boerhaave*. *Melancholici* fiunt aliquando Epileptici & contra, Epilepsia (inquit *Hippocrates*) *pituitosis* quidem contingit, minime vero *biliosis*. *Crato cinnabarim nativam* tanquam Epilepsiæ *magnetem* commendat, hoc modo exhibitam; ♃. *Cinnab. nativ. opt. subtilissime trit.* ℥ß. *coral. rub. præparat. margar. præpar. ana* ℈ij. *croc. opt.* ℈j. *fol. auri* N°. xv. f. pulv. subtilissimus, dos. ℈j. cum julap. cephalic. *Succus rutæ* multum laudatur ad epilepsiam; ideoque ejusdem *extractum* iisdem pollet viribus, & commodius sumi potest. Electuarium Peruvianum Epilepticum *Fulleri* est præstantissimum & certissimum Anti-epileticum, uti experientia me docuit (inquit *Fuller.*) Post debitas *evacuationes* adultis dosis sit ʒj. mane & vesperi per 3. vel 4. menses & postea per triduum vel quatriduum ante *novilunium & plenilunium*. *Morbos Epilepticos, hystericos, & choream sancti Viti penitus eradicat*. In morbis hujusmodi convulsivis ægrotis *prædictum electuarium* frequenter exhibui & (libenter agnosco) raro frustrata fuit spes mea. Eximiæ vires *radicis valerianæ sylvestris* a Fabio Columna prædicatæ, & a Riverio memoratæ, experientia M. Marchant denuo confirmatæ sunt. Memoir. de l'Acad. Vol. x. p. 430. Cortex Peruvianus (inquit *Colebatch* in Dissertatione de Visco) non certius febri intermittenti, quam *viscus arboreus* Epilepsiæ, choreæ Sancti Viti, & morbis universis convulsivis, etiam asthmati convulsivo (& si huic, tussi convulsivæ) medetur. Dosis in substantia adultis ad ʒß. vel ultra forma boli sexta quaque hora superbibendo haust. infus. fortis ejusdem plantæ. Si singulis unciis pulveris visci addatur drachma *asæ fœtidæ*, medicamentum efficacius evadet. „ Operæ pretium esset procul „ dubio, vires *humoris mucilaginosi baccarum* in „ his

Remedia varia.

Alia medicamenta.

Viscus Arboreus.

„ his affectibus tentare: Valde enim probabile est „ vim eandem, si non superiorem eo inesse; & „ forsan esset medicamentum minus nauseabundum.„ Præter jam dicta medicamenta sequentia etiam quandoque præscribentis intentioni quadrare possunt, viz. *aurum fulminans*, *aurum Mosaic. pulvis ad guttetam*, *sp. C.C. succinat. elect. cephalic. elect. epileptic. tinctur. epileptic. & infusum cephalic. Fulleri. Elect. epileptic. & emulsio paeon. Batean.* &c.

CHOREA SANCTI VITI.

Art. 390. Chorea sancti Viti a sacello sancti Viti nomen accepit, quo loco verno tempore juvenes utriusque sexus saltandi gratia convenire solebant & saltare more enthusiastico; atque ibidem interdum hoc morbo correpti erant.

Chorea S. Viti.

Sydenhami sententia.

Art. 391. Chorea sancti Viti est *convulsionis* quædam species; pueros puellasve a decimo ætatis anno ad pubertatem invadit, prodit se claudicatione, vel instabilitate alterutrius cruris, quod æger post se trahit fatuorum more; manum ejusdem lateris, vel pectori vel alii alicui parti applicatam nequit continere in eodem situ horæ momento, sed in alium situm & locum convulsione distorquebitur, quicquid æger contra nitatur. Antequam poculum ad os possit adducere, mille gesticulationes, circulatorum instar, exhibebit: non enim recta linea ori admovet, sed deducta a spasmo manu, huc illuc aliquamdiu versat, donec tandem forte fortuna labris propius apponens liquorem de repente in os injicit, & avide haurit, dedita tanquam opera, ut spectantibus risum moveret.

Ejusdem descriptio.

Art. 392. Ad curam rite instituendam *vena est* se-

Cura.

secanda, & postridie exhibe *potionem purgativam communem*, & vesperi *haust. paregoric.* postea sanguis iterum extrahatur, & ad *catharsin*, uti prius, æger revertatur, & ad tertiam, quartamve vicem si vires ferant: diebus purgatione vacuis sequentia exhibeantur; ℞. *Conserv. absynth. Rom. flaved. aurant. ana* ℥j. *anthos* ℥ß. *theriac. Androm. vet. nuc. moscat. condit. ana* ʒiij. *zinzib. condit.* ʒj. *syr. e succo citr. q. s.* f. elect. de quo capiat quant. NM. mane & hora 5. pomerid. superbibendo vin. sequent. coch. v. ℞. *rad. pæon. enul. campan. imperator. angelic. ana* ℥j. *fol. rut. salv. beton. chamædr. marrhub. alb. summit. centaur. min. ana m.j. bacc. junip.* ʒvj' *cort. aurant.* ij. infunde frigide in vin. canarin. ℔vj. coletur usus tempore. ℞. *Aq. rut.* ℥iv. *epileptic. Langii, brion. comp. ana* ℥j. *syr. pæon.* ʒvj. m. f. julap. cap. coch. iv. sing. nocte hora decubitus instillando *spiritus C. C.* gr. viij. applicetur plantis pedum emplast. e *caranna*.

Ad recidivam præcavēdam

Art. 393. Ob recidivæ metum pertundenda est vena, & purgandus æger aliquoties ea ipsa anni sequentis tempestate (vel paulo ante) qua morbus invasit.

Curatio singularis

Art. 394. „ Ipse vidi puellas duas hoc morbo „ affectas diutius saltitantes, tanquam lyra agita„ tas, cum mentis quadam alienatione pro tem„ pore; has curavi cum *expressione millepedum &* „ *cortice Peruviano*, præmissis *venæsectione & le*„ *ni cathartico*. Exemplum hujus affectus singu„ lare habet *Solenander*, *consil. med. p.* 310. *Ele*„ *ctuarium Peru. epileptic. Fulleri* vim habet egre„ giam ad hunc morbum domandum. Pater præ„ dictarum puellarum, qui *clericus* erat, filias „ suas *incantamentis*, *vel veneficarum malis ar*„ *tibus* revera affici persuasum habuit, nec ab ista „ opinione abduci potuit. Rem vero longe aliter „ se habere ex eventu luculenter patuit; antedi„ cta enim remedia *obsessionem* istam protinus

com-

„ comminuerunt, quæ *precibus & lacrymis* res-
„ puerat obtemperare.

FASCINATIO.

Fascinatio.

Art. 395. De Fascinatione in praxi mea nihil
„ experientia didici, quodcunque & quotcunque
„ de ea vulgo perhibentur; neque credo ullos mor-
„ bos a veneficiis suscitari: ideoque de medica-
„ mentis & curatione eorum sollicitum esse non
„ est necessarium. In prodigiosis vero quibusdam
„ morbis, symptomatum inusitatorum caterva sti-
„ patis, medicamenta *vermifuga*, item illa, quæ
„ *epilepsiæ vel suffocationi uteri* medentur, vel *fla-*
„ *tus discutientia*, utpote etiam quæ naturaliter
„ repugnant dispositionibus illis in corpore, qui-
„ bus diabolus ad præstigias suas abuti possit, (uti
„ credunt Theologi) semper locum habent.

Curatio.

HYPOCHONDRIACA & HYSTERICA affectio.

Sydenhami sententia.

Hypochondriaca & hysterica affectio.

Art. 396. Hypochondriaca & hysterica affectio est morbus frequentissimus; paucissimæ quidem fœminæ vel viri sedentarii ab illo penitus immunes sont; symptomata aliorum pæne omnium morborum æmulatur; quamcunque enim corporis partem insederit, symptomata qualia ei parti competunt, statim producit. In capite *apoplexiam* facit, quæ similiter hemiplegia solvitur. Spasmos horrendos gignit *epilepsiæ* similes, paroxysmum hystericum proprie dictum faciens, vulgo *uteri strangulatum*. *Cephalalgiam* intolerabilem excitat, *clavus hystericus* nominatur, dolorem transverso pollice possis contegere. *Palpitationem cordis* præcipue *chlorosi* laborantibus concitat. Aliquando (sed rarius) pulmones obsidet, & *tussim* excitat fere continuam sine expectoratione.

Dolores colicos & iliacam passionem nonnunquam æmulatur, & interdum *ictero* paroxysmus solvitur; hoc genus in fœminis laxiori corporis habitu præditis locum habet; de salute plerumque desperant. Paroxysmum *nephriticum* aliquando mentitur. In ventriculo *vomitum*, in intestinis *diarrhœam* efficit, sine dolore tamen. Partes externas non raro occupat dolore; præcipue in dorso, & aliquando tumore maxime in cruribus & tibiis; tumores ab *Hydropicis* discriminantur, in eo quod majores sint tempore matutino, & vestigium digiti impressi non retineant. *Dentes* etiam interdum afficit. Dolorem in dorso certo certius persentiscunt, quotquot hoc affectu tanguntur. Externarum partium *refrigeratio* his omnibus quasi viam sternit, & plerumque non nisi finito paroxysmo dispellitur. Adsunt in fere omnibus spirituum dejectiones & subsidentiæ, risus & lacrymæ sine ulla προφάσει. Et postremo (quod tristissimum est) magis *animo* ægrotant quam *corpore* hoc modo afflicti. Urina limpida & magna quantitate excernitur, quod signum est *pathognomonicum*. Ptyalismus nonnunquam eo gradu laborantes afficit, ut mercurio delibutos facile crederes. *Flatus nidorosos*, nunc *acidos* eructant, atrocissima *animi pathemata* in sinu fovent.

Causa. *Art.* 397. Causæ *procatarctica* sunt vel vehementiores corporis motus, vel etiam multo sæpius violentæ quædam *animi commotiones* a repentino aliquo sive iræ, sive doloris, & similium passionum insultu. Causa efficiens est ἀταξία spirituum animalium. „ Secundum mentem quorum„ dam pathemata, *vapores* vulgo dicta alterutro, „ tanquam causa immediata, fundamento niti, „ viz. *nimis titillante, vel molestiore quadam in*„ *effabili sensatione* præter modum partes illinc „ irritante, vel hinc vellicante; unde secretiones „ evadunt valde impares & male comparatæ. „

Indicatio curativa. *Art.* 398. Præcipua indicatio curativa sanguinis

nis corroborationem indigitat; ideoque post debitas *evacuationes* (ubi indicantur) *chalybeatis*, *amaris*, *corroborantibus* & *volatilibus* cura perficienda est. Chalybeata fœminis quandoque magnas tum animi tum corporis perturbationes inducunt; in hoc casu exhibe *laudan. liquid.* guttas aliquot sing. nocte in *aq. aliqua hysterica*. *Aquæ minerales* omnes chalybis præparationes longe superant. *Limaturæ ferri crudæ* in robustis corporibus cum majori fructu exhibentur, quam quævis præparatio. Aqua communis imprægnata *ferreis clavis & calceis equinis*, &c. medicamentosa evadit æque ac *aquæ minerales*. Inter bibendum *aquas ferreas*, si aliquod symptoma gravius acciderit, quod potationi aquarum referri potest, tunc ab iis abstinendum, donec symptoma istud evanuerit: in earum usu ad sex septimanas ad minimum perseverandum est; *zingiber conditum*, & *semina carui saccharata* ad ventriculum calefaciendum sunt subinde sumenda, dum *aquas* bibunt. *Theriaca Andromach.* & *vinum Hispanicum* multum laudantur. *Cortex Peruvianus* in hoc morbo eximias vires obtinet, præsertim fœminis, quæ spasmis afficiuntur, ut & *diæta lactea* in *colica hysterica*. *Equitatio* usus est eximii. In paroxysmo ad fœtida confugiendum est, quæ spiritus in ordines compellunt; quæcunque fœtent huic intentioni inserviunt. In doloribus vehementioribus, vomitionibus, & diarrhoëis ad laudanum tanquam ad sacram anchoram confugiendum est.

Vvillisii sententia.

Paroxysmi hysterici descriptio.

Art. 399. Hystericæ affectionis signa sunt motus in imo ventre, ibidemque velut *globi* cujusdam ascensus, dein rugitus, aut vomendi nixus, hypochondriorum distentio & murmur cum flatuum eructatione, respiratio inæqualis ac ut plurimum impedita, præfocatio in gutture, vertigo,

go, oculorum inversio aut rotatio, sæpe risus aut fletus, fabulatio absurda, quandoque ἀφωνία & ἀκινησία cum pulsu obscuro aut nullo & aspectu cadaveroso, interdum motus convulsivi in facie & artubus, & nonnunquam in toto corpore.

Symptomata in viris.

Art. 400. Symptomata hujus morbi in viris sunt, quæ sequuntur, cardialgia, flatuum ingens proventus, rugitus ac crebra vomitio, in sinistro hypochondrio distentio, ac subtus *ventriculum* pulsatio immanis sentitur, borborygmi & murmura. In *thorace* constrictio & angustia, respiratio difficilis, cordis tremor & palpitatio, spirituum deliquia. In *capite* dolores atrocissimi, scotomiæ, vertigines, vigiliæ pertinaces, cogitationum æstus & fluctuatio, animi incertitudo, phantasia perturbata, rei cujusque formido & suspicio, morborum, quibus immunes sunt, possessio imaginaria, melancholia & mania, dolores vagi, spasmi, stupores, sudores nocturni, febres erraticæ, &c. sputatio fere continua'. *Highmorus* supponit præcipuam hujus morbi causam esse in vitiosa ventriculi constitutione.

Curatio.

Art. 401. Ad therapiam quod attinet, quoniam quamplurima symptomata sunt *convulsiva*, ideo constat remedia *antispasmodica* potissimum indicari. In paroxysmo *fœtida* interne atque externe valde prosunt; nonnullis convenit in medio paroxysmo *aq. frigidæ* haustum, in qua *camphora* deflagravit, propinare. Extra paroxysmum *evacuationibus* necessariis factis, medicamenta vulgo *digestiva*, quæ ventriculi tonum ac fermentum spectant, locum habent; talia sunt *tinctura sacra*, *elixir propriet. pulv. ari comp. sal. absynth. cremor. tartar. vitriolat. vitriolum Martis*, &c. „ Inter digestiva & chalybeata pro certo eminent „ virtutes *entis Veneris*; utcunque tamen an sit „ revera *anodynum*, ut a quibusdam perhibetur, „ dubius hæreo; nondum enim satis compertum „ habui. „ Externe *fotus stomachici*; postremo

ex

ex medicamentis *chalybeatis* maximum juvamen sperandum est. Potus assiduus *coffee* aut *theæ* paratus nonnullis emolumento fuit; *acidulæ* fere semper cum fructu sumuntur. *Pil. nostr. hyster.* in paroxysmo & extra; ♃. *Fæcul. brion. asæ fœtid. castor. ana* ℥j. *sal. coral. succin. Jovis ana* ℥ß. *galban. in aq. bryon. comp. solut. q. s. f. massa.*

Purcellii sententia.

Art. 402. Hysterica passio (inquit *Galenus*) unum quidem est nomen, varia tamen & innumera accidentia sub se comprehendit. Inter alia symptomata hoc morbo occurrentia perquam notabilis est sensus *frigoris*, quem percipiunt ægræ per dorsum assurgentem & mox per universum corpus diffusum; sequitur cephalalgia, & nonnunquam cordis palpitatio, & animi deliquium, & deinde brevi sensim ad se redeunt: in aliis præterlapso frigore succedit insignis calor, qui pleraque symptomata antedicta cum aliquot novis accersit; interdum in initio paroxysmi frigus est vix perceptibile, & tunc symptomata graviora non nisi post accessum caloris tragœdiam agunt. Propter diaphragmatis & musculorum respirationi inservientium violentum ac perpetuum spasmum fœminæ hystericæ quandoque diutissime procumbunt instar mortuarum sine (sensibili) respiratione, immo interdum per integrum diem & diutius. Probe animadvertendum est hunc morbum ire & redire, & suos habere paroxysmos, etiamsi non certis ac statis periodis recurrentes, sicut febrium intermittentium.

Hic affectus est morborum legio.

Art. 403. Causa primaria hujus affectus sunt *cruditates & coctiones vitiosæ*, quæ plerumque ante adventum paroxysmi in ventriculo gravedinem ac perturbationem, in intestinis murmura ac borborygmos pariunt, unde producitur spiri-

Causa.

tuum

tuum ἀταξία, quæ est *causa proxima* reliquorum symptomatum; *causæ remotiores* ex errore aliquo circa sex res non naturales suboriuntur.

Methodus therapeutica. *Art.* 404. Ad theriapam rite instituendam accurate distinguendum est medico de constitutione patientis, an sit sanguinea & biliosa, vel pituitosa ac melancholica, & etiam de cruditatis peculiari genio, utrum sanguinis crasin nimis viscidam & glutinosam reddit, aut nimis laxam & ebullitionibus proclivem. Affectionum Hystericarum cura *huic fundamento* maxime innititur: ex his etenim inter se plane discrepantibus oriuntur indicationes longe a se invicem diversæ. Sensatio frigoris in dorso, item pulsus debilis & tardus sanguinis lentorem arguunt: pulsus celerior, calor ingens frigus excipiens, odor moschi, zibeth, ambræ, paroxysmum accersens, &c. statum sanguinis esse laxiorem & fermentiscibilem indicant.

Curatio. *Art.* 405. E paroxysmo excitandæ sunt, naribus *volatilia & fœtida* admovendo, *plantas pedum titillando* (experimentum est *Dolæi*) & in graviori casu *apoplectico* scilicet, *punctionibus*, *scarificationibus*, *vesicantibus*, *ustionibus*, *sartagine calefacta*, &c. sunt suscitandæ. Iis, quarum sanguis est viscosus & nimis tenax, convenit *venæsectio*, & postridie vel die sequenti *emeticum*, vel, si minus congruum judicatur, *catharticum*; his ita præmissis, ad *attenuantia & aperitiva* accedendum est; & hic apprime conducunt juscula ovin. vel gallin. cum *radicibus & herbis aperitivis*, & *rubigine ferri* (in nodul. ligat.) incoct. (vel, si ob ferrum incoctum ventriculus nauseat, forsan non erit minus efficax, si singulis auroris post medicamentum aliquod *chalybeatum* as-

Juscula chalybeata. sumptum superhauriatur catillus istiusmodi jusculi.) Potus quotidianus sit *vinum Gallicum* aqua dilutum cum gut. xxv. vel xxx. sp. sequent; ℞. *Sal. volat. oleos.* ℥iij. *sp. lavend.* ℥j. m. In hoc

affe-

affectu nullum remedium efficacius datur quam *radix hellebori* vel ejus *extractum*. Conſtat ex ſolo uſu *elect. chalybeat.* ſeq. (♃. *Cort. Peruv. pulveriſat.* ℥ß. *coral. rub. ocul. cancr. præp. ana* ʒiij. *ferr. rubiginoſ.* ʒiiß. *ſal. abſynth.* ℈ij. *cum q. ſ. ſyr. abſynth. f. electuarium*) Fœminas quamplurimas Hyſtericas curatas eſſe. In *altera craſi*, ubi ſanguis eſt nimis laxus & ebulliens, indicantur remedia calorem *temperantia*, *venæſectio*, *emulſiones*, *cortex Peruvianus*, *aq. Tunbrigenſes*, *Bathonienſes*, *juſculum cancrorum fluviatilium*, &c. Accuratam ſane horum affectuum hiſtoriam ſymptomatum ætiologiam nobis dedit laudatus auctor in tractatu ſuo eleganti *de hyſteria*, idiomate vernaculo conſcripto.

Ettmulleri ſententia.

Mali Hypochondriaci ſymptomata præcipua.

Art. 406. Malum Hypochondriacum eſt affectus ex multis ſymptomatibus diverſimode complicatus, a cruditate acida plus minus viſcida in primis viis natus; cujus eminentior gradus vocari ſolet *ſcorbutus*. Inter ſigna primaria ſequentia ſunt eminentiora, viz. cum adſunt pathemata ſtomachi non rite digerentis cum ſymptomatibus circa abdomen, cum torminibus & flatibus inteſtinorum, alvi obſtructione, corporis perturbatione, &c. Sed non omnia in omnibus; ordinario motiones, & plus minus dolores, murmurationes, diſtentiones, & aliæ abdominis affectiones, cum præcordiorum anguſtia, & reſpirationis difficultate, flatibus & ſcotomatibus, vel vertiginoſa affectione rationem formalem conſtituunt. Eſt affectus quidem complicatiſſimus; tres fere gradus paroxyſmi ſtatuuntur, viz. primo dum *reſpiratio eſt libera*. 2. Quando *hæc impedita*, & *pulſus* fere ceſſat. 3. Quando etiam *convulſiones* ſuperveniunt.

Curatio.

Art. 407. Emplaſtrum e *galbano* cum aliquot gra-

granis *zibethi*, umbilico apponi debet; *zibethum* enim umbilico illitum suffocationes Hystericas insigniter alleviat, modo non nares nimium feriat. *Enemata* conducunt ex *carminantibus cum ol. succini & salibus volatilibus*, item ex *urina sani*; ut & *clysmata terebynthinata*. Misturæ ex *salibus volat.* cum *castor. & opiatis* optime paroxysmum sedant, conducunt etiam *trochisci de myrrh. stercus equinum maris* est remedium nulli cedens, *succus ejus cum vino*, vel *decoctum* propinatum expectando sudorem est incomparabile in vel extra paroxysmum; *fuligo furni splendens* est medicamentum pro pauperibus, item *flores sulph. cum N. M. & theriaca* in vino solut. cum additione *castor.* In graviori malo exhibere soleo potionem seq. deterrimi quidem saporis, sed præsentanei effectus; ℞. *Aq. menthæ flor. sambuc. matricar. ana* ℥j. *essent. castor.* ʒiß. *ad* ʒiij. *sal. volat. C. B. gr.* xij. *succin. gr.* viij. *laudan. hyster.* ℈ß. *syr. e cort. aurant.* ℥ß. *m.* capiatur expectando sudorem. In specie *sclaræa* (horminum hortense) vel ejus decoctum est experimentum singulare paucis notum in suffocatione uterina.

Lovveri sententia.

Boulimia

Art. 408. Melancholia Hypochondriaca affecti humore salino in ventriculo deposito magna *boulimia* sæpissime tentantur, & quamdiu appetitus iste durat, ab omni dolore corporis immunes sunt, humore vero isto acri & ferino, metastasi quasi facta, in alias corporis partes deposito, cruciatus & spasmi ciuntur, interea etiam ut ventriculi appetitus omnis & digestio propter defectum ejus penitus flaccescat, quod Hypochondriacis fere omnibus solemne est, atque malæ sanguinis diathesi, potius quam lienis vitio, proxime imputari debet. De corde p. (147.)

Far-

Farrago sententiarum.

Art. 409. Morbi longi, teste *Platone in Timæo*, blandissime tractari expetunt, non vehementioribus irritari. „ Mens ipsa ægroti frequentissime „ adeo insigniter afficitur in hoc morbo, ut sæ„ pius cogatur medicus aliquid admittere, quod „ jubent *consuetudo*, *opinio vulgi*, *superstitio præ*„ *judiciaria*, quod tamen sana ratio e contra ve„ tat.

Prudentia opus est in medico.

Art. 410. Mulieres hystericæ sensum quendam *frigoris in vertice capitis* pati solent, estque hoc præcipuum hysteriæ diagnosticon. *Baglivius.*

Diagnosticon singulare.

Art. 411. *Bezoarticum Joviale* est præstantissimum remedium & infallibile in affectibus hystericis, ut pluries mirati sumus. *Idem.*

Bezoarticum Joviale.

Art. 412. In affectionibus hypochondriacis *vomitus* est ante omnia provocandus; sic enim fomes subtrahitur morbo, & revera est basis curæ. *Pitcarn. in M. S.* In hoc consentientem habemus doctissimum D. *Vvodvvard*, mihi amicissimum.

Emeticorum efficacia.

Art. 413. Remedia sequentia quamplurimis indicationibus satisfaciunt, si quis cognoverit uti. *Aurum Mosaicum*, *cerevisia hysteric. Fulleri Chalybs sine acid. Batean. Decoctum nigrum* (Art. 48. *elect. hystæric. elect. Peruv. epileptic. & enem. hysteric. Fulleri. Ens Vener. flor. sal. armoniac. martiat.* Infusum amarum sequens ℞. *cort. Peruv. crasse pulv.* ℥ij. *tart. alb.* ʒij. *serpent. virgin.* ʒiß. *infund. frigide in vin. rub.* ℔ij. *coletur usus tempore. Infus. chalybeat. amar.* (Art. 48.) *Mistura cephractica, julap. camphorat. mistura hysteric. spirituos. & pil. hysteric. Fulleri. Pulvis ad guttetam, pulv. hysteric. Bat. sal. Jovis tinctura asæ fœtid. tinctur. epileptic. Fuller. sp. C. C.* ℔. *succinat. tartarum vitriolatum, vitriolum Martis &c.*

Remedia varia.

ME-

MEMORIA LÆSA.

Memoriæ ætiologia.

Art. 414. Inter omnes animæ humanæ facultates ne una quidem tanta difficultate & molestia philosophorum animos exercuit ac *Memoriæ ætiologia*. Non pauci sunt, qui opinantur istam facultatem construi ex repositorio variarum idearum, sensibus oblata occasione primitus collectarum & cerebro cum signaturis quibusdam ordinate depositarum, unde ad usus futuros tanquam ex promptuario ad libitum evocantur: sed duæ admodum graves obtrudunt difficultates, nimirum, in tanta rerum accumulatione quomodo fieri potest, ut aliæ aliis minus obliterentur & confundantur; & quo artificio mens ipsa ex adeo grandi idearum multitudine illas præcise expergefacere & compellare potest cæteris silentibus, quas singularis usque usus pro varia rerum exigentia exquisite postulat. Exclamandum sit necesse est *Plasmatio nostra mira est, & mirabile opificium corporis nostri!* Prodigiosæ fuerunt in omni ævo quorundam hominum *memoriæ*, *v. g. Senecæ*, *Portii Latronis*, *Cyri Regis*; *nostratium quoque Reynoldi Episcopi*, *Vuallisii &c.*

Sennerti sententia.

Memoria læsa.

Art. 415. Memoriæ læsæ exempla notabilia apud authores passim occurrunt. *Christophorus a Vega* refert *Franciscanum quendam* ex acuta febre ita memoriam amisisse, ut, etsi prius peritus esset *theologus*, postea nec *literas* agnosceret, & neque *nomina rerum*, quæ sibi assidue in usu erant, memoria teneret.

Intemperies cerebri.

Art. 416. Si intemperies cerebri sit frigida & humida, somnus est longus sed & profundus; si humida tantum, est longus sed non profundus; si frigida tantum, moderate somnolenti sunt; si frigida

gida & ſicca, non ſunt ſomnolenti. Si abſque cauſa externa memoria ſubito lædatur, imminentis *apoplexiæ*, *epilepſiæ*, aut *paralyſeos* eſt indicium, ſi homini alias ſalvo id accidat. Difficulter curatur, quæ a *malignis morbis*, *venenis*, aut *philtris* ortum habet.

Curatio.

Art. 417. Anacardium tanquam ſpecificum decantatur, & revera interdum egregios edit effectus, ſed ejus uſus periculo haud vacat. (vid. locum, item *Raii hiſt. plant.*) Abſtinendum eſt a carne porcina, anatina, anſerina, & piſcibus, præſertim mollioribus, lacte, caſeo, leguminibus, braſſica, lactuca, papavere, fructibus horæis, & quæ vaporoſa ſunt, craſſæ ſubſtantiæ, & coctu difficilia; vinum moderate ſumatur, aer ſit tenuis, cereviſia pura, corpus exerceatur, moderatis laboribus, ſomnus non mox a cibis ineatur, vitetur diurnus, noctuque ſit moderatus, fugiat mœſtitiam & animi ſolicitudinem, & ad lætitiam diſponatur, a venere abſtineat. Hoc in caſu in uſum revocantur hæc & ſimilia; *Rad. pæon. mar. zedoar. valerian. maj. flores tiliæ, lilior. conval. primul. veris, rad. calam. aromat. ſem. ſinap. ſpec. diambr. ſine odoratis, ſp. lavendul. caſtor. ambra griſea, ol. cinnamomi*, &c.

Ettmulleri ſententia.

Tantum ſcimus quantum memoria tenemus.

Art. 418. Tantum ſaltem ſcimus, quantum memoria comprehendimus, & cum judicio ponderamus, & applicamus. Certum eſt cerebrum eſſe memoriæ ſubjectum radicale, quomodo autem fiat, neſcio. Venus nimia memoriam debilitat, maxime in ſenibus.

Curatio.

Art. 419. *Cubebæ* N°. iij. mane jejuno ſtomacho comeſtæ inſigniter acuunt ingenium & memoriam; *ambra* eſt omnium optima medicina in firmandis viribus animalibus, & roboranda memoria, omnibuſque mentis actionibus, adeo ut ni-

 hil

hil æque fulciat senes labascentes; elegantissima est tinctura cephalica ex granis *chermes & ambra cum spiritu lilior. conval.* &c. Sed notandum est quod ex crebriori usu, *ambra* plus nocet quam prodest præmaturam *stupiditatem* inferens; prosunt *masticatoria*, & *capitis lotiones*, *thea*, *salvia*, *rosmarinus*, &c.

Vires radicis cassummuniar.

Art. 420. „ In praxi nostra tabellas sequentes, „ præmissis rite universalibus, hoc affectu laboranti cum fructu maximo, multis abhinc annis exhibui; ♃. *Rad. cassummuniar. subtilissime pulverisat.* ℥j. *spec. diambr. sine odoratis* ʒij. *sacchar. albiss. duplo pondere* f. tabellæ frequenter in die maxime vesperi & mane comedend.

ANIMI MORBI.

Animi morbi.

Art. 421. Qui laborant animi pathemate corripi potissimum solent morbis *ventriculi*, ut inter cæteros observare licet in mœrentibus, qui conqueruntur primo de languore ventriculi, mox vero de *inappetentia*, oris amaritie, & siti circa horas matutinas, cruditatibus acidis & nidorosis, flatibus & tensionibus hypochondriorum, aliisque læsæ chyloseos malis.

Morbus durante passione vix curabilis.

Art. 422. Si quis morbus durante animi passione ægrum corripuerit, solet interdum tamdiu durare quamdiu ipsa animi passio, & potius in alienæ speciei morbum mutabitur, quam ægrotantem liberum relinquet.

Quomodo tractandi sunt.

Art. 423. Morbi ab animi pathemate pendentes blande ac leniter tractandi sunt, a nimia remediorum copia & vehementia quam maxime abstinendum.

Symptomata anomala ab animi passionibus.

Art. 424. Quando morbus aliquis remediis debite præscriptis cedere nolit, insolitisque quibusdam modis, atque a sui natura valde remotis progreditur, suspicandum erit de *occultis animi passionibus*. Inter solatia ægrotorum animo laboran-

rantium magnam vim obtinet *musica* (inquit *Baglivius*.)

MANIA & MELANCHOLIA.

Art. 425. „ Manìa cum melancholia talem ha-
„ bet affinitatem, ut non raro mania in melan-
„ choliam transeat, & inìtia melancholiæ fre-
„ quenter maniacum quid habent, ut observavit
„ *Dodonæus*; ideoque in eodem capite tractandi
„ sunt hi duo affectus.

Mania & melancholia.

Cœlii Aureliani sententia.

Art. 426. In melancholia adest animi anxietas atque difficultas, mœstitia cum silentio & odio conviventium, nunc vivendi, nunc moriendi cupido cum suspicionibus velut insidiarum sibi paratarum; item inanes fletus, atque murmura vacua, & rursus hilaritas magis post cibum cum inflatione præcordiorum, capitis gravedo, color luridus cum nigrore, aut sublividus, corporis tenuitas, virium debilitas, indigestio cum ructationibus odoris tetri, intestinorum tormina, vomitus humorum diversicolorum & similium per podicem egestio. „ Qui gravius laborant, sese vel
„ pecudes esse vel testaceos, vel etiam vita de-
„ functos credunt; quare alii gallinacei cantum
„ voce imitantur, alii occurrentibus cedunt, ve-
„ riti ne (testacei cum sint) diffringantur, alii
„ cibum pertinacissime recusant, amissam esse vi-
„ tam rati.

Melancholia descriptio accurata

Riverii sententia.

Art. 427. Melancholia est delirium sine febre cum timore & mœstitia; & sic distinguitur a *mania*, quæ est cum furore & audacia. Ex varia melancholici humoris dispositione maxima deliriorum va-

Mania & melancholia quomodo distinguuntur.

varietas emergit; unde alii putant se esse reges, vates, alii grana tritici, alii vitreos, ceram, alii se esse canes, feles, gallos, &c. existimant, indeque voces horum animalium imitantur, &c.

Varia sunt deliria pro varietate constitutionum.

Art. 428. Varia sunt deliria in variis ægrotantibus pro majori vel minori causæ vehementia: alii enim feroci iracundia rapiuntur, & obvios quosque invadunt, & proprias vestes dilacerant, sibique ipsis interdum violentas manus inferunt. Alii vero mitiores & pacatiores sunt, nullamque astantibus noxam inferunt, sed tantum varios sermones & ridiculos proferunt; interdum canunt & rident, & symptomata patiuntur, quæ in melancholia & stultitia solent contingere. Melancholia errabunda *mense Februario* homines potissimum infestat; ægri ne horam in uno loco manere possunt, sed continuo vagantur, quo vadant nescientes.

Lycanthropia.

Art. 429. ,, Admirandam melancholiæ, vel maniæ speciem apud *Oribasium*, descriptam legimus, quam γυκανθρωπίαν vocat. Hujusmodi delirio affecti foras noctu vagantur, lupos quodammodo æmulantes, aspectu pallidi, luridi, os oculosque valde sicci, crura contusionum ac vulnerum plena; circa defunctorum monumenta ad instar *Dæmoniaci Evangelici*, plerumque versantur. Vide *Freind*, *Histor. Medic.* ,, *p.* 18.

Difficile curatur.

Art. 430. Humor melancholicus *flagellum*, *crux* aut *opprobrium* medicorum appellatur, quoniam vim remediorum eludit, solvitur interdum melancholia per fluxum *hæmorrhoidum* vel per *scabiem*, aliosve morbos *cutaneos*. Remedia in affectus hypochondriaci curatione proposita hic locum habent;

Quibus remediis tentanda est.

♃. *Aq. nymph.* ℔j. *sal. prunel.* ℥j. *camphor.* ℈j. misce, & cum linteis complicatis admoveatur tepide sincipiti in maniacis; utilissimum quoque est *epithema ex sacchar. Saturn. & aq. spermat. ranarum.*

Veil-

Vvillisii sententia.

Art. 431. Melancholici in cogitando fere continuo occupantur, & inter cogitandum res pauciores quam antea solebant, animo comprehendunt; ita quidem ut sæpe dies & noctes idem objectum animo volutent, de rebus aliis, quæ interdum sunt longe majoris momenti, nihil solliciti; & etiam objecta fere omnia iis deformia & velut sub larva apparent.

Melancholici cogitabundi.

Art. 432. Hæc tria fere omnibus maniacis accidunt, viz. 1°. eorum *phantasiæ*, sive *imaginationes* cogitationum impetuosarum æstu perpetuo occupantur; ita ut varia sibi obmurmurent, aut clamando & ejulando proferant, 2°. *Notiones* sive *conceptus*, aut incongrui sunt, aut sub specie falsa sive erronea repræsentantur. 3°. Illorum delirio *audacia* & *furor* adjunguntur; contra ac in *melancholicis.*

Quomodo se habent maniaci?

Art. 433. Helleborus ab *Hippocrate* ita crebro præscribitur, quoniam tunc temporis alia *cathartica* saltem in frequenti usu, vix innotuere; jam vero longe præstat *lenioribus* & *mitioribus* humores subducere. *Emetica* sequentia sunt maxime utilia; ℞. *Sulp. antimon. a gr.* vij. *ad* x. *crem. tart.* ℈ß. m. ℞. *Mercur. vitæ gr.* vj. *vel* vij. *tart. vitriolat.* ℈ß. m. ℞. *Extract. hellebor. nigr. calomel. ana* ℈j. *f. pil. cathartic.*

Curatio.

Ettmulleri sententia.

Art. 434. Affectus Melancholicus seu Melancholia differt a delirio Melancholico; prior est quando homo est nonnihil mœstus & morosus, facile subinde irascitur, ipsi nihil arridet, cogitabundus est; ubi vero taliter affectis supervenit *phantasma* constituit *delirium Melancholicum*, in quo ægri sunt timidi, anxiosi, & quasi in angustiis constituti videntur, adeoque quæcunque vident vel audiunt, sibi pejora

Differentia melancholiæ a delirio melancholico.

ra & periculosiora persuadent, & licet interdum rident, & læti videntur, quando putant se esse divites, &c. nihilominus non est revera hilaritas, non verum gaudium, sed potius apparens, & cum risu *Sardonico* conjunctum, transitorium, & facile succedit novus mœror, & præcordiorum anxietas, sine causa iterum rident, & parum aut nihil omnino dormiunt, sed cum terrore evigilant.

Fundamentum melancholiæ.

Art. 435. Mores animi sequuntur temperamentum corporis. Fundamentum Melancholiæ semper circa hypochondria consistet, utut remotior causa interna subinde aliunde oriatur, in quo puncto lien & uterus incusari solent.

Origo mali expiscanda est.

Art. 436. In Melancholicis imprimis *acidum vitiosum* in primis viis abundat, hinc frequenter sunt voraces. Expiscanda est mali origo, an ex tristitia & animi affectibus, vel ex sanguine Melancholico, in priori casu *pulsus* est valde obscurus, inæqualis & pene deficiens & vermicularis.

Curatio melancholiæ.

Art. 437. In *vomitoriis* consistit radix curæ Melancholiæ, & *antimonialia vomitoria* exhibenda sunt in larga dosi. Melancholici & Maniaci odio suum habent medicum, etiam curati licet. Alvus servanda est lubrica cum *extracto hellebori & mercurio dulci*, quod est *alterativum* æque ac *laxativum*, ut etiam est *lapis lazuli*; in usum revocanda sunt remedia *antiscorbutica*, *martiata*, *acidulæ*; *saccharum Saturni* specificum habetur; *tinctura coral. confect. alkerm. ambra*, *fumaria*, *anagallis*, *hypericum*, *crocus*, *camphora*, *vinum generosum*, &c. laudantur. Emplast. ex *tacamahac.* capiti raso applicetur. In delirio Melancholico *opium* nullum sortitur effectum; licet dupla aut tripla dosi propinetur, ægri *agrypni* manent, & ferociores fere evadunt.

Maniæ definitio, &c.

Art. 438. Mania sive insania est delirium sine febre cum insigni furore & audacia, exuta quasi omni ratione; ægri pertinacissime vigilant, interdum per aliquot menses. Tres circumstantiæ sun

ma-

maxime notandæ, nempe, *furor insignis*, *robur stupendum*, & *frigoris tolerantia* plane mirabilis.

Curatio maniæ.

Art. 439. Radix curationis consistit in validis *vomitoriis* sæpe repetitis, convenit etiam *venæsectio*, præ reliquis *radix hellebori albi* est *vomitorium* maxime proficuum, sequenti modo præparata tuto propinari potest; ℞. *rad. hellebor. alb. a* ℥ß. ad ℥j. coque in vino donec mollescat, tunc abjiciatur vinum istud, & radix in vinum aliud injiciatur, & ita per noctem relinquatur in loco calido sine coctione tamen, postea coletur expressione levi vel forti, prout magis vel minus validum postuletur, vires sunt optimæ, nec unquam satis laudatæ; *nitrum crudum* & omnia *nitrata* summe conveniunt, remedia pro cura *melancholiæ* hic quoque locum habent. Immersio subitanea in *aqua frigida* quandoque prodest.

Farrago sententiarum.

Boerhaave.

Art. 440. De horum affectuum *origine*, *incremento*, & *ætiologia* videatur *Boerhaave*. In sectis cadaveribus Mania demortuis (inquit D. *Shavv*) nihil alienum a sanorum corporibus invenitur, nisi forsan *induratio meningis cerebri exterioris*, quæ probabiliter ejusdem oscillationes liberas plurimum immutat, & interturbat, unde spirituum animalium distributio valde enormis ac perturbata evadit.

Lætitia.

Art. 441. Cum melancholici plus justo lætentur, indicium est ac præludium instantis *maniæ*.

Remedia varia.

Art. 442. Succus *hederæ terrestris* intus sumptus ad ℥ij. vel iij. singulis diebus valde commendatur ad hunc morbum vincendum, item linimentum ex *eodem succo* confectum pro capite raso inungendo curam promovere creditur. Specifica duo simplicia adeo deprædicata sunt *hypericon* (*Fuga Dæmonum*) dictum & *anagallis*. *Angelus Sala* pro arcano habuit tincturam *hyperici*, & aliquando cum careret

 tin-

tinctura, decoxit *summitate* ejusdem in vino Rhenano & cerevisia tenui: atque utiliter propinavit. Decoctum *anagallidis flore purpureo* (dos. ℥iv. ter in die) præmisso plus semel *vomitorio* tanquam specificum commendatur ab *Ettmullero*, *Hartmanno*, *Vvillisio*, *Sennerto*, *Quercetano*, &c.

Alia. *Art.* 443. Sequens emeticum, quod fortissimum est, in hospitio mente captorum frequenter propinatur. ♃. *succ. fol. asari* ʒvj. *vel* ℥j. *aq. card. ben.* ℥ij. *oxymel. scillitic.* ℥ß. *m. f. potio*. Pharm. pauper.

Cerevisia melanagoga.

♃. Rad. hellebor. nigr. ℔ß. jalap. ℥vij. hermodact. ℔ß. coq. in cerevis. nov. cong. xxiv. ad cong. xviij. addendo sub finem coction. sen. alexandr. ℔ij. rad. rhabarb. ℥vj. tart. alb. ℥iv. sem. coriandr. ʒvj. rad. liquirit. limatur. chalyb. ana ℥iv. fol. cochlear. hortens. M. iv. colaturæ add. fermentum.

Cerevisia ad Melancholiam.

♃. Fol. marrhub. alb. M. iv. coq. in cerevis. nov. cong. vj. ad cong. iv. cola & in doliolo suspendatur saccul. seq. ♃. Rad. chin. nodos. pæon. mar. ana ℥ij. polypod. ℥j. lapath. acut. ℥iij. Raphan. sylv. ʒx. fol. ling. cervin. M. iij. summit. hyperic. p. vj. cort. fraxin. ℥iv. bacc. junip. sem. dauc. ana ℥j. rasur. stanni (in nodul.) ℥iv. ferri rubiginos. ℔j. includ. omnia in saccul. &c. *Pil. de lapide lazuli*, *flores salis armoniaci martiati*, &c. sunt remedia proficua. Nescio an vires camphoræ, Regiæ societati a Dre. Kenneir sesquianno abhinc communicatæ, ad hos contumacissimos affectus expugnandos ulterius tentatæ fuerunt, necne. Dosis in his casibus est ad semidrachmam omni nocte, præmissis universalibus, & aliis reme-

mediis cephalicis & alterantibus non penitus neglectis. Philosoph. transact. N.400.

DELIRIUM RABIOSUM
ſive Hydrophobia.

Cœlii Aureliani ſententia.

Hydrophobia.

Art. 444. Ex morſu animalis rabidi homines in delirium rabioſum ſive hydrophobiam incidunt, quidam celerius, quidam tardius, poſt annum vel eo amplius, ſed frequentius poſt dies quadraginta.

Signa hydrophobiæ præſagientia & præſentis.

Art. 445. Signa præſagientia ſunt anxietas quædam, iracundia, ſomnus ſuſpenſus & turbatus, ſtomachi gravedo, oſcitatio, & extenſio frequens membrorum, inſueta querela de aere quamvis ſereno, parva bibendi voluntas. Signum præſentis mali ad apicem provecti eſt omnium potulentorum timor & abhorrentia.

Meadii ſententia.

Morbi progreſſus.

Art. 446. Morſus canis rabidi hoc habet in ſe ſingulare & ſtupendum, quod interdum malum non prius detegatur, quam memoria illius cauſa penitus obliterata ſit; *vulnus* enim eſt *æque medicabile* ad communes morſus ſanorum animalium: Sed quandoque longe poſt dira ſymptomata exſurgunt, poſt duos vel ſex menſes, interdum poſt annum integrum vel diutius, vel frequentius poſt quadraginta dies ſentiuntur dolores vagi per univerſum corpus, maxime circa partem læſam; æger evadit anxius ac triſtis, & ad iracundiam proclivis; pulſus intermittit cum tremore aliquali & tendinum ac nervorum ſpaſmis; adeſt inſignis calor internus, & ſitis, & poſtremo aquæ timor & abhorrentia (quod *eſſentiam* morbi conſtituit) adeo ut ne quidem conſpectum potulentorum ſine maxima conſternatione ferre

re possit, multo minus unam guttulam deglutire valeat; atque hoc est signum *pathognomonicum* morbi consummati, quod tamen non accidit nisi sub ejus finem & ultimam *catastrophen*, nempe diebus duobus vel tribus ante obitum, cum morbus fit prorsus insanabilis.

Quid faciendum est in recens vulnerato. *Art.* 447. Sicut in aliis morsibus venenatis, ita speciatim hoc in casu *Galenus* prudenter admonuit vulnus amplificare per *incisionem circularem*, *cauterio* inurere, & ulcus *apertum* servare per dies 40. ad minimum: sin vero hæc methodus nimis dura & inhumana videatur, sufficere licet *cucurbitula* applicata virus extrahere, prægressa prius profunda scarificatione. Sola applicatione *unguenti Ægyptiaci* quam calidissimi recens vulneratum feliciter servatum novi.

Cura interna. *Art.* 448. Si quando remedia externa omnino omittantur, vel saltem haud recte vel tempestive adhibeantur, cura internis magna ex parte tentanda est; *alexipharmaca* sunt propinanda, inter quæ præ reliquis omnibus *cineres cancrorum fluviatilium* veteres medici uno ore magnopere extollunt; *Galenus* ait neminem periisse, cui hoc remedium propinavit; sumendi sunt cineres ad quantitatem coch. i. vel ij. singulis diebus ad dies quadraginta, vel soli vel potius cum pulv. rad. gentian. & thur. in vino.

Immersio in aquam marinam *Art.* 449. Frequens immersio demorsi in *aquam salsam marinam* optimum & certissimum omnium prophylacticorum merito perhibetur ad hydrophobiam præcavendam.

Ettmulleri sententia.

Delirium rabiosum *Art.* 450. Delirium rabiosum a morsu rabidorum animalium, in specie canis, oritur, unde hydrophobia; demorsi plane rabiosi redduntur, & omnino in mores brutales transmutari videntur, nihil fere humani apud se retinentes. Præter canes,

nes, etiam *feles*, *galli gallinacei*, *equi*, *muli*, *lupi*, *boves* & similia animalia fiunt rabida, & morsus eorum sunt venenati, ut & hominis irati. Notandum est, quod etiam morsus levissimus, immo tantillus salivæ contactus in homine, ab animali rabido receptus, suo tempore rabiem inferre possit, adeo penetrans & malignum est istud seminium. In decursu morbi hydrophobia est symptoma semper conjunctum. Extant exempla quædam, licet rariora hydrophobiæ, nullo morsu animalis rabiosi prægresso, sed dubium est an in talibus præcesserit aliqualis infectio, nec ne: contagium etenim subinde ad biennium, imo ad plures annos absconditum latet, antequam in actum erumpat.

Signa rabiei incipientis.

Art. 451. Signa rabiei incipientis in demorso sunt anxietas præcordiorum, iracundia sine causa, querelæ de molestia aeris ambientis, de corporis gravitate, & ineptitudine ad motum; æger melancholicus evadit, lucem fugit, a potu abstinet, in parte olim vulnerata morsicationem & titillationem, interdum dolorem sentit.

Hydrophobici intra triduum vel quatriduum moriuntur.

Art. 452. In morbo perfecto ægri sunt anxii, spumant circa os, oculos horridos habent, quidam latrant instar canum, collum & fauces ringunt, liquida omnia abhorrent, insomnes permanent; in his extremis raro curantur, sed ut plurimum moriuntur inter triduum vel quatriduum post inceptam hydrophobiam.

Intentiones curativæ.

Art. 453. Ex vulnere facto, quantocyus fieri potest, *malignum virus* extrahendum est, ideoque sanatio non cito perficienda est, sed vulnus potius ampliandum. Interne conducunt *cardiaca & alexipharmaca*, *tinctura bezoardica*, *spiritus theriacalis camphoratus*, &c. sed omnia dupla dosi danda sunt, & diutissime insistendum est his remediis; super locum morsum, allium, ruta, & sal contusa & mista apponenda sunt more cataplasmatis. Præ cæteris optima cura fit per improvisam

in

in *aqua frigida* immersionem; convenit *purgatio* cum *helleboro* & *mercurio dulci*; *diuretica* prosunt; vis *cantharidum* est quasi specifica. Post scarificationem vulneris applicetur *cepa* sub cineribus assata vel sequens; ♃. *Cepam acrem* N°. 1. *alliorum capita*. N°. 5. *theriac.* ℥vj. *ferment.* ℥ß. f. cataplasma: sunt qui addunt, *herb. rut. sem. sinap. ol. scorpion.* &c. verum promptissimum remedium est *ustio* loci affecti cum *ferro candente*: hæc omnem malignitatem destruit. Si sero advocatus sit medicus, applicanda est *cucurbitula* cum multa flamma; conducit etiam *fonticulus* prope locum affectum excitatus.

Listeri sententia.

Dolor in loco demorso diu post vulnus sanatum signum futuræ hydrophobiæ.

Art. 454. Præter signa ab aliis commemorata futuræ hydrophobiæ unum se (*Salium*), quod præcipuum & infallibile appellat, animadvertisse ait omnibus ignotum, viz. *dolor quidam in loco commorso*, licet ulcus antea per dies & menses integre fuerit sanatum, accedens, qui intensus esse non consuevit, nisi morsus partem nervosam petierit: hic dolor a loco jam commorso incipiens leviterque patientem affligens, per partem post partem spatio 3. aut 4. dierum plus minus ascendit ad cerebrum, ubi quasi *vertiginem* causat, & *confusionem*, indeque statim homo in *rabiem* deducitur.

Omnes hydrophobici moriuntur.

Art. 166. Huic prognostico (nempe *neminem aquæ metu oppressum servatum esse*) consentiunt fere omnes antiqui.

Virus in saliva maxime consistit.

Art. 455. Ex nostra observatione ipsam *salivam* præcipue vitiari atque in ea unicum esse virus, experimentis credo: etenim hæc fere vulnera inficere solet, & etiam sine vulnere communicari potest malum. „ Huic conjecturæ adstipula„ tur historia duorum hominum hoc malo affecto„ rum *solo salivæ tactu* sine recepto vulnere, item-

„ que

„ que duorum puerorum in *Hibernia sola tracta-*
„ *tione vulneris* in capite canis ab altero rabioso
„ demorsi pariter infectorum ; historiæ prostant
„ Actis philosophicis. Plures canibus rabiosis de-
„ morsi curæ meæ commissi fuerunt , sed ne u-
„ num quidem *Hydrophobia* laborantem mihi un-
„ quam contigit videre ; suppeditamur exemplis
„ in Gallic. Hist. Acad. Scient. quorundam cu-
„ ratorum, etiam ubi aquarum pavores aderant,
„ maxime *phlebotomiis* usque ad deliquia iteratis
„ vicibus celebratis; *immersionibus in aquas sal-*
„ *sas* tantum non mortem inferentibus , & *per-*
„ *fusionibus* earundem usque ad extremas vitæ o-
„ ras provectis . „ Quidam medicus hydropho-
bici cujusdam oculis mappam crassam superinje-
cit , manibusque ligatis , potionem bibere invi-
tum aliquoties cogebat; at prorsus sinistro even-
tu ; nam statim vehementer convulsus obiit. "
„ Qui plura velit adeat authorem Listerum , qui
„ elegantissimum tractatum de hoc affectu con-
„ scripsit. Admiranda profecto est historia *Jaco-*
„ *bi Corton* apud illum ab omnibus lectu dignis-
„ sima.

Lovvthorp. Philos. Transact. Vol. III. pag. 283.

Remedium singulare.

Art. 456. ♃. *Rad. serpent. virgin. flor. hyperic. ana p. æ. f. pulv. dos.* ℥ß. *vel* ℈ij. *in julap. cephalic.* ♃. *Fol. rut.* ℥vj. *theriac. Ven. allii* , *rament. Jovis ana* ℥iv. infund. in vin. Canariens. vel alb. digere in balneo per horas 4. coletur cum expressione forti , dosis ℥ij. vel iij. singulis auroris ad dies novem , maneatque æger jejunus per tres horas ; *magma residuum* parti vulneratæ circumligetur & singulis diebus renovetur. Remedium hoc me nunquam fefellit . *Mayerne.*

Remedium topicum.

Art. 457. Loco vulnerato quamprimum applicetur *anus galli veteris* plumis prius divulsis ; & si ca-

si canis rabiosus esset, gallus statim intumescet, & mox morietur, & demorsus sanabitur; si vulnus sit exiguum, ampliari debet.

Alia methodus. *Art.* 458. Aliter, homo morsus *in mare* quamprimum novies immergatur, & locus vulneratus cum lixivio *e cineribus quercinis & urina* eluatur & applicetur cataplasma ex *theriaca Londinensi, alliaria, ruta, & sale.*

Electuarium. *Art.* 459. ℞. *Fol. rut. sicc. scord. ana* ℥ij. *rad. serpent. virgin.* ℥iß. *flor. hyperici* ℥iij. *theriac. Lond.* ℥j. *syr. e cort. limon. q. s. m. f. elect. pro dos.* ix. una singulis auroris sumenda.

Lichen cinereus. *Art.* 460. *Lichen cinereus terrestris* (Raii p. 117.) cum æquali quantitate *piperis* est remedium infallibile ad rabiem præcavendam in homine ac jumento.

Decoctum ad morsum canis rabidi. *Art.* 461. „ Aliquando expertum vidimus *de-* „ *coctum ad morsum canis rabidi pharm. Bat.* cum „ felici successu. Postremo quoniam hoc malum „ a morsu animalis (& ut plurimum canis) ra- „ biosi omnino pendet, operæ pretium esse vide- „ tur, ut accurate animadvertamus, quænam sint „ signa *diagnostica* canis vere rabidi, ut futurum „ morbum, si fieri possit, præcaveamus. „ Sequentia itaque habemus apud *Lommium*; canis rabiosus esurit, sitit, nihil tamen cibi vel potionis sumit, oculos flammeos trucesque habet, auriculas demittit, linguam exerit, multum ore spumat, umbræ suæ oblatrat, sæpe sine omni latratu tristis atque anxius discurrit, crebro tanquam cursu fatigatus spirat, caudam gestat intortam, nullo discrimine in quosque obvios animantes impetu ac morsu fertur, præcipiti atque incerto oberrans cursu. Integri canes & conspectum & latratum ejus, qui furit, exhorrescunt, ac fugiunt. „ Primum symptoma rabiei in cani- „ bus est *inusitatus tremor seu trepidatio.* „

Signa diagnostica canis rabiosi.

TA-

TARANTISMUS.

Art. 462. Tarantiſmus eſt rabies eorum, qui a *tarantulis* ſunt morſi. *In Apulia Italiæ regione* frequenter occurrit; apud nos nuſquam invenitur. Spiritus animales primario afficiuntur. Cura per *muſicam* peragitur. *Clariſſimus Baglivius* de hoc affectu tractatum emiſit; & de eodem etiam ſcripſit *celeberrimus noſter D. Mead*, quibus remittendus eſt lector eruditus. Vid. etiam *Hiſt. de l'Acad.* Vol. VI. p. 20.

Tarantiſmus.

INCUBUS SIVE EPHIALTES.

Vuilliſii ſententia.

Art. 463. Incubi paroxyſmus fere tantum inter dormiendum ingruit, & plerumque poſt ſtomachum cibis dyſpeptis aggravatum, & decubitum in lecto ſupinum excitari ſolet: eo laborantes potiſſimum in pectore & circa præcordia noxam ſentire videntur; nam reſpiratione plurimum impedita, ſe a pondere, thoraci graviter incumbente, opprimi putant, quod pondus nunc hac nunc illa *ſpectri* aut *larvæ* ſpecie ipſorum imaginationes illudit, nec excutere poſſunt, nec corpus dimovere; verum poſt diutinam, ac interdum fere ad vitæ deliquium, in præcordiis luctam tandem evigilant, & moles imaginaria evaneſcit; ſuperſtite vero ut plurimum cordis tremore, & non raro diaphragmatis vibratione celerrima & violenta. Hic affectus raro ex ſe periculoſus eſt.

Incubus.

Art. 464. Præmiſſis univerſalibus *cephalicis* & *antiſpaſmodicis* curatur.

Curatio.

Ettmulleri ſententia.

Art. 465. Raro hoc malo afficiuntur, qui laudabili utuntur diæta, aut qui *ſobriam* amant *cænam*;

Quomodo præcavetur.

nam; si dormiatur in latere, elevato capite, præcavetur incubus. Ab Arabibus appellatur *epilepsia nocturna*, quia incubus habitualis & diuturnus in *epilepsiam* eandem degenerare solet, & est ejusdem prodromus in junioribus, uti in senibus *apoplexiæ*.

Curatio. *Art.* 466. Incubus habitualis curandus est, præmissis præmittendis, *antiepilepticis*, *martialibus* &c. cum sobrietate conjuncta. *Lapis lazuli* laudatur.

Inter legendum.

Elegans morbi descriptio. *Art.* 467. *Antonius Menjoitius* hunc affectum eleganter describit; quod sit nocturna spirandi difficultas absurda superinjectæ molis opinione somniantem eludens. Pueros frequenter exercet; quia voraces plus comedunt, quam digerunt. *Quandoque lethalis est.* Cum vehementior impresserit præfocatio, quosdam interfici testatur *Aurelianus*; additque ex *Silimacho contagiosum* quoddam & *epidemicum Incubum Romæ* grassantem multos pestis instar jugulasse.

CAP. IV.

Sive Fasciculus Morborum quartus.

AFFECTUS CATARRHALES.

Affectus Catarrhales. *Art.* 468. Affectus Catarrhales, nimirum, Catarrhus, branchus, seu raucedo, & coryza, a se invicem juxta distichon antiquum distinguuntur.

Differentia.

Si fluit ad pectus dicatur rheuma Catarrhus.
Ad fauces Branchus, ad nares esto Coryza.

CA-

CATARRHUS.

Ettmulleri sententia.

Art. 469. Catarrhus proprie dictus est præternaturalis a sero plus minus vitiato in quacunque parte facta alteratio seu functionum læsio. In genere frequentius præcedunt Catarrhos capitis gravitas, sensuum & actionum torpor, artuum lassitudo; supervenit successive refrigeratio quædam in superficie corporis, horripilatio dorsi levis, in Catarrho graviori febricula lenta. Intensiora sunt omnia symptomata in *calido Catarrho*, adest ardor, dolor, corporis quasi phlogosis, materia excreta est tenuis & corrosiva; remissiora vero sunt omnia in *Catarrho frigido*, ubi lympha est mitis, & excernuntur mucosa viscida & crassa.

Catarrhus.

Art. 470. Conveniunt *diuretica*, & imprimis *sudorifera ex salibus volatilibus*, *decoct. e lignis*, speciatim *sassafr. & junip. rosmarinus*, *succinum*, *serpillum*, &c. In *Catarrhis calidis*, ubi lympha est tenuis acris aut salsa, prosunt *opiata* cum *aromaticis & volatilibus*. In Catarrhis diuturnis conveniunt *vesicatoria* & *fonticuli*. In affectibus catarrhalibus vix habetur par remedium *fumo tabaci*; omnibus enim satisfacit scopis. „ In frequenti usu sunt *decoct. catechu & suffitus ad Catarrhum* Fulleri.

Curatio.

Art. 471. „ Ventum Borealem producendis Catarrhis aptissimum esse, præter *Hippocratis* testimonium, experientia communis suffragatur. *Vuillis.* „

Ventus Borealis.

RAUCEDO.

Ettmulleri sententia.

Raucedinis sedes & causa. *Art.* 472. Raucedo seu raucitas est vocis diminutio; pars affecta est aspera arteria ejusque larynx; larynx enim primari format vocem; causa proxima est nimia effusio lymphæ tenuis. Est affectus *catarrhalis* a lympha acriori, salsiori, aut acidiori.

Curatio. *Art.* 473. In Raucedine contumacissima *sperm. ceti* est expertum remedium, item decoctum *raparum*, *rob. passularum*. In Raucedine inveterata, ubi mucus viscidus aut lympha crassa peccat, *incidentia* & *expectorantia* conveniunt, & præ cæteris *syrupus de erysimo*, & *oxymel scilliticum*, & *bals. sulph.* *venæsectio* vitanda, nam morbum diuturnum reddit.

Vermes. *Art.* 474. „ Interdum *vermes in intestinis* (683.) „ sunt causæ *aphoniæ* vel Raucedinis, „ ut in praxi vidimus. „ *Extractum pectorale*

Remedia varia. *lohoch. ad raucedinem. Lohoch. vitellinum. Lac ebutyratum*, &c.

CORYZA.

Ettmulleri sententia.

Coryzæ descriptio & causa. *Art.* 475. Coryza, sive narium catarrhus, est quando copiosa lympha tenuis & acris in principio per nares defluit, & postea materia crassa, tenax, varie colorata cum dolore capitis gravativo, ab aere inclementiore ut plurimum ducens originem, rarissime a causa interna. Frequentissime recurrens periculum est, ne *ozænam* vel *polypum* producat.

Curatio. *Art.* 476. Coryzam inchoantem curant *naribus applicanda*, in ore *masticanda*, *suffitus*, *odoramenta*, *illinitio narium cum ol. anisi* ante excoriationem, item *oleum succin.* vertici illitum, *ol. garyo-*

ryophyl. cum bombyce naribus intrusum; *balsam. apoplecticum*, &c. quandoque in usum veniunt. Ad Coryzam præcavendam suffitus ex *fumo succini*, *mastich. oliban. gum. animi*, &c. multum juvant, sed hæc in principio; si morbus ulterius progrediatur; conducunt *sternutatoria* cum *ol. chym. cinnamom.* vel *garyoph.* vel *ol. majoranæ*.

Remedia varia.

Art. 477. Decoct. *catechu compositum* (in catarrho tenui præ aliis fere omnibus) *decoct. rosar. lohoch. japonicum*, *lohoch. vitellinum*, *suffitus ad catarrhum* (fumus, pallio similive tegumento capite prius tecto, naribus attrahatur,) *tabellæ domesticæ*, &c. sunt remedia in Coryza usitata.

AFFECTUS CATARRHALES, in genere.

Diæta sudorifica.

Art. 478. ,, Cum fluxiones sunt pertinaces, aliis ,, auxiliis haud cedentes, ad *diætam sudorificam*, ,, tanquam ad summum præsidium & raro fallax ,, accedendum est, eandemque 15. 20. vel 40. ,, dierum spatio imperandam, vivendo toto hoc ,, tempore pane biscocto, amygdalis torrefactis, ,, & carnibus assatis cum decocto guajaci in fri- ,, gidis & pituitosis, rusticeque viventibus; Sar- ,, saparillæ & Chinæ in mollioribus & delicatu- ,, lis. *Chesneau*.

CATARRHUS SUFFOCATIVUS. *Ettmulleri sententia.*

Catarrhus suffocativus.

Art. 479. Catarrhus suffocativus est affectus laryngis, in quo hæc & caput asperæ arteriæ, in specie epiglottis, afficiuntur primario ab irritatione ibidem excitata arcturam & quasi stricturam efficiente; certum est sedem mali esse in isto loco; respirationem subito difficillimam reddit, & suffocationem minatur; incipit cum raucedine subitanea, deinde irritatur larynx, stringitur epiglot-

tis, unde metus suffocationis; est quasi complicatio *tussis ferinæ & raucedinis* gravioris: oritur a lymphæ acore vel salsedine.

Curatio. *Art.* 480. Catarrhus suffocativus est morbus, „ siquis alius, plerumque revera peracutissimus „ hominem fere dicto citius jugulans; propterea „ omni arte properanda est cura, festinanter in„ stituendo multiplicem humorum divaricationem, „ per venæsectionem, cucurbitulas cum scarifi„ catione, enematum acrium injectionem, vesi„ cantium applicationem, artuum fortem deli„ gationem, *quam magni facio*, & sequens cata„ plasma plantis pedum apponendum suaderem; „ ℞. *Herb. ranunculi flammei minoris contus. p.* „ iij. *fimi columbin. p.* j. *pulv. euphorb. p.* ß. *sapon.* „ *nigr. q. s. acet. parum contundantur, &c.* Au„ thor noster *Ettmullerus vomitoria & opiata* pro„ ponit, sed in paroxysmi articulo ambo suspe„ cta habeo. Usui interno conducunt medica„ menta *volatilia & nervina dicta, item oleosa* „ *& mucilaginosa, privatim albumen ovorum cum* „ *syrup. de althæa conquassatum & cum tantilla* „ *aqua nephrit. dilutum.* Extra paroxysmum *reme„ diis antiasthmaticis, & ad catarrhum proprie* „ *dictum usitatis recidivatio præcavenda est.*

Historia. *Art.* 481. „ Medicus quidam juvenis, athleti„ cus, oppido vicino degens, præeunte per bien„ nium raucedine, in hunc morbum subito lapsus „ intra spatium 24. horarum mortuus est. Ipse & „ adstantes *angina* laborasse existimabant, et amsi „ nullus tumor gutturis aderat, intus aut extror„ sum, deglutitio neutiquam impedita, &c. Hora „ extrema implorabat meum auxilium, morbum „ fuisse *catarrhum suffocativum* admonui; statim „ ac locutus fueram, ægrotus ipse, qui adhuc „ mente constabat, agnovit morbum. Cucurbi„ tulas illico affigendas imperavi; sed priusquam „ chirurgus officium inchoare poterat intra horæ „ quadrantem animam efflavit. Quatuor alios

„ hoc

„ hoc morbo exitiali tentatos novi, quorum duos
„ tantum servatos vidi.

Art. 482. Est etiam alia species catarrhi suffocativi, ubi sanguis in pulmonibus stagnat, & moriuntur ægri ex syncope (est forsan *polypus cordis* vel in vasis sanguineis majoribus) ejicitur spuma ex ore; Catarrhus hic suffocativus cognoscitur ex dolore pectoris gravativo, difficultate respirationis, & suffocationis metu, voce fere intercepta, anxietate ægri, interdum tussi, non semper; screatu non multum emittitur; appellatur etiam *syncope cardiaca*. (575.)

Alia species.

Art. 483. Convenit *venæsectio* quam ocissime, *sperm. cet.* a ℨß. ad ℨj. in appropriato vehiculo insigne levamen adfert, *sal. succini*, *antimon. diaphoret.* & alia *sudorifera*, item *gum. ammoniac. croc.* est summarum virium in hoc casu.

Curatio

T U S S I S.

Ettmulleri sententia.

Art. 484. Probe distinguendum est, an tussis humida sit ex *pectore*, an ex *stomacho*, an a *nervis*. Percunctandum est, ubi ægri percipiunt tussiendi stimulum; an in larynge seu aspera arteria, vel pectore, vel inferius circa scrobiculum cordis, nam posterior locus *tussim stomachalem*, priores *pectoralem* innuunt; jubeatur æger profundius respirare; sic enim tussire incipiet, si vitium sit in pulmonibus; secus si in stomacho. Sonus in tussiendo ex profundo quasi raucus pulmones affectos indicat, superficialis asperam arteriam.

Tussis. Distinguendum est an sit a pectore vel ventriculo, &c.

Art. 485. Nullus practicorum aliquid habet de *Tussi stomachali* præter *Lindanum*; mihi (inquit) est compertum pluribus observationibus plerumque Tussim esse ex ventriculo: ubi autem materia latitet, & unde procedat, ex sono dicere possum, qui variatur pro materiæ & loci conditionibus; si materia sit tenuis, & in ventricu-

Tussis stomachalis

lo delitescit, furibunda Tussis est, in qua vix aliquid egeritur, licet cum summo conatu tussiant (omnis Tussis in principio *sicca* progressu temporis evadit *humida*.)

Curatio. *Art.* 487. Ad expectorationem promovendam convenit succus *raphan.* recens expressus cum *pauco sacchar.* temperatus; Tussis humida stomachalis cum *vomitoriis* & *stomachicis* curatur; sancte testor, quod ex usu *vomitoriorum* ne minimum noxæ observaverim; *purgantia* non conducunt, *mercurius dulcis* vero primum obtinet. *Elixir proprietatis* & *bals. Peruv.* laudantur. Tussis sicca, nocturna, pectoralis, catarrhalis dicta, ex lymphæ vitio, & exinde irritatione, optime curatur per *volatilia sudorifera* & *opiata*, etiamsi febris conjuncta fuerit. *Flores benzoes*, *sperma ceti*, decoctum *raparum*, succus *glycyrrhiz.* &c. laudantur. In Tussi sicca chronica *phthisin* minitante, ubi peccat lympha, egregium est decoctum *e lignis cum passulis*, &c. Decoctum *raparum* in omni Tussi sicca, vel catarrhali, vel pectorali vel stomachali est nobile remedium, quod aliis irritis vidi optimum.

Sydenhami sententia.

Tussis epidemica. *Art.* 487. Tusses aliquando sunt *epidemicæ* nemini fere parcentes: Hæ pendent plerumque a febre aliqua constitutionis prægressæ, tanquam a morbo primario; ideoque quando cum febre implicentur; respiciendum est ad istius morbi genium; cum vero tusses sine febre contingant, curandæ sunt sola a *carnibus* abstinentia, moderato *exercitio*, & *ptisana pectorali refrigerante*: quandoque vero tusses *epidemicæ* ad tussim puerorum *convulsivam* quam proxime accedere videntur, & tunc eandem fere postulant medelam, viz. *venæsectionem* & *catharsin*.

Curatio. *Art.* 488. Tussis recens (*phthisi* nondum confir-

firmata) sola abstinentia a *vino & carnibus*, & usu *lohoch. ex ol. amygd. dulc.* &c. & *tab. domestic. seq.* ordinario subigitur ; ℞. *Sacchar. cand.* ℔iss. *coq. in q. s. aq. font. usque dum adhærescat extremis digitorum*, *tum add. pulv. glycyrrhiz. enul. campan. sem. anis. angel. ana* ℥ss. *pulv. ird. florent. sulph. ana* ʒij. *ol. anis. chym.* ℈ij. *f. s. a. tabellæ*. Sin vero, his tentatis, superstes maneat (præcipue si febrem comitem habeat, vel a *peripneumonia* vel *pleuritide* originem ducat) ineptum fuerit *pectoralibus* fidere ; sed *venæsectione* & *catharsi* debellanda est ; si autem denique huic methodo non cesserit, tum capiat æger *bals. Peruv. gut.* x. *in coch.* j. *syr. heder. terrest.* ter in die superbibendo ʒiij. *decoct. amar. sine purgantibus* ; sed in tussi diuturna vel phthisi omnibus aliis præsidiis *equitatio* (492.) palmam facile præripit.

Farrago sententiarum.

Terra catechu, & alia remedia.

Art. 489. Si Tussis a catarrho oriatur, curatur ut *catarrhus* ; ℞. *Terr. catechu.* ℈iv. *sacchar. penid. in aq. ros. solut.* (ʒvi.) *mucilag. gum. tragacanth. q. s. f. trochisc.* si sub linguam teneantur, tussim curant, (inquit *Bonetus*) viscidam & tenacem pituitam bene solvunt, eamque commode expectorari reddunt, quare in his affectibus pulmoniacis mihi in frequenti est usu, semperque meo desiderio respondet hoc remedium.

Remedia nonnulla alia melioris notæ sunt, quæ sequuntur, viz.

Syrupus ex allio sequens ;

℞. *Rad. enul. campan. incis.* ℥iv. *zinzib.* ʒvj. *rad. liquirit.* ℥vj. *coq. in aq. font.* ℔vj. *ad* ℔iv. *sub finem ad lobul. allii tenuiter incis.* ℥iv. *sem. anis. contus.* ℥iss. *colatur. ad sacchar. q. s. ut f. s. a syr.* Pharm. paup.

Thro-

Throchisci balsamic.

℞. *Balsam. Tolutan.* ℥ß. *pulv. rad. irid. enul. campan. ana* ʒij. *gum. Arab. trag. ana* ʒj. *flor. benzoin.* ℈ij. *sacchar. cand.* ℔ß. *omnibus in pulv. subtil. redactis cum q. s. mucilag. gum. tragacanth. f. s. a. trochisci.*

Item. *Balsam. sulphuris anisat. & extractum pectorale, Lohoch. rub. & Lohoch. myrrhisat. præcipue* Fulleri *in recenti Tussi conveniunt.*

Admonitio. *Art.* 490. Discant ægroti Tussi laborantes, tempore idoneo, & cum morbus altas nondum egit radices, validisque adhuc viribus, remedia adhibere.

Principiis obsta, sero medicina paratur,
Cum mala per longas invaluere moras.

PHTHISIS PULMONARIS.

Sydenhami sententia.

Phthisis Pulmonaris. *Art.* 491. Phthisis pulmonaris a frigore hyemali plerumque ortum ducit, & gradatim crescit, viz. ab humore in pulmones delapso, unde *catarrhi* ritu eos ita jugiter irritat, ut *tussis* inde excitetur tantum non continua; & progressu temporis symptomata reliqua succedunt, & morbus frequenter evadit incurabilis.

Curatio. *Art.* 492. Tentandum est tamen defluxionem in pulmones minuere *venæsectione* & *catharsi* leni, tum *pectoralibus* ad varios morbi status accommodatis, scilicet *incrassantibus*, vel *attenuantibus*, & febrem *hecticam temperantibus* cum *emulsionibus*, *lacte asinino*, &c. & postremo *ulcus sanantibus* cum *balsamicis*, *opobals. dos.* gt. xx. sed hoc non est sumendum nisi prægressis *evacuationibus* debitis: sed palmarium hujusce morbi præsidium est, ut æger quotidie *equo* vehatur; & qui

Equitationis beneficium.

se

se huic corporis exercitio sanandum tradit, nullis jam diætæ legibus adstrictus, nullo cibi potusve genere privandus est; cum in hoc uno omnis rei cardo vertatur: hoc solummodo observando, ut si æger juvenilem ætatem prætergressus fuerit, plus temporis huic exercitio impendere debet, quam si puer aut juvenis esset, & sane haud multo certius *cortex Peruvianus* febri intermittenti, quam in hac ætate *equitatio* phthisi medetur. Quibusdam eorum, qui ex hac methodo convaluere, *tumor* in collo exortus est non multum a *scrophulis* abludens.

Tumor in collo.

Art. 493. In Phthisi materia purulenta per tussim excreta in ignem conjecta tetrum spirat odorem, & immissa in vas aqua repletum fundum petit. Sudores nocturni, genæ livescentes, faciei pallor, nares exacutæ, temporum collapsus, unguium incurvatio, capillorum defluxio, & alvi profluvium colliquativum, mortem statim subsecuturam denuntiant. Inter chronicos Phthisis *duos fere trientes* jugulat. „ Nasus acutus, oculi con„ cavi, collapsa tempora, aures frigidæ & con„ tractæ, cutis circa frontem dura, intenta & „ resiccata, totiusque faciei color subviridis, ni„ ger aut lividus, lethale. Hæc est illa *facies Hip„ pocratica* vulgo dicta, ob traditam ab *Hippo„ crate* descriptionem, quæ humidi calidique na„ tivi consumptionem, adeoque mox futuram mor„ tem indicat.

Prognosis.

Facies Hippocratica.

Mortoni sententia.

Art. 494. Phthisis pulmonaris pendet aliquando a mala conformatione pectoris, estque illa vel *naturalis*, quando pectus sit nimis angustum, cervix longior quam par est, omoplatæ tanquam alæ videntur; vel *accidentalis*, ubi curvitas vel pectoris distortio. Signum Phthiseos appropinquantis primum est *tussis arida*, quæ per menses ali-

Phthiseos causa & diagnosis.

quot

quot durat; catarrhus vero simplex est, humorosus & brevis. Vomitio vel vomendi dispositio post pastum tussi prædicta concitata est signum Phthiseos certissimum. Signum secundum est *febris hectica* cum calore in volis manuum, & rubore genarum præcipue post pastum. Tertium *extenuatio* partium solidarum in extremis digitorum maxime conspicua, unde incurvatio unguium; & postremo febris *putrida* hectica superveniens.

Phthiseos signa pathognomonica.

Art. 495. Inter signa *pathognomonica* phthiseos confirmatæ, primum est febris *inflammatoria*, inflammatis pulmonum tuberculis, quæ febris tanquam febres aliæ inflammatoriæ tractanda est, viz. *victu tenui*, medicamentis *pectoralibus*, & *expectorantibus*, *linimentis*, & præcipue *venæsectione*, utcunque emaciatus sit æger (est enim *peripneumonia* cum pulsu serrato) *ol. lini* est remedium in hoc casu nunquam satis laudandum. Febrem hanc inflammatoriam sequitur *putrida intermittens*, quæ fit a suppuratione tuberculorum ob venæsectionem omissam, vel nimis parce celebratam, vel aliter; hoc autem est signum pulmonum corruptorum certissimum. *Cortice Peruviano* non profligatur, neque *antihectic. Poterii*, aut ullo alio remedio, nisi ulcere prius curato; hanc autem comitantur insignes aliquot evacuationes, seu corporis colliquationes (& hoc est signum *pathognomonicum secundum*), expectoratio materiæ purulentæ (pus phthiseos confirmatæ est graveolens, & etiamsi sit spissum, non tamen glutinosum seu tenax, sed fluidum, variorum colorum, viz. flavi, viridis, sed frequentius cinerei). Sudores colliquativi, quos si arte obstruentur, insequuntur tumores hydropici in pectore vel cruribus, sive dysenteria vel diarrhœa. Signum ultimum est *salivatio*, unde calor gutturis præternaturalis, & aphthæ pertinaces, incurabiles, (mortem non procul abesse plerumque nunciantes.)

Curatio.

Art. 496. Ad therapiam quod attinet, in principio

cipio *venæsectio*, *lenis purgatio* cum *pil. stomach. Ruffi tinctura sacr.* (*calomel.*) &c. conveniunt *diuretica*, *millepedes viv.* & *præparat. balf. sulph. terebinth. acidulæ. Diaphoretica*, *antimon. diaphoret. ceruss. antimon.* privatim decoctum *lignorum* (*in aq. calc.*) si adsit catarrhus & calor hecticus catharticis *opiata* sunt admiscenda, reliquis antecellit *pil. cynogloss.* seu *styrac.* Radatur caput & aperiantur *fonticuli*. (Atque hæc est summa curæ *rationalis & radicalis phthiseos pulmonaris.* In confesso est phthisicos confirmatos rarissime curari; non tamen idcirco plane sunt deserendi; cum *palliativa cura* debeatur illis, qui non possunt curari perfecte.)

Art. 497. In diarrhœa *decoctum album* pro potu communi; sed *opium* est unicum præsidium, *elect. ad diarrhœam seq.* in praxi nostra maxime efficax expertus sum. ℞. *Ocul. cancr. præp.* ℥iß. *coral. rub. præpar. matr. perlar. ana* ℈ij. *margar. præp.* ʒß. *spec. confect. de hyacinth.* ℈j. *ol. cinnam. chym.* gr. iv. *miv. cydon.* ℥j. *laudan. Lond. sp. croc. solut.* gr. vj. *syr. balsamic. q. s. m. f. elect.* Ad acrimoniam humorum obtundendam injiciatur quandoque enema ex *jusculo ovin.* cum *diascord.* ʒß. *opiata* bene ferunt hoc in casu ob metathesin materiæ morbificæ a pulmonibus ad intestina; diarrhœa tamen non est temere aut nimis cito sistenda, ne gravius malum accideret, quod optime præcavetur *expectorantia* & *lubricantia* certis intervallis propinando, & diarrhœam moderando potius quam penitus vincendo.

Diarrhæa

Art. 498. Ad tussim importunam & vigilias pertinaces levamen vix procurandum est, nisi ab *opio*; cum cautela tamen exhibendum est, parce, & non sine maxima necessitate; ne languores, dyspnœam, extremorum frigus, &c. inferat, & mortem properet, & medico dedecus pariat. Hic in usum veniunt *linctus*, *trochisci*, &c.

Tussis.

Art. 499. Sudores colliquativi, nisi sunt valde im-

Sudores colliquativo.

immodici, sunt tolerandi; sin vero sint maxime profusi, ita ut languores usque ad deliquium fere inducant, *astringentibus* & aliis propriis adminiculis moderari debent. Sequente julap. uti soleo; ♃. *Aq. tormentil. germ. querc. plantag. ana* ℥iij. *cinnam. ten.* ℥iv. *mirab.* ℥. j. *margar. præparat. coral. rub. præp. ana* ℈ij. *bol. ver. sang. dracon. ana* ʒß. *ter. japon.* ℈j. *syr. myrt.* ℥ißs. *sp. vitriol.* (*dulc.*) *q. s. ad gratam aciditatem. m. f. julap.* sumat ℥ij. vel iij. omni bihorio vel trihorio phiala bene agitata.

Baynardi sententia.

Ad febrem hecticam.

Art. 500. „ Si calor hecticus sit insignis, & „ phthisis celeri cursu progrediatur, convenit *diæ-* „ *ta lactea*, & *lac asininum* (si comparari possit) „ eligendum est; quoniam est minus crassum: „ huic vero *succedaneum* adinvenit, quod etiam „ valde commendat *clarissimus Baynard* in *appen-* „ *dice* ad *psychrolusiam*, nimirum *serum* sive *lac* „ *butyraceum*; quamplurimis (inquit) indicationibus satisfacit; refrigerat, humectat, nutrit, &c. & deinde inferius pergit laudatus author fidenter affirmans, & expertus loquens se compertum habuisse, quod plures ex continuato usu *hujusce lactis* a caloribus præternaturalibus & etiam hecticis liberati fuissent; iisque, quibus calor est ingens & sitis importuna leviter acidulum præberi debuisset, recens vero & dulce magis nutriat. „ Et revera hæc omnia merito dicta esse arbi- „ tror: Ego etenim plus semel *raucedinem* per- „ tinacem & *catarrhum* mediante hoc remedio, „ utcunque vulgari, feliciter sustuli; & in fe- „ bre *hectica* magno fuisse commodo pro certo „ deprehendi.

Ettmulleri sententia.

Art. 501. Phthisici dicuntur κατ' ἐξοχὴν ii, qui ulcere pulmonum laborant, & habent febrem hecticam conjunctam; eandem etiam habent ii, qui phthisi renali, jecorali, a vitio mesenterii, &c. laborant, tabidi evadunt. Tabes a glandularum mesenterii vitio solet habere abdomen inflatum ac tumidum cum dolore in ejus profundo obtuso, ac plus minus gravativo, itemque cum renitente hinc inde sparsa duritie circa umbilicum observabili.

Phthises varia.

Art. 502. Tussis phthisicorum non statim est *pulmonalis*, sed *stomachalis*, (485.) cui tandem acrioris lymphæ occasione per glandulas asperæ arteriæ, aut pulmonum excretæ tussis pulmonalis supervenit. Materia viscida in aquam exsputa supernatat, pus vero fundum petit. Materia pinguis phthisicorum urinæ innatat.

Art. 503. *Vomitoria* sunt optima in omni phthisi incipiente, maxime si malum sit a vitio stomachi; *purgantia* sunt omnino vitanda; *syrupi* & *saccharata* omnia plus nocent, quam prosunt. *Lindanus* refert se curasse quendam domesticum atrophia laborantem solo decocto ex *radice hellenii* cum *passulis* & *glycyrrhiza*, *adjecta* 10ma *parte vini Hispanici*, nam & hoc nutrit egregie; laudatur *rob. passularum*.

Curatio.

Art. 504. Febris hecticæ hæc tria sunt quasi signa *pathognomonica*, 1°. *calor* ipsi ægro fere occultus vix sensibilis, ab omni pastu post aliquot horas acutus. 2°. Adest *absumptio & extenuatio* corporis successiva. 3. *Pulsus celer*, *parvus*, *frequens*, *debilis & subinde durus*, efflorescit plerumque *facies* colore plus minus rubicundo, & *sudores* nocturni infestant; accidit etiam frequenter *capillorum* defluvium, totius corporis lassitudo, frequens lipothymia; somnus horis matutinis est

ra-

rarus; ægri conqueruntur de æstu interno. Hectica incipiens *difficillime* cognoscitur, *facillime* curatur; confirmata e contra. In statu morbi urina in summitate pellem habet quasi oleaginosam, aranearum telis similem. In *saturno* singulare quid latet contra febrem hecticam, & internas viscerum exulcerationes & corruptelas. Laudantur *antimon. diaphoret.* & *antibectic. Poterii*, & *decoct. e lignis* præ reliquis in lymphæ acrimonia, ut & *sperma ceti*. Ad ulcus pulmonum abstergendum, & sordes nimis hærentes eliminandas optima sunt ex *tabaco* remedia, utpote quæ præter vim expectorandi *vulnerariam* quoque possident. Potus ordinarius phthisicorum hecticorum commodissime conditus sit *fumo sulphuris* ad imitationem *Helmontii*. Immo & *fumus sulphuris* cum aliis per os attractus singulares est experimentum cujusdam *medici Hiberni*, quo aliquot desperatos phthisicos curavit, uti refert *Boyle*.

Vuillisii sententia.

De virtutibus cespitis cremati & aliorum remediorum.

Art. 505. Communis observatio est, regiones istas, sive in *Anglia*, sive in *Belgia*, ubi *cespite* ignes nutriuntur, & odorem valde sulphureum spirant, tabem rarius infestare; quinimo loca ista phthisi obnoxiis, aut ea laborantibus maxime salubria, & non raro sanativa existere; cui accidit quod suffumigium ex *sulphure* & *arsenico* (quod sulphure copioso refertum est) pro curandis pulmonum ulceribus pene deploratis remedium licet ultimum, efficacissimum tamen habetur. Haud novi præstantius remedium in tussi quacunque, modo febris absit, quam tinct. *sulph.* (sine empyreumate) *dos.* a gr. vj. ad x. mane & vesperi in coch. syr. idonei.

Syl-

Sylvii sententia.

Art. 506. Nullum hactenus reperi medicamentum, quod vel externe vel interne usurpatum citius citiusve non tantum mundaverit; sed insuper consolidaverit recentia ulcera, atque *sulphuris balsamum*; cæteris vero omnibus imprimis præfero istud cum *oleo anisi* paratum, modo lente paretur, ita enim longe gratior fiet, & convenientior, alias empyreuma redolet & acrior existit. Insuper pus ipsum tenuius fluidiusque reddit; adeoque ipsius excretionem promovet, ac facilitat. Ad mundati ulceris consolidationem quoque multum laudari solent *rosæ rubræ, conservæ*; & aliis præparationibus præfero decoctum *rosarum rub.* cum forti expressione pauco *saccharo* edulcoratum.

Laus balsami sulphuris anisati.

Farrago sententiarum.

Art. 507. Tabes maxime fit ætatibus ab anno 18. usque ad 35. *Hippocr. aphor.* In aliis ætatibus evenire potest, at in isto vitæ stadio multo periculosior existit.

Quibus potissimũ tabes accidere solet.

Art. 508. Phthisis est morbus *contagiosus*, per indusia, per vestes, per lintea, per lectos, phthisin communicatam fuisse mille docent exempla (inquit *Bonetus*). „ Extant quidem hujusce *con-*
„ *tagii* nonnulla exempla, sed, pace viri, non
„ sunt adeo frequentia.

Phthisis est morbus contagiosus.

Art. 509. Quamdiu tabes est in primo gradu, & probabile est sanguinem non esse extravasatum, ulcusve nondum factum, debet ante usum decoct. *ex lignis*, & dum *purgantibus* utimur, adhiberi *mercurius dul.* non quidem cum purgantibus simul eodem die, sed sine purgantibus post aliquot dies. *Pitcarn. in* MS.

Usus mercurii dulcis.

Art. 510. Hoc constanter affirmo me contra omnium fere scriptorum practicorum sententiam aci-

Acida in phthisi.

acidis temperatis felicissime usum in curatione pthiseos (in hoc convenit author cum *Colebatch.*) *Barbette* . „ Atque hic liceat mihi obiter „ tantum mentionem facere *coaguli vitulini*, quo „ utuntur caseo conficiendo, tanquam fere unici acidi animalis, non solum in hoc morbo, „ (maxime in Hæmoptisi) ; sed in nonnullis „ aliis, de quibus hic non est dicendi locus, „ opem ferentis. „

Coagulum vitulinum.

Elaterium.

Art. 511. Quæro cum in hydrope tussis vehemens moveri soleat, & elaterio sedari, annon eadem phthisis etiam elaterio, parce dato, tollatur? *Lister de hydrope*, p. 20. Dubitatur,

Remedia varia.

Art. 512. Remediorum sequentium vires & usus lector ipse expendat. *Antihecticum Poterii. Bals. sulph. anisat. nitrum saturnisat. Syrup. de peto. Sacchar. saturni. Aqua balsamica. Aqua limac. scorbut. aq. limac. pectoral. decoct. phthisic. express. milleped. simplex. Jusculum galli. Jusculum cancrorum fluviat. Jusculum consummatum. Lixivium de calce. Lohoc. myrrhisatum.* (Phthisicis primo adhuc stadio optatissimum est, præstantissimumque profecto remedium. *Fuller.*) *Tinctura antiphthisica. Decoctum flor. bellidis major.* Specificnm habetur. *Decoct. phthisicum, linimentum anodynum.*

PHTHISIS NERVOSA.

Mortoni sententia.

Phthisis nervosa.

Art. 513. Phthisis nervosa est absumptio corporis tabida sine febre, tussi, vel anhelatione insigni, appetitu tamen dejecto, & concoctione depravata, languent vires exhaustis carnibus & robore; aliquando *indigenis* accidit (immo nuperis annis sæpissime, ratio in propatulo est, scilicet, ex nimia spirituosorum liquorum indulgentia;) sed frequentius huc revertentibus ab insulis nostris in *India accidentali*. In principio habitus corporis œdematosus apparet, & quasi chylo spiritibus desti-

lus fastidit omnia exceptis liquidis; urina est pauca, & plerumque rubicunda, aliquando tamen, ut in aliis nervosis affectibus, pallida & copiosa; nulla adest febris aut dyspnœa, nisi in ultimo morbi stadio. Constat luculenter genus nervosum affici (& primario *ventriculum*.)

Art. 514 Causæ *procatarctica* ut plurimum sunt graviores animi affectus, liquorum spirituosorum nimis libera ingurgitatio, aer insalubris, &c. (omnia etiam quæ cruditates, affectus *hypochondriacos* & *scorbutum* parere solent.)

Causa procatharti-ca.

Art. 515. Est morbus revera *chronicus*, &, nisi in ipso principio, curatu difficillimus; terminare solet in tumore *hydropico* incurabili.

Curatu difficilis.

Art. 516. Quod ad therapiam attinet in usum revocanda sunt medicamenta *stomachica* interna & externa, *chalybeata*, *antiscorbutica*, *cephalica* & *amara*. Instituatur *purgatio* cum *spec. hier. in aq. rut. ceruf. nigr. & pæon. comp.* externe *empl. stomach. magistral.* cum gt. aliquot *cinam.* & *absynth.* ventriculo. In æstate *aq. minerales chalyb. dictæ*; inter chalybis præparationes *extractum mynsicht.* anteponendum est.

Curatio.

Art. 517. „ Huic malo quoque affinis est iste, „ qui a Vvillisio *atrophia scorbutica* appellatur. „ p. 116.

Atrophia scorbutica.

Art. 518. „ Mœror qui est animi dolor, & lu„ cubratio nimia, quæ est ejusdem labor, ambo „ Phthisi plerumque viam sternunt, ast omnium „ quæ mihi hactenus nota sunt, nihil corpus adeo „ velociter absumit, ac *insanus amor*, quando „ *ambit* & non *exambit*.

Animi affectus sæpissime hujus mali causa.

Tabes reliquæ ab aliis morbis ortum ducentes, aut ab iis quodammodo pendentes.

Mortoni sententia.

Art. 519. In phthisi ab hæmorrhagia, hæmorrhagia suppressa, vescatur æger juscula & gela-

Phthisis ab hæmorrhagia.

 tinas,

tinas, & alios cibos bonum nutrimentum præbentes. Convenit *diæta lactea*; incidit plerumque æger in febrem hecticam, quæ *cort. Peruv.* profliganda est, ne in Phthisi pulmonari incurabili desinat.

Phthisis a gonorrhœa vel fluore albo.

Art. 520. Phthisis a gonorrhœa vel fluore albo exorsa, confirmata cum sit, est prorsus immedicabilis; si recens fuerit, fluxus est sistendus, & æger cum euchymis nutriendus, & calor hecticus, modo adsit, *diæta lactea*, aut *aq. chalybeata* extinguendus.

Phthisis ab apostematibus & ulceribus.

Art. 521. In Phthisi ab apostematibus & ulceribus, ulcus tempestive sanandum est ope externorum & internorum, aq. calcis seq. sit pro potu ordinario; ♃. *Rad. sarsaparil. incis.* ℥vj. *uvar. Corinth.* ℔ß. *infund. in aq. font.* ℔xij. *coq. ad dimid. in colatura extingue calcis viv.* ℔ß. per residentiam depurat. sit pro usu. Nisi habitus sit jamjam hecticus *cathartica mercurialia* sunt usurpanda ad accelerandam ulceris curationem; immo excitare licet levem *ptyalismum* cum fructu; in usum veniunt *balsamica*, ut *syr. balsam. bals. Locatelli*, *Tolutan.* &c. suprema cura adhibenda est, ne Phthisis pulmonaris sequatur; quamobrem a curato ulcere fiant *fontanellæ*, continuetur usus *balsamicorum*, *diætæ lact. acidularum*, &c.

Phthisis a lactatu.

Art. 522. Phthiseos a lactatu signa præsagientia sunt 1°. Appetitus diminutio; 2°. Spirituum languor & imbecillitas corporis 3°. Oppressio hypochondriorum. Tempestive ablactandus est infantulus, & nutrix *diætæ lact.* committenda.

Phthisis a diarrhœa &c.

Art. 523. „ Phthises a diarrhœa vel dysenteria, „ a diabete, a salivatione, ab hydrope, & a su- „ dore nimio nihil habent peculiare a morbis pri- „ mariis & Phthisi in genere dicendum.

Phthisis scrophularis.

Art. 524. Phthiseos scrophularis signa diagnostica sunt plerumque tumores scrophulares & crudi in externo corporis habitu, accomitantes vel præcedentes, ophthalmiæ, aut scabies, & similes affectus scrophulares. (1277.)

Art.

Art. 525. Vitanda est *diæta lactea*, utpote obstructiones pariens. *Radices scrophulariæ, filipendulæ, millepedes*, &c. cum *ingred. pulmonar.* & *balsamicis* conveniunt. *Opium* rarissime usurpandum est. („ Animadversum est a *Sculteto* mesenterium „ hoc malo semper primo esse affectum, & fre- „ quenter tumoribus strumaticis obsideri; sanis ad- „ huc partibus externis; & in hoc casu difficile est „ quidem; nisi conjectura sola, morbum inveni- „ re; priusquam ægrum pene interfecerit. „) Convenit *emplast. de sapone* toti abdomini, &c. — *Curatio.*

Art. 526. „ Est aliquid singulare in decocto „ *fol. tussilaginis* ad hunc morbum curandum, „ etiam in ægris maxime deploratis, & fere de- „ speratis. *Fulleri medicina gymnastica.* (v. locum p. 92. &c.) — *Dec coct. tussilag.*

Art. 527. Phthiseos scorbuticæ signa diagnostica præcipua sunt eruptio macularum hinc inde sparsarum per universam cutem, screatio fere perpetua puris viscidi salsi a glandulis jugularibus præcipue tempore matutino, exulceratio & extenuatio maxillarum. — *Phthisis scorbutica.*

Art. 528. Conveniunt *pectoralia incidentia* cum *antiscorbuticis*, ut *summit. pini, rad. oxylapath.* authoris *pil. balsamic. chalybeata, acidulæ*, &c. *opium* omnino vitandum est, ut & *diæta lactea*, & immodica *fumisuctio*. — *Curatio.*

Art. 529. Phthiseos asthmaticæ signa diagnostica sunt anhelatio, & spirandi difficultas; hæc autem Phthisis est valde chronica, & est Phthisis senectutis. — *Phthisis asthmatica.*

Art. 530. Omnia incrassantia sunt vitanda; prosunt medicamenta *expectorantia, incidentia*, &c. ut *syrupus de erysimo*, e 5. *rad. millepedes, pil. balsam. nostr.* &c. *venæsectio* in paroxysmo, *oxymel. scillit.* & *aq. cinnam. fort. ana p. æ.* — *Curatio.*

Art. 531. Phthisis ab affectu hypochondriaco vel hysterico a cæteris distinguitur symptomatis his affectibus peculiaribus. — *Phthisis hypochondriaca.*

Art. 532. Curatio est fere ejusmodi cum aliis (præcipue cum Phthisi scorbutica) conducunt *volatilia*, *chalybeata*, &c.

Harvei sententia.

Phthisis ab hæmoptoe.

Art. 533. In Phthisi ab hæmoptysi sanguis a pulmonibus ejectus sine dolore per tussim exantlatur; & si rupta fuerit vena, ut plurimum prima eruptione magna copia egeritur, & postea minori quantitate: in principio apparet tenuis, sincerus & floridus cum spuma flavescente; progressu temporis pallidior & aquosior evadit cum bullulis; & postremo cum pure commistus excernitur. Quia per *diapedesin* expectoratur, dilutior est, & minus copiosus cum humore seroso vel purulento confusus.

Ettmulleri sententia.

Hæmoptysis.

Art. 534. Hæmoptysis est quando sanguis ex pulmonibus per os tussiendo ejicitur, aliquando, sed rarius, sine tussi; sanguis rejicitur vel floridus vel semigrumosus, facile vel difficulter, cum vel sine dolore, spumosus vel non. Si ex pulmonibus provenit, sæpius *vomicam*, *empyema*, aut *peripneumoniam*, & hinc *Phthisin* post se trahit.

Curatio.

Art. 535. Convenit *venæsectio*, *purgatio* vitetur; *diuretica* & *diaphoretica* locum habent; *opiata* sunt perquam proficua, in specie semen *hyosciami* est nobile specificum tam veteribus quam modernis commendatum, cavendum est tamen in ejus usu ob vim narcoticam ne exhibeatur in nimia dosi, sed tutius est propinari repetitis vicibus; maniam etenim inducit nimis larga dosis. Respiciendum est ad acrimoniam sanguinis in hujus mali cura, hoc facto, quæ in capite de *hæmorrhagia* tradita sunt, hic locum habent. *Hedera terrestris* est plane mirabilis, item succus *urticæ*. *catechu*, *trochisc. de carabe*, *oleum lini* cochlea-

chleatim sumptum mira præstat, *ol. vitriol. succ. cydon. decoct. hord. cum passul. min.*

Art. 536. „ Hæmoptysis est vel *accidentalis* vel „ *habitualis*; posterior est Phthiseos signum : *cortice Peruv.* optime & tutissime curatur, astringentibus sistitur, ut *bol. armen. sang. dracon. lapid. hæmatit.* &c. *Morton.*

Accidentalis vel habitualis.

Art. 537. Mantissa. *Elect. Boylean. elect. Peruv. astring. elect. styptic. emulsio styptic. haust. japon. lohoch. japon. pulv. hæmoptoicus, stypticum regis. Syrupus Boylean. succus urtic. menth.* sed præ reliquis *heder. terrest.* „ In hæmoptoe *accidentali* „ desperata, cæteris incassum tentatis, (sicut in „ aliis omnibus hæmorrhagiis) medici expecta- „ tionem rarissime frustratur sequens remedium ; ♃. *Aq. plantag. vin. rub. astring. ana* ℔ß. *syr. papav. errat.* ℥ij. *ol. vitriol. quantum lingua ferre potest ; f. julap. suffitus ex calce viv. & acet.* in extremis eximie confert.

Remedia varia.

Mortoni sententia.

Art. 538. In Phthisi a chlorosi vel mensium obstructione non nisi in principio *chalybeata* tentanda sunt ; calorem enim hecticum adaugent, & sanguinem exagitant; sed potius *pulmonaria*, &c. sunt usurpanda.

Phthisis a chlorosi vel mensibus obstructis.

Art. 539. Phthisis a pleuritide vel peripneumonia male tractata; julapiis contemperantibus, expectorantibus, venæsectione, acidulis, &c. tractanda est, vel si sit empyema, *paracentesi. Millepedes*, decoct. *sars. sal. succin. diuretica*, &c. Historia prima hoc morbo laborantis est insignis & notatu dignissima, vide locum.

Phthisis a pleuritide, &c.

Art. 540. Phthisis ab ictero non curatur nisi sublato morbo primario; ideoque remediis *antiictericis* oppugnanda est.

Phthisis ab ictero.

VOMICA PULMONIS.

Vuillisii sententia.

Vomica pulmonis. *Art.* 541. Rara est mentio hujus affectus apud authores. Vomica Pulmonis plerumque accidit sine febre aut phlegmone, immo sine tussi immani, aut sputo, tacite ac velut improviso in pulmone generatur, & non raro non prius se prodit, quam patientem interimit. Latet (inquit *Tulpius*) inter initia ita clanculum, ut vix ulla sui proferat indicia, præter tussiculam, primo siccam, mox humidam, qua aliquandiu continuante, trahitur difficulter spiritus, deficit anima, & emarcescit paulatim corpus, licet interim nec sanguinem præ se ferunt sputa; sed si rumpatur necopinanti vomica, occiditur (dictum ac factum) homo. Ita interdum solet contingere; verum novi plures, qui ex Pulmonis Vomica sensim orta, maturata, & demum rupta, pus copiosum & fœtidum expuissent; cumque tale sputum per multas hebdomadas, imo menses quotidie excernentes debiles adeo & velut tabidi evaserint, tandem medicamentorum ope, cum ulcus detergeretur & siccaretur, integre convaluisse. Ab abscessu in Pulmone exoritur, & pus sæpissime insigniter fœtet, eoque differt a sputo, quod in peripneumonia & phthisi ejicitur. Causæ remotiores latent, neque per signa ulla *pathognomonica* dignosci valet hicce morbus, neque prognosis institui potest, antequam ictu ferali se prodit.

Curatio. *Art.* 542. Post Vomicam disruptam medendi methodus fere eadem est ac post sectionem *empyematis*, aut in *phthisi* incipiente; in hoc casu *lac asininum* sæpe prodest; observavi quoque *fontanellam* in latere excitatam non raro insigniter profuisse. Historias quasdam adducit author, de quibus consulendus est. p. 205.

Bagli-

Baglivii sententia.

Baglivius vomicam accurate describit.

Art. 543. Tuberculo Pulmonum laborantes de cætero bene se habentes; difficulter spirare incipiunt, inter spirandum non stertunt, & nihil expuunt, dolorem quoque in pectore sentiunt continuum, & dolentem in locum decumbere non possunt, sicca tussi laborant, tandem genæ rubent, febricula supervenit; & negotio ad suppurationem vergente alia suppurationis symptomata accedunt. Duo tamen tanquam *pathognomonica* crudi & adhuc incipientis tuberculi signa sunt, *tussis sicca*, & *dolor lenis* in alterutro pectoris loco; & quamdiu quidem tuberculum adhuc crudius fuerit, dolorem exilem & tussim siccam inducit. Qui tuberculo Pulmonum laborant, sæpissime derepente moriuntur; nam suppurato tuberculo pus erumpit in trachæam, & suffocat: hinc quo longius a trachæa, & Pulmonum centro distat, eo minus periclitantur de suffocatione; pus enim in cavitatem pectoris erumpet, aut per urinas eliminabitur.

Ettmulleri sententia.

Differentia inter vomicam & phthisin.

Art. 544. Vomica Pulmonum & phthisis in eo saltem differunt, quod Vomica sit *ulcus Pulmonum clausum* seu *abscessus*, phthisis *ulcus sordidum ex abscessu jam aperto*: nam in Vomica interdum pus est laudabile, quod suis membranis inclusum citra excretionem in Pulmonibus hæret, & etiam sine tussi aliquando existere queat. A tumoris intus ruptione exsolutio, vomitus, & animi deliquium fit. *Hippocratis Aphorism.*

ASTHMA.

Floyeri sententia.

Asthmatis definitio.

Art. 545. Asthma est respiratio difficilis & laboriosa cum scapularum elevatione & sibilo, a compressione, coarctatione, vel obstructione vasorum pulmonalium. Estque vel *continuum* vel periodicum. Asthma *continuum* pendet a compressione venarum & vasorum bronchialium & vesicularum pulmonalium vel nervorum. 1°. Propter pectoris hydropem. 2°. Empyema, phlegmonam, abscessum vel tuberculum. 3°. Polypum in vasis sanguiferis, sanguinis ipsius coagulationem, varicem, plethoram, obstructiones catameniorum, hæmorrhoidum, fonticulorum, ulcerum, psoræ, &c. 4°. Lapides in trachæa generatos. 5°. Obesitatem nimiam, vel intumescentiam thymi. 6°. Gibbam. 7°. Pulmonum adhæsionem. 8°. Nimiam pulmonum intensionem a cursu (vociferatione,) &c. 9°. Hydropes, tumores visceris alicujus insignioris. 10°. Coli vel ventriculi inflationem. 11°. Paroxysmos apoplexiæ, vertiginis, lethargi, serum extravasatum nervos opprimens. 12°. Tumores pulmonum flatuosos, quemadmodum accidit in *equis ilia ducentibus*, vulgo *broken-wdeind Horses*.

Asthmatis continui causa.

Periodici causæ.

Art. 546. Asthma *periodicum* pendet a compressione vasorum & vesicularum bronchialium mediante halitu flatulento, & morbis sequentibus plerumque succedit; 1°. Febribus intermittentibus, variolis, peripneumoniis. 2°. Catarrho. 3°. Affectionibus hystericis. 4°. Ephemeræ, a sex non naturalibus, maxime aeris mutationibus subitaneis, pendenti. 5°. Cacochymiæ glutinosæ, flatulentæ, in ventriculo prognatæ, ibique inflationes excitanti, & denique inflationem in pulmonum vesiculis producenti. Atque hoc est *verum Asthma flatulentum periodicum*.

Art.

Asthmatis periodici paroxysmi plerumque sunt regulares; continui non ita.

Art. 547. Observandum est Asthmatis *continui* paroxysmos frequentes esse, a nimio corporis motu, vel errore in diæta inductos, vel noctu recurrentes; sed hi recursus non sunt adeo regulares ac in Asthmate *periodico*, ubi decimo quoque die redeunt paroxysmi. Circa horam 2^{am} vel 3^{am} pomeridianam a prandio asthmatici sentire solent coarctationem vel inflammationem circa scrobiculum cordis vel os ventriculi, quod tunc temporis flatibus distenditur, & ructus insipidos copiose emittit; atque hæc ventriculi inflatio est primum signum appropinquantis paroxysmi, hanc sequitur sanguinis effervescentia, & huic proxima spirituum in pulmonum nervis & membranis expansio seu rarefactio quippe rigidi & inflati sentiuntur.

Paroxysmi descriptio.

Art. 548. Hora prima vel secunda matutina paroxysmus sensim obrepit; respiratio evadit lenta, & mox angusta: si paroxysmus futurus sit brevis, nempe duarum vel trium horarum, & æger e lecto surgat, dyspnœa brevi facessit, & expuit *crudum* quendam & *glutinosum* screatum, instar *albuminis ovi* vel solutionis *gum. tragacanth.* tam in Asthmate *humido* quam in *hysterico* (*sicco* vel *convulsivo*); hæc autem materies lineis nigris seu filamentis discriminatur: si vero diuturnior futurus sit paroxysmus, viz. duarum, trium vel quatuor dierum, primis diebus parum aut nihil expectoratur, sed 3°. vel 4°. die materia purulenta, magis cocta, & non adeo glutinosa, coloris albicantis, viridescentis, vel flavescentis, & in morbo inveterato saporis dulcis, instar sanguinis aut glycyrrhizæ, vel etiam saporis putridi, salsi, aut acidi, & frequenter cum filamentis sanguineis. Intra spatium 3. 4. aut 5. dierum paroxysmus prorsus finitur, & exinde parum aut nihil expuitur ante novi paroxysmi exorsum.

De paroxysmis observationes variæ.

Art. 549. Plures & diuturniores occurrunt paroxysmi in *æstate* quam in *hyeme*; ego ipse viginti in æstate, & tantum sedecim in hyeme sufti-

stinui; in *Augusto* severiores semper; quanto diuturniores paroxysmi, tanto majora intervalla, & vice versa: Intervalla breviora mecum fuerunt 2. 3. 4. 5. 6. vel 7. dierum; longiora 8. 9. 10. vel 14. dierum; calor lecti morbum exasperat; extremum frigus est tolerabile sine injuria. Magna pallidæ urinæ copia in paroxysmo excernitur, sed sub finem rubicundior evadit cum sedimento crassiore. Quanto parcior & tenuior sit victus in paroxysmo, maxime in principio, tanto melius; minor erit quantitas chyli ad pulmones missi, & materia purulenta citius coquetur & evacuabitur, carnes itaque sunt omnino prohibendæ. De victu convenienti & improprio *vide locum* p. 90.

Indicatio curativa generalis.

Art. 550. Ad unum scopum potissimum dirigenda est cura, nempe ad *temperandam effervescentiam*: malum etenim ipsum est quasi *catarrhus*, ideoque propinanda sunt remedia *incidentia minus calida*. *Venæsectio* quotiescunque repetita solummodo levamen præsentaneum affert, senibus asthmaticis maxime perniciosa est: ad *cachexiam* enim & *leucoplegmatiam* viam munit.

Remedia varia ab authore comprobata.

Art. 551. *Acetum scilliticum* ad omnes flatulentias a *Galeno* valde commendatur; sensus acuit, respirationem facilem reddit, coctionem juvat, alvum laxat, urinam movet, flatus dissipat; & præ omnibus contra asthma egregia præstat. Sequens est syrupus asthmaticus declinante paroxysmo sumendus, dos. coch. j. mane & vesperi; ℞. *Syr. de erysim. prass. balsam. ana* ℥ij. *oxymel. scillit. aq. brion. ana* ℥j. *bals. Peruv.* ʒß. *m. Cortex Peruvianus* ad avertendum paroxysmum multum laudatur. *Aqua simplex* cum *pane tosto*, additis pauco *nitro & sal. ammoniaco*, copiose epota, & hor. decubitus *acet. scillit.* ℥ij. mecum frequentissime adventum paroxysmi eluserant. Et *oxymel. nostr. cum rad. zedoar.* &c. vid. Pharm. *Fulleri*. Eundem ad plures menses protelavit. *Hypnotica* ad compescendam inflationem multum valent (in

asth-

asthmate *convulsivo*) testibus *Riverio* & modernis plerisque, inter quos clarissimus *Gibbons*. Mihi in frequenti usu fuit haustus seq. ℞. *Aq. papav.* ℥iij. *sal. prunel.* ʒß. *syr. papav.* ʒvj. *m.* In paroxysmo omnia *calida* sunt maxime perniciosa, *acida* blanda sunt magis proficua, ut *mala aurantia, limonia, citria, fructus berber. acetum, ol. sulphuris per campan.* &c. ℞. *Conserv. acetos. cynosbat. rob. berber. ana* ℥j. *crem. tartari* ʒiij. *syr. limon. q. s. m. f. elect.* pro pauperibus *posca*, *gas sulph.* (i. e. aqua fumo *sulph.* saturata), quod remedium est maxime efficax. Semel atque iterum exhibui medicamenta *mercurialia* in hoc morbo cum felici eventu, sed hoc fuit in *leprosis*. De virtutibus *aceti* vide locum p. 183.

Vvillisii sententia.

Art. 552. Observare licet graves asthmatis paroxysmos sine quavis notabili pulmonum labe accidisse, revera ut putaverim hunc morbum aliquando esse mere *convulsivum*: paroxysmo etenim finito, quin etiam priusquam incipitur, respiratio libera & æqualis satis recte ducitur, nullaque tussis, aut valetudinariæ pulmonum dispositionis signa apparent. Hujusce morbi varias adducit *historias*. Ad hujus generis asthma curandum medicamenta *antispasmodica*, potius quam *bechica* vel *pneumonica* adhibenda sunt. p. 92. *Millepedes* in hoc affectu egregia præstant.

Asthma convulsivum.

Art. 553. Asthma inveteratum difficillime aut vix unquam curatur, magnum tamen a medicamentis juvamen accipit, in deterius vergens, aut *phthisin* aut *hydropem*, aut affectum quendam *soporosum* vel *convulsivum* minatur. Extra paroxysmum *pectoralia* cum *antispasmodicis* conjungantur. Laudantur *spiritus gum. ammoniac.* cum *sal. ammoniaco distillat. dos.* a gr. xv. ad xx. *tinctur. sulph.* &c. sed maxime *sp. gum. ammoniac.* vires ex-

Prognosis & Curatio.

extolluntur. p. 213. „ De viribus visci arbor. vid. „ (Art. 389.)

Ettmulleri sententia.

Asthma humidum & siccum

Art. 554. Adest in omni Asthmate respiratio frequens laboriosa & difficilis cum anxietate circa præcordia; adest sæpe tussis, interdum crebra & molesta, interdum non, interdum adest stertor; interdum sine stertore *orthopnæa* laborant. Asthma dividitur in *humidum* & *siccum*, sive in manifestum & occultum; prius expectorationem materiæ purulentæ conjunctam habet, alterum est mere *convulsivum*: verum interdum hi asthmatici, in fine paroxysmi, aliquid licet parum muci emittunt, quod non causa peccans est, sed ex conatu respirationis circa laryngem & fauces aliquid colligitur, quod evacuatur: causa materialis asthmatis *humidi* aut in pulmonibus est mucus viscidus, vel pus in vomica, empyema, phthisis, &c. vel serum pulmones copiosius inundans, vel sanguis in motu impeditus; aut in stomacho & primis viis ex cruditatibus, cachexia, &c.

Curatio.

Art. 555. Probe observandum est an Asthma sit morbus *primarius* vel *secundarius*; si *posterior* respiciendum est ad morbum a quo pendet. In paroxysmo Asthmatis *humidi* optima omnium sunt *vomitoria*, nec est quod exinde metuatur suffocatio, dyspnœam insigniter tollunt; in Asthmate *sicco* quoque extra paroxysmum cum fructu propinantur *cathartica*, in paroxysmo neutiquam conveniunt; malum etenim exasperant. *Venæsectio* locum habet solummodo in Asthmate ex vitio sanguinis orto. *Opiata* in Asthmate *sicco* multum conferunt, in *humido* suspecta sunt. In Asthmate *humido*, præsertim in senibus laudatur *syr. nicotianæ*. Succus *raphani* est potentissimum expectorans. *Gum. ammoniacum* est optimum remedium. *Sperm. ceti* a ℈ß. ad ℈j. in paroxysmo multum levamen adfert.

De-

Denique *millepedes* in utroque Asthmate est remedium omnem laudem exsuperans. Pro curando Asthmate *sicco sive convulsivo* conducunt in genere *antiepileptica*, *antihysterica*, *antispasmodica* & *opiata*, *cinnabarina*, *sal. succin. castor.* &c.

Farrago sententiarum.

Coffee.

Art. 556. Potio *coffee* omnium maxime certissimeque inflationem mirum in modum cicurat & compescit in ipso paroxysmo. *Musgrave.*

Epispastica.

Art. 557. „ In paroxysmo diuturniori & peri-„ culoso conveniunt *vesicatoria* præcipue tibiis „ applicata, ex *Hippocratis* præcepto.

Remedia varia.

Art. 458. Remedia sequentia judicio prudentis medici permittuntur. *Flor. benzoin. dos. a gr.* v. *ad* xij. *nitrum saturnisatum*. *Serum sinapinum*. *Sp. nitr. dulc. decoct. expectorans*. *Emulsio asthmatica*. *Emulsio Brunneri*. *Expressio asthmatic. expressio milleped. hydromel. Joelis* (in Asthmate *humido*) *lohoch viride* (in moribundis) *mistura expectorans*. *Oxymel. asthmatic. Floyeri*.

C A P. V.

Sive Fasciculus Morborum quintus.

MORBI CORDIS.

Cordis Morbi.

Art. 559. COR variis Morbis gravioribus obnoxium esse, & revera affici ex defunctorum sectione satis patet. In Historia Medica occurrunt exempla *vermium* in ipsis ventriculis latitantium, item *calculorum* ibidem repertorum. *Tumores schirrosi* & id genus alii Cor occuparunt; *apostemata*, *abscessus*, & exinde *sordida*

dida ulcera ipsam Cordis substantiam & auriculas obsederunt. Omnes Cordis Morbos absolute lethales non statim existimandum est; contrarium etenim ex *Bartholomæi Cabrollii* observatione constat. Ipse ego (inquit) præsente *Rondeletio* duo mirabilia satis in duobus cadaveribus exhibui, in uno in basi Cordis ad coronariam *cicatricem* duos latos digitos longam detexi; in altero *ulcus* in Corde latitudine folii myrtini sat profundum. *Observ. Anatom.* 26. In adolescentis cadavere (*inquit. Cheselden. Anat.* p. 169.) magnam vim puris in pericardio; & Cor ipsum exulceratum inveni. Et in homine tabide mortuo pericardium undiquaque Cordi adhærens; & portio ipsius Cordis ossifacta, fere unius digiti lata, reperta sunt.

Inflammatio Cordis.

Art. 560. Verisimillimum est medicos interdum hallucinari inflammationem cordis cum peripneumonia confundentes: æquum est enim, ut supponamus, cor inflammatione tentari, secus vix credibile est suppurationes & ulcera ibidem existere nisi præeunte inflammatione. Dies melius docebit.

Art. 561. Quo circa quoties propria Cordis substantia constitutione aliqua præternaturali afficitur, æque solliciti debent esse medici ac in morbis hepatis cerebrive, neque negligenda sunt media, quæ aliarum partium Morbis similibus subvenire solent.

Remedia ad Vermes

Art. 562. Vermiculos & in corde & in capsulis ejus gigni extra dubium est; & Morbus hic virginibus familiaris est. Noscitur ex puncturis & doloribus Cordis, & convulsio plerumque est signum diagnosticum. *Remedia mercurialia* hic præ cæteris prosunt, immo *argentum vivum* in substantia exhibitum est maxime efficax. *Hartman.*

PAL-

PALPITATIO CORDIS.

Vvillis.

Art. 563. Palpitatio Cordis est motus ejus (*convulsivus*) adeo vehemens & immanis, ut non solum tactu manifestius percipi, verum & oculis conspici, immo interdum ad distans quoddam audiri possit. Porro ab authoribus fide dignis narratur ipsas costas interdum effringi, aut in junioribus foras propelli, p. 102. &c. de hoc morbo egregie scripsit *Vvillisius.*

Palpitatio cordis est Morbus convulsivus.

Ettmulleri sententia.

Art. 564. Causæ sunt variæ, aliquando excrescentiæ verrucales Cordi adnatæ, ossificatio arteriæ magnæ prope cor, vermes in ipso Corde, aut pericardio, abscessus in Corde, status sanguinis præternaturales, polyposæ concrescentiæ, calculi, flatus, ataxia spirituum animalium affectum spasmodicum faciens, (chlorosis seu pallidi virginum morbi, catameniorum obstructio.)

Causa sunt varia.

Art. 565. Quæ a scorbuto aut affectione hysterica ortum ducit, est curabilis; quæ a reliquis causis ut plurimum incurabilis. Cavendum est ab opio, *venæsectio* in dubium vocatur, (*Galenus* vero, de locis affect. capitis, instat urgente paroxysmo *venæsectionem* omnibus remediis præferendam esse.) Cura aggredienda est *martialibus*, *coralliatis*, *cinnabarinis*, *volatilibus*, & *succinatis*. *Ol. cinnam.* laudatur a *Lindano*. *Rosmarinus*, *crocus*, *camphora*, *ambra*, *moscus*, *sal. volat. viperin.* (& alia viperina) *castoreum*, verbo uno *antispasmodica*. „ Si „ diutius protrahatur, periculum ostendit repenti- „ næ mortis. Qui hoc morbo in juventute tentan- „ tur, nunquam senescunt ex observatione *Galeni*.

Curatio est difficilis.

Art. 566. Medicus peritus de usu sequentium „ quo-

Remedia varia.

„ quomodo & quando bene novit; „ *aurum mosaic. cataplasma stomach. emplast. stomach. fotus spirituosus, julap. moschat. mistur. hyster. spirituos. saccul. stomach. tinctur. epileptica, hæc ex* Pharm. Fulleri. Item, *Pulv. ad guttet. sp. C. C. succinat. sp. lavend. comp. &c.* Vide etiam remedia ad singultum (372.)

TREMOR CORDIS.

Vuillisii sententia.

Tremoris Cordis descriptio.

Art. 567. Tremor Cordis est carnium ejus *convulsio spasmodica*, seu potius *trepidatio*, qua fibræ motrices celerrime, ac tantum semicontractæ vices ocissimas, verum abruptas & quasi dimidiatas efficiunt.

Curatio.

Art. 568. Ad curam quod attinet, tria remediorum genera maxime proficua esse solent, viz. *testacea*, *chalybeata*, & *sale volatili* prædita.

Ettmulleri sententia.

Cum palpitatione Cordis frequenter confunditur.

Art. 569. In tremore Cordis pulsus inæqualis est, & languidus, subinde virium ingens prostratio & imbecillitas juncta esse solet, & cor tremulo motu vibratur, adeo ut Tremor Cordis pertineat quodammodo ad *lipothymias:* pulsus aliquando est vermicularis, pauca apud authores prostant de hoc affectu seorsim, quoniam ordinario cum *palpitatione cordis* confunditur.

Plerumq; est morbus secundarius.

Art. 570. „ Est potius plerumque *symptoma* alterius morbi, quam morbus *primarius*; ideoque causa exquirenda est diligenter, & morbus *primarius* inveniendus, & cura pariter instituenda.

LI-

LIPOTHYMIA, SYNCOPE, & Asphixia.

Ettmulleri sententia.

Horum affectuum differentia.

Art. 571. Hi affectus differunt saltem gradualiter non essentialiter. *Lipothymia* est (gravis languor) cum insigni spirituum defectione. *Syncope* est gravius animi deliquium, non multum ab *apoplexia* distans; atrociora adsunt symptomata, ægri inopinato concidunt, sensus & motus abolentur, respiratio vix ulla, aut pulsus, partes corporis frigent & pallent cum sudore frigido. In *asphixia* omnia hæc sunt adhuc graviora, itaut cum pulsu plane abolito, & aliquandiu ad sensum cessante, ægri instar mortuorum jaceant.

Causa.

Art. 572. Horum affectuum causæ reliquæ, præter evidentes, quales sunt evacuationes nimiæ, balneationes nimis longæ, potus frigidus post corporis incalescentiam, animi pathemata, &c. sunt ut plurimum obscurissimæ, ut sunt *cordis abscessus, polypi, vermes, &c.*

Indicationes curativa.

Art. 573. Indicantur *spirituosa, volatilia*, & *aromatica, ol. cinnam. ambra*, præ omnibus *sal. volat. viperarum, aq. cordial. citr. croc. castor.* (*spir. carmin. sylv.*) externe *sp. sal. ammoniac. ol. succini, fumus succini;* aliquando confert *venæsectio*.

Syncope.

Art. 574. „ In syncope facies in colorem cada-„ verosum mutatur, dentes, os atque manus tam „ arcte clauduntur, ut vix recludi possint, pul-„ sus fere nullus & vix ulla manifesta respiratio, „ sudor frigidus erumpit, & externa frigent: at-„ que his signis diagnosticis in *apoplexia* facile „ distinguitur.

Causa.

Art. 575. „ Frequenter ex *polypo* Cordis ortum „ ducit. *Vvepferus* crurum fibrosorum ramos ul-„ næ longitudinem superantes extraxit a fœmina „ cardiaca *syncope* interempta: talem in juvene

„ cavitatem venæ cavæ fere implentem reperit,
„ & aliis quamplurimis.

Quid agendum est.

Art. 576. „ *Sternutatoria* naribus immittenda „ sunt, *cardiacis* & *volatilibus* imprimis incum„ bendum est, *cucurbitulæ* sunt affigendæ.

POLYPUS CORDIS.

Malpighii sententia.

Polypus Cordis.

Art. 577. Polypi nomen a substantiæ *piscis* similitudine ortum, peculiari cuidam tumori in naribus excitato adaptari cœpit, donec observata quadam in præcordiis luxuriante materia, novus hic Cordis & vasorum morbus jam nunc audit. Figuram sortitur loci in quo generatur. Moles Polypi major est ut plurimum in dextro Cordis ventriculo quam in sinistro; in dextro autem color est subalbidus, laridi instar, seu excreti succi, quem vulgo pituitam appellamus, & interdum rubra quædam vel subnigra stigmata conspersa habet: in sinistro autem colorem plerumque atrum, & densiorem obtinet substantiam. Morbosa hæc excrescentia suam structuram habere videtur, etenim præ se fert congeriem superpositarum extensarumque pellicularum, quæ substantiæ modo nervosum corpus cum aliquali tamen mucositate referunt, & si eadem laceretur, solvi videtur in oblonga & solida filamenta; hæc manifestiora redduntur in ejus appendicibus, quæ fasciculi instar in fibras quasi nerveas resolvuntur. Ex tota concreti sanguinis mole, grumosa pars appellata, affusa licet purpura, multiplicibus lotionibus aq. com. factis rubicundæ illæ particulæ detergentur, & sanguis concretus tractu temporis albescet, & ejus contexturam plane fibrosam & reticularem oculis certe armatis videre licet; & hæc est materia procul omni dubio, ex qua generantur Polypi. *Malpighius de polypo Cordis*, p. 158. &c. consulen-

Ejusdem accurata descriptio

ſulendus eſt author, qui hujus morbi *ætiologiam* & deſcriptionem longe optimam litteris mandavit. ,, De Polypis in auriculis & ventriculis Cor-
,, dis hydropicorum repertis (vid. *Art.* 823.)

Art. 578 ,, Concreſcentiæ polypoſæ in *apople-*
,, *xia* demortuis frequenter inveniuntur; & pro-
,, cul omni dubio plerumque ſunt cauſæ pluri-
,, morum *ſymptomatum* atrociſſimorum, necnon
,, *mortis inopinatæ*; raro deprehenduntur ante-
,, quam ægrum jugulent.

Cauſa eſt frequenter mortis repentinæ

C A P. VI.

Sive Faſciculus Morborum ſextus.

C R U D I T A S   A C I D A & Nidoroſa.

Ettmulleri ſententia.

Art. 579. MOrbi plerique, præcipue chronici, a depravata coctione originem ducunt; *chylificationis læſæ*, duo ſunt vitia inſigniora, cruditates in coctione, viz. *cruditas acida* & *nidoroſa*.

Chylificatio læſa

Art. 580. *Cruditas acida* eſt, quando alimenta abeunt in liquamen acidum fixum plus minus viſcidum, nec ſufficienter attenuatum, & volatiliſatum fundamentum & origo morborum chronichorum.

Cruditas acida.

Art. 581. Cruditas *acida* cognoſcitur ex pſoda, ructibus acidis & copioſioribus; quæ rejiciuntur per vomitum vel natura vel arte, ſunt admodum craſſa, viſcida, ac pituitoſa; alvus plerumque adſtricta eſt.

Signa cruditatis acidæ.

Art. 582. Cruditas acida corrigitur *per abſorbentia & acidum deſtruentia*, ac *aromatica vola-*

Curatio.

 tilia,

tilia, nucem moschatam, zinziber, sp. C. C. &c. Destructo in hunc modum acido *purgantia* demum adhibenda sunt: nisi enim hæc methodus observetur, nihil per purgantia evacuabitur sed tormina & motus convulsivi excitabuntur. Usus *cancrorum fluviatilium* mire proficuus est, ut & *Gelatina*, C. C. &c.

Cruditas nidorosa. *Art.* 583. Cruditas *Nidorosa* est, quando alimenta corrumpuntur ita ut abeant in liquamen putrilaginosum horridi saporis & odoris, & omnino nutritioni ineptum, quod vocatur *Nidor*; exhalant ructus graveolentes *Nidorosi*. Appetitus est index, qui loquitur, & monstrat quasi, quæ sunt assumenda; hinc nobis inculcat *Hippocrates in aphorism.* quod appetita facilius longe digerantur, quam non appetita. Verum est proverbium; *quod sapit, nutrit.*

Diagnosis cruditatis nidorosæ. *Art.* 584. Ingestio variorum alimentorum ad Cruditatem *Nidorosam* disponit. Masticationem qui negligit, *Arabibus* animam suam odisse dicitur. Conqueruntur ægri de dolore gravativo stomachi duabus horis post pastum, item de ructibus 5. vel 6. hor. post alimentorum assumptionem, iisque non acidis, sed nunc insipidis, nunc putridis, nunc sulphureis, nunc genuinum saporem & odorem assumptorum repræsentantibus; mox post pastum adest rubor faciei, quasi essent ebrii. (585.)

Signa cruditatis nidorosæ. *Art.* 585. Cruditas *Nidorosa* ructus habet fœtidos, aut saltem horridos instar ovorum frixorum, aut piscium putridorum; percipiunt imprimis mane saporem peregrinum & abominabilem, quasi cinereum, seu ligni putridi, quem sufficienter exprimere nequeunt. Subinde amaror cum *cardialgia* & aliquali *nausea* percipitur, ex ore & stomacho; quæ vomitu rejiciuntur, sunt liquida, flava, & omnino insipida, aut quodammodo amaricantia, aut insipida dulcia, aut ex amarore dulcescentia; præterea habent alvum sæpius plus solito apertam. „ Cruditas Nidorosa juxta veterum prin-

„ ci-

„ cipia est *intemperies ventriculi calida*, in qua „ omnia assumpta mutantur in bilem; signum hu- „ jus est sapor tetricus in ore, incipiente vel per- „ acta chylificatione.

Intemperies ventriculi calida.

Art. 586. Quoad curam convenit *vomitus* aut saltem evacuatio *per rhabarbarum & tamarindum*; post horum exhibitionem mire conducunt *julapia acidulata*; *succus aurantiorum*, *citrorum*, *elixir proprietatis acid. sp. salis dulcis*, *vitriolata*, &c.

Curatio.

Art. 587. „ Probe notandum est (ut therapia „ rite instituatur) ægroto incumbere non modo „ remediorum sibi præscriptorum usui, ut decet, „ insistere, sed quoque cane & angue pejus fuge- „ re alimenta sibi noxia, fomitem causis morbifi- „ cis, & mala exacerbantia. Qualis erit diæta pe- „ tendum præcipue ex nocentibus & juvantibus, in „ quæ itaque diligenter diligere oportet medicum.

Nota bene.

Art. 588. Flatus in stomacho & intestinis fiunt per fermentationem vitiosam ab acido præternaturali in subjecto viscido excitatam. „ In curatio- „ ne omnem paginam absolvunt *digestiva* & „ *evacuantia* cum victu regulari.

Flatus.

Art. 589. „ Ventriculus corporis *culina* appel- „ lari potest; ejus officium est alimenta recipere „ tanquam in promptuarium; eademque conco- „ quere est ejusdem actio primaria; unde *ape-* „ *psia*, *sive indigestio* est totius œconomia ruitu- „ ræ indubitata denuntiatio.

Apepsia.

Art. 591. Digestio est opus simpliciter naturæ nec arte promoveri potest; opus naturæ saltem adjuvare possumus & fermentum ventriculi corrigere ita ut in statum naturalem reducatur. Propinanda sunt *vomitoria*, *cathartica*, &c. postea *stomachicis & corroborantibus* insistendum est. „ Mi- „ rum videatur in quibusdam somnum, in aliis „ exercitium, coctionem promptiorem ac facilio- „ rem reddere, quod tamen monet quotidiana „ experientia.

Digestio.

Art. 592. Remedia stomachica, & ventriculum robo-

Remedia stomachica.

roborantia insigniora sunt, quæ sequuntur *Mentha, absynth. utrumque, aromata, zedoaria, grana piperis integra deglutita* (ad cruditates *acidas*) *rad. helenii, calami aromat. raphani rusticani, ari, plebeia* quidem, sed optima *stomachica, succus cydon.* (cum fumo *sulphuris* servatus,) tincturæ ex *amaris* & *aromaticis* (cum *ol. sulphuris* per campan. extractæ) pulvis pepticus ex *pelle interiore ventriculi gallinæ*, & tinctura ejusdem, *chalybeata, cortex Peruvianus, cortex aurant. citr. conditus, item zinziber, & allium conditum, tartarum vitriolatum, tinctura sacra, elixir proprietatis, aqua gentian. comp. absynth. comp. spiritus menth. syrupus cydoniorum, rob. & miva eorundem, species diambræ, crusta panis vino generoso ebria & cum pulv. N. M. caryoph.* &c. *conspersa*, & ita instar scuti stomacho tepide applicata, &c.

,, Stomachica alia celebriora & in praxi Londi-
,, nensi usitatiora sunt *Elixir magnum vitrioli,*
,, *tinctura stomach. amar. Quincii ad imitationem*
,, *Stoughtoni*; *vel sequens, quæ præstantior vide-*
,, *tur.*

,, ♃. *Cort. aurant. sicc.* ℥j. *rad. gent.* ʒij. *sem.*
,, *cardamom. min. zedoar. ana* ʒj. *caryoph. croc.*
,, *ana* ℈j. *cochinel.* ℈ß. *sp. vin. Gallic.* ℔j. *f. tin-*
,, *ctura s. a.* vel infusum sequens.

,, ♃. *Rad. gent.* ʒij. *summit. absynth. Rom. p.*
,, ij. *calam. arom.* ʒiß. *cubeb.* ʒj. *cort. aurant.* ʒiij.
,, *infund. in aq. bullient.* ℥xx. *colatur. add. aq. ab-*
,, *synth. magis comp.* ℥iij. *misce*; *vel*

,, ♃. *Rad. gent. zedoar. cassmunar. sem. carda-*
,, *mom. min. ana* ʒj. *cort. flav. aurant. sicc.* ʒij.
,, *infund. in aq. bullient.* ℔j. *colatur. add. aq. gent.*
,, *magis comp.* ℥ij. *sp. lavend. comp.* ℥ß. *misce.*

,, In omnibus fere imbecillitatibus & morbis
,, ventriculi *masticatio rhabarbari* conducit, præ-
,, cipue in alvum habentibus adstrictiorem.

,, Item, *Electuarium e zinzib. mistura stomach.*
,, & *julap. stomach.* Et pro usu externo *Fotus*
sto-

„ *stomach. epithema*, *sputum*, *sacculus emplastr.*
„ *roborans*, *ex Pharm. Fulleri*, quandoque usur-
„ pari possunt.

Art. 593. „ Stomachica debent esse temperata,
„ ut recte annotavit *Vualdschmidius*) ne fortio-
„ ribus remediis calorem nimium vel augeamus
„ vel extinguamus, & ne fermentum reddamus
„ acrius vel debilius, hinc præstat pauca dosi &
„ per intervalla remedia *stomachica* exhibere, quam
„ uno impetu ventriculum remediorum mole ob-
„ ruere.

Nausea & vomitus.

Art. 594. Nausea & vomitus. In genere vomitus omnis, qui non est *nimius*, ut plurimum est *salutaris*.

Curatio.

Art. 595. In omni vomitu unice observetur, ut *alvus*, quantum fieri potest, teneatur *aperta*. Ad vomitum sistendum conferunt *cydoniata*, *syr. & tinctur. coral.* præ reliquis *succus cydon. sp. menth. sal. absynth. cum succ. limon.* &c. Externe *decoct. absynthii*, *menth. cort. granator. flor. rof. rub.* &c. in vino rub. coct. sacculus *croci* ventriculo admotus egregie vomitum sistit, ut & cataplasmata ex *fermento & pulv.* aromaticis. In genere præmissis rite universalibus *stomachica* (592.) sunt usurpanda; *Decoct. fracastor. elect. zinzib. julap. stomachicum*, *coral. mistur. stomach.* „ In
„ vomitionibus ab emetico fortiori excitatis (*te-*
„ *ste Vualdschmidio*) si detur coch. j. *spiritus vi-*
„ *ni*, vomitum in momento compescet.

Vomitus cruentus.

Art. 596. Vomitus *cruentus* frequenter a pancreate oritur, quando, scilicet, vasculum ejus a succo acriore corroditur, ex irritatione duodeni partim sursum in ventriculum propellitur, partim inferius desertur, dolor gravativus & obtusus in superiori lumborum regione, ubi situm est pancreas, præcedere solet. Non raro decipiuntur medici, qui vomitum materiæ *nigricantis* habent pro *cruento*. In vomitu *cruento* Hæmorrhoidum fluxus est salutaris; est enim evacuatio quasi vicaria.

Periculosum malum. *Art.* 597. „ Ipse ventriculus quandoque gravissimis *Hæmorrhagiis* obnoxius est: Et revera vomitus sanguinis a quacunque causa oriatur, periculo haud vacat. Nimia sanguinis ejusmodi „ effusio intra ventriculi parietes vel extra corpus ejectio mortem subitaneam interdum infert; vel si sanguis in ventriculo extravasatus „ restat, ibidem grumescere solet & corrumpi; „ inde graves *Lipothymiæ* & *suffocationes* creantur. „

Remedia ad vomitum cruentum. *Art.* 598. Remedia in hoc affectu sunt succus *urticæ*, *sem. hyosciami*, *catechu*, *lap. hæmatit.* cum *blandis acidis*, aut *succ. cydon.* Aliquando etiam pus excernitur, & per vomitum rejicitur. Convenit *antimon. diaphoret. antihect. Poterii*, *sacchar. saturni*, *haustus japonicus* Fulleri, *tinctura antiphthisica*, *&c.*

Anxietas præcordiorum. *Art.* 599. Anxietas *præcordiorum* est insignis dolor circa scrobiculum cordis. Malum hoc oritur semper ab affecto plus minus orificio ventriculi sinistro.

Cardialgia. *Art.* 600. Cardialgia est ventriculi orificii superioris dolor admodum molestus & intensissimus; oritur ex effervescentia succorum heterogeneorum, maxime bilis, unde percipiuntur phlogoses, & insignis ardor. Causæ hujus mali sunt variæ, bilis vel succi pancreatici vitia, lumbrici, ulcus orificii ventriculi, &c.

Curatio. *Art.* 601. Dosis *theriac. Andromach.* egregium est *anticardialgicum*. Cura ut plurimum inchoanda est cum *vomitorio*, & postea *opiata* cum *purgantibus* admiscenda sunt. *Tinctur. sal. tartari* a gutt. xl. ad l. *item pulv. testac. cum castor. oleum amygd. dulc.* est maxime efficax; laudatur decoct. sassafr. externe *linimenta*, *empl. e tacamahac. caran. & balsam. Peruv.* „ *Pulvis interioris pelliculæ ventriculi musculosi gallinæ ad* ℨj. in vehiculo appropriato est efficacissimum remedium huic malo (inquit *Shavv.*)

Art.

Art. 602. Anorexia sive inappetentia est, quando ægri destituuntur desiderio ad alimenta. Ratio habenda est morbi alicujus tanquam causæ, unde *indicationes curativæ* petendæ sunt, & postea *stomachica* (592.) sunt usurpanda, &c. *Anorexia*

Art. 603. Malacia est appetitus nimius, unde interdum plus, quam conducit, comeditur. Pica est appetitus insuetorum, ut crudæ animalium carnis, carbonum, calcis vivæ, &c. „ In virgi-„ nibus *chlorosis Picam, vicissimque Pica chloro-„ sin fovere solet.* Pica est affectus chronicus, & „ non infrequenter ad *hydropem, cachexiam*, vel „ *marasmum* viam sternit. Non solum virgini-„ bus accidere solet, sed plerumque gravidis quo-„ que; iis vero non adeo perniciosa est. „ Hi affectus oriuntur ex depravato stomachi fermento; ideoque *evacuationibus* & *stomachicis* sunt curandi. *Malacia & pica.*

Art. 604. Bulimus seu appetentia canina, est voracitas nimia; ægri copiose deglutiunt alimenta, sed non comminuunt; est affectus plerumque ab extremo ambientis aeris algore progenitus, in cibi fastidium brevi desinens. *Appetentia canina* est semper cum vomitu vel diarrhea. „ Præcipua „ cura in diæta est quærenda. Omnia pinguia & „ dulcia temperata illis prosunt, ut & leniter pur-„ gantia. „ *Bulimus.*

A Surfeit.

Art. 605. „ Crapula, per quam intelligo id, „ quod nostro idiomate vocamus a *Surfeit*, est „ mala corporis habitudo cum sensu gravitatis ad „ ventriculum, & ægritudine; supervenire solent „ plerumque *Eruptiones cutaneæ & febriculæ*. Cau-„ sa usitatior hujus affectus est edilium vel potulen-„ torum nimia voracitas; ingesta autem non mi-„ nus qualitate quam quantitate peccabili læden-„ tia esse possunt; aliæ quandoque etiam sunt cau- *Crapula.*

„ sæ,

„ fæ, uti potio nimis larga frigidæ vel cerevisiæ
„ tenuis æstivo tempore, exercitium nimis violen-
„ tum, fervida ac sulphurea aeris constitutio,
„ & similia. Eruptiones cutaneæ sunt de genere
„ *Erysipelatoso*, quod ordinario appellamus *a*
„ *Rash*.

Curatio. *Art.* 606. „ In omnibus hisce affectibus, &
„ præcipue a Crapula proprie dicta originem du-
„ centibus vomitorium quam primum est propi-
„ nandum, & si febris nondum invaserit dosis
„ tincturæ hier. die proximo exhibenda est. Si
„ eruptiones in conspectu veniant, sustentandæ
„ sunt cardiacis, & lenibus diaphoreticis; potus
„ sit serum lact. vino Canariensi alteratum, &
„ alias infusum salviæ. In habitu plethorico, ubi
„ febris intensior fuerit, *phlebotomia* locum habe-
„ re potest.

CHOLERA MORBUS.

Sydenhami sententia.

Choleræ morbi descripsio. *Art.* 607. Malum ex se cognoscitur: adsunt enim vomitus enormes, ac pravorum humorum cum maxima difficultate & angustia per alvum dejectio; ventris ac intestinorum dolor vehemens, inflatio & distentio, cardialgia, sitis, pulsus celer cum æstu & anxietate, nausea, artuum contractura, extremorum frigiditas, animi deliquium, &c. „ Bilis supra infraque magno impetu pro-
„ rumpit, primum liquidior, pallida, & subfla-
„ va; dein crassior, majoremque colorem exhi-
„ bens, flavum scilicet, prasinum, cœruleum aut
„ etiam nigrum.

Methodus medendi. *Art.* 608. Pullus tenerior elixetur in aq. font. cong. circiter iij. *hujus decocti* cyathos plenos exhauriat æger, eodemque tempore injiciatur *enema* ejusdem liquoris semel atque iterum, vel ad 3um, 4tamve vicem; his addi possit *syr. portulac. lactuc.*

vio-

violar. &c. Exantlato hoc eluvionis penſo detur *paregoricum*. Si vires ægri exhauſtæ fuerint, & valde debilitatæ ante adventum medici ita ut extremæ frigeſcant, rapto curſu ad *laudanum* confugiendum eſt. Vix ultra *Auguſti* limites evagatur.

Ettmulleri ſententia.

Prognoſis.

Art. 609. In genere qualiacunque ſymptomata fortem ac deleteriam antimonialem purgationem, aut helleborum album ſequuntur, aliudve catharticum, ea ſimiliter obvia ſunt in cholera. Cholera, quæ ſponte ſua ſine cauſa manifeſta externa corripit ægros, ut plurimum eſt funeſta. Eſt malum peracutum intra 24. horas, biduum, vel triduum, jugulans; periodum ferè obſervat tertianariam, ita nempe ut de 3^tio in 3um diem moveatur, ſeu plus minus exaſperetur; quo magis excrementa a *ſtatu naturali* recedunt, eo periculoſior. Cholera aliquando eſt *epidemica* & valde *maligna* & *lethalis*.

Remedia qualia.

Art. 610. „ Remedia petenda ſunt ab *Art.* de „ *vomitu*, de *diarrhœa*, &c. cauſa morbi, ſi in„ veniri poſſit, bene penſitata. Vires decocti „ *rad. ipecacoan.* tentari merentur. Vid. *dyſente*„ *riam*.

ALVI RETENTIO.

Ettmulleri ſententia.

Alvi retentio cauſa mille malorum.

Art. 611. Alvi retentio cum ſit pertinacior, frequentius eſt cauſa mille malorum, dolorum abdominis variorum; interdum nauſeæ & vomitus, affectuum capitis, cephalalgiæ, vigiliæ, vertiginis, &c. „ Familiaris eſt ſpleneticis, nephriti„ cis, hyſtericis, arthriticis, literatis, ſcorbuti„ cis, &c.

Art.

Curatio. *Art.* 612. Convenit *oleum amygd. dulc.* vel per se vel in jusculo ad ℥ij. vel iij. *decoct. tamarind.* in sero lactis; *gum. ammoniacum*. *Aurum fulminans* cum extracto *hellebor. nigr. sal. gem.* in clysteribus ad ʒiß. vel ʒij. multum laudatur ad fæces induratas fluxiles reddendas; item clysmata oleosa *ex ol. lini, ol. raparum, ol. oliv.* &c. In alvo pertinaciter obstructa conducit balneum ex *emollientibus* & linimenta.

Boerhaavii sententia.

Tartarus crudus. *Art.* 613. Vires tartari crudi in medicina optimæ sunt, cremoremque & crystallos superat viribus ad abstersionem primarum viarum; vix sua indole *secundas vias* ingreditur, ob crassitiem & indissolubilitatem, nec invenit tantum liquidi in illis, quantum ad sui solutionem requirit. Si autem humoribus alcalinis occurrit, solvitur penitus, non a liquido, sed a solo alcali occurrente, qui duo sales faciunt tunc optimum salem dissolventem; si vero dissolvitur ab aqua, est adeo crassus ut per pannum non transeat quid, quod transeat per lactea; & si forte solvitur a bile, aliove forsan liquore, non agit ut Tartarus, sed ut sal neuter, vel sapo: hinc multos morbos ex vitio pituitæ, & vitio primorum viscerum egregie tollit, debet vero dari ad drachmas sex ex jusculo recenti. *Angelus Sala, chymicus candidissimus*, qui integrum tractatum, ubi sua arcana, cunctis medicis desiderata, revelat, de viribus tartari scripsit; laudat illum in colicis doloribus, diuturnis obstructionibus primarum viarum, hystericis, podagra, &c. Sed dabat ad unciam unam, unde purgabantur per duos aut tres dies; hoc continuabat optimo cum successu, nam non intrat sanguinem, sed pondere & stimulo optime agit; ergo reliquam massam sanguinis non turbat, sed saltem alvus diluitur, & emollitur fæx,

cum

cum alia purgantia post operationes suas relinquant semper alvum adstrictam.

Art. 614. „ Novi plures ventri constipationi „ obnoxios curatos fuisse diluculo, & hora prius „ assueta citius lecto assurgendo: quantum enim „ a perspiratione solita adimitur, tantum ad al„ vum lubricandam additur. „ *Vuillis*. „ Qui „ alvum habent sicciorem (inquit *Vualdschmi-* „ *dius*) nunquam se mane studiis applicare debent, „ vel foras procedere, nisi alvum prius deposue„ rint; vult enim sæpius moveri alvus segnior.

Quomodo præcavenda est.

Art. 615. „ Quibus, dum sunt juvenes, (in„ quit *Hippocrates*) alvi sunt humidæ, iis sene„ scentibus siccantur: quibus vero, dum sunt ju„ venes, alvi sunt siccæ, his senescentibus hu„ mectantur. Melior est autem in juventute al„ vus fusior, in senectute adstrictior. Obstructo „ inferiore ventre (inquit *idem de flat.*) in uni„ versum corpus flatus discurrunt.

Aphorismus.

Art. 616. „ In act. philosoph. N°. instantiam „ singularem habemus cujusdam hominis nomine „ *Phelips*, qui per plures annos non nisi semel „ in 19. vel 20. diebus alvum exonerabat, nihilo„ minus, quoad cætera bene se habuit: obiit ta„ men vigesimum tertium agens annum.

Historia.

ALVI FLUXUS.

Art. 616. „ In genere quod ad alvi fluxum at„ tinet, aliquando cibi nondum concocti aut im„ perfecte cocti per alvum dejiciuntur, & appel„ latur *lienteria* vel fluxus *lientericus*; aliquando „ chylus excernitur & dicitur *cæliaca*, aliquando „ humores excrementitii, bilis, pituita, &c. ex„ cernuntur, & vocatur simpliciter *diarrhœa*; „ postremo quandoque dejectiones sunt sanguino„ lentæ cum vel sine intestinorum exulceratione, „ & appellatur *dysenteria*.

Alvi fluxus in genere.

DIAR-

DIARRHOEA.

Definitio. *Art.* 618. „ Diarrhœa est frequens & copiosa „ per alvum materiæ tenuis, aquosæ, mucosæ, „ pituitosæ, spumosæ, adiposæ, biliosæ, nigri- „ cantis &c. exeretio, ab intestinis provenien- „ tis, aliquando cum, aliquando sine excremen- „ tis, frequenter sed non semper torminibus sti- „ patur.

Ettmulleri sententia.

Ventriculus præ omnibus est corroborandus. *Art.* 619. In cura diarrhœæ ex quacunque causa *stomachus* est corroborandus, & *sudorifera* cum *acida absorbentibus* sunt admiscenda. Diarrhœa oleosa & pinguis (si non ex assumptis) ex colliquefactione pinguedinis corporis oritur.

Curatio. *Art.* 620. In omni diarrhœa potus debet esse parcus. Ad ventriculum restituendum convenit *vinum ustum cum aromatibus*; *vinum absynthii.* & maxime *cydoniata*, & externe *fotus*. Sistendus est effervescentium humorum impetus; hoc facto, cessat diarrhœa. Decoctum *rad. tormentil.* egregium est in omni diarrhœa & dysenteria, tam *benigna* quam *maligna* & omnibus aliis medicamentis præcellit. *Fructus cydon.* & speciatim *mespillorum eorumque miva* maxime laudantur; *gelatina* C. C. in potu ordinario soluta est admodum specifica in diarrhœis *epidemice* grassantibus, ut & *gum. Arab.* (in decoct. alb. solut.); si adsint *tormina* vehementiora & *tenesmus* convenit enema *ex lacte tepido* & *theriac. Androm.* In diarrhœis *habitualibus* per longum tempus durantibus conveniunt interne imprimis *martialia* & *aromatica* stomacho grata, imo *thermæ*. Diarrhœa pertinax & diu durans *radice Ipecacuannæ*, quemadmodum *Dysenteria*, debitis intervallis aliquoties repetita curanda est,

Diarrhœa habitualis.

non

non neglectis interim aliis appropriatis remediis:

Baglivii sententia.

Art. 621. Mœror nihil aliud frequentius producit quam Diarrhœas, quæ, diu persistente mœroris causa, evadunt incurabiles; iisque demum superveniente febre erratica & atrophia, ægrotantes e medio tollunt. Ad iram pariter diarrhœa supervenit, & si hæc non superveniat, febris superveniet dummodo ingens fuerit ira. *p.* 129.

Farrago sententiarum.

Art. 622. Indusium laneum magnopere conducit ad curandam diarrhœam *habitualem*. *Vvainvvright*. Ut & *equitatio* seu *vectio in rheda*. *Fulleri med. gymnast.* Observandum est, appetitu & concoctione salvis, vix unquam nocere diarrhœam.

Art. 623. Narrat D. *Vvalker* in obsidione *Derriæ Londinensium* nupera milites eo redactos fuisse, ut compositionem quandam ex *sebo & amylo* liberaliter sumpserint, unde non modo nutrimentum, sed & medicamentum egregium habuerunt, nempe diarrhœæ *curationem* in his, *prophylacticum* in illis, idque miraculose & infallibiliter.

Art. 624. Opium (sagaciter observante Cockburn) parum aut nihil facit in cura *Diarrhœæ serosæ*; & revera res, si propius illam inspiciamus, & ad calculum accurate vocemus, ita se habere videtur. Opium plerumque dolorem sedat, & somnum conciliat, & dejectiones rariores reddit, sed tamen copiosiores sunt & æque tenues ac liquidæ, ut ante, &, quod probe notandum est, magis fœtentes.

Art. 625. Remedia sequentia quandoque prodesse possunt, *laudan. liquid. cydoniat. cataplasm. stomach. epithem. stomach. fotus astring. saccul. stomach.*

Remedia varia.

mach. decoct. catechu, comp. decoct. fracastor. decoct. sistens, elect. corinth. enema de. malicorio, expressio rosac. mistur. coral. elect. ad diarrhœam.

LIENTERIA & COELIACA.

Lienteria & Cœliaca.

Art. 626. Lienteria & Cœliaca videntur esse diarrhœa cum insigni apepsia seu coctione ventriculi depravata conjunctæ; ideoque earum cura partim cum diarrhœa convenit, præcipue quoad evacuantia in principio propinanda: hic etenim super alia quotcunque radix ippecacuan. & rhabarb. locum habent, nec omitti debent.

Ettmulleri sententia.

Lienteria quid.

Art. 627. Lienteria est alvi fluxus, in quo assumpta prout fuere ingesta, aut parum immutata per alvum egeruntur. „ Dolor ventriculi est „ Lienteriæ comes indivulsus, & ægrotum *post* „ *pastum* semper magis excruciat, donec alvum „ exoneraverit. Urina est pauca & valde colora„ ta. „ Lienteria *scorbutica* est malum periculosum curatu difficile, & facile recidivans; ad *cachexiam* & *tabem* disponit.

Curatio.

Art. 628. Imprimis stomachus præ omnibus est *roborandus*, *Rhabarbarum* propinari debet; *coralliata* & *cydoniata* valde laudantur; in genere omnia in vomitu usurpata hic conducunt. „ Stoma„ chica simpliciora & paratu faciliora (inquit „ *Vvaldschmidius*) sæpius plus præstant, quam „ composita: v. g. *nux moschata condita*, *zinziber* „ *conditum*, *vitellus ovi* cum aceto coctus, *vinum* „ *absynthj* ex *mastiche* parata, &c.

Cœliaca quid.

Art. 629. Cœliaca est alvi *chylosa* excretio, quando assumpta digeruntur quidem in stomacho, sed digesta sub forma *chylosa* cum excrementis excernuntur; ventriculus ut plurimum est salvus, & appetitus, sed hoc non semper; per alvum excreta

creta sunt albicantia vel grisea, aut saltem pallida. Est malum satis grave & periculosum.

Art. 630. Aromatica blandiora & amara apprime conveniunt; *astringentia* malum exasperant. „ *Deobstruentia* procul omni dubio indicantur & „ *martialia* cum *amaris*. Præmissa *tinct. rha-* „ *barb.* dosi una vel altera, elegantem puellam „ ab hoc malo diutius laborantem liberavi cum „ tinctur. *mart.* & vino amaro sequenti; ℞. „ *Rad. zedoar.* ℨj. *gentian.* ℨiiß. *cort. aurant.* ℨiij. „ *vvinteran.* ℨij. *myrrh. pulv.* ℨj. *flor. cham.* p. ij. „ *centaur. min.* p. j. *N. M. mac. ana* ℈j. Infund. „ frigide *in vin. alb. Hispan.* ℔iv. coletur usus „ tempore. „ Forestus valde commendat pulverem *pelliculæ interioris ventriculi gallinæ* in Cœliaca passione; ut etiam pulverem *integræ nucis moschatæ* in vitello unius ovi exhibitum in Lienteria.

Curatio.

DYSENTERIA.

Sydenhami sententia.

Art. 631. Dysenteria cum rigore & horrore aggreditur, calor sequitur; & deinde ventris tormina cum dejectionibus mucosis, quibus progressu temporis intertexuntur sanguinis lineamenta quædam cum dolore insigni; sanguine aliquando destituuntur, & nihilominus (modo frequentes sint dejectiones cum ventris torminibus & colluvie mucosa) recte vocabitur Dysenteria. Si sanguis sincerus evacuetur, vita ægri periclitatur.

Dysenteria.

Art. 632. *Venæsectio* quamprimum celebretur, & exhibeatur haustus *paregor.* eadem nocte, deinde *catharticum* lene bis repetitum, & *paregor.* hor. 4. vel 5. post sing. purgationes; potus ordinarius sit *lac coctum cum aq. tripl.* vel *decoct. alb.* Si morbus præfractior sit, detur *laudanum* 8. quaque hora etiam in majore dosi, & injiciatur enem. ex *lacte vaccin.* & *theriac. Androm.* ℥ß.

Methodus medendi.

 ubi

ubi vires *venæsectionem* non patiuntur, detur singulis matutinis bolus ex *rhabarb.* ℥ß. cum *q. s. diascordii* & *paregoricum* hora somni.

Infantes eodem modo tractandi sunt diminuta dosium quantitate. Methodus in *cholera morbo* (608.) in hoc quoque laudatur, ut & *diæta lactea*.

Vvillisii sententia.

Dysenteria incruenta.

Art. 633. Quamvis dysenteriæ vocabulum communi acceptatione alvi fluxum cruentum, sicut diarrhœa humoralem denotat; tamen morbus *Londinensis* anno 1670. Dysenteria appellabatur, incruenta licet. Fuit affectus ille subitaneus & frequenter absque manifesta occasione invadens; laborantes cum vomitu immani & sedibus crebris & aquosis cito in maximam debilitatem inque spirituum horrenda deliquia & virium omnium prostrationes redigebat. Novi plures pridie satis sanos, & valde robustos, intra xij. horas morbi hujus tyrannide adeo dejectos, ut cum pulsu debili & exili, sudore frigido, &c. jamjam moribundi viderentur, & quidem non pauci ab eo cito interibant.

Curatio.

Art. 634. Pro curatione hujus morbi nulla *evacuatio* juvabat; verum remedia tantum *cardiaca*, eaque calidissima commoda fuerunt, in tantum, ut *sp. vini* cum sacchar. parum deflagratus remedium populare & quasi *epidemicum* fuerit, atque in tali Dysenteria fere semper proficuum: etsi in altera cruenta indifferenter usurpatum sæpe noxium deprehenderetur. Ego exhibui satis feliciter *theriac. androm.* ℨiß. cum *julap. cardiac.* & ventriculo placentam ex *pane tosto* & *theriac.* illinito vinoque generoso immersam applicari jussi, aut loco *theriac. Androm.* pulv. seq. ℞. *Pul. e chel. cancr. comp. e contrayerv. serpent. virg. ana* ℨi. *cinnam. rad. tormentil. ana* ℨß. *croc. cochinel. ana* ℈j. *dos.* ℈ij.

Art.

Art. 635. De descriptione dysenteriæ vere *cruentæ Londinensis* vide authorem, *p.* 49. laborantes haud cito interibant, quin plures septimanas, imo interdum menses sanguinem quotidie in magna copia excernebant, &c. In his dejectiones fuerunt liquidæ, & sanguine diluto tinctæ, instar loturæ carnium, in aliis crassiores cruore saturatæ, ac insuper muco albicante, & non raro membranarum frustis refertæ, &c. de remediorum formulis consulendus est author. p. 50. & 52.

Dysenteria cruenta.

Ettmulleri sententia.

Art. 636. Dysenteria est diarrhœa cruenta. Hujus morbi tres sunt differentiæ. 1. Quando sine intestinorum vitio mero motu & impetu naturæ ex plethora sanguis bonus excernitur tanquam in fluxu *hæmorrhoidali*, scorbuticis familiaris est. 2. Quando sanguis tenuis & aquosus loturæ carnium similis excernitur, fluxus *hepaticus* dicitur, sed revera a vasis hæmorrhoid. internis provenit. 3. Tertia species dysenteriæ est, quando ob vitium intestinorum spasmodicum cum insignibus torminibus, & cum muco albescente, hinc cum purulenta materia *sanguis* ejicitur, atque hæc κατ' ἐξοχὴν dysenteria appellatur, diarrhea cruenta tormentosa, reliquæ species fere semper sunt absque torminibus. Est vel *benigna* sine febre & contagio, vel maligna cum febre & maxime contagiosa. In gradu acerbissimo *carunculæ*, (signum ut plurimum lethale) quæ excernuntur cum materia purulenta, quid sint explicatu obscurum est; non enim nisi in Dysenteria diuturniori fit intestinorum excoriatio, & forsan exulceratio aliqualis; adsunt aliquando *aphthæ*, & intestina ipsa *gangræna* afficiuntur, ex qua fere omnes, qui Dysenteria laborant, moriuntur. ,, Omnes qui Dy-
,, senteria moriuntur, (*teste Waldschmidio sphacelo* pereunt, ipsis intestinis *sphacelatis*; quod

Tres differentiæ.

Caruncula cum materia purulenta.

 ,, ob-

„ observatur triduo ante mortem, ubi sitis non
„ magis urget, & extrema frigent.

Curatio. *Art.* 637. Cura inchoanda est cum *opiatis* & *sudoriferis* & *absorbentibus*, præmissa tamen dosi *rhabarbari* semper in Dysenteria *benigna*, in *maligna* vero eadem methodus observanda est, ac in aliis febribus continuis *malignis*; tinctura *bezoardica* laudatur. *Astringentia* in principio malum exasperant, in declinatione locum habent cum cautela. *Venæsectio* & *clysteres* non conveniunt. Summa habenda est ratio *stomachi* externis & internis, uti in quibusvis alvi fluxibus. Priapum *cervi* tanquam specificum extollitur. Semper propinetur *gelatina* C. C. *pulv. cran. human.* & *usnea. Album græc.* pro pauperibus est insigne remedium, item succus *heder. terrest.* & *cydoniata*, *lac chalybeatum*, in quo *rad. symphit.* maj. coctum fuerit. *gum. Arab. trag.* &c. sed præ omnibus *sacchar. saturni*, & *viperina* (in Dysenteria *maligna*.) *Balsam. Peruv. aut terebin. in clysteribus* aliquando est proficuum. *Oleum lini* præsentaneam præstat operam. Accurate distinguendum est inter *flux. dysenter.* & *hæmorrhoid.* (1263.)

Remedia varia. *Art.* 638. „ De viribus rad. *ipecacoan.* est res
„ nota; sed præstat ejus *decoctum* propinare, quam
„ *radicem* in substantia. In Dysenteria *serum la-*
„ *ctis* fere specificum; *Bagliv.* 242. & alibi. *Ra-*
„ *dix ipecacoanhæ* præter vim *vomitoriam*, quam
„ obtinet, *sudores* copiosos excitare solet. Atque
„ in hoc (inquit D. D. *Freind*) quantum ego
„ conjectura assequi possum, præcipue consistit
„ egregia illa in Dysentericis affectibus virtus,
„ quam sibi præ aliis vomendi instrumentis ven-
„ dicat. Grassante Dysenteria (*inquit Dolæus*)
„ hoc unico medicamento plus centum feliciter
„ curavimus, *oleo*, scilicet, *amygdalar. dulc.* cum
„ succo *citri* commixto, sæpius de die assumpto,
„ præmisso tamen *rhabarbaro* tosto; *diaphoretica*
„ semper interponi debent in hoc morbo curan-

„ do,

„ do, inter quæ eminent *tinctura bezoardica* &
„ *mistura simplex*. *Nux moschata* est egregium
„ *antidysentericum*; prosunt *gelatin. C. C. ol.*
„ *rhabarbari*, *cydoniata*, &c. Fungosa substantia
„ nuclei lobos intercedens & separans exsiccata
„ & pulverisata in vino exhibita modica quan-
„ titate exercitum *Anglicanum in Hibernia* gra-
„ vissima Dysenteria medicorum omnium soler-
„ tiam eludente laborantem feliciter liberavit.
„ Raii Hist. plant. *J. Aubrey* communicavit.
„ Repetitis experientiis (inquit *Towne* in Tra-
„ ctatu de Morbis *Barbadæ*) sequens electua-
„ rium in Dysenteria successu felicissimo exhi-
„ bui; ℞. *Conserv. ros. rub.* ℥iß. *sperm. cet.* ʒj.
„ *cer. flav.* ʒiij. *ol. amygd. dulc.* ℥ß. *syr. e cort.*
„ *citr. q. s. m. f. elect.*

Alia nonnulla.

Art. 639. „ Sequentia quandoque locum habent,
„ *cataplasma stomach. decoct. Fracastor. enema*
„ *balsamicum* (expetitissimum plane remedium)
„ *enema de malicorio*; *enema ad tormina*; *epi-*
„ *thema stomach. fotus ad colicam*; *fotus stoma-*
„ *ch. tinct. rhabarb. Sennertus* de hoc morbo co-
„ piose & pulchre scripsit.

Tenesmus.

Art. 640. Tenesmus in genere est assidua cupiditas per alvum egerendi; parum mucosum, aut viscosum, aut cruentum aut purulentum, aut nihil omnino excernitur; pars affecta est intestinum rectum aut sphincter musculus. Tenesmus producitur a Dysenteria, hæmorrhoid. verm. ascarid. calculo in vesica, &c. Fotus *lactis tepid.* (cum *flor. sambuci* incoct.) tenesmum lenit. *Enem. emol. cum lumbric. terrest.* &c. incoct. (est exoptatissimum remedium) item enema ex *jure carn. vervecin.* &c.

Fluxus hepaticus

Art. 641. Fluxus *hepaticus* veterum est merum non ens, est enim fluxus *hæmorrhoidalis* e venis hæmorrhoid. vide *Dysenteriam*.

Remedia.

Art. 642. Conveniunt remedia *hæmorrhagias* supprimentia, imprimis *martialia*. Decoct. *e li-*

gnis (cum *aq. calcis*) *gelatina* C. C. item *passulæ majores*, &c.

COLICA BILIOSA.

Sydenhami sententia.

Colica biliosa.

Art. 643. Colica Biliosa est intestinorum dolor atrocissimus præ cæteris omnibus; intestina nonnunquam quasi injecta fascia constringit; nunc in punctum contractus quasi terebello perforat; subinde remittitur dolor, mox recrudescit paroxysmus, quem æger præsentiens vultu miserabili atque ejulatu ceu præsentem exhorret & aversatur. Sub initio hujus morbi non ita certo ad unum aliquod punctum determinatur dolor, atque in ejusdem progressu, neque tam crebra est vomituritio, neque alvus ita pertinaciter catharticorum vim eludit; quo autem magis augetur dolor, eo obstinatius in puncto figitur, vomituritio succedit frequentior, & major alvi adstrictio, donec tandem ab ineluctabili horum symptomatum vi totalis peristaltici intestinorum motus inversio (nisi maturius quis tulerit suppetias) atque *iliaca passio* procuratur. Quæ hoc morbo excernitur materia, sincera si fuerit atque ἀμιγής, viridis aliquando, aliquando etiam flava aut insoliti cujusdam coloris spectatur.

Quomodo a nephritide distinguitur.

Art. 644. A *nephritide* sic distinguitur. 1. Dolor nephriticus fixus in rene est, & ab eo ad testem exporrigitur secundum longitudinem ureteris. Colicus vero vagus est & cinguli instar medium ventrem affligit. 2. A pastu Colicus dolor augetur, nephriticus potius imminuitur. 3. In Colico dolore ab excretione per alvum & vomitum majus levamen emergit, quam in nephritico. 4. In dolore nephritico urina primum clara & tenuis, postea aliquid subsidet, & tandem arenulæ aut lapilli excernuntur: in Colica urinæ in initio crassiores existunt.

Art. 645. Ad curam rite instituendam *sanguis e brachio* paulo liberius quamprimum educatur, & post horas iij. vel iv. *anodynum* exhibeatur: postero die *catharticum lenitivum* & interposito die uno ad tertiam vicem propinetur. *Aq. epidem. mirab.* vel quæcunque alia *cardiaca*, postquam longo morbo vires plurimum exhaustæ fuerint, aliquando mirum in modum juvant. Equitatio, quemadmodum in pluribus morbis chronicis quod maximum est præstat, hic quoque cæteris non proficientibus curationem nonnunquam absolvit. „ Aliud exercitii genus in hoc affectu equitatio- „ ne longe efficacius in *Barbada* habemus (in- „ quit *Tovvne*) viz. *navigatio circa insulam*. Vi- „ di quosdam in deploratissimo infirmitatis statu, „ cum aliam qualemcunque gestationem ferre non „ potuerunt, hac ratione, ultra quam quod cre- „ dibile est, restitutos.

Methodus medendi.

Purcellii sententia.

Art. 646. Colica est dolor ventris atrocissimus, quandoque totum abdomen occupans, aliquando ad unum punctum determinatur cum cruciatu quasi terebrante, interdum de loco in locum immutatur, nonnunquam videtur sensatio tamquam viscerum cum funibus simul correptorum; intumescit aliquando totus venter ita, ut quasi disruptus esset; alvus ut plurimum clausa est, urina pauca redditur; atque hæc sunt symptomata usitatiora; accidunt etiam aliquando graviora, febris, in ore sapor acidus vel amarus, vomitus, ructus, urinæ ardor aut suppressio, icterus, pulsatio magna in abdomine, sensus frigoris in eodem, umbilici intus retractio, vel protrusio ejusdem extrinsecus, materia flava vel viridis per alvum ejecta sine levamine, excrementa alvina levissima & ventosa, instar stercoris bovini, urinæ supernatantia. Colica frequenter in *paralysi*, *epi-*

Morbi descriptio.

lepsia, arthritide, hydrope, rheumatismo, aut *tabe* terminatur. Dolores Colici sunt aliquando in *peritonio*, qui frequenter lethales evadunt, ut etiam in *pancreate*; vide locum *p.* 27. & 30. *Spigelius* affirmat se nullum unquam dissecuisse ex Colica mortuum sine intestinorum inflammatione.

Causa varia. *Art.* 647. Causæ colicæ frequentiores sunt cruditates, flatus, alvi adstrictio, humores acidi in sanguine, bilis acrimonia, herniæ, abscessus interni & latentes, ulcera, cancri, &c. concretiones lapidosæ in pancreate, hepate, liene, intestinis vel ventriculo, insertio ductus cholidochi in ipsum ventriculum (vel pilorum,) luxatio cartilaginis xiphoidis, constitutio aeris maligna, unde Colica *epidemica*, affectiones nephriticæ, & postremo obstructiones & tumores strumosi in glandulis intestinorum (& mesenterii) Colicam producunt; hi dolores sunt magis fixi, diuturni, nec adeo acuti; *cathartica* & *enemata* minus prosunt. De structura & situ *coli* vide locum *p.* 66.

Curatio. *Art.* 648. Curatio inchoanda est cum *venæsectione*, si adsit calor insignis vel inflammatio, vel febris vel ingens humorum affluxus. ℞. *Decoct. capit. ovin. vel pedum vitulin. vel intestin. vervetin.* ℥x. *ol. oliv.* ℥iij. *m. f.* enema. In frigidioribus enema *ex ol. oliv. vel lini & vino Canarin.* item cum *ol. rut. cham. junip.* &c. cum fructu injiciuntur. Si hæc alvum non subducunt, ad fortiora deveniendum est. N. B. Sed notatu di-

Nota bene. gnum est, experientia abunde testante, quod immediate post *venæsectionem* clysmata vel *lenissima* promptius operabuntur, quam fortissima ante sanguinis missionem. In acerbissimis torminibus cum vomitu, &c. *Laudan.* gr. iv. vel v. in *clystere* dolorem in instanti leniunt, quum idem remedium

Colica habitualis. per os nullum omnino afferat auxilium. In Colica *habituali* pannus laneus mollis & subtilis immediate supra cutem ventris continuo gestandus a *Galeno* & aliis multum laudatur, tanquam fomen-

mentatio perpetua. „ Virtutes *aquarum sulph.*
„ *Bathoniens.* (extra paroxysmum) *equitationis*,
„ &c. sunt satis notæ. Commendatur jusculum
„ *cancrorum fluviatilium*: & *radix allii* pro pau-
„ peribus. Interdum exhibeo *oleum seminum a-*
„ *nisi* larga quantitate viz. à gr. 40. ad 100. in
„ pauco saccharo vel aliter cum magno levami-
„ ne, præcipue in Colica à causa frigida oriun-
„ da. Semen anisi vocatur ab Helmontio *Solà-*
„ *men intestinorum*.

Baglivii sententia.

De aphonia & paralysi ex colica.

Art. 649. In Colica Biliosa succedit frequenter *aphonia* & vox rauca, & per totum fere morbi decursum durat. In Colica pertinaci si sudor copiosus & universalis superveniat labefactis & resolutis viribus, brevi *paralysin* expectato; cave igitur ne *opiata* copiosius in ea exhibeas.

Remedia nonnulla.

Art. 650. Antidotum Colicæ est *chamæmelum*, a quacunque causa oriatur. Quando *opiatis* uteris, semper adde *castoreum*, nam & opii narcosin corrigit & doloribus medetur. In pertinaci malo conducit iter aliquod ut corpus plurium dierum *equitatione* excitetur, fibræque mesenterii longo dolore laxatæ pristinas resumant oscillationes ad morbosas impuritates e mesenterii sinu eradicandas expellendasque. Valde prodest *semicupium* in graviori casu, & in ipso ileo.

Vuillisii sententia.

In colica mesenterium primario afficitur.

Art. 651. Pars primario affecta in Colica videtur esse *mesenterium*, quod est valde sensile, & humorum nervosi generis affluxionibus plurimum obnoxium, & hinc dolores lumbares atrocissimi, in quantum scilicet nervi quidam insignes lumbares mesenterii plexum nerveum maximum ingrediuntur. Transitus a Colica ad *paralysin* indi-

indicio est materiem morbificam non per arterias sed nervos deferri, ejusque sedem non esse intestinorum tunicas, sed *mesenterii* plexus nerveos.

Curatio. *Art.* 652. ♃ *Fol. malv. utriusque mercurial. parietar. ana m. iv. flor. sambuc. cham. melilot. ana m. ij. caput vervecin. discissum*; coquantur in *q. s. aq. font.* colatura usurpetur pro fotu cum stuphis laneis calidissime intinctis & expressis atque vicissim applicatis repetendo quoties dolores intensius urgebunt. *Omentum agninum aliave brutorum viscera calentia* abdomini imposita & subinde mutata dolores interdum mire sedant. Præ aliis quibuscunque remediis aquæ *acidulæ minerales ferratæ*, æstivo tempore per mensem epotæ, juvamen maximum conferre solent, & reliqua alterantia longe superant. *Tinctur. antimon.* & *succini* locum habent.

COLICA HYSTERICA.

Sydenhami sententia.

Colica Hysterica Morbi descriptio. *Art.* 653. „ De Colica Hysterica apud nullum „ authorem uspiam legimus audivimusve ante ac- „ curatissimum *Sydenhamum*. „ Imprimis cavendum est, ne symptomata fœminis hystericis familiaria ab aliis, quos sæpe æmulantur, morbis diagnosi errante putentur oriri. Colica *hysterica* biliosam nonnunquam mentitur, comitem habet dolorem circa cordis scrobiculum, regionem ventriculi & paulo inferiorem, sequuntur humorum viridi aut flavo colore per vomitum ejectiones & animi dejectiones maximæ; post diem unum vel alterum facessit dolor, a levissima vero animi commotione revocatur.

Curatio longe diversa quà colicæ biliosæ. *Art.* 654. Cura radicalis a cap. de *hysterica passione* petenda est. Nec *venæsectio* nec *catharsis* locum habent; nam malum exasperant, immo nociva sunt ipsa *enemata lenissima*; quippe hic morbus

bus a spirituum *ataxia* potius quam vitio humorum nasci videtur: Ideoque præmissis aliquot haustibus *liquoris possetici*, iisque per vomitum rejectis, statim ad *laudanum* confugiendum est, & in usu ejus persistendum. Aliquando tamen in fœminis sanguineis humorumque copia oppressis vel phlebotomia vel catharsi vel utraque *anodyno* via aperienda est. In *icterum* interdum transit, qui plerumque sponte sua sensim facessit; sin longas moras nectat, remediis *ictericis* fugandus est; observandum solummodo occurrit, quod e catharticis *rhabarbaro* solo utendum.

Colica Pictonum.

Art. 655. Colica *Pictonum* est species quædam, quæ degenerare solet in *Paralysin*, & motus omnimodam manuum ac pedum depravationem, inquam hoc nomine *Riverius* in cap. de Colica indigitat; & apud *insulas Caribum* notissima est, utpote quæ magnam vim hominum infestat. Hunc dolorem atrocissimum sanat *balsamum Peruvianum* frequenter ac magna dosi exhibitum, viz. gt. xx. xxx. vel xl. sacchar. albo instillatum bis vel ter in die: at *paralysis* huic remedio haud cedit. *Galbanetum* pro usu externo.

Balsamũ Peruvian.

Towvnei sententia.

Colica nervosa.

Art. 656. Colica nervosa seu convulsiva est affectus adeo frequens in *Insulis Caribiensibus*, ut in numero morborum *Endemicorum* jure merito habenda sit. In medicorum scriptis *Colica Pictonum* nuncupatur, quia *Pictavii* est frequentissimus; in insula vero *Barbadæ* vulgo audit *the dry Bellyach*. Inter universas calamitates humanum genus affligentes, ne una quidem tanta acerbitate homines excruciat, ac hæcce Colica. Frequenter malum inchoare solet in uno puncto ventris, indeque latius diffunditur, ita tamen, ut omnia viscera, a pyloro ad anumusque, ad istum locum, tanquam *ad miseriarum commune centrum* miro

cru-

cruciamine contrahi videantur. Omnimodi sentiuntur dolores, urentes, lancinantes, mordentes, pungentes, &c. Multifariæ hujusmodi torturæ ægrum exercent, ad dies fortasse 8. 10. vel 14. alvus interim pertinaciter constipata est, urina pauca, vires fere exhaustæ, extrema frigida; adsunt etiam sudores gelidi, præcordiorum anxietates, animi deliquia, angores, desperationes, & similia, donec tandem dolorum atque ægritudinum oneri succumbit.

Causa. *Art.* 657. Causæ præcipuæ hunc morbum atrocem producentes sunt acerborum ac immaturorum fructuum comessatio, nimia liquoris perniciosissimi ingurgitatio, quem vocant *Rum-Punch*, ex spiritu sacchari ardentissimo & succo limonum sylvestrium, &c. compositum (vid. Tractat. de Venenis Art. 1633.) & inclementia aëris nocturni itinerantibus si ante crapulam edormiverint, &c. Cessante aliquanto doloris vehementia ægrotus perturbationem quandam per spinalem medullam sentit, qua brachiorum ac crurum nervis propagata, imbecillitate statim sensim afficiuntur, indies crescente, donec brevi *in paralysin confirmatam* desinit. „ Unde *Vvillisius* conjecturam fecit „ transitum a Colica ad paralysin indicio esse ma„ teriam morbificam non *per arterias*, *sed nervos* „ deferri, ejusque sedem non esse intestinorum „ tunicas, sed *mesenterii plexus nerveos*. (651.)

Curatio. *Art.* 658. Methodus medendi hunc morbum gravissimum & paralysin præcavendi a catharsi primario incipienda est ad pertinacem alvi adstrictionem subigendam. In hunc finem cathartica leniora forma liquida frequenter repetita optime conducunt, fortiora spasmos adaugere solent, & *Ilei* periculum intentare. Verum propter affectiones intestinorum spasmodicas consultum erit imprimis *Paregoricum* propinare. Opiata paralysin accelerare nonnulli opinantur, sed longe errant; indubitata experientia doctus larga manu illa non mo-

modo innocue sed semper cum fausto successu exhibui. Sequenti methodo cum prospero eventu frequentissime processi: ℞. *Pil. Matth.* gr. viij. *vel* x. *castor.* gr. iv. *opobalsam.* q. s. f. *pil.* statim capiend. deinde elapsa semihora, ℞. *Mannæ opt.* ℥ß. *crem. tart.* ʒij. *syr. rosar. solutiv.* ℥j. f. *mistura* in haustul. tepid. juscul. avenac. sumenda & 3. horis repetenda, donec alvus soluta fuerit; in intervallis *pil. Matth.* gr. iv. exhibere soleo, vel, si vomitus vehementius urgeat, sequentem haustum ℞. *sal. absynth.* ℈j. *opii purissim.* gr. j. *vel* gr. iß. *aq. menth. fort.* ℥j. *syr. limon.* ʒß. *m.* Enema quoque cum balsamicis 4. quaque hora injiciendum est; sequens etiam fotus abdomini usui esse potest; ℞. *Fol. cham.* ℥iij. *bacch. junip. laur. ana* ℥j. *coq. in aq. font.* ℔v. *ad* ℔iij. *sub finem addendo sem. carui, fœnic. anis. ana* ʒß. *colatur. add. opii* ʒj. *sp. sacchar.* ℔j. *m.* *Semicupium* doloribus mitigandis quandoque nonnihil prodesse observatum fuit. Morbi vehementia in hunc modum subacta ad purgantia efficaciora, *mercurialia* scilicet, deveniendum est; ℞. *Calomel. pil. coch. min. ana* ℈j. *opobals.* q. s. f. *pil.* mane sumend. & quotidie repetend. donec dolor penitus remiserit, & alvus satis solubilis evadat. Deinceps *balsamum Peruvianum* ad ℈ij. vel ultra 6. quaque hora sacchar. crystal. instillatum vel aliter exhibeo, & rarissime spem meam fefellit. Est & aliud insigne medicamentum apud nos divini numinis favore in hac insula sponte productum, nempe *Pisselæum Indicum*, huic malo valde proficuum, prædicto balsamo adhuc efficacius, nisi quod quibusdam stomacho non adeo gratum sit; dosis ʒij. ter in die per longum tempus, donec morbus penitus subigatur. Nec datur præstantius remedium pro usu externo quam dictum *Pisselæum*, cum æquali vel dupla quantitate *sp. sacchari* commistum, pro vertebris dorsi & artubus illinendis, quandocunque paralyseos sit levissima suspicio: hæc vero cum

Pisselæum Indicum.

cum formata sit & confirmata, nulli remedio, quod scio, cedit; nisi forsan *aquæ Bathonienses in Anglia* tanto malo succurrere valeant. „ Immo „ in hoc ipso casu valere novi.

Ettmulleri sententia.

Colica biliosa, &c.

Art. 659. Dolor punctorius & terebrans acerbissimus sentitur in hypochondrio sinistro, aliquando sed rarius in dextro; in utroque colon facit angulum satis acutum in curvatura; dolor contortionis, lacerationis; & vagæ lancinationis oritur ex spasmodica intestinorum contractione, & plerumque adest in Colica nephritica; dolor rodens & vellicans vermes indicat, dolor pulsans intestinorum inflammationem. Mulieres interdum sub difficili mensium fluxu patiuntur tormina gravia abdominis; quædam post partum (& ante etiam aliquando) dolore Colico laborant, in utroque casu plerumque ex abdominis & intestinorum *convulsione*.

Ad causam antecedentem respiciendum est.

Art. 660. In omnibus intestinorum torminibus tam humorosis quam convulsivis habitualibus, quoad causam antecedentem, respiciendum est imprimis ad *acre acidum* plus minus *austerum*, plus minus *viscidum*, vel ex stomacho ad intestina delatum, adeoque ab assumptis vel vitiosis, vel vitiose digestis eo distributum, vel in plexibus nerveis mesenterii vicinisque locis membranosis pertinaciter hærens, & a quacunque causa externa excitatum.

Semper attendendum est ad speciē Colicæ.

Art. 661. In Colica hysterica sensus globi, in abdomine moti, quem mulierculæ & medici ignorantes pro uteri habent motu, est *plexus centralis mesenterii maxime convulsus*, in viris quandoque accidens. Attendendum est præ omnibus, an Colica sit *humorosa*, an *convulsiva*, an sit *accidentalis* vel *habitualis*, an sit *scorbutica*, *hysterica*, vel *alia*. Clysmata terebinthinata in Colica *convulsiva* sunt optima.

Art.

Curatio.

Art. 662. In Colica *humorosa*, ubi pertinaciter hærent stercora, convenit enema ex *ol. sem. lini* & *raparum* & *sal gemmæ* ad ℥j. vel ij. alias enema emolliens & carmin. ex *urina pueri* in affectibus intestinorum *flatulentis* etiam cum *terebinth.* aliquando. Si dolor Colicus sit nimis acerbus prius est mitigandus, quam *purgantibus* proritetur alvus. *Ol. amygd. dulc.* & *sperma ceti* in Colica *convulsiva* est remedium proficuum, & *gum. ammoniacum* in *humorosa*. Succus expressus *stercoris equini* est præsentaneum remedium contra Colicam, *p.* 1061. (vide locum) speciatim in Colica *convulsiva*. Decoctum *flor. cham.* in quacunque Colica maxime laudatur, tanquam specificum, & pene infallibile remedium; *sacchar. saturni* est remedium singulare. Pro usu externo *ol. cham. succini junip. ol. petra, galbanum, empl. fotus*, &c. vid. locum *p.* 181.

Diagnosis ex urina, &c.

Art. 663. In Colica, si urina sit tenuis & aquosa, morbus est ut plurimum *nephriticus* (aliquando *hystericus*;) si valde colorata, *scorbuticus*; si respiratio sit difficilis & præcordia perturbentur, *hystericus*. In graviori casu clysma ex *fumo nicotianæ* est remedium dolorem mitigans & alvum laxans.

Foresti sententia.

Vires sal. gemmæ.

Art. 664. In Colica stercoracea aut a pituita viscidiore nunquam obliviscatur medicus *sal. gemmæ*: nam hoc est expertissimum ad resolvenda stercora & mucilagines crassas; *Forest.* l. xxj. vid. etiam mess. med. spargyr. sub tit. *sal. gem.*

Remedia varia.

Art. 665. „ Consulendus est *Boerhaave* in his „ affectibus (uti in fere omnibus) tanqaam ora- „ culum. ♃. *Flor. cham.* miß. *coq. paulisper in* „ *aq. brion. comp.* ℥iv. *in colatura dissolv. ol. mac.* „ *per express.* ʒß *syr. de mecon.* ℥ß. m. f. haustus „ calide sumend. ad dolores leniendos in praxi no-

„ stra

„ stra frequentissime. Decoct. *fol. malvæ* pro pau-
„ peribus præcipue in colica *neuphritic. Vualdsch-*
„ *midii* experientia constat *avenas calidas* in sac-
„ culo regioni ventriculi impositas vim habere dis-
„ solvendi ac discutiendi. *Allium condit. zinzib.*
„ *condit.* (in frigidioribus) *empl. e bacc. laur. e*
„ *Cymin.* &c. *Pharm. Lond. Enema colic. enem.*
„ *hyster. enem. tereb. fotus ad colic. fotus spirituo-*
„ *sus, mistura hyster. spirituos.* „ sunt remedia usu
comprobata.

ILIACA PASSIO.

Ettmulleri sententia.

Iliaca Passio.

Art. 666. Ileos sive Iliaca Passio est motus peristalticus intestinorum inversus cum dolore circa umbilicum intensissimo; excrementa alvina motu retrogrado per os ejiciuntur ex obstructione alvi contumaciori. Appellatur *Convolvulus* & *Chordapson*. Quoties in sequiori sexu morbum Iliacum observare contigit, *Herniam* adesse tuto fere prædicere possumus, quamvis ob exilitatem ipsæ patientes non observare soleant. Opinio de convolutione intestinorum est falsa; ingressus vero superioris intestini in inferius, & contra, est satis frequens. Dubium est an inflammatio intestini sit causa obstructionis ejusdem vel contra. Morbus gradatim progreditur, in principio nil descendit per inferiora, abdomen sensim durescit & tumet; ægri nauseant & vomunt primo ingesta, deinde recrementa flavescentia (& pituitosa) & tandem excrementa alvina. Adsunt lipothymiæ & anxietates inexplicabiles, sudores frigidi (extremorum frigus) urinæ suppressio; vires languescunt, singultus supervenit, qui prodromus est convulsionis, & epilepsiæ, & ipsius mortis. Plures intereunt, quam convalescunt. Si dolor sit acutissimus, & subito sine causa manifesta deficiat, signum est gangrænæ.

Art.

Curatio.

Art. 667. *Venæsectio* celebranda est in initio, si adsit febris vel insignis calor. *Cathartica* sunt fugienda, quoniam vomitoria evadunt; non prius securitas promittenda est, quam sequitur alvi profluvium sponte vel arte provocatum. Ægri *analepticis* & *cardiacis* sunt sustentandi. *Ol. amygd. dulc.* cum jusculo pingui, item *Sperma Ceti* in decocto *raparum*. Deglutitio *globulorum* aut *argenti vivi* nil prodest, sed potius malum exasperat, ubi adest intestini inflammatio, gangræna, vel hernia, vel ingressus intestini superioris in inferius. *Dos. argenti viv.* est ℥iij. vel iv. ad ℔ß. & amplius, & exitus ejus per clysteres omni studio promovendus est; aliquando non ante aliquot dies redditur, interdum *salivationem* movet.
„ Exemplum affert alicujus mercurii ℔ij. per octiduum in corpore habentis & convalentis, sed non sine salivatione excitata. Mulieri in sectione de Lumbricis memoratæ (*Art.* 691.) gravissima passione iliaca correptæ enema lacteum statim injiciendum præscripsi, & elapsis duabus horis haustum hypnoticum capiendum; & deinceps post duas alias horas largam dosin pil. ex duobus cum calomel. ℈ß. hæc nihil proficiebant; die proximo excrementa alvina per vomitum ejecta sunt; largam quantitatem olei amygd. dulc. in brodio tenui potandum jussi, & linimentum ventre illinendo usurpandum, & sub noctem enema cum vin. benedict. ℥iv. injiciendum; nihilominus nihil per inferiora descenderat, sed jugiter sursum omnia. Die 4. sudores frigidi superveniebant, viribus fere exhaustis; itaque argenti vivi ℥iij. propinavi & trihorio post tres alias uncias; elapsa deinde hora una vel altera *ingentem lumbricum* evomebat & bis per inferiora purgata est, & in futurum alvus satis soluta manebat; argentum vero vivum (quod mirum videatur) non ante finem 7. vel 8. dierum redditum est; nihil tamen mali mulieri exinde obve-

„ niebat: hæc enim etiam nunc post quatuordecim „ annos vegeta vivit. „ Omentum ovis recens mactatę calide in abdomen impositum mirum in modum dolorem lenit; laudatur etiam cataplasma *ex pomis putridis Borsdorffianis* cum tantillo *croco*, vel ex *stercore ovillo* cum lacte cocto; p. 120.

Sennerti sententia.

Miserere mei. *Art.* 668. Barbari superioribus sęculis Iliacam Passionem *miserere mei* vocabant, quoniam malum est commiseratione dignum: in hoc morbo clysteres, imo & glandes vomitu rejiciuntur ob motum intestinorum inversum, ideoque aliquando intestinorum viæ in ileo non penitus præcluduntur. Signum hujus morbi proprium est, quod nihil descendit per inferiora; accidit plerumque vomitus bilis & pituitæ, frigiditas totius corporis, dolor plurimus, spirandi difficultas, &c. & morituris sudor frigidus. Omnis Ileus periculosus; rarissime convalescunt, qui stercus per os ejiciunt.

Curatio. *Art.* 669. Venter foveri debet *decoct. emol.* & *linimentis* inungi. Oleum *amygd. dulc.* & *juscula pinguia* ore sumenda sunt, & quamvis semel atque iterum talia vomitu rejiciantur, continuandus tamen est eorum usus ad fibras relaxandas. *De causis consulatur author.* A tribus potissimum causis exoritur, ab inflammatione, ab aliis tumoribus & exulceratione, & denique a fæcibus induratis, & de quibus singulatim consulendus est author p. 429.

Barbetii sententia.

Causa proxima. *Art.* 670. *Fabricius Hildanus* observavit principium & originem hujus affectus fuisse circa *Intestinum Cæcum*; ego vero existimo valvulam in principio coli primum ex intestini cæci inflammatione adeo contrahi & constringi, ut plane nihil

per-

permeare possit. In omnibus fere hoc affectu extinctis dissectis accuratiores invenerunt, vel intestini gangrænam, vel tenuis intestini coarctati ingressum in partem proximam flatu prius turgidulam. Si gangræna jam aderit, cognoscitur ex eo, quod dolor statim cesset. *Omentum* & etiam *ipsa intestina* ex vivo animali quam calidissime abdomini applicari possunt multo cum levamine. Convenit *venæsectio* in initio, si malum ab inflammatione oriatur; ,, Immo in corporibus robustis nunquam omitti debet.

Gangræna morbi causa.

Art. 671. ,, Plures ab ileo defunctos aperui, ,, & intestini cujusdam inflammationem & sphacelum fere in omnibus, & morbi & mortis causam fuisse deprehendi. *Vvillis*. Sæpius in hoc ,, morbo defunctis (inquit *Dolæus*) intestina plane vacua invenimus; unde manifestum est sæpius spiritus animales peccare.

Sydenhami sententia.

Methodus medendi.

Art. 672. Ventriculus primo loco præ omnibus corroborandus est, & vomitus, si fieri possit, sistendus; ideoque *sal. absynth.* cum succo *limon.* præscribo (subinde) sumend. intermediis vero temporibus exhibeo coch. aliquot *aq. menth. stillat.* sine alio quovis additamento. Dum hæc fiunt *catulum viventem* nudo ventri indesinenter accumbere jubeo, dolore hoc modo profligato, exhibeo *Pil. coch. maj.* ℥j. *in aq. menth.* dissolut. quam etiam *aquam* (quo certius vomitus recursum prævertam) toto catharseos tempore injungo. Victus sit tenuis per totum morbi decursum, & decumbat æger in lecto, donec convalescat. Usum *argenti vivi* & *globulorum* author minus probat.

Curatio.

Art. 673. In hoc affectu quotcunque cathartica propinaveris, ea statim emetica fiunt; ideoque *vena brachii* tundenda est & *fumus nicotianæ* (de

hoc vid. *Fulleri* enema *oleos. amar.*) in intestina instandus est quam validissime (omnium enematum, quæ mihi innotescunt, hactenus efficacissimum esse duco) idem quoque post moram aliquam reiterari potest. Hoc successu carente, necesse est *catharticum fortissimum* exhibere, sed præstat hora una aut altera *paregoricum* propinare, ut sub *laudani* tutela *catharticum* retineatur, & suo munere defungatur. Sched. mon. p. 48. De usu follis, &c. vide enema *oleosum amarum Fulleri*. *Fotus ad colicam*, *fotus spirituosus*, *mistura corallata*, omnia ad colicam quandoque in usum veniunt. Demulcendis doloribus convenit semicupium. In Ileo *stercore vaccæ* quam recentissimo universa ventris regio emplastretur; hoc etenim remedio, aliis nihil proficientibus, viam intestinorum aperui (*inquit Zacutus Lusitan. in praxi admiranda*)

Historia. *Art.* 674. „ Infans vix semestris a nativitate „ perfecte valens & vegetus subito in gravissima „ ventris tormina lapsus est; subsecutæ sunt vo- „ mitiones enormes, nihil omnino per inferiora „ descendente, præter exiguum sanguinem. Ad in- „ fantulum succurrendum omnem operam ac stu- „ dium navavi, sed frustra; nam triduo expira- „ vit. Abdomine aperto intestina omnia usque ad „ inferiorem Ilei partem flatibus valde distenta „ invenimus, & jejunum leviter inflammatum: „ jamque paulo inferius morbi sedes in conspe- „ ctum venit: portio etenim Ilei, *sex digitos lon-* „ *ga*, (quod prodigiosum erat in subjecto tam „ parvulo) in *coli* cavum, *cum mesenterio adjun-* „ *cto*, collapsa est; pars affecta in tumorem at- „ tollitur tunicis intestinorum incrassatis, nigri- „ cantibus, gangrænosis, & quibusdam in locis „ sphacelatis per totius involutionis tractum, un- „ de intestinorum *oppilatio insuperabilis*, quæ in- „ star Polypi visa est. En luculentum exemplar „ *Passionis Iliacæ* perfectissimam morbi ideam

„ com-

„ complectens in infante nondum semianniculo ;
„ quod rarissimum esse credo.

LUMBRICI.

Sennerti sententia.

Vermium species varia.

Art. 675. Lumbricorum tres sunt species frequentiores. viz. *teretes* sive *rotundi*, *lati*, & *ascarides* (ex ovis insectorum oriuntur) ; aliquando sed rarius vermes anomali ejiciuntur, cornuti scilicet, hirsuti, quadrupedes, multipedes, bicipites, tricipites, cauda bifurcata præditi, &c.

Vermes in variis corporis partibus.

„ Præter vermes intestinales, sunt & alii, omnes fere corporis partes incolentes, uti vermes *dentales*, *gingivales*, *rhinarii*, *pulmonarii*, *cardiaci*, *sanguinarii*, *urinarii*, *cutanei*, *umbilicales*, *elcophagi*, vermes in *hepate*, in *saliva*, &c. Sed hi omnes non nisi in statu morbido inveniuntur.

Teretes.

Art. 676. „ Lumbrici teretes sunt frequentissimi & satis noti, Lumbricis terrestribus similes, nisi aliquanto albidiores sint.

Lumbrici lati descripzio.

Art. 677. Lumbricus latus, tænia a *Plinio*, *Platero*, &c. appellatus, est instar fasciæ duarum vel trium ulnarum, aliquando longior, geniculis transversis per totum divisus. *Nicolaus Andry* affirmat unum esse tantum in corpore, unde *solium* appellatur. Ast Mr. *Hageunot* tæniam in ventriculo felis aliamque in duodeno reperit. Memoir. de l'Acad. Vol. xvii. p. 484. Et Mr. *Geoffroy* tæniam in tinca pisce duos pedes & amplius longam observavit. Hist. de l' Acad. Vol. xiv. p. 50. hunc Lumbricum in cane ipse vidi tres circiter pedes longum ; ideoque in aliis animantibus præter hominibus generantur.

Latus Lumbricus.

Art. 678. Latos Lumbricos qui habent, appetentia cibi nimia laborant, ac nisi cibus offeratur, dolor & morsus in ventre percipiuntur, &c.

Certissimum vero signum est, quod cum alvi excrementis corpuscula quædam *cucurbitæ* seminibus similia excernuntur. Hi difficulter necantur; commendatur *rad. filicis* ad ℥ij. & decoctum *corticis rad. mori*.

Remedia ad Lumbricum latum. *Art.* 679. „ Ad *latos* Lumbricos educendos adhiberi debet *vomitus ex oleo*, non ex *radicibus*, „ & alia die *clystere* utendum admixta *nitri* parte „ vel *salis*; danda etiam *aqua salsa* potui, aut „ *glycyrrhizæ radicis* decoctio aut similiter incocta *glycyrrhiza*.

Ascarides *Art.* 680. „ Ascarides sunt tenues Lumbrici, „ filorum particulas referentes, qui in parte inferiori crassorum intestinorum, & juxta sphincterem musculum residere solent.

Remedium singulare. *Art.* 681. „ Signum pathognomonicum *ascaridum* est pruritus in ano vix tolerabilis; ægrotantes aliquando *syncopen* patiuntur, & frequentissime *tenesmum*. Ad *ascarides* facit experimentum Aetii, suppositorium scilicet formatum, e „ *carne veteri salita*, pinguedine derasa.

Fulleri sententia.

Ascaridum Curatio. *Art.* 682. Ascarides sunt quidem gens pusilla, sed expugnatu difficillima; namque licet omnes ad unam enematis vim exterminarentur, nova tamen & numerosa proles ab ovulis in recto depositis mox nascetur. Ideoque non tanti erit parentes solos proscripsisse; nisi insuper & nati, & semina etiam ipsa radicitus extirpentur, & ejiciantur. Hocque optime fiet, si postquam ascarides jam disparuerunt, non statim a remediis absistamus, sed tertiis quartisve diebus per aliquot vices, ac deinde semel in hebdomade hujusmodi deturbantia enemata repetamus; quod nemo authorum hactenus notavit. Ideo minime dubitandum est *enema amarum* seq. ℞. *Rad. serpent. virg. contus.* ℥j. *pulp. colocynth.* (*in nodulo ligat.*) ℈j. *herb. tanacei.*

Enema amarum.

cet. summit. sabin. ana Mß. *coq. in aq. font. q. s. ad* ℥vj. *colatur. add. ol. hyperic.* ℥ß. *ol. chym.* ʒß. *spec. hier. picr.* ℈ß. *m.* singulis noviluniis injectum, & per aliquot menses repetitum, ascarides inter-
,, empturum, exterminaturum, & funditus dele-
,, turum esse.

Symptomata a lumbricis.

Art. 683. ,, A Lumbricis vomitus, cardialgia,
,, syncope, singultus, vocis privatio, tormina in-
,, testinorum, capitis dolores, sopor gravis, de-
,, liria, moeror, tristitia, febres, angina, pleu-
,, ritis, & alia innumera gravia symptomata.

Remedia vermifuga varia.

Art. 684. ,, In genere *amara* fere omnia sunt
,, *vermifuga*. Privatim pulv. *cort. aurant. mercu-*
,, *rialia*, *Æthiop. min. mercur. dulc.* &c. *muscus*
,, *corallin. ens veneris*, *semen Sanctonici* in vino
,, clareto est anthelminthicum insigne, *Floyer.*
,, Decrescente luna vermes sunt aggrediendi. *Pulv.*
,, *colocynthid.* cum *felle bovin.* subact. cum gut.
,, aliquot *ol. absynthii* umbilico applicatus, Lum-
,, bricos pellit. Ad *ascarides* necandos enemata
,, cum *colocynthid.* incoct. *mercurialia*, &c.

Baglivii sententia.

Vermes anomala & insolita symptomata sæpe pariunt.

Art. 685. Quod ut plurimum homines ex improviso, & sine ulla causa manifesta, & signis alios morbos comitantibus, in subitum vitæ discrimen incidunt, & cadunt veluti *apoplectici* cum extremitatibus frigidis, pulsu exilissimo (qui fere semper signum est vermium latentium uti & singultus) aphonia, quandoque improvisa mania, tunc de vermibus dubitandum, in tali casu nil potentius est, quam statim dare cum brodio gr. xij. *merc. dulc.* & gr. v. *scamon. sulphurat.* in adultis. In pueris vero minoretur dosis, vel potius detur *mercurius crudus* ad magnitudinem pisi cum brodio, nam erit ad miraculum. *Chesneau.*

Nota bene.

Art. 686. ,, Probe notandum est, quod nullum
,, tam peregrinum sit symptoma, tamque Δαιμω-

„ νιαγὸν, quod vermes excitare non possint. Hor-
„ renda quidem symptomata quandoque a vermi-
„ bus exoriuntur, ut non raro ex incantatione
„ produci vulgo credantur. Periti medici multa
„ adstantium admiratione cacodæmona non raro
„ ejiciunt.

Ex vermibus epilepsia, mania, moria.

Art. 687. „ In praxi quotidiana horrenda hu-
„ jusmodi symptomata a vermibus excitata vidi-
„ mus. Homo quinquagenarius subito in gravis-
„ simam *Epilepsiam* lapsus est, & intra decem
„ dies sex vel octo violentissimos insultus cum
„ horrendis spasmis passus est; deinde in *maniam*
„ incidit per diem unam aut alteram, & postre-
„ mo in *moriam* & fere omnium rerum *oblivio-*
„ *nem*. Die 16. Lumbricum mortuum excrevit,
„ & sensim pristinam sanitatem nactus est, nisi
„ quod *memoriam* nunc biennio post nondum in-
„ tegre recuperavit.

Cæcitas.

Art. 688. „ Adolescentula quædam febre vermi-
„ nosa laborans stupendis motibus convulsivis cor-
„ repta est, unde *visum* penitus amisit, & luce
„ orbata ad quatriduum mansit, interim a spasmis
„ fere libera; die 5. alius paroxysmus convulsivus
„ supervenit, & acies oculorum restituitur. Ex-
„ hibita erant medicamenta antispasmodica, &
„ præcipue anthelminthica, Æthiop. mineral. &
„ calomel. &c. Vermes comminuti & contriti
„ excreti fuerunt & puella convalescebat.

Obmutescentia.

Art. 688. „ Alia puella ex Lumbricis intestina
„ incolentibus primo raucescit, & febre acutissi-
„ ma laborabat; post paucos dies vocem penitus
„ amisit, & ad dies aliquot muta remansit; &
„ cum omnia symptomata mortem in propinquo
„ esse monstrabant, aliis vermifugis minus suc-
„ currentibus, exhibui *decoctum foliorum helle-*
„ *bori nigri* fere in ipso articulo mortis; vermes
„ quamplurimos excrevit, & convaluit. Ejusdem
„ remedii ope plures qui in extremo vitæ discri-
„ mine fuerunt versati, restitutos vidi; & longa

„ ex-

„ experientia didici helleborum nigrum *optimum*
„ *esse & certissimum vermifugum in tota phar-*
„ *macorum familia.*

Lubricus umbilicalis.

Art. 690. Ex Historia Medica abunde constat Lumbricos nonnunquam ventriculum, intestina, hypochondria atque inguina perforare & foras prorepere. Plusquam viginti abhinc annis ex umbilico pueri octennis exulcerato *Lumbricum teretem* 6. vel 7. digitos longum propriis manibus avulsi; post Lumbricum cochl. j. vel ij. *puris flavi* effluxerunt, quod excrementa alvina non olebat. Ulcus non temere sanandum esse judicavi; ideoque foramini turundam adaptari jussi, ut materia purulenta quotidie evacuaretur; per septimanam & diutius pus ubertim effluebat, sed indies minori quantitate; deinde post triginta dies sine ullo incommodo ulcus exsiccatum est, & puer integre restitutus, utcunque tamen proximo anno in *ascitem* lapsus est, a qua causa nescio; ex hoc etiam morbo remediis appropriatis illum feliciter liberavi, & etiamnum sanus ac vegetus vivit.

Lumbrici ex inguine prodeuntes.

Art. 691. Fœmina quadraginta quinque annos nata, robusta, & laboribus assueta, dolore colico quandoque obnoxia, alias sana, circa quatuordecim abhinc annis tumorem habuit *in inguine sinistro*, ovum gallinæ æquantem, quem *herniam* esse ipsa credebat; durabat enim integrum annum ante disruptionem. Interea circa dictam periodum fœmina *ileo* correpta est, de quo alibi (*Art.* 667.) a cujus morbi cruciatibus ac immani vomitione, &c. ruptus est *tumor in inguine*, & effluxit tenuis humor flavescens, turpethi mineralis colorem æmulans: advocatus est chirurgus, qui stylo immisso largam cavitatem detexit; foramen sensim spongia præparata dilatatum est, & magna vis prædicti humoris indies evacuatur; die 10. in foramine apparuit *Lumbricus vivus*, quem chirurgus coram astantibus detraxit, figura, colore, & magnitudine Lumbricis intestinalibus o-

omni-

mnino similem. Post duas vel tres septimanas eductus est *alius Lumbricus* priori non dissimilis, nisi quod aliquanto rubicundior esset. Vermifuga interne propinabantur, & *decocta anthelminthica ex fol. hellebor. nigr. aloe, sem. sanctonic.* &c. in ulcus sinuosum injecta fuerunt. Tribus circiter mensibus sanatum ulcus, & mulier, adhuc viva, ex illo tempore bene se habuit.

Art. 692. Si quis de *Lumbricis umbilicalibus & inguinalibus* plura velit, *Schenckium* adeat, *Observ. p.* 408. 409. item *Bonetum*, *p.* 631. Inguinalium recentiora exempla habemus apud *D. Morton. Hist. Natural. Northamptoniæ*, *p.* 467.

C A P. VII

Sive Fasciculus Morborum septimus.

D I A B E T E S.

Listeri sententia.

Diabetis historia.

Art. 693. Diuturna est hujus morbi creatio, & longo tempore parturitur. In principio os humore privatur, saliva albida est ac spumans, paulo plus lotii, quam moris erat, effunditur; sitis adest, sed nondum vehemens, calefactio parva quidem, sed mordax, visceribus inhærens exoritur; habitus corporis gracilis evadit, & homo anxius & animi dubius existit; progressu temporis sitis insigniter augetur, & velox est carnium & membrorum in urinam colliquatio; neque enim cum intermissione lotium reddit, sed, perinde atque canales laxati sint, indesinens est profusio; sitis intolerabilis est, potus copiosus, multitudini tamen lotii non respondens; si parvum tempus a meiendo abstinuerit, intumescunt

lum-

lumbi, testes & ilia, postremo cum dolore meiit & festina mors adventura est. Urinæ quidem gustus lenis, & minime, quantum memini, dulcis, paulatim tamen dulcescere in confesso est, quod primum aquosior seri pars effunditur, & postea ipsa seri pars chylosior: hinc autem rei fidem facit, nempe *phthisicorum* plurimorum ultimis mensibus insignis sputi dulcedo, ad nauseam usque molesta (lac etiam muliebre, a chylo paululum discrepans, dulcescit.)

Art. 694. Conveniunt *amygdalata* & *lacticinia*. *Curatio*.
„ Affert exemplum cujusdam ex hoc affectu suo
„ consilio curati bibendo *vinum* cum *zinzibere*
„ coctum quantum & quoties pro viribus potuit,
„ concesso interim haustulo *ex aq. lactis* ad sitim
„ leniter temperandam.

Ettmulleri sententia.

Art. 695. In Diabete urina quantitate nimis copiosa excernitur, cum siti intensa, debilitate virium, macie, febre continua lenta, ardore circa regionem lumbarem, verbo, symptomatis *hecticæ confirmatæ*; interdum cum urina pingue aliquid excernitur, & tandem ut plurimum mors subsequi solet. Sed hæc est *Diabetes notha*. *Morbi descriptio*.

Art. 696. Diabetes *vera* est immutata ingestorum potulentorum per urinam excretio, *cæliacæ* & *lienteriæ* similis: In hac specie potulenta redduntur parum mutata quoad colorem, odorem, saporem, &c. sic vinum rubrum mingitur, &c. Exempla hujus sunt rariora. *Diabetes vera*.

Art. 697. Est & *alia species* Diabetis, quæ *cæliaca urinalis* appellari potest, nempe quando *chylus* cum urina aut loco urinæ prodit. *Alia species*.

Art. 698. Urina vulgo Diabete laborantium admodum dulcescit; est periculosum malum, & sæpe lethale; post immodicum laborem, nimiam venerem, chronicas febres, plerumque incurabile; *Prognosis*.

le, „ ut etiam quando a prava & diuturna con-
„ suetudine liquorum spirituosorum ingurgitatio-
„ nis originem duxerit.

Curatio. *Art.* 699. Quoad curam temperanda est sanguinis acrimonia; in plurimis convenit cum cura *febris hecticæ*; inchoanda est cura cum *vomitorio*, deinde exhiberi potest *antihectic. Poterii*, *lapis hæmatit. sacchar. saturn. croc. mart. aluminata*, *trochisc. de carabe*, *terr. sigillat. opiatum* hor. somni; præ reliquis *aq. calc. lac chalybeatum*, *emulsiones*, &c. Ad Diabetem *veram astringentia*, *martialia*, privatim decoctum *cort. aurant.*

Vvillisii sententia.

Morbus apud antiquos rarissimus. *Art.* 700. Diabetes apud antiquos fuit morbus rarissimus, at nunc dierum magis familiaris; habet sitim continuam, atque febrem lentam & quasi hecticam semper conjunctam. Novi quendam vino Rhenano pro potu ordinario per viginti dies usum Diabetem incurabilem contraxisse.

Curatio. *Art.* 701. Pauci aut nulli ab *astringentibus* curantur. Sæpius in hoc morbo *tincturam antimonii* cum bono successu præscripsi, atque *aq. solutionis calcis viv. cum sassafr. sem. anisi*, *passulis*, *liquirit.* &c. Ego, D. *Michelthvvait* & *Vvitherly* pro quodam Comite sic præscripsimus; ♃. *Summit. arboris cypress.* M. viij. *alb. ovor.* ℔ij. *cinnam.* ℥ß. *lact.* ℔viij. distillentur, &c. bibat æger ℥vj. ter. in die. ♃. *Gum. Arab. tragacanth.* ana ℥vj. *sacchar. penid.* ℥j. *f.* pulv. dos. ʒj. vel ʒiß. bis in die cum *aqua distillat.* haustum *paregoricum* omni nocte; diætam fere tantum ex *lacte*. Horum usu indies melius habuit, & intra mensem sanatus est.

Diabetes & salivatio. *Art.* 702. „ Fœmina quinquagenaria plenioris
„ temperamenti *Diabete & salivatione*, nunc
„ hac, nunc illa, utroque morbo alternatim in-
„ vadente, tamdiu laborabat, donec vires fere
„ exhaustæ fuerunt. Infusum rhabarbari in vino

„ Ca-

„ Canarienſi quotidie capiendum juſſi, & poſt
„ paucos dies doſis decoct. catechu compoſit.
„ *Fulleri*, omni nocte propinata fuit, & pro po-
„ tu ordinario *vinum Florentinum cum aqua Bri-*
„ *ſtolenſi dilutum* potavit, atque ita duobus vel
„ tribus ſeptimanis ab utroque malo penitus li-
„ berata eſt, & plures annos incolumis vixit.

Sydenhami ſententia.

Morbus adumbratus.

Art. 703. Succi ſanguini illati per vias urinarias crudi & incocti exitum ſibi quærunt; unde ſenſim labefactantur vires, colliqueſcit corpus & quaſi ſubſtantia ejus per hanc cloacam exinanitur, cum ſiti, ardore viſcerum, lumborum coxarumque intumeſcentia, & ſalivæ ſpumoſæ exſpuitione crebra.

Curatio.

Art. 704. Eadem præſcribenda ſunt, quæ in *fluore albo*, omiſſis ſolummodo *venæſectione* & *catharſi*: nam utrobique *indicationes curativæ* ſunt eædem, quantumcunque inter ſe hi duo morbi diſſidere videantur.

Harriſii ſententia.

Curatio ſingularis

Art. 705. Cogitationi clariſſimi authoris ſubiit *diarrhœam* eſſe quaſi *diabetem alvi*, & *diabetem renum diarrhœam*; ideoque felici cum ſucceſſu pro diabete laboranti hunc in modum præſcripſit. ♃. *Rhei elect.* ℥ß. *ſantal. alb. citr. ana* ℨj. *cardamom. minor.* ℨß. infunde lento igne vaſe clauſo in *vin. Canarien.* ℔j. ſumpſit æger hujus vini colati coch. vj. hora 6ta matutin. atque tantundem repetebat hora 10ma ante merid. ab illo meridie uſque ad 10ma verſpertinam Diabetes penitus ſiſtebatur, ſitis deſiit, &c. (ſed hujus rei hoc unicum habet exemplum.)

Far-

Farrago sententiarum.

Græcis incognita fuit.

Art. 706. Rara est mentio hujus morbi apud veteres scriptores; *Græcis* fere incognitus fuit; *Galenus* profitetur se bis tantummodo ipsum vidisse; *de locis affectis* lib. VI. cap. 3.

Remedia varia.

Art. 707. Præter jam dicta interdum ad curam aliquid faciunt remedia sequentia, *decoct. catechu comp. decoct. incrassans, ichthyocolla, gelatina C. C. oryza, tinct. coralli, trochisci Gordonii,* & præ omnibus juxta praxin modernam *aquæ calidæ Bristolienses*. Sequens decoctum cum maximo fructu propinari potest; ♃. *Cort. Peruv.* ℥j. *tinctur. rosar.* ℔iß. *coq. ad* ℔j. *lento igne, colatur. add. vin. rub. auster.* ℔ß. *syr. Cydon.* ℥ij. *misce; dos.* ℥iij. *bis vel ter in die.*

NEPHRITIS.

Boerhaavii sententia.

Inflammatio renum.

Art. 708. Certum est renes vera inflammatione tentari ex dolore ardente, pungente, magno; ex febre acuta, continua comitante; ex urina pauca, admodum rubra, & flammea, vel in summo malo aquosa; stupore cruris vicini; dolore inguinis, testisque vicini: dolore iliaco: vomitu bilis: ructu assiduo.

Causa.

Art. 709. Hanc inflammationem producere possunt omnes causæ generales inflammationem parientes, privatim quicquid urinæ transcolationem & transitum in meatibus urinariis impedit. Si summa inflammatio hæc vascula occupat, ita sæpe stringuntur, ut nihil reddatur lotii, aliquando ut valde parvum, tenue, aquosum, quod pessimum. Infinitæ sunt Nephritidis species, causæque; & inter eas una a calculo; omnium tamen est ferme eadem curatio.

Curatio.

Art. 710. Sanatur per remedia generalia omni inflammationi sanandæ propria, viz. *venæsectionem*, *avulsionem*, *dilutionem*; per *decocta lenia*, *emollientia*, *antiphlogistica* magna copia ingesta; per *clysmata*, *fomenta*, *balnea* ex iisdem constantia; *victu humido*, *leni*, *quiete*, vitatione *lecti calidi*, & *decubitus* in dorso. Si nimia symptomata doloris, vel convulsionis urgent, *opiata* prosunt, vomitum autem nimium sæpe ingestu tepidæ mellitæ juvare prodest. Atque hac sola methodo tuto curatur ipsa *Nephritis* a calculo renibus, ureteribusve impacto orta.

Abscessus.

Art. 711. Si causæ Nephritidis magnæ, nec malum resolvitur, nec sanatur, se excurrit ultra septimum diem, *abscessus* metuendus; quem fieri docet, remissio doloris, ejus in pulsationem mutatio, horror sæpe recurrens, gravitas stuporque partis; jam factum esse docet prægressus priorum pulsus, ardor, tensio in loco, urina purulenta, fœtida, instar urinæ salsæ putrefactæ: simulac abscessus ille factus scitur, utendum valde *maturantibus* primo & *emollientibus*, dein purulenta apparente urina, *diureticis puris ex aquis medicatis*, *sero lactis*, *similibusque*, *usurpatis simul balsamicis*.

Affectus suppurationis & prognosis.

Art. 712. Si vero suppuratio dicta diu durat, totus ren exesus saccum format nulli usui servientem: tumque frequenter *tabes renalis* insequitur. Si scirrhum hic format, paralysis vel *claudicatio* cruris suppositi oritur, immedicabile malum: unde sæpe lenta tabes, hydrops, &c. Si autem parva copia materiæ inflammatæ coagulata in folliculo urinæ minimo hæserit, basin format, cui apposita sabuli in urina materies crustatim accrescens calculum renalem creat, sicque eundem auget, de quo alibi. Quinetiam aliquando in gangrænam transit, quod docet vehementia causæ & symptomatum, & subita doloris remissio sine causa manifesta, cum sudore frigido, pulsu debili inter-

termittente, singultu, urina vel nulla, vel livida, nigra capillosa, fœtente, carunculis fuscis, nigrisve fœda, defectu virium subito, ubi nihil juvat, imo nec ipsa medicina.

INFLAMMATIO & EXULCERATIO Vesicæ.

Ettmulleri sententia.

Signa inflammationis renum, & quomodo differt a calculo.

Art. 713. Renum inflammatio & exulceratio, *nephritis* quandoque dicitur. Signa sunt ardor urinæ, stranguria, urinæ interdum suppressio, corporis inflexibilitas, febris, stupor cruris, vomitus biliosus, alvi suppressio, &c. Ut rite distinguatur a *calculo*, observandum est quod hic semper adest febris continua, in calculo non ita; dolor etiam est magis continuus & pulsatilis, in calculo interpolatus & periodicus; ischuria in hac, raro in calculo. „ In inflammatione renum urina „ in principio valde rubescit, morbo autem ad „ summum provecto aquosa & limpida evadit; in „ affectu calculoso *contrarium prorsus accidit*.

Curatio.

Art. 714. Quoad curam cum reliquis inflammationibus convenit, cum externis secundum curam *anginæ* procedendum est, cum internis secundum *pleuritidis*; *hirudines* venis hæmorrhoidalibus applicatæ prosunt. *Diuretica* in principio sunt nociva; conducunt *nitrata*, *saturnina*, *papaverina*, succus *cancrorum fluviatilium*, & externe *camphora*.

Suppuratio, inde ulcus renum.

Art. 715. Suppuratio aliquando expectanda est; rupto abscessu mictus fit purulentus, hinc *ulcus renum*; dolor morsicans & rodens in lumbis sentitur a sero acri, quod in transitu irritat & rodit cum caloris sensu; periculosum est malum, & sæpius lethale.

Ejusdem curatio.

Art. 716. Quoad curam *mundificantia* & hinc *consolidantia* utramque faciunt paginam; *vomitus* a plu-

a pluribus laudatur, *mercurius dulcis* cum *terebinthina* & *balsamicis*; præmissis *mundificantibus* decoctum *hederæ terrestris*, & *e lignis*, succus *cancrorum fluviatilium*, *trochisci alkekengi* (*trochisci Gordonii*, *lac asininum*) *acidulæ*, *aq. spadan.* &c.

Inflammatio & exulceratio vesicæ.

Art. 717. In inflammatione & exulceratione *vesicæ* pathemata sunt tensio, durities, ardor, tumor, ac dolor in regione pubis, febris plus minus acuta; ægri ut plurimum moriuntur quarto vel septimo die, vel sequitur *ulcus* curatu difficillimum; interne quoad curam cum aliis inflammationibus convenit; externe danda est opera ut inflammatio *discutiatur*, aliter expectanda est *exulceratio*.

ULCUS RENUM & VESICÆ.

Ulceris Vesicæ signa.

Art. 718. In ulcere *vesicæ* adest dolor gravis in pectine & pube, quoties ægri mingunt, urinæ difficultas accidit, sæpius & tenesmus, & membri virilis erectio. Si in pene vitium sit, inter meiendum dolor percipitur, quod in *vesicæ ulceribus* non accidit, nisi juxta ejus collum ulcus consistat. Malum ut plurimum est incurabile. Quomodo distinguantur ulcera renum & vesicæ. „ Inter renum & vesicæ ulcera sic distinguitur „ (inquit *Lommius*) *renibus exulceratis* non æque „ difficulter urina redditur, & quod ex his deteritur, rubet, seu tenues trahuntur carunculæ, seu filamenta capillis similia; minor etiam „ incidit dolor, sæpiusque cruor urinæ permistus, „ At vero *exulcerata vesica*, major est urinæ tum „ cupiditas tum difficultas; quicquid decedit, album est; dolores magis urgent, minus sanguinis excernitur; si meatus urinarius sive *urethra* „ *exulceretur*, urina subcrassa est, particeps modici cruoris, vel certe puris. *Ulcera renum* „ promptius quam *vesicæ* sanescunt.

Curatio. *Art.* 719. Eædem sunt indicationes curativæ ac in ulcere Renum; *trochisci Gordonii* specifice laudantur; *thermæ*. Pro injectione convenit *aq. calcis cum trochis. alb. rhasis* (*sacchar. Saturni*.)

Riverii sententia.

Causa & signa, &c. *Art.* 720. Ulcus Renum vel Vesicæ a tribus excitatur causis; abscessu rupto post inflammationem, humorum acrimonia, (qualis est ea, quæ mictum cruentum efficit), aut a calculo aspero dictas partes erodente; postrema hæc frequentior est, ac fere ordinaria. Mictio purulenta est signum diagnosticon. In ulcere Vesicæ, aut illius cervicis perpetua adest dysuria & continuus dolor partem istam infestans, in ulcere Renum non ita; raro curantur in junioribus, in senibus nunquam.

Curatio. *Art.* 721. *Purgantia* debent esse *leniora*, ut *cassia*, *rhabarbarum*, &c. *mercurius* eximiam habet vim omnia ulcera interna & externa *mundificandi* & *consolidandi*, ut etiam *terebinthina* cum pulv. *liquiritiæ* exhibit. ad ℥ß. post debitas *evacuationes* & *revulsiones* ad *detergentia* progrediendum est; inter illa *serum lactis*, *hydromel tenue*, *lac asininum*, &c. post horum usum, ubi ulcus satis mundificatum fuerit (quod cognoscitur quando pus minore quantitate excernitur, idque album æquale ac minime fœtidum) *glutinantia* & *consolidantia* exhibenda sunt, inter quæ *trochisci Gordonii* instar omnium habentur, qui dolorem leniunt & ardorem urinæ contemperant; dos. ʒij. vel iij. in hydromellite, vel dec. hord. præ cæteris *lac vaccinum* cum *bol. armen.* ʒß. haustum singulis matutinis testatur *Forestus* maxime conferre ad ulcus expurgandum & consolidandum; *lac tepens* recens mulctum frequenter injectum præstantissimum est *anodynum* in quo si *trochisci Gordonii* dissolvantur omnes scopi tum doloris sedandi tum ulceris curandi adimpleri possunt.

Far-

Farrago sententiarum.

Art. 722. Renum affectiones (inquit *Hippocrates*) non vidi sanatas supra quinquagesimum annum. Si quis sanguinem & pus mingat, & squamas, & odor gravis sit, vesicæ exulcerationem significat. *Hippocr. aphorism.*

Prognost.

Art. 723. *Rhabarbarum* in parva dosi & diu exhibitum est remedium singulare ad ulcera renum & vesicæ curanda. *Hamilton.*

Remedium singulare.

Art. 724. Nescio an virtutes *Pareiræ Bravæ i. e. radicis vitis sylvestris Brasiliensium* satis tentatæ fuerunt, necne; de qua M. *Geoffory* hæc habet; exhibui felici cum successu hanc radicem *Ulceribus Renum & Vesicæ laborantibus*, quorum urinæ tanto pure refertæ erant, ut meiendi impedimento fuerit; ex usu hujus remedii statim urinam libere reddebant pure propemodum immunem, & progressu temporis adhibito paulo balsam. Capiv. ad ulcera detergenda, ex his deploratissimis affectibus omnino sani evaserunt. In dolore etiam *colico & nephritico* mira præstat. Dosis in substantia a gr. xij. ad xviij. in decoct. ad ℈ij. Hist. de l'Acad. Vol. xiv. p. 75. De virtutibus etiam hujus radicis vid. *Transact. Philos.* N. 365. Ex propria experientia D. *Cheyne* in tractatu suo de Arthritide p. 50. testatur *Æthiopem* mineralem larga dosi bis in die sumptum, diuque continuatum *remedium esse certum* ad ulcus Vesicæ curandum.

Pareira Brava.

Æthiops mineral.

Art. 725. Ulcus *Vesicæ*, quod a calculo fit, non curatur, nisi prius extrahatur calculus. Ulcera *Vesicæ* sunt fere semper incurabilia; Ulcera *Renum* non sunt adeo periculosa.

Prognosis.

Art. 726. Remedia sequentia quandoque suo loco utilia; *aqua calcis*, *decoctum balsamicum*, *decoctum incrassans*, *enema terebinth. mistura balsamica nephritica*, *tinctura antiphthisica*, *tinctura cantharidum*.

Remedia varia.

CALCULUS RENUM & VESICÆ.

Calculi definitio.

Art. 727. „ Calculus definiri potest corpus du-
„ rum ex materia lenta aut terrestri, vi insita
„ lapidescente, concretione generatum, loco,
„ quo detinetur, dolorem obstructionem aliaque
„ symptomata ut plurimum pariens.

Greenfieldi sententia.

Calculi renum signa diagnostica.

Art. 728. Signa præcipua diagnostica *Calculi Renum* sunt quæ sequuntur: 1. in regione lumborum dolor fixus, continuus, gravativus, instar ponderis in renis substantia cum sensu obtuso; lapillo vero e pelvi in ureterem exeunte incipit dolor dilacerans, & omnium acerbissimus. 2. inflexibilitas spinæ dorsalis extensione & compressione nervorum. 3. lumborum ardor. 4. stupor cruris ejusdem lateris ex pathemate nervorum. 5. retractio testiculi ex eadem causa. 6. urina vel cruenta vel tenuis & limpida & pauca quantitate; at vero post calculi in vesicam delapsum urina statim redditur admodum crassa, turbida, subnigra, & copiosa.

Differentia a colica.

Art. 729. „ Ut accurate distinguatur hic morbus a *colica* (vid. *Art.* 644.)

Calculi vesica signa diagnostica.

Art 730. Signa diagnostica Calculi in *Vesica* sunt sensus gravitatis in perinæo & regione inguinali, perpetuum meiendi desiderium insequente dolore atroci præcipue in penis summitate cum egerendi conatu molestissimo & frequentissimo, unde prolapsus ani; „ Pruritus molestissimus ad
„ caput penis, ejusdem frequens ac involuntaria
„ erectio, urina post motum vehementiorem cru-
„ enta, nullum levamen ex remediis ad strangu-
„ riam adhibitis, &c. sunt etiam signa Calcu-
„ li in Vesica; „ sed signum omnium maxime in-
„ dubitatum est, quod certissime tactu deprehentur a digito in anum indito; vel cathetere, de quibus consulatur auctor.

Art.

Excrescentiæ carnosæ Calculum mentientes.

Art. 731. Interdum in *Vesica* inveniuntur *excrescentiæ carnosæ scirrhosæ* vel *fungosæ* calculi symptomata ad amussim mentientes, exempla duo aut tria adducuntur. Ejusmodi scirrhum bis in ca-
„ daveribus vidimus, inquit *Baglivius*. Ex testi-
„ monio *Lithotomorum* constat Calculum in Vesi-
„ ca semper esse *liberum*, parietibus ejusdem nun-
„ quam adhærentem, neque membrana unquam
„ involutum, prout a quibusdam falsò perhibe-
„ tur. *Vide Lithot. Douglas.* p. 6. Utcunque ta-
„ men verissimum est Calculum quandoque inter
„ descendendum a renibus inter tunicas ipsius Ve-
„ sicæ in transitu hærere, ibique hospitari, & in
„ molem grandiorem accrescere, capsaque inter
„ ipsas tunicas formata, tandem aliquando ulcus
„ deploratissimum ibidem creare. „ *Vid. Hist. de l'Acad. Sci. Vol.* vi. *p.* 29. *Memoir. p.* 34.

Calculus grandis in rene.

Art. 732. Calculus grandior in Rene una cum ejusdem ulcere est casus desperatus; aliquando vero natura, dictu mirabile, ultra spem omnem abscessum efficiens per ipsos spinales musculos viam patefecit ad Calculum ejiciendum, & tandem Ulcus consolidatum fuit. „ Atque hinc quasi charta
„ provocatoria, natura monstrante viam, ad ali-
„ quid tentandum ars nostra lacessitur. Audax
„ omnia perpeti gens humana. Operationem *Li-*
„ *thotomiæ* Vesicalis omni ævo chirurgi exercita-
„ runt; sed *de Lithotomia Renali*, quod scio,
„ nusquam omnino audivimus ante *celebrem Do-*
„ *minicum Marchetti Petaviensem*, qui e rene
„ *Consulis Hobson* calculum sectione eduxit, æ-
„ grumque ad integram sanitatem restituit. *Tran-*
„ *sact. Philos.* N. 223. Unam adhuc aliam *nephro-*
„ *tomiæ* instantiam pari successu ex historia Gal-
„ licana affert D. *Freind* Hist. med. Vol. 2. p. 185.
„ Sed, ut cum sagaci D. *Rutty* loquamur (in ele-
„ ganti suo tractatu de *ductibus urinariis*) ex consi-
„ deratione partium secundarum est saltem pura
„ puta *possibilitas*, ut hæc operatio feliciter suc-

„ cedat, *probabilitas* vero vix aut ne vix quidem.

Nullum lithontripticum. *Art.* 733. „ Quod ad *lithiasin* attinet, *Galenus* „ scribit nullum remedium suo tempore fuisse in- „ ventum præsidii Calculum Vesicæ frangentis, „ sed sola chirurgia seu incisione curari posse. „ Idem alii recentiores, & præstantissimi medici „ libere fatentur. De *lithotomiæ* operatione, item „ de extractione Calculorum in sexu sequiori vi- „ deatur auctor, qui egregie scripsit; item con- „ sulantur *Celsus*, *Hildanus*, *Douglass*, *Chesel-* „ *den*, *&c*.

Plura tamen vulgo credita. *Art.* 734. Sunt tamen remedia nonnulla plurimum decantata, *lithontriptica* appellata (quamvis in rerum natura talia non dari admodum probabile sit) inter quæ nuper aliquando celebriora fuerunt *elixir Daffæanum*, nunc satis vulgatum, *pulvis Rogeri*, nihil aliud quam *testæ mytulorum calcinatæ*, *liquor* Tipping, (apud authorem, *p.* 234. descriptus;) cum his & aliis quam plurimis ejusdem commatis; *si mundus vult decipi decipiatur*: interim nulla est de specificis *lithontripticis* hactenus vera fides.

Curatio. *Art.* 735. Homo sexaginta annos natus solo usu *ol. amygdal. dulc.* cum gt. aliquot *bals. Peruv.* intra dies decem 65. calculos excrevit; mihi in frequenti usu est *enema emolliens* seq. ♃. *Rad. alth.* ℥j. *herb. malv. parietar. mercurial. ana* Mj. *sem. lin.* ℥ß. *coq. in q. s. aq. font. ad* ℥viij. *colatur. add. tereb. vitel. ov. solut.* ℥ß. *ol. lin.* ℥ij. *elect. linitiv.* ℥j. *m. f. enema.* & fotus sequens.

♃. *Rad. alth.* ℥iv. *malv. parietar. chærefol. flor. cham. melilot. ana* Miv. *sem. lin.* ℥j. *malv. petroselin. ana* ℥iij. *coq. in q. s. aq. font. ad* ℔iij. *pro fotu*. Quando diuretica indicantur, pulvis sequens diureticus cum apozemate subsequente vel cum sero lactis vel vin. alb. vel Rhenan. exhibitus multum valet.

♃. *Sal. prunel.* ℥ß. *cochinel. ocul. cancror. test. ovor. calcinat, sal. sambucin. vel sal. stipit. fabar.*

ana ℈j. *croc. opt. gr.* xv. *ol. junip. gt.* vj. *m. f. pulv. pro chart.* iij.

Lithontriptica alia decantata.

♃. *Rad. anonid. fœnic. petroselin. liquirit. ana* ℥ß. *sem. alth. malv. cicer. rub. ana* ʒiß. *sem.* 4. *frigid. maj.* ʒj. *ficuum ping.* N. v. *sebesten.* N. iij. *hord. mund.* ℥j. *gran. alkekeng.* N. vij. *coq. in aq. pluvial. q. s.* ℔ij. Ex observatione liquet *diuretica* multo melius operari cum illis, qui seipsos aeri frigido exponunt, & leviter se exercent.

Inter *lithontriptica* dicta *virga aurea* multum laudatur a *Matthiolo, Dodonæo,* &c. item *tinctura pil. Matth. pulv. milleped. lignum nephriticum, sanguis hirci, sp. nitri,* &c. Hæc sunt remedia in suo genere valde proficua, sed si quis existimet illa revera esse *calculum frangentia*, sciat illa esse mere nugamenta, & res nullius pretii. „ Desperandum non est (*inquit Boerhaave*) de inveniendo *aliquo menstruo* contra calculum vesicæ, quod tamen tam blandum & molle sit, ut non lædat vesicam, & solvat tamen calculum in vesica. Habui menstruum, quod solvebat omnia saxa durissima in manu, manu interim illæsa; conficitur autem hoc *ex pane Secalino*. Sic illud menstruum quod distillatur *ex ovo* nullum in oculo dolorem jacit, & tamen dissolvit myrrham, quæ per magnum & validum ignem dissolvi nequit; ideo procul dubio tale quid per industriam humanam inveniri potest contra calculum.

Listeri sententia.

Calculi in omnibus fere corporis partibus.

Art. 736. Calculi inveniuntur sub lingua (1245.) in palpebris, 1001.) in ductibus pituitariis, in cerebro, in hepate, in pulmone, in Vesiculis seminalibus, in utero, in ventriculo, in intestinis, in articulis, tum manuum tum pedum, at multo frequentius in Renibus & Vesica. Calculus est quid vere lapideum a sale lapideque Calcario, & interdum a ferro metallo humoribusque quibuslibet corporis concretum. Calculi materiam ab escu-

Causa.

esculentis & potulentis, quæ hujusmodi salibus lapideisque particulis abundant, provenire constat: si corpus bene se habeat, foras ejiciuntur, neque in Renibus aut Vesica retinentur; si Renes imbecilli fuerint & Vesica labefactetur, in lapidem coire apta sunt. Profecto robur inæquale partium est Calculorum præcipua ratio; ita Renum alter Calculos parit altero sano. Nisi vitientur tonus & vigor Renis expulsivus, Calculi vix nascuntur, nec supra modum arenularum concrescit materia lapidea.

Curatio difficilis. *Art.* 737. Calculus *hæreditarius* est incurabilis: facilius est enim uterum a pariendo prohibere, quam Calculosos Renes Calculis vacuare. *Trochisci alkekengi* somnum conciliant & Calculum pellunt. Dos. ℨj. „ Fœminæ rarius quam „ masculi Vesicæ Calculo laborant propter *viæ* „ *patentiam ac brevitatem*. Calculi Vesicæ do„ lores licet intolerabiles, in longum tamen tra„ hunt, per multos scilicet annos: fractis de„ mum viribus, & Vesica magnitudine & aspe„ ritate lapidis attrita, mors sequitur, ni urinæ „ facta suppressione maturius tollantur ægrotan„ tes.

Ettmulleri sententiæ.

Art. 738. Calculus in se non est morbus, sed productum morbosum; morbus proprie dicitur *lithiasis*, quæ est dispositio Renum vel Vesicæ ad Calculum generandum. *Calculorum diversitas.* Triplex ut plurimum est diversitas Calculorum, alborum, rubrorum, vel flavorum, qui ultimi sunt frequentiores. Calculi insigniores interdum in Renibus latent quieti sine ullo præternaturali symptomate; cum vero in motu sint, varia & gravia symptomata producunt, & paroxysmum *nephriticum* faciunt.

Morbi historia. *Art.* 739. In principio motus oritur dolor auctus, modo intensior modo remissior in regione lumbari, minus tamen pungens, dolor est gravativus

tivus & obtusus; ubi vero Calculus movetur ex pelvi in ureteres, tunc dolor lancinans, pungens, & tensivus excitatur, nec ante cessans, quam Calculus ad *Vesicam* descenderit, aut in *Renem* remeaverit. Sub paroxysmo ingruente urinæ sunt paucæ, aquosæ, acres tamen & stimulantes. In paroxysmo ægri non possunt se erigere, nec corpus incurvare; stupor adest cruris frequenter in primo paroxysmo, sed non ita in assuetis & hoc morbo fractis; testiculus etiam aliquando aliter sursum dolorose spasmo retrahitur, interdum adest tenesmus, & præterea nausea & vomitus, & non raro difficilis respiratio, quasi cingulo constringuntur costæ inferiores, item tormina, colica acerbissima spasmodica ex consensu nervorum. Omnia hæc symptomata in omnibus promiscue haud reperiuntur.

Curat

Art. 740. Quoad curam *diuretica* imprimis fortiora in principio fugiantur, dum urgent dolores & spasmi, quoniam malum exasperant, *mitiora* sunt exhibenda cum *opiatis*, ut & *alvum laxantiā*, & *emulsiones*, *clysteres emollientes*; aut cum *terebinthina*, minori quantitate injiciendi, & diu retinendi; *balnea* usurpari possunt & *inunctiones emollientes* ex *ol. cham. scorpion. junip. petrol. camphor. sem. hyoscyam. opio*, *unguent. dialth. nervin.* &c. Decoctum *florum cham.* singulariter excellit in paroxysmo *nephritico*, item *sal. volat. succin. persicaria* & *semen dauci lithontriptica* audiunt, item *millepedes*, & *fimus columbinus* bene præparatus, & quod præstat *sal ejus volatile*.

Calculi vesicæ historia & signa.

Art. 741. Inest plerumque *nucleus lapideus* in Calculo Vesicæ; qui in initio ex Renibus descendit, & exinde augmentum lamellatim acquirens. Sentiunt imprimis ægri obstaculum, quod se opponit meatui urinario inter meiendum ita ut interdum urina in medio sui cursu supprimatur, unde assiduum meiendi desiderium, summa difficultas, & urinæ stillicidium, anus quoque in consen-

sensum trahitur, & tenesmo affligitur, quod est unum ex potissimis signis; obtusus est dolor in Vesicæ collo, &, si grandior sit Calculus, pondus in perinæo, dolor & pruritus in glande penis, & frequens erectio. Calculus aliquando *Vesicæ adnascitur*, & tanquam in *capsula* continetur, quo in casu difficillimus est cognitu. In malo diuturno materia mucilaginosa, necnon lutosa ac argillosa cum urina excernitur, quæ tanquam productum morbi agnoscenda est ex nutrimento læsæ Vesicæ.

Curationis difficultas.

Art. 742. Cura eadem fere est, ac *calculi renum*; prodest *aq. vel decoctum persicariæ*, *betulæ*, *dauci*, &c. *urina hirci & tauri*, *millepedes in vino Rhenan.* longo usu mirabilia præstant; pro usu externo *petroleum*, *ol. scorpion.* &c. ut & enema sequens, ♃. *Ol. lin. amygd. dulc. ana* ℥iv. *scorpion.* ℥j. *tereb.* ℥ß. *m. f. enema*. (Si calculus sit prægrandior curam non recipit nisi ex sectione.)

Baglivii sententia.

Signum pathognomonicum.

Art. 743. In calculo *vesicæ* adest dolor in glande penis, pruritus, & irritatio continua, quod inter pathognomonica ac certissima calculi vesicæ signa est. „ Sectione defunctorum plane constat „ calculos interdum per longum tempus silere si„ ne insigni dolore; immo quandoque per an„ nos aliquot non est dubitandum. Heurnius re„ fert se reperiisse in uno rene defuncti calculos „ 80. & in altero 70. nihilominus homo dum vi„ xit *dolores nephriticos neutiquam sentiebat*. „ Antonius Pozzis de calculis occulis in reni„ bus ait se invenisse in hominis alterutro re„ ne calculum non minus quam sex uncias pen„ dentem *sine ullo tamen calculoso affectu*. Et „ in quotidiana praxi observamus calculos in„ genti mole excerni diutius in renibus prius „ commoratos, quam ad istud incrementum as„ surgere potuissent; excretos tamen *nullo præ*-

Calculi in rene interdum diu sunt sine dolore.

„ *eunte*

„ *eunte dolore excepto in exclusionis paroxysmo vi-*
„ dimus.

Art. 744. Existente calculo in renibus, motu, quem facit descendendo per ureteres, irritatis, crispatisque vicinarum partium fibris, fæcum & urinæ secretiones sistuntur: tota igitur curatio dirigenda est ac impendenda in tollenda morbosa irritatione & crispatura renum per *balnea*, *oleosa*, *anodyna*, & *laxantia remedia*; nam ea ablata impeditæ tolluntur liquidorum secretiones. Quin imo sæpe observavimus, quod si calculus post x. vel xv. dies non descenderit ad vesicam, imprudenti *diureticorum* usu & nimia remediorum præscriptione, ut vulgo faciunt medici, aucta in dolente renum loco majori oscillatione magis magisque figitur ibidem calculus, & multo difficilius educitur, quo in casu, crede mihi, lector, unicum remedium est *abstinere a remediis*, nam sola quiete calculus tandem prosiliet.

Cura rationalis.

Deckersii sententia.

Art. 745. Nitrum pulverizatum & calculo affusum ignique moderato impositum ipsum consumit, primo quidem in viscidam mutat materiam, dein aquosam; ast, proh dolor! ab externis ad interna non valet consequentia; saltem expectationi non satisfacit *verus nitri spiritus*. In omnimoda urinæ suppressione *testæ ovorum calcinatæ* ad ℈ij. vel ʒj. assumptæ omnia reliqua medicamenta præcedunt. *Cochinel in vino Rhenano* ad ℈j. assumpt. est mite & suave medicamentum, sed magnæ efficaciæ. Omnibus commendamus *spir. sal. armoniaci* tanquam specificum *cum vino Rhenan. spirituve diuretico* ad præservationem, ut & curationem ipsam. „ Curationis scopus primarius est *dolorem lenire*, alter *vias reddere patulas* tum urinæ tum fæcum. Optabilius est, ut *natura* expellat calculum, quam *medicus*.

Nitrum neque spiritus illius calculum frangit.

Alia remedia.

Nota bene.

Far-

Farrago sententiarum.

Arenulæ sine calculo. *Art.* 746. Arenas multi mingunt, & tamen non sunt calculosi; quoniam illæ non coguntur in lapidem, nisi viscido aliquo & crudo humore superveniente, ad quod itidem & tempore opus est. *Hollerius*. Symptoma illud scorbuticum mendaci specie calculum præ se ferens (de quo *Draviscius*) non solum scorbuticis, sed hypocondriacis familiare est. Tartarus sub specie sabuli rutilantis ut plurimum in urinæ subsidentia se prodit, quandoque in atomis adeo subtiliter divisis, ut visum fere effugiat, lateribus vero matulæ firmiter adhærere solet; tormina *nephriticis* æmula concitat, & his comitem se adjungit stranguria fere continua. Parum levaminis a calidioribus diureticis expectandum est, malum enim exasperant. *Spiritus salis communis* strenuum hic se præstat averruncum, ut & *spiritus lumbricorum terrestrium, essentia item nephritica e ligno nephritico cum spiritu salis extracta*. vid. Art. 906.

Observatio D. Cypriani. *Art.* 747. D. *Cyprianus* lithotomus celeberrimus inter 1400. quibus operationem celebravit, *oinopolas* quam plures, se ne unum quidem *zythopolam* calculosum invenit. *Cerevisiam blandam ac mitem*, & quo recentiorem eo meliorem, omnibus calculosis in potum ordinarium commendavit. *Cathervvood*.

Virtus ol. lini, &c. *Art.* 748. Oleum *seminum lini* intus sumptum per aliquot septimanas calculos fere indolenter ejicit. *Hamilton*. (Multum etiam laudatur infusum *seminum lini* more Theæ diutius epotum.) *Oleum sem. sinap. per expressionem* (inquit *Boerhaave*) *ut maximum remedium commendatur in nephritide, & calculo vesicæ & renum.*

Aqua persicaria. *Art.* 749. Aq. *persicaria* valde commendatur a D. *Boyle*. Julap. sequente quandoque in praxi usus sum; ♃. *Aq. persicar. vin. Rhenan. ana* ℥vj. *sp.*

Semicupium. *carmin. sylv.* ℥ij. *test. ovor. præparat.* ʒij. *syr. de alth.*

alth. ℥iß. *m.* fotus ſive balneum tepidum, emolliens & laxans ad calculum ureteribus hærentem movendum & expediendum maximum adjumentum præſtat; uſum ejus ſuo calculo ipſe *Hippocrates* comprobavit, lib. de affect. intern. ſec. 15. Experientia enim evincitur a blando ac leni medicamento in *ſemicupio* ſedenti exhibito plus auxilii provenire quam ex mille lithontripticis vana oſtentatione propinatis. Vires ſupereminentes *Aquarum Briſtolienſium* circa medium ſuperioris ſæculi innotuiſſe ex memorabilibus D. *Maplet.* M. D. litteris *Decano Vvellenſi* anno 1665. datis ſatis liquet. „ Ad *Rupem Vincentianam* tibi confugiendum eſſe arbitror, e qua proſiliunt aquæ „ renibus & veſicæ calculoſis ſive exulceratis ſuccurrere, nec non ſanguinis maſſam contemperare, & ab illa ſegredandam urinam lenire & „ edulcorare aptæ natæ. „ *Aq. flor. ſpin. alb.* in frequenti uſu fuit apud D. *Radcliff*, unde forſan aqua nephritica Pharm. Londinenſ. Vires hujuſce remedii a multitudine inſectorum verno tempore iſtos flores incolentium oriri videntur.

Aqua Briſtolienſes.

Art. 750. Ad prophylaxin hujus affectus magna habenda eſt ratio ventriculi; quoniam ex illius cruditatibus materia generandis calculis ſuppeditatur: ideoque poſt debitas evacuationes remediis appropriatis roborandus eſt ventriculus; & frequenter potandæ ſunt *aquæ minerales acidulæ ac ſulphureæ*; potus ordinarius ſit vinum tenue cum decocto *rad. eringii marini*, quod commendatur a Cratone.

Prophylaxis.

Art. 751. Præter jam dicta, ſunt & alia nonnulla remedia, quæ pro ſymptomatum horum affectuum diverſitate ſaltem opem aliqualem ægris afferre poſſunt. *Aqua omnium florum*, *cerevisia de dauco*, *decoctum nephriticum*, *emulſio cum infuſ. vel decoct. fol. theæ facta*, *enema e quatuor oleis*, *enema terebinth. miſtura balſamica nephritica*, *nitrum ſaturniſatum*, *pil. Matth. pil. teſtac.*

Remedia varia.

ſp. ju-

sp. juniperi, sp. nitri dulcis, semicupium Hildani, &c.

ISCHURIA RENALIS & Vesicalis.

Ettmulleri sententia.

Ischuria quid.

Art. 752. Ischuria & urinæ suppressio totalis differunt saltem gradu; quandoque in ipso sanguine hæret causa, sed frequentius accidit ob renum vel vesicæ vitium: ob prius quando nulla urina fit in vesica, nullus tumor circa regionem pubis, nulla gravitas perinæi, ubi immisso cathetere urina nulla extrahi possit. Causæ sunt vel calculi vel renum ἀτονία, symptomata sunt angustiæ præcordiorum, & anxietates, aliquando sudor fœtidus & urinosus, torpor sensuum, vomitus, &c. Fere ad 10um vel 11um diem supprimi potest ante mortem, aliquando die 14. moriuntur, raro ad 20um vivunt; si tamen adsit sudor copiosus, interdum diutius supervivunt; quæ ab ἀτονία, vel resolutione renum fit, fere semper lethalis evadit.

Causæ & symptomata.

Curatio.

Art. 753. In hoc affectu laudantur succus *rad. raphan.* & succus *limonum* (*sp. cochlear.* vel *succ. ejusdem*) item succus *parietariæ* in antiquis parietibus nascentis, præ omnibus *sal. succini*; si malum sit spasmodicum *cinnab. antimon. millepedes, cantharides* in substantia & tinctura, infusum *fimi equini* in vin. Rhenan. egregium remedium, ut etiam *stercoris columbini*. Pro usu externo linimentum sequens, ♃. *Unguent. dialth. ol. scorpion. ana* ℥ß. *petrol.* ℥ij. *tereb.* (*junip. ana*) gt. xxx. *m. f.* liniment. pro regione lumborum.

Ischuria vesicalis.

Art. 754. Ischuria *vesicalis* a vitio vesicæ provenit, & a variis causis pendet; ut plurimum die 11. necat; pessimum est signum, quando nullum sentiant dolorem.

Curatio.

Art. 755. Si adsint causæ impedientes transitum urinæ, hæ sunt imprimis removendæ; si casus sit

para-

paralyticus, usurpanda sunt nervina interne, & externe, laudatur *oleum succini, clysteres terebinth.* cataplasma ex *parietaria cepis sub cineribus coct.* & *ol. scorpion.* convenit etiam *semicupium ex emollientibus* & *nervinis* exhibendo paulo ante incessum *blanda diuretica.* Immersio subitanea pedum ægri in *aqua frigida* urinam provocat.

Fulleri sententia.

Ischuria ex sanguinis discrasia.

Art. 756. Suppressio urinæ totalis, quæ fit, non a renibus, ductibusve urinariis lapide, sabulo, mucove obstructis; sed a sanguine ipso confuso, nimis stricto, & adeo obserato, ut laticem aquosum intimius permixtum e sinu suo ægre demittat: cujusmodi casus retulerunt *Riverius, Vvillisius, Sylvius*, atque inter medicinam faciendam ipsemet etiam aliquoties observavi; exindeque eum agnovi, quod nullus dolor vel lumborum vel pubis præcesserat; & vesica (teste cathetere) urinæ omnino vacua fuisset: hæcce inquam notabilis & (nisi tempestive & rite tractetur) lethalis urinæ suppressio curatur (D. *Baynard.* monstrante viam) per *spiritum vitrioli nitrive* in vehiculo idoneo liberaliter propinatum: atque eo certius, ut opinor, si *venæsectio* præmittatur. Hujusce instantias apud *Philos. Transact.* N. 215. lectu & observatu dignissimas videre licet. „ Sæpius in praxi experimur) inquit *Vvaldschmidius*), quod „ senes *urinæ suppressione* corripiantur, quandoque cum alio graviori morbo, quandoque sine eo, & talis urinæ suppressio plerumque solet esse lethalis; oritur enim a deficiente secretione tum spirituum in cerebro, tum fermentorum in visceribus, ut & seri in renibus, ut „ recte totalem viscerum obstructionem & lymphæ coagulationem hic accusemus: si enim esset a calculo, tum dolor lumborum adesset, & „ reliqua calculi symptomata.

Ejusdem curatio.

Senes huic morbo sunt proclives.

Far-

Farrago sententiarum.

Diem xvij. non supervivunt.

Art. 757. Nullus hoc morbo laborans supervixit diem xvij. uti hoc in mea praxi observavi. *Greenfiteld.*

Remedium singulare.

Art. 758. In ancipiti casu & moribundo ex *ischuria* plurium dierum, aliis medicis dimissis, hominem sic restitui, ♃. *Succ. limon. recens express.* ℥vj. *succ. cochlear. hortens.* ℥iv. *hepatic. plantag. ana* ℥ij. *syr. violar.* ℥ij. *m.* hujus ℥iv. tertiis quibusque horis siccavit, & postridie urinam copiose reddidit. *Lister.*

Pulvis apum.

Art. 759. *Apes siccatæ* in pulverem redactæ propinentur *vino albo*, urinam paulo post provocant, N. iij. sufficiunt ut plurimum. In seipso Ischuria laborante sæpius expertus est *Hiberniæ primarius Armaghanus. Mayerne.*

Remedia alia.

Art. 760. *Bals. capiv.* ad ℥j. vel ultra, decoct. incrassans, *haust. diuretic. acid. & pil. diuret. Fulleri* usui esse possunt, item *expressio diuretic. seq. Vuillisii.* ♃. *Milleped. viv. tinct. sal. tart. ana* ℥ij. *contunde & fortiter exprime Dos.* gt. xl. vel l.

STRANGURIA.

Ettmulleri sententia.

Stranguria quid.

Art. 761. Stranguria, Latinis urinæ stillicidium, est quando urina guttatim excernitur cum acerbo dolore & continua stimulatione ex acore urinæ; ulcus vesicæ interdum pedetentim sequitur.

Curatio.

Art. 762. Exhibendum est *emeticum* cujus vires magnæ sunt in affectibus urinariis, item *laxantia* cum *mercurio dulci, rad. liquiritiæ cum fol. malv.* in jure pulli, decoctum *cort. aurant. opiata.* Pro euporisto decoctum *raparum* remedium sine pari, decoctum *sem. cannab. ol. amygd. dulc. syr. de alth.*] *succus cancrorum fluviat. decoctum bacc. alkekengi cum passulis.* Conveniunt *clysteres emollientes,*

tes, injectiones in vesicam ex *lacte cum ol. amygd. dulc.* &c. *Thermæ* etiam prosunt.

DYSURIA.

Ettmulleri sententia.

Dysuria quid.

Art. 763. Dysuria est excretio urinæ cum conatu & dolore, & ardoris sensu; ut plurimum fit ,, ab abrasione muci naturalis ductuum urina-,, riorum, quos isto munimine orbatos urinæ a-,, crimonia irritat, & vehementer lædit; quandoque causatur ab excoriatione vel exulceratione vesicæ colli vel urethræ; excernitur materia crassa vel mucilaginosa, nutrimentum partium læsarum; malum est perquam molestum, non tamen per se lethale, interdum diuturnum, unde periculum est, ne exulceretur tandem vesica, aut urinæ incontinentia superveniat.

Remedia nonnulla

Art. 764. Remedia ad stranguriam hic conveniunt, ut *ol. amygd. dulc. decoct. malvæ, terebinthinata & balsamica, antimon. diaphor. cum tereb.* in forma pil. *clysteres emollientes, injectiones*, de quibus vide locum, *p.* 738. ,, Sequens mucila-,, go valde commendatur, ♃. *Gum. Arabic.* ℥ij. ,, *tragacanth.* ʒj. *aq. cinnam. ten.* ℥x. *syr. de al-,, th.* ℥ij. *f.* Mucilago cochleatim sumenda.

URINÆ INCONTINENTIA.

Ettmulleri sententia.

Incontinentia urinæ causa.

Art. 765. Involuntarii urinæ profluvii causa est deficiens sphincteris vesicæ constrictio a paralysi, contusione, diuturniori mora in aqua frigida, partu difficili quandoque in ultimis gestationis mensibus. (*Lectimingi* plerumque sunt vel infantes vel senes sub cura medica haud cadentes.) Affectus est difficilis curatu, qui vigilantibus contingit; in senibus immedicabilis, nisi interdum iis *thermæ* succurrunt, in morbis acutis male ominatur.

Curatio difficilis. *Art.* 766. Pro ſcopo curativo in genere conveniunt *aſtringentia*, *nervina* & *antiparalytica*; ſpeciatim decoctum *e lignis ſudoriferis*, *calamintha* & *mentha*, *pulv. maſtich. thus*, *gum. Arab. caſtor.* &c. laudantur; ſpecificum audit *guttur galli toſtum* ad ʒj. in vino rub. propinatum, item pulv. *tunic. ſtomach. gallin. pudendum ſeu vulva ſuis* quocunque modo præparat. in vigilantium ac dormientium affectibus ſingulare experimentum, *mures exſiccati vel in butyro elixati*.

MICTUS CRUENTUS.

Ettmulleri ſententia.

Mictus cruenti cauſa varia. *Art.* 767. Sanguis, qui tingit urinam, frequenter a renibus effluit, interdum ex ureteribus, interdum ex veſica, aut ex arteriolis penis; eſt hæmorrhagiæ ſpecies, præcedere ſolet dolor gravativus & tenſivus in loco affecto; aliquando eſt *criticus*; a diureticis fortioribus interdum cauſatur, item a nimia venere, a contuſione, vel caſu ab alto, equitatione, ſaltatione, &c. urina ſanguinolenta ſemper eſt opaca, turbida, & craſſiuſcula plus minus, prout plus minus ſanguinis eſt permiſtum, ex opaco nigreſcit, ita ut linteum immerſum ſuo rubore ſanguineo inficiat; ſi aliquandiu ſteterit, craſſamentum deponere ſolet nigreſcens ſanguinem grumoſum exacte referens.

Indicationes curativa. *Art.* 768. In genere tollenda eſt ſanguinis acrimonia: remedia ad *hæmoptyſin* dicata conducunt; *venæſectio* interdum locum habet; *cathartica* non conveniunt excepto *rhabarbaro*; ſemen *hyoſcyami*, ſicut in aliis hæmorrhagiis, vim ſingularem obtinet.

Mayernii ſententia.

Intentiones. *Art.* 769. In mictu cruento intentiones ſunt, ut humorum acrimonia, ſi adſit, obtundatur, aut impetus minuatur; inflammatio ſi adſit, tollatur, & vaſa conſolidentur & conſtringantur.

Art.

Art. 770. Vidi quendam, annorum circiter 40. qui a retentricis renum imbecillitate & vasorum laxitate tantum cruoris fundebat cum urina, ut corpus macilentum, exangue & pene tabidum evaserit, pulsum habens languidum ac febrilem. Eo usque res devenerat, ut refrigerata urina, inconcoctus sanguis in ea concresceret albicans, & gelatinæ potius quam sanguinis affinis. Vano labore assumptis & adhibitis omnibus remediis, tandem intra tres quatuorve dies convaluit, hausto quotidie mane *lacte vaccin.* recens mulcto supra ramum *menthæ rubræ*, eoque calente ex animali dulcorato satis *syrupo cydon.* & *cinnamom.* plures annos supervixit.

Curatio singularis

Farrago sententiarum.

Art. 771. Interdum aucto corporis motu cruentum lotium absque labe renis vel calculi præsentis suspicione potest accidere. *Boerhaave.*

Quandoq; accidit nullo existente calculo.

Art. 772. *Lac ovillum* maxime laudatur a *Foresto*; sæpe, inquit, sanguinis mictum solo *lacte ovillo*, nempe sumendo *lactis* ℥iv. & *bol. armen. ver.* ʒj. curavi. Idem etiam laudant *Hollerius* & *Duretus* ex *Hippocr.* & *Avicenna.*

Lac ovillum.

Art. 773. Constat mictionem cruentam statis periodis recurrentem ob hæmorrhoides suppressas quibusdam sine sanitatis detrimento accidere: hinc verum est illud *Hippocr.* quando ait, quod sanguinem mingere raro quidem, & sine febre ac dolore nihil mali significet, sed lassitudinum solutio fiat.

Sanis quandoq; accidit.

Art. 774. Remedia ad hunc affectum curandum a capite de *hæmorrhagia* petenda sunt. *Stercus porcinum* apud rusticos est remedium certissimum pro jumentis sanguinem mingentibus. *Radix symphyt. in lacte chalybeato coct.* quibusdam profuit. *Electuarium Boyleanum*, *decoct. catechu*, *decoct. incrassans*, *haustus japonicus*, *nitrum saturnisatum*, *trochisci Gordonii*, &c.

Remedia varia.

DE URINIS.

Inter legendum & ex observatione.

Urinarum compositio & diversitas

Art. 775. Urina præcipue ex aqua, sale, & terra conflatur; & quo plus salis respectu aquæ in se continet, eo rubicundior est; & quo minus, eo pallidior; & quo plus terræ, eo magis contentis saturatur, & contra; si itaque terra & sale multo abundet, dicitur urina crassa, si parvo, tenuis: atque hinc quidem oriuntur maximæ urinarum diversitates, ex quibus deducuntur judicia, scilicet, a *consistentia*, *colore*, & *contentis*; adeo ut quicquid de urina aliqua particulari pronunciari potest, huc tantum redit; scilicet hanc urinam plurimum salis continere & terræ parum; secundam multo salis & terræ abundare, tertiam ex modico sale & terra & plurima aqua conflari, & sic de reliquis.

Colores varii.
Urina alba.

Art. 776. Colores urinarum sunt albus, fulvus, flavus, rubeus & niger. *Albus* est vel *tenuis lympida & aquosa*, vel *crassior & subalbicans*, quæ juri carnium semicoctarum assimilatur; & hujusmodi lotium plerumque reddunt pueri, dum febricitant, & etiam ii, quorum viscera lumbricis scatent, & non solum hi, sed etiam pueri sæpissime, qui optima valetudine fruuntur, adulti quoque nonnunquam, ut taceamus fluore albo vel gonorrhœa laborantes, in apparatu variolarum, ut ipse sæpissime observavi, excernunt *albicantem* urinam. *Alba remissior*, ut *lactea* & *glauca*, incipientibus, & increscentibus febribus reddita, copiam materiæ putridæ, naturæque laborem demonstrat; quod si autem diutius fertur, longi frigidique indicium morbi præbet.

Tenuis & aquosa.

Art. 777. Urina *tenuis & aquosa* in plurimis morbis occurrit; talis redditur in affectibus ventriculi, & indigestiones ac cruditates plerumque denotat; item in chlorosi, cachexia, hypochondria-

driacis & hystericis affectibus; hujusmodi urina tenuis & aquosa copiosa quantitate non raro est signum animi perturbationum, & sæpissime paroxysmorum hystericorum vel affectuum quorundam spasmodicorum prodromus, unde conjicere licet hos affectus a salibus urinosis provenire, vel saltem iisdem foveri. Tenuis urina quoque conspicitur in diabete, hydrope, aliquando in apparatu variolarum, & frequentius in declinatione. In nephriticis paulo ante paroxysmum, denique a compotatione aquarum mineralium aliorumque liquorum tenuium, spirituosorum, diureticorum, &c. In febribus male ominatur; a turbida & crassa in tenuem & aquosam mutata est signum imminentis phrenitidis, scilicet, per materiæ febrilis in cerebrum metathesin.

Citrina.

Art. 778. *Fulvus* sive *citrinus color* in urina statum naturalem ut plurimum denotat. Et quoad quantitatem urina debet esse in proportione aliquanto minori (forsan subtripla) liquidorum assumptorum; ab hac norma vero non raro deflectit, nunc superabundans, nunc deficiens.

Flava sive aurea.

Art. 779. Urinæ *flava* sive *aureæ* duo sunt gradus, viz. *flammea*, quæ in febribus tertianis, ut etiam in variolosis, & non raro in benevalentibus cernitur: Et *crocea*, quæ ictericis, scorbuticis, hypochondriacis, ut etiam iis, qui rhabarb. crocum, folia sennæ, &c. comederunt plerumque cernitur.

Rubicunda.

Art. 780. Urina *rubicunda* est signum febricitantium, sed non proprium; nam in scorbuto diuturno urina tam intense rubescit, ut non magis in febre ardente; in arthritide quoque urinæ intensa rubedine saturantur.

Viridis ac nigricans

Art. 781. Urina *viridis* ac *nigricans* est signum plerumque morbi cujusdam virulenti aut venenati, aliquando in febribus quartanis conspicitur, ut etiam in puerperis, & iis, quæ menses habent obstructos (teste *Galeno*), in calculosis etiam post calculum foras eliminatum; in melancholicis pur-

gatio non operans urinam facit nigram; cassia & alia quædam pharmaca intus sumpta lotium atrum reddunt.

Urinarũ contenta. *Art.* 782. Contenta urinarum respectu locorum in matula tria nomina sortiuntur, viz. in summitate *nubeculam*, in media *enæorema*, in ima parte *hypostasin* vocamus.

Art. 783. Nubecula in urina in morbis tam chronicis quam acutis est signum redeuntis in stomachum fermenti, & recuperatæ plus minus digestionis.

Bullæ & spuma. *Art.* 784. In summitate urinæ interdum conspiciuntur *bullæ* & *spuma*; talem urinam vidi in mania laborante, in qua spuma & bullæ per integram nycthemeram manserunt, & eadem urina hypostasin valde nigricantem deponebat. *Cremor innatans* in urina phthisicorum plerumque cernitur, sed frequentius in hypochondriacorum. Urina in summitate *caudam* pavonis repræsentans ut plurimum est signum scorbuti. *Pinguedo* aliqualis & *guttulæ* quædam *oleosæ* frequenter apparent in urinis febre ardente, colliquativa, aut etiam hectica, ulceribus tenum, & similibus afflictorum.

Enæorema. *Art.* 785. *Enæorema* in praxi quandoque occurrit, sed nihil peculiare, quod scio, indicat; nisi quod in febribus plenioris concoctionis appropinquantis indicium sit.

Sedimenta varia. *Art.* 786. *Hypostases* sive *sedimenta* in Urinis sunt vel alba, vel nigra, vel rubra, aut saltem his vicina: *album sedimentum* in benevalentibus occurrit, *nigrum* in Urinis nigris, de quibus antea. *Rubrum* & *crassum* sedimentum ad instar pulveris laterum in febribus intermittentibus, & remittentibus, & etiam in scorbuto, & colica frequentissime occurrit. Quibus febricitantibus, in Urinis subsidentiæ fiunt crassiori farinæ similes, longam infirmitatem significant (inquit *Hippocrates in Aphoris.*)

Contenta præternaturalia. *Art.* 787. Sunt & alia in Urinis contenta, quæ præ-

præternaturalia & quasi accidentalia dicta sunt ; talia sunt arenæ , calculi , pus , sedimenta furfuracea , sanguis , &c. *Arenæ* in scorbuticis ; *carunculæ* & sedimenta *furfuracea* in Urinis calculo laborantium , necnon in vesica & renum ulceribus excernuntur *furfuracea* ; sedimenta aliquando etiam in morbis cutaneis , ut pruritu , scabie , &c. occurrunt . Materia *purulenta* non tantum a renibus , verum aliquando a vesica & meatu Urinario ulcere affectis in lotio deponitur ; quandoque e vasis & locis genitalibus sanies , semen corruptum , & fluor albus Urinis suffunduntur , & subsidentias purulentas efformant ; postremo sedimenta purulenta in Urinis peripneumonia aut empyemate laborantium reperiuntur , quæ etiam morbum solvunt . Urina *cruenta* non tantum in calculosis occurrit , sed etiam in plerisque scorbuticis multo cum levamine modo limites non excedat , nec defuerunt quædam fœminæ , quæ sua catamenia per vias urinarias inter lotium per multos annos innocue emiserunt , hujusmodi historiam habemus apud *Hollerum* , &c.

Corollarium.

Art. 788. Post omnia vero quotquot dicta fuerunt (ut proverbiali utar dicto) , *urina est meretrix & mendax* ; nihilominus urinarum inspectio in praxi medica est usus eximii , modo cum reliquis symptomatis diligenter pensitatis conjungatur , tum ad judicandum ægritudines earumque statum , tum etiam ad curandos morbos . Ideoque periti & fidelis est medici operam dare , ut , quod artis est de Urinis , haud temere negligat , neque artis suæ limites transiliat .

C A P. VIII.

Sive Fasciculus Morborum octavus.

CORPULENTIA NIMIA.

Ettmulleri sententia.

Corpulentia sive obesitas.

Art. 789. CORPULENTIA nimia sive obesitas nimia, est, quando corpus totum tam venter quam artus in tantum augentur, ut actiones, imprimis motus ac respiratio, aut omnino impediantur, aut insigniter vitientur. *Sennertus* refert mulierem 450℔. item virum 600℔. pendentem. Prostant exempla apud *Schenckium* corpulentorum obesorum suffocatorum. „ Obesi„ tas nimia corpus reddit variis morbis obno„ xium, speciatim, apoplexiæ, asthmati, hæ„ morrhoidibus, calculo, ulceribus crurum, hy„ dropi, &c.

Difficile tollitur.

Art. 790. Ad obesitatem tollendam non datur præstantius remedium quam *acetum scilliticum* jejuno stomacho haustum. Semen *fraxini* seu *linguæ avis* ad ℥j. mane in haust. vini propinatum insigniter commendatur ad evacuandam urinam, ratione cujus & hydropicos curat & crassos emaciat.

Valde obesi quandoque subito moriuntur.

Art. 791. „ Borellus commendat masticationem „ *fol. tabaci*, sed in omnibus minus convenit, ne „ ad *tabem* disponat. Qui natura sunt valde cras„ si magis subito moriuntur, quam graciles; „ *Hyppocratis Aphorism.*

CACHEXIA.

Cachexia causa.

Art. 792. „ Cachexia ita dicitur a corporis ma„ lo habitu; nascitur plerumque ex intemperan„ tia

„ tia ægrotantis, vel alicujus morbi prægressi ma-
„ la curatione; a tumore scirrhoso jecoris vel
„ lienis, vel a fluxu hæmorrhoidum nimis longo
„ & profuso, vel aliis hæmorrhagiis; ex febribus
„ continuis diuturnis, vel intermittentibus male
„ curatis; ex crapula, vel nimia spirituosorum
„ liquorum ingurgitatione; ex chlorosi, cata-
„ meniorum obstructione vel fluxu nimio; & ex
„ innumeris aliis causis.

Signa diagnostica.

Art. 793. „ Signa diagnostica sunt pallor subal-
„ bidus, aliquando etiam plumbeus color; debi-
„ litas ac piger corporis motus cum inflatione
„ aliquali, in quibusdam ventris fluor cum febri-
„ cula vesperi recurrente, pulsus creber ac densus
„ cibi fastidium, & vini magis appetentia, urina
„ biliosa, interdum vero rubicundissima, frequen-
„ ter autem cruda & pallida.

Ettmulleri sententia.

Cachexia descriptio.

Art. 794. Cachexia est affectus in quo nativus & floridus cutis color, ac imprimis faciei nitor, perit, mutaturque in pallidum, lividum, luteum, virescentem, intense rubicundum, &c. frequenter cum corporis habitu subtumido, lassitudine, &c. adest sæpe febris lenta, ægro vix sensibilis.

Curationis methodus.

Art. 795. Principium curæ a *vomitu* faciendum est: attamen ante vomitorium consultum erit, ut *digestiva salina* præmittantur cruditates solventia, ut *crem. tartar. tartarum vitriolatum*, *sal digestivum hypochondriacum*, dos. a ℈j. ad ʒß. bis in die; *sal. absynth. tinctura sal. tartar.* &c. *item pulveres absorbentes* dicti, *antimon. diaphoret. antihectic. Poterii*; & tunc propinandum est *vomitorium*, vel, si minus conveniat, catharticum; deinde his ita præmissis fit accessus ad *martialia*.

Remedium singulare.

Art. 796. „ In tota republica medica vix datur
„ præstantius remedium quam *mistura ecphracti-*
„ *ca Fulleri*.

LEU-

LEUCOPHLEGMATIA & Anasarca.

Ettmulleri sententia.

Leucophlegmatia unde.

Art. 797. „ Quoties in toto habitu pinguedinis „ subcutaneæ lympha stagnat, vel effunditur, hy„ drops oritur ἀνά σάρβα, ἀπὸ σάρκα, λευκοφλεγματία, qui & circa abdomen & circa scrotum. „ *Boerhaave*. Signa Leucophlegmatiæ sunt totius corporis tumor albus, mollis, laxus, revera œdematosus in pedibus ac cruribus potissimum & manibus, bibendi desiderium, urinæ tenues, albæ, &c. „ Incipiente cachexia (inquit *Lom*„ *mius*) vitiatur cibi concoctio, incolumi et„ iam appetentia; progressu vero temporis hæc „ quoque offenditur; spiratio debilis ac rara, al„ vus varia ac inæqualis est; atque hujusmodi „ *cachexia cruda* seu *pituitosa* nominatur, quæ „ hydropis speciem antecedit, venturamque præ„ nunciat, quam λευκοφλεγματίαν *Græci* nomina„ verunt.

Ejusdem signa.

Curatio.

Art. 798. Præter *purgantia*, & *martialia*, &c. in cura *cachexiæ* superius laudata, hic conveniunt *sudorifera* & *diuretica*, speciatim decoctum *ligni guaiac.* &c. *Lixivium ex ciner. absynth. genist.* &c. post *martialia*, *amara* (& *stomachica* utramque faciunt paginam. In *Anasarca* conveniunt *folia virid. bardanæ* plantis pedum & juncturis applicata: nam mirum est quantam fuliginem extrahant cum ægrorum levamine.

Vvillisii sententia.

Anasarca.

Art. 799. Anasarca est totius corporis exterioris, aut quorundam ejus partium, tumor albus, mollis, tactui cedens, & foveam a compressione reliquens.

Curatio.

Art. 800. In curanda anasarca *lixivialia* cæteris diureticis longe præstant. ℞. *Ciner. genist. ad albe-*

albedinem calcinat. & cribrat. ℥iv. *ponantur in lagena vitrea cum vin. alb.* ℔ij. digerantur clause & calide per hor. iij. vel iv. dein coletur vinum dos. coch vj. vel viij. bis in die. ♃. *Ciner. genist. alb. & mundat.* ℔ij. *rasur. lign. sassafr.* ℥iij. *rad. galang.* ℥j. *bacc. junip. sem. dauc. ana* ℥iß. f. saccul. pro cong. iv. cerevis. post 7. vel 8. dies hauriri incipiatur. *Chalybeata* in hoc morbo sæpenumero egregie prosunt, & aliis præstant præparata, quæ *sulphure* non spoliantur; ♃. *Rasur. lign. sanct. sassafr. ana* ℥iv. *rad. irid. florent. calam. aromat. galang. minor. enul. campan. ana* ℥iß. *bacc. junip. laur. ana* ℥ij. *sem. anis. carui, fœnic. dulc. coriandr. aneth. ana* ℥iß. *piper. long. cubebar. ana* ℥iß. *caryoph. N. M. zinzib. ana* ℥ß. *piper. Jamaic.* ℥ij. *fol. sicc. salv. scordon. calamenth. agrimon. ana* mj. *liquirit.* ℥iij. incis. & contus. coq. in aq. font. cong. iv. ad mediet. colatura servetur in lagenis vitreis ad usum: hujus potu constanti plures Anasarca fere deplorata laborantes convaluisse novi, *p.* 254.

„ Medicamentum sequens *fuit præscriptum Rad-*
„ *cliffeanum*; ♃. *Cort. interior. sambuci* mij. *sum-*
„ *mit. absynth. Roman.* mß. *rad. gentian.* ℥ß. *sem.*
„ *sinap. dauc. sylv. ana* ℥iij. *infund. in vin. alb.*
„ *Gallic.* ℔ij. Bibat. haustul. ter in die.

HYDROPS.

Sydenhami sententia.

Hydropis historia.

Art. 801. Foveæ a digitorum impressione in surarum parte inferiori, sub noctem imprimis conspicuæ & mane evanescentes, primum hujusce morbi indicium præbent, maxime si adsit dyspnœa. Paulatim crescit morbus, & abdomen quoque intumescit, & reliquæ corporis partes emaciantur. Tria hunc morbum stipant symptomata, *dyspnœa, urinæ paucitas, & sitis intensa*. Causa hujus mali in genere est debilitas sanguinis.

Indicationes curativæ.

Art. 802. Indicationes curativæ sunt tantum duæ,

duæ, viz. *aquæ evacuatio* & sanguinei roboris *instauratio*. Magni interest, an æger facile vel difficulter purgetur. *Cathartica fortiora*, & quæ celeriter operantur mitioribus & segnioribus sunt præferenda, & repetenda sunt, quoties ægri vires ferre queant. Duo sunt medicamenta palmaria, nempe *elaterium*, & infusio *croci metallorum*. Quinam sint meatus isti, per quos aquæ ex abdominis cavitate in intestina deducuntur, incertum est; experientia vero constat a dicto emetico sursum ac deorsum potenter evacuari, & quasi ruptis repagulis pleno alveo effundi. Est etiam aliud medicamentum, quod hunc morbum expugnat, vomitionem ac catharsin ciens pariter ac crocus metallorum; viz. ♃. *Cort. interior. sambuc.* miij. coq. in aq. & lact. ana ℔j. ad dimid. colaturæ capiat ægrotus dimidiam vesperi & reliquam mane, repetatque quotidie, donec convalescat.

Sanguis ac viscera corroboranda sunt.

Art. 803. Fatendum est tamen quod in quibusdam casibus *emetica* & *cathartica* malum non tollant, sed potius augeant; rebus itaque sic se habentibus totus curationis cardo in sanguine ac visceribus omni ope *corroborandis firmandisque* omnino vertitur; ad hoc autem magnopere conducunt *aeris mutatio* atque *exercitium*. Ii quorum crases sunt debiliores, quam ut purgantibus ferendis pares sint, *diureticis* evacuandi sunt; illa optima sunt, quæ e salibus *lixivialibus* fiunt, nec quicquam refert e quorum vegetabilium genere cineres petantur: sequente infusione uti soleo; ♃. *Ciner. genist.* ℔j. *fol. absynth.* mj. vel ij. *vin. Rhenan.* ℔iv. infunde frigide; dos. ℥iv. mane hor. 4ta pomerid. & sero.

Diuretica usurpanda.

Stomachica & amara.

Art. 804. Aquis his modis eductis ad *corroborantia* deveniendum est; in hunc finem ægrotus bibat vinum & liquores generosiores, item capiat *invigorantia*, *stomachica* & *amara*; primum locum obtinet *chalybs*, *allium* quoque multum

con-

confert. Semper recordandum est, quum sanguinis corroborationi navatur opera, quod tota res in eo solum cardine vertatur, & æger nullo modo expurgandus sit. Morbus ad supremum gradum provectus artis subsidia spernit.

Ettmulleri sententia.

Methodus medendi.

Art. 805. Hydrops *primarius* per se incipiens plerumque vitio læsæ in primis viis digestionis ortum debet; *secundarius* ex variis caussis oriri potest, ut hæmorrhagia, febre intermittente, &c. Hydrops superveniens morbis chronicis, & ætate gravescentibus rarius curatur. Sudor in *ascite* plus nocet quam prodest; evacuationes per alvum & urinam sunt magis proficuæ. In initio Hydrops tanquam *cachexia* curatur. Recte dicit *Lindanus*, qui vult curare Hydropem, raro debet purgare, dare tamen tunc debet ea quæ certo ac vehementer purgant, sed raro; intermedio tempore appropriatis & aperientibus, ac massæ sanguineæ vitia ex cruditatibus orta, ac reliquorum humorum corrigentibus, & in naturalem crasin reducentibus, debet insistere. Instituantur purgationes decrescente luna. „ Qui cachexia laborant inveterata (inquit *Dolæus*) & qui sunt quasi eviscerati, iis non conducunt *cathartica* nec *diaphoretica*, aut alia ulla remediorum genera aquis exhauriendis accommodata, sed solis *corroborantibus* utendum. Hujusmodi itaque in casibus sero nimis accersito medico aliud nil quicquam restat faciendum, nisi ut prudenter præmisso permagni illius, in quo ægroti versantur, discriminis prognostico, experimentum faciat, quantum auxilii sit sperandum ex usu *cardiacorum martialium*. Et si scorbuti labes simul adsit, cum *antiscorbuticis* commixtis res peragenda est.

Diuretica & purgantia.

Art. 806. In Hydrope curando *diuretica* sunt omnium optima, sed semper præmitti debent univer-

versalia *attenuantia*, *aperientia* & *laxantia*, alias non tuto ad *diuretica* acceditur. *Purgantia* sunt *cort. sambuci*, *ebuli*, *rad. irid. resin. jalap. gum. gutt.* præ omnibus *elaterium* teste etiam *Lindano*, denique *colocynthis*; inter mineralia, *pil. lunares*, *mercurialia*, &c. cæterum his purgantibus semper interponenda sunt *stomachica*, inter quæ eminet *absynthium*, *marrhubium*, &c. proximo loco *diuretica* in usum revocanda sunt, *radix allii* multum laudatur (in quibusdam vero intolerabilem capitis dolorem excitat (item *bacc. juniperi*; sed præ reliquis omnibus succus *herbæ kali* ad ℥ß. bis in die in haustul. vin. tribus tantum diebus singulis septimanis usurpetur, alias nimis urinam pellit; item eodem modo cineres *bufonum* ad ℈j. vel ultra. „ Hoc remedio *Romæ* sanatus „ fuit Hydropicus diu decumbens, cui ejus u- „ xor, sumptuum pertæsa, de eo dederat, ve- „ neno tollere cogitans, unde copiosum reddidit „ lotium, iterumque dato pulvere, ut mortem „ præcipitaret; sed multo uberius reddita urina „ præter spem sanatus est vir ejus, ut habetur in „ lib. Wieri de Lamiis. Helleborus niger (mo- „ nente *Avicenna*) urinam potenter movet. Hu- „ jusce remedii (inquit D. *Freind* Hist. Med. p. „ 105. vol. 2.) vires frequenter expertus sum, & „ in Hydrope, confiteor, effectus plus admiran- „ dos observavi, quam ex alio qualicunque diu- „ retico.

Vvillisii sententia.

Ascites. *Art.* 807. Ascites *anasarcæ* superveniens est facilioris curationis, quam morbus iste *solitarius* propter tumores circa viscera, vel propter vasa lymphatica, aut lactea disrupta eveniens. Si quando in Ascite, a cathartico exhibito, aqua copiose cum ἀφορίᾳ per sedem evacuatur, indeque abdominis intumescentia quidpiam minuitur, de curatione non desperandum erit; si vero venter plus

intu-

intumescat, & velut *tympaniticus* evadat, morbi eventum non nisi funestum expectare licet.

Art. 808. Fœmina ascite gravissima, ac, uti mihi videbatur, deplorata laborans, medicamine seq. per vj. dies continuos assumpto, multo melius se habuit, & brevi postea integre convaluit; ℞. *Gum. gutt. Gamb.* gr. xij. *ol. cinnam.* gt. j. *conserv. ros. rub. q. s. f.* bolus; dosis indies augeatur ad gr. xx. *jalapium* & *elaterium* potentissima *hydragoga* habentur. *Diuretica* quoque in hoc morbo conveniunt; & si cum *tympanite* complicatur, applicari potest *empl. diasaponis*, & injici enema ex *urina sani*, &c. infra descript. (829.)

Curatio.

Boerhaavii sententia.

Art. 809. Hydrops in genere producitur ab omni causa, quæ valet 1. liquidum serosum ita coercere, ut stagnare faciat in vasis, vel 2. ipsa vasa rumpat ita, ut intra membranulas effundatur, vel 3. vasa reducentia a cavitatibus ita obstruat, ut liquida non exhalent, nec resorbeantur. Causæ hæ sunt variæ, aliquando morbi acuti, tumores scirrhosi alicujus visceris insignioris, evacuationes quæcunque nimiæ, præsertim hæmorrhagiæ, &c. Signa sunt tumores, primo pedum ac crurum, & postea abdominis indies crescentis, hujus extensi sonus in *tympanite*, si percutiatur, in *ascite* strepitus fluctuantis aquæ; at in ascite ab aquis clausis in suis cistis, fallit. Adest insuper dyspnœa, sitis, gravitas, torpor, alvus dura, urina pauca, febricula lenta, sudor nullus, macies, vultus livor, &c.

Causa hydropis in genere.

Signa.

Art. 810. Ad curationem primo fluor conciliandus est lymphæ *cardiacis*, *roborantibus* & *stimulantibus*, quæ, si sitis valida non urgeat, petuntur ex *aromaticis*, *salinis*, *oleosis*, & *calidis* sub variis formis, inter quas eminet *vinum medicatum* & *infusum nostrum*. Si vero morbus erit calidior, & sitis vehementer urgeat, adhibenda sunt

Intentiones curativa.

cardiaca reficientia, *acida grata*, & leniter *aromatica*, videantur remedia. (In hoc casu *tartarus vitriolatus* est proficuus, item *aquæ Spadanæ*, *Tunbrigenses*, &c. cum vin. Rhenan.) Secundo liquidi nimia tenacitas (si adsit) tollenda est *salibus alcalinis*, *volatilibus* & *fixis*, item remediis *mercurialibus*, *antimoniatis*, & e *cupro* præparatis. Tertio aquæ in cavitates congestæ educuntur, interdum *Paracentesi*, de qua operatione vid. locum, *emissariis* arte factis, *causticis*, *lanceolis*, &c. (sed huic praxi adversatur *aphorismus Hippocratis*; Hydropicis ulcera in corpore orta non facile sanantur.) *Diureticis*; *vomitoriis*, quæ mirabiliter in hoc morbo prosunt; *catharticis*; *dissipatione*, *calore foci*, *hypocausti*, *furni*, *arenæ*, *solis*, *salis*, *fimi*, &c. tum maxime pertinaci abstinentia a potu, victu panis biscocti cum pauco sale ex pauxillo vini oleosi. Labes viscerum debilitatorum emendatur *chalybeatis* & *roborantibus*, *victu sicco*, *vino veteri meraco*, & *exercitio*. Egregium est vinum chalybeatum stomachichum nostrum. ♃. *Limatur. chalyb. cort. Peruv. crasse pulv. ana* ℥ij. *rad. rhei pulv.* ℥ß. *vin. hoccomorens.* ℔ij. *infunde frigide*; *dos.* ℥ij. *vel* iij. *ter in die*.

Mayerni sententia.

Laus mercurii dulcis.

Art. 811. *Mercurius dulcis* cæteris intactis quasvis causas morbificas aggreditur, & si superari possint, prosternit: sed dandus est iste athleta in debita dosi: scio aliquando huic succedere *ptyalismum*, qui præcavebitur addito *cathartico* satis activo; sed si nihilominus moveatur sputum, nihil est periculi, imo *salivatio* in Hydrope, quamvis semper sit molesta, attamen sæpissime est salutaris. Nihil majus dat Hydropicis levamen, quam larga *urinarum profusio*, idque cum minima virium dejectione. Sales omnes sunt diuretici, verum *nitrum* omnibus præfero, quod sitim, intolerabile in hoc morbo flagellum, extinguit,

Nitri.

&ci-

& calorem præternaturalem visceribus in hac muria mersis impressum egregie temperat. *Ova formicarum* in lacte ebutyrato cocta copiose urinam movent. ℞. *Ovor. formicar. coch.* j. coq. in lacte ebutyrato, exprime & dulcora pauco sacchar. detur mane superambulando hor. 4. ante prandium per octiduum. Mulier Hydropica, cui hæc *ova* præscripsi, mire commendavit, dixitque movisse ingentem flatuum copiam, & prolixos crepitus magno cum levamine; dixit etiam frequens primo ortum meiendi desiderium, tandem se fudisse copiosas urinas, ita ut una vice totam replevit matulam sæpius.

Ovorum formicarum.

Listeri sententia.

Abstinentia a potu.

Art. 812. Quædam Hydropica ab omni potione ex toto abstinuit per mensem; ad sitim autem fallendam sic fecit, tenuem ac parvam particulam panis tosti cum *spiritu vini* intincti super linguam detinuit ad salivam potenter movendam, & convaluit.

Abstinentia a potu.

Art. 813. ,, Pharmacopola quidam, habitus obesioris, vir equidem haud mediocris ingenii, ,, neque inhonestæ existimationis, in Hydropem ,, incidebat; valde intumuerunt crura, & venter ,, quoque turgescere incepit. Hic ex lectione *præcedentis sectionis* animum obfirmavit, & secum ,, decrevit ab omni potu per 30. dies abstinere, & ,, abstinuit; unde a morbo gravissimo liberatus ,, est. Idem vir probus (ut nuper aliquis mihi retulit) in eundem morbus lapsus *eidem experimento* spem omnem sanitatis recuperandæ iterum crediturus est. Huic affinis est Historia *Samuelis Ongly Equitis aurati opulentissimi*, civibus Londinensibus, dum vixit, satis noti. Hic, ,, cum septuagenarius, esset, in Hydropem incidit ,, deploratissimum, medicis celeberrimis (quibus ,, fretus) prorsus incurabilem. In hoc rerum statu animo secum statuit *se a potulentis quibuscunque ex toto abstinere*: statim vix tolerabilem for-

„ ti animo aliquot menses sustinuit, ac convaluit; „ & vixit sex vel septem annos ab isto morbo im- „ munis, & non nisi biennium circiter abhinc, „ dum hæc scribo, mortuus est. Atque hic reti- „ cere nequeo (*utcunque me forsitan ludibrio sibi* „ *quis habuerit*) experimentum, paucis credo ad- „ huc notum, curandi intumescentiam crurum „ equorum mediante nimirum *potus eorum decur-* „ *tatione*. Hic morbus Hippiatris vulgo *The Grea-* „ *se* appellatur: equi hoc malo affecti decumbere „ omnino respuunt, unde intumescentia valde „ augetur, & insuperabilis quandoque evadit. „ Methodus medendi breviter sic se habet. Qui „ curam equi attendit, *duas tantum aquæ libras* „ ad potandum equo præbere solet, mane & ves- „ peri, ad dies 6. vel 8. quo tempore curatio ef- „ ficitur; crura detument, & equus ad dormien- „ dum procumbit, &c.

Laus elaterii.

Art. 814. Quod ptarmica faciunt in naribus, idem *elaterium* aut *euphorbium* in intestinis efficere videtur, pituitam vehementer movendo. Illud notandum est, *elaterium* (quæ istius medicamenti summa est commendatio) dejectiones movere, *authore Dioscoride*, citra stomachi injuriam, exhiberi potest ad gr. x. ℞. *Elater.* gr. x. *sal. gemm.* ℈j. *mix. cydon. q. s. f. bolus.* In casu ancipiti & moribundo ex dysuria plurium dierum, aliis medicis dimissis, sic hominem restitui; ℞. *Succ. limon. recenter express.* ℥vj. *cochlear. hortens.* ℥iv. *hepatic. plantag. syr. violar. ana* ℥ij. *m.* hujus ℥iv. omni trihorio siccavit, postridie urinam copiose reddidit, & postea modicis *hydragogis* detumuit venter, & convaluit. Hydrope siccato *aq. absynthii stillat.* in qua *rhabarbarum* maceratum est, est usus eximii ad confirmanda viscera. (Virtutes *elaterii* per totam exercitationem summopere extollit author, & revera laudem omnem exsuperat.) „ Hoc remedium equidem successu vix cre- „ dibili aliquoties exhibui. Anno proxime ela-

„ pso,

„ pso, verno tempore, seni asthmaticæ, diutur-
„ nitate morbi contritæ, cui pedes, crura & fe-
„ mora valde intumebant, quod moribundis fere
„ semper evenire solet, elaterii dosin unam & al-
„ teram atque tertiam, interpositis debitis inter-
„ vallis, effectu plane admirando propinavi. Pri-
„ ma vice humoris serosi per sedem evacuata sunt
„ duodecim pondo, secunda purgatione decem,
„ & tertia demum vice solummodo duo vel tria.
„ Atque ita a tumoribus Hydropicis omnino li-
„ berata est, & valetudine mediocri vixit usque
„ ad initium hyemis, cum, ingravescente asthma-
„ te, colica vel illiaca passione correpta est, ex
„ qua, postquam ultra hominis ætatem vixisset,
„ tandem naturæ satisfecit.

HYDROPS VESICALIS.

Hydrops Vesicalis.

Art. 815. Hydrops abdominis Vesicalis est *ascitis quædam species*, in qua quidem inclusa aqua tumorem abdominis facit, non vero in ejus cavo fluctuans, sed in vesiculis sive hydatidibus innumeris variæ magnitudinis contenta; quæ hydatides nihil aliud sunt, quam portiones vasorum lymphaticorum alicujus visceris, in quibus motus lymphæ est impeditus; unde spatiola inter valvulas, liquore prædicto distenta, in figuras oblongo-sphæroidales efformantur, & totam cavitatem adimplent; ita ut post abdominis apertionem quandoque nihil aut parum aquæ extravasatæ effluxerit. Hic morbus in brutis animantibus frequentius occurrit, præcipue in ovibus. In corporibus humanis exempla prostant apud *Sennertum*, *Tulpium*, *Bartolinum*, &c. Valde curiosum est istud in Collectaneis Gallicanis Acad. Scien. *Memoir.* p. 215. anno 1722.

Historia.

Art. 816. Sexennium abhinc historiam mihi communicavit D. *Richardus Blinch pharmacopola Bidifordensis*, juvenis cujusdam nautici, qui ex febre ardente, in qua permagnam frigidæ copiam potasset, in ingentem abdominis intumescentiam

incidebat. Applicata erant emplastra, & cataplasmata, ex quibus parum utilitatis: demum loco prominenti ad latus sinistrum umbilici caustico imposito apertum est foramen, ex quo *hydatides quamplurimæ prodierunt*, aliæ ova gallinæ æquantes, nonnullæ grandiores, plurimæ minores, omnes numero ad minimum octoginta. Homo convaluit, & adhuc vivit ab omni morbo immunis.

Alia. In Transactionibus Philosophicis N. 370. extat historia cujusdam hominis hujusmodi Hydrope laborantis, e cujus abdomine facta paracentesi exivit ingens hydatidum copia, figura & magnitudine diversarum N. septem vel octo millium; una cum his etiam evacuata erat magna quantitas materiæ gelatinosæ, coloris grisei & lutei, albumine ovorum aliquanto spissioris. Vid. locum.

HYDROPS PERITONÆI.

Hydrops Peritonæi. *Art.* 817. Hydrops Peritonæi est collectio aquæ inter abdominis musculos & Peritonæum, maxime inter hoc & tendines musculorum transversalium, unde ex errore quidam authores, anatomiæ ignari, hunc morbum *Hydropem duplicaturæ peritonæi* falso nominarunt. Tumor abdominis aliorsum æquabilis circa umbilicum minus prominet, ob strictam ibidem tendinum muscularium peritonæo adhæsionem; atque hoc *propriam morbi hujusce diagnosin* constituit. Aqua sive lympha eo loci comprehensa, ibidemque moram ducens, carnem muscularem corrumpit, & hinc ulcus sordidissimum internum progressu temporis procreatur. Hic Hydrops *tempestiva paracentesi* forsan sanari potest. D. *Cheselden* vero aliter sentire videtur, Anat. p. 126.

Paracentesis. *Art.* 818. Operatio Paracenteseos cum historia ipsius medicinæ est coætanea, ab *Hippocrate* memorata, & ab *Albucasi* æque accurate descripta ac in nostra ætate. Experientia recentiori docemur aquas una vice ad siccitatem tuto depromi pos-

posse, quod praxi in nostris nosocomiis & Lutetiæ Parisiorum confirmatur.

Art. 819. Memorabilis est historia apud D. *Cheselden Anat.* p. 187. &c. cujusdam ascite laborantis, qui novies vigesiesque in uno anno paracensin subivit, & deprompti fuerunt plusquam septuaginta aquarum congii. Tribus ultimis septimanis ante obitum *rheumatismo* laborabat, & frequenti *narium hæmorrhagia*, quæ immediatæ rationes vel causæ mortis ejus videbantur; aperto cadavere jecur repertum est sanum.

Art. 820. Operatio paracenteseos non moliendaest in corporibus valde macilentis, vel senio vel tabe confectis, nec (nisi in Hydrope subito exorto) in ægris, qui non respirandi difficultate laborant, & quorum partes nobiliores adhuc fere sanæ & integræ sunt. De operatione, & ejusdem difficultatibus, vide *Barbette* & alios scriptores chirurgicos.

Farrago sententiarum.

Tussis in Hydrope.

Art. 821. Qui ex morboso jecore oritur hydrops, vehementissimam, sed inanem tussim conjunctam habet, quæ in aliis hydropum speciebus vix aut raro apparet. *Baglivius.*

Prognostica varia ex Hippocrates.

Art 822. Hydrops (inquit *Hippocrat. in Coac.*) qui medicinæ concedit & revenit, desperatus est. Hydrops omnis (inquit idem) qui ex acutis morbis oritur, malus & lethalis. Hydrope detentus (addit) curari potest, si robustis sit visceribus, si bene concoquat & spiret, sine dolore sit, & extrema colliquefacta non habeat. Omnes fere Hydropici circa plenilunium moriuntur. *Tycho Braybe* „ Diarrhæa in Hydrope, quæ non juvat, est „ pessima; pravam enim in visceribus diathesin „ ostendit.

Art. 823. In Hydropicorum cadaveribus (inquit *Cheselden*) semper observavi cor solito majus, fibrasque ejusdem valde laxatas, & vasa sanguifera plurimum distenta, & præterea concretio-

nes polyposas, interdum in ambobus articulis & ventriculis, sed frequentius in dextris.

Infusum theæ.

Art. 824. Stomacho & visceribus rite emundatis *infusum theæ viridis* in vino Rhenano evadit medicamentum laudabile, non modo diureticum & stomachicum, sed etiam sanguinem exagitans, & ejus motum adaugens. *Vvainevvright*. Ex vegetabilium classe (inquit *Dolæus*) pro arcano in hoc morbo revelo succum *brioniæ* sequenti modo collectum; luna crescente, tempore imprimis verno, radicem *brioniæ* terræ adhuc commissam excava, & semper iterum impone operculum ex superioris radicis parte abscissa paratum, & singulis mane invenies coch. ij. vel iij. istius succi, quem exhibe singulis matutinis horis Hydropico a coch. j. ad ij. vel iij. quo solo vili mendicamine plures, Deo adjuvante, curavi. Deploratissimum Hydropicum curatum vidit Dr. *Beeston* medicus *Bathoniensis* celebris, nuper defunctus, ut mihi retulit, per radicem brioniæ circumforaneo quodam exhibente, cum ex aliis remediis quotcunque a peritis medicis exhibitis nullum juvamen acceperat. Sequens infusum diureticum fuit præscriptum celeberrimi Lovveri & in sua praxi frequenter usurpatum: ℞. *Rad. lapathi acut.* ℥ij. *taraxac.* ℥j. *flor. sambuc.* mj. *summit. abiet. fol. cochlear. becabung. nasturt. aquat. ana* mß. *raphan. sylv.* ℥ij. *sem. sinap.* ℥j. *infund. in vin. alb.* ℔ij. *clause & calide per hor.* 4. *coletur pro usu, dos. coch.* iv. *vel* v. *bis vel ter in die.*

Succus rad. brioniæ.

Remedia varia.

Art. 825. Inter remedia reliqua melioris notæ recensentur *pil. hydropicæ* Bontii; ℞. *Aloes opt.* ℥iiß. *gum. gut. gam.* ℥iß. *diagrid.* ℥j. *gum. ammoniac.* ℥iß. *tart. vitriolat.* ℥ß. *syr. rosl. solut. q. s. f. massa pil. dos. a* ℈ß. *ad* ℈j. *Electuar. hydragogum* Sylvii; ℞. *Bacc. junip. in aq. coct. express. & ad pulpæ consistentiam redact. pulp. tamarind. ana* ℥iv. *rad. jalap.* ℥iß. *scammon. elect.* ℥j. *cinnam. acut. sem. fœnic. dulc. ana* ℥ij. *sacchar. clarific.* ℥x. *m. f.*

ele-

electuarium; dosis in adultis a ℥ij. *ad* ℥ß. *Potio hydragoga* Listeri; ♃. *Decoct. sennæ Gereon.* ℥iij. *syr. e spin. cervin.* ℥iß. *succ. limon.* ℥ß. *elater. gr. iv. m. f. potio.* Tinctura *allii vino absynth. extract. tinctura cochlear. compos. cataplasma Hydropicum, pil. hydragogæ, cerevisia Hydropic. cerevisia purgans Hydrop. haustus hydragogus, lixivium de calce, vinum Hydropicum. Sapo Castiliensis, express. diuretic.*

T Y M P A N I T E S.

Boerhaavii sententia.

Tympanites.

Art. 826. Tympanites iisdem mediis, & eadem methodo, tollitur, ac *anasarca* & *ascites*, si ortum duxit a rarefacto vapore humoris extravasati, & putrefacti; tum enim, causa ablata, tollitur: Si vero ortum duxit ex aere per membranas intestinorum putrefactorum perforatas in cava delapso, retroire non potente, sed calore corporis rarescente, tum cuncta cito putrefiunt aere juvante, malumque ex posita causa est fere semper insanabile: unde *hydrops siccus humido* longe magis immedicabilis habetur: *punctura* sæpe solatio, raro sanationi, sufficit; *fasciæ* post puncturam locum habent.

Vuillisii sententia.

Quomodo generatur.

Art. 827. De hujus morbi *ætiologia* præ reliquis audiendus est *Vuillisius. Tympanites* est tumor ventris; sed quæ sit materies morbifica tumorem istum inducens, quomodo in ventre aut progignatur, aut aliunde illuc adveniat, plane nescitur. In *ascitem* degenerare solet. Non a flatibus intra vel extra intestinorum cavitates conclusis excitatur, verum exoritur (quantum conjectura assequi possumus) quatenus in imo ventre spiritus animales ad viscera membranacea spectantes, ab incongruo quodam in ἀταξίας adacti, fibras ubique nerveas tumultuarie irruunt instantque, nec statim denuo ab iis recedunt: hinc peritonæum extumescit, intestina ampliata & distenta velut

lut inflantur, mesenterium, aliaque viscera membranacea spiritu impetuoso turgida, velut in molem attolluntur; porro dum hæc fiunt, ut vacuitates a viscerum concavorum extumescentiis factæ impleantur, humoris statim cujusvis intus contenti portio in vapores rarefacta, illico in flatus spatia isthæc inania oberrantes cedit.

Quinam huic morbo sunt obnoxii.

Art. 828. Spiritus animales potius quam flatus ejusmodi ventris intumescentias, saltem breves & transitorias, quales in paroxysmis colicis & hystericis contingunt, excitant: atque hinc evenit, quod, qui affectibus *hypochondriacis*, *colicis* aliisque imi ventris *spasmodicis* diu obnoxii fuerunt, demum *tympanitici* fiant.

Curatio.

Art. 829. Hic affectus raro per se interficit, quin longo tempore protractus, quo demum certius jugulet, sibimet *ascitem* lethi prænunciam adsciscit. A *catharticis*, præsertim fortioribus fere semper exacerbatur hic morbus, saltem non alleviatur. *Enemata* crebro injecta eximii sunt usus, & hoc præ cæteris; ℞. *Urin. sani* ℔j. *sal. prunel.* ʒj. *tereb. Venet. cum vitel. ovi solut.* ℥iß. *m. f.* enema. Applicetur *empl. de sapon.* toti abdomini. Ad sitim intolerabilem in hoc morbo; ℞. *Conserv. lujus. per setaceum traject.* ℥iij. *pulp. tamarind.* ℥ij. *sal. prunel.* ʒj. *syr. e succ. lujus. q. s. f.* Eclegma molle, de quo sæpius lambat æger.

Vix differt ab ascite.

Art. 830. „ Tympanites est flatuosa abdominis „ moles, rugitu strepens, dumque percutitur, in„ star *tympani* resonans. Vix differt ab *ascite*; ra„ ro enim flatus absque aqua reperiuntur, nisi in „ ipsis morbi primordiis. Experientia didici hoc

Remedium empiricum.

„ malum tractari debuisse remediis *anthistericis*, „ *antiscorbuticis*, & *corroborantibus*, priusquam „ in ascitem demigraverit. Sequens est remedium „ *empiricum* valde decantatum; ℞. *Succ. folior.* „ *porri & sambuci ana p. æ.* analytice misceantur; „ capiat æger coch. iij. vel iv. bis vel ter in die; „ hoc valet aliquando in extremis post alia omnia

„ incas-

„ incassum tentata. *Anthysterica, chalybeata,*
„ *empl. de cicuta cum ammoniaco, fotus ad tym-*
„ *paniten,* &c. sunt valde proficua.

M. L I T T R E.

Essentia morbi tandem detegitur.

Art. 831. Scriptoribus de Tympanite inter se minus convenit, quippe qui neque causam morbi neque sedem designarunt. Ex cadaverum Tympanite mortuorum sectionibus patet ventriculum & intestina, præ reliquis crassa, mirum in modum distendi, ac ingenti mole vix sane credibili ampliari. Frequenter (*souvent*) observavi *cæcum & colon femur humanum crassitie æquantia*; reliquorum viscerum in abdomine contentorum dimensionem ultra naturalem nusquam inveni. In recentibus Tympaniticis humiditatem tantum aliqualem in abdominis cavo reperi, & in inveteratis non nisi duas vel tres libras aquæ; quantitas adeo exigua neutiquam pro morbi causa haberi potest: ideoque *inflationi ventriculi & intestinorum* monstruosa ista ventris moles soli debetur. Ventriculus & intestina quasi musculus cavatus spectari possunt, cui aer inclusus est antagonista. Parietes intestinorum & aer internus sunt tanquam duo ἔλασρα se mutuo indesinenter impellentia. Quamdiu hæ duæ potestates æquipollent, ventriculus & intestina alternatim se contrahunt & dilatant, salva dimensione naturali, suntque officiis suis obeundis paria, manente scilicet æquilibrio: si autem laterum ventriculi & intestinorum systole vim elasticam aeris inclusi superat, fistula intestinalis supra modum coarctabitur: e contra si quando fibrarum intestinalium vires elasticæ quoquo modo imminuantur, aer inclusus canalem plus justo dilatat, & quo debilior est intestinorum elasticitas, eo major evadit eorum capacitas, *unde Tympanites ortum ducit*; qui affectus ut plurimum est incurabilis ob amissam aut valde diminutam istorum viscerum elasticitatem; fibræ nimis laxatæ sese contrahere rursus nequeunt, aut saltem admodum debili-

biliter : & proinde ventriculus & intestina non nisi imperfecte admodum officia sua peragunt, in quantum præcipua eorundem energia & operatio a contractione, dilatatione, & motu peristaltico magnopere pendent. *Memoir. de l' Acad.* Vol. 17. p. 314.

HYDROCEPHALUS.

Schenckii sententia.

Hydrocephalus.

Art. 832. Hydrocephalus est morbus adultis raro accidens, infantes vero sunt magis obnoxii, & frequenter fit a violenta obstetricatione. Est *tumor capitis aquosus*; colligitur autem humor vel inter cutem & cranium, aut inter cranium & cerebri membranas; *Aetius* addit inter membranas & cerebrum; (*Boerhaave* addit inter cerebri plicas, & in cavitatibus; sed hæ posteriores species sunt incurabiles; externa & evidens causa est plaga aut contusio in puerperio. (Ex tumore intus sub cranio neminem convaluisse vidi; sed ab externo tumore facile sanescunt.) ,, Caput in tantam molem turgescit, ut quandoque *integrum* ,, *corpus* præponderet. Insignis historia habetur ,, in Transac. Philos. p. 207. Infantis biennis hoc ,, malo mortui, e cujus capite sectione patefacto ,, exivere *aquarum decem pondo*; humor erat tenuis, pallidus, & insipidus, in interstitiis meningum & cerebri ventriculis reconditus; de ,, reliquis circumstantiis vid. locum.

Methodus medendi.

Art. 833. Oppugnandus est hic affectus primo *resolventibus*; sed si id fieri nequeat, facienda est *incisio* vitato temporum musculo, & humor exprimendus est, (*Ambr. Paræus*) ♃. *Ol. cham.* ℥iv. *sulph.* ℥j. m. f. s. a. ungt. in hoc affectu magnarum virium. ,, Hydrocephalus secundum *Boerhaave* levi *inustione*, *terebratione*, *punctura*, ,, prudenter, lente, adhibitis, simulque *hydragogis & roborantibus* internis curatur; vel externis *discutientibus* dissipatur excepta ista specie ,, incurabili, quæ in cerebri cavitatibus formatur.

Art.

Remedia varia.

Art. 834. „ Inter cætera ad hunc morbum op-
„ pugnandum *pſeucrolouſiam* emolumento fuiſſe a-
„ nimadverti. Inter evacuantia & corroborantia
„ eadem ſunt ac *in aſcite*. Pro uſu externo lixi-
„ vium calcis vivæ egregium admodum eſt in di-
„ ſcutiendo Hydrocephalo *teſte Aquapendente*, &
„ linimentum ſequens a *Foreſto* commendatur;
„ ♃. *Ol. cham.* ℥iv. *flor. ſulph.* ℥j. *digere ſ. a.* Hy-
„ drocephali curatio (inquit *Barbette*) omni tem-
„ pore experientiſſimis medicis inſignem creavit
„ moleſtiam. Purgantia, ſudorifera vel diuretica
„ raro aliquid conferunt: cauteria, veſicatoria,
„ fonticuli, ſetacea, immo plerumque ad inciſio-
„ nem vel uſtionem impellimur, quæ tamen me-
„ dia quoſdam in vita conſervarunt.

M. PETIT.

Accurata morbi deſcriptio.

Art. 835. Hydrocephalus eſt tumor capitis aquo-
ſus adultis raro accidens; infantes vero in pri-
mis annis a nativitate, immo interdum ante na-
tivitatem occupat; & caput infantuli ex utero
nondum educti tam grande exiſtit, ut *puncturam*
vel ſectionem capitis facere ad partum facilitan-
dum chirurgo incumbat. Aqua ſecundum autho-
res colligitur, vel externe inter cutem & cra-
nium, vel interne 1. inter cranium & duram ma-
trem, 2. inter duram & piam matrem, 3. in ven-
triculis ipſius cerebri; atque hanc ultimam ſpe-
ciem ſolam in praxi vel in cadaverum ſectionibus
unquam obſervare potui; credo itaque reliquas ra-
riſſime occurrere. Hoc morbo affecti ſunt langui-
di, triſtes, & pallidi, oculi illorum luridi & pro-
minentes pupillis dilatis; oſſa cranii tenuia & mol-
lia evadunt, & figuras irregulares induunt, naſus
depreſſus, frons valde elatus, capitis magnitudo
plane monſtruoſa, & gravitatis non ſuſtentandæ,
non raro crepat & diſrumpitur, & mors non mul-
to poſt inſequitur. In cadaverum ſectionibus no-
tavi duram meningem plus ſolito cranio adhæren-
tem, craſin cranii valde prolatam, & quaſi ubi-
que

que confractam, ossium margines membranis e longinquo connexos, cerebrum minime corruptum, ventriculos cerebri adeo in immensum distentos, ut substantia ejus corticalis & medullaris extrorsum detrusa digiti vix duas lineas crassitie æquabat, & multis in locis a protrusione aquarum penitus divisa aquis usque ad meninges pertingentibus, vasa sanguifera prolongata & crassa, in pluribus *glandulam pituitariam schirrosam*, quod inter causas hujus morbi locum habere videtur. Paracentesin quod attinet, tam diu procrastinari solet, ut vix ullum ista operatione servatum vidi; intra 4. vel 5. horas plerumque moriuntur, si una vice aquas ad siccitatem depromant; sin vero tardius progrediantur, non ultra quadraginta horas supervivere solent.

HYDROPS PECTORIS.

Sponii sententia.

Hidropis pectoris signa diagnostica.

Art. 836. Si Hydrops in pulmone accidat, juxta *Hippocratem*, febris & tussis vexant, æger consertim respirant, pedes intumescunt, ungues incurvantur, & velut empyicus efficitur, sed remissius & diutius. Hæc signa diagnostica Hydropis pectoris apprime sunt scitu necessaria; est enim morbus satis frequens, nec tamen satis cognitus; sed qui ista ad unguem tenebit, hunc morbum ab aliis facile distinguet. Plurima habet cum *empyemate* signa communia; ea tamen symptomata sunt remissiora, quia serum sive aqua minus impedimenti in pulmonum *bronchiis* & pectore afferunt quam plus ipsum; at diutius durat affectus, quia sero non ita corrumpitur aut opprimitur pulmo, ac purulenta ibidem collecta materia. *Sponii Aphor.* p. 145. &c.

Ettmulleri sententia.

Symptomata.

Art. 837. In Hydrope pectoris præter pectoris tumorem & sensum fluctuationis, adest tussis sicca, difficilis respiratio, orthopnœa, palpitatio cordis, febricula. Ex ruptis vasis lymphaticis oritur,

tur, & curatur ut aliæ Hydropis species. De *paracentesi* vid. locum, *p.* 766.

Vvillisii sententia.

Art. 838. In Hydrope Pectoris lympha in compagem pulmonarem restagnante sæpenumero accidit vesiculas hydatidas dictas, in extima hujus visceris superficie excitari, quæ postea disruptæ *ascitem in thorace* producunt. Hujusmodi affectio in ovibus, quando ob tempestatem humidiorem, & pascua aquosa ab Hydrope gregatim intereunt, passim cernitur. Morbus dignoscitur ex aquarum fluctuatione. Auctor historiam producit Hydropis Pectoris per *paracentesin* curati; & aliud affert exemplum cuiusdam juvenis curati per *cathartica & diuretica*.

Hic affectus in ovibus valde frequens.

Art. 839. De Hydrope ovarii, Hydrope uterino, & uteri inflatu alibi in morbis mulierum dictum est.

I C T E R U S.

Inter legendum & ex observatione.

Art. 840. Signa hujus morbi & symptomata præcipua sunt lassitudines totius corporis, anxietas præcordiorum, difficilis respiratio, virium dejectiones, faciei pallor, pulsus debilis & lentus, urinæ tenues, aut crassæ, coloris flavi ad rubrum vergentis, croceo colore pannum immersum tingentes; interdum adsunt vomitus biliosus, dejectiones albæ, pruritus totius corporis, & ariditas, & veluti exustione solis aspera cutis superficies, flavedo per universam cutem, maxime in oculorum albis, quo quidem colore interdum objecta omnia apparent tincta.

Icteri signa diagnostica.

Sydenhami sententia.

Art. 841. Icterus interdum est proles *colicæ*. In tali casu solo *rhabarbaro* purgandum est, & morbus plerumque sponte sua sensim facessit; sin vero non nisi ægre discedere videatur, convenit sequens apozema; ♃. *Rad. rub. tinctorum curcum. ana* ℥j. *chelidon. maj. cum toto, summit. centaur.*

Icterus ex colica.

Ejusdem curatio.

min.

min. ana mj. coq. in p. æ. aq. font. & vin. Rhenan. ad ℔ij. *colatur. add. syr. e quinque rad.* ℥ij. *m. f. apozem. capiat* ℔ß. calide mane & sero usque dum convaluerit

Curatio in genere. *Art.* 842. At ubi icterus per se invadit, colica neutiquam prægressa, *cholagoga*, quæ per alvum bilem subducunt, ægro sunt exhibenda, & alia *antiicterica* usurpanda. His denique morbum non subigentibus ad *aquas ferreas*, quales sunt *Tunbrigenses*, adeundum, quæ ex ipso fonte sunt bibendæ.

Ettmulleri sententia.

Symptomata. *Art.* 843. Icterus est totius corporis *cachexia* flavedinem inducens, ut plurimum cum cardialgia, hypocondriorum dolore, præcipue dextri, alvi segnitie, lassitudine, &c. Si flavedo ad viriditatem, vel ad cœrulitatem, vel ad obscurum livorem inclinet, Icterus niger vocari solet; febris interdum conjuncta est, interdum abest. Tristitia aliquando inducit Icterum. Icterus *flavus* diuturnior semper in *nigrum* degenerat, unde *essentialiter* non differunt. Anxietas in præcordiis, dolor præcordiorum compressivus, virium dejectiones, lipothymiæ, &c. ante eruptionem Icteri frequentissime occurrunt. Urina ictericorum succussa spumam flavam ostendit, & linteum tingit colore croceo, sed non semper, sedimentum croceum dimittit; fœces alvinæ sunt plerumque albicantes, vel cineritii coloris, & hoc postremum ut plurimum est signum *calculi in vesica fellea*. Urina crassa turbida & nigerrima est signum solu-

Prognosis. tionis morbi. Quo magis flavus existit Icterus, eo facilior est curatu, quo vero magis niger, eo difficilior. Cum *hydrope* conjunctus raro curatur. „ Si sudor erumpat (inquit *Sylvius*) citior plerum- „ que curatio expectanda erit, sin vero urinis plus „ deponatur materiæ rubentis & paulo post sub- „ sidentis, segnior erit expectanda.

Curatio. *Art.* 844. Quoad curam *vomitoria*, *martialia*,

& hinc *amara*, totam absolvunt paginam. Præmissis universalibus usurpentur *stomachica*, *martialia* (*limaturæ crudæ* in Ictero nigro) *rhabarbarum*, *lumbricalia*, *viperina*, *alcalina*, *volatilia*, *amara*, *aquæ acidulæ*, *gum. ammmoniacum*. *Venæsectio* & *catharsis* vix locum habent. Specifica sunt (omnium optimum) *chelidonium majus*, *marrhubium*, *flor. hyperici*, *crocus*, *genista*, *absynthium*, *sem. cannab. in lacte coctum*, *rad. curcum. rub. tinctor. urinæ potus*, *stercora* fere omnium *avium* & *animalium*, *pediculi*, *lapis in folliculo fellis tauri*. In genere moneo in curando Ictero insistendum esse ad tempus medicamentis *antiictericis*, quia morbus est chronicus & contumax: & quidem quamdiu urina mingitur tenuis & splendida, tamdiu illis insistendum, donec signa coctionis apparent, usque dum urina fit crassa, & turbida, & cum sedimento repleta; his tamen apparentibus spes est salutis. Cura peracta, ad abigendum cutis flavum colorem conveniunt *frictiones* & *balneatio*.

Vvillisii sententia.

Vomitorium & alia remedia.

Art. 845. Curatio Icteri inchoanda est cum *vomitorio*; ♃. *Fol. asari* N. 9. *incis. & contus. affund. vin. alb.* ℥iij. exprimatur succus & detur cum regim. Remedium vulgare & *empiricum* apud nostrates est, ut ix *pediculi vivi* sumantur mane, per 5. vel 6. dies, quo remedio (cum alia minus efficerent) plures sanatos audivi. *Chalybeata* ut in aliis *cachexiæ* affectibus, ita in hoc juvamen præstant, atque hinc est quod *acidulæ* frequenter post omnia prosunt. „ Cum apozemate sequente (inquit „ *Dolæus*) semper initium curationis facere soleo; „ ♃. *Rad. tarax. chelidon. maj. ana* ℥j. *herb. cichor.* „ *fragar. ana* mjß. *marrhub. alb.* mß. *tartar. alb.* „ *fol. senn. ana* ℥iij. infund. in vin. alb. & aq. „ font. ana p. æ. coq. ab ℔ij. cola, &c.

Vel-

Velschii sententia.

Est affectus in prægnantibus satis frequens.

Art. 846. Mulieres sæpe gestationis tempore fiunt *Ictericæ*, præsertim in ultimis mensibus; an quod bilis tunc temporis viscosior evadat, & ita in glandulis hepaticis non secernatur; an quod uterus tumen comprimendo intestina in causa est, quod ductus choledochus nimis compressus bilem in intestina non transmittat: notandum est, quod hic morbus in prægnantibus *post partum* statim evanescat.

Sampsonii sententia.

Sapo Castelliensis.

Art. 847. *Saponis Castelliensis* ℥ß. *in haustul. vin. alb. solut.* valet ad urinas provocandas in Ictero & Hydrope experimento *domus Bedfordiensis*, ubi pro magno secreto habetur. *Sylvius* hoc idem medicamentum laudat, sed in lacte solutum ob salem fixum & oleosam ejus substantiam. Ego quoque in nonnullis *Ictericis* expertus sum, in his cum fructu, in illis aliter. Ubi acidi humores vel in *Ictericis* vel in *Hydropicis* abundant, credo hoc medicamentum valere, quoniam ab acri sale fixo temperantur, subiguntur, & per vias urinarias expelluntur: & e contra ubi acres humores dominio potiuntur, acre medicamentum nihil valet, metuo, ut noceat.

Farrago sententiarum.

Dubitatio.

Art. 848. Dubitatur, an Icterus semper oriatur ab obstructione bilis; quoniam neque in sanguine vel urina ictericorum ulla est *amarities*: Icterus etiam generari potest sine hepatis obstructione, *teste Sylvio*, & obstructiones in hepate non semper pariunt Icterum, *authore Ettmullero*. Aliquando oritur ex animalium quorundum morsu. Ictericorum alvus & aperta & fæces flavo colore tinctæ (interdum) conspiciuntur. *D. Gaillard. in Thesi apud Catabrigienses.*

In hepatis scirrho.

Art. 849. Si sit suspicio *hepatis scirrhi*, apprime conveniunt fotus & empl. seq. ♃. *Fol. malv. alth. absynth. flor. melilot. chamæm. ana* mj. *fol. meliss. chamæpit. ana* mß. *sem. fænugr.* ℥iß. coq. ex

aq. ℔v.

aq. ℔v. sub finem add. vin. alb. ℔ij. &c. cum *pannis laneis* foveatur latus, deinde superimponatur *emp. de cicuta cum ammoniac.* vel *de ranis cum mercurio. Pitcarnus in* MS. Si vero jecur durum sit, i. e. scirrhosum, res est desperata. *Hippocr. Aphor.* Si morbus diu duret, *hydropem* minatur.

Art. 850. *Candidum ex avium fimo* est earum urina, ideo confert Ictero, qui morbus *inflatio* est: album in *anserino stercore* diligenter abrasum siccatumque privatim ad icterum facit. *Listerus.*

Avium stercora.

Art. 851. In Ictero pertinaci, medicamentis usitatis minus cedente, ex repetitis experientiis omnibus commendo *Æthiopem mineralem tanquam remedium in hoc affectu potentissimum.* Icterus in ultimo stadio sanguinem fundens per sedem, per urinas, per ipsam cutem, per sputum, vel stillicidium ex naso, &c. vix unquam curatur.

Art. 852. Instar omnium religiose consulendus est præclarissimus *Boerhaave*, qui de *Ictero multiplici*, & de *hepatite* egregie scripsit. *p.* 201.

Boerhaave.

Art. 853. *Stercus ovinum* in cerevisia infusum pro pauperibus est laudabile medicamentum. Decoctum *sem. cannabin. sapo Venet. flores sal. armoniaci martiati*, *ens veneris*, &c. sunt remedia optatissima; ut etiam sequentia, *cerevisia icterica*, *decoct. berber. decoct. icteric. expressio milleped. icteric. haust. saponac. pil. icteric.* (probatissimum medicamentum) *vinum chalybeatum.*

Remedia varia.

CAP. IX.

Sive Fasciculus Morborum nonus.

RHEUMATISMUS.

Sydenhami sententia.

Rheumatismi historia.

Art. 854. NULLO non tempore, maxime autumno, cum rigore & horrore & cæteris febrium symptomatis adoritur, elapso uno vel altero die (citiusve) dolor adest atrox nunc in hoc nunc in illo artu, in carpis, humeris, & genubus præsertim; vicissim hos relinquens & illos occupans, frequentius cum rubore & tumore. Febris sensim evanescit, manente dolore: est morbus diuturnior, aliquando per menses aliquot durans, & annos, non continuo, sed paroxysmis repetitis. In *lumbagine Rheumatica* immanis dolor adest circa lumborum regionem fixus, *nephritin* mentiens, nisi quod æger non vomituriat. In Rheumatismo sanguis pleuriticorum similis est.

Lumbago Rheumatica.

Curatio.

Art. 855. *Sanguis mittendus* est ad tertiam quartamve vicem, habita ratione virium, alternis vel tertiis diebus. *Victus* admodum *tenuis* præbendus est; æger quotidie e lecto ad horas aliquot exsurgat. Potus ordinarius sit cerevisia tenuis vel potius ptisana ex *hordeo rad. liquirit. acetos.* &c. vel *emulsio*; parti dolenti applicari potest cataplasma ex *pane albo* in lacte coct. cum tantillo *croc.* diebus a venæsectione liberis injiciendum est *enema* ex lacte saccharato, vel ex decocto communi pro *clystere*, &c.

Alia medendi methodi.

Art. 856. Si imbecillitas ægri *phlebotomiæ* repetitionem non ferat, tum post secundam vel tertiam venæsectionem curatio alia methodo tentanda est, viz. capiat alternis diebus potionem *purgativam*

tivam communem, donec convaluerit, & iisdem noctibus *paregoricum* ex *syrupo de mecon.* his minus ad votum conducentibus, *antiscorbuticis* morbi reliquiæ fugandæ sunt. In juvenibus, atque iis, qui temperate vixerunt, vino non plus æquo dediti, Rheumarismus *diæta simplici* admodum *refrigerante*, & mediocriter *nutriente*, æque feliciter, ac repetitis *venæsectionibus* profligari potest, nempe *diæta* ex solo *sero lactis*.

Schmitzii sententia.

Rheumatismus est quodammodo arthritis universalis.

Art. 857. Per Rheumatismum vulgo intelliguntur dolores erratici externum corporis habitum occupantes; crebri quandoque ac leviusculi horrores adsunt; febris si quæ adsit, mitis, noctu plerumque recrudescens. Sed, nocturna exacerbatione & contumacia *luis veneræ* cruciamina æmulatur. Lubricus est Rheumatismi in *arthritin* transitus; nam communis est utriusque morbi materia, hinc *arthritis universalis* nonnullis appellatur.

Indicationes curativæ.

Art. 858. Commodius *sudoribus* solvitur. *Venæsectio* semper in hoc affectu curando est necessaria; est enim remedium ἡγεμονικὸν, neque sine magna sanguinis jactura & virium ruina domari potest; post venæsectionem *emetica* fortiora sunt propinanda, hinc *purgantia* leniora, ut pulv. *Comitiss. Vvarvicens.* &c. Partes affectæ foveantur tepide cum *lapide medicamentoso* in aq. pluviali solut.

Musgravii sententia.

Lentor in sanguine a sale alcalico provenit.

Art. 859. In Rheumatismo ab acri sale alcalico, quam ab acido, lentorem fieri longe probabilius, *Baynardi* experimento liquet, viz. ex Rheumaticorum urina, salis alcalici ejus, quem habent sani bonaque utentes valetudine, pars quasi trigesima, nec quidem supra, distillando elicitur: unde conjicitur salem istum in sanguine retentum pituita (forsan adjuvante oleo, veluti in *sapæ* compositione) irretiri involvique, & ad viscidum in Rheumatismo faciendum, ad dolores & tumores

 infe-

inferendos opere quidem maximo contribuere. Serum quoque sanguinis Rheumatismo laborantium *syrupo violarum* admixtum viridescit, & cum *mercurio sublimato* albissimum deponit concretum.

Vomitoriorum præstantia. *Art.* 860. De magna efficacia *vomitorii* aliquoties repetiti in hoc morbo debellando dignus est, ut consulatur auctor, p. 26. *Balsamo sulpharis terebinthinato* artus motu privati bis die superillinantur, vel etiam *vernice terebinthinat. oleum terebinthinæ & camphora* sunt remedia interne & externe proficua.

Ettmulleri sententia.

Rheumatismus cum arthritide convenit. *Art.* 861. Arthritis vaga scorbutica seu Rheumatismus revera cum *arthritide vera* convenit, accidentibus saltem variat, terminatur nunc per sudorem aut urinam aut per eruptionem cutaneam instar purpuræ relicta cutis asperitate: adsunt interdum gravissimæ præcordiorum anxietates, sitis clangosa, sudores, dolores lancinantes & pungentes; imbecillitas ad motum, locorum dolentium tumores, &c. fundamentum hujus morbi est sal scorbuticum fibras vellicans.

Curatio. *Art.* 862. *Vomitus* in principio convenit; *venæsectio* in principio & incremento; *volatilia* non debent exhiberi in principio, sed *alcalica & testacea*, ut etiam *antimonium diaphoretic. cinnabaris antimonii*, speciatim *arcanum duplicatum Mynsichti*; postmodum fiat accessus ad *volatilia* cum *antiscorbuticis* mixta; *lumbrici terrestres* sunt remedium sine pari in vino infusi, vel in sero lactis cocti, vel pulverisati, *millepedes* etiam commendantur. Declinante morbo conveniunt remedia ex *pino* vel *abiete* (*scobs abietis in sero lactis coct.*) *rob. bacc. junip. sambuc. decoct. e lignis*. *Decoct. strobilorum pini* curam fere absolvit. Externe locis dolentibus applicandi sunt *lumbrici terrestres* donec moriantur.

Far-

Farrago sententiarum.

Art. 863. Miasma rheumaticum quandoque cerebrum, pulmones & viscera obsidet cum dolore & ægritudine excrucians. *Boerhaave.*

Partes nobiliores quandoq; obsidet.

Art. 864. Dedi nonnunquam *terebinth. Venet.* ʒvj. vel ℥j. (& tantam ejus quantitatem veteres vulgo adhibebant) cum vitello ovi solut. in haustu quodam, non modo in *paralysi*, verum in *arthriticis* & *rheumaticis* affectibus cum optimo successu, sed in hoc postremo affectu *venæsectio* debet anteire, &, si opus fuerit, repeti. *Harris.*

Vires terebinthina.

Art. 865. Infusio *stercoris equi masculi* in vino tenui vel liquore posset. facta, ad ℥iv. vel vj. bis in die propinata est medicina in hoc affectu minime contemnenda. *Vvillis.* „ Et nunc quoniam „ de medicamentis sordidis sermo agitur, præter„ eunda non est *urina vaccæ* apud *Parisienses*, „ & etiam non ita pridem *Londinenses*, per„ quam celebrata, non modo in rheumatismo, „ sed etiam arthritide, hydrope, asthmate, icte„ ro, &c. curandis. *Memoir. de l' Academ.* Vol. „ XI. p. 41.

Stercoris equi.

Art. 866. Lini *sylvestris* cathartici herba integra cum caulibus & capitulis vino albo leni calore infusa satis valide purgat serosos humores, indeque in *Rheumatismo* valde prodest; sed non nisi robustis propinanda est, quorum plurimos, ruri degentes, solo usu istius remedii curatos vidi. Non novi præstantius remedium quam *rhabarbarum* diu continuatum ad hunc morbum contumacem oppugnandum. Et si malum sit habituale, ejusdem *masticatio* non modo morbum tollit, sed etiam *recidivationem* præcavet. In corporibus languidis & emaciatis, hujus morbi diuturnitate, nec non medicamentorum farragine, fractis & detritis, *lac asininum cum pulveribus testaceis*, vel saltem *diæta lactea* plerumque felici adjumento esse potest.

Linum sylvestre.

Rhabarbarum.

Lac Asininum.

Art. 867. Ad rheumaticos lumborum dolores

Infus. thea lactea.

potum *lactis* cocti cum aqua decoctionis *theæ* & mane sumptum ad ℔j. circiter, felicissime sum expertus. *Baglivius.*

Remedia varia. *Art.* 868. Remedia *antiarthritica* & *antiscorbutica* fere omnia hic conferunt, præcipue declinante morbo & in intervallis. *Pil. volatil. epithema saponaceum, unguent. salino volatile, &c.*

SCORBUTUS.

Barbetti & Deckerzii sententia.

Scorbutus qualis morbus. *Art.* 869. Scorbutus est aliqualis *cachexiæ* species ab humore melancholico peculiariter corrupto ortus; in *calidum* & *frigidum* plerumque distinguitur; sed revera omnis provenit ab unica causa, nempe lympha vel pituita crassa; unde tot symptomata pro temperamentorum & locorum diversitate, ex variis obstructionibus & humorum stagnationibus: Quadraginta novem diversa enumerat *Eugalenus* in suo tractatu de *scorbuto*; sed illa omnia nunquam concurrunt in uno eodemque corpore. Conqueruntur de dolore interdum punctorio, plerumque gravativo capitis, de cordis palpitatione, angustia, inflatione ventriculi, tensione ventris; tussiunt, putant se interdum suffocari, difficulter respirant, vomunt, febricitant; appetitus prosternitur; singultu, ructibus, flatibus, convulsionibus vexantur; tremunt, lassi sunt artus, maculis rubris vel purpureis aspersi, (quæ tamen non sunt multi faciendæ, nisi degeneraverint in ulcera, vel elevatæ sint) adest plerumque oris pruritus, gingivarum erosio, cum sanguinis effusione, dentium vacillatione ac nigredine, halitus gravis, immo cum teterrimo aliquando odore; salivatio adest multa, urina cruda & tenuis, jam vero crassa & rubra, immo fere nigra; pulsus semper inæqualis, ac ut plurimum debilis; dolores vagi, imprimis crurum, præcipue noctu ingravescentes; ulcera maligna, tumores varii generis plerumque œdematosi, sudores copiosi, ipsa

Symptomata varia.

sa atrophia, viriumque defectu, caries, & sopor profundus.

Art. 870. His regionibus adeo familiaris est ut nullus fere repetiatur morbus, cui non aliquid scorbuti subsit; vere & autumno maxime infestat, in adultis & senibus gravior est; inveteratus & hæreditarius difficillime curatur; solvitur aliquando per alvum, per hæmorrhoides, vel per urinam; aliquando in alios morbos degenerat, scilicet, *hydropem*, *atrophiam*, *apoplexiam*, *epilepsiam*, *stuporem*, aut *convulsionem*; interdum Scorbutici subito moriuntur; dysenteria rarissime laborant; plerumque *diarrhœa* vel *lienteria*, quæ difficulter curantur, longo temporis tractu ægros necant *hydropicos* vel *tabidos*; respiratio difficilis non adeo periculosum est malum quam vulgo putatur. „ Scorbutus fixam habens sedem (inquit „ *Vualdschmidius*) raro curatur, nisi quandoque „ palliative: impossibile enim est sanguinem to„ taliter corruptum ad statum naturalem reducere. „ *Diæta* in hoc malo est optima medicina, de „ qua videatur *Sennertus* in praxi.

Est morbus frequentissimus & diuturnus, & difficilis curationis.

Art. 871. Exactissima *diæta* medicamentis præstat, sine qua Scorbutus sensim fit incurabilis; *venæsectio* non prodest; *purgantia* fortiora nocent; sufficiunt suo tempore leniora; præparandi sun humores *incidentibus*, inter quæ *salia volatilia* quæcunque primarium obtinent locum. *Antiscorbutica simplicia primaria* sunt, *radix raphan. sylv. oxylapath. petasitid. scorzoner. taraxici*, *zedoar. angel. polypod. helenii*, *lignum guaiac. sassafr. sem. sinap. fol. cochlear. becabung. nasturt. aquat. trifol. paludos. acetos. persicar. mala aurant. acidor. pom. citri*, *bacc. junip. sem. dauci*, *gum. ammoniac. lacc. crem. tart. tartar. vitriolat. chalybs*, *&c.* Saccharum & saccharata omnia *Scorbuticis* nocent. „ Omnem Scorbutum (inquit *Dolæus*) fe„ liciter intra xij. dies, diis faventibus, tollam „ per *mercur. dulc.* & revera dulcificatur singula„ ri

Curatio.

Vires mercurii dulcis.

„ ri & peculiari motu sublimatum, ut duntaxat
„ sudorem moveat, & nullam efficiat salivatio-
„ nem, cujus ope omnes scorbuti humores intra
„ prædictum tempus consumuntur & educuntur,
„ sed durante hac cura nihil bibendum, nisi de-
„ coctum appropriatum, & ab acidis & carne
„ suilla abstinendum.

Art. 872. Singulorum symptomatum curam peculiarem videre licet apud *Eugalenum*, cujus hæc summa est; quod omnibus *specificis* parti affectæ dicatis admiscenda sint *antiscorbutica*. In difficili respiratione *sp. salis armoniac. cum tinctura croci & aq. cochlear.* specifice prodest. (875.)

Dyspnæa.

Gingivarum laxitas.

In gingivarum laxitate & putrefactione *tinctura gum. lacc. sp. cochlear.* &c. pro lotione, item mistura sequens. ♃. *Pulv. rad. ireos florent. gum. lacc. ana* ℥j. *alum. ust.* ℈j. *mel. ros. q. s. sp. salis* parum pro grato acore, *m.* (883. 892.)

Dolores vagi.

In doloribus vagis crurum, &c. inter externa topica *epithema saponaceum Fulleri* maxime commendatur. (884. 894.)

Tormina ventris.

In torminibus ventris convenit *sp. sal. armoniac. cortic. aurant.* infus. cumque *sp. junip.* vel *sem. anisi* mixtus: externe fotus, & linimentum sp. ♃. *Ol. lumbricor. terrest. chamæm. sp. cochlear. ana p. æ.* (877.)

Convulsio

In convulsione & contractione interne convenit *sp. sal. armoniac. cortic. aurant. salv. & roremarino* affusus, item *ol. hyperic. & cochlear.* pro inunctione tendinum. (878. 901.)

Erysipelas.

In erysipelate (1167.) præter externa exhibeantur *sudorifera*, ut *rob. sambuci*, *sp. ejusdem*, *bezoar. mineral. sp. sal. armoniac. cochlear.* &c.

Atrophia

In atrophia non datur præstantius remedium quam *lac caprillum spiritu aliquo antiscorbutico* prius ipsi instillato. (879.)

Charletoni sententia.

Scorbuti causæ insigniores.

Art. 873. Scorbutus in his regionibus septentrio-

trionalibus est morbus *endemius*, & maxime frequens in locis Boreæ patentibus, uliginosis, palustribus & maritimis; huc faciunt quoque insalubres ædium calce recens obductarum exspirationes; & in carcerum, fornicum, speluncarumque angustiis conclusus, nec solutus syderum luce aer. Scorbuto præ aliis maxime tentantur ii, quibus alimenta sale ac fumo indurata, crassa, viscida, terrestria, nautica, atque id genus alia, quæ nec facile digeri, nec ad statum summæ fluxilitatis cito perduci norunt, diutino in usu sunt; item quibus vina olygophora & spiritus ardentes sunt in deliciis, utpote ex quibus confertim scaturientes particulæ salinæ & sulphureæ sanguinem succumque nutricium fœda ranciditate inficiunt; adjice & illos, qui oxigari, omphacii, acetariorum, aceti, &c. ejusdem commatis condimentorum languenti per luxum stomacho male consulunt; acida quippe omnia strenue faciunt ad productionem *melancholiæ hypochondriacæ*, quæ scorbuto adeo affinis est, ut non nisi gradibus quibusdam ab eo differre videatur; sub eodem censu cadunt insalubres potus, aquæ nimirum corruptæ, crassæ, fæculentæ, graves, subsalsæ, cerevisiæ, & vina vitiosa. Qui delicate vivunt magis Scorbuto obnoxii sunt, quam qui laboriose, fœminæ viris, urbani agricolis, studiosi obtusis, &c. Plures sibi Scorbutum *contagio*, quam ex aliis ullis causis forinsecus advenientibus contrahunt. „ Causa Scor-„ buti (inquit *Dolæus*) est sal fixum acre in mas-„ sa sanguinea, in qua latent multæ particulæ vel „ acidæ vel muriaticæ; *acidæ* quando sanguis cras-„ sior & nigricantior apparet, *muriaticæ* vero ubi „ consistentia amissa tota diffluit; certum est ut-„ cunque Scorbutum non semper ab una aliqua „ singulari & simplici causa proxima ortum suum „ habere ac dependere, sed sæpe a multiplici: tot „ enim Scorbuti species seu differentiæ dici pos-„ sunt, quot sunt vitiosæ sanguinis tincturæ e sa-„ li-

Causa Scorbuti secundũ Dolæum.

„ libus diversis (quæ propemodum infinitæ sunt)
„ & horum diversimoda combinatione ortæ.

Remedia ad Scorbutum acidum.

Art. 874. Acido scorbutico affectis nullum (spondemus) sive præsentius, sive certius adhibueris remedium, quam *lactis emulsionum ex amygd. dulc. decocti chinæ, jusculorum consummatorum & cæter. antiacidorum & analepticorum* usum ad plures septimanas productum.

Dyspnæa.

Art. 875. Difficilis respiratio oritur plerumque vel a sanguine grumescente vel ab irritatione spasmodica a salium stimulis; in priore casu conveniunt *incidentia, spiritus & salia volatilia, viperina, fimus equinus*, &c. aliquando *venæsectio* est necessaria; in posteriori casu *antispasmodica, spiritus castorei, lavendulæ*, interdum *opiata*. (872. 890.)

Diarrhœa

Art. 876. In diarrhœa Scorbutica pluribus indicationibus satisfacit rhabarbarum modice tostum, quo præmisso, cæteris omnibus merito præfertur *crocus martis astringens* cum *conserva ros. rub.* (882.)

Tormina ventris.

Art. 877. In torminibus ventris *lac asininum, caprillum*, aut *serum lactis vaccin.* adhuc a coagulo tepidum, sunt remedia proficua: his enim mitigata post tormina primarumque viarum purgationem propinatis, non alvina tantum regio, sed totum etiam corpus perfectum *neoterismum* consequetur; sed omnium instar sunt *aquæ minerales catharticæ, ut Ebshamienses*, harum virtus est plane admirabilis (nec minores sunt vires *aquarum Bathoniensium.*) (782.)

Paralysis, stupor, &c.

Art. 878. In paralysi, stupore, tremore, &c. conveniunt remedia *invigorandis corroborandisque cerebro & nervis* appropriata cum *antiscorbuticis generosioribus* conjuncta, item *Balneatio* in *thermis sulphureis* (& earundem *aquarum* potatio.) (872.)

Atrophia

Art. 879. Atrophia Scorbutica partium nutriendarum crimine contingit. Inter *deobstruentia* haud

scio

scio an quicquam utilius datum sit *acidulis*, quæ facile in adyta mesenterii & glandularum sese penetrantes vias chyliferas omni ab infarctu liberant, nec tamen ullum interim relinquunt sive caloris sive acrimoniæ vestigium; locum etiam habent *lac asininum*, *caprillum*, *jus cula instaurantia ex limacum*, *cancrorum astacorumve fluviatilium carnibus*, &c, (872. 901.)

Dejectiones unguinosæ.

In atrophia scorbutica interdum contingunt dejectiones unguinosæ, quasi adipe vel oleo perfusæ, nimirum solidarum partium colliquationes sunt: ægroti *hecticorum* more sunt tractandi, advocatis simul in subsidium *antiscorbuticis temperatioribus*.

Vuillisii sententia.

Scorbutus est morborum legio.

Art. 880. Scorbutus non est affectio simplex, sed potius morborum *legio*; secundum vulgares appellationes dicitur *biliosus* sive *calidior* exanthematis aliisque symptomatis apertioribus se prodens, vel *melancholicus*, cujus virus quasi sub cineribus latet. Dolor ventris Scorbuto adeo familiaris est, ut juxta *idioma Germanicum Scheurbuyck* exinde nomen acceperit; hoc symptoma nonnullos, in mitiori licet gradu fere continuo affligit; in quibusdam vero dolores valde acuti sunt, & tanquam affectiones *colicæ* frequenter eveniunt; paroxysmo autem diutius persistente cruciatus sæpenumero in lumbos & dorsum propagantur, cujusmodi affectioni non raro *paralypsis* succedit; ratio est, quoniam nervi lumbares, & mesenterii intime communicant, ac pluribus in locis inosculantur. Dolores etiam alibi frequenter sentiuntur, ut in capite, pectore, cruribus &c. Novi plures Scorbuticos dolore molestissimo subter *sternum* excitato perquam diu vexatos, ut in quibusdam nihil minus quam *abscessum* in mediastino latentem suspicarer. Cephalalgiæ sunt frequentissimæ & intolerabiles, & tibiarum dolores atrocissimi.

Catharrica & digestiva.

Art. 881. Si ægrotantis constitutio sit calidior, aloe-

aloetica & *diagridiata* vitentur, & temperatiora ex *senna*, *rhabarb.* &c. exhibeantur pro *catharsi*. Inter medicamenta *digestiva* merito recensentur *crem. tartari*, *tartar. vitriolat. tinct. salis tart. elix. propriet. mixtura simplex*, *&c.* Tincturæ cum menstruo sequenti melius ac facilius conficiuntur, quam vulgari modo; ♃. *vitriol. rectificat.* ℥vj. *sp. vin. alchabisat.* ℥xvj. *m.* & distilla in retorta vitrea cum ternis cohibiis.

Diarrhœa. *Art.* 882. Præter scorbuti curam radicalem medicus symptomatis gravioribus sublevandis subinde operam navare debet. In Diarrhœa inveterata methodo sequenti sæpe bono cum successu usus sum; imprimis purgatio cum *infuso rhabarbari*, *aromaticis astringentibus adjectis*, instituatur, & aliquoties iterata intervallo trium & quatuor dierum: cæteris diebus sumatur dosis elect. seq. bis in die. ♃. *Conserv. absynth. vulgar.* ℥vj. *spec. diarrhod. abbat.* ʒij *santal. alb. rub. ana* ʒj. *croc. mart. opt.* ℥ß. *syr. chalyb. q. s. m. f. elect.* (876.)

Oris vitia. *Art.* 883. Quoad oris vitia, quando caro gingivarum intumescit & fungosa evadit, valet *gargarisma scorbuticum nostrum*; quando gingivæ putrescunt & corrumpuntur, medicamenta fortiora adhibeantur, imprimis infusio *lapidis medicamentosi*, & *astringentia* in dentium vacillatione. (872. 892.)

Artuum dolores. *Art.* 884. In artuum doloribus *sudorifera* cum julap. ex *aq. cochlear.* & *sp. lumbricorum*, & *diuretica*, item *lumbrici terrestres* quocunque modo usurpati frequenter juvamen præstant; aliquando tamen *phlebotomia* convenit. „ Infusum *stercoris* „ *equi masculi*, *decoct. e lignis*, *gum. guaiac.* &c. „ hic locum habent. „ (872. 894.)

Scorbuti essentia. *Art.* 885. Crepitus ossium medelam vix admittit. „Nec mirandum; nam ex cadaverum sectio- „ nibus patet *epiphyses ab ossium extremitatibus se-* „ *jungi & penitus separari*; unde sonum crepitan- „ tem inter movendum edunt. *Memoir. de l'Acad.* Vol. III. p. 238.

Pitca-

Pitcairni sententia.

Scorbuti Essentia.

Art. 886. Scorbutus est congeries plurium morborum natura diversorum. Ut febris est vitium sanguinis, sive omnium *excernendorum*, intra arterias dum fluunt, ita Scorbutus est vitium omnium aut multorum simul *excretorum*, dum per excretoria fluunt sua; vel est defectus aut augmentum in excretoriis canalibus. Pulsus in omnibus Scorbuticis est tardus (inter signa *pathognomonica*) ideoque generaliter *nasturtia* & *antiscorbutica* dicta prosunt; quia talia remedia pulsui frequentiam conciliant.

Curatio.

Art. 887. Scorbuti cura optime eruitur resolvendo ipsum in symptomata, quibus constat, quorum remedia sunt nota.

Maculæ.

Art. 888. Pro maculis in Scorbuto exhibe *anti-ictterica*; nam maculæ istæ sunt lividæ & fere nigræ, ut in ictero nigræ. (893.)

Ettmulleri sententia.

Signa Scorbuti primaria.

Art. 889. Præ aliis *Belgæ* & *Angli* Scorbuto sunt obnoxii, urina plerumque est nimis flammea, vel cum arenulis istis rufis impregnata, in summitate vari-colorata instar caudæ pavonis; jejuno stomacho frequens est ptyalismus. Sequentia ceu signa primaria Scorbuti recenset *Lindanus*, colorem purpureum semilunarem sub concavo oculorum apparentem, cruentationem gingivarum, fœtorem oris, maculas in femoribus & tibiis, vacillationem genuum, phlogosin & exæstuationem per totum corpus.

Respiratio difficilis.

Art. 890. Maxime observatu dignum est prognosticon *Sennerti* de Scorbuto: Respirationis (inquit) difficultas & pectoris angustia periculosum est malum, ob quam si medicus & adstantes suum officium non faciant, sæpre ægri *syncope* præter expectationem intereunt; sin vero fortior natura morbum diutius tolerare possit, plerumque in *hydro-*

dropem incidunt, præcipue ii, qui purgantibus fortioribus ſubinde uti ſolent. Scorbutus calidus difficilioris eſt curationis quam frigidus; imprimis Scorbutus cum diarrhœa eſt periculoſiſſimus, inquit *Eugalenus*. 872. 875.)

Curatio.

Art. 891. Baſis curandi mali hypocondriaci & Scorbuti eſt *vomitus* in majori doſi; *purgantia* fortiora nocent, *laxantia* conveniunt; alvus enim, ſemper ſervanda eſt aperta: de uſu *martialium* notabilis eſt cautela *Tachenii*; in iis, quibus viſcera tumida & infarcta jam ad ſchirrhoſam naturam degenerant, minus proficua. *Acetum* eſt nocivum, non tamen *ſucci acidi* vegetabilium & fructuum. *Lac* & omnia *lacticinia* in Scorbuto, præmiſſis univerſalibus, quamdiu ſtomachus adhuc dirigendo aliquid valet, ſunt optima. *Mercurialia* ſunt vitanda ob metum ſalivationis, *antimonialia* potius ſunt eligenda. Ad curam conducunt *martialia* omnia, præmiſſis *digeſtivis* & *vomitoriis*, ut *ſal digeſtivum hypochondriacum* (i. e. caput mortuum *ſp. ſalis armoniac.* per ſolutionem, chryſtaliſationem &c. factum) *tartarus vitriolatus*, *ſal. abſynthii* (*pulv. hyſter. Batean.*) *antihectic. Poterii*, *bezoar. min. elixir. proprietat.* &c. Præmiſſis ita *digeſtivis*, propinandum eſt *vomitorium*, inter quæ eminent *antimonialia*, *tart. emetic.* doſ. a gr. iv. ad vi & poſtea per alvum *laxantia*, inter quæ *gum. ammoniacum*, *extract. hellebor. nigr. rhabarbarum*, *mercur. dulcis* (ſed parce.) Demum acceſſus fiat ad *martialia* & *acidulas naturales*, *amara*, & *ſtomachica*, *arcanum duplicatum Mynſicht.*

Specifica.

Antiſcorbutica ſpecifica ſunt, *cochlearia*, *naſturt. flammul. Jovis*, *trifolium paluſtre*, *radix raphani*, *oxylapath. bardan. ari*, *ſem. ſinap. abies*, *junip. chin. chin. ſarſaparilla*, *ſaſaffr. cort. Vvinteran. citri*, *aurant. ſp. cochlear. rob. ſambuci juniperi*, *ſp. ſal. armoniac.* & *ſal. volat. ejuſdem.*

Gingivarum laxitas.

Art. 892. In gingivarum pathematis ſuccus *ſalviæ*, *cochleariæ*, *roriſmarini*, *gum. laec. myrrh.*

alum.

alum. utramque faciunt paginam, cui addi potest *cremor aquæ calcis* supernatans. (872. 883.)

Art. 893. Maculæ cutaneæ sunt semper bonum signum malæ causæ foras erumpentis; interne conveniunt *diaphoretica*, *antihectic. Poterii*, *cinnab. antimon. tinct. coral.* &c. item *decoctum summit. pini* expectando sudorem.

Maculæ.

Art. 894. Ad dolores crurum interne *sudorifera* decoct. *e lignis*, &c. Externe *sp. junip. camphorat.* item *sal. armoniac. in sp. lumbricorum solut. Balneum quoque ex formicis earumque cubile est egregium.* 872. 884.)

Dolores crurum.

Art. 895. „ Est & colica quædam Scorbutica „ (inquit *Vvaldschmidius*) ubi ægri queruntur de „ intenso dolore circa lumbos, & non in intestinis, sed in musculis abdominis; ibi mesenterium „ afficitur, & causa morbifica hæret in plexibus „ nervorum succo nutritio depravato, sæpe terminatur in paralysin, & cessante paralysi redit „ dolor consuetus. Conveniunt *antiscorbutica* & „ *nervina*, *diuretica*, *sudorifera*, &c. „ Ad colicam & nephritin. notham *ol. amygd. dulc.* in jusculo gallinaceo, item *sperma ceti*, & *opiata* cum *catharticis*, *clysmata terebinth. stomachica & carminativa.*) 906.) De arthritide vaga Scorbutica vide infra.

Colica scorbutica.

Colica & nephritis.

Art. 900. Ad cephalalgiam *sal volatile succini*, *cinnab. antimonii*, & usus lactis.

Capitis dolor.

Art. 901. Paralysis Scorbutica, ut & convulsiones & contracturæ curantur *vomitoriis*, *antiparalypticis*, & *antispasmodicis* cum *antiscorbuticis* permistis. (872. 878.)

Paralysis. &c.

Art. 902. Febris Scorbuticæ signa sunt omnia ea, quæ per se Scorbutum significant; palmarium interim notetur signum, quod in febre hac adsint notabilia circa appetitum vitia, v. g. adest nimius, ut plurimum autem cum vomitu, aut depravatus, ut ad omnis generis salsa appetitus feratur, obstructiones alvi contumaces, &c.

Febris scorbutica.

Art.

Curatio. *Art.* 903. Febres hæ curantur, ut aliæ, adhibitis etiam *antiscorbuticis*, *arcanum duplicatum* est optimum remedium, & *sp. sal. armoniac.*

Farrago sententiarum.

Sydenhami sententia de scorbuto. *Art.* 904. Scorbutus non ita frequens est morbus, ac vulgo putatur; nam multi ex iis affectibus, qui Scorbutici audiunt, sunt vel effecta morborum fientium, vel reliquie nondum perfecte devictorum, quod facile probatur exemplo *arthritidis*, *podagræ*, atque *hydropis*: rebus ita se habentibus, methodus medendi non adulterinis illis symptomatis, sed ipso morbo, qualisnam is demum fuerit, ceu perfecte formato, jamque actu existenti accommodanda est. *Sydenham.* videatur locus *m. p.* 307.

Vires limonum & aurant. *Art.* 905. Succi *limonum auramtiorumve* sunt *antiscorbutica* nunquam satis laudanda. „ Peritissimi, inquit *Piso*, nonnulli *Indiæ* medicastri plus „ præsidii in *limonibus* ponunt, quam in *lapid.* „ *bezoart.* aut *theriaca* contra malignos morbos, „ & pestilentiales febres atque ipsa venena: Ego „ autem sine jactantia affirmo, me ex nullo alio „ aliquo remedio simplici tot felices effectus in „ tota praxi mea observasse, quam ex *limonibus*. *Lister.*

Stranguria. *Art.* 906. Sabulum rutilum tartareum in urinis Scorbuticorum excerni solitum nephritidem spuriam sæpius inducit, quatenus angulis acutis ejusdem atomi gaudent (quod patet ex adhæsione ejus tam firma matulæ lateribus, ut non nisi vi inde ablui possit) quibus partes nervosas vellicant, & tormenta ipsis nephriticis graviora excitant, unde quoque sæpius in stranguriam inducunt, in quo casu omnia *diuretica* calidiora malum exasperant, *sp. salis dulcis* tamen hic multum præstat. *Ephem. German.* Anno 30. obs. 44. (895.)

Remedia varia. *Art.* 907. Usum remediorum sequentium peritus non ignorat. *Æthiops mineral. aqua limacum Scorbut. aq. omnium florum*, *aq. raphan. comp. aq.*

scelo-

scelotyrbica, cerevisia Scorbutica, cerevisia Scorbutica attemperans, epithema de calce, expressio Scorbutica calida, expressio Scorbutica temperata, fotus podagricus, fotus spirituosus, galbanetum Sennerti, gargarisma contra fœtorem, gargarism. myrrhysatum 1. 2. Gargarisma prunellorum, mistura ecphratica, pil. cathartic. Scorbutic. serum sinapinum, succi antiscorbutici 1. 2. tinctura canthariḋ. 1. 2. tinctur. gum. laccæ, tinctura antimonii, tinct. virginiana, pulv. ari comp. vinum viperinum, vitriolum Martis.

ARTHRITIS.

Sydenhami sententia.

Podagræ historia accurata.

Art. 908. Podagra, exeunte *Januario* aut incipiente *Februario*, derepente & nulla fere præsensione antecedente ingruit, nisi quod ventriculi cruditate, aut apepsia ad septimanas aliquot æger laboraverit; corporis interim intumescentia quasi ventosa & gravitate; quæ indies augetur donec tandem detonet paroxysmus; quem paucis diebus præit torpor & quasi flatuum descensus per femorum carnes cum affectione σπασμωδει, tum etiam pridie paroxysmi appetitus voracior, non tamen naturalis. Sanus lecto somnoque committitur, hora vero secunda post mediam noctem excitatur a dolore *pollicem pedis* ut plurimum occupante, quandoque vero *calcaneum*, *suram aut talum*: hic dolor eum refert, qui ossium dictorum dislocationem comitatur, cum sensu quasi aquæ tantum non frigidæ partis affectæ membranis affusæ. Mox sequitur rigor cum horrore & febricitatione aliquali. Dolor autem hic primo remissior gradatim intenditur (pari passu rigor & horror recedunt) idque in singulis horis donec tandem sub noctem ad apicem pervenerit, se ad varietatem ossiculorum *tarsi* & *metatarsi*, quorum ligamenta obsidet, perbelle accommodans; nunc tensionem violentam, vel ligamentorum istorum dilacerationem, nunc morsum canis rodentis quan-

doque pressuram & coarctationem exprimens: ad hæc, ita vivum exquisitumque habet sensum pars affecta, ut nec linteorum superincumbentium pondus, nec cubiculi a fortiori ambulatione concussionem ferre valeat; hinc mille conamina, situs tum ipsius corporis, tum membri affecti mutatione assidua, doloris sedationem incassum exambit; quæ tamen non contingit ante horam secundam tertiamve matutinam (decurso scilicet *nycthemeri* spatio a primo appulsu paroxysmi); quo tempore æger post materiæ peccantis modicam digestionem & diffiationem aliqualem, subito a dolore respirat. Jam leni madore perfusus somno concedit, a quo evigilans, dolore multum imminuto, partem affectam tumore recenter occupatam cernit. Intra paucos dies alter pes eodem dolore torquetur, easdemque excitat tragœdias; nonnunquam etiam ambos pedes in initio occupat; postquam utrumque pedem exercuerit, qui sequuntur paroxysmi abnormes sunt, tum quoad tempus invasionis, tum etiam quoad durationem; hoc tamen ubique servant, quod dolor noctu recrudescat, mane vero remittatur; atque ex serie horum paroxysmulorum constat paroxysmus, qui dicitur podagræ, diuturnior breviorve pro ægri ætate, &c. quod in vegetioribus, & iis, quos podraga rarius invisit, diebus sæpe quatuordecim fit; in senioribus, atque iis, quos sæpius afflixit, duobus mensibus; iis vero qui aliquot annis podagrici fuerunt, non prius valedicit, quam ætas adultior eam fugaverit.

Paroxysmi progressus & terminatio.

Art. 909. Ad quatuordecim primos dies urina coloratior est, quæ post separationem sedimentum rubrum, & quasi arenulis refertum deponit; nec æger ut plurimum nisi tertiam potulentorum quæ assumpsit partem per vesicam reddit, alvus item ad dictos fere primos dies constipata est. Appetitus prostratio, rigor totius corporis sub vesperam, partium etiam non affectarum gravitas

vitas & molesta sensatio integrum paroxysmum comitantur. Recedentem paroxysmum excipit pedis affecti pruritus vix ferendus, maxime inter digitos, unde decidunt furfures, & pedes ipsi quasi ab epoto veneno desquamantur.

Sympto-mata morbi post annos aliquot infestantis.

Art. 910. Atque hoc modo se habet podagra *regularis*, cum vero vel indebita medicatione turbetur, vel diuturnior invaserit, jam per annos aliquot, phænomena sunt multum diversa a jam descriptis; jam manus, carpos, cubitos, aliasque regiones occupat; quandoque digitos distorquens, motu paulatim privans, tandemque concretiones, circa articulorum ligamenta, tophaceas generans, non cretam vel oculos cancrorum æmulantes; nonnunquam in cubitis tumorem subalbum ciet, fere ad ovi magnitudinem, qui sensim inflammatur; nonnunquam femur occupans, sensum exhibet, quasi ingentis ponderis appensi, sine dolore tamen notabili; at genu exinde petens, id acrius urget, artus jam habet æger fere undequaque contractos & impeditos, ita ut claudicet, & permoleste prorepat.

In morbo inveterato minuitur dolor & augetur ægritudo.

Art. 911. Animadvertendum est, quod ubi quis ad multos annos podagra laboraverit, dolor singulis paroxysmis gradatim imminuitur, tandemque *ægritudine* potius afficitur, quam *dolore*; *dolor* & *ægritudo* quasi alternatim lacessit; DOLOR IN HOC MORBO EST AMARISSIMUM NATURÆ PHARMACUM, qui, quo vehementior est, eo citius præterlabitur paroxysmus, atque insuper & longior erit intermissio, & magis perfecta, & vice versa.

Neque venæsectio neque catharsis ullatenus prodest.

Art. 912. In podagricis quamvis qui educitur sanguis pleuriticorum & rheumatismo laborantium sanguinem ut plurimum referat; attamen *venæsectio* haud minus insigniter in hoc morbo officere ægro, quam in duobus prædictis prodesse cernitur; *catharsis* etiam justissimis de causis damnatur. Tam in hoc, quam in aliis morbis quibuscun-

cunque, dempta sola peste, sudores prolicere non tam medici quam naturæ provincia est; ideoque curatio medicamentis *diaphoreticis* incassum tentatur.

Unde difficilis est curatu.

Art. 913. In hoc morbo curando duæ sunt causæ principales præcipue spectandæ, prima est *causa antecedens*, viz. humorum indigestio a caloris & spirituum defectu orta, altera est *causa continens*. viz. humorum calor & exæstuatio; hæ duæ toto cœlo discrepant, atque hinc quæ huic prosint remedia alteri obsint, unde hic affectus tam difficilis est curatu.

Præcipua indicatio curativa.

Art. 914. Quæ *ventriculum roborant & concoctionem* adjuvant, medicamenta *digestiva* appellata, intentioni adimplendæ conferunt; hujusmodi sunt *radix anglic. enul. campan. & antiscorbutica*, e medicamentis vulgo cognitis *theriaca Andromachi* concoctionibus roborandis præ cæteris confert. Inter simplicia *cortex Peruvianus* primas obtinet, cum sanguinem corroboret vegetumque reddat, si ejus grana aliquot mane & sero assumantur. Medicamenta *digestiva* modo laudata præcipue in paroxysmorum intervallis, idque longissime a paroxysmo insecuturo in usum revocanda sunt majori cum fructu. Liquor sequens, utpote qui gustu ac colore jucundo est, authori maxime arridet; ♃. *Rad. sarsaparil.* ℥vj. *chin. lign. sassafr. ras. C C. ana* ℥ii. *glycyrrhiz.* ℥j. coq. in aq. font. cong. ij. per hor. dimid. deinde stent clause superciner. calid. per hor. 12. postea ebulliant ad tertiæ partis consumptionem, cum primum ab igne amoventur, infund. *sem. anis.* ℥ß. post hor. ij. coletur liquor & per residentiam depuretur, &c.

Tophi.

Art. 915. Tollere nodosam nescit medicina podagram; exercitatio tamen *tophorum* generationem præscindit, & etiam generatos & induratos solvit: si cuivis innotesceret medicamentum, quod & celare vellet, æque efficax in hoc morbo, ut chro-

chronicis plerisque, ac est *equitatio* constans & assidua, opes ille exinde amplissimas facile accumulare posset. (931.)

Art. 916. In debilitate & languore ventriculi aut ventris torminibus neque *vinum gallicum rubrum* vel *theriaca Andromachi*, neque aliud quodlibet e *cardiacis* mihi hactenus notis pares habet vires, ac *vini Canariensis* haustulus subinde deglutitus languore atque ægritudine urgentibus.

Languores.

Art. 917. Sin autem gravius aliquod symptoma ex retrocessu materiæ podagricæ subito ingruat, & mortem ægro minitetur, neque vino neque exercitio supra laudatis fidendum est, verum modo non caput, at partes vel naturales vel vitales ejusmodi malum impetat, ad *laudanum* cum *cardiacis* permistis statim confugiendum. Signum *retrocessionis* materiæ Arthriticæ, est ægritudo ingens cum vomituritione & aliqualis ventris colore; in hoc casu congium unum *liquoris posset.* vel alicujus istiusmodi devoro, & cum totum per vomitionem rejecerim, tum ebibo haustum *vin. Canarin.* cum *laudan. liquid.* gt. xviij. in lecto ad quietem me componens. *Schedul. monit. p.* (120. 934.)

Arthritidis retrocessio.

Art. 918. Ad diarrhœam, si *laudano* non obtemperet, unicum remedium est, ut *sudor* provocetur methodo & medicamentis huic destinatis; quod si fiat ad biduum triduumve per duas tresve horas continuas, sistetur ut plurimum diarrhœa, & morbi fomes magna vi in artus detonabit. (937.)

Diarrhœa.

Art. 919. Metastasis materiæ peccantis in pulmonum lobos pari modo tractanda est, quo peripneumonia absoluta, viz. *venæsectione*, &c. (941.)

Peripneumonia.

Art. 920. Si podagricis superveniat *nephritis* (quod sæpissime accidit (posthabitis aliis bibat æger magna copia *liquor. posset.* cui *radix* (& *fol. alth. & malv.*) incoct. sunt. Et injiciatur *enema*, & postremo exhibeatur *laudani* dosis grandior. (938.)

Nephritis.

Therapia radicalis adhuc desideratur.

Art. 921. Therapia *radicalis* podagræ adhuc in *Democriti* puteo latet: neque temere curanda est arthritis; quid enim est nisi naturæ providentia ad depurandum senum sanguinem, atque expurgandum corporis profundum? ut cum *Hippocrate* loquamur.

Listeri sententia.

Arthritidis causa.

Art. 922. Ductus humori pituitoso in artubus excernendo dicati, aliquo modo labefactati, i. e. vel laxati ab improbo aliquo exercitio, maxime a cibo, ex nimia Venere, a qua tot motus articulorum convulsivi, ex frequenti usu vini, &c. quibus iidem ductus vehementer resolvuntur; vel ex naturali quadam imbecillitate, qua contractioni impares sunt; vel obstructi ex aliqua longa hæmorrhagia; ex crapula & otio, humor ille ex crudo jam & lento sero confectus, in ductibus articulorum excretoriis, moram trahendo, facile putredinem & acrimoniam concipit, & ichorosus tandem fit; ipsa denique ossa rodendo, illa in tophos dissolvere potis est; quod satis constat ex ossibus cariosis vermiculato quodam opere profunde insculptis. Unde primum atrox dolor, nempe a continua distentione & dilatatione ductuum, a corrumpente humore, ex nativa autem partium istarum conformatione dolor acerbior evadit: atque hinc illi sensus stricturæ infinitæ, compressionis, ponderis, caloris urentis, lancinationis, punctionum, rosionum, ut humor putrescens in angustis & vix dilatabilibus ductibus impactus viam sibi faciat.

Ad dolorem & sitim in arthritide laborantibus.

Art. 923. Ad dolorem mitigandum (923.) sequens cataplasma præscripsi; ♃. *Mic. panis siliginei ex lacte coct.* ℔j. *croci* ʒß. *aloes succotrin. ad pulv. sicc. & friabilem ustulat.* ℥iij. *ol. lilior. q. s. m. f. cataplasm.* &c. alio paroxysmo atroci *Emplast. viride glyconis* apud *Scribonium Largum* descriptum adhibui non minori cum successu; ♃. *Æris ust. ærugin. ana* ℥vj. *sal. gem. gum. ammoniac.*

niac. thur. ana ℥ß. *aristol. rotund.* ℥j. *alum.* ℥ß. *myrrh. galban. aloe. ana* ℥j. *ceræ* ℥ij. *terebinth. chiæ* ℥iß. *ol.* ℔j. *m. f. s. a. empl.* Decursu morbi ad sitim leniendam convenit hujusmodi *aq. limac. ad* ℥vj. ter in die; ♃. *Cochlear. hortens.* NM. ℥j. *lact. recent.* ℔xij. caute distillentur evitando empyreuma ad medias. Sing. ℔j. adde *succ. limon. matur.* ℥ß. *sacchar. cand.* q. s.

Quantum valet abstinentia.

Art. 924. Unica illa aurea regula de abstinentia mihi certe maxime arridet; nempe ut iis, quibus aut integra sanitas, aut longiora valetudinis bonæ intervalla cordi sunt, PARVA CIBATIO SUMMÆ CURÆ SIT: atque hoc omnibus hominibus, quocunque statu & conditione sint cum ipsius quoque EXERCITII loco esse potest, etiam *pedibus ex toto captis.*

Ettmulleri sententia.

Signa arthritidis appropinquantis & Symptomata præsentis.

Art. 925. Arthritis fere per paroxysmos affligere solet, extra quos, nisi in inveterato malo, satis commode habent ægri; quoties imminet paroxysmus, alvus fere segnior evadit, ægri molestiam quandam haud bene explicabilem circa præcordia sentiunt, consuetum excrementum intra pedum digitos non reperitur, & circa articulos tensio percipitur, hinc dolor pungens, lacerans & pulsans, interdum ardens in Arthritide *calida* dicta, in hac symptomata sunt acriora, sed breviores sunt paroxysmi; in *frigida* tumor plus minus œdematosus, nec nisi post longum tempus evanescens; in incremento paroxysmi conqueruntur ægri de æstu circa regionem stomachi, hinc sitis, & appetitus prostratus. Hæc fere ipsa symptomata in dolore *ischiadico* occurrunt; si crebrius redeant paroxysmi, & vehementius affligant, insigniter debilitantur articuli. *Bacchus dicitur pater, Venus mater, & Ira obstetrix Arthritidis.*

Qualia remedia utiliter usurpantur.

Art. 930. Ingruente podagra convenit *vomitus*, & forsan blanda *purgatio*, quæ omnino vitanda est in statu morbi. *Opiata* nunquam fere

sunt proficua, malum contumacius reddunt, & motum naturæ impediunt. Optime conducunt *fixa acida absorbentia*, *volatilia*, &c. *Venæsectio* minus convenit, nisi in *ischiadico* dolore, in principio paroxysmi, decoctum *e lignis*. *Spiritus cochlear. trifolium palustre*, &c. laudantur. *Topica*, non nisi præmissis universalibus, locum habent, *narcotica* fugienda sunt; symptomata adiuncta sunt consideranda, ardor, dolor, tumor, &c. *Topica* non nisi in statu morbi sunt applicanda; laudantur *sp. lumbricorum* cum *camphora*, *sale armoniaco*, &c. *sp. theriacalis camphorat.* misturæ ex *calce viv.* & *sal. armoniac.* affundatur *sp. vini*, & huic distillato adde *camphoram*, & sic optimum habetur specificum in inflammationibus podagræ *Flores sambuci* in lacte cocti dolorem leniunt. *Caro bubula* sine pinguedine mane & sero mutata dolorem compescit, & omnibus præfertur; item *stercus bubulum* cum *urina humana putrefacta*, in qua *calx viva* extincta est; *sapo Venetus in spiritu vini solutus* cum additione *olei juniperi* & *petrolei* insigne facit unguentum.

Ischias.

Art. 931. *Vesicatoria* in malo *ischiadico* multum conducunt. Ad tophos (912.) *caseus vetus* & *putridus* cum *decoct. suillæ* est proficuus. In malo *ischiadico* omnibus encomiis dignum est *Poterii* emplast. *de pice sulphuratum*; ♃. *Pic. naval.* ℥iv. *terebinth. ven.* ℥ß. *mastich. succin. ana* ℨij. *sulphur. commun.* ℥ß. *m. f. empl.*

Pitcairnii sententia.

Pitcairnii methodus.

Art. 932. In Arthritide nihil ages urgendo pharmaca *purgantia*; *vomitoria* prosunt, post illa *mercurius* sensim datus. Parti dolenti (923.) applicare licet *balsamum Guidonis*, aut lintea liquore sequenti madentia; ♃. *Aq. font. fervent.* ℔viij. *arsenic. alb. vel flav.* ℥ij. *calcis viv.* ℥vj. digere per hor. 24. lento igne. (Sed de ejus usu incidit mihi suspicio.) Si dolor accedat in ventriculo, utere *NM. condit. pulv. rad. sarsparil. cort. Peruv. cl.*

cinna-

cinnamom. zinzib. condit. &c. Proderit etiam in podagra decoct. sequens ♃. *Vin. alb. vel cerevis.* ℔viij. *lact. fervent.* ℔iv. ablato coagulo immitte *bacc. oxyacanth.* ℔j. coq. per hor. dimid. bibat æger ℔j. mane & vesperi.

Musgravii sententia.

Sedes arthritidis propria in artubus

Art. 933 Sedes Arthritidis propria & exoptatissima est in artubus, non in trunco corporis; posteriori autem casu, non priori mortem minatur: „ quid agendum sit, brevi comprehenditur „ in divini *Hippocratis* effato, nimirum, revel„ lenda ea, quæ quo non oportet, repunt: sin „ autem, quo convenit, iis viam sternere opor„ tet, ut singula eo vergant. „ Quando *recessus* fiat miasmatis Arthritici in partem aliquam internam, morbum istius partis adeo exquisite imitanitur, ut de existentia ipsius minime constaret, nisi Arthritis regularis præcesserit.

Indicatio generalis in arthritide anomala.

Art. 934. Medendi indicatio generalis est, ut Arthritide anomala pars affecta quam citissime, quam tutissime levetur; accurate itaque perpenso morbi genio, juxta partem, quam occupat, & factis necessariis *evacuationibus*, optime felicissimeque curatio perficitur per materiæ in artus translationem; hoc enim est ipsum naturæ propositum. Medicamenta huic intentioni inservientia interna, *expellentia* dicta, plerumque *cardiaca*, quæ satis nota sunt; ad extrudendam autem Arthritidem nihil potentius aut efficacius invenitur quam *chalybs nutritus* (præparationem vide sis apud auctorem.) *Topica*, quæ Arthritidem artubus invitant, sunt emplastra ex *gum. caran.* vel *oxycroc.* vel *cephalic. cum pice Burgund. dimidio vel triente*, vel *ceratum viride* vulgo *Hatcase*, &, si vires ægri ferant, & res in dubio versetur, *Phœnigmus* seq. ♃. *Ferment. vet. partes* ij. *sem. sinap. rad. raphan. sylv. allii, cacumin. rut. fim. columbin. ana part.* j. *contunde cum aceto vin. alb. q. s. & redige ad spissitudinem cataplasmat.* (917.)

Arthritis

Art. 935. Si Arthritis ventriculum occupet, ibiq; com-

in ventriculo. commoretur, indicatur lene *emeticum* ex decocto *fol. theæ viridis*, vel *cardui benedicti*, vel ex *sale vitrioli*; & finita operatione, *paregoricum*; convenit etiam interdum *catharsis*, & demum Arthritis in artus omni vi depellenda est, ut ante ostensum est.

Colica arthritica. *Art.* 936. In colica Arthritica propinari debet *catharticum* huic morbo idoneum, & tunc podagram *expellentibus*, una cum *anticolicis*, utendum est; *fotus* etiam & *linimenta* suum habent locum; sed (quod maximi est momenti) probe animadvertendum est, & recordandum, *quod vana & frustra arthritidis regularis in artubus excitandæ sit spes omnis, quamdiu intestina fuerint immunda, fæcibusque onerata.*

Nota bene.

Diarrhœa. *Art.* 937. In diarrhœa vel dysenteria arthritica *laudano* sensim cohibendus est fluxus, & postea expellendus est cum cautela inimicus. (918.)

Nephritis. *Art.* 938. In paroxysmo arthritico & nephritico simul *paregorica* sunt necessaria: *adeps cuniculi* externe inunct. dolorem mirifice lenit ex senis calculosi experimento. (920.

Asthma. *Art.* 939. In asthmate arthritico cura varie instituenda est pro diversitate morbi vel *sicci* vel *humidi*; arthritis (si fieri possit) in artubus excitanda est; interim inspirandi difficultatibus omnium maxime certissimeque inflationem mirum in modum cicurat compescitque *potio Coffee.*

Angina. *Art.* 940. In angina arthritica plurimum valet sequens gargarisma; ℞. *Aq. hord.* ℔j. *diamor.* ℥iij. *sp. sulphur. per campan. quantum lingua ferre poterit. m.* nihil vero pulvere sequenti præstantius efficaciusve novi: ℞. *Crystal. mineral. sacchar. crystal. ana p. æ. misce, teneatur in ore* ℈j *donec saliva abundaverit, tunc expuatur, & repetatur frequentissime, mirum quantum hinc salivæ, &c.* (942.)

Pleuritis peripneumonia, &c. *Art.* 941. „ In pleuritide, peripneumonia & „ angina arthritica non novi præstantius reme- „ dium, quam infusum vel decoctum *stercoris* „ *equini*; est etenim medicamentum non modo „ iis affectibus primario proficuum, sed etiam

„ arthri-

„ arthritidis in artus expulſor fortiſſimus ; exper- „ tus loquor. „ (919.)

Art. 942. Arthritis caput petens, varios ac periculoſos producit affectus, cephalalgiam, vertiginem, apoplexiam, convulſiones, paralyſin, &c. in his affectibus cerebrum quam citiſſime allevetur *evacuatione, revulſione*, & in artus *amandatione*; in hujuſmodi caſibus ægrotantium pedes in *aquam fontan. fervidam* immitti curo, ibidemque ad tempus detineri, unde capiti juvamen præſentaneum obtinetur.

Arthritis caput petens.

Art. 943. „ Si doctiſſimum auctorem inſpicere haud „ graveris, ille tibi plura ampliſſime ſuppeditabit „ de arthritidis anomalæ ætiologia & curatione.

Conſulendus eſt author.

Farrago ſententiarum.

Art. 944. Omnia remedia calculoſis & podagricis præſcripta inutilia propemodum erunt, niſi *vinum*, *venus*, *otium*, & *crapula* temperantius uſurpentur. *Baglivius.*

Temperantia.

Art. 945. Novi quoſdam inſigne levamen accepiſſe ex *diæta lactea* per tres aut quatuor menſes ſine ullo alio alimento: alios vero ex *lactis* uſu deterius habuiſſe, viſcerum obſtructiones contraxiſſe; ideoque ſine prudentis medici conſilio utrum conveniat, necne, haud temere ineatur. *Vvillis.*

Diæta lactea.

Art. 946. Cum ego olim articulorum doloribus vexarer (inquit *Sennertus*) & varios de ea re auctores legerem, in eo omnes conſentire animadverti, in arthritidis curatione, plus ſpei in *bona diæta*, quam in medicamentis ponendum eſſe.]

Art. 947. Summarium præſcripti celeberrimi D. *B.*——. pro Nobili quodam Anglicano ad *arthritidem eradicandam* hujuſmodi fuit.

-- Lac novum cum duplici aqua commiſta repudiatis aliis quotcunque liquoribus ſolummodo ad potandum concedendum eſt; utcunque tamen *coffee* & *thea* modica quantitate interdum permittenda ſunt, his vero ſorbitionibus lac ſemper conjungendum eſt. Mane cum primum expergiſcaris, coctionibus plene ac perfecte abſolutis, libram aquæ fontanæ bibas,

bas, suadeo; & deinde elapsis duabus horis ad jentaculum accedas; cui sufficiat lac coctum addito exiguo pane, jusculum avenaceum, cum vel sine lacte; interdum *coffee*, *thea*, vel *chocolata* cum lacte temperata, panis butyratus, &c. Prandio nihil edendum est, nisi ex avenis, hordeo, oryza vel seminibus millii paratum fuerit, radices dauci vel raparum, spinachia, fabæ vel pisæ, &c. admitti possunt in victum; quinetiam fructibus vesci, cum maturi sint, non interdico; pyra vel mala furno cocta inter edilia minime contemnenda recensentur; sed præ reliquis panem biscoctum cum lacte commendo; aliquando sed rarius de piscibus non salitis modicum comedere licebit. Acida & salsa vitanda sunt. Cœna sit lac & panis. Hora 9. vespertina vel citius cubitum eundum est. Somno indulgeas; quanto enim plus somni capis eo melius tibi cessurum est. Frictio sicca artuum mane & vesperi repetita plurimum valet: Humores enim dissipat & nodorum ac tophorum generationem prohibet: Exercitium inter primaria auxilia pono, equitatio licet potior sit quam curru vehi, ambo tamen utilia sunt, & in eorum frequenti usu esse debes. Inter exercendum solummodo caveas, ne aeri frigido ac humido teipsum nimium exponas. Si denique his non obstantibus arthritis insultum faciat, & cum vehementia desævierit, quod vix credibile est, interdum dosin laudani exhiberi, parca licet manu & non nisi premente necessitate, concedimus. Transitus a communi vivendi more ad hoc vitæ genus est tutissimus, neque est quod extimescas a subitanea mutatione; sed hoc semel instituto in eo usque ad vitæ terminum persistendum est: nam reditus ad luxum, & liberam vivendi consuetudinem periculo haud vacaret. Arthritis hæreditaria perinde ac adventitia huic regimini cedit: labes etenim morbi in gremio sanguinis latitat, & in utroque genere hujusmodi victu facillime exterminabitur. Amplexibus venereis ne nimis obedientem te geras, concubitus illicitos omnino fugias, &c.

Art. 948. Perquam celebre fuit præscriptum sequens aliquando apud *Londinenses*: ♃. *Rad. turbith. hermodact. jalap. tartar. vitriolat. ana gr. xv. m. f. pulv. in haust. vin. alb. sumendus singulis mensibus.* In eundem etiam usum *electuarium caryocostinum* a quibusdam valde prædicatur. Ast omnium *vomitus* podagræ est prophylacticum præstantissimum, qui potest provocari emeticorum ope in insigni humorum colluvie, ubi juncturæ admodum laxæ, & morbus præ foribus est. Atqui *Podagricus* est vir sui arbitrii, præceptis medicis non auscultat, sed genio in valetudinis incommodum plerumque indulget.

Remedium celebre.

Art. 949. Ad nauseam ventriculi in hoc morbo frequentem non datur præstantius remedium quam *vinum Canariense radice zedoariæ medicatum*. *Tinctura corallii* specificum audit.

Ad nauseam ventriculi.

Art. 950. Singularis est ista clarissimi *Verulamii* methodus. ♃. *Mic. panis albissim.* ℥iij. coq. in lacte recent. Sub finem add. *flor. ros. rub.* ʒiß. *croc.* ℈ß. *ol. ros.* ℥j. *m. f.* cataplasma parti affectæ applicand. subtepide; post horas tres amoveatur, & usurpetur fotus sequens per horæ quadrantem cum coccineo panno vel lana ejusdem coloris: ♃. *Fol. salviæ* mß. *rad. cicut.* ʒvj. *brion.* ℥ß. *fol. ros. rub.* p. ij. coq. in aq. font. in qua chalybs candens sæpius extinctus fuerit ℔. iv. ad ℔ij. colaturæ add. *sal. marin.* mß. statim post usum fotus applicetur *emplast. diacalcit.* cum *ol. ros.* malaxat. *Baconis hist. nat.* „ In podagra unicum commen„ damus *topicum* (inquit *Dolæus*); *repellentia* vero „ in hoc affectu non magni facimus, quia inde plus „ damni quam commodi experti sumus. Sequens „ vero pro arcano hic in solatium podagricorum „ communicare voluimus, quod nunquam te fru„ strabit effectu, modo in tempore adhibeas; *mil*„ *le enim experientiis est comprobatum*, quod extra„ hat dolores podagricos non repellendo eosdem, „ sed morbificam materiam *extrahendo, resolvendo*, „ & *discutiendo*. Quandoquidem primordia sunt ut „ plurimum ab aciditate hostili, ad corporis ambi-

Topicum singulare Dolæi.

„ tum

„ tum delata, & artus molestante; unde podagræ
„ character digestionem afficit. ♃. *Confect. hamech.*
„ ℥j. *pulv. jalap.* ʒß. *extract. trifol. fibrin.* ʒij. *litharg.*
„ *aur.* ℥vj. *sapæ antimon.* ʒß. *sacchar. canth.* ℥vj. *ol.*
„ *olivar. q. s. ceræ & picis parum f. s. a.* emplastrum,
„ quod imponatur artubus dolorificis quamvis in-
„ flammatis, & relinquas, donec dolores & hu-
„ mores evanuerint, quod mire præstat.

Remedia varia.

Art. 951. Remedia sequentia interdum pro re nata in usum adduci possunt; *allium conditum, aq. omnium florum, aurum mosaicum, balsamum Rhamelii, cinnab. antimonii, electuarium caryocostinum, empl. pleuriticum, empl. smecticum, epithema saponaceum, expressio millepedum. Flores salis armoniaci martiati, fotus podagricus, gum. guaiac. mistura balsamica nephritica, rob. Sambuci* fere specificum.

I S C H I A S.

Cœlii Aureliani sententia.

Accurata morbi historia.

Art. 952. Dolor Ischiadicus nunc ex manifestis, nunc ex occultis caussis generatur, ut susceptione frigoris, terrena cubatione, casu aut repentino percussu, vel luxatione, venere immodica, vel morbo aliquo prægresso. Adest primo membri affecti gravedo & difficilis motus cum levi torpore ac formicatione, in quibusdam cum vehementi, pungenti, ac fervido dolore, & ad sensum patientis tanquam serpentis convoluti motu; interdum etiam adest febris, ut se in lecto continere non valeant ægrotantes; dolor in vertebro sentitur, dehinc in articulationes partium vicinarum penetrans, ad poplitem pertingens atque suram, dehinc etiam ad talum, & pedis summitatem: progressu temporis fit cruris totius extenuatio cum debilitate, & ejusdem abbreviatio, & miserrima claudicatio, quidam ambulant, capitibus digitorum gradientes, alii antrorsum, alii extrorsum, &c. Loci principaliter affecti sunt periosteum & musculorum capita sive insertiones; aliquando in abscessum tendit. Si quis velit, consulat authorem de curatione.

Art.

Art. 953. „ Methodus medendi hunc morbum sa-
„ tis contumacem D. *Cheynei* ex suggestione præ-
„ clari *Pitcarnii* sic se habet. Sumat æger pro vi-
„ rium sufficientia & ventriculi tolerantia *spiritus*
„ *æther. terebinth. a* ℨj. *ad* ℨij. *vel* ℥ß. *cum triplici*
„ *quantitate mellis purissimi quotidie mane jejuno*
„ *ventriculo ad* 4. 6. *vel ad summum* 8. *vices super-*
„ *bibendo haust.* ij. *vel* iij. *ser. lact. cum vin. Cana-*
„ *rien. alterati*. Intermitti potest ad diem unam aut
„ alteram, si nauseam pariat; diebus, quibus spi-
„ ritum assumpserit, hora decubitus capiat dosin
„ *Pil. Matthæi*. Spiritus *Æthereus* est iste, qui in
„ distullatione inter spiritum & oleum prodit. Hæc
„ methodus doloris vehementiam (inquit author)
„ *infallibiliter* aufert manente solummodo artus
„ quadam debilitate. Et ut reliquiæ penitus eli-
„ mentur exhibenda est dosis *florum sulpharis* in
„ lacte ad tempus bis in die.

Farrago sententiarum.

Art. 954. Si alia non proficiant, ad *causticum* deveniendum est; ipse uti soleo *foliis ranunculi* vel mixtura *calcis vivæ* & *saponis liquid.* hæc summopere confert. *Baglivius*. Folia ranunculi (inquit *Ettmullerus*) contusa & regioni lumbari applicata per 6. horas, donec vesicas excitent, quæ discussæ pro more suo emittunt serum acre, Ischiadicum dolorem penitus tollunt & morbum subigunt, p. 630. Applicatio *foliorum ranunculi flammei minoris* facta fuit paulo infra genu a *circumforaneo* quodam ut ipse observavi plusquam triginta abhinc annis cum successu mirabili: Ego quoque plus semel idem experimentum compertum habui.

Causticum.

Art. 955. Radix Brion. alb. recens tusa & cum ol. sem. lini mixta & loco dolenti tepide applicata mirum in modum dolorem pacat; & renovandus est labor, donec tota materia morbifica transudetur. *Tachenius de morborum principiis*. Laudatur *empl. Poterii* (931.) „ Emplastrum sequens in pra-
„ xi expertus sum. ♃. *Pic. burgund. q. s. malaxetur*

„ *cum*

„ *cum q. s. ol. sem. sinap.* per expressionem. *Emplastrum Ischiat.* quoque applicari potest.

Colocynthis.

Art. 960. Colocynthis *clysteribus* indita privatim coxendicum doloribus prodest. *Lister.* Interna eadem ac in podagra.

LUES VENEREA.

Ettmulleri sententia.

Lues Venerea.

Art. 961. Innotuit hic morbus *Europæis* non nisi circa annum 1493. Controvertitur, an veteribus cognitus fuerit, necne. Primo post impurum coitum plerumque exoriuntur, inflammatio præputii & tumor, urinæ ardor, gonorrhœa, bubones in inguinibus, pustulæ variæ in pene & aliis partibus, atque hinc ulcera sordida & maligna, cancrosa & callosa, progressu temporis etiam ossa corrodentia, dolores atrocissimi noctu exacerbantes, nodi, tophi, calor in volis manuum & plantis pedum, atque hinc fissuræ & excoriationes, verrucæ, condylomata, &c. circa anum pilorum defluvium, maculæ rubescentes, flavescentes, aut livescentes. Inflammatio testium, raucedo, uvulæ relaxatio & erosio, palati ulcus, ozæna, tinnitus aurium, surditas cæcitas, scabies, tabes, &c. Sed hæc symptomata omnia non cuivis contingunt; non raro sub larva *scorbuti* & *arthritidis* latitat. Ægri ut plurimum rem cum infectis se habuisse constanter negant.

Symptomata varia.

Morbus varie incipit.

Art. 962. Paulo post congressum impurum circa penem aut vulvam æstus exoritur, aut ardor urinæ, hinc inter biduum aut triduum gonnorrhœa; interdum nulla succedit gonorrhœa; sed virus per cutem potius ad inguina fertur, & bubones excitat; contingunt etiam quandoque ulcera callosa in scroto ac perinæo; interdum ulcus cancrosum ac callosum inter præputium & glandem; in quibusdam intumescunt testes. Sanguis missus in lue inveterata fere maculis lividis aut colore quasi cœrulescente in superficie conspici solet. „ In lue confirmata (ut recte observavit *Lommius*) erumpunt maculæ frequentes, eæque more lentiginis exiguæ, alias ru-

Maculæ ac pustulæ.

„ bræ

„ bræ, alias flavæ; in fronte quoque & temporibus
„ & pone aures, maxime circa radices capillorum,
„ dein in capite, vel etiam universo corpore, mali-
„ gnæ pustulæ, tumoresque non unius coloris efflore-
„ scunt, quæ sponte sanantur, iterumque passim ex-
„ pullulant: pustulæ modo flavæ, modo rubræ sunt,
„ rotundæ omnes, siccæ, puris expertes, & aridam
„ crustam habent; ex his deinde in ambitum serpen-
„ tibus pustulis, cutemque cavantibus, ulcus oritur
„ virulentum & sordidum.

Curatio generalis.

Art. 963. Galli facilius salivant & citius curantur quam Germani. Inter *sudorifera* eminent *guaiacum* & *sarsaparilla* & regula semper observanda est in *frigidis* guaiacum, *calidis* sarsaparilla; decoctis *sudoriferis* non incommode addatur *antimonium crudum.* In inunctione mercuriali tutius procedunt qui artuum flexuras, inguina & alas sufficienter fricant; abdomen, pectus, & caput non inungenda, aut rarissime.

Gonorrhœa.

Art. 964. In gonorrhœa effluit humor cum acerbo dolore a locis circa penis radicem, ubi sunt prostatæ, primo seminalis aquosus liquor, qui hinc successive flavescit, tum magis acrescit, tandem viridescit, aut cœrulescit, non raro graviter fœtet; urina cum acerbo dolore mittitur; supervenit tumor præputii & glandis, & ulcuscula, interdum carunculæ in urethra.

Curatio.

Præter *cathartica mercurialia* convenit privatim *emulsio ex sem. cannabis viridis* parata, *os sepiæ*, *terebinthina*, *saccharum Saturni*, &c. multum laudatur *mercurius præcipitatus viridis*, & *mercur. dulc. balsam. Saturni terebinthinatum*, *ex sacchar. Saturni & ol. terebinth.* blando igne paratum, egregie conducit, ubi ardor nimius circa renes & genitalia, ut & *camphora*; item infusum *cantharidum* in vino, quod expertum est remedium medici cujusdam *Belgiæ*. ♃. *Pulv. cantharid.* ℈j. *infund. in vin. Rhenan.* ℥iij. vel iv. *infusum stet per aliquot dies in loco tepido, & postea filtretur liquor, usus tempore misceantur coch.* vj. vij. vel viij. *cum canthara vini, &c. Resina*

ligni guaiaci, *balsam. de Capaibe*, specificum habetur, *antimonium diaphoretic. bezoardic. minerale*, aqua simplex in qua *argentum vivum* incoctum fuerit. Injectio. ℞. *Aq. calc. viv.* ℥iv. *mercur. dulc.* ʒß. *sacchar. Saturn.* ℈j. *m. pro injectione*. *Usurpetur liquor per residentiam depuratus* (980. 126.)

Digressio de Gonorrhœis non virulentis.

Gonorrhœa vera non virulenta.

Art. 965. Gonorrhœa *vera* est, in qua semen verum effluit. *Succus citri, granator. limon.* &c. sunt remedia optima, venerem extinguunt, præcipue si *camphora* & *terebin.* in usum adhibeantur, ut & *emulsio* cum *sem. cannabin. sacch. Saturn. os sepiæ* (specificum) cum *ceruss. antimonii*, *balsam. capiv. extract. rad. tormentil.* vel *ejus decoct. Lenis purgatio* cum *bolo mercuriali*, & die sequent. *rhabarb.* externe *fotus astringentes*, &c.

Gonorrhœa.

Art. 966. Gonorrhœa *notha*, *benigna dicta*, non *virulenta*, est quando materia, non semen verum continuo effluit ex pene citra tentiginem aut pruritum venereum, diu durans sine multa virium prostratione, *fluori albo* mulierum respondens; *gonorrhœa catarrhalis* vocari solet. Partes affectæ sunt glandulæ prostatæ, nimis laxæ vel exulceratæ.

Curatio.

Art. 967. Cura debet institui generalis, *digestio* rectificanda, stomachus *roborandus*, *cruditas corrigenda*, pars affecta *astringentibus* firmanda. Est affectus *catarrhalis*; rosmarinus decoct. *e lignis acidulæ* prosunt; interdum a scorbuto pendet. Non nimis cito supprimenda est hæc gonorrhœa. Ad majorem cautelam aperiendus est *fonticulus* in crure.

Ulcera glandis, &c.

Art. 968. Ulcuscula glandis & præputii curantur cum unguento *diapomphol.* & *mercurio dulci*; si fuerint cancrosa & callosa in usum venit solutio *mercurii sublimat. corrosiv.* in *aq. plantag.* Si præputium insigniter tumet, & inflammatur, applicetur solutio *sacchar. Saturn. in aq. calcis*, *item camphora in ol. amygd. dulc.* soluta. (984.)

Ulcera vaginæ.

Art. 969. In mulieribus exulcerantur partes internæ vaginæ, & saniem plorant plus minus purulentam

tam ac lividam, cum insigni dolore ac molestia; nec multo diversam a virorum postulant medelam.

Pustulæ. *Art.* 970. Pro pustulis & tuberculis lac virginale.

Ulcera. *Art.* 971. Ad ulcera sananda *unguent. basil. cum mercur. dulc.* (968. 982.)

Oris & palati ulcera. *Art.* 972. Ulcera oris & palati curantur cum gargarism. ex *decoct. lign. cum melle ros. & pauco alumine*. *Ozæna.* Ozæna *decoct. emol. hord. alth.* &c. primo tractanda est ad removendam crustam, & postea de coct. *e lignis*, &c. tanquam palati ulcera. Omnia hæc ulcera sub *litu mercuriali* sponte evanescunt, nec metuenda sunt ulcera oris; nam per *salivationem* citius sanantur.

Bubones *Art.* 973. Bubonum suppurationi & apertioni pro elicienda virulentia, mature opera danda est, interne *sudorifera* exhibenda sunt, externe *suppurantia*, quin & *cucurbitæ*, &, si secundum votum haud succedant, aperiantur, *lanceola* profundius intrusa. (99.1)

Quot modis contagium propagatur. *Art.* 974. Lues venerea contagiosa est, generatione, lactatione, contrectatione, saliva, sudore, liquido genitali, exhalatione; & qua parte contrahitur, primo se manifestare solet. *Boerhaave*.

Sydenhami sententia.

Methodus salivandi. *Art.* 975. Lues confirmata non nisi per *salivationem* ab *hydrargyro* excitatam extirpari potest; ad hanc autem recta licet procedere, sine ulla præcedente evacuatione aut corporis præparatione. Unguentum præscribere soleo ex *axung. porcin.* ℥ij. *argenti vivi* ℥j. cum hujusce parte tertia brachia, crura, tibias ad tres noctes continuas manibus suis ægrum perungere permitto, ita tamen ut nec axillas, neque inguina neque abdomen attingat uspiam. Post tertiam inunctionem gingivæ ut plurimum intumescunt, & *ptyalismus* suboritur; si vero intra id tempus haud procedat, tum *turbith. mineral.* gr. viij. in *conserv. rof. rub.* exhibeantur ægro, quod remedium vomitum ciet, & ptyalismum suscitabit; & postea si salivatio jam incepta prius elanguescat, quam sym-

ptomata penitus disparuerint, extimulanda est subinde cum dosi *mercur. dulc.* Diætam quod spectat & reliquum ægri regimen, eadem prorsus, ac in cathatsi, imperanda sunt.

Quid agendum sit, quando ptyalismus excitari non possit.

Art. 976. In quibusdam reperitur *idiosyncrasia* peculiaris tam salivationis respectu, quam purgationis, ita ut methodus laudata vix gingivarum exulcerationem queat efficere, multo minus ptyalismum movere; in hujusmodi ægris cavendum est medico, ne importunius urgeat, recalcitrante natura, & horrenda symptomata accersat; lente itaque festinet & moras trahat *mercur. dulc.* ℈j. semel in septimana exhibendo, & quantumvis salivatio ad plenum nunquam assurgat, æger tamen copiosius quam pro more solito expuet, & fœtor justæ salivationis comes aderit; atque hac methodo morbus expugnabitur concesso debito temporis spatio. His rite peractis (etiamsi morbus penitus profligari videatur) quo minus recidivam postliminio patiatur æger, (utcunque bene se habeat) capiat *mercur. dulc.* ℈j. semel in septimana ad 4. vel 6. vices. „Unguenta mercu„rialia minore quantitate, quam ad *excitandum ptya„lismum* sufficiat, inuncta, & diutius continuata, „universa Luis venereæ symptomata tollere & mor„bum penitus eradicare a quibusdam perhibetur.

Listeri sententia.

Origo luis venereæ.

Art. 977. Lues venerea est morbus contagiosus ab humore aliquo venenato, fere in coitu contractus ulceribus doloribusque se manifestans: Ab *insulis Americanis*, in quibus, ante *Hispanorum* adventum, hic affectus populariter grassatus est, illum per *Hispanos* in *Europam* allatum esse, nullus jam dubitat: Credibile est a serpentino genere vel morsu vel cibo assumpto illum ortum esse. A serpente aut scorpione percussos coitu levari produnt; verum fœminas venere ea lædi authore *Plinio*, magnum argumentum originis Luis Venereæ ab aliquo insecto venenato. Ictus serpentum omnium malorum pessimum, ideo lui vener. comparandum. Quis adeo dubitet

istam

istam luem ex animalibus ortam esse: nam penis ab istis morsibus venenatis vehementer intenditur; & *satyriasi*, id est, furore & libidine perciti nihil præter coitum anhelant.) Ita quod vulneratis remedium, fœminis calamitas est; & a fœminis sic infectis invicem mares conflictantur in posterorum diram perniciem. (*de humoribus*, *p.* 417.)

Curatio.

Art. 978. Fœmina gravissimo urinæ ardore & punctionibus ibidem, item condylomatis cancrosis in pudendi labiis, non sine vehementi capitis dolore afflicta est; illam *purgavi* 4to. quoque die *pillulis de duobus*, quibus æqua pars *mercur. dulc.* adjecta est; apozema *ex guaiaco*, &c. fuit pro potu ordinario, citra sudorem. Sumpsit etiam bis quotidie cochlear. tinct. sequent. in decoct. *guaiaci* ℥iv. ♃. *Cochinel.* ℥iij. *cantharid.* ʒj. *vin. Rhenan.* ℔j. digere in B. M. & f. tinctur. Horum usu gonorrhœa admodum virulenta, fœtidum & sanguineo-viride pus effundens, integre sublata est, & duobus plus minus mensibus sine ulla ope chirurgica etiam ulcera siccata sunt, dolorque capitis ex toto desiit.

Dolores nocturni.

Art. 579. In doloribus nocturnis, præmissis universalibus pulvis sequens est maxime proficuus; ♃. *Cochinel.* ʒj *off. sepiæ subtilissime lævigat.* ʒß. *m.* dos. ʒij. 6ta quaque hora cum decoct. *valid. Guaiac. Guaiacum hydrargyri, ut hydrargyrus veneni, in lue antidotum est.*

Pitcairnii sententia.

Gonorrhœa curatio.

Art. 980. In principio gonorrœæ virulentæ purgandum est cum ptisana laxante ex *sen. sal. tart.* & *flor. melilot.* & bibat æger *serum lactis*; post tres quatuorve dies purgationi insumptos, si ardor urinæ & fluxus sint minores, & color & consistentia meliores, bolum assumat ex *terebinth.* & *rheo* per 6. aut 7. dies, si alvum laxat, id fieri solet cum euphoria. Vitanda omnino sunt astringentia; gonorrhœa enim nunquam evadet in Luem Vener. nisi nimis intempestive sistatur. *Pitcairn.* in MS. (964. 987.)

Methodus therapeutica.

Art. 981. Methodus therapeutica *Pitcairnii* radicalis

calis sic se habet; post *vomitum* bis aut ter iteratum exhibeatur *mercurius* per aliquot dies, bis in die; cum os inceperit dolere, abstineat se a *mercurio* per tres aut quatuor dies, tum *purgetur* alternis diebus; oris dolore cessante, iteretur usus *mercurii*; & iteretur hæc methodus, donec symptomata cessarint.

Art. 982. Ad ulcera & eruptiones leprosas *decoctum pro lotione*, *unguentum*, *aqua cosmetica*, & *cerevisia guaiacana*, tanquam remedia maxime efficacia, ab authore laudantur. (968 971.)

Harrisii sententia.

Infantes quomodo curantur

Art. 983. Infantes a nutricibus lactantibus infecti, quanquam maculis, pustulis, ulceribusque scatent, quandoque & nocturnis illis doloribus erunt excruciati, facillime omnium restituuntur. *Farina sarsaparillæ* fere insipida, saltem nullo gustu ingrato, panatellis aut pulticulis suis, ut par est, commista, addito etiam, ventriculi gratia, *santali citrini* polline, *catharticis* debitis intercalatis, tenerrimæ ætati, ut læte nonnunquam observavi, salutem perfectam reddidit.

Blegnei sententia.

Ulcera pœnis & præputii.

Art. 984. Pro ulceribus penis & præputii curandis apprime valet sequens lotio; ℞. *Vitriol. alb.* ℥ij. *auripigment. alumin. nitr. ana* ℥j. comburantur in crucibulo, ut in lapidem coeant; ℞. *Pul. prædict.* ℥j. *aq. calc. vin. alb. ana* ℔j. f. solutio, &c. Egregie etiam conducit lotio sequens *Lanfranci*, maxime in ulceribus glandis & præputii; ℞. *Vin. alb.* ℔j. *aq. ros. plantag. ana* ℥iij. *auripigment.* ℥ij. *æris virid.* ʒj. *myrrh. aloe. ana* ℈j misce. Ulceribus satis detersis medicamentum affusa aqua lenius fieri debet pro futuro; & postremo cura cum *lact. virgin. vel aqua divina Fernelii* (1147.) (℞. *Alumin. rupei* ℥iv. *coq. in aq. font.* ℔ij. *ad tertias*; tum ℞. *Lithar. auri* ℔ß. *vin. alb.* ℔iß. *decoquantur ad* ℔j. colentur, ambæque aquæ commisceantur, & agitentur, donec albescant) perficienda est. Si vero ulcera fuerint diuturniora, adeo ut callosa & cancrosa evaserint, vul-

Ulcera callosa.

go *Shankers* appellata, applicanda sunt remedia valde penetrantia, qualia *mercur. præcip. rub. lapis infernalis*, *aq. phagedænica*. Notandum tamen cum primum ex usu horum crustæ inducantur, statim amovenda esse *escharotica*, & *suppurantia* ac *digestiva* adhibenda, quibus crusta sublata, ulcera tandem cum *unguent. Devigonis* sananda esse (vid. etiam, *p.* 102.) internis remediis interim non neglectis.

Tumores œdematosi genitalium.

Art. 985. Accidunt interdum tumores genitalium œdematosi sive crystallini: remedia externa hoc in casu debent esse *exsiccantia*, *discutientia*, & aliquatenus *astringentia*; talia sunt *spirit. vin. camphorat. aq. calc. cum sal. armoniac. sp. vin. cum sapone nigro, pauco pipere*, *zinzib & alum. ust.* si adsint simul ulcera cancrosa & tumores duri, præcavenda est *gangræna.*

Phimosis &c.

Art. 986. De phimosi, paraphimosi, & amputatione penis consulatur author, *p.* 112. &c.

Gonorrhœa.

Art. 987. Cura rationalis gonorrhœæ inchoanda est cum *leni cathartico*, alternis diebus ex *cassia decoct. senn.* & *crystal. mineral.* in sero lact. decoct. *tamarind.* & *alth.* & *rhabarb.* (gonorrhœa prope occlusa) interim exhibenda sunt quoque *diuretica* maxime *terebinthinata*, & postremo leviter *astringentia*, *aq. minerales*, *troc. mart. astring. in aq. simplici coct. tinct. rosar. tinct. coral. in coch. syr. ejusdem vel cydon.* Ptyalismus nunquam tollit gonorrhœam. (*Pil. de certa Palmarii*. *Tinctura canthárid.*

Ardor urinæ.

Art. 988. Ardor urinæ *emulsionibus* & *ptisana* seq. ♃. *Rad. alth* ℥vj. *mal v.* ℥j. *fol. acetos. p.* ß. *hord. mundat. sem. papav. alb. ana* ℥ij. *coq. in aq. font.* ℔x. *ad tertias, sub finem addendo glycyrrhiz. ras.* ℥j. *f. ptisana* mihi in frequenti usu, mitigari & tolli potest: interdum in graviori casu *venæsectio* est necessaria; ut in urinæ suppressione, *semicupium*; ♃. *Rad. & fol. alth. rad. & fol. mal. rud. fœnicul. apii, petroselin. eryng. marin. ana* ℥ij. (*rad. raparum* ℔ij.) *herb. parietar. violar. veronic. flor. cham. melilot. genist. sambuc. ana* ℔j. *sem. fænugr. lin. ana* ℥j. *petroselin. anis.*

nis. fænic. genist. ana ℥ij. *coq. in q. s. aq. font. pro semicupio.*

Tumores testiculorum.

Art. 989. In tumoribus inflammatoriis testiculorum & scroti convenit *venæsectio*; *topica discutientia*, & dolorem *mitigantia* sunt usurpanda.

Caruncula in urethra.

Art. 990. Carunculæ in uretrha sunt curatu difficillimæ; remedium sequens optimum perhibetur; ℞. *Pulv. alumin. ust.* ʒj. *præcipit. rub. auripigment. æris virid. ana* ʒß. *unguent. desiccat. rub.* ℥j. coq. ad consistentiam mediam inter unguent. & empl. hujus portiuncula cereoli summitati apponatur, & in urethram intrudatur, &c. de consumendis carunculis vide locum *p.* 177. &c. & consulantur alii scriptores Chirurgici.

Bubones.

Art. 991. Bubones quoquo pacto sunt suppurandi, interne conducunt *cardiaca*, *alexipharmaca*, *victus & potus generosus*; externe *suppurantia potentiora*, *emplastra*, potius *cataplasmata*; cum *cucurbitæ* semel vel bis in die attrahendi sunt, & cum sint satis maturi cum caustico aperiri debent, potius quam *lanceola*, & aperti diutius sunt servandi. (973.) Ex erudito & eleganti tractatu Chirurgi *Gallici* D. *Blegny*.

P.S. In hoc morbo tractando D. *Turneri* Syphilidis epitomen exhibere in animo habui; sed defuit mihi otium; ideoque ad ipsum tractatum præstantissimum remittendus est lector, & simul admonendus commentationes præclarissimi *Boerhaavii* de hoc morbo ut consulat. Ibi habemus novam morbi ideam, novam theoriam a medicæ artis antistite, ne oraculo dicam, traditam, & novam medendi methodum, saltem aliquid in hunc finem candide & modeste propositum, *pace nostratis D. Turneri*, qui etiam de facultute bene meruit. O Fortunati ter & amplius juvenes nobis senescentibus propemodum invidendi, qui sub tanto *Gamaliele* vel in ipso pavimento super mattas sedentes felicitatem habetis vos ipsos pulverizare pulvere pedum illius summi scientiæ promicondi!

Finis Partis Primæ.

SYNOPSIS UNIVERSÆ MEDICINÆ PRACTICÆ:

SIVE,

DOCTISSIMORUM VIRORUM

DE MORBIS

Eorumque Causis ac Remediis Judicia.

ACCESSERUNT NUNC DEMUM
Casus nonnulli oppido rari.

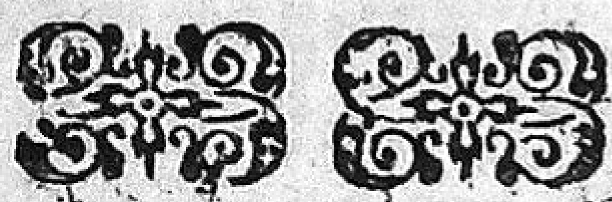
PARS SECUNDA.

AUTHORE

J. ALLEN, M. D.

EDITIO NOVA VENETA,
ad tertiam LONDINENSEM prioribus, triente plus, auctiorem, exacta, additis præterea FORMULIS remediorum ex quinta AMSTELODAMENSI desumptis.

Τῆς αὐτῆς διανοίας ἐςὶ γνῶναι τὰ ὀρθῶς εἰρημένα.
Ἱπποκρατ. περὶ διαίτης.

VENETIIS, MDCCXLVIII.

Apud LAURENTIUM BASILIUM.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

C A P. X.

Sive Fasciculus Morborum decimus.

PLICA POLONICA.

Boneti sententia.

Art. 992. LICA capillorum morbus est *Polonis*, plerumque *endemius*, tam maribus quam fœminis, imo pueris & infantibus; item in aliis regionibus, ut in *Helvetia*, *Alsatia*, & *Belgii parte* ad *Rhenum*, ac in *Hungaria* cognitus, ast non tam frequens. In *Hungaria* interdum animalia hoc morbo infestari, præsertim equos, testatur *Sennertus*.

Plica in Polonis endemia; alibi cognita.

Art. 993. Est autem plica affectus capillorum gravis, malignus, & periculosus, in quo capilli capitis indissolubili implicatione, & agglutinatione, seu inviscatione contorquentur, cum gravissima totius corporis artuumque tam superiorum, quam inferiorum capitisque læsione, antequam capilli complicentur, magno dolore, sudore plerumque concomitante.

Morbus gravissimus.

Art. 994. Præcisio capillorum intempestiva in sic affectis est admodum periculosa. ,, Nulla certa & appropriata remedia hujus morbi hactenus inventa sunt, quæ illum perfecte sanare vel penitus extirpare valent; & quoniam in his regionibus nusquam invenitur, supervacuum erit de illo diutius expatiari.

Incurabilis.

TI-

TINEA.

Turneri sententia.

Tinea.

Art. 995. Sahafati seu tinea; Angli sonant *a Scall d' Head*. Hujus affectus tres species ab authoribus numerantur, viz. *tinea sicca*, *humida*, & *lupinosa*, quæ revera sunt tantum varii gradus ejusdem affectus; sed prætermissis hisce divisionibus minus necessariis morbus definiri potest; ulcuscula manantia capitibus infantum exorta a vitioso, corrosivo, aut salino humore, glandulas cutaneas exedente, quæ tractu temporis texturam earum destruunt, & deprædantur. In primo gradu velamine albido, sicco, furfuraceo, aut squamoso caput obducitur. In secundo gradu cato subjacens granulata apparet, ad instar seminum in ficubus transversim sectis. Gradus tertius est ulcerosus, sicut *achores & favi*. Nomen desumitur a *vermiculo tinea* ob similitudinem foraminum, quæ ab isto animali in chartis & vestimentis effodiuntur.

Definitio morbi.

Ejusdem gradus varii.

Ratio nominis.

Curatio.

Art. 996. Ad amovendam incrustationem fotus & unguentum sequentia ab *Ambrosio Paræo* laudantur; ♃. *Rad. alth. lapath. acut. acetos.* ana q. s. coque in *lixivio tenui*, cui addatur modicum *aceti* pro fotu bis in die usurpand. unguentum conficitur ex *foliis nasturtii hortensis* cum *axungia porcina* contusis vel frixis, quod 24. horis opus absolvet; ad radicalem autem curam hujusce mali contumacissimi recte perficiendam consulatur author, qui de eo pulchre scripsit, & optima remedia ex probatissimis scriptoribus cum judicio accumulavit. „ Sed negotium adhuc abbreviare possumus: Experientia etenim edoctus sum hunc „ affectum sola *Pisselæi Indici* inunctione (amo„ta prius incrustatione, ut ante dictum fuit) tu„to ac cito sanari posse.

TRA-

TRACTATUS DE OCULORUM MORBIS cognoscendis & curandis.

Art. 997. Oculum nobilissimum totius corporis organon (quod emphasi quadam *lux corporis* appellatur) curam medicorum præcipuam mereri damnum illud ingens , quod a cæcitate patimur , testatur .

Subjecti dignitas.

Series Morborum Ocularium (primariorum saltem , quibus reliqui referri possunt) a scriptoribus passim recensitorum in ordinem redacta.

Nomenclatura Morborum.

Morbi vel vitia palpebrarum. N. XVI.

Art. 998. Emphysema , Tumor flatulentus .
Pladorosis , Tuberculum lividum . 999
Acrochordon , verruca . 1000
Psorophthalmia , lippitudo pruriginosa . 1001
Xerophthalmia , lippitudo arida. 1003
Sclerophthalmia , lippitudo dura. 1005
Scleriasis , lippitudo schirrosa , livida. 1007
Tracoma , asperitas interna. 1008
Trichiasis , pilorum vitium . 1009
Madorosis , defluvium pilorum . 1011
Anchyloblepharon , coalescentia palpebrarum. 1012
Lagophthalmia , superior palpebra justo brevior . 1013
Atoniatonblepharon , defectus quoad motum . 1014
Hippos , oculi nictatio . 1016
Ectropium , inversio palpebræ inferioris . 1017
Phthiriasis , pediculatio . 1018
1020

Oph-

Morbi Tunicarum & Humorum N. XIV.

Ophthalmia, inflammatio oculi. 1021
Oedema, tumor œdematosus. 1035
Hypopyon, sanies sub cornea. 1036
Phlyctænæ, pustulæ miliares. 1037
Anthracosis, carbunculus oculi. 1039
Synchysis, humorum confusio. 1040
Pterigium, unguis oculi. 1041
Proptosis, ruptura corneæ. 1045
Rhexis, ruptura tunicarum cum humorum effluxu. 1047
Oule, cicatrix, leucoma, &c. 1049
Hyposphagma, Suggillatio. 1052
Hypochyma, suffusio, vel cataracta. 1054
Glaucoma, mutatio humoris chrystallini in glaucum colorem. 1062
Epiphora, catarrhus oculi. 1064
Proptois, exitus oculi fere ex orbita. 1069

Morbi ac vitia reliqua in prioribus classibus minus comprehensa. N. XV.

Atrophia, tabes oculi. 1073
Midriasis, pupillæ dilatatio. 1071
Meiopis, pupillæ angustia. 1072
Plege, oculorum vulnera & contusiones. 1073
Elcos, ulcus oculi. 1074
Paralysis, musculorum resolutio. 1078
Strabismus, oculorum distortio. 1079
Encanehis, excrescentia carnosa. 1018
Anchilops, ægilops, & fistula lacrymalis. 1083
Amblyopia, hebetudo visus. 1985
Amaurosis, gutta serena. 1088
Myopia, propinqua visio. 1093
Presbytia, affectus priori contrarius. 1094
Nyctalopia vitium duplex infra videndum. 1095

Em-

Emphysema.

Art. 999. Emphysema sive oculi inflatio est Tumor *flatulentus* palpebrarum citra coloris mutationem subito accidens: in corporibus cachecticis & scorbuticis est affectus levioris momenti. (vid. Emphysema 1298.)

Emphysema.

Pladorosis.

Art. 1000. Pladorosis, *sarcomatis* quodammodo species, morum ob similitudinem vocata, est tuberculum lividum in palpebris nascens, non in margine, sed frequentius in medio cilii superioris, doloris expers; est Tumor in *cista* contentus, sicut Atheroma, steatoma, & meliceris, quæ in palpebris etiam quandoque accidunt. Hi Tumores extirpatu haud difficiles sunt. (vid. Art. 1304.)

Pladorosis.

Acrochordon.

Art. 1001. Acrochordon, sive *verruca* oculi latiori sensu pro excrescentia præternaturali accepta, est vitium multifarium, *viz.* 1. *Hydatis* in superiori palpebra quæ est excrescentia substantiæ pinguis, infantibus maxime familiaris, quæ in majorem molem quam reliquæ, accrescere solet, unde tota palpebra quandoque œdematosa fit; si sit recens & parva sæpe sponte evanescit, vel medicamentis facile curatur. 2. *Crithe seu Hordeolum*, quod est tuberculum in summa palpebra ortum, prope cilia, quod *grano hordei* simile est, unde nomen mutuatur: Foveatur cera alba, vel adipe Gallinæ, vel saliva jejuni, vel corpore musci abjecto capite fricetur, vel sanguine columbæ vel perducis. Si omnia frustra, sectione opus est. 3. *Chalazion* seu *Grando*, quæ ab Hordeolo parum aut nihil differt, nisi forma externa, & forsan

Acrochordon. *Hydatis.* *Crithe.* *Grando.*

ſan quod ſit aliquanto durior. 4. *Lithiaſis*, *ſive* *Tophus*, cum materia verruca contenta ad *cretæ vel lapidis* ſubſtantiam accedat.

Tophus.

Curatio. *Art.* 1002. Hæc omnia Tubercula in ciſtis continentur, & ut plurimum operatione manuali extirpanda ſunt: nihilominus vero recordandum eſt, has operationes, utcunque leviores videantur, non *ſine cautela*, *temere* ſuſcipiendas eſſe.

Pſorophtalmia.

Pſorophthalmia. *Art.* 1003. „ Pſorophthalmia ſive *Lippitudo pruriginoſa* eſt morbus palpebrarum *Pſoræ* in reliquo corpore non multum abſimilis, ab acri & „ mordaci humore proveniente, palpebrarum margines leviter inflammante, quandoque in tuberculis minimis erumpente, alias farinacea „ vel pruriginoſa ſcabie incruſtante.

Curatio. *Art.* 1004. Eſt malum contumaciſſimum & curatu difficillimum, præcipue ſi fuerit inveteratum. „ Ut curatio regularis inſtituatur, imprimis mittendus eſt ſanguis, & deinde exhibendæ ſunt „ doſes aliquot calomelanos alternis vel tertiis „ noctibus; & bibendæ ſunt aquæ minerales cathartica ſingulis auroris, quales ſunt *Ebeshamenſes* & noſtrates *Alfordenſes*, *Lidfordenſes* „ vel *Holtenſes*. „ Interim foveantur oculi quotidie fotu ſequent. ♃. *Fol. roſ. rub. ſambuc. ana Mj. ſem. lin. fœnugr. ana* ℥ij. *carui* ℈j. *coq. in q. ſ. aq. & vin. alb. ad* ℔j. *pro fotu bis vel ter in die uſurpand.* Inflammatione & humorum acrimonia in hunc modum ſublatis vel lenitis demum palpebræ liniment. ſequent. illinantur. ♃. *Ung. Pom.* ℥j. *flor. Sulph.* ʒß. *Camphor.* ℈j. *ol. roſ. q. ſ. M.* vel cum Infuſ. ſequent. humectentur bis terve in die. ♃. *Fol. Nicotian. opt.* ℈j. *flor. roriſmarin. P.* 1. *ſuperaffund. aq. calcis bullient.* ℔ß. *infund. per hor. quadrant. & coletur.* Valere poteſt etiam unguentum *Ophthalmicum Pharm. Londinenſ.*

Xe-

Xerophthalmia.

Art. 1005. Est etiam genus *aridæ Lippitudinis*, quod Ξηροφθαλμία Græci appellant. Sub hoc neque tument, neque fluunt oculi, sed rubent tantum, & cum dolore quodam fere levi, ac prurigine graves sunt, & palpebræ citra duritiem ullam noctu prægravi pituita inhærescunt.

Xerophthalmia.

Art. 1006. „ Quoad curam præmissis præmittendis, quemadmodum in quibusdam similibus „ oculorum morbis, *Celsus* commendat *vipam* „ oculis noctu apponendam; nec video quid pa„ nis tosti oleo appropriato aliove liquore ido„ neo imbuti applicationem prohibet; fotus emol„ liens in Articulo de *Psorophthalmia* memora„ tus hic etiam locum habet.

Curatio.

Sclerophthalmia.

Art. 1007. Sclerophthalmia est *Lippitudo dura*, sicca, dolorosa, callositatem crassam in palpebris efficiens, earumque motum valde impediens. Ad effectus alterutriusque priorum fere semper quoad medendi rationem referenda est.

Sclerophthalmia.

Scleriasis.

Art. 1008. Scleriasis vel scleroma oculi est *durities palpebrarum scirrhosa*; vix a sclerophthalmia differt nisi gradu, unde prorsus malum incurabile evadit.

Scleriasis.

Tracoma.

Art. 1009. Tracoma est internæ palpebrarum partis asperitas, cum pruritu & rubore, sæpe & pustulis semen milii referentibus, ab humore acri. Gradus ejus sunt *sycosis*, & *tylosis*.

Tracoma

Curatio.

Art. 1010. Præter generalia, *revellentia*, *intercipientia*, *topica* ſint *mollientia*; poſtea *refrigerantia*, ultimo *detergentia*. *Paræus* ſeq. inſtar omnium eſſe ſcribit, ſi parum *vitrioli* in *multa aq. roſ.* ſolvas.

Trichiaſis.

Trichiaſis.

Art. 1012. Trichiaſis vel Phalangoſis eſt vitium pilorum in ciliis, duplici ordine creſcentium, vel ſaltem introrſum ſpectantium, atque ita oculum lædentium. Ophthalmiam non raro inducit. Forcipe evellendi ſunt hi pili nocentes, ſi fieri poſſit, ſecus cura non eſt expectanda.

Madaroſis.

Madaroſis.

Art. 1012. Madaroſis ſive Ptiloſis eſt *defluvium pilorum vel palpebrarum glabrities*, ex vehementia alicujus morborum trium ſupra recenſitorum plerumque oritur. *viz.* *Pſorophthalmiæ*, *Xerophthalmiæ* vel *Sclerophthalmiæ*.

Anchyloblepharon.

Anchyloblepharon

Art. 1013. Anchyloblepharon eſt palpebrarum inter ſe invicem vel inter ipſas & tunicam conjunctivam *coagmentatio vel potius coaleſcentia*. Interdum (ut ajunt) eſt vitium infantibus connatum; ſed frequentius ob incuriam in curandis ulceribus vel aliis quibuſdam oculorum morbis provenit. Coaleſcentiæ præternaturales manu chirurgica cum cautela ſeparandæ ſunt; & oculus tanquam in vulneribus & ulceribus topicis appriatis tractandus.

Lagophthalmia.

Lagophthalmia quid.

Art. 1014. Lagophthalmia eſt cum ſuperior palpebra juſto eſt brevior: vel nativa eſt, vel a cicatri-

trice vel convulsione, vel cum infantes in cunis sursum vel retro semper spectant.

Art. 1015. Curatur *mollientibus*. Si a cicatrice, sectio fit supra eam figura *falcatæ lunæ*, in plagam *litus* injiciendus est.,, Sed revera est malum ut plurimum prorsus insanabile.,,

Curatio.

Atoniatonblepharon.

Art. 1016. Atoniatonblepharon est affectus palpebræ superioris ex impotentia musculi attollentis, ortus, hinc motus ejusdem superne in totum amissus est; provenire potest a *paralysi*; (novi quosdam a *nativitate* sic affectos) a vulnere vel ontusione gravi, discissis scilicet istius musculi fibris: hujus rei documentum habemus satis notabile ac æque deplorandum in insigni quodam *Baronetto Anglicolis* fere omnibus noto ex ictu infelici calcis equinæ. Fœmina quædam a *fistula lacrymali*, qua aliquandiu afficiebatur, ope chirurgica sanata, hunc defectum in supercilio contraxit, &, quod mirum videatur, idem in *nepotem* traductus est; nimirum virium imaginationis impressione: filia etenim, cum prægnans esset cum matre prædicta cohabitans, & intuitu ac consuetudine quotidie utens filium peperit similiter oculo affectum & insanabilem mansurum. Et fatendum est quidem Atoniatonblepharon a quacunque causa oriundum esse prorsus incurabile; neque curatio sectione, ut nonnulli suadent, temere tentanda est, ne gravius malum, nempe *Lagophthalm.* accersatur.

Atoniatonblepharon.

Hippos.

Art. 1017. Hippos est instabilitas palpebrarum, cum palpebræ inordinato motu continuo clauduntur & aperiuntur, hujusmodi nictatio ut plurimum est hæreditaria, interdum vero ex mala consuetudine comparatur, vel a gravi aliquo affectu, ut ter-

Hippos.

terrore ira vel timore accidit: sub curam medicam proprie dictam nunquam cadit.

Ectropium.

Ectropium.

Art. 1018. Ectropium est affectus *inferioris palpebræ*, quæ invertitur, & deorsum trahitur, ut interna pars cum deformitate videatur, & instar rubræ carnis appareat; neque enim superiori committitur, sed pendet ac hiat. A paralysi, convulsione, vel vulnere male curato plerumque oritur.

Art. 1019. Hoc curant *astringentia* (inquit *Forestus*) in *aqua ros.* in qua ferrum ignitum sit extinctum; seq. sæpe expertus est, ♃. *Butyr. rec. diligenter lot. in aq. commun. & postea in aq. plantag. vel ros.* ℥iiß. *tutiæ præp. & in aq. ros. lot. aloe in aq. plantag. lot. sieff. alb. cum opio* ana ℥iß. *camphor. lot.* ℈j. f. ung. quo vesperi inunge & aq. calida ablue. De operatione Chirurgica vide Celsum.

Phthiriasis.

Curatio.

Art. 1020. Phthiriasis sive *palpebrarum pediculatio* est vitium in quo pediculi inter pilos nascuntur. Malum est (*inquit Sennertus*) minime contemnendum: acres enim fluxiones concitat, & oculi tandem ab iis valde læduntur; idem varia medicamenta enumerat; sed non opus est, ut hic recenseantur; nam sola inunctione saponis nigri pediculi cujuscunque generis facili negotio necandi sunt. (vid. *Art.* 1569.)

Ophthalmia.

Riverii sententia.

Morbi definitio, & divisio.

Art. 1021. Ophthalmia sive Lippitudo est oculi inflammatio cum tumore, rubore, & dolore; levis inflammatio *phlogosis* dicitur; *chemosis* appel-

pellatur, quando utraque palpebra inversa sit, ut vix ab iis oculi contegantur, rubrumque magna ex parte iridem occupet. Alia est ophthalmia *sicca*, alia *periodica*. Elegantem hujus affectus descriptionem habemus apud *Lommium*; „ Vehemens oculos urget inflammatio cum multo dolore, & tensione, & tumore & ardore & rubedine; interdum etiam tanta cum punctione, ut oculi tanquam ab infixa acu aut spina stimulari videantur; fervente humore implentur; sequiturque pituita modo paucior, modo uberior; sed & sordes quædam majoribus angulis inhærescunt; & ubi gravius est malum, vicina etiam loca ad malas usque attolluntur, circum circa arteriæ vehementer pulsant; vasa sanguifera tenuia urgent, conspicuaque reddun- tur, quæ per sanitatem in albo fuerant obscura.

Ejusdem descriptio

Art. 1022. *Venæsectio* docente *Avicenna* usque ad lypothymiam celebranda est; *cucurbitulæ* scapulis & spinæ dorsi affigendæ; *catharsis* lenientibus instituenda. Remedium sequens inflammationem sedat, & fluxionem cohibet. ♃. *Alb. ovi unius* agitetur cum frusto *aluminis* satis magno, donec unguenti consistentiam adeptum sit, quod extendatur super linteum, & oculo tepide applicetur; post horas 2. vel 3. auferendum est, ne humores nimis astringat. Unguentum fieri potest ex *butyro* & *succo nicotianæ* simul coctis maxime efficax. In declinatione collyria magis *resolventia* usurpanda sunt, ut ♃. *Sarcocol. nutrit.* i. e. per plures dies in lacte macerat.) *tutiæ præparat.* ana ℥iß. *aloe* ℈j. *myrrh.* ℈ß. *mucilag. sem. fœnugr.* ℥ß. *aq. fœnic. euphras.* ana ℥iß. m. f. collyr. In ophthalmiis inveteratis, cum alia remedia non sufficiant, ad *mercurialia* tanquam ad sacram anchoram confugiendum est. In graviori casu convenit *Setaceum*; aliquando etiam *masticatoria*, & decoctum e *lignis* prosunt.

Curatio:

In morbo inveterato:

Covvardi sententia.

Ophthalmia humida & sicca.

Art. 1023. Ophthalmia est inflammatio tunicæ adnatæ cum dolore & ardore torquens. Optime dividitur in *humidam* & *siccam*, prout scilicet cum majore vel minore humoris profluvio stipatur. In ξηροφθαλμία vel ophthalmia *sicca* oculus quidem intumescit cum dolore quodam, leni rubedine, & pruritu, & gravitate, & cum levi etiam humoris fluxione per vices saltem, non enim datur ophthalmia absolute *sicca*.

Prognosis.

Art. 1024. Copiosiores lacrymarum effusiones, ut ut mordaces, ophthalmiam non diutius duraturam indicant. Ophthalmia laborantem alvi profluvio corripi bonum est, inquit *Hippocrates*.

Curatio.

Art. 1025. Ut recte instituatur ophthalmiæ cura cum *venæsectione* incipiendum est; conveniunt etiam *cathartica* mitiora, privatim *aquæ minerales purgantes*, vel *sal mirabile* in aqua communi solut. Quoad *topica* considerandus est præ omnibus morbi status: In principio, factis debitis *evacuationibus*, ℞. *Aq. euphrag. fœnic. dulc.* ana ℥j. *tut. præpar.* ʒß. *trochisc. alb. rhas.* ℈j. f. mistura. ℞. *Lact. fœminin.* ℥j. *succ. fœnicul. dulc.* ʒß. *camphor.* ℈j. *album ovi unius*, probe conquassando misceantur, & redigantur in pultem forma cataplasmatis applicand. Huic usui quoque inserviunt mucilagines *seminum cydon. psyl. papav.* &c. quæ sæpius renovandæ sunt, ne acorem contrahant.

Varianda est pro ratione morbi stadiorum.

In principio.

In augmento.

In augmento ℞. *Aq. Plantag. rosar. pallidarum* ana ℥iß. *sacchar. saturn.* vel *ceruss. lot.* ℈j. *sp. sal. armon.* ℈ß. f. s. a. mixtura. ℞. *Aq. solani* ℥ij. *succ. sedi* ʒß. *opii thebaici gr.* ij. *album ovi* q. s. conquassando probe f. mixtura ophthalmica. Si comitetur epiphora, sine *vitriolatis* commixtis incassum laboramus.

In statu.

In statu *resolventia* remedia *repellentibus* prævalere debent, inquit *Riverius*, præcipue lotus *e flor. sambuci parat.* discutiendi gratia,

sed

sed mallem ego sequens adhibere, ℞. *Fol. euphrag. fœnic. ana* Mj. *semin. fœnugr. aloes lot. ana* ʒij. *aq. font. pauco aceto acescentis* (ita ut gustu leviter deprehendi poterit) ℔j. coquantur simul ad dimid. consumpt. colatura servetur ad usum. In declinatione sola *sarcocolla*, uti suadet *Sennertus*, maxime conandum est, si ophthalmia sordes reliquerit, quod priusquam aliquod applicueris medicamentum ophthalmicum, penitus eluantur seu detergantur.

In declinatione.

Art. 1026. In ophthalmia sicca *emollientia* & *lenientia* perpetuo intermiscenda sunt, ne *discutientium* & *exsiccantium* medicamentorum usu inflammatio asperior & intensior reddatur.

Ophthalmia sicca.

Pitcairn in MSS.

Art. 1027. Ophthalmia externa diligenter distingui debet ab ea, quæ simul est & externa & interna: *interna* est inflammatio retinæ, quam nemo (quantum scio) descripsit; dabo itaque signum pathognomonicum, & in praxi utilissimum: nam si signa *externæ* ophthalmiæ adsint, viz. rubor, calor, dolorque, & nihil aliud visui se offerat, est solum ophthalmia *externa*; at si præter illa *externa* signa videantur ophthalmico oculis suis observari muscæ in aere volitantes, pulvisve quilibet obscurus vagare, aliarumve rerum incerta simulacra, tum erit ophthalmia *interna externæ conjuncta*.

Ophthalmia interna.

Art. 1028. Nullus est morbus, qui natura sua *venæsectionem* sæpius postulet, quam ophthalmia. „ Et ex observatione quorundam Chirurgorum „ Gallicorum constat unam Arteriæ Temporalis „ Sectionem plus valere ad inflammationem mi- „ nuendam, quam duas vel tres iteratas venæ- „ sectiones.

V. S. copiosa.

Farrago sententiarum.

Epidemica. *Art.* 1029. Interdum ophthalmia est *epidemica* & *contagiosa* ex aere inclementiori. In curanda ophthalmia aliquando apprime convenit *venæsectio* in pede ob majorem revulsionem. Ubi humores sunt acriores & corrosivi, collyriis addenda sunt remedia *fixa metallica*, viz. *tutia præparata*, *lapis calaminaris*, *cerussa*, *sacchar. saturni*, imprimis *flores Zynci*, & *flores Jovis*, quos *Barbette* insigniter commendat. In levi inflammatione frustum *carnis vitulinæ* vel *bovinæ* applicatum morbum discutit. *Ettmull.*

Prognosis. *Art.* 1030. Ophthalmia ab uno oculo ad alterum facillime, ac citissime frequenter transit. Tumor, sicut aliarum partium *Plegmones*, vel medicamentis discutitur, vel ad suppurationem & disruptionem vergit, & exinde ulcera consectaria, vel denique, quod pessimum est, ex intempestivo & imprudenti frigidorum Topicorum ac repellentium usu *gangrænescit*. Medici præstantiores uno ore monent, ne topica in principio ophthalmiæ applicemus; multi enim cæci facti sunt medicamentorum copia.

Ophthalmia scrophulosa. *Art.* 1031. „ Ophthalmia frequentissime est *scro-*
„ *phulosa*; quo in casu præter *evacuantia* reme-
„ dia *mercurialia* & *specifica* exhibenda sunt,
„ item *millepedes* & *herb. euphras.* in cerevisia in-
„ fus. pro usu communi per longum tempus; sed
„ præ omnibus, quotcunque mihi hactenus in-
„ notescunt, *aquæ minerales catharticæ*, quales
„ sunt *Ebeshamenses* & nostræ *Alfordenses*, *Lid-*
„ *fordenses*, *Holtenses*, &c. diutius epotæ mor-
„ bum hunc pertinacissimum subigunt, aut saltem
„ inducias paciscuntur, ut aliquoties observavi.
„ Pro usu externo collyrium sequens, ℞. *Mer-*
„ *cur. dulc.* ʒij. teratur in mortario lapideo af-
„ fundendo *aq. ros.* ℥ij. per 4. vices, & agitetur

„ pi-

,, pistillo ferreo candenti toties calefacto. Pro-
,, dest interdum *cataplasma de pomis Fulleri*, &
,, etiam fotus sequens *Boyleanus*, ♃. *Flor. meli-*
,, *lot. sambuc. calend. ana* Mj. *sem. lin. fœnugr.*
,, *cymin. psyl. cydon. ana* ℈ß. *hord. parlat.* ℥ß. coq.
,, in aq. font. & vin. canariens. ana p. æ. ad ℔j.
,, pro fotu in doloribus magnis.

Virtus Æthiopis mineralis

Art. 1032. D. *Cheyne* in Tractatu suo de Arthritide testatur *Æthiopem mineralem* larga dosi bis in die sumptum diuque continuatum spem Medici nunquam destituere in cura Ophthalmiæ inveteratæ, immo etiamsi *Scrophularis* sit. p. 50.

Cataplasma sequens Ettmulleri in gravissimis inflammationibus dolorem sedare solet; ♃. Pulp. pom. dulc. assat. q. v. alb. ovi unius cum sacchar. crystal. bene conquassat. camphor. gr. xij. misce.

Stercus vaccinum more Cataplasmatis tepidum ab animali oculo appositum Ophthalmiæ mederi dicitur. Ex Ephemer. Leopolitan.

Oedema.

Oedema.

Art. 1033. Oedema oculi est inflatio sive Tumor Oedematosus in albo oculi, i. e. in tunica conjunctiva sine coloris mutatione, valde prominens; est malum satis conspicuum. Cum pruritu mordaci plerumque incipit, tanquam locus ictus esset *spiculo apis vel culicis morsu*; frequentius in æstate quam hyeme accidit. *Banister.*

Art. 1034. ,, Est etiam alia species Oedematis
,, oculi minus recte a quibusdam authoribus sic
,, vocati, quod nihil aliud est quam Emphysema
,, in palpebris contingens, horum posterius fre-
,, quentissime vidi, & etiam prius semel vel bis
,, conspexi; sed hoc ad alium Articulum perti-
,, net. (*Art.* 999.)

Curatio.

Art. 1035. Ad hujus curationem ut recte fiat, præter alias appropriatas evacuationes *cucurbitulæ* cum scarificatione humeris sunt affigendæ; topica

pica

pica quod attinet, *fotus* ex discutientibus Vino & Aqua incoctis sunt proficui, ut etiam *Mucilag. sem. lin. & fœnugr. cum solutione Myrrh. & aloe in Aq. rosar.*

Hypopyon.

Hypopyon.

Art. 1036. Hypopyon est *collectio puris sub cornea* (secundum *Kennedy* in ophthalmographia sua *inter corneæ laminas*) ab ophthalmia vel contusione violenta plerumque ortum ducens. Intentiones curativæ sunt doloris sudatio & puris evacuatio per discutientia, *&c. Covvard.* „ Si materia purulenta discuti nequeat, ipsa cornea „ lanceolæ mucrone caute & prudenter aperienda „ est, quæ operatio periculo vacat, neque „ semper post se cicatricem fædam relinquit. Incisione „ facta; & pure expulso oculus eandem „ medicationem postulat, ac in vulneribus oculorum „ vel post cataractæ detractionem.

Phlyctænæ.

Covvardi sententia.

Phlyctænæ quid.

Art. 1037. Phlyctænæ sunt ulcera nunc in adnata, nunc in tunica cornea emergentia, velut tot minimæ vesicæ aqua repletæ, quales solent aquæ ferventis in aliquas corporis partes affusione excitari, vulgo apud *Anglos Blysters in the Eyes* appellantur, & instar *granorum millii* apparent, & cum usitatius ab acri & corrodente humore producantur, vehementem dolorem & lancinationem pariunt. „ Hæ pustulæ in tunica cornea *albidæ* sunt, in adnata rubescentes.

Indicationes curativa.

Art. 1038. Præmissis rite evacuantibus, *discutientia & exsiccantia* conveniunt, quæ varianda sunt, prout morbus sit in augmentu, statu, vel Declinatione. „ Detergendæ sunt Phlyctænæ cum *molle rosar. addito pauxillo unguent. Ægyptiac. vel*

cum

cum pulvere nicotianæ (cum cautela usurpato.) Post detersionem sanandæ & exsiccandæ sunt cum *Collyrio ex Aq. plantag. & Trochisc. Alb. Rhas. Kennedy.*

Anthracosis.

Anthracosis.

Art. 1039. Anthracosis sive Carbunculus oculi est Tuberculum gravissimum in oculo ex inflammatione nascens, & ad Ophthalmiam referri potest.

Synchysis.

Synchysis.

Art. 1040. Synchysis est humorum oculi confusa admixtio ab ictu, vulnere, vel contusione violenta. vid. vulnus seu contus. oculi.

Pterygium.

Ettmulleri sententia.

Morbi descriptio.

Art. 1041. Pterygium, vel (Latinis) Unguis, seu oculi pannus, est tunica quædam præternaturalis ab uno oculi angulo, frequentius interiori, enata, quæ successive accrescendo tandem ad pupillam pervenit; interdum est tenuis, albida, interdum crassior, & carnosior, aspera, dolorosa, imo cancrosa, quæ non est attingenda.

Curatio.

Art. 1042. Commendatur ablutio oculorum cum proprio *lotio* matutino; usurpanda sunt remedia *abstergentia*, ut *saccharum cand. os sepiæ, crocus, vitrum*, vel *butyrum Antimonii*, succus *chelidon. maj. vitriol. alb.* In malo pertinaciori tuto confugiendum est ad *Mercur. sublimat.* item *succus formicarum rub. express.* & cum aq. ophthalmica appropriata permistus commendatur.

Differentia.

Art. 1043. Ungulam oculi distinguere solent in *membranosam, varicosam & adiposam*; membranosa, alias panniculus appellata, est excrescentia carnosa ac nervosa, quæ operationem valde dubiam & incertam admittit; nec tractabilior est

secun-

secunda species cultro tentanda, propter insignem venarum dilatationem & turgescentiam; ultimam adiposam scilicet coloris albicantis & substantiæ quodammodo pinguis, reliquis duobus benigniorem tuto extirpare licet, de operatione consulatur *Author*, ut etiam *Celsus*.

Curatio & Prognosis. *Art.* 1044. Si Pterygium sit recens, *ærugine, alumine usto, sacchar. cand.* &c. absumi potest, fel animalium fere omnium valde commendatur. Pterygium revera est malum periculosum & curatu difficillimum; est etiam frequenter contagiosum ab uno oculo in alium transiens & fere semper metus est, ne cancrosum evadat.

Proptosis.

Proptosis. *Art.* 1045. Proptosis seu Straphyloma est revera *Hernia oculi* & isto nomine designari debet: disrupta etenim tunica cornea quocunqe accidente uvea seipsam protrudit, Tumorem vel *Ramicem* faciens, qui a similitudine aliquali rerum quarundam varia apud Græcos sortita est nomina, uti *Straphyloma*, *Melon*, *Helos*, *Myocephale*, &c. (Vid. *Art.* 1069.)

Curatio. *Art.* 1046. Quoad curam in principio haud incongruum erit experiri quid valent *Collyria astringentia*, si ex horum usu spes frustretur; ad chirurgicam operationem accedendum est, nimirum ad evacuationem humoris aquei per *paracentesin*, quæ periculo vacat; iste enim humor de novo supplebitur, & vulnusculum curatu non est difficile.

Rhexis.

Rhexis. *Art.* 1047. Rhexis est Tunicarum oculi ruptura *cum humorum effluxu a vulnere*, contusione violenta, vel ingenti exulceratione orta, cæcitatem perpetuam inducit, si humores omnes emanarunt. Nihilominus vero Globus oculi in hoc

casu

casu quandoque humore aquoso replebitur, utcunque tamen haud usque ad dimensionem naturalem: in hoc statu oculo artificiali vitreo deformitas eleganter resarcitur. Si solus humor aqueus reliquis in oculo manentibus effluxerit, natura frequenter hunc denuo suppeditat, & oculi pulchritudo ac visio conservantur.

Curatio.

Art. 1048. In hisce gravissimis oculorum læsionibus semper convenit *venæsectio* quam ocissima, item *enematum* injectiones, & in vulnus vino rubro cum exiguo melle prius ablutum, instillandus est *sanguis columbinus* ex animali vivo, vel mixtura ex *melle rosarum vitell. ovor. & lacte muliebri* adhiberi potest, & superimponendæ sunt linteæ *albumine ovorum cum tantillo albumine bene agitato imbutæ*. Post hujusmodi Medicationem aliquandiu continuatam *Collyrium ex Myrrh. Aloe & Croc. in Aq. Rosar.* usui erit.

Oule sive Cicatrix.

Covvardi sententia.

Albugo quid. Varietas & prognosis.

Art. 1049. Albugo seu Leucoma est macula corneæ albescens; quo latior & crassior est, eo magis visum obscurat, & quo magis corneæ superficiei incumbit, eo magis albicat, & quo propius ad nigredinem vergit, eo altius suas egit radices, & vix curabilis existit. Quæ e *cicatrice* relicta exoritur difficillime dissipatur, quæ *ophthalmiam* sequitur, frequenter sua sponte facessit.

Curatio.

Art. 1050. Totus curationis cardo in *emollientibus*, *resolventibus*, seu *discutientibus*, vertitur, quæ tamen cum summa cautela sunt usurpanda. Pro *cicatricibus* tollendis *topica* acriora, imo *cathæretica* aliquando prudenti manu adhiberi debent, & primo tentanda est via lenioribus, & postea ad fortiora licet devenire. ℞. *Rad. althæ.* ℥j. *folior. malv. euphrag. chelidon. maj. ana M.* *sem.*

sem. lin. fœnugr. ana ℥iij. *flor. melilot.* p. j. coq. in aq. font. q. s. ad ℔ ij. hujus decocti vapor oculis apertis calide excipiatur frequentissime. Mallem ego in his oculorum medicamentis utendis formam *fomentationis*, quam *vaporis* commendare, præcipue si eidem decocto, dum calescat, pauculas *salis* seu *spiritus alicujus volatilis* guttas instillaveris, quod tum forte prodesse poterit, nisi nimiam affuderis spirituum quantitatem, quæ oculorum tunicas feriat, & irritet. Alii utuntur *saccharo cand. in aq. fœnicul. seu euphrag. solut. succus fœnicul. vel chelidon.* cum guttulis aliquot *balsam. Peruv.* potenter albuginem discutit, inquit *Riverius*. Sequens ex *Riverio* feliciter expertus sum; ♃. *Aq. rof.* ℥iv. dissolve in ea paululum *salis armoniac.* ita ut linguam feriat, deinde imponatur in vase aurichalceo, donec *cæruleum* colorem acquirat. *Fella animalium* præcipue *lucii piscis*, succus *chelidon.* &c. sunt remedia calida & acria, ideoque convenit ea excipere mucilaginibus *gum. tragacanth. sem. cydon.* &c. vel cum pulv. *Trochisc. alb. rhas.*

Ettmulleri sententia.

Pro cicatrice in oculo. Remedia aliquot. Scarificatio Oculi.

Art. 1051. Albugo seu Leucoma est cicatrix albida post variolas vel alia ulcuscula in oculo. Pro nubecula & albugine delenda conveniunt *fel anguillæ, ol. papyri, succ. chelidon. maj. aq. sapphirin. mercurius sublimatus.* „ Solemne est apud Chirurgos Gallicos ad vitium amovendum operationem instituere, quam vocant *scarificationem oculi*. Instrumentum ad hoc opus perficiendum, „ quod *Scarificatorem* nominant, fit ex aristis „ hordeaceis, N. xx. vel xxv. puta, ad instar penicilli colligatis; cum hujusmodi autem scopis „ sive verriculis oculum abradunt, quandoque usque ad effusionem exigui sanguinis, alternis „ vel tertiis forsan diebus idem repetendo ad quar-

„ tam,

„ tam, quintam vel plures vices; finita in hunc
„ modum singula scarificatione oculum cum a-
„ qua tepida multoties abluunt, imo fere con-
„ tinuo per totum diem, & deinde noctu pulpam
„ pomi assati applicant: atque hæc est scarifica-
„ tionis methodus, accuratiorem vero hujus ope-
„ rationis rationem, non modo in hoc vitio,
„ sed etiam in quibusdam aliis oculorum affecti-
„ bus vernaculo sermone evulgandam brevi, ut
„ opinor, exspectare licet.

Hyposphagma.

Art. 1052. Hyposphagma sive *suggillatio* oculi est sanguinis ex ictu vel lapsu, ruptis aut contusis vasis, vel alio modo apertis, in oculorum tunicis adnata, vel cornea, in easdemque effusio, colore primum rubeo, postea livido vel nigro. Cui malo & hoc accidit, si corneam magis occupet, objecta omnia colorem ad rubrum vergentem præ se ferunt; nam & ad corneam venulæ porriguntur, ea parte, qua iridem spectat; & ex vicinis vasis sanguis in eam effundi potest.

Hyposphagma.

Art. 1053. Si malum sit ingens opus est venæsectione & purgatione, & topica debent esse *discutientia*. *Galenus* in initio fotum usurpat ex decocto *Fænugræci & Meliloti* & postea *astringentia*. *Sennertus*. In oculorum suggillationibus optimum est sequens cataplasma, ♃. *Rad. symphyt. maj.* ℥vj. *sigil. Solomon.* ℥ij. *flor. sambuc.* ℥iß. *farin. fabar.* ℥j. coq. in q. s. aq. font. *Decoctum* sit pro fotu, & ex *radicibus*, &c. f. cataplasma.

Curatio.

Cataracta.

Covvardi sententia.

Art. 1054. Suffusio sive cataracta est pupillæ obstructio ab opaco aliquo interposito inducta, quæ visum minuit, aut extinguit. Causæ hujus affe-

Definitio.

Causa. affectus sunt ut plurimum obscuræ, aliquando tamen evidentes, uti contusio, nimis assidua ad lucernam lectio, balneorum usus inordinatus, & in genere quicquid fluxionem ad oculos promoveat; *epiphora* nonnunquam in *cataractam* transit. *Differentia.* Differentiæ suffusionum sunt variæ, nempe 1. ratione crassitiei vel tenuitatis materiæ, ex qua pellicula constat. 2. ratione coloris, an alba sit, vel nigra, citrina, vel viridis, aut subfusca. 3. a situ, num etenim uveæ, num corneæ propius adhæreat: Certum enim est cataractam semper inter *uveam* & tunicam *scleroticam* contineri, in quo nunc humore aqueo, instar syndonis, innatare & fluctuare videtur, nunc firmiter tunicis, præsertim uveæ, adhærescere.

Curatio. Regula de Cataractis. Operatio. *Art.* 1055. Suffusio in initio discuti potest, ut multi fidei integerrimæ authores testantur. Suffusio nigra, nec medicamentis, nec acu curabilis est. Sequens est optima regula de cataractis, scilicet; *si quando videatur accrescere, & discutientium medicamentorum vires excedere, sufficienti temporis serie permittatur callescere, donec acui depositoriæ idonea naturaliter reddatur.* Modus operationis perficiendæ unicus est; intrudendo, scilicet, acum depositoriam per adnatam & corneam e minoribus oculorum angulis versus nasum, & cataractam eadem involvendo, tandemque ad oculi basin deponendo, ut ibidem resideat, seu leni manu figatur. Post hæc usitatum est, quietem per plures dies patienti imperare vel in lecto vel extra, & *stypticis* aliquibus seu medicamentis *agglutinantibus* oculum male affectum obducere.

Post operationem quid faciendum. *Art.* 1056. „ Statim post operationem simul ac „ acus oculo evulsa fuerit, instillandæ sunt guttæ „ aliquot *sanguinis columbini* a vivo animali, & „ toti oculo superimponantur linteæ duplicatæ *al-* „ *bumine ovorum cum frustulo aluminis conquassa-* „ *to & tantillo melle rosaceo bene irrigatæ.*

Art. 1057. Suffusio, quæ a morbo aliquo gra-

„ vio-

,, viori, a pertinaci cephalalgia, vel a contusio- *Prognosis.*
,, ne violenta ortum duxerit, est omnium longe
,, pessimæ indolis. Suffusiones, quæ sunt virides,
,, vel cineritiæ, item quæ ferri rubiginosi, mar-
,, garitarum vel testudinis marinæ colorem refe-
,, runt, acu curabiles sunt: e contra suffusiones
,, nigræ vel flavæ, item cretæ, plumbo, malo ci-
,, treo, colore similes, non attingendæ sunt. Præ-
,, ter calorem, ratio etiam habenda est substan-
,, tiæ, & consistentiæ suffusionum, quæ a
,, fricatione oculi palpebris operti dignoscendæ
,, sunt; frictio enim oculi cum digito suffusionem
,, reddit latiorem & extensiorem cum vel sine dis-
,, ruptione; si autem pristinam figuram statim re-
,, cuperat sine disruptione, operationem fausto
,, eventu successuram esse sperare licet: sin vero
,, ex frictione suffusio in partes & frusta desiliat,
,, operatio nullatenus molienda est, sed cunctan-
,, dum est, donec suffusio firmior & maturior
,, evaserit.

Art. 1058. ,, De operandi modo alibi dictum *Notæ quædam.*
,, est (*Art.* 1055.) sed in ipsa operatione quædam
,, adnotanda occurrunt, ibidem minus memora-
,, ta. In cataractis adhuc imperfectis interdum
,, simul ac acus infigitur, statim oculus *inunda-*
,, *tione humoris lactei impleri* videtur, quem ab
,, ipsius cataractæ vesiculis acu sauciatis proveni-
,, re credibile est. Quandoque oculus acu introducta
,, *cruore plenus* conspicitur. Alias intromissa acu
,, *cataracta statim duplo grandior* augeri videtur,
,, *tuberosis ostrearum testis* (*vel spermati ranarum*
,, *in paludibus*) quodammodo similis. Hæc ac-
,, cidentia saltem ad tempus operationi impedi-
,, mento esse solent. Cataractæ nonnullæ, utcun-
,, que aspectu benignæ ac pulchræ ante operatio-
,, nem conspiciuntur, sunt tamen adeo *tenaces*
,, *ac rigidæ*, ut acui depositoriæ obtemperare o-
,, mnino respuant, & quoties infra detruduntur,
,, toties iterum assurgunt. Aliæ etiamsi septennes

„ vel octennes fuerint, sunt tamen *molles tan-*
„ *quam gelatina*; atque ita vim acus eludunt.
„ Aliæ *Uveæ* tam firmiter adhærent, ut acu sepa-
„ rari nequeant, atque hæ sunt omnium pessimæ
„ ab ictu vel contusione violenta ortum plerum-
„ que ducentes. Quod ad accidentia antedicta,
„ nimirum *humoris lactescentis*, *cruoris*, &c. in
„ operatione contingentia, attinet, octiduo vel
„ noniduo plerumque sponte evanescere solent,
„ reliquiæ tamen quædam aut fragmenta interdum
„ manere possunt. Post operationem visio quan-
„ doque statim, sed frequentius circa nonum
„ diem aliquatenus succedit; at non perfecta &
„ fortis ante duas vel tres septimanas, vel for-
„ san tot menses præteritos expectanda est. *Ba-*
„ *nister & alii.*

Pitcairnii sententia.

Error Riverii, Plempeii, &c.

Art. 1059. Signum pathognomonicum a *Riverio*, *Plempeio*, & aliis traditum suffusioni nullatenus convenit, nempe affirmant suffusionem tum ingruere, cum varia simulacra ante oculos volitant, pili, araneæ & similia, quæ apparitiones ex omnium opinione, si perpetuo offerantur, est vera & legitima suffusio: has apparitiones ascribunt corpusculis humori aqueo innatantibus, quæ cataractam efformant; verum naturam oculi ignorant: Nam corpuscula humori aqueo innatantia nullum sensum in retina depingunt; imo ea quæ corneæ exteriori adhærent nullam sui in retina picturam exprimunt, nec cicatricis corneæ ulla est imago, neque ob eam vel eas (si plures sint) ullæ rerum obvolitantium fiunt apparitiones: Ea enim est concavitas retinæ, ut ad objectum in ea depingendum, hoc est ad congregandos in uno ejus puncto omnes radios, e quovis objecti puncto emissos, debeat objectum visibile removeri a retina ultra distantiam corneæ a fundo oculi.

Hinc

Hinc sequitur, si incipienti cataractæ conjungantur etiam simulacra muscarum &c. tum oculi etiam *Gutta Serena* laborant.

Farrago sententiarum.

Prognostica signa aliquot.

Art. 1060. Si suffusio sit profunda, pupilla angusta apparet; intra sex menses plerumque confirmata evadit. Oculo digito compresso suffusio nonnihil diffluens & latior facta, & postmodum ad pristinam magnitudinem revertens nondum matura est; si vero nullam patitur mutationem discuti potest. *Riverius.* Si oculus suffusione affectus soli obversus nullam possit lucem percipere, frustra est omnino operationis periculum facere; est etenim cataracta cum *Amaurosi* conjuncta, quod malum est incurabile. *Barbette.*

Opacitas humoris crystal.

Art. 1061. Cataractam revera ut plurimum nihil aliud esse quam *opacitatem præternaturalem humoris Crystallini* videre licet Transact. Philosoph. N. 373. Et hanc fuisse opinionem plurium Chirurgorum Gallicorum, viz. *Maitre Jan*, *Antoine*, *Bissau*, *Heister*, &c. ex horum authorum lectione plane constat: Cataractas autem membranosas rarissime occurrere fere omnes consentiunt. (vid. Artic. subseq.)

Glaucoma.

Glaucoma.

Art. 1062. Glaucoma est mutatio humoris crystallini in glaucum colorem humore crystallino per exsiccationem condensato. *Oribasius in lib.* viii. *cap.* 47. dicit, Glaucoma & suffusionem veteres unum eundemque morbum esse existimarunt. *Paulus Ægineta* idem asserit. Valde curiosæ sunt disquisitiones *Gallorum de distinctione inter suffusionem & Glaucoma.* vid. *Acad. sci.* Vol. XII. p. 47. item Vol. XXII. p. 36. &c. Posteriores tamen *Græci proprie Glaucoma saltem pro humoris cry-*

stallini in glaucum colorem mutatione accipiunt. Quod ubi fit, visio impeditur; nam humore isto pelluciditate spoliato species visibiles *ad retinam* perfecte transferri nequeunt. Cognoscitur hoc malum, quod citra pupillam insignis & profunda apparet albedo, & omnia tanquam per fumum aut nebulam videntur. A cataracta ergo distinguitur, quod *albedo profundior* appareat, in cataracta *in ipsa pupilla & fere juxta corneam*. *Sennertus*. (vid. Art. præcedentem.)

Situs Humoris Crystallini vitiatus.

Situs humoris Crystallini vitiatus.

Art. 1063. Est & aliud vitium humoris Crystallini, viz. *Situs naturalis mutatio*, ubi, scilicet, latiore sua parte, quæ lentis majoris instar compressa est, Pupillæ foramini non recta opponitur, sed vel sursum declinat, vel deorsum, vel ad latera: & quidem si Crystallinus humor situm mutet in uno oculo, in altero vero naturalem retineat; vel si ambo difformiter situm mutent, ita ut alter sursum, alter deorsum, vel ad latera vergat, res geminatæ apparent; *mutatur enim planum*, ut loquuntur optici: hic affectus, sicut antecedens, est omnino incurabilis. *Sennertus*.

E P I P H O R A.

Covvardi sententia.

Epiphora quid.

Art. 1064. Epiphora est præternaturalis oculorum defluxio, quæ *Anglis* sonat *a Rheum in the Eyes*; humore scilicet seroso acri fere continuo depluunt oculi genas excoriante.

Curatio.

Art. 1065. Intentiones curativæ sunt 1. humoris peccantis alio derivatio *per venæsectionem*, *cucurbitulas*, *vesicatoria*, *cathartica*, &c. 2. acrimoniæ per remedia idonea correctio, quæ plerumque vino *chalybeato amaro* feliciter peragitur; aliquando vinum simplex liberaliter epotum epiphoram

phoram sanat (præcipue non assuetis idem bibere), & postremo, præmissis recte prædictis evacuationibus & alterantibus ; *topica astringentia* adhibere licet.

Pitcairnii sententia.

Oculorum catarrhus, ejusdem curatio.

Art. 1066. Epiphora est quasi species *catarrhi* in glandulis oculorum. Præmissis universalibus usurpandi sunt *fotus astringentes*, *linimenta*, & *collyria*, &c. Cataplasma sequens ex *Platero* egregias habet vires, ♃. *Pulp. pomorum acidorum* (vulgo vinos. dict.) *in aq. ros. macerat.* ℥ij. *mucilag. sem. fœnugr.* ℥ß. *album. unius ovi. lapid. hæmatit.* ʒß. *cort. granat.* ʒj. *ol. ros.* q. s. m. f. Cataplasma tepide applicandum.

Farrago sententiarum.

Art. 1067. Epiphora antiqua, & quæ senibus accidit, difficulter curatur imo frequenter in *fistulam lacrymalem* degenerat. Remedia in principio debent esse blande *astringentia* & postea *siccantia*; *lapis calaminaris* est singularis. Aqua ophtalmica sequens ex *Hoffmanno* valet fere in omnibus oculorum affectibus usque ad miraculum ♃. *Vin. rhenan. Aq. plantag. rosar. ana* ℥iij. *tut. præp.* ʒij. *myrrh. elect. pulv.* ʒjß. coq. ad tertiæ partis consumptionem sub finem in nodul. suspend. pulv. *virid. æris.* ℈j. *camphor. gr.*viij. colatura sine expressione sit pro usu; utilissima quoque est *aq. sapphirina*, item *collyrium certum*.

Aq. ophthalmica præcellens.

Rheuma oculi.

Art. 1068. Huc pertinet, si non idem sit, Rheuma sive *fluxus Oculi*, *vel delacrymatio*, quod est serosorum vel tenuium humorum ab oculo profluvium, sine insigni inflammatione, a *Fistula lacrymali*, *vel ab ungula* male curata quandoque oritur, & tunc prorsus incurabilis existit; vulgo vocatur *a Vveeping Eye.*

Proptosis.

Proptosis. *Art.* 1069. Proptosis est exitus oculi fere ex orbita, ex contusione, &c. vid. contusionem Oculi & Vulnera *Art.* 1052. 1073. huc referri potest buphthalmia, magnus oculus, sive oculi valde prominentes, vulgo *Gogle Eyes* naturali conformatione oriundi. Quomodo ab alio morbo eodem nomine insignito differt. (vid. *Art.* 1045.)

Atrophia.

Atrophia. *Art.* 1070. Atrophia oculi, sive imminutio, profunditas vel macies oculi, est quando omnes oculi partes imminuntur & contabescunt. Nusquam hunc morbum, ut memini, tanquam *particularem* inveni, nisi a tabe universali provenientem; *Celsus* vero & alii hunc agnoscunt; adeo infrequenter, ut opinor, contingit, ut peculiarem medelam vix postulet: ad hanc classem pertinet *Microphthalmos*, sive parvus oculus, *The Pink-Eye or the Pig-Eye* a naturali conformatione ortus.

Mydriasis.

Mydriasis. *Art.* 1071. Mydriasis, sive *Pupillæ Dilatatio*, est cum foramen illud, quo uvea tunica ad species visibiles admittendas donata est, ita præter naturam versus iridis circulum ampliatur, ut visio hac de causa lædatur. Objecta visibilia grandiora apparent & minus distincta: alia est *nativa*, alia *adventitia*, prior est incurabilis; si a siccitate oriatur, humectantia indicantur. Interdum est *guttæ serenæ* prodromos.

Meiopis.

Meiopis. *Art.* 1072. Meiopis, sive *Pupillæ Angustia*, est malum præcedenti contrarium; nimirum cum pupilla

pilla angustior est quam naturaliter esse debet. Hi affectus insanabiles sunt.

Plege.

Plege.

Art. 1073 Oculorum vulnera, sive a punctura, incisione, vel contusione sunt periculosissima. Omni arte fluxus humorum inhibendus est, *viz.* venæ sectione, hirudinibus, clysmatibus, vesicantibus, intercipientibus, *&c.* & febris supprimenda testaceis, emulsionibus, *&c.* Interim remedia externa sunt ante omnia *Sanguis columbinus e vivo animali in oculum vulneratum instillatus, aq. hordei & mel rosar. pro collyrio, oxyrrhodinum* i. e. *acetum, in quo fol. ros. rubr. incocta fuerint cum albumine ovor. conquassat.* pro defensivo. Sequens cataplasma habet *Turner. Art. Chirurg.* p. 370. Vol. I. ℞. *Fol. ros. rubr. sambuc. ana* Mj. *coq. in q. s. lact. vaccin. colatur.* ℔ss. *add. mic. panis alb. q. s. ut reducatur leni coctione ad debitam consistentiam sub finem addendo vitellum unius ovi cum tantillo croco minutim scisso, f. cataplasma* subtepide applicand. illinendo prius palpebram tumefactam cum *ung. sambucin.* consulatur author loco citato.

Elcos.

Elcos.

Art. 1074. Ulcera in tunica conjunctiva vel cornea, a quacunque causa oriantur, a vulnere, inflammatione, a variolis vel combustionibus, &c. periculosa sunt, & aliquando curatu difficilia, & semper metuendum, ne opacam cicatricem post se relinquant.

Curatio.

Art. 1075. Quoad curam, materia ad oculum fluens divertenda est & evacuanda, sordes detergendæ, dolor, si adsit, mitigandus, & nativa oculi temperies restituenda & conservanda. Detergentia & exsiccantia sunt usurpanda, lenia ta-

men & temperata, sine asperitate & mordacitate. Ad ulcera detergenda (inflammatione, si adsit, prius penitus sublata) vix datur præstantius remedium quam *aq. ophthalmica sapphirin. Bat.* & deinde *collyrium ex sarcocol.* in cap. de ophthalmia laudatum, & postremo *collyr. tum trochisc. alb. rhas. cum camphora, sacchar. saturni vel lap. calamin. præp.* &c. oleum ovorum valde commendatur.

Species variæ. *Art.* 1076. D. *Banister* a priscis medicinæ scriptoribus octo vel decem species ulcerum in oculo accidentium enumeravit, ut *ulcus rotundum, inustum, sordidum, depascens, cancrosum*, &c. Sed distinctio nimis subtilis videtur. Verum enimvero notatu dignum est ulcus istud, quod Græci *Peribrosin* nominant in Angulo oculi cum pruritu vix tolerabili conjunctum. Sequens medicamentum ab authore valde comprobatur. ♃. *Mucilag. sem. cydon. lin. in aq. plantag. & parietar. extract. ana* ℥j. *vitriol. alb. in aq. rosar. solut.* ʒß. *vitriolum album est antidotus ad pruriginem.*

Covvardi sententia.

Prognosis, & curatio ulcerum ocularium. *Art.* 1077. Omnia oculorum ulcera sunt periculosa & curatu difficillima. Totus curandi cardo in usu *detergentium* & *exsiccantium* vertitur, quibus tamen sæpissime addi debent *lenientia* sive *anodyna*. Non differt horum ulcerum ab aliorum curatione methodus tractandi, nisi quod ob teneritudinem & insignem partium usum cura non vulgari suscipienda sint. Porro his in casibus conveniunt *agglutinantia* cum *detergentibus* mixta; inter quæ liquorem ex ovo cocto & indurato sacchari cand. q. s. repleto in cella vinaria extillantem maxime commendat *Riverius*; quod medicamentum, si magis *abstersivum* desideres, addito *myrrhæ pulverisatæ* pauculo saccharo cand. supra præscripto, magis proficuum reddetur.

Para-

Paralysis.

Paralysis.

Art. 1078. Paralysis oculi est affectus musculorum ocularium paralyticus, ex quo motus vel penitus amittitur vel multum impeditur. Est malum, uti credo, rarissime contingens; utcunque nihil habet in se peculiare a paralysi aliarum partium diversum quoad theoriam vel therapiam.

Strabismus.

Strabism.

Art. 1079. Strabismus seu strabositas est oculorum unius vel utriusque respectu ad se invicem distortio, sive *obtutus transversus*, vulgo *a Squinting*. Ex inæquali musculorum ocularium exercitio provenit. Infantes hunc affectum facile contrahunt; interdum ob incuriam nutricum, quæ malo situ ad fenestram cunabula disponunt. Adolescentes quoque interdum in eum incidunt, vel a vitiosa oculorum praxi, vel a contagione, dum alios hoc morbo affectos intuentur.

Curatio.

Art. 1080. Strabismus difficillime curatur; si a cunabulis perperam versus fenestram locatis ortum duxerit, mutanda est eorum situatio. *Paulus Ægineta* ad hoc vitium emendandum larvam machinatus est, & faciei adaptavit, ita ut per duo foramina recta tantum antrorsum liceret prospicere. Ego ad adolescentulum quendam generosum strabismo affectum accersitus, statim ac intellexi unum tantum oculum affici, consului, ut *sanus subligaculis probe claudatur* per duas septimanas, quo facto alter oculus omnimodorum motuum liberrime potitus integre sanatus est, & in futurum cum altero motus sociales recte servavit, & nunc elapsis aliquot annis sine recidivatione juvenem eleganti forma præditum in bonum virum evasurum fore spero.

Encan-

Enchantis.

Enchantis.

Art. 1081. Ex curatione unguis vitia nascuntur, quæ ipsa aliis quoque de causis oriri solent. Interdum fit in Angulo parum ungue exciso, vel aliter, tuberculum, quod palpebras parum diduci patitur: ἐγκανθὶς grece nominatur. Excipi Hamulo, & circumcidi debet: hic quoque diligenter temperata manu, nequid ex ipso Angulo abscindatur. Tum exiguum linamentum respergendum est vel cadmia, atramento sutorio, *&c.* *Celsus.*

Curatio.

Art. 1082., Enchantis est excrescentia carno-„ sa in majori oculi angulo carunculæ lacrymali „ adhærens; si mollis & laxa fuerit, *Alumine* „ *usto & sacchara cand.* deleri potest; sin vero „ tumor sit durior & grandis filo per medium „ transmisso detinendus est, & forcipe abscinden-„ dus, & vulnus tinctura myrrhæ & melle rosa-„ ceo fovendum. „ *Kennedy.* „ In operatione su-„ scipienda cavendum est, ne *glandula lacryma-* „ *lis* nimium lædatur, exinde enim fluxus oculi „ perpetuus continuo in genam depluens super-„ venire solet, quemadmodum in fistula lacryma-„ li male curata plerumque accidit. „ (Vid. *Art.* „ 1068.

Fistula Lacrymalis.

Covvardi sententia.

Morbi nomina & descriptio.

Art. 1083. Anchylops, Ægilops, & Fistula lacrymalis apud authores promiscue usurpantur; ægilops vero est tumor (vel potius ulcusculum) carunculæ majoris ad internum oculi canthum; anchylops nominatur, cum adhuc nondum sit ulcerosus; fistula lacrymalis proprie appellatur, quando ulcus sinuosum ibidem efformatur; com-

Progressus.

pressione digiti liquor e cantho ovi vitello simi-

lis,

lis, & fœtorem emittens extillat; humor corrosivus viam facit, aut invenit, unde meatus colatorii nimis patentes facti, perpetuo stillicidio vexantur; imo frequenter os *ethmoideum* penetrat, erodit, & ad *cariem* miserabilem deducit; in quo statu non nisi *cauterio* actuali curabilis est, hujusmodi fistula frequenter cancrosa evadit, & tunc *Riverius* monet remediis non esse attingendam.

& exitus.

Curatio.

Art. 1084. Cura est totaliter chirurgica, nisi quod intus dari possunt pauca *evacuantia* & remedia quædam humorum acrimoniam *destruentia*, præcipue *mercurialia*, & decoctum *e lignis*. In initio si anchylops adhuc sit, *repellentia* maxime proficua sunt, ut suppuratio præveniatur; huic usui inserviunt *refrigerantia*, *astringentia*, & *vitriolica*: Si vero nec refrigerantibus repelli nec resolventibus discuti poterit, quin ad suppurationem vergat, aperiendus est abscessus, & *detergentibus*, *consolidantibus*, ac *cicatrizantibus* secundum artem tractandus. Alii sunt qui curam ægilopis moliuntur *instrumento chirurgico*, per os nasi tramitem perforando, quo liquor perpetuo extillans per nasum evacuetur. „Sed graviter errant, qui existimant *perforationem* hoc commodum præstare, ut materia per os effluat; foramen enim ossis a carne ex ipso pullulante brevi obstruetur. Os non est perforandum nisi præsente maxima ipsius corruptione, quæ perveniat usque ad cavitatem internam ipsius nasi; sola siquidem ejus superficie corrupta sat fuerit partem læsam scalpro abradere, euphorbium inspergere, &c. præmitti debet *setaceum*, quod tanti est momenti, ut inveteratam fistulam lacrymalem sine hoc præsidio vix curari posse in aliquibus observaverim. *Hercules*, *Saxon. & Hildanus*.

Visus

Visus Hebetudo.

Covvardi sententia.

Hebetudo visus.

Art. 1085. Hebetudo visus est caliginosus videndi modus, cum objecta visibilia nebula velut tenui obvoluta apparent; primu est hic status ingruentis mali pejoris, nisi præveniatur, prodromus; & *cataractam* aliquando ob incuriam patientis, aut inscitiam medici inductam præcurrit. A statu sanguinis viscido & pituitoso oriri potest, vel a spirituum animalium penuria, vel ab humoris in oculo defectu, vel ex mala partium conformatione.

Unde.

Curatio.

Art. 1086. Ad hanc oculorum hebetudinem discutiendam indicantur remedia, quæ sanguinis lentorem tollunt & quæ spirituum animalium penuriæ occurrunt. Quandoque convenit *venæsectio*, & deinde *catharticum cum calomel.* exhibere. *Millepedes* inter specifica recensentur; *salia volatilia & deobstruentia* in sanguinis lentore mira præstant; salivationem per *masticatoria*, potius quam *tabaci* fumo, excitatam prodesse autumo; *cerevisia oxydorica pharm. Bat.* propinari potest; *collyria vitriolica & astringentia* sunt vitanda; convenit *aqua ophthalmica sapphirina Bat.* In genere duæ regulæ ad visum utilissimæ, licet non usquequaque sufficientes, statuantur. 1. Ut mane quolibet, nullo habito ad tempestatem respectu, *frigida* caput, tempora, & pone aures alluamus. 2. Ut a *calidis & piperatis eduliis*, nec non *potulentis spiritosis*, quantum fieri possit, abstineamus.

Duæ regulæ ad visum prolongandum.

Art. 1087. „ Euphrasia quoquo modo sumpta, „ seu in pulverem redacta, & cum vino albo po„ ta, seu per se sola masticata & deglutita, seu „ in vino vel cerevisia infusa, seu in aqua ad „ modum theæ, seu succus ejus expressus, *viden*„ *di facultatem mirifice roborat & adauget*, *de*„ *bilem*

Euphrasiæ vires.

„ *bilem aut amissam reparat & restituit. Arnol-*
„ *dus de Villa nova & alii.*

Gutta Serena.

Covvardi sententia.

Art. 1088. Gutta serena seu Amaurosis est visus abolitio, sine ullo sensibili vitio in oculis apparente, ab obstructione *nervi optici* orta, influxum spirituum animalium prohibente. Quæ a causa quacunque subitanea exoritur facilius curatur, quam cui deplorabile illud infortunium obrepit. In vera amaurosi pupilla nigrior & amplior solito apparet, sed non semper, & gravitas supercilia premit.

Definitio.

Art. 1089. Quoad therapiam post universalia (ubi indicantur) medicamentis *volatilibus*, *antiscorbuticis*, *chalybeatis*, *mercurialibus*, *cephalicis*, & *nervinis* cura tentanda est; vix aliquid sperandum est a *topicis*; si aliquibus utamur, debent esse *discutientia*.

Curatio.

Pitcairnii sententia.

Art. 1090. Si nullis ophthalmiæ signis apparentibus, muscæ aut araneæ & similia oculis observari videntur, signum est *pathognomonicum* guttæ serenæ nascentis.

Signum pathognomonicum.

Art. 1091. Curatio hujus affectus medicamentis *mercurialibus* tentanda est, imo *salivatione* & decocto *guaiaci*.

Curatio.

Art. 1092. „ Tutiora sunt *purgantia* (inquit *Et-*
„ *tmullerus*) quam *vomitoria*; conveniunt *sudo-*
„ *rifera*, maxime *sassafras* & *euphrasia*, *junip.*
„ *rosmarin. millepedes*, *masticatoria*, &c.

Myopia.

Art. 1093. Myopia, sive luscitio, est propin-

Myopia.

qua visio, quam *nos Angli* vocamus *Purblindness* a naturali conformatione oritur: qui autem oculos ita formatos habent, nunquam cæcutiunt, neque conspicillorum in extrema senectute indigent:

Presbytia.

Presbytia.

Art. 1094. Presbytia est affectus myopiæ contrarius; e longinquo melior est visio, quam propinqua; senibus præcipue accidit, & est malum prorsus incurabile; conspicilli vero egregio sunt adjumento.

Nyctalopia.

Nyctalopia.

Art. 1095. Nyctalopia est malum duplex, cujus species duæ sunt sibi invicem contrariæ. In prima specie visio noctu vel in locis obscuris est præstantior, in clara luce valde diminuta & fere nulla. In altera specie nisi clara & spendida luce nihil omnino cernitur. Hæc sunt vitia a mala constructione oculi orta, ideoque incurabilia.

Hæmorrhagia Narium.

Sydenhami sententia.

Hæmorrhagia narium & hæmoptoe interdum a febre pendent.

Art. 1096. Nonnullæ febres intercurrentibus annumerari debent, quæ vulgo pro symptomaticis tantum habentur; hujusmodi sunt hæmorrhagia narium & hæmoptoe. Primo ut plurimum appulsu febris præ se fert indicia, qua derepente sibi per nares, qua data porta, faciente viam, dolor & calor sinciput adhuc torquent; sanguis per vices profluit, dein aliquandiu sistitur, & mox denuo iterum atque iterum erumpit; donec tandem remediorum usu vel sponte omnino cessat, ita tamen ut ægro singulis annis a recidiva metuendum sit.

Curatio.

Art. 1097. Sanguinis fervorem nimium atque ebullitionem, ut compescamus convenit *venæsectio* (san-

(sanguis eductus est pleuriticorum similis) item *victus tenuis ac incrassans* imperandus est; quotidie injiciendum est *enema refrigerans*, & dosis *diacodii* hora somni exhibenda est. Quoad externas applicationes, lintea quadruplicata immersa *aquæ frigidæ*, in qua *sal prunellæ* dissolvatur, & postea leviter expressa admoveantur nuchæ, ac utrinque cervici sæpius in die. Item post universas evacuationes peractas liquor sequens applicetur; ♃. *Vitrio. hungar. alum.* ana ℥j. *phlegmat. vitriol.* ℔ß. coque tamdiu, donec omnia fuerint dissoluta, liquorem frigefactum filtra, & add. *ol. vitriol.* partem duodecimam; turunda ex linteo raso liquore hoc probe humectata, nari ex qua sanguis stillat, indatur per dies duos isthic relinquenda.

Cortex peruv.

Art. 1098. „ Quando hæmorrhagia narium à *febre* pendeat, *cortice peruviano* profligari potest, æque ac hæmoptoe; de qua alibi. (536.)

Nota bene.

Art. 1099. „ Opinione vulgari hæmorrhagias „ ordinario ex arteriolarum evanescentium ru- „ ptura accidere statutum est; Sed in errore ma- „ gnopere versantur: in omni etenim *critica sal-* „ *tem hæmorrhagia* sive narium, sive partium „ circa fauces & guttur, sive pulmonum, sive „ renum, sive hæmorrhoidum, sive uteri, san- „ guinis fluxus *mediantibus glandulis* omnino fit, „ *per ductus scilicet excretorios* sanguis exilit, „ quod probe notandum est.

Ettmulleri sententia.

Quinam hæmorrhagiis obnoxiis sunt.

Art. 1100. Quidam hypocondriaci, scorbutici & cachectici variis & stupendiis hæmorrhagiis obnoxii sunt, ita ut sanguis non unciatim, sed libratim effluat.

Curatio

Art. 1101. In nimia effervescentia & sanguinis fervore conveniunt *blanda acida*, item succus *menth. urtic.* &c. *martialia* pluribus scopis in curan-

randis hæmorrhagiis satisfaciunt: *martialia* etenim per se semper astringunt, per accidens aperiunt, ut observare licet in mensibus nimis fluentibus & obstructis. Ipse novi exempla infantum & adultorum etiam frequenter hæmorrhagiis narium obnoxiorum solo esu *passularum* curatorum.

Hæmorrhagia habitualis. In hæmorrhagia *habituali* sequens electuar. est proficuum; ℞. *Pulp. passular.* ℔ß. *pulv. rhabarb.* ʒij. *tart. vitriolat.* ʒj. *syr. cydon.* q. s. m. (Materia medica in hæmorrhagia late patet, sequentia simplicia sunt insigniora.) *folia plantaginis, urtic. millefol. heder. terrest. polygon. flor. rос. rub. balaust. cort. granat. rad. symphyt. maj. bistort. tormentil. muscus terrest. gallæ, sem. hyoscyam. papaverina, (catechu) usnea cran. human. gum. arab. sang. dracon. lapid. hæmatit. tinct. mart. sacchar. saturn. stercus asininum* aut *suillum & caninum.* Externe *bufo sicc. stercus porcinum recens excretum, bol. armen. pil. leporin. crepitus lupi, alumen ustum,* &c.

Farrago sententiarum.

Aliquid notandū in V. S. *Art.* 1102. Phlebotomia ad revellendum ampliori foramine celebrari debet, & ut magis confertim sanguis effluat, inter detrahendum eundem multum prodest vulnus sæpius digito occludere, dein aliquantulum sanguinis emittere.

Deligatio artuum. *Art.* 2103. Deligatio artuum hæmorrhagiæ sistendæ conducit; notandum est tamen artus omnes simul non diu ligandos esse, quoniam sanguis in extremis diu detentus, & a corde nimis exulans lypothymias terribiles inducit. *Album græcum* in omnibus hæmorrhagiis est medicamentum singulare; *spiritus vitriol. vel ejusdem ol. in aq. simpl. stillat.* in hæmorrhagiis periculosis est extremum remedium & raro fallax.

Remedia varia. *Art.* 1104. Reliqua melioris notæ sunt *calcanthum rubefactum, colophonium pulverisatum, stipticum*

ticum regis, *ol. terebinth. decoct. catechu*, *decoct. incrassans*, *decoct. styptic. elect.* Boyleanum, *pulvis Galeni*, *elect. styptic. tinctura rosar. epithema de sacchar. saturni* in casu deploratissimo moribundo post omnia tentata feliciter expertus sum.

Olfactus amissus.

Ettmulleri sententia.

Art. 1105. Olfactus amissus rarissime recuperatur, præcipue in senibus. Præ reliquis multum confert *majorana* quocunque modo usurpata, item *rosmarinus*, suffitus ex *succino gum. animæ*, &c. quæ valent in *catarrho* hic locum habent. (470.)

Olfactus amissus raro curatur.

Art. 1106. Ozæna est ulcus sordidum in naribus latens, frequenter est venereum, interdum cancrosum evadit.

Ozæna.

Art. 1107. Ad curationem conveniunt folia & unguentum *e nicotiana*; si crusta adfuerit, cum *oleo amygd. dulc.* removenda est; interdum usurpantur fumi ex *cinnabar.* & *mercur. dulc.* in injectionibus, imo nonnunquam *mercurius sublimat.* Galli utuntur *mercur. præcip. cum unguent. ros.* subact. & cum turundis applicato. (972.)

Curatio.

Art. 1108. Polypus narium est sarcoma seu excrescentia carnosa in naribus ex earum summitate pronascens, & nasum nunc replens, nunc in fauces usque descendens, a *polipo pisce* nomen accepit, nunc mollis est, & lubrica, nunc una nunc pluribus radiculis se affigit. Excrescentia hæc nunc alba, nunc rubra, nunc livida apparet, si livescit, & dolet, fere cancrosam naturam sapit; & non attingendus est polypus cancrosus. Polypus narium est malum curatu admodum difficile. „ *Rhasis* polypum *hæmorrhoides narium* appellat ob „ similitudinem. De ejusdem extirpatione videantur „ scriptores chirurgici. Si in ulcus cancrosum „ degeneraverit, admittit curationem fictam „ & fucatam; in hunc finem unguentum sequens „ est

Polypus narium.

Raro curatur.

„ est valde proficuum, ♃. *Unguent. de plumbo*
„ *succ. solan. ana* ℥j. *aq. rof.* ℥ß diutissime agi-
„ tentur in mortario plumbeo & f. ung.

Art. 1109. Riverius distinguit inter *sarcoma &*
„ *polypum*, & quidem jure merito; Sarcoma (in-
„ quit) est excrescentia carnea in naribus genita,
„ *hypersarcosi* simillima in imis narium partibus
„ succrescens; Polypus vero in summis ac supe-
„ rioribus juxta nasi radicem. Cura tentanda est
„ primo astringentibus lenioribus, & deinde me-
„ dicamentis potentioribus, inter quæ eminet
„ *mercurius præcipitat. rub. cum melle rosaceo per-*
„ *mistus*; remedia adhuc *magis caustica* cum cau-
„ tela usurpanda sunt, idque *decrescente luna*,
„ cum tumor imminuitur.

LINGUÆ VITIA.

Ettmulleri sententia.

Gustus læsiones. *Art.* 1110. Gustus læsiones. In amisso gustu convenit *Raphanus* ante pastum masticatus, item *cephalica & nervina*. Sed gustus & odoratus vitia, si inveterata sint, sunt curatu difficilia, maxime in senibus.

Aphonia. *Art.* 1111. Loquela amissa frequenter a linguæ *paralysi* accidit; curatur *aromaticis*; convenit decoctum *salviæ*, *eruc. sinap.* &c. in vino, item *rosmarinus*, *rad. pyreth. zinzib.* sed præ reliquis succus *salviæ*.

DENTIUM & GINGIVARUM MORBI.

Dentium caries & nigredo. *Art.* 1112. Dentium caries & nigredo fit a nimis calidis, frigidis, dulcibus, acidis, fumis ex mercurio, a scorbuto, &c.

Curatio. *Art.* 1113. Vitanda ergo sunt antedicta, & dentes a cibo repurgentur & vino eluantur. *Pumex* bis vel ter ignitus & vino albo extinctus & in pulverem subtilissimum redactus albissimos facit den-

dentes; quidam solo pulvere *panis usti* utuntur (qui optimum & tutissimum est dentifricium.) *Cinis nicotianæ* est turpe medicamentum; sed dentes reddit albos. Ad dentium sordes tollendas & colorem vitiosum emendandum varia extant dentifricia in practicorum libris; ℞ *Os sepiæ* ℥j. *rad. pyreth. lapid. pumic. alum. ust.* ana ℈j. *cinnam. lign. aloe tart. rhenan.* ana ℨß. f. pulv. subtilissimus. Pro usu domestico pulv. *panis usti* ad dentes mundandos sing. auroris, & postea opiatum sequens usurpandum; ℞. *Pulv. flor rof. rub.* ℨij. *myrrh. elect.* ℈ij. *alum. ust.* ℈j. *sacchar. saturn.* ℨj. *cremor. aq. calc. supernatant. opobalsam.* ana ℨij. *aq. hungar.* q. s. misce. Post usum hujus abluatur os cum vino rubro.

Curatio.

Art. 1114. In dentifriciis usurpandis optime cavendum est, ne crebrior & durior attritus gingivarum, eas atterat & absumat.

Dentium vacillatio.

Art. 1115. Ad dentes firmandos valet solutio *terræ japon.* ℨij. in vin. rub. ℔ß. pro lotione (inquit *Boyle* multis in locis) conducit etiam *gum. lac.* quocunque modo usurpatum.

Gingivæ putridæ.

Art. 1116. In gingivis putridis & dentium vacillatione inde orta, ℞ *Gum. lac.* ℨij. *cremor. aq. calc. supernatant.* ℨj. *alum. ust.* ℈j. *flor. rof. rub.* ℈ß. m. f. pulv. subtilissimus cum pauco *mel. rof.* usurpand. vel cum vino rub. gallico in quo infusa sunt *fol. rof. rub. rad. tormentil.* &c. In graviori malo ad *unguentum Ægypt.* deveniendum est (vel *mel. unguent. Ægypt. supernatans*) plura videantur in cap. de scorbuto. De gingivis putridis & dentium vacillatione. Interim multum valet *tinctura gum. lac. Fulleri.* „ Præ reliquis autem, „ quotcunque in libris inveniuntur, *pro dentibus* „ *firmandis, iisdemque & gingivis a putrefactio-* „ *ne conservandis, nec non oris fœtore præcaven-* „ *do*, non datur præstantius remedium quam *Ma-* „ *sticatio foliorum Nicotianæ* modica quantitate: „ eo etenim sufficiunt grana quatuor pro una vi-

„ ce, idque tantum semel in die usurpandum „ per horæ quadrantem in ore detinendo. Interim super omnia improbandus est *turpissimus* „ *quorundam mos totis diebus masticandi*, non ad „ hos laudabiles fines consequendos; sed plane „ nescientium quare, forsan solummodo fœdissimæ „ consuetudini indulgendi gratia.

Dolores dentium. *Art.* 1117. Oleum *Buxi* dentium dolores quosvis ad miraculum sedat (inquit *Riverius*) *oleum origani* est in frequenti usu. *Pix livid.* in ore detent. dolorem tollit, ut ab amico accepi. *Rad. pyrethri* in ore manducat. pituitam evacuat & dolorem lenit. Decoctum *nicotianæ* in ore detentum dentium dolorem potenter sistit (inquit *Ettmullerus*). „ Sed ultra omnia, quæ hactenus no„ vi, *succus* radicis *iridis luteæ* dolenti denti af„ fricatus vel ipsa *radix* in ore masticata in in„ stanti quasi ex incantamento dolorem ex causa „ quacunque oriundum fugat. Communicator af„ firmat se quadragies ad minimum pari succes„ su tentasse; ego etiam ipse sæpius expertus sum „ *& plurimi ex meo suasu idem facerunt*: si dentis cavitas sit magna, imponi potest plumbum foliatum.

Nota bene. *Art.* 1118. Nonnunquam (inquit *Sennertus*, & ipse idem plus semel observavi) per dentium radices & maxillæ foramina, per quæ vasa in eas subeunt sensim extra effluit sanies e dente corrupto & *tubercula in mala* vel *mento* excitat, quæ nullo modo curantur, nisi dens extrahatur. Vide locum *p.* 262. *Vide etiam Cheselden* Anat. *p.* 19.

Vermes dentium. *Art.* 1119. Decoctum *sabinæ* in ore detentum vermes dentium elicit, ut auctor est *Ettmullerus*.

AU-

AURIUM MORBI.

Ettmulleri sententia.

Inflammatio & ulcus aurium.

Art. 1120. In inflammatione & ulcere aurium adest insignis ardor in aure; & dolor tensivus, & pulsatilis vehemens cum rubore, quandoque; conjuncta est febris, interdum delirium, & motus convulsivi.

Methodus curandi.

Art. 1121. Insensibiliter discutitur, vel suppuratur; convenit *venæsectio*, item *sudorifera* tanquam in aliis inflammationibus. Externa non nisi cum cautela sunt usurpanda., fomenta tamen ex *emollientibus* & *discutientibus* sunt proficua. Si discuti nequeat, ad *suppurantia* accedendum est, ut *cepe sub cineribus* assat. pulv. *rad. lilior. alb. caric. ping. ol. cham. amygd. amar.* &c. Ulcere rupto, si pus effluens sit album; æquale; &c. melius est, quam si sordidum; saniosum; &c. fuerit: sufficit, si modo mundus servetur meatus auditorius; id quod optime mediante *urina humana* assequimur; si ulcus fuerit sordidissimum urinæ addi possunt succus *cepæ* & *mel rosar.*

Otalgiæ curatio.

Art. 1122. Otalgiæ; sive auris doloris causa frequentissime est inflammatio, de qua modo dictum est; interdum vero ab acri humore provenit, ubi non est adeo insignis ardor & pulsatio. Fumus *nicotianæ* cum fistula inversa auri immissus valet ad dolorem compescendum, item *millepedes in ol. communi* vel *amygd. amar. infusi*, & *ol. scorpion.*

Vermes in auribus.

Art. 1123. Si dolor autem à vermibus fuerit; dolor tunc vage lancinans, hinc inde rodens percipitur: educendi sunt vivi, aut intus enecandi; *lac tepidum* auribus immissum dulcedine sua vermes allicit, ita ut prodeant: succus *absynthii* interficit; vel angit eosdem, item *oleum nucleorum persicorum*, *vel amygd. amar. diacolosynthis quercetani* cum granis aliquot *mercur. dulc.* item *elix.*

quid agendum sit:

 pro-

propter. argentum vivum in aq. appropriata incoct. &c.

Tinnitus. *Art.* 1124. Tinnitus aurium frequentissime est affectus chronicus & valde molestus, interdum in omnimoda surditate terminatur; raro curatur, sæpe recidivat.

Curatio. *Art.* 1125. Præmissis universalibus, suffitus ex *succino*, *olibano*, & *gum. animæ* est egregius; *spiritus sal. armoniac.* cum bombyce in aurem immissus tanquam singulare a *Lindano* laudatur; item *fel lucii piscis*, *ol. castor. zibet.* &c. in usu sunt.

Riverii sententia.

Surditas. *Art.* 1130. Surditas & gravis auditus secundum magis & minus tantum differunt, eo affecti ægre sonum percipiunt; auris afficitur vel in exteriore vel interiore parte. *Causa.* Meatus auditorius interdum *cerumine* vel alia quavis sorde obturatur; in interiore parte auris affici potest humoribus in cavitate collectis, qui frequentius *pituitosi* sunt.

Curatio. *Art.* 1131. Obturatio externæ aurium cavitatis oculis ipsis dignoscitur, si ad solem cavitatem introspicias. „ Pro cavitate externa eluenda „ uti licet decocto *folior. salviæ* & *flor. rorismarin.* in p. æ. aq. & vin. alb. facto, quod cum „ syphone prudenter injiciatur. Nihil æque conducit in surditate a causa interna etiam post centum remediorum usum, quam ut æger præmissis præmittendis *sulphureis balneis* caput madefaciat; sedeat sub canali balneorum, & verso epitonio, aquam accipiat. *Ova formicarum* contrita & cum succo *cepæ* in aurem infusa quam vetustissimam surditatem persanant. Si affectus sit contumacissimus post omnia incassum tentata excitare licet *ptyalismum* ex inunctione mercuriali.

Ettmulleri sententia.

Art. 1132. Inter remedia externa in surditate præ reliquis granum unum *moschi*, vel *ambræ*, vel *zibethi* cum bombyce involutum & vesperi auribus immissum est optimum remedium, præcipue in senibus; laudatur etiam *fel anguillæ* cum *spiritu vini*, & *fel perdicis* a *Lindano*, liquor ex ovis *formicarum* expressus, si quid aliud, admodum confert. Sunt qui valde commendant suffitum *ex sulphure* mediante fistula in aurem transmissum; extremum remedium est salivatio. *Vapor auricularis Fulleri.*

Remedia externa.

UVULÆ RELAXATIO
sive Procidentia.

Art. 1133. Gurgulio seu uvula est glandula pendula ad formationem & modulationem vocis conferens, quæ defluxionibus, æque ac aliæ glandulæ, obnoxia est; si infra tumeat, supra gracilis evadit. E palati extremo propendet, inque fauces & gulæ caput fertur, itaque hæc loca titillatione quadam afficit, metuque præfocationis sollicitat.

Uvulæ relaxatio.

Riverii sententia.

Art. 1134. Humor pituitosus in columellam defluens, eam humectat, emollit, & relaxat, ut longior facta partem superiorem œsophagi tangat, & nauseam pariat.

Causa.

Art. 1135. Evacuantia universalia eadem esse debent ac in *catarrho*. In principio *topica astringentia* & *repellentia* conveniunt, quemadmodum in curatione *anginæ*, quibus postmodum *resolventia* & *exsiccantia* erunt admiscenda: Remedia autem forma pulverum potius quam liquidorum sunt

Curatio.

ut plurimum utiliora & efficaciora, præsertim si nulla adsit inflammatio. Excisio si ultimum remedium, sed cum suprema cautione admoliendà est; nam valde periculosa est (inquit *Hippocratis Progn.*) de qua operatione videantur authores chirurgici. „ Audiamus *Tulpium*. A medicis „ *prolapsus palati* vel omnino prætermittitur, „ vel leviter tractatur; & tamen vitium est non „ minus grave quam rarum. Vidi equidem tu„ morem hunc in palato adeo celeri gressu ex„ ortum, ut vix licuerit cogitare de *Gargaris*„ *mate*, ne dum de aliis auxiliis, præterquam „ de sola *scalpelli incisione*, qua dextre & festi„ nanter id temporis instituta vidimus non mo„ do effluxisse inde plurimum aquæ, sed detume„ scente palato ad se rediisse hominem extinctio„ ni jam proximum. Unum ex optimis remediis „ pro uvula prolapsa est *semen cannabis* in po„ sca parum coctum pro gargarismate (inquit „ *Ettmullerus*). Proficua quoque esse possunt „ sequentia pro arbitrio vel potius judicio periti „ medici usurpata; *decoctum catechu*, *decoctum* „ *rad. tormentil. cum pauco sale armoniaco &* „ *alumine crudo*, *gargarisma pro uvula*, *pulvis* „ *uvularis*.

Excisio.

Remedia varia.

A P H T H Æ.

Boerhaavii sententia.

Aphthæ quid. *Et quas partes occupat.*

Art. 1136. Aphthæ sunt parva, rotunda, superficiaria ulcuscula os internum occupantia; sunt enim exulcerationes ultimorum emissariorum, hinc occupant omnia loca, ubi talia emissaria hiant; adeoque labia, gingivas, genas internas, linguam, palatum, fauces, tonsillas, uvulam, gulam, stomachum, intestina tenuia, (ad anum usque) ubique fere eadem specie. Præcedere solent, febris, incipiens cum diarrhœa vel dysenteria, nausea, appetitus prostratus, præcordiorum

rum anxietas, debilitas magna, evacuatio notabilis, stupor, somnolentia. Varius est aphtharum color, albus, fuscus, flavus, lividus, niger, quarum posteriores sunt pejoris notæ. Sapor omnis aboletur; adeo plerumque oris siccitas, interdum, crustis deciduis, salivatio vel diarrhœa adoritur, imo dysenteria ex vasorum dilatatione.

Varius aphtharum color

Art. 1137. Ut curetur optime hoc malum, exhibenda sunt *calida*, *diluentia*, *resolventia*, & *abstergentia*, ut crusta in facilem citumque lapsum disponatur; simulac lapsus conciliatus est, tum *anodyno*, *demulcente*, & simul parum *corroborante* medicamento utendum, uti *gelatin.* C. C. vel seq. ♃. *Aq. ros. stillat. syr. papav. alb. ana* ℥ij. *vitel. ovor.* ij. Misce, hujus pauxillum ore assiduo contineatur. In fine dandum est *catharticum corroborans ex rhabarbaro*, &c.

Curatio.

Ettmulleri sententia.

Art. 1138. Aphthæ succedunt frequentius febribus ingentibus, aliquando oriuntur ex vitio salivæ, & cruditate ventriculi. Aphthas futuras in morbo cognoscimus ex sopore & singultu, qui toto morbi decursu non dormiverunt, in soporem incidunt, & tunc aphthæ prodeunt. Singultus accidit, si sint ex ventriculo, & tunc plerumque sunt deteriores.

Aphthæ unde.

Art. 1139. Nil pejus quam sæpius purgare in hoc malo. Tota curatio consistit in *humectatione*, quæ emolliat, & leniter calefaciat; optimum est *decoctum raparum cum nitro*, item *decoctum herb. bellidis major. cum ficubus & sal. prunel.*

Curatio.

Farrago sententiarum.

Art. 1140. *Spiritus vitrioli vel sulph. melli rosaceo* permistus in pueris ac adultis a *Riverio* commendatur; si vero morbus sit valde pertinax (inquit

Laudanum ultimum remedium.

quit idem) & humorum fluxus copiosus, adeo ut vita sit in summo periculo, extremum remedium est *Laudanum*, quod dolorem sedat, & humorum fluxum inhibet.

Cortex peruv.

Art. 1141. Post febrem aphthæ, vel singultus, vel horum utervis, si non sponte facessat, sed in longum tempus decurrat, facile fugatur usu *corticis peruv.* Usurpari potest ad os colluendum gargarisma sequens ♃. *Succ. pomorum agrestium* (omnium opt. *Cochagee*) ℔ß. *syr. de rub. idæ.* ℥j. m. *Sydenham. sched. mon.*

Remedium singulare.

Art. 1142. „ Sequens omnibus remediis, quæ „ hactenus expertus sum, multis parasangis an„ tecellit in hoc morbo vincendo ♃. *Terr. japon.* „ *pulverisat.* ʒiij. *coq. in aq. calc.* ℥xij. ad tertiæ par„ tis consumptionem, colaturæ add. *sacchar. sa*„ *turn.* ℈j. *mel. ros.* ʒij. capiat æger coch. j. sin„ gulis horis vel sæpius, teneatque paulisper in „ ore & sensim deglutiat: est remedium vere au„ reum. Videantur plura in cap. de infantum „ morbis. (1559.)

GUTTA ROSACEA.

Ettmulleri sententia.

Gutta rosacea.

Art. 1143. Gutta rosacea est rubor faciei tuberosus, pustulosus, guttis interdum sanguineis similis, qui nasum sæpe & genas inæqualiter & valde tingit, potatoribus satis frequens est; ut plurimum ad mortem usque comitatur. Præmissis universalibus conveniunt *saturnina*, &c.

Turneri sententia.

Morbi nomina & descriptio

Art. 1144. Gutta rosea seu rosacea ita dicitur a parvis rubicundis quasi guttulis, sive tuberculis igneis per universam faciem, & præcipue nasum, hinc inde sparsis. Appellatur etiam *rubedo ma*„ *culosa*. „ Rectius vero, me judice, INSI-

„ GNIA

„ GNIA BACCHANTIUM FLAGRANTI
„ FULGORE RADIANTIA. Est morbus pro-
„ fecto apud *Damnonios* & *Belgas* maxime fami-
„ liaris & fere *Endemius* ob pravam bibendi con-
„ suetudinem. „ Tres gradus a quibusdam nume-
rantur, viz. *Rubedo simplex*, *rubedo pustulosa*,
& *rubedo ulcerosa*; " facies & nasus aliquando in
„ molem prodigiosam supercrescunt, adeo ut vul-
„ tus aspectu horrifico plane tremendus & mon-
„ strosus evadat. Novi quendam hoc morbo *glo-*
„ *riose* affectum, cui inter pocula, quibus liber-
„ rime indulsit, sanguis per ipsam cutem variis
„ in locis exiliri consuevit, & ubertim confluere,
„ quod per aliquot momenta potationis negotio
„ impedimento esse solebat; mox vero suppressa
„ hæmorrhagia, ut canis immundus vel amica lu-
„ to sus ad sordem & illuviem se recipere solent,
„ ita ille ad charissimam compotationem lætus re-
„ dibat, ibique commorari solitus, donec vultum
„ in *torrem* accenderet, tantum non ignem unde-
„ quaque spargentem, ipsis tenebris fulgentem.

Ad gradum eminentem provectus

Art. 1145. Agnoscendum est interim hunc mor-
bum maxime abstemiis & temperatis interdum sed
rarius accidere; ut plurimum enim spirituosorum
liquorum ingurgitatione accersitur.

Sobriis raro accidit.

Art. 1146. Ut ad curam sternatur via, impe-
randus est *victus humectans & refrigerans*, &
idem regimen observandum ac in *psora*, vel in
eruptionibus scorbuticis; sed maxima adhibenda
est cautela in his mutationibus faciendis; a liquo-
ribus calidis & spirituosis ad victum tenuem &
potum refrigerantem non est facilis transitus. Ex
antimonio & mercurio præparata tam interne quam
externe sunt maxime proficua. Author noster mo-
re solito quamplurima remedia ex *Sennerto*, *Ma-*
yernio, &c. accumulavit, sed in calce monet se
multoties opem tulisse singularem remediis facile
parabilibus & minus pomposis, nimirum cum *sa-*
le tartari, *nitri sacchar. saturni pomato* admist.
albu-

Curatio.

Euporista

albumine ovorum cum *frusto aluminis* aut cum granis aliquot *camphoræ* & *sublimat.* item *ol. myrrhæ*, sequens valde efficax perhibetur, ♃. *Ovum duriusculè coctum, eximatur vitellum & cum pulv. myrrh. elect.* suppleatur locus, & in cellaria suspendatur, ut per deliquium fluat: hoc etiam est *cosmeticum* insigne; ut & *unguentum faciale Bat.*

Remedia varia.

Art. 1147. „ In eruptionibus pustulosis leviori-„ bus linimento sequente feliciter usus sum; ♃. „ *Ung. diapomphol.* ℥ß. *mercur. dulc.* ʒj. *alum. ust.* „ ℈ß *ol. rhod. gut.* iij. *ol. ros.* q. s. misce. In „ graviori casu linimento & lotione sequentibus „ præmissis rite præmittendis; ♃. *Litharg. auri* „ ʒj. *sacchar. saturn.* ℈j. *ung. pomat. fragrantis-„ sim.* ʒj. *ol. rhod. gut.* iv. *amygd. dulc.* q. s. m. f. „ linimentum pro locis in facie maxime affectis „ sing. diebus vesperi illinendis. ♃. *Aq. plantag.* „ ℥vj. *succ. limon.* ℥ij. *mercur. sublimat. gr.* xij. „ *camphor.* ℈j. infund. clause & calide per horæ „ dimidiam, colatura sit pro lotione bis vel ter „ in die usurpanda. Hæc ultima est *Aq. divina* „ *Fernellii*, & sequens *Pitcairnii*. „ ♃. *Litharg. aur.* ʒij. *mercur. sublimat. corrosiv.* ʒj. *acet.* ℥x. *infund. per hor.* 12. *in vase stanneo sæpius agitando, post subsidentiam effundatur liquor limpidus. Usus tempore instillentur guttæ aliquot ol. tart. per deliquium, donec lactescat.* „ In eundem finem ad-„ hiberi potest etiam *Aluminatum Bateanum* „ præmissis rite præmittendis.

CAP. XI.

Sive Fasciculus Morborum undecimus.

MORBI CUTANEI.

Ettmulleri sententia.

Art. 1148. CUTIS nigredo est vel *nativa*, vel *accidentalis*, prior est incurabilis; posterior, quæ ab ardore solis contrahitur, succo *citri* tollitur; idem facit *spiritus vini camphoratus*, item *tinctura benzoes*. Interdum sapones odorati cosmetici a delicatis expetuntur, qualis est sequens; ♃. *Sapon. venet.* ℔j. *amygd. amar. nucleor. persic. excort. ana* ℥ij. *pulv. rad. ireos flor. aron. ana* ℥j. *sal. tart.* ℥ß. *ambræ gris. mosch. cum spiritu rosar. solut. ana* ℈ß. *zibet. gr.* v. cum q. s. essentia *benzoes* f. massa saponiformis. „ Sequens est cosmeticum insigne ♃. *Flor.* „ *bismuth.* ℥ij. *ungt. pomat. albiss. & fragrantiss.* „ ℥vj. *ol. rhod. gut.* ij. misce. Ut etiam *arcanum* „ *cosmeticum*.

Cutis nigredo.

Curatio.

Art. 1149. Lentigines sunt maculæ obscure flavescentes magnitudine lentis, faciem, collum, & manus defœdantes; cuti pertinacissime adhærent, nec facile curantur in iis, quibus per aliquod tempus effloruerunt. *Lac virginale*, *ol. tart. per deliquium*, *ol. myrrhæ per deliquium cum albumine ovi parat.* &c. ad lentigines tollendas a quibusdam usurpantur.

Lentigines.

Curatio.

Art. 1150. Ephelides sunt maculæ cutaneæ fuscæ & interdum asperæ, mulieribus communes, quæ potissimum frontem, interdum genas, imo collum & manus deturpantes, in longum & latum sæpe ad palmæ magnitudinem se explicant; gravidas in specie afficiunt, in quibus etiam per reliqua ingravidationis signa dignoscuntur.

Ephelides

Macula hepatica. *Art.* 1151. Maculæ hepaticæ sunt obscure flavi coloris interdum ad palmæ fere magnitudinem, nunc minores cum cutis aliquali asperitate; occupant imprimis collum, pectus, atque dorsum, interdum manus cum singulari pruritu. Curantur ut *Lentigines* (1149.)

Sudamina. *Art.* 1152. „Sudamina sunt papulæ sudorum „in collo, pectore, brachiis, &c. oriuntur a su„dore bilioso cutem exasperante. „ *Schmitz.* Milii granis similia sunt, causa proxima est serum plus minus acre. *Ettmuller.*

Essere.

Essere. *Art.* 1153. Essere est tuberculorum genus in *Græcorum & Latinorum* scriptis non occurrens; sed ab *Avicenna & Arabibus* describitur, & in nostris regionibus frequenter reperitur. Vocatur *Essere, Sora & Sare*; erumpunt tubercula parva ad rubrum vergentia, duriuscula, cum insigni pruritu, subito universum corpus occupant, non secus ac si ab *Apibus, vel Vespis, vel Culicibus* homo demorsus, aut *Urticis* percussus esset, ex biliosis & salsis humoribus oriuntur. Tubercula hæc plerumque brevi temporis spatio, etiam nulla cura adhibita, sponte evanescere solent; & fortasse morbus est paulo lenior & benignior, quam eruptio illa quam nos vocamus *a Rash*, vel quam Erysipelatis secunda species Sydenhami (1168.) In opere practico circumspectione & cautela opus est, præcipue si cum eo febricula conjuncta fuerit; nam in hujusmodi eruptionum diagnosi, prognosi, & curatione *primæ notæ medicos* deceptos novimus.

Phlyctæna. *Art.* 1154. Phlyctænæ seu Phlyctenes sunt vesiculæ parvæ pruriginosæ & ferventes, sero limpido repletæ, quæ intra digitos & circa carpos oriri solent: Interdum in scabiem & serpiginem degenerant, curantur ut aliæ eruptiones cutaneæ.

Art.

Art. 1155. Sirones sunt pustulæ in volis manuum & plantis, pedum æstivo tempore emergentes, & cum insigni pruritu molestantes, in quibus latent subtilissimi *vermes Sirones* dicti; acu effodiendi sunt; usurpanda sunt *unguenta & lotiones mercuriales*.

Sirones.

Art. 1156. Vari sunt tumores parvi & duri ex rubedine in summitate tandem albescentes, ut plurimum in facie & collo oriuntur magnitudine seminis cannabis. Juvenes utriusque sexus ad venerem aptos præ cæteris molestant; ubi rubor intensus conjunctus est, difficilis est satis curationis, & licet pustulæ removeantur, rubedo tamen permanet, cui si inflammatio & raucedo conjungantur *Lepræ* imminentis signum est. *Lac virginis*, *sachar. saturn. essentia benzoes*, *camphorata*, &c. usurpari possunt.

Vari.

Curatio.

Art. 1157. Lichen, serpigo & Herpes sunt affectus sibi ipsis cognati gradibus vero a se invicem distantes.

Art. 1158. In Lichene cutis est aspera cum pustulis hinc inde erodentibus, crustis furfuraceis & cum summo pruritu ad partes vicinas serpentibus.

HERPES.

Turneri sententia.

Art. 1159. Herpes simplex est cum pustulæ singulæ (plerumque in facie) oriuntur; sunt albidæ, aut flavæ, & acuminatæ cum basi inflammata; a puris guttula, quam continent, exoneratæ sponte exarescunt.

Herpes simplex.

Art. 1160. Herpetis species secunda est *Serpigo*, nos Angli vocamus *a Tetter*, vel *a Ringvvorm*. Pustulæ minutæ accumulatim exurgunt, quandoque figura rotunda vel annulari cum dolore & pruritu insigni. Serpigo ad digestionem nunquam pervenit, tantum ex scalptura humore tenui defluit.

Serpigo.

Art.

Curatio. *Art.* 1161. Difficillime curatur, postquam enim penitus extincta videtur, certis anni temporibus repullulare solet. Vulgus uti solet atramento; sed in morbo pertinaci præmitti debent universalia; egregie faciunt *aquæ minerales catharticæ* & postea sequens linimentum, ℞. *Unguent. rosat.* ℥j. *mercur. præcip.* ʒj. *Arcan. corallin.* ʒß. *ol. Rhod.* gr. ij. m. efficax etiam est *lac sublimat.* ut aliquoties expertus sum, sed usurpandum est cum cautela, ne inflammationem inducat. Lotio sequens a *Paræo* commendatur, ℞. *Sulph. calcanth. alum. ana* ʒj. macerentur in q. s. *aceti fortis*, & coletur liquor pro lotione.

Herpes miliaris. *Art.* 1162. Herpetis species tertia est *Herpes miliaris*, idiomate nostro audit *the Shingles*. Ex innumeris parvis pustulis constat variis in corporis partibus erumpentibus, viz. Cervice, pectore, lumbis, femoribus, &c. Locus affectus nonnihil inflammatur, æger leviter febricitat, assurgunt pustulæ albidæ & suppurantur, succedunt parvæ rotundæ crusticulæ semina milii referentes, unde nomen.

Curatio. *Art.* 1163. In hoc morbo tractando indicationes curativæ quoad remedia interna eædem omnino sunt ac in *Erysipelate*; cavendum est primario, ne repercutiantur pustulæ; conveniunt ergo discutientia: pustulæ eminentiores forcipe scindantur, & applicetur *ceratum ex oleo & cera*, ut vestimentis minus hæreant. In declinatione adhibere licet *exsiccantia*, *ut unguentum diapompholygos*, vel potius nostrum *ceratum de lapide calaminari* „ Applicatio sequens valde efficax perhi-
„ betur ℞. *Sem. sinap. contus.* ℥iß. *vitriol. virid.*
„ *in q. s. aq. plantag. solut.* ℈ij. *misce. Unguen-*
„ *tum Herpeticum Bateanum usui esse potest.*

Art. 1164. „ Herpes miliaris ad naturam *Pso-*
„ *ræ* proxime accedit (inquit *Wiseman*) quapro-
„ pter *cathartica mercurialia*, nec non *alteran-*
„ *tia*, ad curam rationalem exposcit.

Sch-

Schmitzii ſententia.

Art. 1165. Herpes exedens eſt puſtuloſa inflammatio cum pruritu & rubedine, partem, in quam ſerpit, exulcerans; oritur a bile ardentiſſima; facile ſummum corpus ad epidermidem uſque penetrat, ubi cum retinetur, nec ultra expirat, eam partem exedit.

Herpes exedens.

Art. 1166. Frequens *catharticorum* uſus adhibendus eſt. Proſunt *unguentum Diapomphol.* & *alb. Rhaſ.* nec non *plumbi lamina in aqua aluminoſa diu macerat.* Si tumor uſque adeo acris, ut ulcus phagedænicum excitet, quod mitioribus nequaquam cedit medicamentis, ad valentiora recurrendum; ad *Arſenic. ſublimat. optime trit.* & cum *unguento alb. mixt.* Denique ſi magis magiſque ſerpat ulcus, ad *ferrum ignitum* accedendum.

Curatio.

ERYSIPELAS.

Sydenhami ſententia.

Art. 1167. Eryſipelas ſeu ignis ſacer quamcunque partem corporis occupat, at præ reliquis faciem; ex improviſo corripitur æger, dum ſub dio verſatur (ruſticis *ſyderatio* audit) pars affecta paulisper intumeſcit cum dolore & rubore ſummis, (ac ingenti æſtu,) & denſo minimarum puſtularum ordine diſtinguitur, quæ aucta magis inflammatione in veſiculas ſubinde faceſſunt. Senſim latius ſerpit malum, & de loco in locum progreditur & febrem habet conjunctam.

Eryſipelas.

Art. 1168. Alia eſt etiam ſpecies, licet rarius occurrens, ex nimia ſpirituoſorum liquorum compotatione plerumque orta; febriculam, quæ agmen ducit, mox excipit puſtularum per univerſum fere corpus eruptio, quæ *urticarum puncturas* referunt, & non nunquam in *veſiculas* attolluntur, mox recedunt cum pruritu vix tolerando, quoties ſcalpturam ſubeunt, denuo apparent.

Alia ſpecies.

Curatio. *Art.* 1169. *Venæsectio* convenit & postero die lene *catharticum*, & *paregoricum* hora somni. Pro usu externo *fotus discutiens*, & mistura sequens, ℞. *Spir. vin.* ℔ß. *theriac. androm.* ℥ij. *pulv. piper. long. garyoph.* ana ℨij. misce, charta emporetica hac mixtura madefacta parti circumvolvatur. Sanguis in hoc affectu est pleuriticorum similis, & quandoque secunda, vel tertia *Venæsectio* postulatur.

Art. 1170. Altera species pari fere modo amolienda est, nisi quod remediis externis minus egeat.

Ettmulleri sententia.

Differentia ab inflammatione. *Art.* 1171. Erysipelas digito leviter pressum maculam albam ostendit & subito rursus rubescit, quod non fit in inflammatione, nisi fortius prematur. *Scorbutici* huic morbo sunt obnoxii.

Curatio. *Art.* 1172. *Purgatio* est summe vitanda; *venæsectio* est periculosissima: Est enim morbus *cutaneus*; ideoque interne *diaphoreticis* cura est inchoanda & absolvenda, inter quæ *Rob. Sambuci* eminet, est potens *sudoriferum*. Externe omnia unctuosa astringentia & actu frigida sunt fugienda. *Spiritus Theriacalis camphoratus* est remedium laudabile. Erysipelata per unguenta oleosa aut mucilaginosa inepte tractata subito serpentem inducunt *gangrænam*.

Curatio.

Freindii sententia.

Catharsis in Erysipelate capitis. *Art.* 1173. De *purgatione* in Erysipelate haud convenit inter authores, sed omnia dubitanter proponunt, & in ultimo morbi discrimine, vel nulla dant consilia, vel timiditatis atque hæsitationis plena; mihi vero satis experimentis esse edoctus videor, ut pronuntiem in *capitis Erysipelate*, si quando cerebro tentato oboriatur Coma, delirium, nervorum distentio, aut nullam

sub-

subesse salutis spem, aut *purgantia* maxime profectura. Neque in his rerum angustiis expectandum esse, quod & in variolis experimur, dum vel febris lenita sit, vel tumor plane subsederit. Nam cardiacis refrigerantibusve remediis contra febrem pugnare, topica admovere, quid demum aliud est, quam nugas agere, donec in medio curationis cursu æger intercidat? Exemplum singulare hujus praxeos in medium profert doctissimus author. *De Feb. commentar.* vij. p. 117. quod vide.

Farrago sententiarum.

Art. 1174. Erysipelas foris intro verti non bonum: intus vero foras bonum (inquit *Hippocr.*)

Art. 1175 Epithema sequens *a Barbette* commendatur, ♃. *Trochisc. alb. rhas.* ʒj. *camphor.* ℈j. *sp. vin.* ℥j. *aq. sambuc.* ℥vj. f. mixtura, cum hac madefiant lintea, & calide applicentur, & sæpius renoventur, quoties siccescunt.

Epithema.

Art. 1176. D. *Turner* valde commendat misturam ex *ol. sambuc.* & *aq. calcis* cum pauco *spiritu vini camphorat.* Existimat misturam *Sydenhami* esse nimis calidam, sed (credo) inexpertus loquitur; est enim profecto medicamentum in hoc affectu omnem laudem exuperans, ut per vicennium multiplici experientia comprobavi. *Cataplasma fimi vaccini* est valde proficuum ad dolorem leniendum.

Vindicatio mixturæ Sydenhami.

Art. 1177. In Erysipelate *symptomatico* convenit linimentum seq. ♃. *ol. sambuccin. lixiv. ten.* ana p. æ. agitentur invicem diutissime in phiala, donec in unguentum coalescant: valet etiam *lotio ad Erysipelas Fulleri*, quam ex experientia sua author laudat. (Vid. *Essere* 1153.)

Erysipelas symptomaticum.

PSORA.

Ettmulleri sententia.

Scabies humida & ficca.

Art. 1178. Scabies est vel *humida*, quæ apparet sub forma ulcusculorum cutaneorum; vel *sicca*, quæ saniem exsiccatam & incrustatam repræsentat.

Curatio.

Art. 1179. Humida facilius curatur quam sicca; purgandum est cum *helleboro* & *mercurialibus*; conducunt *absorbentia* & *sudorifera* ex *antimonio* præparata, decoct. *e lignis*, *viperina*, *rob. sambuc.* &c. externe conveniunt remedia ex *saturno*, *mercurio*, *sulphure*, *calce viv. camphora*, *nicotiana*, *litharg.* &c. ♃. *Ungt. nicotian.* ℥ß. *flor. sulph.* ℥ij. *mercur. dulc.* ℥j. *ol. hyperic.* q. s. m. conveniunt etiam balnea ex *herbis* & *radicibus appropriatis*. (in lixivio tenui coctis) Vide plura in cap. de morbis infantum. (1561.)

Celsi sententia.

Psora quid.

Art 1180. Scabies (sive Psora) est durities cutis rubicundior, ex qua pustulæ oriuntur, quædam humidiores, quædam sicciores. Exit ex quibusdam sanies; fitque ex his continuata exulceratio pruriens, serpitque in quibusdam cito. Atque in aliis quidem ex toto desinit, in aliis vero certo tempore anni revertitur. Quo asperior est, quoque prurit magis, eo difficilius tollitur; itaque eam, quæ talis est, ἀγρίαν Græci appellant, id est *feram*.

Prognosis.

„ In juvenili ætate sæpe ab
„ alii morbis præservat, vel eos sanat; diutur-
„ nior in lepram migrare potest; in senibus con-
„ tumax & curatu difficilis; *sicca* difficilior cu-
„ ratu, quam *humida*; quæ ex interno humorum
„ vel viscerum vitio oritur; & plerumque criti-
„ ce erumpit, minime impedienda, nec intus
„ repellenda.

Vvil-

Vuillisii sententia.

Art. 1181. Psora sive Scabies est pustularum in corpore sparsim eruptio, præcipue circa juncturas artuum, & inter digitos, ab humore acri & salso procedens, ob pruritum insignem scalpendi necessitatem inducens. Nullius certe morbi labes (*peste* tantum excepta) facilius aut certius quam *Psora* propagatur.

Quas partes obsidet.

Contagiosa.

Curatio.

Art. 1182. Præmissa *venæsectione* utilissime propinatur cerevisia medicata sequens, ♃. *Rad. polypod. querc. lapath. acut.* ana ℥iij. *sen. opt.* ℥iv. *epithym. turbith. mechoacan.* ana ℥ij. *santal. citr.* ℥j. *sem. coriandr.* ʒvj. præpara s. a & f. saccul. pro cerevis. conjug. iv. post dies v. vel vj. hauriatur & sumatur ℥xij. plus minus omni mane per viij. vel x. dies. Pro usu externo *sulphur* in hoc morbo virtutem quandam specificam habere videtur, & linimentorum fere omnium est basis. ♃. *Axung. porcin.* ℥iv. *flor. sulph.* ℥ß. *pulv. zinzib.* ʒß. *ol. tart. per deliq.* q. s. m. f. unguentum, cui odoris gratia addi possunt guttæ aliquot *ol. rhod.* Unguenta ex *hydrargyro* sunt periculosa. Restat adhuc alius facilior & multo elegantior pruritus sanandi modus; nempe, ut indusium *aqua font. cum sulphure pulverisat. incoctum & exsiccatum super nudum corpus per 4. vel 5. dies gestetur*; ita namque morbus iste sine balneatione, aut litus squalore, aut malo odore curari solet. Pauperes *flores sulphuris* cum lacte intus sumant.

Alia methodus curationis.

Farrago sententiarum.

Art. 1183. *Borellus* pro pauperibus & militibus commendat solam *saponis nigri* lotionem, sed cito abluenda est, ne cutem excoriet.

Sapo niger.

Art. 1184. ♃. *Pulp. subtilissim. rad. hellebori albi* q. v. *flor. lact.* q. s. m. f. *Unguentum*. Acrem dolo-

Radix hellebori albi.

dolorem excitat, & interdum inflammationem; ideoque omnibus minus convenit: morbum vero, ubi usurpari liceat, fere semper certo sanat. *Decoctum ejusdem radicis* est forsan medicamentum tutius & elegantius.

Animalcula. *Art.* 1185. Ex pruritu intolerabili hunc affectum jugiter comitante *animalcula* in causa esse, & morbi essentiam constituere quidam suspicati fuerunt; unde etiam ejusdem *contagium* adeo prompte communicari crediderunt: sed nondum aliquid de hac re compertum habemus nisi quod a Dre. *Bononio* traditum invenimus *Philos. Transact.* N. 283. qui (si ei fides adhibenda sit) rem extra dubium posuit: ille enim loco citato animalculum descripsit figura externa instar testudinis, ejusdemque iconem exhibuit; ova quoque facto scrutinio reperit, unde generatione citissima quemadmodum pediculi producuntur. Curiosus videat locum.

Salivatio. *Art.* 1186. In morbo inveterato & remediis aliis haud cedenti excitare licet *Ptyalismum*.

Remedia potentiora. *Art.* 1187. In officinis optimum remedium est *unguentum ex oxylapatho*. Potentissima sunt balneum & linimentum ex *Barbetto*. Interne *æthiop. mineral. bezoar. mineral. carn. viperin. antimon. diaphor. tinct. antimon. decoct. e lignis gum. guaiac.* &c. Extreme *unguentum herpeticum*, *unguentum psoricum mercuriale*, *lotio mercurialis*; *hæc* postrema cum cautione sunt usurpanda.

I M P E T I G O.

Vuillisii sententia.

Impetigo quid. Ejusdem graphica descriptio. *Art.* 1188. Impetigo varia sortitur nomina, appellatur *Lichen*, *vitiligo*, *lepra græcorum*, &c. Imprimis papillæ sive pustulæ rubræ, modo singulares, modo plures simul congestæ in variis corporis partibus, præsertim vero in brachiis aut cruribus exoriuntur; quibus singulis novæ adjun-

gun-

guntur, & latius serpentes sese in orbem diffundunt, cujusque harum superficies & nonnihil albida & squamosa apparet, unde, si scalpatur, squamæ decidunt, & ichor sæpe tenuis exsudat, qui tamen mox exsiccatus, in squamam rursus crustaceam indurescit. Hic affectus quandoque membra singularia infestat, reliquis partibus intactis; & est naturæ mediæ inter *scabiem* & *lepram*; differt a *priori*, quoad pustularum formulas; namque in *Psora* ubique fere singulares, & spatiis licet exiguis, ab invicem remotæ existunt, *hic* plures conglobatim, & quasi per racemos magnis intervallis sejunctos erumpunt. *Lepra* multo immanior est & horrenda, viz. crustacea & squamosa, ubique continua, & per totum corpus diffusa.

Differentia hujus morbi a Psora & Lepra.

Curatio.

Art. 1189. Impetigo difficulter admodum curatur, &, si in affectionem quasi leprosam transeat, incurabilis ut plurimum evadit. Remedia fere tantum *magna* in curando hoc affectu valent, cujusmodi sunt *venæsectio*, *cathartica mercurialia*, *serum lactis* (medicatum) *acidulæ chalybeatæ*, *herbarum expressiones succulent. Decoct. e lignis*, *medicamenta chalybeata*, *salivatio*, &c. Sæpius lui venereæ aut scorbuto supervenit. Balneatio interdum nocet; novi plures haud graviter impetiginosos *Bathoniam* profectos, inde prorsus leprosos rediisse. *Acidulæ purgantes* contra impetiginem leviorem juvare aliquoties comprobavi, sed plus valent *aquæ Tunbrigenses*, &c. sed præ reliquis remedia *viperina* in hoc affectu, ut & in *elephantiasi* & ipsa *lepra* insignem habent virtutem. Inter topica balnea aut linimenta e *pice liquida* confecta, cæteris quibusque longe præstant; formulæ utriusque apud authorem subduntur. Fortissima sunt *unguenta mercurialia*.

Per remedia magna.

Lepra.

Art. 1190. „ Quantum confert ad hunc morbum curandum *corpus in ipso mari frequenter* „ *abluere & aquas marinas sæpissime ac diutissime*

 „ *inni-*

„ *innatare* est experimentum satis notum & pe-
„ ritissimis medicis comprobatum.

Ettmulleri sententia.

Art. 1191. Lepra convenit cum scorbuto confirmato; est etenim summus & contumacissimus *scabiei scorbuticæ* gradus; in lepra vero longe major est succi nutritii corruptio, quam in scabie, quatenus non tantum cutis, sed etiam subjacentes partes carnosæ exulcerantur; scabies ferina & inveterata in lepram degenerare solet. Contagium ad tertiam vel quartam generationem interdum propagari solet. Inter signa externa apparet cutis nunc ad colorem lividum & nigrum vergens, nunc flavescens & ex rubro nigricans. Aeri exposita mox corrugatur, exasperatur & infrigescit, tota apparet unctuosa, ut aqua ipsi inspersa vix hæreat, sensim crassescit, rugosa & asperior redditur; furfure nunc purpureo nunc albicante, ac si calce incrustata esset, imprimis in facie adspersa videtur, multisque nodositatibus tuberculis mobilibus & indolentibus, potissimum pone aures, circa frontem, mentum, & artus defœdatur, & morphæa, impetigine, & scabie sicca pertinaci, aliisque pustulis afficitur (de reliquis signis diagnosticis consulator auctor. (pagin. 587.)

Signa diagnostica.

Prognosis.

Art. 1192. Lepra inveterata incurabilis est; sanguis in lepra fœtidus est & nigrescens; serpigo, & impetigo in manuum ac pedum digitis, cum pilis parvis ascendentibus est malum signum.

Curatio.

Art. 1193. Tanquam *Lues Venerea* curanda est. *Viperina* maxime conducunt. *Balnea*, *Thermæ*. &c. in usu sunt.

Turneri sententia.

Art. 1195. Lepra Græcorum apud nos saltem
non

non est adeo frequens, aut maligna, ac apud exteros, ubi comparata sunt *Nosocomia* Sti. *Lazari*, ut ob funestam morbi contagionem infecti ab humano genere prorsus dissocientur. *Ambrosius Paræus* animadvertit in nonnullis *Germaniæ* regionibus eam inveniri, sed frequentius in *Hispania*, & per totam *Africam*, & quibusdam locis in *Gallia*.

Quibus regionibus frequentior est.

Art. 1195. Lepra ut plurimum circa cubitos & genua primo erumpit, mox latius serpit, & per universum fere corpus sensim caput attollit.

Curatio.

Art. 1196. Lepra hæreditaria & inveterata est prorsus incurabilis. Ad hunc affectum curandum veteres & recentiores quoque commendant remedia *viperina*, item *ex antimonio*, *mercurio*, & *sulphure* præparata, *guaiacum*, *radices oxylapath. polypod. epithem.* &c. *Jacobus Dovynetus* virtutes decocti *corticis ulmi* magnopere extollit cum vino albo diutius propinati, asseritque remedium esse certum; extat in *Pharm. Bat.* Etiamsi omnes fere scriptores in viperarum laudibus tanti sunt; *Fernelius* tamen & *Palmarius* eas esse omnino inutiles affirmant, præcipue in corporibus calidioribus. Ipse *ptyalismus* ad hunc morbum contumacissimum penitus eradicandum impar frequentissime invenitur. Inter cætera linimentum sequens in usum adhibere soleo; ♃. *Unguent. e flor. aurant.* ℥j. *mercur. præcip. alb.* ʒiß. *camphor.* ʒß. *vitriol. alb. ust.* ℈j. misce „ Author noster copio„ sa formularum segete ex optimis scriptoribus „ collectarum abundat; & revera de *morbis cu*„ *taneis* erudite ac pulchre scripsit.

Salivatio.

Ex Cl. Deodato apud Fabricium Hildanum.

Elephantiasis descriptio.

Art. 1197. Elephantiasis *Græcorum*, seu *Lepra Arabum*, est affectus contagiosus plurium vitiorum congerie corpus defœdans. In cute vel faciei, vel frontis, vel genarum, cubiti, femorum,

manuum, pedumve tubercula facile mobilia, indolescentia, & ex livore ad rubedinem tendentia, horridumque aspectum præbentia epullulant; in ore, in palato, in faucibus circa linguæ radicem, tubercula nunc flavescentia, nunc sublivida exoriuntur; in pedum digitorum interstitiis, vel in plantis, in crassa præsertim & dura illius parte, item in aliis artuum locis ulcera efflorescunt, hæc ulcera & fissuræ veram cutem penetrant, lata sunt, & ulterius serpunt labiis callosis ac pertumidis, atque læsa facile cruentant, indolentia licet: ulcera quoque nares depascunt; adsunt tumores in aurium ambitu, crassescunt labia, pedes manusque valde inflatæ ac tumidæ sunt.

Ettmulleri sententia.

Morbus describitur.

Art. 1198. Elephantiasis *Arabum* ita vocatur, quia cutis tumida, rugosa, & aspera apparet. Senes vino liberalius indulgentes quandoque invadit. Est tumor pedum (crurumque) rubicundus, lividus seu nigricans cum ulceribus varicosis, e quibus serum acre limpidum effluit; interdum etiam solæ crustæ furfuraceæ totos pedes occupant (*Lepra est universalis*). Affectus ut plurimum est criticus, ideoque cavendum est ab externis repellentibus, ne gravius malum excitetur.

Turneri sententia.

In nostris regionibus vix occurrens.

Art. 1199. Elephantiasis sive *lepra Arabum* est morbus in nostris regionibus, saltem nunc dierum vix cognitus. Ab *Aretæo* eleganter describitur; nomen accipit (inquit ille) ab aspectu fœdo & deformi, ex partium inæquali protuberantia, & cutis densitate ac scabritie, hinc inde rugis & fissuris, labiis tumidis interspersæ, *elephantis* cutem quodammodo referentis. Mendicantem in agro prope *Londinum* jacentem vidimus morbo

bo huic maxime affini miserrime laborantem.

Art. 1200. Hic affectus apud authores *Leontiasis* & *Satyriasis* appellatur; & ob magnitudinem morbi a plerisque medicis plane incurabilis merito agnoscitur. *Remedia ad lepram Græcorum*, si quæ alia, hic locum habent. *Decoctum ulmi Pharm. Bat.* potanti graveolentissimos movet sudores (inquit author) & cum vino albo epotum *ab Elephantiasi & Lepra Græcorum* liberat.

Est incurabilis affectus.

Towvnei sententia.

Art. 1201. In Insulis Caribarum *Æthiopes* servituti mancipati (& etiam inter incolas alterius coloris nonnulli) *Elephantiasi* sunt obnoxii; graviori alicui morbo ut plurimum est succedanea, iis præcipue, quibus ex dura necessitate infortunium est victu insalubri sustentari, accidere solet. Hic sequitur morbi hujusce *graphica descriptio*, quam videre licet apud authorem, eadem fere cum modo ab *Aretæo* memorata. Morbo jam plene formato homo cæteroquin bene se habet, neque incommoditatem ullam sentit, nisi molestum onus monstruosi cruris, quocum tamen per viginti annos duræ servitutis muneribus, quibusdam saltem, fungi novimus. Elephantiasis *amputato crure* solet statim alterum invadere.

Æthiopibus familiaris.

COMBUSTIO.

Ex Pavio apud Hildanum.

Art. 1202. Combustio est solutio continui epidermidis, & cutis ut plurimum, nonnunquam etiam carnis musculosæ, venarum, arteriarum, nervorum, &c. vi ignis impressa: hanc autem combustionem sequuntur mox dolor acerbissimus, inflammatio, pustulæ; &, si combustio profunda, corpusque cacochymicum fuerit, facillime degenerat in ulcus fœtidissimum & malignum.

Combustionis definitio.

Art.

Primus gradus. *Art.* 1203. Tres ſunt gradus combuſtionis. In *primo gradu* cutis rubicunda eſt, dolor acerbiſſimus & pungitivus, non aliter, ac ſi cutis urticis fricata eſſet, mox inflatur locus & elevantur puſtulæ, in quibus aqua clara & alba continetur, tandem quoque epidermis ſeparatur; primum & præcipuum negotium eſt ut impediamus, ne puſtulæ oriantur, hocque fit locum combuſtum *in oleum* vel *aquam calidam* quantocius immergendo, vel ad *ignem* admovendo; eſt etenim ignis proprii inuſti mali *alexiterium*; hinc *cepæ* in mortario cum *ſale* contuſæ & pauco *ſapone* empyreuma ad ſe attrahunt.

Intentio curativa.

Gradus ſecundus. *Art.* 1204. In *ſecundo gradu* pars illico inflatur, rubeſcit, dolet, urit, & ipſo momento puſtulæ elevantur, ægerque de tenſione cutis conqueritur: eſt enim vi ignis contracta atque denſa. In hoc caſu ubi vera cutis combuſta & contracta fuerit, non cepæ, ſal, ſapo, &c. applicanda ſunt, ſed remedia *emollientia*, *calida* & *humida*, toti loco ambuſto imponatur ſequens unguentum; ℞. *Unguent. baſil.* ℥j. *ol. roſ. lilior. alb. ana* ℥ß. *vitel. ov.* N. ij. miſce, & applicato defenſativo, pars affecta involvenda eſt faſcia in oxycrato madefacta; unguento prædicto addi poteſt *crocus*, vel etiam *opium* in extremo dolore.

Curatio.

Gradus tertius. *Art.* 1205. In *tertio gradu* ipſo momento, dum res ignita adhæreat corpori cutis illico evadit nigra vel ſaltem livida, & obtuſe ſentit, ſi ſcalpello pungatur; eſt enim dura & exſiccata cruſta, ea cum deciderit, remanet ulcus profundum & putridum.

Curatio. *Art.* 1206. Tertius gradus eſt admodum periculoſus; eſt enim metus gangrænæ; quo circa *eſchara* in diverſis locis ad carnem uſque *incidenda* eſt, idque fieri debet primo vel ſecundo die, hoc facto, *unguentum* in ſecundo gradu præſcriptum applicari poteſt, *defenſativum*, &c. convenit *venæſectio* revulſionis gratia. Sequens autem fomen-

fomentum vim habet sedandi dolorem, cutem emolliendi, & digestionem promovendi; ℞. *Rad. alth.* ℥ij. *sem. cydon. fœnugr. ana* ℥ß. *flor. cham. melilot. ana* Mj. coq. in aq. font. q. s. pro fotu (& add. *sp. vin.*) Si vero combustio adeo magna fuerit, ut in gangrænam degeneret, caute & cum judicio procedendum est, & semper aliquid applicandum, quod putredini adversetur.

Vesiculæ semper incidendæ.

Art. 1210. Pustulæ statim ab initio in omni combustione incidendæ sunt, ut aqua acris & fervida effluere queat.

Oculorum combustio.

Art. 1211. In oculorum combustionibus applicentur *defensativa* fronti & temporibus, fluxio humorum ad partem *venæsectione* & omni arte inhibenda est; oculis continuo instilletur *lac muliebre* cum *aq. ros.* commistum, & applicetur sequens cataplasma; ℞. *Pulp. pomor. assat.* ℥ij. *farin. fœnugr.* ℥ij. *hord.* ℥j. coq. in lacte vaccin. & f. cataplasma, cui add. *croc.* ℈ß. Interim universalia recte instituantur. In omni combustione, ubi dolor est vehemens & ultra tolerantiam applicari potest cataplasma ex *mic. panis alb. in lacte coct.* cum pauco *croco* & *opio* ad dolorem mitigandum, ad tempus saltem, sed in oculorum combustionibus cavendum est de *opio*. *Sanguis columbinus* ab animali tepidus eximium habetur *anodynum*.

De cicatrice turpi præcavenda.

Art. 1212. Magna adhibenda est cura ne turpis cicatrix post combustionem curatam relinquatur, ut autem hoc incommodum vitetur, ab initio usque ad finem curationis *emollientia* sunt usurpanda, & postea applicanda est *lamina plumbea spissa mercurio inuncta*.

Facies pulvere pyrio combusta quomodo curanda.

Art. 1213. Si facies pulvere *bombardico* combusta & grana pulveris cuti infixa fuerint, illico extrahendus est pulvis, quantum fieri poterit, acu vel alio instrumento acuto; si vero chirurgus in principio non advocatus fuerit, ita ut cutis jam cicatrizata, maculæ vero nigræ relictæ fuerint, necesse est denuo exulcerare cutem *vesicatorio*.

Art.

Combuſtio a fulmine. *Art.* 1214. Ignis a *fulmine* omnium vehementiſſimus & periculoſiſſimus eſt, in ſe continet facultates quaſdam ſupernaturales, quibus animal quandoque protinus extinguitur. Si partes externæ lædantur ſecundum gradum uſtionis ſunt medicandæ, ſicut in aliis combuſtionibus, niſi quod *putrefacientia* & *eſcharam relaxantia* hic locum non habent; ſed *eſcharæ* ſtatim ſcalpello *excidendæ* ſunt; & interne optima *cardiaca* ſunt propinanda.

Sydenhami ſententia.

Vires ſp. vini in ambuſtis. *Art.* 1215. Omnibus remediis quotquot adhuc inventa fuere, *ſpiritus vini* facile palmam præripit in ambuſtis, cum cutem ſubjacentem ab omni putrefactione tueatur, ac vendicet, atque eo nomine curationem quam cito abſolvat, digeſtionem, quæ non niſi admodum tarde ſua tempora percurrit, etiam non moratus: nempe ſi lintea *ſpiritu vini* imbuta partibus ab aqua ferventi, pulvere pyrio, vel ſimili, læſis, quamprimum hoc infligitur malum, applicentur, eademque ſpiritu dicto madefacta ſubinde repetantur, donec dolor ab igne penitus evanuerit, & poſtea ſolummodo bis in die.

Farrago ſententiarum.

Remedia varia. *Art.* 1216. In ambuſtionibus ſuperficiariis (inquit *Turner*) mihi ſolemne eſt imponere *ol. lini & aq. calc.* ſimul conquaſſat. vel *ol. ſambuc. & alb. ovor.* Veſiculæ aqueæ reſecandæ ſunt, *& unguent. diapomph.* vel quod melius eſt *ceratum noſtrum de lapide calaminari* locis excoriatis applicandum. Inde ceratum (pluribus intentionibus ſatisfaciens) convenit etiam in gradu ſecundo ambuſtionis. Et revera eſt medicamentum omnem ſuperans laudem, non modo in hoc caſu, ſed etiam in *vulneribus* & *ulceribus* curandis. Extat

tat apud authorem exemplum curationis ambustionis gravissimæ, in qua tota praxis venuste illustratur. Chirurgus librum consulat. „ Ubi plu-
„ res partes, vel totum corpus ambustum est, ra-
„ ro ægri convalescunt, sed vehementia sympto-
„ matum misere moriuntur. *Vviseman* commen-
„ dat cataplasma ex *fimo equino* ad empyreuma
„ extrahendum. *Calx viva multoties lota cum ol.*
„ *lini vel hyperici*, item *ceratum ex cerussa & ol.*
„ *lini*, *spirit. vin. camphorat.* &c. sunt remedia
„ vulgaria, sed minime contemnenda. Sequens
„ est *Boyleanum*, ♃. *Sacchar. saturn.* ℥ß. *acet.*
„ *vin. alb. opt.* ℥iv. f. solutio, deinde add. *ol.*
„ *sambucin.* q. s. ut fiat unguentum.

Nonnulla vulgaria.

C A P. XII.

Sive Fasciculus Morborum duodecimus.

TUMORES IN GENERE.

Art. 1217. NUsquam unquam vidi definitionem tumoris, nisi ex aliqua parte peccantem; quocirca sequentem in medio protuli. Tumor in genere est præternaturalis alicujus partis, vel totius corporis, magnitudo *mole morbosa* aucta.

Definitio tumoris.

Ettmulleri sententia.

Art 1218. Tumores proprie dicti oriuntur vel a *stagnatione*, hoc est ab impedito fluidorum transitu; vel a *congestione* paulatina, ubi facta quasi secretione tumore procreantur; vel denique per novi humoris in parte generationem & collectionem; Exempla primæ speciei habemus in phlegmonibus, tumoribus œdematosis, flatuosis, &c. Per con-

Tumores, eorundem tres species.

congestionem paulatinam nascuntur tumores critici; per novi humoris in parte generationem producuntur tophi, cancri, ganglia, tumores omnes in cystide contenti, &c.

Intentiones curativa.

Art. 1219. Remedia quod attinet, tumoribus in genere applicanda in tres classes dividuntur (secundum totidem curationis intentiones) in *resolventia*, *discutientia*, & *suppurantia*, repellentibus a medicis sanioribus jam ex usu merito repudiatis.

Resolventia primi gradus.

Art. 1220. *Resolventia*, *emollientia*, seu *attenuantia primi gradus* sunt *radices & herbæ malv. alth. mercurial. violar. lilior. alb. parietar. flor. melilot. sem. lini*, *fænugr. caricæ pingues*, *uvæ passæ*, *axungiæ*, *medulla*, *ol. amyd. dulc. lilior. alb. unguent. dialth.* &c.

Secundi gradus.

Art. 1221. Resolventia *secundi gradus* sunt *radices & herb. apii*, *puleg. cepæ coct. chærefolii*, *sambuci*, *cicut. scabios. flor. hyper. croci*, *sambuci*, *chamæm. adeps anserin. ursin. gum. tacamahac. styrac. liquid. terebinth. farin. fabar. spermaceti*, *ol. cham. amygd. amar. hyperic. laurin. empl. de cicuta cum ammoniac. diachylon.* &c.

Tertii gradus.

Art. 1222. Resolventia *tertii gradus* sunt *radices & herb. bryon. cucumer. agrest. raphan. cepæ crud. asari*, *scill. absynth. centaur. min. nicotian. sem. sinap. erucæ*, *cymini*, *gum. ammoniac. galban. bdell. sagapen. opopanac. elem. myrrh. nidus hirundin. spir. urinæ*, *armoniaci*, *spir. vini*, *fermentum*, *ol. lateritium*, *scorpionum*, *terebinth. lumbricorum*, *nicotianæ*, *petroleum*, *bals. sulph. Unguentum martiatum*, *diachylon cum gummi*, *oxycroc. diasulphuris*, *de cicuta cum ammoniaco*, *de ranis cum mercurio*. Ex simplicibus prædictis varia fieri possunt composita, fomenta, cataplasmata, &c.

Discutientia.

Art. 1223. *Discutientia* sunt prædictis vicina (imo pleraque simplicia & composita resolventium tertii gradus sunt discutientia) talia sunt,

quæ

quæ sequuntur, *radices fœniculi*, *ireos*, *aristolochiæ rotund. cucumer. asinin. pyreth. zinzib. flor. sambuci*, *plantæ aromaticæ*, *origan. puleg. thym. majoran. rosmarin. absynth. salvia*, *ruta*, *sabin. lavend. hyssop. abrotan. flor. cham. melilot. lavend. salv. croci*, *anthos*, *bacc. junip. lauri N. M. mac.* &c. *aromata*, *sem. anethi*, *cymin. fœnic. rutæ*, *sinapeos*, *castor*, *camphora*, *ol. lumbric. cham. cymin. anisi*, *spicæ*, *terebinth. succini*, *sulphuris*, *stercora animalium*, &c. Ex prædictis simplicibus fieri possunt fotus, cataplasmata, &c. sequens cataplasma potenter discutit; ℞. *Flor. laur. rorismarin. rut. ana* Mj. *flor. cham. sambuc. summit. aneth. ana* Mß. coq. in aq. & vin. a. p. æ. ad mollitiem, deinde add. *far. fabar. furfur. stercor. vaccin. ana* ℥iij. *mellis* ℥iv. m. f. cataplasma. „ Fotus sequens „ est valde discutiens; ℞. *Summit. hyperici ab-* „ *synth. centaur. min. ana* Mij. *flor. cham. sam-* „ *buc. ana p. ij. bacc. junip. laur. ana* ℥iß. *coq. in* „ *lixiv. ten.* ℔vj. *ad* ℔iv. *in colatur. dissolv. sal.* „ *armoniac. crud.* ℥j. *&* *usus tempore add. sp. vin.* „ *commun.* ℔j.

Diaphoretica interne.

Art. 1224. Externis hisce commodissime simul adhiberi debent diaphoretica interna ex alcalium republica desumpta.

Suppurantia.

Art. 1225. *Suppurantia* denique sunt medicamenta, quæ maturationem faciliorem ac promptiorem reddunt; eminentiora autem sunt, quæ sequuntur; *radix alth. lilior. alb. brioniæ*, *cepæ coctæ*, *allii sub cineribus cocti*, *herb. malvæ*, *alth. flor. melilot. chamæm. croci sem. lini*, *fœnugr. far. hord. tritici*, *mic. panis alb. caricæ pingues*, *gum. ammoniac. oleum*, *lilior. alb. chamæmil. unguent. alth. fermentum acre*, *sapo venetus*, *stercus bovinum*, &c. Sequens cataplasma est valde efficax, ℞. *Rad. alth. lilior. alb. ana* ℥ij. *fol. malv.* Mj. *pulv. sem. lini* ℥j. ad mollitiem coctis add. *cep. sub cineribus assat.* ℥vj. *Unguent. basil. ol. lilior. alb.* q. s. m. f. s. a cataplasma. Præ reliquis egre-

gium suppurans est *lac*, in quo coctus est *sapo venetus*, plus minus pro ratione indicationis, hoc appositum cum linteis multiplicatis mire maturat & aperit abscessus.

Phlegmone quid.

Art. 1226. Plegmone sive inflammatio est tumor ad tactum renitens cum tensione, rubore, dolore pulsatorio, & ardore; nunc quidem genuina ex sanguine puro, nunc vero spuria, ad erysipelata, vel œdematosos tumores, vel scirrhos propius accedens. Omnes inflammationes vel insensibiliter discutiuntur, vel suppurantur, vel male tractatæ in gangrænam abeunt.

Prognosis.

Curatio.

Art. 1227. Interne conveniunt *sudorifera ex alcalibus*; & omnia ea, quæ in *pleuritide* usitata sunt, hic commode usurpari possunt, v. g. *sperma ceti* cum *antimon. diaphoret.* additis quibusdam *salibus volatilibus*. Externe in initio decoctum *sulphuris* in urina, quod a *Paracelso* laudatur, item *stercus vaccinum*, *equinum*, &c. Si sit erysipelatosa conducit *spir. vin. camphorat.* cum *flor. sambuci* incoct. In ardore magno religiose vitanda sunt oleosa. Si discuti nequeat remediis supra memoratis, ad suppurationem producenda est medicamentis appropriatis, modo recensitis; & quum maturus fiat, nisi sponte rumpatur, aperiendus est abscessus vel lanceola vel caustico *ex lixivio de sapone & calce viva in lapidem simul coctis*; & postea mundificandus, & consolidandus; omnibus his intentionibus satisfacit linimentum sequens, ♃. *Terebinth. clar.* ℥j. *mel. ros.* ℥vj. *bals. peruv. vitel. ov. solut.* ʒß. misce f. linimentum *digestivum*.

Inflammatio mammarum.

Art. 1228. Sæpe ex lactis coagulo in mammis, aut quod alias stagnat acescentia vitiosa, inflammatio mammarum lactantibus accidit; hæc autem aliquando est erysipelacea; adsunt tumor, dolor, rubor, &c. Inflammationes omnes mammarum sunt periculosæ, quia ut plurimum abeunt in *abscessus*, & hinc in ulcera saniosa, interdum

Prognosis.

etiam

etiam in *fistulas*: si non abeunt in abscessus, indurantur in *scirrhos*; qui levi errore abeunt in *cancros*: rarissime enim inflammationes mammarum, in specie ex lactis coagulo, discuti possunt.

Curatio.

Art. 1229. In genere in omnibus mammarum affectibus observandum est, quod mamilla affecta raro ad sanitatem perducatur, nisi altera sana lacte exsiccetur; quia dum lac influit ad unam mammam, etiam fluit ad alteram, & sic malum exasperatur. *Aqua calcis vivæ*, si quæ alia, inflammationem omnem avertit, resolvit, & discutit. Unum ex expertissimis ad mammarum inflammationes remediis est cataplasma factum ex farinis, viz. *Ex farina fabarum, lupinorum, & lentium in oxycrato coctis, & subactis, & cum albuminis ovi pauco mistis*; emplastrum de *spermate ceti Mynsicht.* empl. *de cicuta*, &c. inflammationes similiter resolvunt. Sed raro discutiuntur hi tumores, ideoque tutius est suppurationem promovere.

Tumores duri.

Art. 1230. „ Ubi tumor est durus sine inflam-
„ matione, convenit sequens ceratum. ℞. *Sum-*
„ *mit. absynth. pulv.* ℥ij. *sem. lentium, fænugr. fæ-*
„ *niculi ana* ℥j. *succ. hyoscyam. cicut. ana* ℥iij. *un-*
„ *guent. dialtheæ* ℥ij. *axung. anatis, anseris ana*
„ ℥j. *sevi cervin.* ℥ij. *styrac. liquid.* ℥ß. *ceræ* q. f.
„ f. ceratum. Cicuta per se applicata nimium in-
„ calescit, & cutem exulcerat, sed in vino cocta,
„ & cum axungia porcina contusa, hosce tumo-
„ res duros emollit. *Vviseman.*

Inflammatio testium.

Art. 1231. Inflammatio testium frequentissime oritur ex ictu vel compressione violenta inter equitandum; adsunt dolores gravissimi, & nonnunquam convulsiones (& vomitus), & interdum metus est gangrænæ, nisi cito discutiatur; aliquando in abscessum tendit.

Curatio.

Art. 1232. Curam quod attinet; *mittatur sanguis* copiosissime quamprimum, & injiciatur *enema leniens & emolliens*; interna eadem esse de-

 bent,

bent, ac in aliis morbis inflammatoriis. Externe pro discutiendo tumore & resolvendo expertissimum est cataplasma ex *farina fabarum cum oxycrato* cocta & applicata, addi etiam commode potest *sem. cymini*, item *flores chamaemeli & meliloti*, & erit magis discutiens; si tumor discuti nequeat, *suppurandus* est cum maturantibus mitioribus. Inflammatio male curata plerumque in scirrhum transit, & quandoque in cancrum abit, praesertim si punctiones acutae sentiantur: in hoc casu *discutientia* sunt usurpanda, maxime autem conducit *Emplastrum de cicuta cum ammoniaco*.

In scirrhum vel cancrum transitus.

Furunculus quid.

Art. 1233. Furunculus (quem nos vocamus *a Boil*) est inflammatio parva in locis extimis orta, in acutum tuberculum tendens, ovum columbinum magnitudine non excedens, cum rubore & dolore, interdum cum ardore atrocissimo, ac si carbo igneus admotus esset.

Quomodo tractandus est.

Art. 1234. „Furunculi ut plurimum periculo „vacant; demonstrant plerumque constitutionem „firmiorem, materiam peccantem foras propul„santem. Repellere est nefas; discuti non possunt, „nec debent; frequentius sponte sua suppuran„tur, & aperti ex se coalescunt, si non, tantillo „*balsam. peruv.* consolidari possunt. Si *habitua*„*les* sint, internis *alterantibus* praecavendi sunt, „in quem finem *rosmarinus*, item *radix barda*„*nae* a quibusdam specifice prodesse habentur.

Sennerti sententia.

Parulis.

Art. 1235. Gingivae quandoque inflammatione (quae Graecis Parulis dicitur) cum dolore corripiuntur, & apostemata patiuntur, quae in ulcera, interdum cancrum, fistulas, gangraenam desinunt.

Prognosis.

Malum per se patet, quod nisi maturis praesidiis succurratur, in apostemata & ulcera diuturna, imo nonnunquam in gangraenam, vel in cancrum incurabilem abit.

Art. 1236. Per *revulsionem*, *derivationem*, & *gargarismata appropriata*, &c. opera danda est in initio, ut præcaveatur apostematio; si vero ad suppurationem vergat, *caricæ* per medium discissæ imponantur. Si abscessus sponte non aperiatur, scalpello aperiri potest.. Apertus abscessus *hydromelite* mundetur, tandemque ulcus exsiccetur & claudatur.

Curatio.

Celsi sententia.

Art. 1237. Pessima pustula est, quæ Epinyctis vocatur, ea colore vel sublivida, vel subnigra, vel alba esse consuevit; circa hanc autem vehemens inflammatio est, & cum aperta est, reperitur intus exulceratio mucosa, colore humori suo similis. Dolor ex ea supra magnitudinem ejus est; neque enim ea faba major est. Atque hæc quoque oritur in eminentibus partibus, & fere noctu, unde nomen quoque a *Græcis* ei ἐπινυκτὶς est impositum. ,, Periculosa non sunt hæc tubercula, molesta tamen ob dolorem; noctu inquietudinem pariunt, & adustum ac vitiosum succum in corpore redundare significant. Omnino suppurandæ sunt epinyctides, saniem ejiciunt sanguineam, *digestivis & mundificativis* tractandæ sunt, &, ut *furunculi*, curandæ.

Epinyctis quid.

Quomodo tractanda sunt.

Art. 1238. Huic tuberculo cognatum esse creditur Terminthum; verum quid proprie terminthus antiquorum fuerit (inquit *Sennertus*) vix satis constat, nisi quantum ex *Galeno* habetur, qui scribit terminthorum nomen nigras quasdam pustulas in cruribus maxime orientes, a figuræ, coloris, magnitudinisque similitudine, quam cum terminthorum, id est, cicerum fructu (ut vulgo vertunt, seu ut alii, & rectius terebinthi fructu) habent, derivatum, significare.

Terminthus.

PHYMA, PHYGETHLON, BUBO, & PAROTIS.

Hi sunt quatuor Glandularum Tumores Inflammatorii insigniores.

Ettmulleri sententia.

Phyma. *Art.* 1239. Phyma est tumor glandularum (sub maxilla inferiore) rotundus, acuminatus, plus minus rubens ac dolens; statim augetur & suppuratur. *Curatio.* „ Facilius curatur in pueris, difficilius in „ juvenibus & adultis, sed in his rarius accidit.„ In cura a repellentibus cavendum est; natura in hujus suppuratione potissimum occupata est, ideoque illius conatus adjuvandus est medicamentis *maturantibus* impositis. „ Applicari potest *dia-* „ *chylum cum gummi*, sed præstat cataplasma *sup-* „ *purans*.

Art. 1240. Phygethlon, Latinis Panus ob similitudinem fungi arbori adnascentis, est tumor durus, phymate major magisque rubens ac dolens. *Phygethlon.* *Curatio.* Curatur (interdum) *discutientibus*, pro quo scopo convenit *oleum tartari fœtidum* vel *ligni guaiaci*, his interdum *emollientia* cum *anodynis* junctis adduntur, &c. sed frequentius suppurantur.

Sennerti sententia.

Bubo. *Art.* 1241. Bubo est tumor inflammatorius in inguine vel sub axilla; cum rubore & dolore apparet, & plerumque febris levior accidit; & quidem si per crisin accidit bubo, eodem erumpente, statim levatur alius morbus. *Prognosis.* Bubones *benigni* (non enim hic de *venereis* & *pestilentialibus* agitur) non sunt periculosi præcipue si statim suppurentur; si vero diu protrahantur, & tardius maturentur, periculo non vacant, cum in fistulas periculosas facile abeant.

Art.

Art. 1242. Curatio bubonum & aliarum inflammationum instituenda est eadem; hoc tamen probe notandum est, quod *suppurantia*, quæ adhibentur, debeant esse *fortiora* quam in aliis inflammationibus; glandulæ etenim sunt frigidiores quam aliæ partes, neque habent adeo exquisitum sensum. „ Quamobrem *cucurbitæ* cum fru„ ctu applicari possunt; in hunc finem etiam con„ ducunt *fermentum acre*, *sapo niger*, *stercus co„ lumbinum*, *sem. sinap. urticæ*, *caricæ*, *cepæ as„ satæ*, &c. — *Curatio.*

Ettmulleri sententia.

Art. 1243. Parotides sunt glandularum pone aures inflammationes: plerumque post male judicatas febres protruduntur a fausto naturæ conatu. Maturationi opera danda est, & tractandi sunt sicut *bubones*, & aliæ inflammationes ad suppurationem vergentes. — *Parotis.*

Art. 1244. „ Ranula est tumor sublingualis, „ mollis, albicans, & quasi pellucidus, œdema„ tis speciem præ se ferens, linguæ motum ac lo„ quelam impediens. Periculo ut plurimum va„ cat, nisi diuturnior fuerit, vel male tractatus; „ tunc enim metus est, ne *cancrosus* evadat. — *Ranula.*

Art. 1245. „ Aperiendus est cultro, vel potius „ ferro ignito, prodire solet mucus ovi albumini „ colore & consistentia similis. Compertum est „ etiam aliquando *lapillos* ibidem generari; ideo„ que a chirurgo semper explorandi sunt. Post „ apertionem os abluatur sæpius in die *cum de„ cocto hordei mel. rosar. & tinct. myrrh.* — *Curatio.*

Art. 1246. Paronychia est tumor ordinario obveniens in extremitatibus digitorum, ultimis nempe articulis, ita tamen, ut non excludantur reliqui articuli. Quandoque est erraticus, & ex uno digito in alium transit, ita ut uno persanato mox vicinus inquinetur, donec omnes successive — *Paronychia quid*

infestaverit: tantus est dolor, ut subinde universum brachium consensu afficiatur. Oritur ex humore acri admodum corrosivo, immediate *periosteum*, & ipsi adhærentes *tendines*, occupante; supervenit inflammatio ad apostema vergens, sed frequentius *gangrænescit*.

Causa.

Curatio.

Art. 1247. Quo citius ichor maturatur, eo minus periculum est ossis cariei, in hunc finem quidam applicant *sterquilinium*, & sic dolor & tumor optime discutitur, & sistitur: „ Cataplasma „ *Lumbricorum vivorum* subito atrocem dolorem „ sedat, uti testantur plurimi authores. „ Ubi vero paronychia altiores egerit radices, opus est *incisione*, quæ etiam tutissima est; & quidem usque ad ipsum os; facta incisione *theriaca* cum *spiritu vini* soluta digito applicanda est.

Paronychia pedis digitorũ.

Art 1248. Huc quoque pertinet affectus perniciosissimus, qui *pollices pedum* cum doloribus atrocissimis infestat, & nihil aliud est quam *paronychia pedis digitorum*, cui gangræna & sphacelus, & tandem mors subsequitur. Ex eadem causa provenit, & eandem medendi methodum postulat. Tutissima est digiti *resectio*.

Duæ species.

Art. 1249. „ Paronychia revera est malum mi„ nime contemnendum, *Latinis* dicitur *panari*„ *tium*; ejusdem duæ sunt species, una *benigna*, „ vulgo *à Mhitflavv* appellata; altera *maligna à* „ *Felon* dicta; in priori specie suppuratio facile „ procuratur, & materia albicante emissa facilli„ me sanatur. Altera vero est periculosissimum „ malum, & fere nunquam curatur sine *incisione* „ *matura* ad os usque.

Pernio.

Art. 1250. Perniones pedes & manus affligunt tempore hyemali; partes affectæ tument, & ex albedine ad aliqualem cærulescentiam inclinant, (pruriunt vehementer) dolent, & tandem, nunc cum, nunc sine exulceratione evanescunt. (præmissis universalibus) Partes affectæ illinantur cum *petreolo*, quod præservat & curat. „ *Unguentum*

Curatio.

„ ro-

„ *rosatum cum ol. terebinth. in rapo assato* est re-
„ medium comprobatum (inquit *Vviseman*.)

ANEURISMA.

Sennerti sententia.

Art. 1251. Aneurisma est tumor ex tunicæ interioris arteriarum apertione, & exterioris dilatatione: aperitur vel venæsectione imperita: cum exterior tunica, utpote mollior, coalescit denuo, interior, ut durior, aperta manet; vel a causa externa.

Aneurisma unde fit.

Vvisemani sententia.

Art. 1252. Noster clarissimus *Vviseman* existimat aneurismata non fieri ex dilatatione vel relaxatione tunicæ exterioris arteriæ, sed potius ab *ambobus tunicis ruptis*, vel *sauciatis* unde tumor ab effluxu sanguinis in musculorum interstitiis efformatur: hæc autem opinio multo probabilior videtur; utcunque sit tamen, eodem res redit; quoad curandi methodum.

Opinio nostratis Vviseman.

Art. 1253. „ Aneurismata quandoque fiunt pro-
„ culdubio simplici arteriæ tunicarum *dilatatio-*
„ *ne* (ut cum sanioribus quibusdam medicis sen-
„ tiamus) quemadmodum in *venis varicosis* fre-
„ quentissime accidere solet; saltem in hunc mo-
„ dum ab origine plerumque nascuntur, utcun-
„ que tamen diuturniora cum fuerint, & in gran-
„ dem molem aucta, tunicæ arteriales multis in
„ locis rumpuntur, præcipue interna, ut ex om-
„ ni sectione patuit. Accuratam hujus affectus
„ historiam si quis velit, adeat D. *Freind* Hist.
„ Med. *p.* 179. &c. Pro accuratiore adhuc aneu-
„ rismatis naturæ explicatione. Vid. Philos. Tran-
„ sact. N. 402.

Art. 1254. „ In Transact. Philosoph. N. 265. In-
„ signis extat Historia *Aneurismatis Aortæ*. Ho-

Historia.

„ mo

„ mo per infortunium aliquod violentam pecto-
„ ris concussionem passus in *Hæmoptysin* incidit,
„ qua diutius perseverante tandem mortuus est.
„ Secto cadavere *Aneurisma Aortæ* repertum erat
„ adeo ingenti mole, ut totum latus Thoracis
„ dextrum impleverit.

Ettmulleri sententia.

Aneurismat. caussa N. B.

Art. 1255. Aneurisma est tumor a collectione sanguinis arteriosi ab arteria exesa aut laxata nimis, aut rupta ex quacunque violentia, ab imperita in venæsectione vulneratione. Frequentia sunt aneurismata a vehementi *cordis palpitatione*, ita ut ramus arteriæ descendentis intumescat. Aneurisma frequentius collum occupat, interdum crura & brachia, sed rarius, ex violenta commotione.

Diagnosis

Est tumor mollis tactui cedens, aliquando tamen non cedens, alias cum, alias sine pulsu, colore a reliqua cute non variat. „ *Exinde maximum periculum habet*, “ quod interdum ab imperitis chirurgis habeatur pro abscessu suppurato; unde si aperiatur, subito sub manibus ægri cum sanguine animam emittunt. „ In collo ne
„ unum quidem curatum vidi (inquit *Barbette*),
„ palliativa cura diu vivere possunt.

Prognosis.

Curatio.

Art. 1256. Si aneurisma sit a venæsectione inepta, mox ligetur pars læsa *ligatura* forti, & fiat *venæsectio* in latere opposito. Curiosum est quod observat *Horstius*, quod applicatio *laudani opiati* arteriæ hæmorrhagiam sistat. Notum est emplastrum *Galeni ex thure*, *aloe*, *pilis leprinis*, & *albumine ovi*, item multum conducunt *lamina plumbea*, *emplastra astringentia* (cum *sacchar. saturni*). His irritis cura per operationem chirurgicam facienda est, viz. per *deligationem* arteriæ (superne tantum). De nova methodo *Gallorum* in aneurismate vide locum *p.* 1246.

VA-

VARIX.

Ettmulleri sententia.

Art. 1257. Varix est tumor ex laxata venarum tunica, unde sanguis in venis fere stagnat. Malum est frequens mulieribus in ultimis gestationis mensibus, uti & post partum difficilem. Hic affectus quibusdam non parum proficuus est ad conservandam sanitatem, in specie melancholia hypochondriaca (unde fluxus hæmorrhoidalis iis salutaris est.)

Varix quid.

Art. 1258. Cura a *ligatione* magna ex parte pendet; fotus *ex alum. fruct. acac.* (*flor. rof. rub. cort. querc.* &c.) in aceto coct. convenit. In ruptura venarum, & gravi hæmorrhagia optimum euporiston est *stercus suillum* forma pulveris adspersum cum linteis ex *astringentibus* expressis & admotis cum *fasciatione*, &c.

Curatio.

In ruptura venarum.

HÆMORRHOIDES.

Vvisemani sententia.

Art. 1259. Hæmorrhoides ani sunt venarum hæmorrhoidalium tumores *varicosi*, morbus est *simplex*, quando venæ solæ intumescant, vel *compositus*, cum partes vicinæ afficiantur, vel cum quasi novum corpus generetur ipsis adhærens, vel appendens; unde (ob similitudinem aliqualem ita dicta) *ficus*, *crista Galli*, *condylomata*, &c. producuntur.

Hæmorrhoides quid.

Art. 1260. Hæmorrhoides sunt vel *apertæ*, i. e. sanguinem effundentes vel *cæcæ*, tumentes, scilicet, sine hæmorrhagia, exquisite tamen dolentes.

Apertæ vel cæcæ.

Art. 1261. Alvus aperta sedulo servetur. Ad inflammationem, quæ sæpe accidit, valet sequens fotus; ♃. *Fol. plantag. polygon. summit. rub. equiset. ana* Mß. *flor. verbasc.* Mij. *lim. lini* ℥ij. *flor. rof. rub. cort. granat. balaust. bacc. myrt. ana* ℨvj. coq.

Curatio.

In dolore magno. coq. in q. s. aq. font. & vin. rub. pro fotu. In extremitate doloris; ♃. *Ol. vitel. ov.* ℥ij. *opii gr.* vij. m. item *bals. sulphur. Rulandi* dolorem sedat.

In fluxu nimio. *Art.* 1262. In fluxu nimio sanguinis, *venæsectio, cucurbitulæ*, &c. conveniunt revulsionis gratia. Interne *astringentia* & *opiata*, quemadmodum in aliis hæmorrhagiis; externe suppositoria ex *cort. granat. flor. balaust. thure, mastich.* &c. *cum gum. tragacanth. icthyocol. alb. ovor.* &c.

Ettmulleri sententia.

Differentia ab alio morbo. *Art.* 1263. Distinguendus est ante omnia fluxus hæmorrhoidalis verus, a diarrhœa cruenta scorbuticorum, alias vocata dysenteria scorbutica mendosa (636.) Hæmorrhoides veræ attritu excrementorum plerumque aperiuntur, & sanguis cum excrementis una evacuatur, sed si sanguis promiscue excernatur tam ante quam post excrementa sine dolore & torminibus, probabile est, quod sit fluxus scorbuticus. Hæmorrhoides ad venerem omnino impotentes reddunt cum magno fœminarum tædio.

Apertio. *Art.* 1264. Hæmorrhoides consueto fluore suppresso, sive in cæcas degenerantes, aperiendæ sunt; de aperiendis iisdem vide locum p. 173. Remedia *aloetica* fluxum hæmorrhoidum promovent. „ Externe convenit *hirudinum* suctio, vel frictio „ ani cum *foliis ficus recentibus modice tritis*, „ quæ forti impressione lac acre ac fere causti„ cum plorant, cujus acrimonia vasa tumentia „ successive aperiuntur; vel si hoc non sufficiat, „ intrudantur *suppositoria ex hiera picra cum pul*„ *vere colocynthidos & melle parata*, quæ hæmor„ rhoides insigniter stimulant, & cataplasma *ex* „ *stercore columbino, sem. staphidis agriæ & lupi*-

Dolores. „ *norum* applicari potest. „ In doloribus conducit fotus ex decoct. *verbasc. flor. sambuc. & sem. hyoscyam.* Laudatur *scrophularia*, sed *chelidonium* mi-

minus est instar omnium pro usu interno quocunque modo usurpatum. *Camphora* & *facchar. saturni* pro usu externo in unguentis. Ad hæmorrhoidum exulcerationem linimentum ex *auro fulminante*, & *ol. amygd. dulc.* est singulare experimentum apud *Anglos*.

Varia Remedia.

Riverii sententia.

Art. 1265. *Mercurialis* docet *tamarindos* præcipue miram potestatem habere ad compescendum hæmorrhoidum fluxum. In fluxu immodico fotus ex *verbasc. tapso barbato*, *fol. plantag. flor. rof. rub. balaust.* &c. *in aq. ferrat.* & *vin. astringent. decoct.* convenit; ut & *unguentum comitiss.* curato hæmorrhoidum fluxu, præcavendum est, ne redeat, quod fit *victus* ratione convenienti, *venæsectione* bis vel sæpius in anno, *purgatione* leni, &c.

Fluxus immodicus.

Art. 1266. Oleum *buxi* præ cæteris dolorem lenit, si illius gutta una supra hæmorrhoides apponatur, vel cum *ol. sem. lini* misceatur, item *saccharum saturni in aq. rof.* pro fotu dolorem sedat.

In gravi dolore.

Mayernii sententia.

Art. 1267. Chalybs seu ferrum est specificum in hoc affectu obstructiones viscerum tollens, atram bilem domans & plurimum dulcificans, viscera roborans, &c. Cerevisia parari potest cum *battituris*, vel *ferri rubigine*, & *herbis* & *rationibus specificis*, &c. *Aquæ spadenses* & *minerales acidulæ*, multum valent. *Vernix*, qua utuntur pictores est remedium singulare in curandis hæmorrhoidibus, tam apertis, quam latentibus; si apertæ fuerint, & nimis tenaciter vernix cuti adhæreat, addatur *ol. rosarum*: hujus usu sanatus est *Carolus* quintus a muliere, cum nulla ope curari pos-

Remedia varia, externa, & interna.

posset: vernix autem præparatur ex *ol. lin.* ℥xij. *tereb. ven.* ℥iv. *sandarac. purissim. sive gum. junip.* ℥iij. liquentur simul lento igne, &c. De *suppositoriis* vide locum. ℞. *Unguent. popul.* ℥ij. *cochinel. in alkool. lævigat.* ℨij. *sacchar. saturn.* ℨj. *ol. hyperic.* q. s. misceantur diuturna agitatione in mortario plumbeo, f. unguentum e bombyce applicandum & continuo gestandum.

Farrago sententiarum.

Vires scrophulariæ.

Art. 1268. Si quis hæmorrhoidum dolore insano torqueatur, (inquit *Sennertus*) minimum quid *scrophulariæ*, vel radicis vel foliorum, cum cibo aut potu capiendo, statim dolore liberatur, sive ipsam plantæ substantiam siccam vel viridem, sive decoctum ejus assumat. Sedandis hæmorrhoidum doloribus (inquit Chesneau [;]) præstantissimum est *unguentum de linaria a Voulphio* inventum, & pluribus medicis *Germaniæ* communicatum; simile anodynum, licet variis usus fuerim, nunquam inveni; sequenti modo paratur. ℞. *Herb. linar. cum floribus q. v. decoquatur cum adipe porcin. quousque adeps valde virescat fiatque unguentum, usus tempore adjiciatur vitelli ovi tantum quantum unguenti quantitas requirit.*

Unguent. de linaria.

Cepæ & porri, &c.

Art. 1269. *Cepe* vel *porrum* sub cineribus coctum cum *ol. ros.* & *pauco croco* valde laudatur a *Solenandro* (& pro certo *porrum* cum butyro in sartagine frixum dolorem quasi ad miraculum sedat.) De viribus *chelidon. minoris* in hoc affectu consulatur *Solenander*, qui de hoc morbo egregie scripsit. *Oleum succini* per se usurpatum dolorem atrocissimum compescit. Sequens linimentum est admodum proficuum, ℞. *Balsam. sulph. terebinth. unguent. nicotian. ana* p. æ. m. f. liniment. & sequens *Boyleanum*, ℞. *Sacchar. saturn.* ℨß. *acet. opt.* ℥iv. *ol. sambucin.* q. s. m. f. linimentum. *Rosmarinus* singulis auroris comestus hæmor-

morrhoides penitus tollit. Ad dolorem & ardorum compescendum, & fluxum immoderatum lente sistendum, instar arcani (inquit *Dolæus*) medicis junioribus commendo vile sed proficuum hoc remedium ♃. *Alcool. lapid. scissil. q. v. cum butyri non saliti q. s. f. unguent.* Aliquando etiam sequentia in usum adduci possunt; *Tabulæ divinæ, fotus ad hæmorrhoidum dolorem, fotus ad hæmorrhoidum fluxum immodicum, electuarium styptic. Cataplasma de ovis, enema de verbasco, unguentum hæmorrhoidale.*

Ettmulleri sententia.

Hernia varicosa.

Art. 1270. Hernia varicosa est tumor varicosus venarum spermaticarum; tactu patet, quasi funiculi tensi hinc inde oblique distributi & nodi inæqualiter uvæ in modum conglomerati observantur, cum testiculi plus minus relaxatione; dolor aliqualis (aliquando acutus) percipitur. Difficile est malum, & quod etiam interdum cancrosi aliquid occultum habet.

Curatio.

Art. 1271. „ In genere medicamenta quæ conducunt in aliis tumoribus *varicosis*, præcipue „ *hæmorrhoidibus cæcis* in hoc affectu etiam sunt „ proficua; *deligationem* aptam vix admittit; opem fert psychrolusia vasa relaxata contrahendo firmandoque, ut & lotiones & fotus astringentes frigide usurpati, & præ reliquis sequens, „ ♃. *Liquor. coriariorum, quo utuntur subigendis coriis* ℔j. *sacchar. saturn.* ℥ij. *alum.* ℥iß. f. solutio quæ sit pro usu prædicto; conveniunt *venæsectiones*, purgationes cum *Hellebor. nigr. & calomel. Rubigo ferri cum gum. Ammoniac. millepedes, Tinctura Hellebor. nigri, absorbentia, antiscorbutica*, &c. sed ante omnia *oleum lini* frequenter intus sumptum expertus laudo.

Oedema.

Art. 1272. Oedemata sunt tumores molles, qui digito prementi cedunt, & pressionis vestigia diutius

tius retinent, frigidi, indolentes, & albicantes, sæpius in cruribus evenientes. In leucophlegmatia totum corpus œdematosum videtur. „ Oedema frequentissime a pituita sola originem trahit, „ & *perfectum œdema* nominatur; quandoque vero „ cum aliis humoribus mixtum est, & *imperfectum* appellatur; hujusmodi sunt *Oedema Phlegmonodes*, *Erysipelatodes*, *Scirrhodes*, &c. „ Hi tumores aliis morbis plerumque supervenire solent, imprimis chronicis, interdum etiam affectibus soporosis & convulsivis, gravidis quoque familiares sunt.

Curatio. *Art.* 1273. Conveniunt interne *stomachica* & *aromatica*, intermistis interdum *sudoriferis* & *diureticis*: externe fotus & cataplasmata *discutientia* ex *absynth. roremarin. cham. salv. puleg. rut. flor. sambuc. melilot. cham. bacc. junip.* in lixivio & vino coct. addi potest etiam *sulphur vivum* inter coquendum. *Stercus* quorundam animalium cum *urina humana* valde proficuum perhibetur.

Vvisemani sententia.

Prognosis. *Art.* 1274. Oedema ut plurimum non est periculosum; quidam corporis crassioris, & crapulosi cruribus œdematosis diutius vivunt; ex hydrope aut phthisi malum caloris nativi defectum ostendit; in abscessum tendens periculosum est; si indurescat, in scirrhum abire solet. Quoad curam medicamenta interna eadem sunt ac in *cachexia* & *hydrope*; externa *discutientia*, *fasciatio*. „ Præ „ reliquis vero pro usu interno recordandum est „ *tincturam Hieram* eximias vires obtinere.

Ettmulleri sententia.

Scirrhus qualis est tumor. *Art.* 1275. Scirrhus est tumor durus tactui renitens, indolens, immobilis; ut plurimum sensim generatur in partibus mollioribus; præter glandu-

dulas occupat alias partes, imprimis carnosas, sive internas, nempe viscera, sive externas quascunque. N. B. Scirrhus est vel indolens & *legitimus*, vel *dolens* & præterea nonnihil livescens & nothus qui subinde est cancrosus, unde si curatur periculum est, ne in cancrum degeneret. „ Scirrhus, qui doloris est expers, & cui pili increscunt, incurabilis omnino habetur; coloris lividi valde periculosus & sæpius in cancrum degenerat; imperfectus exiguus, aliquo modo dolorificus aliquando licet rarissime curatur.

Prognosis.

Art. 1276. „ Quoad curam instituenda est catharsis cum mercurio dulci & helleboro nigro, & aliquoties repetenda; & in intervallis cum fructu exhiberi possunt *pulveres absorbentes, antimon. diaphoret. cinnab. antimon. Elec. nigrum, decoctum e lignis, milleped. viv. vel præp.* „ Interim externe usurpanda sunt *resolventia* fortiora cum *discutientibus* moderatis permista, ut tumor successive resolvatur. *Stercus bubulum* aceto incoctum scirrhum mirifice dissipat; item *oleum tartari rectificatum*, *fœtidum* licet, tumores duros potenter emollit & discutit, ut etiam cataplasma ex *brion.* cum *stercore caprillo*. Scirrhus, si non potest sensim resolvi, non est suppurandus, ne cancrosus evadat, intactus omnino est relinquendus, aut applicatione *nitri* in aceto dissoluti in lapideam duritiem indurandus. „ Scirrhus, qui omni sensu destituitur, est incurabilis.

Curatio.

Art. 1277. Strumæ seu scrophulæ sunt tumores vel *indolentes* & benigni, vicinis partibus colores similes, mobiles, &c. vel *dolentes* fixi, colorem subcæruleum vel sublividum repræsentantes, hæ strumæ malignæ dicuntur, vix aut ne vix quidem curabiles. Prioris generis strumæ *discutientibus* tentandæ sunt; *emplastrum de cicuta cum ammoniaco*; in incipientibus convenit fotus cum spongia *aqua calcis* ebria; *empl. de ranis*

Scrophula.

Curatio.

cum mercurio. Scrophulæ ſuppuratæ non ſunt ſtatim aperiendæ; ſed quamdiu fieri poteſt, abſceſſus clauſus linquendus eſt, propterea, ut eo major glandulæ ſtrumoſæ pars per maturationem in pus abeat, nam tota, ſi fieri poſſit, eſt abſumenda. Interne convenit *purgatio* cum *helleboro nigro* & *mercurio dulci*, & *acidum abſorbentia*, &c. oſſibus adhærentes fere incurabiles ſunt.

Vviſemani ſententia.

Definitio. *Art.* 1278. Struma ſeu ſcrophula eſt tumor „ durus, inæqualis, rariſſime dolorificus, reliquo „ corpori plerumque concolor, aliquando leviter „ rubeſcens aut liviſcens, a peculiari ſeri ſanguinis aciditate ortus, quod ubicunque in glandulas, muſculos, membranas, imo ipſa oſſa incidit, coagulatur & indureſcit. Glandulæ ſunt ſedes hujus morbi frequentiores, præcipue autem ac primario glandulæ meſenterii, quæ nunquam intactæ ſunt, ſi morbus alicubi in corpore vigeat. Cernitur frequentiſſime in labiis maxime ſuperiori, illud incraſſat, & fiſſura obſignat.

Prognoſis. *Art.* 1279. „ Prognoſis a magnitudine morbi „ & reliquis ægroti conſtitutionis circumſtantiis „ plerumque deſumitur; eſt morbus admodum „ difficilis curatu, & ubi hæreditarius, inſanabi„ lis, ut etiam in ætate grandioribus, vix poſt „ annum quadrageſimum curatur.

Curatio. *Art.* 1280. Medicamenta interna ſunt *cathartica*, *alterantia*, & *ſpecifica*, *millepedes*, *lac aſininum*, *decoct. ſarſæ*, „ *Pulv. ad ſtrumas Batean.* „ *ſpongia calcinata*, *paronychia cum folio rutaceo*, „ &c. Sudoris provocatio eodem modo ac me„ diis, ut in *Lue venerea*, inſtituta hic plurimum „ facit, immo vel ſola ſtrumas tollit, &c. „ Externe indicationes ſunt *reſolutio*, *ſuppuratio*, & *extirpatio*: Strumæ molliores aliquando reſolvuntur; ſtrumæ phlegmonoides frequenter ſuppurantur,

tur, sed antiquæ, duræ ac crudæ raro ad perfectam suppurationem perveniunt. Si struma sit mobilis & libera, extirpatio per *incisionem* est cura promptissima: sin vero strumæ sint grandiores & profunde jacentes extirpatio per *caustica* melius efficitur, inter caustica ad hoc institutum optimum est istud, quod conficitur ex *calce viva in lixivio saponis* cocta: Apertione per causticum facta, struma escharoticis est absumenda, huic usui inservire potest *pulvis sine pari* dictus ex æquali parte *mercurii sublimat. auripigment. & calcis viv.* mitior est *mercurius præcipitatus*, cum, vel sine *alumine usto*, lente tamen operatur.

Consulendus est auctor.

Art. 1281. „ Præstantem hunc tractatum Au„ thoris, chirurgus juvenis iterum atque iterum „ diligenter evolvat.

Farrago sententiarum.

De viribus tussilaginis.

Art. 1282. Notarunt quidam medicamenta ad curandas scrophulas in ultima lunæ phasi majori cum successu assumi, & in novilunium usque continuari debere. Decoctum *folior. tussilaginis* interne sumptum per longum tempus ultra omnia, quæ hactenus nota sunt, hunc morbum tollit, ut experimento fidelis *D. Francisci Fuller* mihi quondam amicissimi constat; videatur locus medicin. gymnastic. p. 39. Pro specifico etiam habetur *paronychia folio rutaceo in* cerevisia infusa. Infusum *rorismarini* instar theæ, item *rad. scrophulariæ* ab *Ettmullero* summe laudantur. „ *Lamium* in lacte „ coctum ipsum coagulat; serum intus sumptum „ & coagulum ulceribus applicatum sine alio quo„ cunque remedio morbum sanant, ut a quodam „ rustico accepi, qui & ipse & aliquis ejusdem „ vicinus, ambo deploratissime strumosi, curati „ sunt. „ Extat historia strumarum deletarum applicatione manus hominis mortui in *Act. Philos.* Sequens emplastrum strumas resolvit, vel ad sup-

Paronychia, &c.

 pura-

putationem deducit, & nunquam fallit, *ait Zacutus cum juramento lib. 1. prax. admirand. observ. 101. ♃. rad. brion. magn. in taleolas ten. sect. ℔ß. frige in sartagine quousque contabescat, cola & add. terebinth. abietis ℔ß. cer. ℥v. f. unguentum* s. a.

Tumores albi.

Art. 1283. Sub strumarum nomine veniunt, aut venire possunt, articulorum *tumores albi dicti*, & revera plerumque sunt pessimi commatis, de his empirici, & tyrones nonnunquam graviter hallucinantur, illos cum *artuum luxationibus* confundentes, unde mille mala; quocirca cautela opus est.

Prognosis.

Art. 1284. Hi tumores discuti nequeunt, aut saltem rarissime & quam difficillime; si autem in abscessus vergant, pandoræ pyxides sæpius includunt, ossium caries, ligamentorum putredines, ulcera fistulosa, & curatio denique non raro saltem imperfecta erit, articulis scilicet inflexibilibus relictis, & quod adhuc pejus, tandem aliquando *tabes universalis* induci solet.

Curatio.

Art. 1285. Curatio interna eadem est ac in aliis strumosis affectibus. *Suffusio frigida* hic multum prodest, speciatim a fide dignis mihi nunciatum fuit plures curatos fuisse artum aliquamdiu detinendo *sub flumine molari decidentis aquæ*, idem experimentum aliquoties repetendo. Atque hic attestantem habemus *Cheyneum* hoc remedii genus in isto affectu esse *infallibile* vid. *Tractat. de Arthritide*, p. 87. Apta deligatio parti affectæ tempestive inducta fluxionem plerumque prohibet. Cunctatio periculosa est: abscessus enim hujusmodi summam chirurgi peritiam postulant, ut supra dictum est.

SPI-

SPINA VENTOSA.

Vuisemani sententia.

Art. 1286. Spina ventosa est scrophulæ quædam species, quæ est ossis protuberantia cutis colore non mutato; raro accidit, nisi in infantibus & junioribus: In ossibus minoribus, uti cranii, maxillæ, digitorum, &c. est curabilis; non vero in majoribus.

Spina ventosa.

Art. 1287. Aperiendus est locus juxta protuberantiæ longitudinem ac os cariosum eodem modo tractandum est, ac in ulceribus cum ossibus cariosis postea dicetur.

Curatio.

Art. 1288. „ Chirurgus curiosus consulat *D. Fre-* „ *ind*, *Hist. Med.* Vol. II. p. 54. &c. de hujus affe- „ ctus natura & indole a libris *Rhasis & Avicennæ.*

CANCER.

Ettmulleri sententia.

Art. 1289. Cancer est tumor plane singularis, ac omnino sui generis. Punctio ab ægro primo percipitur; a nisi magnitudine successive, modo citius modo tardius incrementum capit, & progressu temporis evadit tuberculum durum, nigricans, lividum; quando exulceratus sit, ardor est acerbissimus instar aquæ fortis corrodens & depascens cum insigni putrilagine & fœtore; venæ tumorem ambiunt hinc inde turgidæ & nigricantes, tanquam *pedes cancrini* (unde nomen sortitur.) Strumas & scirrhos male tractatos frequentius subsequitur; in mammis vero per se inchoat, in genitalibus utriusque sexus interdum adoritur. In partibus faciei externis, ore, naso, labiis, &c. appellatur *noli me tangere*, item *lupus*; revera sunt *cancorum* species. Opera danda est progressum impedire, ne exulceretur cancer. „ Postquam enim „ cutis disrupta fuerit, certo certius hominem

Cancer tumor singularis.

Noli me tangere & lupus. Cura palliativa.

„ miserrime interimit, carnem ubique avidissime
„ depascendo, fungos tanquam brassicas floridas
„ ubertim protrudendo, per acrimoniam humo-
„ ris causticam vasa nervosa & sanguifera destru-
„ endo & erodendo; unde icoris copiosa effusio
„ cum vitæ fere dispendio; hæmorrhagiæ frequen-
„ tes & profusæ plerumque agmen claudunt, &
„ & mortem optatam accelerant. „ Cataplasma
ex *cicuta* potenter mitigat cancrum (sed caven-
dum est, ne cutem excoriet) *fonticuli* sunt inu-
rendi. Interne conveniunt purgantia ex *helleboro*
& *mercurio dulci*, decoctum *lignorum*, *millepe-
des*. „ *item pulveres testacei & lac asininum*, &c.
Cancer ulceratus vix aut ne vix quidem curatur.
Oleum stercoris humani in ulceribus cancrosis est
summum remedium; si enim oleo hoc illinitur,
ulterior progressus præcavetur. Multum quoque
faciunt medicamenta *saturnina*, acidum acre cor-
rosivum mire absorbentia & edulcorantia; sed cu-
ra radicalis in *arsenico* consistit (si verbis fides
habenda sit.)

Hildani sententia.

Curatio per medicamenta.

Art. 1290. Galenus cancri curandi rationem du-
plicem statuit, quarum prima perficitur medica-
mentis humores atrabilares expurgantibus; altera
consistit in extirpatione tumoris. Quantum atti-
net ad primam nisi statim ab initio administrata
fuerit, parum aut nihil ad sanitatem posse, cer-
tum est; quandoquidem jam materia ita compa-
cta atque indurata est, ut medicamentis purgan-
tibus non cedat. Altera via a *Galeno* præscripta
est extirpatio tumoris; hanc autem nonnulli *fer-
ro candente*, alii medicamentis *erodentibus*, reli-
qui vero *cultro incisorio* perficiunt. Quantum ad

Cauterium.

cauterium actuale, illud cum *Albucasi* in scirrho-
sis & cancrosis humoribus atque ulceribus suspe-
ctum habeo, quandoquidem vi ignis, qui id sum-
mo

mo gradu caloris & ſiccitatis agit, magis indureſcit materia atrabilaris fitque malignior. Porro extirpatio quæ fit medicamentis *eſcharoticis*, aut *ſepticis*, ſive quovis ſimili medicamento erodente, mihi quoque propter nobilitatem partis affectæ, ſuſpecta eſt. Adde experientiam docuiſſe cancroſa ulcera hujuſmodi medicamentis exacerbari, atque pejora fieri. Supereſt extirpatio, quæ manu & inſtrumentis incidentibus fit, quæ præ aliis eligenda eſt, & tamen ſua habet incommoda & difficultates.

Eſcharotica.

Inſtrumenta.

Farrago ſententiarum.

Art. 1291. Quibus occulti cancri fiunt (inquit *Hippocrates in Aphoriſ.*) eos non curare melius; curati enim cito pereunt; non curati vero longius tempus perdurant, i. e. (ſi mentem ſenis recte aſſequor) remedia plus nocent, quam proſunt, & officioſa medicatio mortem accelerat.

Cancri occulti non medicandi.

Art. 1292. Certe, ſi quid aliud, epithema *Voiſemani* cancro occulto cum fructu aliquo applicari poteſt, quod fit ex ſolutione *ſacchari ſaturni in aq. ſpermat. ranarum*, cui urgente dolore graviori, addi poſſunt *trochiſci alb. rhaſ. cum opio.* „ Emplaſtrum ſi velis, ſit *de minio ſimpl. Pharm.* „ *Lond. edit. ult. in linteo extenſum*, quod mitiſ- „ ſimum eſt ac innocuum.

Epithema.

Art. 1293. Cancer parvus, incipiens, liber, loco apto ſitus, vaſis magnis non adcretus, cauſa externa ortus, in juvenili ſanoque corpore, ſolus in toto corpore cum bona ſpe curationis extirpari poteſt.

Qualis cancer extirpandus.

Art. 1294. Quibus ſunt cancri in cavitate corporis, aut palato, ſede, vel utero, ſi ſecentur, vel urantur, ulcera cicatrice induci non poſſunt.

Qualis non attingēdus.

Art. 1295. Inter remedia *Empirica* valde prædicatur ſequens pulvis, ♃. *Verrucar. calcibus poſterioribus equi maſculi adhærent.* ℥ij. abluantur

Remedium empiricum.

aqua communi, deinde in vino albo per noctem infundantur, & postea exsiccentur & in pulverem reducantur, dos. ʒß. bis in die in vehiculo qualicunque idoneo. *Sapo veneta ad* ʒj. bis in die exhibita, vel forma pilulari, vel in vehiculo appropriato dissoluta, cancrum operatione quadam occulta vel specifica sanare dicitur. *Vid. Turneri Art. Chirurg.* p. 83. Vol. I.

Art. 1296. Opportunum est monitum *D. Vvinter* in hoc casu. Cancro laborantes (inquit) incipiant, ubi plus sæpe finire solent, ad *diætam lacteam & aquas Bristolienses*, tanquam ad sacram anchoram, confugiendo, & medicamentorum farraginem, præcipue *mercurialium & topicorum* vitando.

Remedia varia.

Art. 1297. Interne etiam exhibentur *antimonialia, mercurialia, viperina*, decoct. *e lign. millepedes*, &c. *cerevisia ad cancrum*, *cerevisia ad scrophul.*

TUMORES FLATULENTI.

Sennerti & aliorum sententia.

Tumor flatulentus unde.

Art. 1298. Tumores flatulenti (quos Græci *emphyseumata* vocant) a flatibus seu spiritu flatuoso oriuntur, materiam flatibus producendis præbet humor crassus, pituitosus vel melancholicus. Cognoscuntur hi tumores, quod pars in molem nunc majorem nunc minorem attollitur, sine coloris mutatione; ex distentione autem interdum dolor aliquis excitatur, nulla tamen gravitas sentitur, digito pressi foveam nullam relinquunt, & ut plurimum periculo vacant; accidunt frequenter in palpebris, genubus, scroto, præputio, &c.

Curatio.

Art. 1299. Conveniunt interne flatus *discutientia*. Non temere aperiendi sunt hi tumores, præcipue in articulis existentes, in aliis locis punctura facillime curantur. Applicationes externæ debent esse *discutientia*. „ Emplastrum si velis,

„ sit

„ sit *de cymino cum exigua calce viva*. Plura em-
„ physemata novi (*inquit Turner*) discussa appli-
„ catione calcis vivæ latæ more cataplasmatis;
„ ut etiam linteis aqua calcis forti imbutis. Ca-
„ vendum est ut accurate distinguatur ab *aneuris-*
„ *matibus*. Vid. *Art.* 1255.

Tumores Capsulares.

Art. 1300. Tumores in suis propriis folliculis inclusi non sunt adeo difficiles tractatu ac strumæ: hujusmodi sunt ganglium, lupia, meliceris, atheroma, steatoma, bronchocele, &c. Observatum fuit, quod hi tumores capsulares subinde *Lunæ phases* imitantur.

Gangliũ.

Art. 1301. Ganglium est tumor in tendine corpori concolor, doloris periculique expers. Curatur frequenter sola *frictione* sicca diuturna; aliquando frictione cum *saliva* absque aliorum medicamentorum usu; quidam applicant *laminam plumbeam argento vivo inunctam*; „ vel sequens
„ emplastrum tertio vel quarto quoque die reno-
„ vandum, ℞. *Empl. de ranis cum mercur.* ℥ß.
„ *de cicuta cum ammoniac.* ʒij. *argenti vivi gr.*
„ xvi. *min.* ʒj. *cum styrac. liquid.* q. s. m. f. em-
„ plast. vel ℞. *Mercur. dulc.* ʒij. *Galban. colat.*
„ ʒj. *misce pro emplast.* his remediis non cedens
„ *sectione* tollendum est.

Lupia.

Art. 1303. Lupia est tumor mollis & rotundus in juncturis & locis siccis ortus; a *Ganglio* parum, situ saltem, & mollitie, discrepans; materia frequenter in folliculo continetur; eandem fere cum Ganglio recipit curationem.

Meliceris. *Atheroma, Steatoma.*

Art. 1303. Meliceris, Atheroma, & Steatoma sunt tumores, qui materiam habent peculiarem in propria tunica aut folliculo clausam: Si enim materia intus contenta sit melli similis, *meliceris*; si pulti frumentaceæ, quæ ἀθήρα dicitur, *Atheroma*; si sebo, *Steatoma* appellatur. Omnes hi tumores sunt corpori reliquo concolores, a parvulo incipiunt & diu ac paulatim excrescunt. Non sunt periculosi, diu tamen durant, & circum-

circumferuntur; interdum vero sponte in abscessum desinunt, quod si non fiat, non tam difficulter ut *scrophulæ* ac *scirrhi* curantur.

Curatio. *Art.* 1304. Curatio eorum omnium eadem fere est, eandemque requirunt diætam ac pharmaciam cum *œdematosis*, ut plurimum sunt adeo benigni, „ ut internis vix indigeant. „ Si sponte non aperiantur *sectio* instituenda est; ita ut cystis cum suis contentis penitus tollatur; si enim aliquid de tunica illa relinquatur, tumor regenerabitur. „ Vel „ ulcus fistulosum fædissimum difficilis & tardæ „ curationis relinquetur, ideoque quod *cultro* ne- „ quit auferri *cauteriis* absumendum est, ne ite- „ rum repullulent.

Talpa seu Testudo. *Art.* 1305. Talpa seu Testudo est tumor mollis & latus, ex impuris humoribus inter cranium & cutem putrescentibus collectus, *talpæ* aut *testudinis* formam referens.

Prognosis. *Art.* 1306. Hujusmodi apostemata, ut & alii capitis erodentes affectus, propter cerebri viciniam & suturarum cranii proclivem in cariem lapsum periculo non vacant, quæ corruptionem cranii jam induxerunt, mala sunt.

Curatio. *Art.* 1307. Quoad curam, præmissis universalibus, tumor *resolventibus* & *discutientibus* tentandus est, si discutientibus tolli non possit (quod raro fit) *suppurantia* adhibenda sunt, & quidem neque semper perfecta suppuratio expectanda est, sed si aliqua saltem suppurationis signa adsint, tumor mature aperiendus est, ne os *cariem* contrahat.

Natta. *Art.* 1308. Tumor, quem Natam, Nattam, & Naptam appellant, est magnus & mollis sine dolore & colore, in dorso præcipue excrescens, quandoque tamen in humero & aliis partibus erumpens, a tenui quidem radice pendens, ita tamen incrementum sumens, ut aliquot libras pendat, & melonis vel cucurbitæ quantitatem æquet, qui cum non semper easdem figuras habeat, ideo

etiam diversis nominibus ab authoribus appellatur. Materia quidem in eo interdum videtur carnosa, sed non vere caro est, verum adipi similis. Non curatur nisi *ex sectione*. „ In Transactionibus „ Philosophicis N. extat historia *ingentis Nat-* „ *tæ* maxillæ inferiori adnascentis, viginti pondo „ pendentis, cujus basis fuit quinque digitos lata; „ abscissa erat & homo perfecte sanatus.

HERNIA.

Ettmulleri sententia.

Art. 1309. Herniæ veræ sunt tantum duæ, nempe intestinorum vel omenti extra abdomen elapsus, horum posterior non est adeo molestus nequé periculosus, ac prior. Nomen vero late sumptum plures alios tumores comprehendit, ut in sequentibus patebit.

Hernia quot.

Art. 1310. Hernia itaque proprie dicta in genere est prolapsus intestinorum tenuium aut omenti ex limitibus suis a vulnere, aut laxatione peritonæi. Aliquando est hæreditarius, ita ut herniosi parentes herniosos generent filios, sed rarius (novi talem progeniem.) Hernia in adultis ut plurimum est incurabilis. Ex Hernia frequenter morbus *Iliacus* producitur; interdum intestina inflammantur, & gangræna corripiuntur. Herniæ ordinario & frequenter fiunt in inguine, scroto aut umbilico; aliquando vero in aliis locis, nunc supra nunc infra umbilicum, nunc in lateribus longe supra inguina, nunc in superiori femoris parte musculosa, nunc juxta spinam dorsi, &c. ex observatione *Barbette*. „ Valde curiosa est obser- „ vatio *M. Mery de Hernia vesicæ scilicet urina-* „ *riæ in scrotum prolapsæ*, aut saltem ibidem mu- „ nere suo fungentis: existimat enim hoc vitium „ malæ conformationi ortum suum semper debe- „ re. *Memoir. de l'Acad.* Vol. XVII. p. 146 &c.

Hernia in genere definitio.

Quibus in locis accidit.

Art. 1311. Intestina fæcibus cum *enemate* carmi-

Curatio.

minante & emolliente prius exonerata, in loca sua cum cautela sunt reponenda, mediante *fotu* ex emollientibus & carminativis cum *spiritu vini*, &c. & ita reposita in situ naturali omni arte & debitis subligaculis retinenda sunt, ne denuo excidant, adeo ut peritonæum ruptum aut laxatum consolidetur. Interne conveniunt *vulneraria*, speciatim commendatur *perfoliata* item *symphytum majus*; continuus in dorso decubitus est Herniarum *panacea*, etiam in senibus. „ Quicunque „ *Hernia* debilitatur summopere debet cavere (ut „ prudenter admonet *D. Harris in Dissert. Med.* „ *& Chirurg.*) a ventriculo cibis incongruis im„ plendo, spiritibusque furibundis nimis pertur„ bando, & a colicis doloribus spasmisque exci„ tandis, atque a tussi importuna contrahenda, „ quoniam istæ corporis concussiones ac tumultus „ solent hernias horride amplificare.

Herniæ reductionem respuentes.

Art. 1312. „ Herniæ intestinales reductionem „ respuentes periculum subitaneum minantur. „ Symptomata quasi *Passionis Iliacæ* superveniunt, „ dolores gravissimi, vomitus enormes, singul„ tus, & demum pulsus languidus, & sudores „ frigidi, diagnosis indubitata instantis gangræ„ næ, & mortis appropinquantis. Audentes in„ terdum *sectionem* moliuntur cum successu ta„ men valde ancipiti; nam res est perquam diffi„ cilis & periculi plena, nec temere tentanda; „ & hac præcipue de causa, quoniam, fere sem„ per, non nisi sero nimis operatio suscipitur.

Pneumatocele.

Art. 1313. Pneumatocele seu Hernia ventosa, est tumor membranarum testium a flatibus ortus, estque saltem inflatio testium, nunc unius, nunc utriusque, nunc scroti quoque adest dolor tensivus sine gravitate.

Hernia temporaria.

Art. 1314. „ Infantes ex eorum temperiei humi„ ditate & fibrarum laxitate huic affectui sunt val„ de obnoxii, & a flatibus intra eorum intestina „ occlusis sæpenumero adoritur *extemporanea quæ-*

„ *dam*

„ *dam Hernia inguinalis* , & quandoque etiam
„ *testiculorum* , quæ statim facta flatuum explo-
„ sione subsidit.

Curatio.

Art. 1315. Hæc Hernia flatulenta est omnium levissima, & curatu facillima; conveniunt interne flatus *discutientia* & remedia ad *colicam flatulentam*; externe *fotus discutientes* , *cataplasma ex farina fabarum* , *sem. cymin. fimo vaccin. sulph. viv.* &c.

Hydrocele.

Art. 1316. Hydrocele sive Hernia aquosa est tumor aquosus testium a lymphæ recessu testibus impedito; est hydrops testium particularis, & a tumore scroti, qui in ascite accidit, distinguitur; similis est Herniæ carnosæ, sed in aquosa induci potest fovea, quod non fit in carnosa; præterea pelluciditate se prodit.

Curatio.

Art. 1317. Tentanda est cura interne cum *hydragogis & diureticis*, externe *discutientibus* ; hic quoque valet cataplasma, in sectione de Hernia ventosa, descriptum (1315.) cum additione *balsam. sulphuris*). De operatione chirurgica vide locum. *p.* 991.

Sarcocele.

Art. 1318. Sarcocele seu hernia carnosa est tumor a carne superflua adnascens; ex contusione vel ictu plerumque oritur, & ex insensibili principio sensim augetur, secus ac in aliis testium tumoribus; est fere indolens, sed ægri pondus percipiunt. „ Est revera *sarcoma* vel potius *tumor*
„ *scirrhosus*; & metus est, ne temporis progres-
„ su in *cancrum* abeat: ideoque *castratio tempesti-*
„ *va* imperanda est, de qua consulantur scripto-
„ res chirurgici. Caro superflua quandoque *tuni-*
„ *carum scroti communium secundæ* adnascitur, &
„ non *testiculis*, quo in casu sine horum læsione
„ tolli potest.

Prognosis.

Art. 1319. „ Sarcocele (inquit *Barbette*) me-
„ dicamentorum ope vix tollitur; chirurgiæ ve-
„ ro opera raro sine ablatione testiculi; ad ingui-
„ na ubi se extenderit fere incurabilis habetur. „

In-

Curatio. Interne conveniunt medicamenta ad *strumas*. „ Speciatim a scriptoribus fere omnibus commendatur *radix anonidis* intus sumpta per longum „ tempus. „ Externe *resolventia & discutientia*, *emplastrum de cicuta cum ammoniaco*, *de ranis cum mercurio*, sed ex hoc vis testis periclitabitur. „ His nihil proficientibus ad auxilium chirurgi- „ cum deveniendum est. Fiat itaque foramen cau- „ terio potentiali adhibito *in superiori tumoris par-* „ *te*, & suppurantia medicamenta applicentur, „ ut hoc modo, si possibile sit, caro ea tolli pos- „ sit: quamvis tamen visitatione omne pus non est „ emittendum ut tanto melius carnis reliquiæ „ consumi possint. Superest *castratio*, ut ante di- „ ctum sit. De Hernia varicosa, vide sect. de „ Varice. (1270.

Hernia varicosa.

Art. 1320. „ Bronchocele, sive hernia guttura- „ lis improprie dicta, est tumor prominens in „ gutture, amplo spatio protebrans corpori con- „ color, utcunque mollis & mobilis, & doloris „ expers; modo caro hebes includitur, modo „ humor aliquis melli aquæve similis, interdum „ etiam minutis ossibus pili immixti; ut pluri- „ mum periculo vacat; quandoque vero materia „ putrescens malignam induit naturam, unde in „ cancrum degenerans mortem inferre solet. *Al-* „ *pinorum* montium incolis est morbus *endemius*.

Bronchocele qualis est tumor.

Prognosis.

Curatio.

Art. 1321. „ Præmissis universalibus, humor „ peccans discutiendus & absumendus est. Inter „ *topica* laudat *Aetius bdellium & caprinum ster-* „ *cus* in aceto liquatum. Si medicamentis non „ cedat, ex *Rogerii* consilio admovendi sunt duo „ *setonæi*, ut sensim humor defluat: & superfluum „ postea erodentibus paulatim est absumendum. „ Denique si venis, arteriis & nervis implicata „ non fuerit, *incisione* potest extrahi cum cysti; „ hanc operationem *Galli* fœliciter moliuntur. „ De hoc tumore consulatur *Turner. Art. Chi-* „ *rurg.* p. 178. &c. Vol. I. Item in Appendice p. „ 21. &c.

„ 21. &c. Etiamsi sit tumor in cysta inclusus; ta-
„ men extirpatu difficillimi eventus ex structura
„ loci. „ Qui hanc operationem aggreditur, *Lu-
pum auribus tenet.*

ANI PROCIDENTIA.

Ettmulleri sententia.

Ani procidentia.

Art. 1322. Ani procidentia fit, quando sub fæcum excretione intestinum rectum ita prominet & protruditur, ut non possit rursum sponte retrahi intra corpus, aut licet retrahatur, mox incipiat denuo prolabi. Est interdum malum chronicum (præcipue quando a paralysi ortum ducit) & difficulter curatur. Ani procidentiæ causæ sunt alvi adstrictio, diarrhœa, dysenteria, vel præcipue tenesmus; difficillima est curatu, quando hæmorrhoides comitem habet.

Causa.

Curatio.

Art. 1323 Si adsit inflammatio prius arcenda est cum fotibus *mollientibus & discutientibus*, & remotis impedimentis reponendus anus in situ naturali: Alvum leniter laxantia pro re nata sunt
„ quandoque propinanda: „ Alias absente inflam-
„ matione aut tumore foveatur *astringentibus*, quæ etiam sub forma *suffitus* usurpari possunt. „ *Pa-
„ ræus* spongiam *astringentibus* imbutam ano ap-
„ plicat. Stans alvum exoneret æger, sic enim
„ non tam facile excidit. Inter *astringentia* mihi
„ nondum innotescit remedium efficacius quam
„ *fotus pro hernia varicosa.* (1271.) „ Tenesmus
„ frequenter affligit, in tali casu remedia ad te-
„ nesmum adhibenda sunt.

Reductio.

Art. 1314. „ Intestinum rectum foras prolapsum
„ a frigore externo periclitatur, ne gangrænes-
„ cat, quapropter citissime reducendum est. Re-
„ ductio quandoque perfici potest *artificio sequen-
„ te*, aliis mediis incassum tentatis, viz. na-
„ tes patientis extensa manu quinquies, sexies
„ aut pluries verberando, quo musculi ani leva-
„ tores

„ tores intestinum rectum in priorem sedem at-
„ tollent.

VERRUCÆ & CLAVI.

Ettmulleri sententia.

Verrucæ & clavi.

Art. 1325. „ Quales tumores vel potius excre-
„ scentiæ sunt verrucæ & clavi nemo non novit.
Verrucæ sunt vel planæ seu sessiles, vel pensiles,
acrochordones appellatæ.

Curatio verrucarum.

Art. 1326. Si verrucæ in sola cute sint radicatæ facile curantur vel tolluntur, sin vero a subjectis tendinibus originem ducant, vix radicitus extirpari possunt citra ingens periculum; idem etiam de clavis pedum verum est. Succus *chelidon. maj.* vel *esulæ* vel *dentis leonis vel tithymali*, &c. sæpius illitus verrucas absumit. *Aqua*, in qua solutum est *sal armoniacum* est experimentum *Borelli*: „ Atque hoc est medicamen-
„ tum unicum certissimum quod se cognoscere in
„ tota medicina fassus est *D. Mapletoft* haud pri-
„ dem *Professor Græshamensis*: hoc equidem re-
„ medium est ut plurimum maxime efficax, sed
„ non certissimum & infallibile, neque tamen ars
„ nostra omnium nobilissima, est adeo incerta,
„ sicut vir doctissimus suggesserit.

Curatio clavorum.

Art. 1327. „ Clavus (inquit *Celsus*) nonnun-
„ quam quidem etiam alibi, sed in pedibus tamen
„ maxime nascitur, præcipue autem ex contuso,
„ quamvis interdum aliter, doloremque movet.
„ Clavi a *Plinio Morticini* appellantur. „ Ad curam quod attinet, *emolliendi* sunt cum *emplastro mynsicht. e galbano crocat. cum sale armoniaco*, & postea *evellendi* sunt; eidem usui inservire potest *emplast. de ranis cum mercurio*. Item recipiatur *caro bubula* recens, cujus frustulum instar emplastri iis alligetur, & sæpius removeatur; sic enim cito sponte dilabi dicuntur.

Art.

Art. 1328. De cornibus non lubet disserere, quoniam pauciora sunt visibilia.

C A P. XIII.

Sive Fasciculus Morborum decimus tertius.

CONTUSIO, &c.

Ex observatione & inter legendum.

Contusio.

Art. 1329. Corpora nostra vel a casu ab alto, vel ictu violento, vel compressione ponderis incumbentis, &c. sæpissime læduntur; partes carnosæ contunduntur, & ipsa ossa luxantur & quandoque franguntur. Ex prædictis causis accidit plerumque *ecchymosis* cum vel sine tumore, quæ revera est accumulatio vulnusculorum cum attritu solidorum & vasculorum, unde liquida stagnant, coeunt, & interdum putrescunt, cohærentibus quandoque integumentis externis, vel iis etiam interdum hinc inde læsis.

Ecchymosit.

Ettmulleri sententia.

Curatio.

Art. 1330. In ecchymosi curanda imprimis opera danda est, ut sanguis extravasatus, congrumatus, & acore inquinatus, successive resolvatur, insensibiliter absumatur, & per meatus seu porulos corporis eliminetur. Conveniunt remedia interna *acidum absorbentia*, sanguinem congrumatum *resolventia*, simul & blande *diaphoretica*, eminet *sperma ceti* cum *lapillis cancrorum*; *succin. præparat. coral. rub.* &c. *Antimonium diaphoreticum*, & *salia volatilia* sunt egregia. Externe imprimis *resolventia*, & sanguinem grumatum insensibiliter dissipantia sunt usurpanda, huc

 facit

facit *spiritus vini* nunc simplex nunc *camphoratus*, *nunc crocatus*, cum linteis applicatus, efficacius erit si addatur *theriaca*, & etiam *balsam. peruv.* maxime in contusionibus partium nervosarum. In contusionibus levioribus applicatio *carnis bubulæ* in tenues lamellas sectæ optime conducit. Quod si his & similibus remediis ecchymosis nequeat dissipari, opera danda est, ut sanguis extravasatus in pus convertatur; si vero metus sit gangrænæ, mox pars contusa profunde scarificetur, & sanguis congrumatus, quantum fieri potest, eximatur, & tanquam gangræna tractetur, de qua alibi (1384.) „ In omni contusione graviori convenit *venæ-sectio*.

Caveatur a Gangræna.

Farrago sententiarum.

Remedium singulare.

Art. 1331. Quidam adolescens ex alto ceciderat; & omnia membra admodum contusa fuerunt, ut brevi moriturus videretur. Pater ipsius accepit *favos cum melle* & coxit in vino ad consistentiam unguenti, quod extendit super *corium vervecis recenter mactati*, eoque ægrum involvit, reiterata per triduum operatione, æger omnino curatus est, ex *Riverio*.

Vires dulcamaræ.

Art. 1332. ℞. *Fol. solani lignosi sive dulcamar.* ℳiv. *sem. lini subtiliter pulverisat.* ℥iv. coq. in vin. *moschatellin. cretic. aut larido porcin.* ad consistentiam cataplasmatis, quod loco contuso tepide admoveatur: unius noctis spatio tumorem capitis humani magnitudine resolvit & contusiones deploratas musculorum sanavit (inquit *D. Hulse apud Raium*) vires quoque ejusdem plantæ pro usu interno sunt egregiæ; est enim basis *infusi traumatici* apud *Fulierum*; addit author singulare esse experimentum ad casum ab alto & contusionem: cruorem quippe extravasatum & grumescentem mirifice dissolvit, &c.

In simplici contusione.

Art. 1333. In simplici contusione sufficiunt embro-

brocationes cum *ol. rosar. myrtil.* & *aceto*, & applicatio cataplasmatis sequentis vel hujusmodi ℞. *Far. hord. fabar. ana* ℥iij. *pulv. nuc. cupress. balaust. alum. rup. ana* ℥ß. *ros. rub.* ℥iij. *ol. ros.* ℥iß. *alb. ov.* N. ij. *acet.* q. s. m. f. cataplasma. Ex *Vviseman*.

Art. 1334. Præter remedia modo recensita interdum in usum venire possunt sequentia; *Bolus ad casum*, *pulvis ad casum*, *oleum sem. lini* intus sumptum; *emplastrum smecticum*; &c.

Remedia varia.

Ettmulleri sententia.

Art. 1335. Gravior contusio capitis interdum cranium findit, vel in loco contuso, vel loco opposito (& vocatur *contrafissura*), nunc penetrat utramque laminam, nunc externam illæsa interna, nunc e contra. Signa fissuræ sunt multiplicia, ut vomitus biliosi, vertigo, sanguinis per os, nares, &c. effluxus, subitanea obmutescentia, & brevi superveniens delirium, convulsio, paralysis; symptomata hæc superveniunt nunc mox in principio, ubi gravior fuerit læsio, nunc quarto vel septimo die, ubi levior. Si æger firmiter teneat funiculum inter maxillas & chirurgus fortiter trahat, si habeat fissuram, in loco fisso dolorem percipiet. Necesse est ut plurimum, ut perforetur cranium, ut sanguini & saniei pateat exitus. Observandum est, quod vulnera simplicia capitis interdum post quartum vel septimum diem contrahant dolores, hinc rigorem & febrem; hæc si superveniant, & alia adsint symptomata; suspicio est fissi vel fracti cranii, sin vero non adsint alia symptomata, non statim ad *trepanationem* accedendum est; febris enim ex aliis causis oriri potest. ,, In contusionibus cranii & læsionibus ,, meningium septimo vel undecimo die gravis ,, supervenit *ophthalmia*, & est signum mortis im- ,, minentis. *Baglivi*.

Contusio capitis.

Signa fissuræ cranii.

Boerhaavii sententia.

Capitis contusionis effectus.

Art. 1336. In capitis contusionibus, & inde ex collecta materie, interdum creantur varii tumores, erysipelas, œdema, dolores, convulsiones, ossis & periostei putredines, febres, mors. — Cranium in junioribus intro pressum, vel in adultioribus post fracturam intro pulsum, cerebrum premit; pro varietate loci pressi, pro varia magnitudine, profunditate, acutie, punctura prementis, producit hebetudines, sopores, vertigines, tinnitus, caligines, deliria, vomitum bilis, dolores capitis, convulsiones, paralyses, lotii fæcumque spontaneum exitum, apoplexias, febres, mortem. Concussus validus capitis interdum eadem facit rumpendo, comprimendo &c. „ In his „ affectibus religiose consulatur laudatus author „ *in cap. de capitis vulneribus*, qui (si quid ego „ judicando valeo) omnium scriptorum est faci- „ le princeps. In contusionibus gravioribus sem- „ per recordandus est *aphorism. Hippocratis*, „ nempe omne quod contusum, necesse est, ut „ putrescat, & in pus vertatur. „

Concussio vehemens

Ettmulleri sententia.

Luxatio Ossium.

Art. 1337. Luxari dicuntur ossa, quando eorum capita ex situ naturali removentur; hæc autem luxatio fit a vi externa ut plurimum, quandoque vero oritur a causa interna; namque hoc malum iis, qui scorbuto laborant, aut qui affectibus catarrhalibus sunt obnoxii, nonnunquam accidit; in his enim funiculi nervei laxantur & resolvuntur, & fere insensiles fiunt, unde *paralysi scorbuticæ* subinde supervenire solet.

Duplex.

Art. 1338. Duplex est luxatio nempe *perfecta*, quando os a sede sua omnino amoveatur, vel *imperfecta*, quando non totaliter a sinu suo extrusum

sum sit os, sed hæreat adhuc in sui receptaculi margine.

Art. 1339. Præ cæteribus omnibus os femoris difficillime luxatur, istius etiam luxatio est omnium curatu difficillima; in adultis raro aut nunquam restituitur sine miserrima in perpetuum claudicatione; ratio est, quoniam ligamentum fortissimum, quo in receptaculo suo illigatum est, vel ruptum sit, vel insigniter relaxatum. ,, Valde probabile est (*observante D. Cheseldan ex duobus dissectionibus Anat.* pag. 33.) quod os femoris nunquam vel rarissime luxetur, & quod fractura *cervicis istius ossis* pro luxatione frequentius accipiatur, unde femur decurtatur, &c. Impossibile enim est (ut cum illo dicam) quod caput ossis inter musculos firmum ac stabilem locum inveniat ambulationis munere obeundo, tanquam in acetabulo. ,, Luxatio in talo seu pedio est omnium periculosissima, ubi sunt os tali, calcanei, tria ossa innominata, os cubiculare; &c. ibidem quoque copiosissimi sunt tendines, unde dolor atrocissimus, inflammatio, quandoque etiam convulsio. ,, Os humeri (*ex observatione Barbettiana*) raro luxatur, & etiam ita raro reducitur, quin aliquantulum protuberet, quam ob causam patiens sæpenumero manum ad caput porrigere nequeat. Dorsi vertebrarum ad interiora luxatio malum lethale censetur; idem de costis ad interiora luxatis plerumque dicendum est.

Prognosis.

Art. 1340. Quoad curam luxationis; os luxatum, membro extenso, mature reponendum est, quo facto, nil aliud incumbit chirurgo, nisi ut commodis ligaturis os firmet, apteque collocet, ac inflammationem facile superventuram, & alios affectus mature arceat. Fasciationes non debent esse nimis *strictæ*, ne compressis vel coarctatis vasis oriantur tumores; neque tamen nimis *laxæ*, ne pars semel restituta denuo ex loco elabatur. Si

Curatio.

Inflammatio. adsit inflammatio, antequam membrum repositum sit, nihil prius tentandum est, quam inflammatio discussa fuerit; quamdiu durat, tamdiu pars inepta est extensioni, sin vero violentius luxatio inflammata extendatur, supervenit ex nimio dolore convulsio interdum lethalis. Ut ergo inflammatio imminens præcaveatur, vel præsens discutiatur, conducit fotus sequens, ♃. *Summit. hyperic.* Miß. *beton. chamæmel. rorismarin. ana* Mj. *rad. consolid. maj.* ℥iij. *aristoloch. rotund.* ℥vj. *sem. quatuor calid. maj. ana* ℥ß. coq. in aq. font. & vin. ana q. s. ad ℔ij. sit pro fotu, & in eodem humectentur fasciæ tepide circumvolvendæ: ubi major adfuerit contusio, augeatur quantitas *rad. consolid.* ubi levior *Aristolochiæ*; ubi urgent dolores *capita papaveris* possunt addi. Supervenit

Oedema. quandoque tumor *œdematosus*, in quo casu illinantur partes affectæ cum *oleo volatili* penetrante, convenit etiam *petroleum*, item *bals. peruvianum* cum *spiritu juniperi* temperatum. In luxationibus prodest inunctio cum *oleo hyperici* & *ol. terebinth.* Ol. distillatum fœtidum *tartari* est horrendum ratione odoris, sed tamen nihilominus est nobile admodum ratione efficaciæ; conveniunt ex *lumbricis* parata pro usu externo & interno. Experientia didici *ovum cum oleo terebinthinæ & pauco aceto conquassatum* in luxationibus esse remedium utilissimum, omnibusque intentionibus satisfaciens. *Belloste*. Convenit etiam illud *Boyleanum* nempe *furfur tritici in aceto* coctum.

Fractura ossium. *Art.* 1341. In fracturis ossium, vel frangitur os secundum *latitudinem*, hoc est transversim; vel secundum *longitudinem* finditur, quod proprie dicitur *fissura*. Fracturæ in senibus frequentius occurrunt, quam in junioribus, quoniam illorum ossa sunt aridiora.

Longitudinales. *Art.* 1342. Fracturæ ossium longitudinales, i. e. *fissuræ* difficile cognoscuntur, sed facillime curantur: neglectæ aut non rite curatæ ulcus post

se

se trahunt, imprimis si in loco fisso ossis caries superveniat, admodum periculosæ sunt, & sæpius ad membri abscissionem deducunt.

Art. 1343. Fracturæ *transversales* sunt cognitu faciliores, curatu difficiliores. Os fractum in medio sui dat fracturam leviorem, quam circa articulum. Fractura cum vulnere & multa partium contusione & læsione est gravius malum & perquam periculosum, ut etiam quando os in plura frustula frangatur. In adultis femur fractum rarissime aut vix unquam sine claudicatione restituitur. Minora ossa fracta intra 7. vel 14. diem fere sanantur; ossa majora intra 20. ad 40. præter propter curationem recipiunt.

Transversales.

Prognosis. Curatio.

Art. 1344. In cura fracturarum duo scopi chirurgo incumbunt, nimirum ossa fracta facta extensione in situm naturalem reponere, & reposita per fascias & ferulas firmare; tunc enim natura eadem denuo firmiter conglutinat, & formatur *callus*, qui substantia quidem similis est ossi, conformatione vero sola ab eodem differt. Si adsit inflammatio, curanda est, antequam aliquid circa fracturam tentandum est, qua curata, atque osse reposito illinatur locus fracturæ cum *ol. hyperic.* vel *ol. lumbricorum terrest.* cum guttis aliquot *ol. therebinth.* & applicetur *emplastrum ex tacamahac.* cum pauco *ol. distillat. rorismarini* malaxatum; applicato emplastro imponantur ferulæ tres aut quatuor ad summum, quæ postmodum conjungantur per tria ligamenta; Ligationes autem debent esse moderatæ; nam si sint *arctæ* nimis partem suffocant, & gangrænam inferunt. Experientia constat præ cæteris quibuscunque *lapidem osteocollæ* a ℥ß. ad ℥j. intus sumptum esse remedium singularissimum in callis ossium fractorum generandis, & augmentandis, utcunque obscurissimum sit, quomodo operatur. Hactenus de fracturis simplicibus; quædam cum vulnere complicatæ sunt, post repositionem ergo ossis vulnu

Vires osteocollæ.

Fractura complicata.

considerandum venit, quod, ut alia vulnera, de quibus postea, tractandum est; emplastrum fracturæ applicandum perforatum esse debet in loco vulneris, ut ita beneficio foraminis vulnus commode tractari possit. Si os iterum frangatur, non frangitur in callo, sed circa callum.

VULNERA.

Boerhaavii sententia.

Vulneris in genere historia.

Art. 1345. Vulnus est soluta unio recens, cruenta, partis mollis a corpore duro & acuto facta. Partes vulneratæ sensim magis magisque a se mutuo recedunt; cruor plerumque primo cum impetu effluit, dein sensim sponte sistitur; tum crusta sanguinea cavo vulneris innascitur, & liquor dilutus, rubellus, tenuis effluit; labia vulneris incipiunt rubere, calere, dolere, tumere, retorqueri; atque eodem tempore febricula cum calore & siti adest; (in magnis vulneribus) hinc tertio, quartove die serius vel ocyus vulneri adest liquor tenax, albus, pinguis, æqualis, pus; eodem tempore rubor, calor, dolor, tumor, retorsio labiorum, febricula, cessant, vel minuuntur; & sensim cavum vulneris a fundo sursum, & ab ambitu versus centrum, crescente carne impletur, coeunte margine albo; postremo siccatur vulnus, & obducitur cicatrice.

Vulnera arteriarum.

Art. 1346 Ex arteria majori tota dissecta oritur hæmorrhagia lethalis; arteria vero non nimis magna transversim dissecta, retrosiliens, atque inter solida vicina se recondens, sibimet obturaculo est; sin vero arteria transversim vulnerata non totaliter dissecta fuerit, oritur hæmorrhagia perpetua, ea autem sedata a tenuitate cicatricis cedente aneurisma.

Hæmorrhagia.

Art. 1347. „ Ad hæmorrhagias vulnerum sistendas, præter vasorum ligaturas & fibularum linariarum applicationes, *styptica* quamplurima „ in consuetudinem veniunt; usitatiora sunt, quæ „ se-

,, sequuntur; *Pulvis Galenicus*, *alum. ust. colco-*
,, *thar. vitrioli*, *muscus Indiæ*, *styptic. regis*, *oleum*
,, *terebinth. tinctura antiphthisica Ettmulleri*, *vel*
,, *potius Michaelis* (*vid. Ettmuller. Vol. I. e. 476.*)
,, præstantissimum quidem remedium, *Helvetii*
,, *stypticum*, viz. *tinct. chalybis cum tartaro præpa-*
,, *rati spir. vin. extract.* atque hoc est ultimum re-
,, medium eorum, quæ sunt melioris notæ; nisi
,, quis *nova lumina* consectari velit, *ignes fatuos.*
,, Non deerunt Thrasones ac fumi venditores,
,, quamdiu mundum adeo credulum invenire pos-
,, sint. Proh dolor! nunquid sermo hic de vulgari
,, tantum opinione movetur? Utinam ne dicam
,, hujusmodi impostores *fautores habere Equites*
,, *Auratos*, *Camerarios*, &c. Sed regerent *tor-*
,, *quem epilepticum* tempore *Oribasii* in usu fuisse;
,, ita quidem majores nostri, omni ævo, & *Hip-*
,, *pocrates* ipse impudentissimis agyrtis mundum
,, infestari conquesti sunt. *Exiguum opii frustulum*
,, in foramen arteriæ sanguinem fundentis intru-
,, sum *hæmorrhagiam* extemplo sistere dicitur. *N.*
,, *B.* Stypticum Doct. Eatoni idem esse vel saltem
,, non multum diversum a styptico Helvetii apud
,, exteros aliquamdiu obsoleto & nunc demum
,, tanta cum ostentatione redivivo; in ambobus
,, vim maximam a spiritu vini oriri eosdemque ef-
,, fectus ipsum spiritum vini solum præstare lu-
,, culenter demonstravit D. Sprengellius. Tran-
,, sact. Philosoph. N. 383.

Nervorum vulnera.

Art. 1348. Nervi toti dissecti retrosiliunt, se recondunt, ramulos vulnere paulo superiores trahunt, & vicinis dolorem obstructionemque creant, parti vero infra vulnus positæ stuporem, immobilitatem, marcoremque. Nervi puncti, vel dimidiato discissi dolores, aliquando primo obtusos, nonnunquam vivos excitant, primo in loco vulneris, post per omnes nervos nexos, vicinosque; hinc calores, tumores, rubores late sparsos, febres, deliria, spasmos, inflammationem, in-

flam-

flammati aperturam cum evacuatione acris, tenuis, & copiosissimi sæpe seri; postea insensibilitatem, rigiditatem, exsiccationem, immobilitatem producunt, vel gangrænam & mortem. Eadem fere parum mutata etiam in tendinibus diversimode læsis obtinent; & membranæ, tendinum nervorumque sæpe productæ quum sint, similiter quoque afficiuntur.

Tendinum ac membranarum.

Sutura curandi.

Art. 1349. „ Tendines magni recens abscissi vel
„ rupti sutura resarciri possunt, extremitates ita
„ conjungendo, ut glutine naturali vel callo quo-
„ dammodo uniantur, & usus artuum conserve-
„ tur. Chirurgi Gallici frequenter & etiam ali-
„ qui ex nostratibus hoc præstant cum fausto e-
„ ventu. Extat apud *M. Petit* instantia *amborum*
„ *tendinum Achillis* penitus disruptorum *sola li-*
„ *gatione* sine ulla sutura curatorum. Vid. *Me-*
„ *moir. de l' Acad. Anno* 1722. p. 68.

Curatio.

Art. 1350. „ Nervorum ac tendinum vulnera
„ (*inquit Barbette*) putredinem facile concipiunt,
„ & sunt admodum periculosa; punctura est pe-
„ riculosior quam sectio. His vulneribus probe
„ animadvertendum est frigida externa valde no-
„ cere; hoc non tantum de medicamentis sed et-
„ iam de aere intelligendum est. Medicamenta de-
„ bent esse moderate calefacientia & exsiccantia,
„ minime acria, qualia sunt *oleum lumbricorum*,
„ *rutaceum*, *hyperici*, *terebinthinæ*, *ceræ*, *sp. la-*
„ *vend. comp. elixir. propriet. balsamum peru-*
„ *vianum*, *opobalsamum*, *gum. elemi*, *spiritus vi-*
„ *ni*, &c. In punctura recenti tendinis aut ner-
„ vi (ut loquitur *Job Mek'ren*) illico foramini
„ imponatur plumaceolum sequenti vel simili mi-
„ stura madefactum ♃. *Ol. therebinth. sp. vin. ana*
„ *p. j. ol. ceræ in quo aliquid euphorbii solutum p. ij.*
„ *misce*, huic superimponatur plumaceolum sic-
„ cum, mox spatula parum ignita applicetur,
„ ut calor & vis misturæ ad interiora læsa defe-
„ ratur, hoc peracto, plumaceolum *unguento Ba-*

„ *sil.*

„ *fil.* inunctum priore remoto admoveatur, & „ superimponatur *Emplast. stipt. Paracelf.* In pun- „ ctura tendinis juxta observationes & ratiocinia „ D. *Cheselden* brachium in situ acclinato non „ extenso tenendum est.

Nota bene.

Punctura tendinis.

Art. 1351. „ Inter venæsectionem celebrandam „ homines interdum, maxime ab imperitis chi- „ rurgis, a *punctura tendinum* in artus amitten- „ di, atque adeo in vitæ discrimen conjiciuntur. „ Qui vero hujusmodi punctura plectuntur, do- „ lorem non statim sentiunt, sed duodecim horis „ post phlebotomiam se eodem affici conquerun- „ tur, non tam in orificio nuper facto, quam in „ partibus ad axillam tendentibus, ubi tandem „ dolor se figit, & tunc maxime percipitur, cum „ brachium extendatur; attamen læsa pars tumore „ admodum insigni non afficitur, eodem avella- „ næ magnitudinem vix superanti, sed ex orificio „ *humor aqueus* vel *ichor* quidam jugiter distillat, „ quod quidem præcipuum puncturæ tendinis „ *diagnosticum* est habendum. Curatur cataplas- „ mate sequent. ut propriis oculis observavi; ℞. „ *Rad. lilior. alb.* ℥iv. *coq. ad teneritudinem in* „ *lact. vaccin.* ℔ij. deinde ℞. *farin. lini avenac.* „ *ana* ℥iij. *coquantur farinæ ad cataplasmatis con-* „ *sistentiam in q. s. lactis a radicibus prædictis co-* „ *lati, & radicibus contusis misceantur;* f. cata- „ plasma parti affectæ calide applicandum mane „ & vesperi. *Sydenham.* Ego quoque hujusce ca- „ taplasmatis efficaciam semel atque iterum ex- „ pertus sum.

Curatio.

Vulnera qualia lethalia.

Art. 1352. Vulnera sequentia sunt lethalia; ce- rebelli, item cerebri profunda adeo, ut medullam oblongatam multum lædant, medullæ spinalis pro- funda vulnera, maxime parte superiori; cordis in cava penetrantia; magna quoque vulnera pulmo- nis, hepatis, lienis, renum, pancreatis, mesen- terii, stomachi, intestinorum, uteri in gravidis, vesicæ circa arterias ejus majores, aortæ, caro-

tidum,

tidum, & similium arteriarum venarumque magnarum. Vulnera magna bronchiorum, vulnera utroque latere thoracis cavitatem penetrantia, diaphragmatis præcipue in ejus parte nervosa, vulnera magna ventriculi, intestinorum tenuium, &c.

Ettmulleri sententia.

Musculi temporalis periculosa. *Art.* 1353. Vulnera musculi temporalis sunt periculi plena, & rarius curantur, (inferunt plerumque *spasmos horrendos.*)

Curatio. *Art.* 1354. Cura vulnerum consistit in unione partium separatarum, quod opus est solius naturæ, quæ beneficio succi nutritii ad omnes partes distributi sensim sensimque easdem renovat, & reducit; chirurgi autem opus est hic adjuvare eam, in hoc bono opere sequendo ejusdem ductum, removendo imprimis impedimenta externa, ac applicando remedia, quæ parti sint familiaria ac amica, *vulneraria & balsamica* appellata. In curandis vulneribus interne prodesse *vulneraria & alcalia*, inter quæ eminent *album graecum*, *cancer fluviatilis*, *mercurialia*, &c. „ Imo tota cu„ ratio interna consistit in blandiori *diaphoresi* pro„ movenda & conservanda; ideoque *mixtura sim„ plex* vulneratis optime convenit. „ In vulneribus recentibus non necesse est, ut cura in longum protrahatur; sed potius suppressa hæmorrhagia, & remotis corporibus extraneis, statim instillentur guttæ aliquot *bals. peruvian. simpl.* quod interdum vulnus cito conglutinat: interdum tamen necesse est, ut, neglectis balsamicis, *digestiva* applicentur methodo vulgari, ubi, scilicet, conjuncta est contusio, uti in vulneribus *sclopetorum* evenit.

Digestiva. *Digestiva* (1367.) ordinario constant ex *terebinthina* & *vitello ovi* tanquam basi, quibus pro re nata, nunc *mellis parum* cum *myrrha* aut *bals. peruv.* aut *gum. elemi*, &c. addendum, impri-

primis si circa partes nerveas, quæ alias facile putrescunt, suppuratio expectanda est. *Elixir proprietatis* omnes nostri corporis putredines arcet ob *myrrham*, ut & *colcothar. vitrioli* ab *Helmontio* laudatum, ex hoc *Felix Vvurzius unguentum fuum fuscum* parabat. *Balsamum peruvianum* reliquis balsamis præfertur, proficuum quoque est *balsamum saturni therebinthinatum*, & *balsamum sulphuris cum oleo hyperici factum*; laudatur *oleum Momordicæ*: *oleum Hyperici* ex seminibus expressum, cui proprii flores infusi sunt, est egregium; *spiritus theriacalis* pro lavandis vulneribus recentibus, est optimum putredinem prohibens, &c.

Turundæ.

Art. 1355. Turundis parce utuntur saniores practici, neque unquam sine premente necessitate; consolidanam nimis frequenter & diu usurpatæ consolidationem impediunt, item partes cutaneas circa labia ad occallescentiam solent disponere.

Quod sequitur de turundarum usu & abusu; & de rara solutione vulnerum, ex libro valde raro & vix comparando *Johannis Baptistæ Magati* de rara medicatione vulnerum, &c. decerpsi,

Turundæ & penicilli.

Art. 1356. Turundæ & penicilli nihil aliud sunt quam corporea extranea partis affectæ naturam infestantia, & in illis expellendis semper laborat; partem vulneratam distendunt, comprimunt, eidemque sunt oneri, & propterea fluxionis periculo eam exponunt. Veruntamen turundarum & penicillorum usus aliquando saltem admittendus est ac necessario, & in quibusdam casibus æstimandus, viz. quando ob complicatum affectum remoranda est vulneris sanatio, ut quando viscera vulnerata sunt, & in cavitate thoracis aut abdominis materia continetur aut sub cranio collecta est, & simili rerum statu olim *Romani Chirurgi*, ne sua laude fraudentur, & longa & sedula observatione novum curandi vulnera modum, quo rarissime solvuntur, adinvenere, qui cum experientiæ potius quam rationi & procerum nostro-

Solutio rara vulnerum.

ſtrorum doctrinæ inniti videretur; eum *Cæſar Magatus*, ad methodum reducere conatus eſt: Modus *Ludovico Septalio* clariſſimo *Italiæ* ornamento valde arriſit, ipſumque ad praxin felici ſucceſſu adhibuit, & ſuis ſcriptis commendavit: Quoties vulnus ſolvitur ac detegitur, toties interturbatur & a proprio munere diſtrahitur natura: & quamvis accedat utilitas ex nova recentium medicamentorum impoſitione, attamen majus eſt detrimentum quod ex crebra ſolutione ſequitur; quam commodum ex nova medicamentorum impoſitione, quorum virtute vulnus haud deſtituitur, *ſanatio etenim eſt duntaxat naturæ opus*. Status vulneris ſub tegumentis oculis mentis cognoſci poteſt; in quibuſdam vero caſibus ſolutio & detectio vulneris eſt perquam neceſſaria, nempe, quando manualis aliqua operatio requiratur ad peregrinum corpus vel oſſis aliquam portionem evellendam, &c. quando caro ſpongioſa ſupercreſcat, quando ingentis putredinis, vel ſordidorum excrementorum abundantiæ ſit ſuſpicio, quando adſit dolor vehemens vel eroſio & pruritus; ſub his & ſimilibus circumſtantiis detegenda ſunt vulnera, ut congruis remediis his malis occurratur.

Ulcerum.

Art. 1357. In medicina facienda experientia docet eandem curandi rationem a vulneribus ad ulcera transferri poſſe, idque adeo felici ſucceſſu, ut ſæpe deplorata ulcera, & innumeris tractata remediis, facillimo negotio hac via ſanabilia evadant, corporibus ſolummodo prius a cacochymia *bene purgatis* & ulceribus a ſordibus deterſis.

Vulnera ſclopetorum.

Art. 1358. Vulnera ſclopetorum poſt extractionem globuli plumbei, ſicut alia vulnera cum contuſione conjuncta curanda ſunt; convenit *venæ ſectio*; revulſio enim (inquit *Galenus*,) quæ e directo fit, celerrimam utilitatem adfert, die proximo *enema lenitivum* injici debet, & fotus ſequens uſurpari, ℞. *Summit. hyperici*, *centaur. min. ſcord. abſynth. ana* Mj. *flor. roſ. rub. chamæm.*

mam. melilot. sambuc. ana Miß. *furfur.* p. j. coq. in aq. font. ad ℔iiß. colatur. add. *vin. auster.* ℔j. *sp. vin.* ℥vj. m. pro fotu. Si pus laudabile obtineatur, nimirum album, æquale, leve, minime fœtidum, &c. res in vado est; sin vero pus non fuerit secundum votum, cum unguentis admisci debet *præcipit. rub. Vviseman.*

Periculosa.

Art. 1359. Sclopetorum vulnera sunt omnium in pessima ac periculosissima; nam adest semper insignis contusio, & partium dilaceratio; tardius ad suppurationem perveniunt. Vix ante tertium vel quartum diem.

Curatio.

Art. 1360. Ad curam quod attinet, omni extraneo ex vulnere prius exempto, loco digestivi communis, optime applicatur *balsamum Paræi*, singulariter commendatum ad curam vulnerum sclopetis inflictorum; descriptio hæc est a *Sennerto* & *Barbette*, ♃. *Ol. lilior. alb. vel violarum* ℔iv. in hoc coq. *catelli* duo nuper nati ad ossium usque dissolutionem, postea add. *lumbricorum terrestrium* in vino coct. ℔j. coquantur simul colaturæ adde *terebinth. vin.* ℥iij. *sp. vin.* ℥iß. m. f. linimentum, quod egregie conducit ad sedandum dolorem, & maturanda vulnera sclopetorum. Ubi autem suppuratum est vulnus, & omne contusum separatum, *mundificativa* sunt usurpanda, & vulnus s. a. tractandum est, donec sponte caro nova succrescat.

Capitis vulnera.

Art. 1361. Vulnera capitis superficialia facile curantur cum *balsamo peruviano*, vel *oleo hyperici*, imponendo desuper *emplastrum de betonica*; sed præ reliquis omnibus quotcunque pro capitis vulneribus convenit *emplastrum e gum. elemi*, sive *linimentum Arcæi*; vitanda sunt omnia unctuosa; convenit etiam *gum. elemi tum terebinth. mistum* in cranii vulneribus. De eximiis virtutibus hujus unguenti audi sis ipsum inventorem. Hujus linimenti a nobis inventi ea vis est ut concoquat, digerat, mundificet, atque carnem etiam inducat;

cat;

cat; hujus certissimi in omni periculo faciendo usus nunquam me pœnituit: & cui omnes ii quicunque fuerint experti, *balsami nomen* non immerito fecerint.

Cranium nudatum.

Art. 1362. Pericranio læso, ut nudet diu os, vel ut putrefiat, os privatus vasis periostei adeoque & suis, stagnat in his liquor, putrefactus, squamam separat, und os flavium, fuscum, nigrum, tandem foliolum deponit. In hoc casu curatio (tuto, prompte, & expedite) fit os leviter *parva terebra* diversis vicinisque locis usque ad medium perforando, unde *exfoliatio* cavetur, periosteum inde renascitur applicando pulmaceola *spiritu vin. mastichino* imbuta, & cura citissime præstabitur. Ex *Boerhaave*, „ quem chirurgus „ præcipue minus exercitatus in vulneribus capi- „ tis & calvaria læsa præ reliquis omnibus quibus- „ cunque diligenter consulat; & errores in praxi „ evitabit. In omnibus capitis vulneribus, præci- „ pue gravioribus, ubi cranium denudatum fue- „ rit, danda est opera, inter medicandum, par- „ tem vulneratam, quantum poterit, a frigore ex- „ terno tueri.

Balsamum Samaritanum.

Art. 1363. Balsamum *Samaritanum* in curandis vulneribus valde commendatur a quibusdam, privatim a *M. Le Clerc*, quod conficitur ex *vino & oleo oliv*. diuturna coctione in balsamum redactis: est etiam aliud magis compositum, quod frequenti usu comprobatum est; ♃. *Vin. Hispan. ol. ros. ana* ℔ß. *facchar. cand. mel. violar. ana* ℥ij. coquantur simul lento igne & f. balsamum, *Belloste*.

Inflammatio vulnerum.

Art. 1364. Inflammationem vulnerum præ reliquis sistit *aqua calcis*, vel per se, vel cum *camphora*, aut *sacchar. Saturni* sociat.

Synovia.

Art. 1365. Synovia est fluxus aquæ albicantis ex articulis vulneratis, estque periculosum symptoma, & subinde partium atrophiam relinquit, ut compescatur, inspergatur pulvis astringens; quidam

Curatio.

chi-

chirurgus recepit *usneam cran. human.* & *laccam pictorum ana*. Alias singulare experimentum est *stercus porcinum* cum sanguine vulneris invicem mistum, ac coctum, & ita vulneri applicatum instar cataplasmatis. *Ettmuller.*

U L C E R A.

Ettmulleri sententia.

Art. 1366. Ulcus est solutio continui ab acredine corrodente cum partium quarundarum ablatione; corrodens hoc in ulceribus est acre acidum, alimentum parti proprium in excrementum acre, sive in saniem immutans; ulcus autem est vel simplex vel complicatum, sinuosum, fistulosum, cariosum, &c. Ulcera antiqua maciem, febres lentas, aliaque mala æque excitant, ac ulcera pulmonum.

Ulcus quid.

Art. 1367. Ulcera diuturniora sine internorum usu rarissime curantur; interna autem debent esse *acidum absorbentia* & *destruentia*, & *sudorifera*, præcipue decocta *lignorum*, *antimonialia*, *viperina*, & *volatilia*; inter purgantia optimum est *extractum hellebor. nigr. cum mercurio dulci*; sed omnibus præferenda sunt *vomitoria*, sæpius repetita, ad facilem ulcerum curationem reddendam: His etenim & hujusmodi internis omnino neglectis, frustra frequentissime chirurgicum imploratur auxilium. In ulceribus pertinacissimis, & alias incurabilibus ipsa *salivatio mercurialis* in auxilium vocanda est. Antiqua ulcera interdum claudi non possunt, nisi in loco opposito fiat *fonticulus*. Quoad remedia externa, in genere sunt *digestiva*, *mundificantia*, *sarcotica*, & *epulotica*, quæ pro varietate conditionis ulceris curandi a prudenti chirurgo usurpanda sunt. Sequens est *digestivum* probatissimum, ℞. *Terebinth. venet.* ℥j. *vitel. ovi unius*, *mel. ros.* ℥vj. *ol. hyperic.* ℥j. fiat unguentum; interdum addantur *gum. elemi*, *unguen-*

Curatio.

Digestiva.

guentum basilic. thus, mastiche, farina hordei, &c.

Mundificantia. *Mundificantia* a chirurgis usurpata quamplurima sunt, insigniora tamen, quæ sequuntur; *radix apii, aristolochiæ utriusque, fol. nicotianæ, flor. hyperici, album græcum, camphora, balsamum peruvian. myrrha, aloe, euphorbium, ex sulphure præparata, saturnina, æs viride, arsenicum, aqua calcis vivæ, mercurius dulcis, mercurius præcipitatus, balsamum sulphuris, oleum & unguentum nicotianæ, unguentum ægyptiacum, apostolorum*, ,, *item* ,, *oleum camphoræ*, viz. *camphora in dupla quan-* ,, *titate spiritus nitri soluta*, &c. ,, *Sarcotica* &

Sarcotica & Epulotica. *Epulotica* gradualiter tantum differunt; sequens valde proficuum perhibetur, ℞. *Unguent. diapomphol. tutiæ ana* p. j. *diasulph. Rulandi* p. ij. *ol. nicotian.* parum M. ,, Vix datur præstantius quam em- ,, plastrum de *lapide calaminari* D. Turner.

Art. 1368. In ulceribus vetustis emplastrum sequens est egregium, ℞. *Calcis vivæ bis vel ter lot.* & *parum exsiccat.* q. v. *ol. lini* q. s. misce, & cum *bolo armen.* vel *bol. rub.* tingatur ad carneum quasi colorem.

Callus. *Art.* 1369. In ulcere diuturniore aut male tractato aliquando supervenit *callus*, qui nunc cingit simpliciter ambitum seu orificium ulceris ipsius, nunc vero totum sinum ulceratum incrustat, & occupat, & talia ulcera sinuosa cum cal-

Fistula. lo interno vocantur *Fistulæ*, quæ difficiles sunt curatu propter callum, qui nisi auferatur, sunt incurabiles. Amplificandus est sinus cum *rad. gentian.* & absumendus est callus cum *pulv. alum. ust. mercurio præcipit. succ. nicotian.* &c. Aliquando necesse est, ut tota fistula *cultro* incidatur, & aperiatur, & deinde callus absumendus cultro vel antedictis remediis.

Caries. *Art.* 1370. Caries ossis frequenter accidit in ulceribus inveteratis, quæ est corrosio ipsius ossis, & quasi ejusdem ulcus; si os denudatum fuerit, primo oleosum quodammodo & pingue apparet,

hinc

hinc successive flavescit, deinde nigrescit, & postea foraminulatum redditur, & quasi teredinibus perforatum; si absconditum fuerit os, specillo expiscanda est caries; tunc enim os in fundo non glabrum sed inæquale, & scabrosum percipitur, quin & quæ affluunt ex ulcere sordes & excrementa pinguia oleosa & acria majorique copia, & ulcera nequeunt ad cicatricem perduci. Labia ulceris sunt dilatanda, remedia unctuosa vitanda; pulvis *euphorbii* est expertissimum remedium, huic proximum est *radix irid. florent. mercurius dulcis* valde commendatur, ut & *oleum garyophyllorum* ad exfoliationem promovendam. „ *Oleum* „ *camphoræ*, viz. *camphora in dupla quantitate spi-* „ *ritus nitri soluta* a quibusdam prædicatur. *Hist.* „ *de l' Acad.* Vol. IX. p. 74. Si hæc & similia suc- „ cessu careant, denudandum est os, & abra- „ dendum; & si corruptio sit profundior, tere- „ brum, vel quod potius est, *cauterium actuale* „ adhibendum est: nam ultra omnia ferri igniti „ tactus ossis humiditatem exsiccat, idemque ad „ promptam desquamationem disponit.

Curatio.

Vvisemani sententia.

Art. 1371. In ulceribus simplicibus tractandis non raro mihi fuit usitatum ulcus digerere, detergere, & incarnare cum *unguento basilic.* & *mercurio præcipit.* in proportione majori vel minori pro re nata invicem commistis, & postea ulcus *cicatrizantibus* claudere: Sed rarissime inveniuntur ulcera simplicia; complicantur enim ut plurimum variis accidentibus, uti intemperie, dolore, fluxione, &c.

Ulcera simplicia.

Art. 1372. „ Ulceribus quandoque accidit *in-* „ *temperies* curationem tantopere impediens ut „ hanc expectare non detur, nisi illa prius cor- „ rigatur; hæc autem est quadruplex. In intem- „ perie calida pus acre est, labra ulceris rubra,

Intemperies.

Calida.

„ & adest insignis dolor. „ Usurpanda sunt *refrigerantia*, moderate *astringentia*, & *repellentia*; talia sunt *fotus astringentes*, *unguentum album camphoratum*, *refrigerans Galeni*, *populn. & similia*.

Frigida. *Art* 1373. In intemperie *frigida* „ labia ulceris „ mollia sunt, albicantia, & ubi res male suc- „ cedit, livida evadunt. „ Conveniunt *fotus discutientes* & *attenuantes* quemadmodum in tumoribus *œdematosis*, & unguenta ac emplastra debent esse *exsiccantia* & *detergentia* quæ satis nota sunt.

Humida. *Art.* 1374. In intemperie *humida* „ caro mol- „ lis est & flaccida, sæpe supercrescens, humo- „ rum fluxus copiosus; „ hic indicantur *exsiccantia* & *astringentia*, qualia sunt *unguentum diapompholyg. tutiæ*, *e calce lota*, *nutritum*, *desiccativum rubrum*, &c.

Sicca. *Art.* 1375. „ Ulcera cum intemperie sicca con- „ juncta, ubi pus paucum aut fere nullum, dif- „ ficulter sanantur. „ Topica debent esse *humectantia*, fotus ex *emollientibus*, unguenta & emplastra & *digestiva* conveniunt; *unguentum basilic.* & *mercur. præcipit.* apprime conferunt. In his omnibus hactenus memoratis remedia interna non sunt negligenda.

Ulcera cum dolore. *Art.* 1376. In ulceribus cum ingenti dolore vix ferendo, præmissis rite internis, quæ indicantur, attendendum est ad conditionem ipsius ulceris, ut deprehendatur vera doloris causa; inspiciendum est, an humor sit crassus, qui *sordes* vocatur, vel tenuis & ischorosus, qui *sanies* appellatur; uterque peculiariter *detergentibus* corrigendus est, his rite peractis manente adhuc dolore ad *lenientia* & *anodyna* confugiendum est; cataplasmata ex *mucilag. sem. psyllii*, *cydoniorum*, *far. hord. croc. vitel. ovi*, *&c. unguentum populn. refrigerans Galeni*, &c. refrigerant & dolorem leniunt; sed pro varietate causarum varia exurgit indicatio.

Art. 1377. In ulceribus frequenter caro *spongiosa* sive *fungosa* succrescere solet; a nimio humorum affluxu ortum ducens, vel a chirurgi imperitia; supprimenda est medicamentis *exsiccantibus*; imo *cathæreticis* & *causticis* absumenda est; mitiora sunt *lapis tutiæ*, *alumen ustum*, *mercurius præcipit.* fortiora *vitriolum romanum*, *aq. lapidis medicamentos. aq. viridis Fallopii*, &c. „ De reliquis ulcerum affectionibus & accidentibus consulatur author, qui candide & modeste scripsit.

Fungus.

Bellostii sententia.

Art. 1378. Coronidis loco subnectere haud pigebit, & experimentum illud *M. Belloste* propter singularem illius virtutem in ulceribus curandis; quod quidem *euporiston* nihil aliud est quam *decoctum foliorum juglandis in aqua cum pauco saccharo*; modus utendi est linteolum imbuendo, & ulceri imponendo, & non sæpius quam secundo vel tertio quoque die eandem applicationem renovando, donec ulcus sanatur. Hoc medicamentum utcunque simplex & vulgare videatur, suppurat, detergit, incarnat, putredini resistit, &c. certius & fœlicius quam aliud quodcunque remedium hactenus notum, inquit author, qui multo copiosior est in illius laudibus. p. 260.

Euporist.

Vuisemani sententia.

Art. 1379. Ad ulcera pertinet Fistula in Ano; quæ est ulcus sinuosum a phymate vel hemorrhoidibus internis ut plurimum ortum ducens. Fistulæ quæ a phymate oriuntur, sunt pejores, dolentes admodum & curatu difficiliores, utpote in musculorum interstitiis profunde penetrantes, & cuniculos agentes, & quanto sinus ab ano sunt remotiores, tanto deteriores, quoniam apertionem per *incisionem* non admittunt. „ Sic arbi-

Fistula in Ano.

A phymate.

„ tratus est *author noster*; quoniam in isto rerum
„ statu necesse est, ut musculus ani sphincter di-
„ scindatur: Sed D. *Berbeck Chirurgus Eboracen-*
„ *sis*, vir probus, & hac operatione speciatim ce-
„ leberrimus, asseruit se sphincterem ani frequen-
„ ter penitus divisisse, & etiam si ægri durante
„ vulneris curatione fæces continere nequeant,
„ post consolidationem facultatem sphincteris re-
„ tentricem redintegratam fuisse. *Vid.* Cheselden
„ *Anat.* p. 63.

Ab hæmorrhoidibus.

Art. 1380. Fistulæ ab hæmorrhoidibus internis originem trahentes inter tunicas intestini recti sensim generantur, & perforationem exiguam habent juxta ani ambitum, unde saniem tenuem sive ichorem sine dolore emittunt; progressu vero temporis superveniunt pruritus & excoriationes; orificia tandem callosa evadunt, & quandoque ad tempus clauduntur, & deinde certis intervallis denuo erumpunt.

Sennerti sententia.

Fistulæ non temere curandæ.

Art. 1381. Fistulæ, si copioso fluxu, aut fœtore, aut alio modo, nihil incommodi afferant, sed potius natura superfluos humores e corporibus *cacochymicis* & *cachecticis* cum ægri commodo per eas evacuet, curari non debent, sed servari. Fistulæ vero simplices & recentes sine periculo curari possunt.

Incisio per filum.

Art. 1382. Incisionem quod attinet, si ea sine periculo, ne scilicet musculus ani lædatur, & fæces præter voluntatem egrediantur, tentari possit, fit vel *filo seu laqueatione*, ut appellant, vel *ferro*. *Filo* ita fit: Sumatur filum ex serico, vel seta equina, aut aliud, quod non facile putrescat, id immittendum in extremitatem specilli stannei vel plumbei, instar acus perforati, & in fistulam intrudendum, digitoque, *oleo rosaceo* inuncto, in rectum intestinum immisso, filum apprehenden-

den-

dendum, specillum extrahendum, & duæ extremitates ejus connectendæ, & quotidie vel a chirurgo, vel ab ipso ægro arctius constringendæ, donec tota fistula incisa sit; hinc callus absumendus, & ulcus curandum.

Incisio cum instrumento ferreo.

Art. 1383. Ferro *incisio* celerius hoc modo fit; in fistullam specillum plumbeum immittendum, usque dum in intestinum rectum penetret, & hinc instrumento falcato digito in anum immisso secundum styli plumbei ductum fistula incidenda, cavendo tamen, ne hæmorrhoides lædantur, & hæmorrhagia excitetur. Incisione peracta, penicillum *albumine ovi & pulveribus astringentibus* illitum immittere decet; die sequente Hippocrates *æris flore usto* conspergit, & frustulum spongiæ melle illitum intrudit, ut fistula aperta servetur, idque diebus septem continuat, donec callus absumatur; interim spongia vino austero madida imponenda, ut humores reprimantur. De Callo absumendo alibi dictum est. (1369.)

GANGRÆNA & SPHACELUS.

Ettmulleri sententia.

Gangræna & Spacelus quid.

Art. 1384. Gangræna significat incipientem partis mortificationem, cum dolore tamen & aliquali ardore conjuncta est. Sphacelus vero seu necrosis e contra est perfecta mortificatio, in qua omnimoda vitalitatis est carentia; differunt ergo saltem gradualiter gangræna & imminens sphacelus.

Causa.

Art. 1385. Interdum supervenire solet fracturis, vulneribus male tractatis, ulceribus cacoeth & tumoribus, imprimis sanguineis; aliquando autem a causis internis oritur. In partibus gangrænosis color mutatur in pallidum, obscurum, sublivescentem, aut cæruleum, & tandem in nigricantem: caro autem tensa mox evadit flaccida & mollis, & sphacelo facto, cutis sponte a partibus

Diagnosis.

ſeparatur, & *aqua quædam decolor* pravi odoris effluere ſolet, & pars affecta *halitum cadaveroſum* ſpirare.

Prognoſis. *Art.* 1386. Certiſſimum eſt gangrænam a cauſa interna lethalem eſſe: Auferatur enim licet membrum, iterum regerminabit malum, & neceſſario mortem poſt ſe trahet.

Curatio. *Art.* 1387. Ad gangrænam ſiſtendam interna omnia ſunt *ſudorifera & alexipharmaca*; externe autem decoctum *calcis vivæ* eſt mirabile, vel ſolitarium, vel efficacius, ſi in eodem incoquatur *ſulphur*, & diſſolvatur *mercurius dulcis*, addito *ſpiritu vini* (*camphorato.*) In graviori gangræna, præmiſſa profunda ſcarificatione, conducit *fimus equinus*, in vino aut urina coctus, fuit experimentum & ſecretum *Sylvii & Barbetti*, (& melius eſſet ſi adjiciatur *ſpiritus ſal. armoniac.*) In uſum quoque venire ſolet *unguentum ægyptiacum* calide uſurpatum, facta prius, ut artis eſt, ſcarificatione, &c. „ Chirurgis noſtratibus ſolemne eſt „ locis ſcarificatis *oleum terebinth. calidum cum* „ *triente tincturæ myrrhæ & aloe* adhibere, & „ *emplaſtrum e theriaca Londinenſi calefactum ſu-* „ *perimponere.*

Boerhaavii ſententia.

Signa gangrenæ. *Art.* 1388. Signa Gangrenæ ſunt phænomena inflammationis ſubito ablata ſine correctione cauſæ, ſenſus hebes, color pallidior, cinereus, fuſcus, lividus, &c. mollities, flacciditas, ad tactus veſtigia non reſurgens, puſtulæ ichore lymphatico ſubflavo vel rubello plenæ in loco inflammato; ubi a frigore, pruritus & punctura ingens, una cum rubore intenſo, quem brevi nigredo mortifera ſequitur.

Perfecta necroſis. *Art.* 1389. In perfecta necroſi ſenſus motuſque integre tolluntur (gravitas aliqualis quodammodo in parte ſentitur;) color eſt lividus, fuſcus, niger;

niger; caro est flaccida, & frigida; adest fœtor cadaverosus, corruptio mortifera profunda, omnia vicina depascens in ossa usque. Gangrænæ illico succurrendum; sphacelus illico extirpandus. In senio fere semper a quacunque causa lethalis est, ita in hydropicis, phthisicis, & scorbuticis.

Curatio.

Art. 1390. Ut suppuratio acceleretur, conducit *scarificatio* putrefacti usque ad vivorum initia; sic enim suffocatione nimia imminuta, loco serpentis gangrænæ fit abscessus, quo cutis & adeps gangrænosa plerumque a subjectis adhuc vivis separantur. Incisa pars *calidis liquoribus, corruptioni resistentibus, & duritiem escharæ emollientibus* fovenda; toti parti affectæ assiduo applicanda *cataplasmata calida*, & cum calore continuo sustentato agentia; huc etiam plurimum facit rarior partis detectio, quam vulgo fieri solet. Si ab impacto *acri gelu* gangræna fiat, pars *nive imposita* vel impositis linteis *aqua gelida* humectatis operienda erit, donec spiculis frigoris in nivem vel aquam receptis, iterum solvi incipiat, redeunte vita: aliter caloris applicatu pars putrescit, actis nec eductis spiculis; eo autem peracto *calidis* refocillandus *cardiacis*, & in *sudorem usque* calefaciendus æger est. De *amputatione* videatur locus N. 469. & consulantur reliqui scriptores chirurgici.

A gelu gangræna.

Bellostii sententia.

Remedium singulare.

Art. 1391. *Bellostius* sequens unicum remedium instar omnium ad gangrænam & sphacelum venditat. ♃. *Spirit. nitr.* vel *aq. fort.* p. ij. *argenti viv.* p. j. fiat solutio; in hoc liquore madefiant lintea, & parti gangrænosæ circumvolvantur, & prompte separabitur mortuum a sano, neque opus est, inquit author, ut aliud quodcunque medicamentum ad gangrænam sistendam excogitemus; non enim reperitur aliud, quod tam cito, & tam certo, pensum absolvat.

CAP. XIV.

Sive Fasciculus Morborum decimus quartus.

CHLOROSIS.

Ettmulleri sententia.

Chlorosis quid. *A cachexia muliebri differt.*

Art. 1392. CHlorosis sive febris alba virginum longe distat a *cachexia* muliebri, hæc enim antecedit aut insequitur mensium suppressionem; chlorosis vero est affectus proprius virginibus & viduis, saltem extra consortium virorum viventibus, aut quibus mariti non satisfaciunt. Hoc morbo affectæ pallent, habentque sub oculis coronam subcæruleam vel subrubescentem, tristes sunt, & adest sæpius febricula lenta, & quasi erratica, pulsus inæqualis & varius, vomitus etiam interdiu infestat, ac præcordiorum anxietas, &c. Mensium suppressio est fere tantum effectus hujus morbi. Tales volunt (inquit *Lindanus*) cohabitare viro.

Riverii sententia.

Morbi descriptio.

Art. 1393. Pallent ægrotæ, & adest gravitas corporis, segnities, intumescentia faciei & palpebrarum, palpitatio cordis, difficultas spirandi, somnolentia, rerum absurdarum appetentia &c.

Curatio.

Art. 1394. Præmissis universalibus *chalybeatis* & *amaris* restituendæ sunt; & in frigidioribus decoctum *ligni guaiaci* multum juvat.

MEN-

MENSTRUATIO.

Menstruatio.

Art. 1395. „ Mulierum profluvii menstrui rationes expedire & theoriam exponere admodum difficile & longum esset, & professæ nostræ brevitati minus congruum; ideoque paucissimis solummodo attingam. Menstrua, perinde, ut *de cæteris quibuscunque humoribus* notum est, (quantumcunque a *medico quodam magni nominis nuper defuncto* dissentire videar) *e solis excretoriis ductibus glandularum uterinarum, ibidem locatarum, & isti muneri inservientium prodire sine difficultate asserere audeo*: quod satis manifestum est ex ipsa partium *anatomia*, ex chylo scilicet supervacaneo in humorem istiusmodi viscidum cocto, & in orbe sanguinis paulatim accumulato. Insignis est menstruorum præ eo sanguinis *lentor ac visciditas*; ingratum quoque ac inusitatum odorem in plerisque spirant, non qualem sanguis e venis missus, aut ex hæmorrhagiis effluens. Rubent quidem menstrua, quod & serum & sanguinis integri globuli rubri una cum isto humore transmittuntur, *ob ampliatas præter modum in istis ductibus commissuras*, unde materia excreta est *compositum quiddam* ex sanguine & prædicto humore glutinoso, crasso, & viscido. Quantitas singulis vicibus ordinario excreta, in statu sano & naturali, fit ab unciis quinque vel sex ad octo vel decem ad summum, non a viginti ad triginta, secundum laudatum authorem. Fœtus in utero chylo materno, in gremio sanguinis circulante, per vasa umbilicalia delato omnino nutritur, non sanguine menstruo; sicut idem loqui amavit. Lac in mammis a chylo, eoque non multum mutato, secernitur, non a materia per vias uterinas excerni solita; quemadmodum vir eruditus somniavit, qui

„ tra-

„ tractatum de emmenologia in juventute scri-„ psit.

Ettmulleri sententia.

Fœminis propria.

Art. 1396. Fluxus menstruus est fœminis proprius; („ memorantur tamen *quædam fœminæ* „ menstruis prorsus immunes „) nam inter animalia nullum præter *simium* & *barbum piscem* similem pati fluxum dicitur. Nonnulli tamen, licet pauci, *viri* singulis mensibus talem fluxum per penem patiuntur. „ Hujusce phænomeni præ-„ ternaturalis & rarissime accidentis in toto vi-„ tæ curriculo duo tantum exempla mihi cogno-„ visse obtigit. Viris quoque (*inquit Lister in* „ *dissertatione de humoribus*) menstruum chyli „ superpondus, æque ac fœminis, accrescit; sed „ in *urinam* convertitur, profluitque menstrua-„ tim perinde ut virginibus forte ante puberta-„ tem, & vetulis rursus a cessatione menstruo-„ rum. Hæc opinio in *Aphoris.* 65. & 66. *Lib.* „ I. *Sanctorii* fundatur viz. Corpora quoque vi-„ rorum sana & moderatissimo victu utentia sin-„ gulis mensibus fiunt solito ponderosiora, unius „ scilicet duarumve librarum pondere, & redeunt „ ad consuetum pondus circa finem mensis, ad „ instar mulierum; sed facta crisi, per urinam „ paulo copiosiorem, vel turbidiorem. Ante di-„ ctam crisin menstrualem a somno factam, vel „ gravitas capitis, vel corporis lassitudo persen-„ titur, & deinde paulo copiosiore urina evacua-„ ta omnia sedantur.

Tempus erumpendi, & desinendi.

Art. 1397. Fluxus mensium ordinario incipit quasi motu naturæ critico ad finem *secundi septenarii*, & desinit similiter circa finem *septimi septenarii*; nonnunquam citius inchoat, & diutius fluit. „ Cuidam puellæ *quinto ætatis anno* men-„ ses eruperunt. Alias nonnullas novi *octennes &* „ *novennes*, quibus earundem fluxus incepit; sed „ in hujusmodi ætate præmatura, utcunque una

„ vel

„ vel altera vice fluxerunt, vix unquam (quantum
„ ego observare potui) constanter menstruatim
„ evacuatæ fuerunt. Novi fœminam, adhuc vi-
„ ventem, nunc *septuagenariam*, si non aliquot
„ annis seniorem, quæ ab ineunte pubertate men-
„ struatim recte purgata fuit, & jam nunc in tam
„ provecta ætate catameniis colore & consisten-
„ tia usitatis, periodis solitis, haud destituitur,
„ cui per totum vitæ cursum uno tenore minus
„ interrupto cum optima valetudine jugiter flu-
„ xerunt. Haud scio, an universa medicinæ hi-
„ storia par exemplum suppeditet, necne. „ Ex
quo hoc scripsi aliud exemplum inter legendum
mihi occurrit, viz. in Transact. Philos. N. 337.

MENSIUM SUPPRESSIO.

Ettmülleri sententia.

Mensium suppressionis curatio.

Art. 1398. Quibus menses nunquam fluxerunt, & tamen sanæ sunt, medicamentis non sunt tentandæ; menstruatio enim est opus naturæ. In suppressione mensium inter purgantia *colocynthis* (ideoque *pil. ex duobus*) & *helleborus niger* menses stimulare & uterum solicitare solent, præsertim si *mercurius dulcis* adjungatur. *Radices angelicæ*, *fol. marrhub. alb.* &c. in vino infus. cum *aromat. quibusdam & amaris* in frequenti usu sunt. *Sabinum* est fortissimum remedium, & ejus oleum est potentiæ stupendæ ad menses ciendos & fœtum pellendum, ut etiam *borax veneta*; *aristolochia* est fere specificum.

Indicationes curativæ.

Art. 1399. Indicationes curativæ sunt quæ sequuntur. 1. Ventriculi chylosis imprimis est rectificanda; 2. Sanguinis cruditas volatilibus, salinis, aromatibus, est corrigenda. 3. Humorum visciditas vasa uterina obstruentium iisdem incidenda. 4. His peractis, remediis appropriatis fermentatio menstrua stimulanda est. Menses stimulandi sunt stato fluxionis tempore, si cognosci possit, si non,

si non, interrogandæ sunt, an non singularem interdum in corpore percipiant sanguinis motionem, & agitationem, & insolitos dolores lumborum, & pulsationes in locis vicinis, aut febriles effervescentias &c. tunc enim temporis propinanda sunt *stimulantia*: Si vero nulla horum adsunt, monent practici, quod convenientissime dentur specifica tempore novilunii & crescente luna. „ Empiricum est (inquit *Forestus*) men-„ ses in extenuata provocare niti. „ *Rosmarinus* aliquid singulare habet in morbis mulierum a mensibus obstructis ortis. Urina nigra in mensibus suppressis est bonum signum.

Farrago sententiarum.

Virtutes Mercurii & auri in hoc & aliis morbis domandis.

Art. 1400. *Mercurius* (inquit *Pitcairnus*) melius cum vi ejusdem generis & majori, fluxum menstruum provocat quam *mars*. Idem affirmare licet de *auro*, si atteratur (& atteri potest) in partes adeo parvas, ut earum superficies, habita ratione molis tantæ sint, quæ reddant partes illas aquæ levitate pares. Morbi lepra, fluor albus, lues venerea, scorbutus, &c. *auro quam mercurio* tutius atque citius sanabuntur.

Radix hellebori nigri.

Art. 1401. „ Radix hellebori nigri veteribus in „ frequenti usu *humoribus attenuandis*, & *priva-„ tim mensibus movendis* nuperis annis moderna „ praxi redintegratur, & non infimum locum in-„ ter *emmenagoga* obtinet, præcipue, ubi ob ca-„ lorem hecticum *chalybeata* porrigere nefas es-„ set. In mensium suppressionibus quandoque et-„ iam locum habent externa remedia, qualia sunt „ *suffitus*, *balnea*, *fomenta* &c. pro certo his plu-„ rimum usus est *Hippocrates*. „ Præter dicta *em-*

Medicamenta alia.

menagoga cantharides cum camphora (dos. ana a gr. ij. ad vj.) menses movent; *martiata omnia*, *ens veneris*, *extractum ecphracticum*, *tinctura martis*, *enema hystericum*, *enema terebinthinatum*,

ele-

electuarium martis, infusum chalybeatum amarum, mistura ecphractica, vinum chalybeatum, &c.

MENSIUM DIFFICULTAS.

Ettmulleri sententia.

Mensium difficultas

Art. 1402. In quibusdam mulieribus præcipue sedentariis (& quæ nunquam pepererunt) menses cum vehementi dolore & perturbatione fluunt; dolores patiuntur tanquam colici, & parturientium similes, aut hysterico affectu laborantium, &c. & si non mature succurratur, metus est ne omnino supprimantur menses.

Curatio.

Art. 1403. „ Si medicus in ipso paroxysmo & „ præsenti dolorifica excretione consulatur, præ- „ scribere debet *carminativa* & *stomachica*. Extra paroxysmum eadem exhibenda sunt ac in catameniorum suppressione; in paroxysmo conveniunt *clysteres carminantes* & *terebinth.* qui difficiles menses facilius promovent; laudatur *sperma ceti*. Si dolores sint maxime atroces & symptomata gravissima, *laudanum* propinari debet, sed non sine *menses moventibus consociatis*. Pro usu externo fotus sequens, ♃. *Fol. laur. artemis. ana* Mij. *puleg.* Mj. *flor. cham. sambuc. ana* p. j. *rad. angel. levist. ana* ℥ij. *bacc. laur.* ℥j. *junip.* ʒß. concis. & contus. coq. in q. s. vin. Hispan. vase clauso.

Menses per loca aliena egredientes

Art. 1404. Cum menses per loca aliena effluant (per oculos, aures, nares, gingivas, vias salivæ, œsophagum, alvum, vesicam, mammas, cutim, vulnera, ulcera, &c.) *saphæna* secari debet, aut *cucurbitulæ* inguinibus, femoribus internis vel suris applicari.

Halmitoni sententia.

Remediũ ad dolores catameniorum.

Art. 1405. Fœminæ nonnullæ sub tempus catameniorum corripiuntur doloribus ita acerbis, ut illo-

illorum, qui parturientes excruciant, pæne sint æmuli: ad quos leniendos nihil unquam novi præstantius, quam *oleum amygdalarum dulcium* vel *lini* recenter expressum ad ℥ß. vel ℥vj. vel per se vel cum *syr. violar.* sing. noct. per menses aliquot, (hoc remedium expertus laudo, sed in majori quantitate exhiberi debet.)

MENSIUM FLUXUS NIMIUS.

Ettmulleri sententia.

Fluxus mensium nimius. *Art.* 1406. In omnibus nimio mensium fluxu laborantibus ventriculi robur enervatum est, & ut plurimum adest dolor in dorso, & circa lumbos; fœminæ sunt scorbuticæ, tactu molles, & habitu quasi aquoso præditæ. In mulieribus senescentibus nimia menstruatio plerumque incurabilis est.

Curatio. *Art.* 1407. In curatione fluxus non est subito nimis sistendus, ne graviora mala inducantur. *Rhabarbarum* præ reliquis purgativis laudatur, quoniam pollet vi astringente; *venæsectio* culpatur, fluxum enim vehementiorem reddit. „Quotidiana tamen experientia docemur venæsectionem Revulsionis gratia celebratam plurimum prodesse; secanda est vena in Brachio, & sanguis partitis vicibus mittendus *digito per vices foramini imposito*: ita enim multas vidimus, quæ detracto sanguine multo convaluerunt, cum nullis aliis remediis possit reprimi fluxus. Conveniunt *opiata* speciatim *semen hyoscyami* (unde valet *electuarium Boyleanum*); item *succus plantaginis*, *urticæ*, *menthæ*, *decoctum cort. granatorum visc. quercin. tinctura & syr. e coral. saccharum saturni*, &c. cum fructu usurpantur. *Ex marte præparata*, licet menses stimulant, tamen fluxum nimium constringunt; chalybeata enim proprie sunt *astringentia*. „*Mercurius & Mars* „(inquit *Pitcairnius*) fluxum nimium ventris &

„men-

„ menstruum immodicum tollunt, æqualiter tol-
„ lendo impedimenta aliarum secretionum, & sic
„ eas augendo, cum per circularem motum ad
„ omne corpus æqualiter ferantur. „ Sicut alias
hæmorrhagias, ita in specie uterinas sistunt *ster-
cora animalium*, imprimis *caninum*, *asininum*, *&*
suillum (hoc ultimo utuntur rustici *in mictu san-
guineo jumentorum*.) Pulvis sequens vel huic simi-
lis in frequenti usu est cum vino rubro, ♃. *Co-
ral. rub. præp. lapid. hæmatit. bol. armen. ana* ℥j.
borac. calcinat. alum. crud. ana ℥ß. *laudan. opiat.*
gr. iv. f. pulv. pro chart. vj. sumatur una bis in die.
Spongia cum *vino rubro & aceto* impraegnata vul-
væ applicari potest, vel *sperma ipsum ranarum*
cum pauco *aceto & alumine* linteis multiplicatis
eodem loco usurpatum a quibusdam laudatur. Si
mulier sit *bibacula* omnia erunt frustra. „ Malum
„ hoc frequenter diuturnum est (inquit *Vualdsch-
„ midius*) & viam sternit ad hydropem vel atro-
„ phiam; & quæ semel morbo hoc graviter la-
„ borarunt, plerumque manent *valetudinariæ*.
„ Conveniunt *blandiora evacuantia* non fortiora;
„ *sudorifera* sunt proficua, privatim *rob. sambu-
„ ci, juniperi*, &c. *Viscus quercinus* est expertum
„ remedium *Paracelsi* ad nimium catameniorum
„ fluxum.

Hamiltoni sententia.

Art. 1408. In nimio mensium profluvio eminet apozema sequens, ♃. *Cort. aurant.* N. vij. coq. in aq. font. ℔iij. ad ℔ij. colatura edulcetur cum sacchar. alb. dosis sit coch. x. ter quaterve in die. Hoc medicamentum magno cum successu præscripsi, præcipue si nulla pars placentæ post partum vel abortum remanet. (*expertus laudo*) In nimio etiam mensium fluxu *pil. cathartic. cum opio* exhibere soleo, unde fluxus menstruus & ventriculi morbi diminuti sunt. p. 41.

Remedium singulare.

Alia remedia.

Art. 1409. „ *Usnea cranii humani* ad fluxum sistendum a quibusdam multum laudatur; sed præ „ omnibus quotcunque mistura acida (16. 191.) „ cum vino Florentino copiose sumpta utramque „ adimplet paginam, ut frequentissime expertus „ sum. Sunt & alia quamplurima remedia, quæ „ sunt usus eximii in hoc affectu, uti, *haustus ja-* „ *ponicus*, *pulvis hæmoptoicus*, *tinctura rosarum*, „ *fotus ad hæmorrhoidum fluxum immodicum*, &c.

FLUOR ALBUS.

Sydenhami sententia.

Fluoris albi descriptio.

Art. 1410. Quod effluit modo album, modo pallidum, modo flavum, viride, aut subnigrum, modo acre & erodens, tetrum quandoque & graveolens; decoloratur facies, dolet spina dorsi, prosternitur appetentia, oculi pedesque intumescunt. „ Animi mœror gravis & diu protractus „ fluorem album frequenter producit teste *Sylvio* „ *Delebœ*. „

Methodus medendi.

Art. 1411. Ut cura recte incipiatur, instituenda est *venæ-sectio*, & postea *catharsis* ad tres vices; & deinde curativæ indicationes ad sanguinem invigorandum corroborandumque omnino dirigendæ sunt; itaque ægra aggrediatur usum sequentium remediorum; ℞. *Theriac. androm.* ℥iß. *conserv. flaved. aurant.* ℥j. *diascord.* ℥ß. *zinzib. condit. nuc. moschat. condit. ana* ʒiij. *pulv. e chel. cancr. comp.* ℥iß. *cort. exter. granat. rad. angelic. hispan. coral. rub. præp. trochisc. de ter. lemn. ana* ʒj. *bol. armen.* ℈ij. *gum. arab.* ʒß. cum q. s. *syr. e ros. sicc.* f. elect. de quo sumat ad magnitudinem nuc. mosch. major. ter in die hor. medicis per mensem integrum, superbibatque infus. sequent. coch. vi. ℞. *Rad. enul. campan. imperator. angelic. calam. arom. ana* ℥ß. *fol. absynth. roman marrhub. alb. centaur. min. calaminth. vulg. salv. sicc. ana* Mj. *bacc. junip.* ℥j. incidantur minutatim, & in-

insund. frigide in vin. canarin. ℔iv. coletur usus tempore. Vescatur *cibis eupeptis*, & abstineat ab usu *olerum & fructuum qualiumcunque*, & singulis pastibus bibat *vinum Hispanicum*. Eadem fere methodo, atque iisdem remediis *diabetes* sanatur, omissis solummodo *venæ-sectione & catharsi*.

Fulleri sententia.

Differentia.

Art. 1412. Fluorem album ab ulcere uteri & gonorrhœa scite distinguere operæ pretium est. In *fluore albo* dantur plerumque lassitudo spontanea & lumbago gravativa. Humor effluens ut plurimum albidus, subinde flavescens, serosus plus minus pituitosus, & mucosus, in mali initio inodorus & mitis; pedetentim vero acrescit, & excoriat. In *ulcere* dolor sentitur, & mordicatio in utero, vel ejus cervice, idque a principio, materia extillans est saniosa, cruenta, vel purulenta, alba, levis, æquabilis, & sæpe fœtida. In *gonorrhœa* acerrimus torquet urinæ ardor, & stranguria, quæ inter meiendum exacerbantur. Colluvies defluens est plerumque parcior, quam in fluore albo, crassior tamen, multo alba primum, postea flava, virescens, acris, exedens, sed raro fœtida. Pudendum mucosa quadam materia conspurcatur; *Gonorrhœa* (quod habet *Charleton de Catameniis*, p. 151.) certo potest ab uterino fluore internosci, quod prorumpentibus catameniis, non desinat; sed cum his, & mox ab iis sanatis persistat: *uterinus* vero *fluor* cesset in mensium eruptione & aliquanto post tempore.

Ab ulcere uteri.

A Gonorrhœa.

Ettmulleri sententia.

Qualis est morbus & quibus contingit.

Art. 1413. Fluor albus in initio plerumque est mitis, progressu vero temporis est acris ac mordax, & a colore albo flavescit, vel viridescit, & graveolet; omnibus ætatibus contingit,

puellis trium vel septem annorum natis, vetulis, &c. menstruatis & non menstruatis, ante & post mensium periodum, gravidis etiam; typum aut periodum certam nullam observat, sed nunc copiosius nunc parcius fluit, nunc menses comitatur, nunc iisdem cessantibus aliquamdiu perstat; *circa menstruationis tempus tamen uberius ante & post scaturit*. Nihil aliud est procul dubio quam *gonorrhœa muliebris*, virili non virulentæ analoga ex glandulis prostratis effluens (de *sede & ætiologia* hujus morbi optime disserit Author noster.) Quod in naribus coryza, in oculis nimia lacrymatio, in faucibus tussis & screatus, talis est fluor hicce in fœminis.

Curatio. *Art.* 1414. In curando hoc affectu exhibendum est *vomitorium* imprimis, & postea *stomachica* sunt propinanda, & cruditas cachectica corrigenda per *chalybeata & volatilia*, & postremo specificis morbus est profligandus; *purgantia* parcius administranda nisi *rhabarbarum* & *mercurius dulcis*; *sudorifera* & *diuretica* præcipue in scorbuticis sunt proficua, maxime decoctum *e lignis & terebinth.* Decoctum *e roremarino* diutius continuatum hunc morbum sanat; decoctum *nucis pineæ cum ligno visci quercini* sæpius haustum, item *lamii flore albo* pæne specifica audiunt; ut & *osteocolla*, (*camphora* teste *Greenfield*). „ Electuarium ex visco „ arboreo (parum enim discriminis est in qualem- „ cunque arborem crescat) cum q. s. albumine ovi „ & tantil. Syr. de Alth. larga dosi exhibitum diu- „ que continuatum ex multiplici experientia fluo- „ rem album certo certius sanare compertum ha- „ beo. Vires *mucilaginis baccarum* nondum ex- „ pertus sum.

Farrago sententiarum.

Differentia inter fluorem [illegible] *Art.* 1415. Differentia inter fluorem muliebrem Gallicum & non Gallicum (inquit *Pitcairnius* in MSS.)

MSS.) est quod in *Gallico* humor sit tenuis & serosus plane; in *fluore albo & non Gallico* viscidus.

Gallicum & non Gallicum

Art. 1416. Fluor albus etiamsi non sit virulentus (secus ac in viris) tolli non potest nisi remediis *lui venereæ* propriis. De curanda gonorrhea vide (980.) ex MSS. *Pitcairnii*.

Tanquam gonorrhœa curatur.

Art. 1417. Remedia quoque sequentia quandoque in usu sunt; *electuarium de colophonia*, *elect. styptic. emulsio styptic. haustus contra fluorem, haust. japon. haust. saturn. pil. ad colluviem, pil. saturn.*

Alia remedia:

FUROR UTERINUS.

Sennerti sententia.

Art. 1418. Furor uterinus pertinet ad maniam, & peculiaris ejus species est. Feminæ in insania illa venerem potissimum appetunt, vel ea non satiari possunt. Causa est semen nimis copiosum & præfervidum.

Furor uterinus est species maniæ.

Art. 1419. Hic insanus amor curatur, si nimius seminis proventus prohibeatur, aut legitima venere evacuetur, vel medicamentis absumatur.

Curatio!

CONCEPTUS & GRAVIDITAS.

Sennerti sententia.

Art. 1420. Conceptionis signa præcipua sunt, retentio seminis in utero, suppressio mensium, ciborum fastidium, ventris tumor versus ventriculum acuminatus, motus in utero perceptio, non fluctuantis aquæ, nec flatus vagantis speciem referentis, sed motus lenis, blandus ordinatusque, tandemque mammarum intumescentia papillarumque color in lividum mutatus, & lac in mammis collectum: hæc signa si omnia adfuerint, non amplius femina dubitet se esse gravidam. Urina est mendax. Vide plura sub titulo Mola (1426. 1429.) ,, Gravidam mulierem co- ,, gnosces (inquit *Hippocrates de superf.*) si ocu- ,, li

Conceptionis signa.

„ li cavi videantur, & album oculorum nativam „ non habeat albedinem, sed lividum sit; necnon „ si cibum aversetur, oris ventriculi morsu torqueatur, & saliva abundet. Recensita signa „ (ut recte *Sponius* in locum) sunt æquivoca, „ tam in gravida quam in non gravida reperiri „ possunt: ex his itaque solis non licet medico „ graviditatem asserere, sed tantum si cum aliis „ multis concurrant; cumque intricatissima res „ sit graviditatis cognitio, caveat medicus, ne „ uno aut altero tantum male fretus signo, temere nimis suam de illa proferat sententiam: debet itaque tota signorum syndrome perpendi.

Ettmulleri sententia.

Alia signa.

Art. 1421. Nonnullæ mulieres extra gravidationem libidine pruriunt, sed facta conceptione ardor videtur extinctus. Clausura uteri est signum conceptionis; exploranda est obstetricis digito. Signum conceptionis pathognomonicum non datur. Cito post conceptionem mulieres frequenter sentiunt frigus quoddam vel horrorem vel horripilationem quandam circa corporis peripheriam, saltem mulieres dicunt se sentire nescio quid: hinc succedunt symptomata varia circa stomachum ac digestionem, vomitiones, pica, &c. venter sensim attollitur, maxime circa regionem umbilicalem & sursum, imprimis circa lineam albam prominet, regiones laterales quodammodo æquales, & quasi pressæ, quod probe observandum est.

Nota bene.

Art. 1422. „ Fœminæ nonnullæ, paucissimæ „ licet, *fluxum regularem menstruorum* per totum „ gravidationis cursum patiuntur, aliis eisque frequentioribus *ad quatuor vel quinque primos a* „ *conceptione menses* minore licet singulis vicibus „ quantitate solent fluere, donec omnino supprimantur. Ordinario, si catameniorum fluxus ul-

„ tra

„ tra *quartum mensem* diutius protrahatur, fœ-
„ tum imbecillem ac valetudinarium reddit, si
„ *ultra sextum*, mulier abortione periclitatur.

Quomodo distinguitur ab hydrope.

Art. 1423. Gravidatio a tumore hydropico ex signis sequentibus discernitur; color faciei vividus, vivacitas & vigor oculorum significant gestationem; in hydrope vero perit oculorum nitor, &c. In gravidis tumor abdominis sursum vergit, estque inæqualis; contra in hydrope. Quo se vertunt hydropicæ, eo labitur aqua; sitis in hydrope est major; sentitur fluctuatio in hydrope; ephelides (1150.) in facie apparentes est signum ingravidationis. Gravidis facies (inquit *Barbette*) aut nativa est, aut valde collapsa; morbidis tumida plerumque & decolor.

Sterilitas.

Art. 1424. „ Quoad sterilitatem. Adhuc in te-
„ nebris (inquit *Lister*) sunt generatio & utrius-
„ que sexus virtutes: uteri, qui sani & secundum
„ naturam se habent, prolis quidem concipien-
„ dæ potes sunt; at in quo consistit ista sanitas,
„ quæstio est. Quando mas (inquit *Ettmullerus*)
„ emittit genituram (debitæ consistentiæ) largi-
„ ter; & quando nullum adest vitium conforma-
„ tionis, mas absolvitur, & vitium sterilitatis est
„ in fœmina, quæ mille modis potest impediri.

MOLA.

Sennerti sententia.

Mola quid.

Art. 1425. Mola est massa informis sine ossibus & visceribus ex imperfecta conceptione loco fœtus genita; aliquando una, nunc plures molæ excluduntur; nonnunquam solæ, sine fœtu, nunc ante, nunc cum, nunc post fœtum; nonnunquam pluribus annis in utero gestantur. (Mola nulli fœminæ accidere potest sine viri consuetudine.)

Quomodo distinguitur a ver conceptu

Art. 1426. Mola distinguitur a conceptione vera per motum: motus enim molæ est saltem tre-

mulus & palpitans, non vero in omnem situs differentiam, ut in vero fœtu accidit; præterea si fœmina de latere in latus convertitur, mola in latus, in quod decumbit, instar lapidis volvitur cum insigni ponderis sensu. Quinetiam fœtus verus a mola discernitur a figura ventris, qui cum fœtu præcipue versus umbilicum attollitur & acuminatur, & versus latera utrinque molliter coarctatur; in mola vero in omnem dimensionem æqualiter intumescit. Mammæ quidem in mola intumescunt, sed lac verum in iis non generatur; sed cruda tantum materia a mensium suppressione. Molæ sunt periculosæ, si solæ sint; pluribus annis utero hærent, quibusdam etiam consenescunt; interdum vero nullum incommodum præter molestiam & pondus afferunt.

Mola expulsio. *Art.* 1427. Ad deturbandam molam ex utero, primo conducit *venæsectio*, deinde fortis *purgatio*, eaque repetenda, & ultimo *menses moventia* sunt exhibenda; & etiam quæ fœtum mortuum vim habent expellendi, & secundinas retentas movendi; *pessus* quoque interdum usurpatur; his incassum tentatis ad *chirurgiam* deveniendum est. *Monstra.* Interdum etiam accidit, ut fœminæ *varia monstra viventia* præter & contra naturam generent; ut passim videre est apud authores practicos.

Ettmulleri sententia.

Mola aquosa vesicularis. *Art.* 1428. Ex liquorum & membranularum confusione sub primis gestationis mensibus oritur mola aquosa vesicularis ex pluribus membranaceis particularibus capsulis conflata; „ nempe ex *hydatidibus* infinitis inter se connexis varia magni-
„ tudine, & vasculis sanguiferis quamplurimis in
„ immensam molem, tactu mollem, & undique
„ defluentem constare solet; hujusmodi *molam ve-*
„ *sicularem* ipse vidi ex utero fœminæ exclusam
„ cum ingenti fluxu sanguinis; illa vero conva-
„ luit, & alios liberos peperit.

UTE-

UTERUS INFLATUS.

Ettmulleri sententia.

Art. 1429. Uterus inflatus intumescit non secus ac in gravidis, & sensim augetur, menses simul supprimuntur, aut parcius fluunt, quin & lac in mammis generatur, unde tales se gravidas esse credunt; in hoc statu manent ultra gestationis tempus ad annum integrum vel diutius, & postmodum vel medicamentis, vel supervenientibus doloribus parturientium, vel interdum sine his excludunt ex utero solummodo aliquos *bombos & flatulentias*, & venter subsidet; unde hic affectus *mola ventosa* seu *flatuosa* appellatur a quibusdam: interdum vero sine manifesta talium flatuum eruptione insensibiliter flatus exhalant, & venter subsidet. Videtur fieri occasione geniturae maris sine conceptione in utero contentae. Tumor non prominet praecise in medio abdominis, sed in omnes dimensiones se expandit, nunc augetur nunc diminuitur; insignis tensio dolorque sentitur, pondus est minus, quam in conceptione legitima.

Uterus inflatus.

Mola ventosa.

Art. 1430. Flatus uterum distendentes ejiciendi sunt aperto uteri orificio interno, item remediis internis fortiter *purgantibus* & *alterantibus* discutiendi sunt.

Quomodo flatus discutiendi sunt.

Sidenhami sententia.

Art. 1431. Sunt duae species tumorum abdominis hydropem mentientes foeminis familiares. Prima est *carnium* in partibus intra abdomen excrescentia praeternaturalis, quae ventrem in molem haud minus conspicuam attollit, quam solet inclusa aqua. Altera species *flatibus* ortum debet, qui non tumorem tantum, sed & alia ingravidationis signa pariunt, & veram conceptionem

Excrescentia carnosa in abdomine.

Flatus.

nem æmulantur, tandem vero venter, pari quo increverat, gradu, sensim detumescens spem vanam eludit. (1429.)

UTERI HYDROPS.

Boerhaavii sententia.

Hydrops uteri.

Art. 1432. In cavo uterino, clauso accurate ejus ore interno, sæpe colligitur tanta aquæ copia, ut integrum abdomen mentiatur *ascitem*; morbus est difficulter cognoscendus ob signa fallacia *graviditatis*. (1423.)

Curatio.

Art. 1433. Curatur laxatione oris uterini per *fomenta*, *vapores*, *ulcerina* adhibita, &c.

Ettmulleri sententia.

Uteri hydrops.

Art. 1434. Uteri hydrops est tumor ejus aquosus, qui fœminas decipit, ut se gravidas æstiment; constat ex copiosa limpida aqua, rarius crocea; interdum conjunctus est hic hydrops cum gravidatione vera (quod ipse novi.) Signa sunt fluctuatio, & delapsus a latere ad latus, indolentia tumoris pressi, insignis gravitas in vulvam incumbens „ & frequenter labiorum intumescentia œde-„ matosa. „ Hydrops uteri discernitur ab ascite, si color faciei sit bonus, sitis nulla, tumor incipiat a parte inferiore, &c. Hydrope uteri post conceptionem correptis fœtus intra aliqnot menses abortu ejicitur. Observandum quoque est, quod post fluxum aquæ intereant mulieres.

Quomodo distinguitur ab ascite.

Curatio.

Art. 1435. „ Verus uteri hydrops est morbus „ rarissimus; si cum fœtu conjugatur parum aut „ nihil tentandum est; nam partu incipiente *aqua* „ *hydropica* ultro effluere solet. „ In genere eadem remedia, quæ alias in *ascite* usurpari solent, hic locum habent, speciatim *elaterium cum mercurio dulci*, ut & *vomitoria* & *clysteres acres*, item *uterum stimulantia* ut *borax*, *crocus*, *extra-*

ctum

ctum sabinæ, castoreum, myrrha, &c. Injectiones uterinæ *ex decoct. mezer. thermæ sulphuræ*, &c.

HYDROPS OVARII.

Sydenhami sententia.

Hydrops ovarii unde tur.

Art. 1436. Hydrops ovarii oritur ab obstructione in testiculorum alterutro, quæ sensim ejusdem crasin subvertit, ubi reposita morbi minera, tunica ejusdem mirum in modum distenditur, qua jam tantum non crepante, natura humori excipiendo vesiculas quasdam suggerit, quibus tandem disruptis, & in abdominis cavitatem se exonerantibus, eadem occurrunt symptomata ac in *ascite*.

Boerrhavi sententia.

Quibus accidit.

Art. 1437. Notabilis hydropis species ovaria mulierum sæpe occupat, qui morbus ut plurimum steriles annosasque mulieres obsidet, difficulter cognoscitur, & vix sine inciso cadavere; curatur vero nunquam, sed transit sæpe in *ascitem*.

Historia.

Art. 1438. „ Fœmina innupta viginti quinque „ circiter annos nata ventrem sensim intumescen„ tem habuit anni spatio ad parturientis magni„ tudinem. Medicis, quos consuluerunt, gravi„ ditatis suspicio incidebat; obstetrices rem ita se „ habere audacter affirmabant; mulier ipsa inson„ tem accusari constanter instabat. Ego accersi„ tus, certiorque de rerum statu, examine prius „ instituto, factus, illam *hydrope ovarii* laborasse, „ & morbum incurabilem esse pronunciavi. Post „ septimanas aliquot mortua est; sectoque cada„ vere in abdominis cavo invenimus aquæ colo„ ris citrini sesquicongium; in infimo ventre tu„ morem caput humanum æquantem ad hypoga„ strium dextrum aliquanto vergentem; *sinistrum*

„ *ta-*

,, *tamen esse ovarium* sin adeo ingentem massam
,, turgescens, altero sano, statim agnovimus, in
,, superficie conspiciuntur nonnullæ *hydatides*,
,, una ovum anserinum æquans, reliquæ minores.
,, Tota moles septem pondo pendebat. Tumorem
,, facta incisione plane *strumosum esse*, & de spe-
,, tie *steatomatis* liquido deprehendimus. Uterus
,, erat sanus, & in statu virgineo; glandulæ me-
,, sentericæ tumefactæ, tres reliquis insigniores
,, ovum columbinum æquantes, strumosæque e-
,, rant de genere *Meliceridis*. Jecur & lien parum
,, discolorata, non vero scirrhosa. In thorace a-
,, quæ, illi in abdomine analogæ, libræ duæ re-
,, pertæ sunt, alter pulmonum lobus paulisper ab-
,, sumptus; cor sanum; totum corpus valde ema-
,, ciatum. In nosocomio D. *Thomæ* plusquam tri-
,, ginta abhinc annis cadaver feminæ eodem mor-
,, bo defunctæ sectione patefactum vidi, unde ju-
,, stam ac legitimam *diagnosin atque prognosin*
,, præcedentis casus proferre mihi contigit.

Art. 1439. ,, In transactionibus *Regiæ Societa-*
,, *tis Londini* N. 381. insigne & singulare exem-
,, plum habemus hujus morbi larga sectione cura-
,, ti per D. *R. Houstoun* in femina quinquagesi-
,, mum octavum annum agente. Medici & chi-
,, rurgi locum videant.

Hydrops in cista inclusus.

Art. 1440. ,, Hujusmodi quoque sunt *hydro-*
,, *psies enkistées gallis* appellati, sive *hydropes in*
,, *cistis inclusi*. Integrum abdomen quandoque ad-
,, implent visceribus coarctatis, & in angustias
,, detrusis, sacco ab ovario, vel partibus circa
,, ovarium originem ducente. Admodum curiosa
,, est historia hujus affectus apud *Du Verney Me-*
,, *moir. de l'Acad.* p. 187. lectu dignissima.

ABOR-

ABORTUS.

Riverii sententia.

Art. 1441. Abortus est immaturi fetus exclusio. Signa antecedentia sunt lumborum coxarumque gravitas insolita, & ad motum segnities, appetentia dejecta, rigor aut horror per vices recurrens, capitis dolor, præsertim circa oculorum radices, laterum ventrisque superioris constrictio, mammarum detumescentia & extenuatio; si vero dolores frequentes & fere continui renes & lumbos excrucient, qui versus pubem & os sacrum exporrigantur, cum quodam ex utero egerendi conatu, certum imminentis abortus indicium est; si autem dolores & illos & conatus sanguis purus vel serosus vel aqua ex utero profluens subsequatur, abortum instare, & disrupta vasa & membranas, atque os uteri apertum esse significat. „ In genere quicquid fetui in utero mortem affert, id abortus quoque causa est; quippe fetus emortuus citra corruptionem in utero diutius retineri nequit, & quanquam insolita quædam dentur exempla fetuum emortuorum in utero diu detentorum, ibique fere consumptorum, hæc admodum rara sunt. *Deventer*. *Aretæus* testatur se nullas vidisse servatas ex iis, quibus in abortu vel post abortum *convulsiones* supervenerunt. Abortus in primipara periculosior est.

Abortus signa.

Signa imminentis & instantis abortus.

Prognosis.

Art. 1442. Ad abortum præcavendum maximo in usu sunt *radices tormentil. mastiches*, & *grana kermes*, circa *emplastra* hoc animadvertendum est, ea non diu esse gestanda, sed per intervalla removenda; alioqui diutius lumbis affixa renes adeo calefaciunt, ut miseræ mulieres aliquando urinæ ardore afficiantur, vel arenulas aut sanguinem mingant.

Precautio.

Venæsectio aliquoties repetita.

Art. 1443. Mulier quædam, quæ tres abortus con-

consequentes passa erat, a duobus mensibus gravida patiebatur dolores circa umbilicum & lumbos, qui abortum minabantur, *venæsectionem* imperavi, statim liberata est; sed eadem symptomata accesserunt eo prorsus tempore, quo menstruas purgationes pati consueverat extra graviditatem; ideoque iterata fuit *venæsectio* mense 3. 4. 5. 6. 7. & 8. recurrentibus doloribus, & tandem mense 9. peperit filium, &c.

Ettmulleri sententia.

Effluxus aquarum immaturus.

Art. 1444. Interdum per aliquot septimanas aut per mensem fit aquarum ex utero effluxus immaturus, quod periculosum est; metus enim est, ne fœtus moriatur; hoc vero aliquando evenit citra ullam noxam.

Ad Præcavendū abortum.

Art. 1445. Ad abortum præcavendum commendatur *decoctum verben.* item *grana kermes*; ex regno animali *cancri fluviatiles*, *tinctura coral. succus cydon. citri*, *pulvis pelliculi ex ventriculo gallinarum exsiccat.* Externe *panis tostus vino generoso madefactus*, & aromatibus conspersus abdomini & lumbis applicatus. Abortus a serosa *cachexia* metuendus decocto *lign. guaiaci* optime præcavetur.

Vomitus in gravidis.

Art. 1446. Vomitus in gravidis, si diutius continuatur circa medium gestationis tempus, potius *phlebotomia*, quam aliis remediis compescendus est: ultimis mensibus est admodum periculosus; tunc blande *laxantia* sunt exhibenda, & appropriata *stomachica*: externe *emplastr. stomachicum magistral.* „ vomitio in gravidis, (inquit *Hamilton*) „ quæ sitim excitat, & linguam aridam reddit; *le-* „ *ni catharsi* (viz. cum *pil. tartar. Quercetan.* ʒß. „ vel ℈ij.) fœlicissime sanatur; propinari etiam debet *oleum amygdalarum dulcium.* p. 13. & 48.

Farrago ſententiarum.

Art. 1447. „ Quæ abortum conſequuntur ſym-
„ ptomata enixarum communia ſunt ; periculo-
„ ſior tamen eſt abortus quam partus maturus ;
„ periculoſior quoque eſt 6. 7. & 8. menſe.

Prognoſis.

Art. 1448. Sequens eſt medicamentum *Solenandri*, ♃ *Maſtich. thur. alb.* ana ℥ß. *mytil. bol. armen. orient. lacrym. ſang. dracon.* ana ℈ß. m. f. pulvis ♃. *Hujus pulv.* ℨj. infarciatur dactylus, ejecto nucleo ligneo, involvatur charta, madefiat deinde vino clareto, & calefiat ſub cineribus, deinde edatur. Hoc remedium in fluxu nimio menſium, & etiam in fœtu retinendo efficax eſſe experientia didici (inquit author) primum *Bononiæ* a præceptoribus edoctus.

Remedium ſingulare.

Art. 1449. *Oleum ſem. lini* contra abortum eſt ſingulare experimentum authore D. *Hamilton.* p. 42. In uſu quandoque ſunt *emplaſt. ſmectic. tabulæ embryonum* (inſtar omnium) *fotus aſtringens*, *fotus ſtomachic. electuarium contra abortum*, *miſtura conſolans*, *miſtura acida*, *tinctura roſarum*, &c.

Alia remedia.

PARTUS DIFFICILIS.

Art. 1450. Experientia conſtat (*inquit La Motte*) mulieres alias aliis diutius fœtum in utero geſtare. Uſitatiſſimus partus terminus ad finem noni menſis accidere ſolet ; nonnullæ vero menſe 7. 8. 10. 11. immo, addit author, non ante integrum annum pariunt. „ Ex obſervatione liquet in-
„ fantes 8. menſe natos frequentius mori, quam
„ qui 7. naſcuntur, quod valde obſcurum eſt.

Termina partus.

Estmulleri ſententia.

Art. 1451. Dolores parturientium legitimi & opti-

Dolores parturientium legitimi.

optimi sunt, qui continuo ex lumbis incipientes secundum abdomen deorsum protenduntur ad regionem pubis usque; hinc clunes & coxas occupant, & ita tremorem genuum inferunt, qui *spasmorum* est effectus. „ Si quando dolores ad pedes „ & brachia tendunt, male ominantur. Ex ob„ servatione constat quod feminæ, quæ partum „ primum facile absolvunt, de partu in partum „ difficilius habent, & sæpe vel in partu vel in pu„ erperio moriuntur, quo vero laboriosius pariunt „ primiparæ, eo melius habent de partu in partum.

Dolores nothi.

Art. 1452. Dolores nothi, qui feminis aliquando accidunt sunt plerumque *colici*, *iliaci*, aut *hysterici*; at a veris parturientium distingui possunt; quandoque vero cum *veris* conjuncti sunt.

De disruptione membranarum.

Art. 1453. Non semper consultum est membranas discindere, & non faciendum, nisi indicia imminentis partus sufficientia adsint, & fetus legitimum habeat situm.

Partus difficilis causa.

Art. 1454. Tres sunt circumstantiæ præ reliquis, quæ partum difficilem & periculosum reddunt; fetus mortuus, hæmorrhagia partum præcedens, aut convulsiones. Funiculus umbilicalis fetus frontem communiter cingit; quando vero aliquot gyris circa collum aliamve partem circumvolvatur, casus est periculosus.

Situs vitiosus.

Art. 1455. Situs fetus vitiosus est maxime periculosus, quando pedibus primo prodit infans, ita ut etiam manus deorsum inclinent: Nam sic fit, ut egresso corpore orificium uteri internum circa collum se stringat, ita ut caput adhuc in utero hæreat (tales fetus dicuntur *Aggripæ*;) ubi non potest emendari talis positura, obstetrix saltem alterutrum brachium eo dirigat, ut sursum versus ad caput vergat, *&c.*

Enema quandoque injiciendum.

Art. 1456. Alvo existente clausa, vel intestinis flatu *turgidis enema carminativo-emolliens* ad facilitandum partum optime conducit, imo in ipso partu.

„ De

„ De agendis instante partu, & de officio *ob-*
„ *stetricis* ex sequentibus colligere licet.

Stricturæ quædam breves perfectam obstetricandi artis ideam complectentes, maxime ex Deventerio *depromptæ, qui ultra omnes hanc* chirurgiæ partem *luculentissime tractavit, partus difficilis* causas *clarissime demonstravit, & modum* partus incommoda *arte removendi significanter indicavit.*

Pelvis cognitio necessaria.

Art. 1457. Cognitio ossium pelvem constituentium, ejusdemque pelvis figuræ obstetricibus imprimis utilis est, immo necessaria; aliter enim cæcutientes, temere, & inconsulto auxiliatrices acturæ sunt; atque ut *distinctam pelvis ideam* concipiant, *Sceleton* iterum iterumque conspicere debent; ubi observare licet in sceleto muliebri partes infimas ossium sedentariorum magis plerumque distare, neque adeo deorsum versus ossis coccygis acumen inflecti, quam in masculo sceleto, id quod sapientissimus atque benignissimus Creator ita constituit, ratumque habuit ad evitationem plurium adhuc partuum difficilium, qui tamen satis frequentes sunt.

Figura & capacitas varia.

Art. 1458. Capacitas & figura pelvis in mulieribus varia est. Magni interest qualis sit pelvis forma sive conformatio in gravidis æque ac in parturientibus; linea recta est norma sui & obliquæ; ita pelvem bene formatam qui cognoverit, pravam dispositionem facile deprehendet. Pelvis in quibusdam est *nimis angusta*, in aliis *nimis ampla*, & patentior quam par est, in quibusdam denique non satis distantiæ intercedit inter ossa pubis & os sacrum ejusdemque appendicem os coccygis, hujusmodi *pelvis plana* dicitur. Omnes hæ pelvis pravæ formæ diversa incommoda afferunt in praxi occurrentia.

Situs oris uteri.

Art. 1459. Obstetrices inexpertæ tangentes fœminam digitos in vaginam recta protendunt secundum longitudinem fœminæ, & hoc pacto offen-

dunt ossis sacri curvamen, unde digitis resilientibus ore uteri non invento confunduntur; sed ex constructione pelvis luculenter patet (quod probe animadvertendum est) *cavitatem ejus longitudine sua non secundum longitudinem spinæ dorsi tendere, sed ab imo oblique, anticam versus ascendendo progredi, quasi per eam umbilicum ventris attingere velis:* quare quærentes os uteri non recte versus curvatum os sacrum digitos intendere debent, sed ab imo sursum tendere, quasi per muliebra *umbilicum* attingere velint.

Quomodo se habet ante & in partu.

Art. 1460. Uterus & vagina sibi invicem coadunata sunt, uterusque qua in acutum terminat parte, prope ipsius os, in vaginam intrusus est, vel acuminatus prominet; ita ut in fœminis non imprægnatis, immo & prioribus graviditatis mensibus, *tactu percipiatur acuminatus*: at in partu os pariter cum utero laxatum adeo & extensum est, ut vagina cum utero videatur *unicum quasi utrem* constituere, orisque uteri & vaginæ differentia sentiatur nulla, nisi quod vagina tenuior molliorque. Os vero uteri callosius sit, nec tum *acuminatum quid* tactu percipiatur. Ex hac rerum mutatione, si opus fuerit, optime conjecturare licet *propinquitatem & longinquitatem temporis pariendi*; certum autem tempus inde infallibiliter præfiniri non potest.

Uteri positura varia.

Art 1461. Certissimum est veras difficillimorum partuum causas non adeo dependere a *pravis posituris* infantum in utero quam a *perverso ipsius uteri situ*. Quo majorem gravidæ fœtum gestant, eo altius uterus in ventrem assurgit, cum enim cavitas pelvis non sufficiat ad capiendum prægrandem uterum, uno vel pluribus infantibus ex omni parte absolutis una cum secundinis & humoribus repletum, exinde necessario sequitur, ultra oram pelvis in cavitatem ventris, uterum ascendere; atque tum posituram naturalem aut retinet, aut non; si retineat, vocatur *uterus rectus & bene si-*

ne si-

ne situs, atque tunc acuminata ejus pars recta tendit *in cavitatem pelvis*, fundus vero circa *umbilicum* versatur: Positura autem mutata, huc vel illuc aliquantulum inclinatus *uterus obliquus vel prave situs* appellatur, quorum insigniores sunt quatuor; *primus*, quando os uteri nimis suspensum ab antica parte ad ossa pubis adigitur, & infans capite in ossa pubis facile impingens hæret immobilis, aut quod deterius est, capite super ista ossa transfertur. *Secundus* pravus uteri situs est, quando in ventrosis mulieribus uterus pronus propendet, ore ad os sacrum converso. *Tertius*, quando fundus uteri in latere sinistro paulo altius vel demissius ponitur, ore ad spinam dextri ossis ilij vel pubis converso; huic contrarius est *quartus & ultimus*. Ex his & hujusmodi obliquis uteri posituris oriuntur partus difficiles, unde matris vel infantuli vel utriusque interitus sequitur, nisi solertis obstetricantis opera serventur.

Uteri descensus ante puerperium.

Art. 1462. Aliquot diebus ante puerperium prægnantis venter aliquantulum extenuatur, quod tunc temporis bene situs infans in cavitatem pelvis *prono capite delabitur*, quod felicis partus est præsagium: Infans enim prave situs vel uterus obliquatus in cavitatem pelvis haud ita prompte illabitur. Sed isthæc descensio plerumque gravidis *aliquid incommodi* affert sive eundo, sive mingendo, sive dejiciendo, sive hæmorrhoides producendo, &c. Scilicet a pressione capitis infantis, immo interdum muliebria intumescere facit. Hæc incommoda non facile nisi post partum evanescunt.

Signa instantis partus.

Art. 1463. Tandem tempore partus jamjam imminente dolores lumborum ac inguinum cum *vi deprimente* per vices ingruentes sentiuntur, & humor aliqualis glutinosus profluit; qui, cum rubescere incipiat, certissimum partus indicium est. Callida obstetrix genuinos dolores a spuriis *tactu facile dignoscet*; hi enim os uteri arctius costringunt, genuini vero illud dilatant. Adest insuper

ſanguinis vehemens commotio, faciei rubor, concuſſio & tremor totius corporis, maxime genuum, aliis concitatur vomitus, &c.

Partus naturalis.

Art. 1464. Partus naturalis (ubi ſcilicet recta datur uteri ac infantis poſitura) eſt, qui *ſola naturæ vi* ſine arte vel alieno auxilio perficitur, obſtetrice haud indigens, niſi ut infantulum excipiat, & funem umbilicalem abſcindat &c.

In difficili partu quomodo parturiēs adjutanda eſt.

In quibuſdam vero maxime in mulieribus annoſis res non adeo facile expeditur. Ideoque inſtante partu, obſtetrix, ut laboranti opem quam maximam ferat, altera manu in vaginam immiſſa & dorſo converſa, digitorum apices quousque poteſt, ſubter caput infantis inſinuet, caute tamen, manum ibi tenens immotam, donec dolor irruat: alteram manum extrinſecus abdomini imponat, ſuper fundum uteri; deinde doloribus irruentibus ipſa ſimul incipiat utraque manu cooperari; manu ſcilicet intra corpus deprimat contra oſſis ſacri acumen, quod retrorſum premendum eſt; altera manu extrinſecus uterum deorſum leniter premat. *NB.* Maxima apertio & amplificatio pelvis, qua pateat fœtui via, *a retroceſſu oſſis ſacri vel totali vel quoad acumen ejus ſive oſſis coccygis expectanda eſt.* In ipſo parturiendi articulo, præcipue *pelvi plana exiſtente*, optimum ad partum facilitandum adjumentum datur *oſſe coccygis* fortiſſime detrudendo, idemque ſingulis dolorum paroxyſmis irruentibus repetendo.

Dolores naturales & genuini.

Art. 1465. Ad partum felicem facilemque requiruntur dolores naturales, ſuo tempore & modo, *inſtar nimbi irruentes*, quibus ventris & inteſtinorum muſculi adſtricti tantam depreſſionem impetumque in uterum faciunt, quaſi a corpore expellendus eſſet; atque horum dolorum impulſu aperitur uterus, fœtuſque in oſtium expellitur & mulier partum edit: hi vero dolores quandoque

Dolores tergiverſantes.

pravi vel irriti ſunt, quos vocant aut vocare poſſunt *feroces aut tergiverſantes dolores* quodammo-

do

do irruentes quidem sed non penetrantes, neque veram depressionem facientes, sed tandem re infecta cessant, ac in cruciatum aut spasmum laborandique impotentiam mutantur. In hujusmodi tergiversantibus doloribus medicamentis propellentibus non est utendum, quia exinde cruciatus ingravescunt; sed contra lenientibus & anodynis.

Parturiens tactu exploranda.

Art. 1466. Obstetrix parturienti advocata, habito brevi examine, illam sine mora *tactu explorare* debet; tactus autem fit duobus prioribus digitis, ut eo melius singula sensu distinguantur. Ex quo cognitionem *situs uteri* assequetur i: certior facta erit, an os uteri situm sit *super mediam pelvim*, *an in antica ad ossa pubis*, an *in postica ad os sacrum*, *aut in dextro*, *an in sinistro latere*, *an os uteri apertum sit*, *&* *quam late pateat*, *&* *quid in eo prævium exhibeatur*, *caputne an aliud membrum*, *seu aquæ protuberantes*. Si os uteri sit in media pelvi & vertix infantis in ostio oris uteri, tunc nullo negotio opus est, & solum expectandum, dum natura parturientem dolorum impetu ad laborandum concitet.

Indicia partus difficilis.

Art. 1467. Sin vero, ore uteri in pelvim directo, obstetrix tactu nec caput, nec nates possit sentire, nihil in ostio se exhibente præter aquas quæ cœperunt exuberare, isthæc *partus difficilis* indicia sunt; & obstetrici incumbit non otiosam esse, & nisi habilis sit *ad peritum chirurgum obstetricantem* confugiendum est; infans enim transversus prodit, quare mox post *aquarum effluvium* caput in ostium producendum est, aut infans pedibus extrahendus.

Prava infantis versio.

Art. 1468. Si loco capitis altera solum manus, pes, genu, cubitus, vena umbilicalis, aut manus una cum pedibus prodeant, idem periculum imminet. Si podex prævius exhibeatur, tunc minus periculi, siquidem infans cum valentioribus doloribus complicatus excludi potest, at vero si

obstetrix egregie callet artem, *sub aquarum effluvium* infantis situm facile mutare potest, pedesque in ostium producere, unde facilior adhuc enixus. Si pes unus prodeat, alter adjungendus est, aliter metus est, ne *coxa luxetur.*

Positura uteri tactu exploranda.

Art. 1469 Si obstetricis tactu deprehendatur, quod os uteri super mediam pelvim non situm sit, sed in antica in ossa pubis, aut in postica ad os sacrum, aut in latere ad ossa coxendicis nimis conversum sit; grave periculum imminet, præcipue *quanto magis uterus a recta positura declinat*: tunc a natura enixus non sperandus est; cunctatio nihil commodi sed multum mali inferre potest; ideoque maturato opus est: istiusmodi enim uteri positura mortem afferre solent infanti, & parturienti etiam, *si soli naturæ id negotii committatur, aut non nisi vulgares suppetiæ ferantur*. Partus experto chirurgo excludendus est, periculum subinde ingravescit, opera fit difficilior, cruciatus parturientis aggravantur, viresque ad ferendos dolores deficiunt; cunctando remisque velisque plenissimis in discrimen fertur parturiens, sed maturata partus exclusione periculum subterfugit.

Difficultas ex mala uteri positura, & ex pravo infantis situ.

Art. 1470. Licet uteri positura sit percommoda, *si fœtus in illo prave sese versat*, difficilem partum sequi necesse est: & vice versa utut infans recte ad exclusionem situs sit, uteri tamen perversa positura partum dabit difficilem, major difficultas pariendi e prava hac uteri positura resultat, quam a pravo infantis situ, sed maxima omnium adhuc & fere insuperabilis difficultas *ex ambobus simul conjunctis exoritur.*

Nota bene.

Art. 1471. Utero denique seu recte seu plus minus oblique posito, si aquis effusis, membrum aliquod (sive manus sive pes, &c.) exclusum sit, id indicat partum confestim ac sine mora excludendum esse.

Vis Uteri contractiva.

Art. 1472. Mirabilis est vis uteri contractiva; instan-

instante partu, cum aquæ effluxerunt, illico uterus decrescit, & stricte adeo coangustatur, ut infantem compresse concludat; quare mox post defluvium aquarum infantem excludi necessum est, *vel partus difficilis expectandus est*. Si fœtum exclusum non statim secundina sequitur, fundo adhuc adhærens, uterus mox contrahitur; & nisi quid sanguinis concreti remanserit, post aliquot horulas non nisi multo labore potest recludi ad secundinam extrahendam. Partu jam edito, & secundina exclusa, si manus aliquandiu in utero retineatur (quod obstetricantium est officium) sentiet uterum circa manum *contrahi & occludi*, quod semper evenit nisi corpus quoddam heterogeneum contractioni obstet.

Quid faciendum sit partu excluso.

Art. 1473. Quocirca protinus ab exclusione infantis *manus utero immittenda est* extrahendæ secundine causa; quoniam, si hoc fit sine mora, sine ullo puerperæ dolore vel incommodo fieri potest ore uteri adhuc patente; hoc modo puerperium tutissime ac certissime penitus absolvitur; ex hoc enim optimo scrutinio obstetrix certior facta est, non solum an secundina libera sit vel cohæreat, & num unus adhuc vel plures infantes adhuc vivi vel mortui restent, vel si quid alienum excludendum sit, sed etiam num frustula quædam secundinæ, aut membranarum residua sunt in utero aut sanguinis grumi, &c.

Procidentia uteri præcavenda est.

Art. 1474. In pelvi *ampliore* periculum est, ne inter parturiendum uterus ipse vel vagina ligamentis nimium laxatis *una cum fœtu prolabatur*: ad hoc grave malum præcavendum obstetricis est diligenter operam navare manibus suis os uteri fortiter sustinendo.

Effluxis aquis urgendus est partus.

Art. 1475. Si funiculus umbilicalis solus, vel cum manu, cubito, humero vel genu prodeat obstetrici accurate observandum est *momentum effluvii humorum* ut immediate manu immissa in situm infantis inquirat, secum dijudicans, an con-

sultius sit caput in ostium dirigere, aut infantem pedibus extrahere; & quod tutius censet & commodius, efficiendum: præstat enim infantem sine mora *pedibus extrahere*, quam capiti in ostium dirigendo diutius immorari, & nihilominus vel tandem ad pedes quærendos necessitate adigi.

In omni fere difficultate tutior methodus est infantem pedibus extrahere.

Art. 1476. In genere in qualicunque uteri obliqua positura, vel infantis prava versione methodus tutissima, promptissima, minusque dolorifica, partum accelerandi est *infantem pedibus extrahere*, idque in principio laborum, mox post effluvium aquarum, quamprimum constat parturientem genuinis parientium doloribus laborare; hoc pacto plures mulieres ac infantes aliter perituri servarentur.

Clysterum usus.

Art. 1477. Parturientibus solemne est vel *clysterem emollientem* adhibere ad intestina crassioribus excrementis exoneranda, & meatus laxiores reddendos, vel nonnunquam *stimulantem*, ut pigri dolores excitentur. Insuper nonnulli chirurgi obstetricantes maxime commendant *syphonem*, quo inter labores oleum in internos corporis meatus quaquaversum injiciatur, sed hoc tanquam necessarium non est judicandum.

Instrumenta.

Art. 1478. Instrumenta ad partum educendum quod attinet, rarissime dicam, immo ne unquam quidem usui esse possunt, præterquam infantibus curia neglectis, vel monstris excludendis.

Infans in utero mortuus.

Art. 1479. Pro certo cognosci vix potest vivine an emortui sint infantes in utero: ex tactu maxime signum omnium certissimum obtinetur, viz. *cuticulæ capitis supremæ dissolutio*, quæ non nisi post obitum infantis contingit.

Instantibus magnis hæmorrhagiis fetus exclusio arte præstanda est.

Art. 1480. Prægnantes quandoque ex vehementi animi affectu, casu, collisione vel nimia extensione hæmorrhagia facile corripiuntur, quæ *profluvia immodica & continua* ex avulsione fecundinæ oriuntur, nec sisti possunt, adeo ut sanguis

guis conglobatim distillans deliquia tandem inferat, & nisi foetus excludatur, convulsiones sequuntur, & mors; quocirca in hoc casu extrema non expectanda, sed in tempore *fœtus extrahendus est*.

Fœtus mortuus.

Art. 1481. „ Inter signa foetus mortui in utero ab auctoribus recensita certissimum (inquit *Baglivius*) & fere infallibile est *Tenesmus*, sive crebra voluntas fæces dejiciendi mulieri superveniens. Puerperæ sæpius inopinato moriuntur, (inquit *Vvaldschmidius*) quatenus ob nimium parturiendi conatum aneurisma internum rumpitur, & sanguis in cavitatem nobiliorem effunditur cujus causam sæpe non cognoscunt adstantes & medici, nisi post mortem aperto cadavere.

Aneurisma internum.

Remedia pellentia.

Art. 1482. Non conveniunt remedia *pellentia* nisi in partu naturali, in præternaturali ab iisdem abstinendum. Præter remedia usitata ad partum facilitandum, & fœtum pellendum commendatur decoctum *stercoris equini* item *aurum fulminans*, tanquam singulare & ultimum remedium; *pulvis testiculorum equin.* a practicis laudatur. *Sternutatoria* aliquando foetus exclusionem adjuvant. In casu desperato, foetu mortuo, *vomitoria fortiora* sunt exhibenda, privatim *mercurius vitæ* ad expellendum foetum. Quidam exhibent *ol. succin.* a gt. xii. ad xxx. usurpantur etiam quandoque *balsamea emollentia & laxantia*, *mistura hysterica spirituosa*, *trochisci hysterici*, *trochisci de myrrha*, &c.

SECUNDINA RETENTA.

Vvaldschmidii sententia.

Secundina retenta.

Art. 1483. Obstetrices & adstantes sæpius nimis indulgent parturientibus, easque post enixum partum e sella dimittunt, utut *secundinæ* nondum extractæ sint; verum in eo errant gravissime, quan-

quandoquidem parturiens nunquam dimitti vel in lectum deduci debet, nisi prius secundinas reddiderit. Hæ autem tutius ac commodius manu perita ab utero divelluntur, & extrahuntur, ubi funiculus umbilicalis, qui indicis loco est, recens adhuc est: Quod si orificium uteri jam clausum sit, debet apice unius digiti iterum aperiri, & digitus prudenter circumduci, donec & alter inseri potest: Jam si digitos ad fundum uteri usque exporrigere possis, quærendus est locus, ubi secundinæ utero adhærent, & digito inter uterum & placentam inserto caute hæc divellenda: cavendum vero ne forte ipsum apprehendas uterum, quem facile dignosces, cum placenta ob vasorum congeriem admodum inæqualis & durioris sit superficiei. „ Secundina retenta brevi post putrescit, „ hinc febris & dolor ventris insignis & tormina „ infra umbilicum circa uteri regionem superve„ niunt; sin frustulatim prodeat, aliquando cru„ delem hæmorrhagiam excitat, adest difficultas „ anhelitus, halitus fœtens intolerabilis, lipothy„ miæ, & tandem convulsiones. Quæ per geni„ talia excernuntur, post aliquot dies sunt saniosa, „ & horrende fœtida, unde etiam lochia fœto„ rem cadaverosum referentia partem secundina„ rum in utero relictam indicant, quæ successive „ sub putrilaginis forma ex utero effluit.

Symptomata secundinæ retentæ.

Art. 1484. „ Remedia secundinas pellentia ea„ dem fere sunt ac ea, quæ in partu difficili & „ fœtu mortuo usurpari solent, speciatim *pulvis* „ *secundin. human. præp.* item *pulvis sabin.* ℨß. „ *cum croc.* ℈ß. ut & *oleum succin. borax, casto*„ *reum*, &c. Euporiston vulgare pro usu externo „ est cataplasma *ex sem. lini in oleo lini coct.* De „ injectionibus & pessis vide locum *p.* 1128.

Remedia pellentia.

LO-

LOCHIA.

Ettmulleri sententia.

Art. 1485. Post partum uterus denuo fibrarum suarum beneficio se contrahit, sicque spongiæ instar compressæ liquores contentos exprimit, unde purgamenta seu lochia succedunt. Effluit primo sanguis fere purus, hinc dilutior, & postremo materia mucosa alba: quantitas & tempus durationis hujus purgationis varium est; nonnullæ ad dies quindecim purgantur, aliæ ad octo solummodo.

Lochiorum fluxus ratio.

Art. 1486. Sudor puerperis est proficuus usque ad diem septimum vel nonum; & si hoc eveniat, incolumes sint, aliter vix sine febre aut aliis gravioribus symptomatibus puerperium transigunt; sed cavendum est, ne *nimius sudor* lochiorum fluxum sistat.

Sudor.

Art. 1487. Cautus sit medicus, ne turbet motum naturæ, cum lochia per aliena loca excernantur; fit enim aliquando cum euphoria. „ Si „ quando cum lochiorum suppressione sanguinis „ perturbatio insignis cum vomitu siti & vigiliis „ adfuerit, sæpe *laudanum croco* admistum cum „ fœlici successu exhibitum novi (inquit *Uvillisius.*) Dolentibus mammis post partum lactis „ causa, lochia supprimuntur frequentissime; re„ mittente mammarum dolore lochia libertati re„ stituuntur, ut recte observavit *Baglivius.*

Cautela.

De lochiorum suppressione.

Art. 1488. Ad lochiorum fluxum promovendum conducunt sequentia, ex *myrrha præparata*, *crocus*, *borax*, *castoreum*, *radix zedoariæ*, *antimonium diaphoreticum*, *sperma ceti* ad sanguinem fluidum reddendum in symptomatibus gravioribus *laudanum*, *emmenagoga omnia*, *aristolochia* fere præ cæteris fœtum mortuum secundinas, & lochia, potenter movet.

Remedia ad fluxum promovendum.

Art. 1489. Ad fluxum lochiorum nimium condu-

In fluxu nimio.

ducunt *cydoniata*, *tinctura & syrupus e coralliis*, *lapis hæmatitis*, *crocus martis astringens*, *blanda acida*, *trochisci de carrabe*; *Alumen ad ℈j. in conserv. ros. rub.*

DOLORES POST PARTUM.

Ettmulleri sententia.

Remedia ad dolores post partum.

Art. 1490. Dolores post partum sunt quasi *tenesmus uterinus*, & cum vehementiores sint, fluxum lochiorum impedire solent. *Herb. chærefol.* & *sperma ceti* a practicis valde laudantur, & præcipue *oleum amygdalarum dulc.* item *decoctum flor. chamæm. antihysterica*, & *nervina* (*anodyna* cum cautela adjunctis *antihystericis & croco*) „ *Tinctura succini* cum aq. cinnamon. extracta & „ cum *exigua cinnamon. quantitate* temperata est „ specificum (inquit *Baglivius*) egregius etiam „ est *bolus ad casum*. Cepæ cum vino coctæ, & „ postea cum oleo in sartagine frixæ, contusæ, „ & supra ventrem calide more cataplasmati ap„ plicatæ statim dolorem sedant (inquit *Byrius.*)

DE ACCIDENTIBUS QUIBUSDAM ALIIS, quibus aliquando obnoxiæ sunt gravidæ & parturientes.

Ettmulleri sententia.

Tumores ædematosi.

Art. 1491. Gravidæ aliquando circa labia pudendorum ędematose intumescunt; in tali casu fotus discutiens ex *calce viva* est egregius, teste *Lysero*. Item convenit fotus ex decoct. *fol. cham. & sambuc.* in vino & aq. (vel potius in *vino & lixivio ten. coct.*) item *flor. melilot. & sem. fænugr.*

Alia accidentia.

Art. 1492. In pudendorum excoriatione vel ruptione prodest *oleum hyperici* & *rosar. cum. ovis contus.* In fissuris *decoctum raparum* aut linimentum

tum sequens, ♃. *cer. alb.* ℥ß. *ol. amygd. dulc.* ℥j. *balsam. peruv.* ʒiv. M. De ruptura *Perinæi* & curatione per suturam vide locum *p.* 1140. „ *Ruptura Perinæi* est malum miserabile & valde molestum, & si non tempestive curatur, admodum indecorum futurum: ideoque obstetricis est officium (quandocunque istud infortunium acciderit) rem non celare, (uti pessimus mos obtinuit) sed statim auxilium *periti chirurgi* advocare, ut partes disruptæ sutura, ut artis est, conjungantur.

Ruptura Perinæi.

Art. 1493. Ad lac fugandum applicetur mammis *emplastrum de cicuta*, lac imminuet, & indurationem prohibebit, item *diachyl. simpl.* & emulsio lactis in *ferrum candens*. „ Solemne est „ etiam mulierculis *lintea duplicata spiritu vini* „ *intincta* axillis supponere in eundem usum. „ In genere in omnibus mammarum affectibus mammilla affecta raro ad sanitatem perducitur, nisi altera sana lacte exsiccetur. Inflammationes mammarum rarissime discutiuntur; aqua *calcis vivæ* si quæ alia (forsan cum *sale armoniaco*) inflammationem resolvit, & discutit; prodest etiam *cataplasma ex farinis*, *emplast. e spermate ceti*, *de cicuta*, &c. De tumore duro indolente scirrhoso periculum est, ne in cancrum degeneret, *discutientibus* & *penetrantibus* tractandus est, ut *empl. de ranis cum mercurio*, *de cicuta cum ammoniaco*, &c.

De lacte fugando & mammarum affectibus.

FEBRIS LACTEA.

Ettmulleri sententia.

Art. 1494. Circa tertium vel quartum a partu diem supervenire solet febris, quam vocant *lacteam*, biduum vel triduum durans, dum lac perfectum in mammis generetur, circa septimum aut nonum a partu diem sudore blando terminatur, & raro sub praxin medicam cadit. *Pulveres te-*

Febris lactea facillime curatur.

sta-

stacei, & *blanda diaphoretica* indicationi satisfaciunt; promovendus est quoque *lochiorum fluxus*, eodem tempore, si non sufficienter fluant.

Febres malignæ puerperarum. *Art.* 1495. In omnibus febribus acutis & malignis puerperarum respiciendum est ad *lochiorum fluxum*, & ad symptomata in primis viis. Admodum periculosæ sunt hæ febres, nisi statim in principio diarrhœa, lochiorum fluxu, aut simili evacuatione solvantur. In specie tinnitus aurium & gravitas capitis tertio aut quarto die supervenientes generis nervosi symptomata graviora innuunt; quibus si accedant summa præcordiorum anxietas, respiratio difficilis cum pulsu debili & inæquali, res desperata est.

Curatio. *Art.* 1496. In his febribus summa habenda est ratio lochiorum; nam si suppressa fuerint, fluxus eorum est provocandus; si vero non amplius fluant, & antea rite fluxerint, febres hæ, *ut aliæ*, curandæ sunt. Puerperarum febres sunt plerumque *malignæ*; in quibus *sal. volat. CC. succini*, *cinnabaris antimonii*, *antihecticum Poterii*, *tinctura coral.* &c. sunt valde proficua.

FEBRIS MILIARIS.

Hamiltoni sententia.

Ratio nominis, & accurata morbi descriptio. *Art.* 1497. Febris *miliaris* a pustulis sive vesiculis seminis milii speciem referentibus nomen accepit; febris *vesicularis* etiam appellari licet. Vesiculæ primo sunt plenæ sero limpido deinceps subflavo, perlarum colore non absimili. Hæc febris est specie duplex, viz. *simplex*, quoties hæ pustulæ erumpunt solæ; *composita*, cum pustulæ papillares rubræ miliaribus sunt interspersæ, quæ ubi solitariæ sunt, vulgo appellantur *a Rash*.

Historia. Hanc febrem sæpe comitantur dolores colici, nephritici, pleuritici, rheumatismatici, vel parturientis æmuli; nec non oppressio pectoris cum de-

depressione spirituum, vigiliæ, & spirituum commotio *a Hurry in the Head* vulgo dicta, quoties ægræ ad somnum se componunt, pulsus frequens & debilis, &c. Hæ pustulæ plerumque in pectore, collo & digitorum interstitiis, interdum etiam in toto corpore sunt conspicuæ. Difficillimum est eruptionis diem assignare; quantum autem assequi possum, eas opinor decimo aut undecimo die a principio plerumque pullulare; si modo febris habet progressum regularem; & circa decimum octavum, vel, ubi materia morbifica abundat, circa vigesimum primum vel secundum diem desiccari.

Puerperis frequenter accidit.

Art. 1498. Est morbus usitatissimus in puerperis (vocatur ab *Ettmullero febris purpurata* p. 401.) a primo calore interno vel dolore ante partum, ad eruptionem a partu, frequenter dies n. undecim. In puerperis hac febre correptis diarrhœa est symptoma periculosum eruptionem & lochiorum fluxum impediens. Respiratio difficilis, vox faucibus hærens, & linguæ tremor, præcipue dyspnœa nervosa periculosa sunt.

Curatio.

Art. 1499. Ad curationem quod attinet, *testacea* sunt exhibenda, quæ calorem fovent mediocrem, simul & edulcorant, & *diaphoresin* promovent; *vesicatoria* sunt applicanda alia post alia per totum fere morbi decursum. ℞. *Sperm. cet. pulv. e chel. cancror. comp. ana* ℈j *croc. gr.* v. *syr. paralys.* q. s. m. f. bolus sexta quaque hora sumendus. Spirituum defectus & pectoris oppressio cum suspiriis sunt hujus febris signa pathognomonica. *Antimonium diaphoreticum* est medicamentum ad pustulas miliares emittendas; nec non ad levandum delirium a me sæpissime comprobatum dos. ℈j. sexta quaque hora.

DELIRIUM IN PUERPERIO.

Delirium in puerperis.

Art. 1500. „ Delirium in puerperis est sympto-
„ ma gravissimum in morte sæpissime desinens ,
„ vel in maniam diuturnam aliquando perpetuam
„ transiens.

Curatio.

Art. 1501. „ Remediis internis fluxus lochio-
„ rum, si opus sit, est sedulo promovendus; ti-
„ biis applicanda sunt *emplastra epispastica*, &
„ plantis pedum cataplasma sequens, ℞. *Capit.*
„ *papav. cum seminibus contus.* ℥iv. *sal. armoniac.*
„ ℥ß. *stercoris bovis recent.* ℔j. *sp. vini* q. s. m. f.
„ cataplasma.

UTERI PROCIDENTIA.

Ettmulleri sententia.

Uteri procidentia.

Art. 1502. Uteri procidentia vel magis pro-
prie *prolapsus sinus pudoris*, *seu vaginæ* in initio
est tantum exiguus tumor foras propendens inter
pudendi labia, in majorem molem concrescere
solet ad magnitudinem ovi anserini, aliquando
capitis infantis, & ad genua usque propendens;
interdum ulceratur, immo gangrænescit. Ortum
plerumque ducit a fluore albo vel a partu diffici-
li, vel ab impetu obstetricis, hæc postrema est fe-
re incurabilis.

Curatio.

Art. 1503. Pars prolapsa convenienter in situm
naturalem reponenda est; *fotus astringentes* sunt
usurpandi in *vino rubro & aqua ferrariorum* de-
coct. quemadmodum in ano prolapso (1323.) item
fotus metroproctoticus Sydenhami sequens; ℞. *Cort.*
querc. ℥ij. *coq. in aq. font.* ℔iv. *ad dimid. sub fi-
nem addendo cort. granat. contus.* ℥j. *flor. rub.
granat. ana* Mij. *deinde add. vin. rub.* ℔ß. *cola-
tura sit pro fotu.* „ *Pessi suberei* syndone involuti
„ interdum adhibentur. Interna sint *Rhabarba-
„ rum, calomel, chalybeata & amara*, & ut ver-
„ bo

„ bo dicam remedia *ad cachexiam & fluorem al-*
„ *bum.* Decubitus in lecto ad aliquot septimanas
„ nonnullas hoc malo liberavit. „ Abscindi po-
test imminente *Gangræna*, de qua operatione con-
sulantur scriptores chirurgi. „ Utcunque recor-
„ dandum est *peritissimi Barbetti* effatum. Ute-
„ rum (inquit ille) sine vitæ periculo posse ex-
„ scindi, quemadmodum multi medici scribere
„ ausi fuerunt, perito anatomico intolerabile cen-
„ setur.

C A P. X V.

Sive Fasciculus Morborum decimus quintus.

MORBI INFANTUM in genere.

Harrisii sententia.

Infantum morbi ab una causa nempe acido plerumque oriuntur.

Art. 1504. TEmperies infantum humidissima est, & morbi eorum universi ejusdem generis sunt, & ab una eademque causa ut plurimum producuntur: quemcunque enim affectum pati deprehenduntur infantes, hoc vel illo nomine insignitum, raro aut nunquam iis deesse *fæces acidum redolentes*, & maxime ab initio ructuum acidorum copiam observare potui; ergo symptomata infantum singula, *acido*, ut parenti, ortum suum debent. „ Ἄρα ὀξὺς χυμὸς ἀνεπιτήδειος „ τῶν λοιπῶν μάλιστα ἐστι (inquit *Hippocrates de vet. med.*)

Diagnosis morborũ quibus criteriis investiganda est.

Art. 1505. Facillime in morbos dilabuntur infantes, & nisi imperitius tractentur, facillime in sanitatem restituuntur. Percunctandum est, an nausea & vomitu, & quandiu laborarint, an lac vel cibum coagulatum ejecerint; an importuni

vagitus; vigiliæ & inquietudo torminibus ventris eos excruciari indicarint; an ructus acidi vel singultus emittantur; an tussis adsit; an fæces vel pauciores quam par est, vel frequentiores fuerint; quo colore demum inficiantur; an albidæ, viridescentes; vel bile sint admodum saturatæ; an sitiant & febricitent; an sint ulcuscula in ore (*Aphthæ dictæ*;) an iis solemnis sit icor depluens pone aures; an epileptici sint; an tempus sit dentitionis; an tumescat abdomen; an color sit ictericus, vel phlegmonoides, &c.

Nulla pulsus aut urinæ habenda est ratio.

Art. 1506. Totidem sunt, quæ infantum pulsum accelerant, vel alias immutant, ut sententia exinde lata ut plurimum fallax futura sit. Urinæ infantum sanitate recta gaudentium sunt crassissimæ, adeo ut fere nulla exinde exsurgat indicatio.

Causæ procatarcticæ morborum infantilium

Art. 1507. Causæ procatarcticæ morborum infantilium sunt variæ, nimirum interdum præexistunt diatheses morbosæ hæreditariæ a principiorum generationis conditione ac statu deductæ, aut a matre gravida plurimum pendentes; post has, causæ eorum affectus propius respicientes ad quatuor capita referri possunt. 1. Ad *frigus susceptum* quod affectibus febrilibus infantes disponet, &c. 2. *Nutricis lac magis crassum*, quod debetur vel intemperantiæ lactantis circa liquores spirituosos, vel circa amplexus venereos (unde moventur menses,) vel passioni hystericæ, si nutrix sit hysterica. 3. Ad *præmaturam carnium deglutitionem*, quæ cruditates parit, exinde lumbrici & plurima incommoda. 4. Ad *potum liquorum spiritibus abundantium* concessum. Ventriculus infantum, a quacunque causa id primario pendeat, in acidam intemperiem nunquam non facessit, unde fit, quod alimentum suum nequaquam in homogeneam chyli substantiam rite conteratur, verum in quoddam coagulatum transeat, ex quo morbi fere omnes iis contingunt; quodque istiusmodi coagulatio aut cuipiam aciditatis gradui jugiter

inni-

innitatur, aut saltem exinde proficiscatur multo sæpius, quam ab alia quavis causa, luculentissime constabit, si quæ sensibus ipsis, aut demum curationi (quæ acidum obtundentibus, & coagulationes solventibus optime instituitur) fides certo adhiberi possit.

Hypothesis de acido confirmatur ex curationis methodo per absorbentia.

Art. 1508. Saltem si omnimodo vera non sit nostra hypothesis de acido in omnibus puerorum affectibus prædominium habente, votis nostris abunde sufficiet, si per *testacea* & *remedia absorbentia* dicta curationis methodus efficacior ac certior, quam ea, quæ hactenus passim obtinuit, evadat (quod experturo facile patebit.)

Prognosis ex conformatione & corporis habitu, &c.

Art. 1509. *Corpulenti & obesi infantes*, pituita diffluentes, verticis regionem mollem (pulpæ adinstar tremulæ) & apertam, quam dicunt, Anglice *an open Mould*, ab anteriore ad posteriorem cranii suturam persæpe excurrentem diutius retinentes, Rachitidi, tussi convulsivæ, aphthis difficulter cedentibus, ac tandem scrophulis maxime sunt obnoxii. *Macilenti & strigosi* sunt omnium tenerrimi, acerrimo calore aduruntur, & in febres pessimi moris, hoc est, summe inflammatorias (pro ratione ætatulæ) & nervoso generi adversas, sunt ut plurimum proclives. —— Pueri ex matribus hystericis, teneris, morbosis, &c. orti a graviori aliquo morbo difficilius convalescunt.

Curatio.

Art. 1510. Quod ad infantilium affectuum curationem attinet, in genere semper eorum imbecillitatem naturalem præ oculis habere imprimis oportet; & eligenda sunt medicamenta, quæ tenerrimis maxime conveniunt: etenim quo mitiora ac tutiora sunt remedia, quæ adhibemus, eo certius ex animi sententia succedet eventus.

Phlebotomia raro necessaria.

Art. 1511. Quod ad *venæsectionem* puerorum attinet, quamvis materiæ febrilis in pulmones metathesis insignior, & tusses convulsivæ eam in minimis infantibus quandoque exigant, tamen

aperte constat eam non esse medicinam iis natura consentaneam, neque magis huic tenerrimæ, quam decrepitæ ætati accommodam. Et proinde minime necessarium duco ejus auxilium implorare in quibuscunque infantum affectibus, nisi in *tussibus istis convulsivis*, vel ubi *febrim* subito exortam *tussis importuna* concomitari solet: vel in *contusionibus* gravioribus, quæ nonnunquam contingunt.

Ettmulleri sententia.

Vires mercurii dulcis & auri fulminantis.

Art. 1512. In infantum cura latet quid singulare in *mercurio dulci*, sed adhuc melius est *aurum fulminans*, dosis lactantibus est gr. j. vel gr. iß. pro dos. ij. horrendas dejectiones efficit, interdum etiam vomitus movet. In epilepsia, asthmate convulsivo, torminibus, convulsionibus, &c. *Aurum fulminans* est sacra anchora. *p.* 1177. & 1179.

De meconii purgatione.

Art. 1513. Infans recens natus purgetur cum *ol. amygd. dulc.* & *syr. violar.* vel *de rhabarbaro*, vel *e spin. cervin.* quod est optimum, idque toties, & tam diu repetatur, donec liberetur a sero mucilaginoso ventriculum occupante, & a *meconio* nigricante & spisso excremento in intestinis stabulante. *Colostrum* seu lac primum est alimentum medicamentosum, quod natura eum in finem generavit, ut modice nutriendo leviter pro infantis imbecillitate purget per aliquot dies.

Art. 1514. „ *Syrupus flor. malorum persicor.* est „ optimum, lenissimum, ac tutissimum emeticum pro infantulis; alvum quoque blande laxat. Infantibus recens natis apprime propinatur loco *ol. amygd. dulc.* & *syr. violar. dos. a* ℥ij. ad ℥j. *Est* medicamentum praxi moderna „ comprobatum.

EFFLORESCENTIA PURPUREA.

Ettmulleri sententia.

Efflorescentia purpurea.

Art. 1515. Infantes tertio vel quarto a partu die (aliquando tardius) *efflorescentia cutis miliari purpurea* (Anglice *the Red-Gum*) affliguntur, quæ cito evanescit. Mulierculæ *pulv. Gasconicum*, *confect. alkerm. crocum in vino generoso*, &c. solent exhibere; ope medica raro indiget.

FEBRES INFANTUM.

Harrisii sententia.

In febribus curandis duæ indicationes humorum præparatio & expurgatio.

Art. 1516. Prima indicatio in curandis febribus est *acidum* rite præparare, quo melius id eliminetur; hoc autem necessarium videtur antequam humores acidi poterint cum ἀφοεία expurgari: nam secundum *Hippocratem* cocta, non cruda, sunt medicanda; hæc præparatio, non aggredienda est sudoriferis proprie dictis, sed potius *absorbentibus*, scilicet, pulveribus *testaceis*; *salia volatilia*, aut *lixivialia*, aut *spiritus volatiles*, in tenellis non sunt usurpanda, utpote ipsorum ætatulæ tenerrimæ minus congruentia.

Methodus medendi.

Art. 1517. Infanti anniculo febricitanti, aut torminibus (ut plerumque fit) excruciato in hunc fere modum succurrere soleo, quarta quaque hora exhibeo chartam *pulv. testac.* ex sequentium nonnullis, *ocul. & chel. cancrorum*, *test. ovorum*, *ostrearum*, *concharum*, *os. sepiæ*, *cret. coral. corallin. margar. matr. perlarum*, *lap. bezoar. pulv. Gascon. spec. de hyacinth.* &c. dosis circiter ℈j. cum julap. sequent. exhibere soleo, ℞. *Aq. lact.* ℥iv. *ceras. nigr.* ℥ij. *pæon. comp. epidem. ana* ℥ij. *sacchar. perlat.* q. s. m. f. julap. facillime variari potest formula, servata semper eadem intentione. Convenit interdum emulsio *ex amygd. dulc.* &c.

ad

ad sitim extinguendam, & humores contemperandos.

Catharsis instituenda.

Art. 1518. Tertio die a quo sum advocatus, nisi variolæ, morbilli, aut febris scarlatina, caput attollant, *purgandum esse* præcipio, infantem unius anni in hunc fere modum: ℞. *Syr. de cichor. cum rheo* ℥ij. *rhabarb. elect. pulv. gr.* xv. vel ℈j. *aq. lact. alexiter. cinnam. ten. ana* q. s. ad diluendum, misce. Vel ℞. *Syr. de rhamn. cathartic.* ℥ij. *pulv. diasen. gr.* viij. m. vel ℞. *Pulv. cortic. chin. gr.* vj. sumat in coch. *aq. ceras. nigror.* nullum vero medicamentum magis accommodatum est ætati puerili ac *rhabarbarum*. Ad vim purgationis accelerandam *crystal. tartar. genuin.* ℈j. aut ℈ij. in haustul. juscul. avenac. exhiberi potest, & catharsis repeti debet alia atque alia vice pro re nata. „ Sed oportet medicum cavere: „ Febres etenim infantum *tumoribus criticis* terminari non raro aptæ natæ sunt, quales sunt „ *phyma vel phygethlon* sub mento *parotis* pone „ aures, &c. Ideoque in isto rerum statu catharsis omnino differenda est, & suppuratio promovenda.

Quid faciendum in symptomatis dissonis.

Art. 1519. In symptomatis ἀτόποις, ex summa humorum putredine oriundis sæpe ex usu est *Æthiopis mineralis gr.* vj. (imo ad ℈j vel ʒß.) vel *mercurii dulcis gr.* iv. *cum flor. sulph.* tantundem admixta in syr. alicujus grati cochleari parvo, nocte catharsin præcedente exhibere. His rite peractis plerumque cessant graviora symptomata, vel saltem multum leniuntur, ut proinde in vado jam res sit, quæ in extremo discrimine paulo ante fuerat.

ICTE-

ICTERUS.

Sylvii sententia.

Art. 1520. Icterus plerisque infantibus mox a partu solet supervenire, immo nonnunquam illo infecti nascuntur, adeoque ipsius causam quandoque ante nativitatem in se continent; probabile est, quod ab humore glutinoso, pituita scilicet viscosa, ortum ducat. Existimo in his infantibus icterum saepe fieri posse absque ductus biliarii obstructione, a bilis scilicet spirituositate, & ideo ad effervescendum ineptitudine. *Icterus.*

Art. 1521. Omnia remedia icterum curantia infantibus non ita tuto exhibentur, quam adultioribus; pulvis sequens ex lacte materno exhibitus semel aut bis in die intra paucos dies icterum infantum curare solet, ♃ *Pulv. croc. angl. bezoar. min. ana gr.* j. m. quoties alvus est adstrictior commode sollicitatur ac laxatur *rhabarbaro*, ac imprimis *syrupo de cichor. cum rheo*; prodest etiam *pulvis viperarum* (item *millepedes*, *sal succin.* &c.) *Curatio.*

Art. 1522. „ Rara est mentio hujus affectus in „ practicorum libris, nihilominus tamen plures „ sane infantuli recens nati hoc morbo intereunt, ex mulierculárum plerumque negligentia; „ ajunt enim, flavescunt, & moriuntur, neque „ ullas suppetias aut quaerunt aut explorant. *Plures hoc morbo pereũt.*

TORMINA VENTRIS.

Ettmulleri sententia.

Art. 1523. Tormina ventris frequenter mirum in modum affligunt recens natos, continuo plorant, pedibus calcitrant; crepitus copiosi emittuntur, excrementa sunt viridia; sunt plane motus convulsivi intestinorum; aliquando Hernia producitur. *Tormina ventris.*

Curatio. *Art.* 1524. Præmissis *enemate* & *aliis laxantibus* & *pulveribus absorbentibus*, *sperma ceti* cum *ol. anisi* est egregium; externe *ol. cham.* & *rut.* cum gutt. aliquot *ol. anisi*, *junip. nuc. moschat.* cui addi potest *fel. bubul.* q. s. pro linimento. *Enema ad tormina* Fulleri.

N. B. *Art.* 1525. „ Hoc duntaxat serio admoneo (inquit *Harris*) tormina omnia, inquietudines, „ & vigilias infantum *testaceis* apte exhibitis æque „ certo demulceri, ac dolores ac vigilias adultorum ipsis *narcoticis* ad tempus tolli.

VOMITUS.

Ettmulleri sententia.

Vomitus. *Art.* 1526. Vomitus est utilis in infantibus, ex quacunque causa oriatur, nisi sit nimius; in culpa est lac frequentissime.

Curatio. *Art.* 1527. Si sit nimius & discolorata rejiciantur, *clysma* injiciendum est, & per os *carminativa*, *nux moschat.* &c. sunt exhibenda; externe stomacho frustulum *panis tosti in vino generoso madefacti* & cum *aromatibus conspersi* applicandum, &c.

ALVI ADSTRICTIO, & Diarrhœa.

Ettmulleri sententia.

Alvi adstrictio. *Art.* 1528. Alvus infantum ordinario est laxa, saltem bis in die exonerari debet; adstrictio plerumque oritur ex vitio lactis vel pultis.

Curatio. Præter usitata *laxantia* in hoc affectu præstantissimum remedium est *muscerda* a N. ij. ad vj. pro ratione ætatis in pulticula exhibitæ; usurpari etiam possunt *linimenta laxativa ex colocynth. scammon.* &c. „ In tenellis sufficit *inunctio ventris* „ *cum butyro* ante focum; item ablutio quoti-

„ dia-

„ diana sclunium & femorum, cum *aqua frigida*.

Art. 1529. „ Diarrhœa infantum (inquit *Harris*) non *astringentibus* aut *narcoticis* cohibenda est, sed potius humores ferocientes cum pulveribus *testaceis* compescendi sunt, & contemperandi, ut demum *rhabarbaro* expurgentur. „ Dysenteria infantibus (inquit *Barbette*) sæpius perbenigna reperitur; illa enim ad menses aliquot quandoque afficiuntur sine quovis incommodo, modo res naturæ permittatur.

Diarrhœa.

Dysenteria.

ATROPHIA INFANTUM.

Ettmulleri sententia.

Art. 1530. Macies & atrophia infantum ex denegato nutrimenti transitu ab obstructione lacteorum & glandularum mesenterii accidit. Membra macilenta evadunt, venter tumet, & indurescit, ut plurimum secessus liquidi & copiosi observantur; causa ut plurimum est viscositas ingestorum; periculosum est malum. „ Quotquot hoc affectu extinctos aperui (inquit *Dolæus*) in iis glandulas mesenterii tumidas & obstructas reperi; denegato enim sic nutrimenti transitu, necessario partes nectare suo rorido privantur.

Macies & atrophia quomodo fit.

Art. 1531. Alimentum debet esse tenuissimum & subtilissimum; conveniunt *volatilia & martiata mitiora*; externe linimentum *ex gum. ammoniac.* &c. „ Marasmus seu extenuatio infantum (inquit „ *Sydenhamus in sched. mon.* p. 55.) quasi phthisica curatur exhibitione *infus. rhabarbari* in cerevisia ten. quod ipsum ego quoque aliquoties expertus sum. *Reusnerus* affirmat *Hillerum* infantes atrophia laborantes cum *tussilagine* ad instar hormini frixa frequenter restituisse. (Succus quoque ejusdem plantæ est maxime efficax.)

Curatio.

Art. 1532. Pro aridura partium valde commendatur

Aridura partium. datur *arcanum aluminis Fœlicis Vvurzii* p. 473. valet etiam *unguentum ad atrophiam* ut & remedia *ad Rachitidem*.

TUSSIS CONVULSIVA.

Ettmulleri sententia.

Tussis convulsiva. *Art.* 1533. Frequens est tussis infantum ferina, in qua multum ac diu tussiunt, donec per vomitum rejiciant muscosum quid ex ventriculo, postea ad tempus cessat per dimidium præter propter diem, tum revertit simili modo. Ex ventriculo oritur, ut etiam *asthma infantum*, quod est anhelosa & sibilosa respiratio. „ Tussis infantum
Asthma. „ (ut recte observavit *Vvaldschmidius*) est fere
„ semper *stomachalis*. „ Materia acida, mucilagi-
„ nosa & tenax (inquit *Dolæus*) in ventriculo
Causa. „ hospitans sæpissime est causa hujus affectus; in-
„ terdum vero causa ferox advenire videtur, &
„ nihil aliud esse, quam sal quoddam mediante aere
„ corporibus tenellulis communicatum lympham-
„ que coagulans, a qua acriori & stagnante vel
„ præterfluente larynx afficitur, unde *tussis illa* o-
„ ritur *convulsiva*. Frequentissime infantibus ac-
Catarrhus. „ cidunt *catarrhi* cum stertore in pectore a quo
„ malo plures intereunt; febricitant enim, & suf-
„ focantur; quare muniendi sunt infantes ab aere
„ frigido; si enim ventis frigidis exponantur ex
„ incuria nutricum vel matrum, facile in hunc
„ morbum incidunt, & dein difficulter curantur.

Curatio. *Art.* 1534. Quoad curam hujus tussis furibundæ semper ad stomachum erit respiciendum; absque *vomitu* vix curari potest, cum eo tamen facile depellitur, ut & *asthma* dictum; provocari potest cum penna *oleo* tincta, &c. Jusculum *raparum* est mulierum euporiston, *sperma ceti* in jusculo est egregium. „ Ingens solatium (inquit *Sy-*
Venæsectio. „ *denhamus*) adfert *venæsectio* infantibus tussi
„ convulsiva laborantibus, & remedia quælibet

pecto-

„ pectori dicata longo post se linquit intervallo
„ *method.* p. 207. *Phlebotomia* & repetita *catharsi*,
„ eaque sola expugnatur hæc tussis, sed leniora
„ cathartica hic conveniunt, eaque sunt cochlea-
„ tim ingerenda pro ratione ætatis *Ep. p.* 29. Po-
„ tus & alimenta liquida (inquit *Vvillisius*) in
„ quantitate solito minori sumantur, istius vice
„ *bochetum ex sarsa, chin. santal. ras. ebor. C. C.*
„ *cum ingredientibus diureticis & antispasmodicis*
„ usurpetur; *decoctum vel syr. ex castor. & croco*
„ item *decoct. rad. pæon. mar. visc. quercin. hyssop.*
„ multos juvarunt.

Catharsis.

Decoctum e lignis.

Farrago sententiarum.

Remedia nonnulla alia.

Art. 1535. Caro *murium frixorum* comesta vulgo specificum audit; sed super omnia *muscus pyxidatus*, quocunque modo sumptus, est remedium probatissimum, & raro fallax. Decoctio ex *musco arboris* (inquit *Baglivius*) præsertim a *quercu pendente* omnium præstantissima est, ut nos experti sumus, valet quoque in aliis morbis *convulsivis Aurum Mosaicum* (in aliis morbis *convulsivis* maxime efficax) in paulo ætate provectioribus tentari meretur, ut & *ol. sulph. per campan. serum lactis* recens a caseo pro potu ordinario bibatur. *Expressio millepedum ad pertussim, julap. moschat. syrupus ad tussim convulsivam*, &c. quandoque cum fructu usurpantur. ℞. *Milleped. in vin. alb. demers. q. v. exprime succum, & add. sacchar. alb. q. s. & f. s. a. syrupus*; hic syrupus cochleatim sumptus (*inquit D. Cheyne in tractatu de Arthritide* p. 116.) Tussim convulsivam *infallibiliter* tollit.

EPILEPSIA.

Vuillisii sententia.

Epilepsia quando potissimum accidit & a qua causa.

Art. 1436. Epilepsia puerorum circa duo potissimum tempora in pueris convulsionibus maxime obnoxiis reperiri solet, viz. intra primum a partu mensem, & circa dentium eruptiones; quanquam hujus morbi insultus etiam aliis temporibus, & quibusdam aliis de causis, non raro eveniant; cujusmodi sunt nutrix invaletudinaria, aut prægnans, lac in ventriculo coagulatum, aut in putrilaginem acidam aut amaram degenerans, intemperies febrilis, capitis aliarumque partium ulcera, aut exanthemata, subito evanescentia, aeris mutationes, lunationis periodi, &c. „ Quando in infantibus (inquit *Dolæus*) frequentes „ oscitationes, pandiculationes, oculorum & pal„ pebrarum leves motus, manuum commotio„ nes, brachiorum extensiones, pavores & tre„ mores, vigilias nimias observamus; epilepsia „ timenda est, quia sunt ejusdem prodromi.

Signa præsagientia.

Curatio.

Art. 1537. *Antispasmodica medicamenta* nutrici exhibeantur; sumat mane & vesperi *rad. & sem. pæon. mar. & sem. fœnic. dulc.* in haust. *ser. lact.* coct. Linimentum sequens circa nares, tempora & cervicem infantis epileptici usurpari potest, ♃. *Ol. capivii, castor. ana* ℥ij. *succin.* ʒß. m. nuper mihi retulit medicus eruditus se novisse plures hoc remedio curatos, viz. ♃. *Fol. cham. minutim incis.* Mij. includantur in duobus sacculis a lino tenui aut serico confectis, qui lacti calido intincti & expressi abdomini successive applicentur. *Untzerus* valde commendat *fel catelli* lactantis nempe ut totus succus cisti fellea exemptus puerulo cum pauca *aq. flor. tiliæ* propinetur.

Har-

Harrisii sententia.

Art. 1538. Ad convulsiones seu insultus epilepticos tollendos apprime etiam valent *pulveres testacei*, maxime si *castoreum* iis adjiciatur. In convulsionibus quamplurima pro specificis vulgo habita tam ab auctoribus gravissimis quam a practicis celeberrimis decantari solent: veruntamen virtutes eorum (quantum observare licuit) nostram de se expectationem videntur vix ac ne vix quidem explevisse. In paroxysmis infantum convulsivis, utpote a torminum prægredientium materia acri nervos omnes vecillanti jugiter obortis; ea, quæ *acidum* obtundunt, contemperant, aut infringunt, idque sine coporis novo æstu aut calefactione, quæque aciditatem sic infractam atque aculeis orbatam *per inferiora* dedrcunt, post alia infinita incassum tentata, veras continere vires huic symptomati horrendo debellando pares tandem agnoscentur.

Ad convulsiones testacea optima remedia.

Ettmulleri sententia.

Art. 1539. Epilepsia infantum plerumque ex his sex causis originem ducit. 1. A meconio retento 2. A lactis vitio. 3. A dentitione difficili. 4. Ab immoderato animi affectu nutricis. 5. Ab excrementis cohibitis. 6. A lumbricis.

Causæ.

Art. 1540. Mirabilis est vis *sulphuris antimonii* & *auri fulminantis* in epilepsia dos. *gr.* j. vel in imbecillibus gr. iß. pro dos. ij. cum aliis appropriatis. (1512.)

Aurum fulminans.

„ *Ol. succin. gt.* ij. vel iij. cum pari quantitate
„ *spiritus vitrioli* in *aq. ceras. nigr.* exhibiti pue-
„ rulos a paroxysmo statim plerumque liberant;
„ sed præ omnibus quotcunque mihi hactenus in-
„ notescunt *oleum sulph. per campan.* hunc mor-
„ bum in infantibus præcipue primo mense feli-

Alia remedia.

„ citer

,, citer expugnat; sumi potest in julapiis cephali-
,, cis ad sufficientem aciditatem. *Pulvis de gut-*
,, *tet.* utilis est ad præcavendam recidivam.

DENTITIO.

Hippocratis sententia.

Dentitio.

Art. 1541. Ad dentitionem accedentibus, gingivarum pruritus, febres, convulsiones, alvi profluvia, & maxime ubi caninos dentes producunt, & iis qui inter pueros sunt crassissimi, & qui alvos duras habent. ,, De plumis exeundis & no-
,, vis nascentibus (inquit *Lister* in locum) idem
,, gravis dolor atque febricula avibus contingit;
,, unde mutæ sunt, & canere desinunt. Idem quo-
,, que erucis in veteribus cuticulis deponendis
,, accidit. Germen dentis (inquit *Dolæus*) in ma-
,, xillis est instar albuminis ovi, mucosi & te-
,, nuis, in cellulis eorum contenti, quod de die
,, in diem durius redditur, usque dum illa mate-
,, ria indurata gingivam perrumpat: in hac per-
,, ruptione miseri tenelli plurimis affliguntur sym-
,, ptomatibus: adsunt enim comites gingivarum
,, pruritus, superflua caro, vesiculæ, fungi, ma-
,, xillarum inflammationes, terrores, insomnia,
,, vigiliæ, salivatio, vomitus, epilepsia, pavo-
,, res, diarrhϾ, febres, convulsiones gingiva-
,, rum, tubercula, dein abscessus, & non raro
,, mors ipsa.

Modus eruptionis.

Tempus eruptionis.

Art. 1542. ,, Licet nihil certi (inquit *Bonetus*)
,, de termino eruptionis dentium statui queat,
,, quippe in quibusdam citius, in aliis tardius
,, prodeunt; tamen communiter observatum est
,, dentes successive biennii spatio exire; ita ut
,, primo septimo mense *incisores*, deinde *ma-*
,, *xillares* tum 15. aut 17. mense *canini* vel *ocu-*
,, *lares* prorumpant. (Vide *Art.* 1544.)

Har-

Harrisii sententia.

Art. 1543. Nullus affectus infantibus tot gravia symptomata progenerare solet, quot dentitio difficilis & laboriosa; inter dentiendum enim ex inflammatione gingivarum non raro oriuntur tormina ventris, vigiliae, inquietudines, profluvium alvi aut ejusdem constipatio, dejectiones & vomitus virides, aphthae, febres, convulsiones, &c. ,, Atque haec accidentia (ut recte ob- ,, servat *Baglivius*) vitio solidi tantummodo suc- ,, cedunt, solidi nempe gingivarum irritati, pun- ,, cti, crispatique a quibus ad intestina oscillatio- ,, ne producta graves oriuntur diarrhoeae, quae si ,, non venerint, pejora veniunt mala (antedicta.)

Symptomata varia inter dentiendum.

Art. 1544. Dentitionis tempus est duplex; *unum*, quo dens osse maxillari primum emergere nititur, & quo gingivae pars extera & superior absque aliquo ejusdem tumore, albido quodam circulo circumscribi ut plurimum solet; *alterum* est, quo dens mole jam auctior gingivam tumidam reddit, atque eam perrumpere omni vi conatur, atque hoc solummodo postremo casu quandoque licet gingivas incidere. ,, Quatuor, quin- ,, que vel sex mensibus a nativitate elapsis dentes ,, ordinario incipiunt erumpere, primo *incisores*, ,, deinde *canini*, & postremo *molares*; circa se- ,, primum aetatis annum *nova series* producitur, ,, & circa vigesimum primum *dentes sapientiae* di- ,, cti, nimirum duo postremi molares egrediun- ,, tur. (Vid. *Art.* 1542.) Nonnulli, licet paucis- ,, simi, cum dentibus aliquot eruptis nascuntur. ,, Ego novi foeminam *sine dentibus*, non modo ,, in infantia, sed per totum vitae stadium *eden-* ,, *tulam* mansisse.

Duo dentitionis sunt tempora.

Art. 1545. Symptomata dentientium universa eidem fere methodo, remediis nempe *acidum absorbentibus*, *& contemperantibus*, ac deinde leniter *expurgantibus* plerumque cedunt.

Curatio.

Art.

Nota bene. *Art.* 1546. „ Ordinario copiose salivant infantes dentibus erumpentibus, & adest plerumque „ diarrhoea; hæc si eveniant, bene præsagiunt: „ quocirca commode fricandus est dens erumpens cum *folio tabaci* circa nutricis digitum „ obvoluto & cerevisia parum madefacto, quod „ *salivam & alvum leniter movet*. *Alvus lubrica* perpetuo servanda est; & si adsint convulsiones pulvis sequens *Vuillisii* locum habet, ♃. „ *Ocul. cancr. margar. præparat. coral. rub. ana* „ ℥j. *ol. sulph.* quantum pulvis imbibendo excipiet f. pulvis. *Spiritus* C. C. (inquit *Sydenhamus in sched. mon.* p. 54.) ut ut tritum & plane „ contemptum remedium (dos. gt. iij. vel iv. *in* „ *aq. ceras. nigr.*) præ cæteris, quæ mihi innotescunt, medicamentis votis respondet in dentitione laborantibus. Convulsiones hinc oriundas minuta *spiritus* C. C. *dosis* foeliciter tollit „ (inquit *Boerhaave*.) In ventris torminibus apprime convenit *enema ad tormina* Seq. ♃. *Cretæ pulv.* ℥ß. *herb. rut. flor. cham. ana* Mß. *coq. in q. s. aq. font. ad* ℥iv. *colatur. add. tinct. castor. diascord. ana* ℨij. *syr. de mecon.* ℥iß. *ol. anis. gut.* x. m.

LÚMBRICI.

Ettmulleri sententia.

Lumbrici. *Art.* 1547. Lumbrici sponte prodeuntes vel per alvum vel per os raro sunt sine periculo; nam *malignitatem* in morbis denotant, unde fuga sibi volunt consulere. Authores practici studiose monent in omnibus affectibus infantum curandis, imprimis obstructionibus semper ad *lumbricos* esse attendendum.

Signa lumbricorum. *Art.* 1548. Primaria signa lumbricorum sunt in ore copiosa saliva jejuno stomacho, scalptura narium, pavor in somno, stridor dentium, ventris tumor, tussis sicca, sitis, alvus lubrica, tormina

mina ventris jejunis, rubor & pallidor faciei alternatim.

Art. 1549. ♃. *Argenti vivi* ℥j. coq. *in aq. simplic.* (vel quod melius est *in decoct. alb.*) ℔ß. vel probe agitentur invicem in lagena vitrea post subsidentiam *Mercurii* decantetur liquor, & detur infantibus pro potu ordinario. Est experimentum certissimum ad enecandos lumbricos. „Ejusmodi quoque est medicamentum istud per universam *Italiam* celebratum. ♃. *Argent. viv.* ℥j. „infund. per noctem *in aq. galegæ* ℥j. decantetur liquor & propinetur mane. *Boyle.* „Externe utile est linimentum sequens, ♃. *Aloe* ℨij. *myrrh.* ℨß. (*ol. absynth. gt.* vj.) *fel. taurin.* q. s. m. f. linimentum, cui addi possunt ad acuandum *ol. colocynthidos* guttæ aliquot: de aliis vermifugis alibi (684.) „*Cinnabaris nativa* est remedium „valde efficax, ac tutissimum, vermibus necan„dis. *Pulvis stanni*, nempe stannum calcinatum „est adhuc efficacius medicamentum, & fere in„ter specifica censetur; hinc *pulv. vermifugus se„quens Quincii.* ♃. *Stanni calcinat. musc. co„rallin. sem. santon. ana* ℥j. *sabin. croc. ana* ℨj. „*m. f. pulv. dos. a* ℈ß. *ad* ℈j. alvum non movet. „Author in ejusdem laudibus copiosior est; vid. „locum. *Emplast. vermifug. Batean.* & *syrupus* „*vermifugus ejusdem* interdum usui esse possunt. „In extremis utor aliquando *Hydrargyro* (*inquit* „*Chesneau*) quod in vermibus necandis non ha„bet simile. Ad pisi magnitudinem ex cochleari „cum lacte parvulis sine noxa propinare soleo.

Remedia ad lumbricos.

Art. 1550. Crinones seu comedones sunt vermiculi subcutanei infantes ad *atrophiam* disponentes; occupant plerumque loca musculosa, imprimis dorsi, scapularum humeri, crurum ac surarum; pruritum molestum excitant, indeque inquietos & vigiles reddunt infantes, tandemque in tabem adducunt. Cum *lotione mercuriali* sunt enecandi. „Hi forte sunt vermes, quos *Ætius* describit, &

Crinones seu comedones.

„ dracunculos vocat; Æthiopes & Indos quan-
„ doque infestare solent; rarissime apud nos in-
„ veniuntur.

RACHITIS.

Boerhaavi sententia.

Rachitis est morbus novus.

Art. 1551. Medio fere labente seculo decimo sexto in *Mediterraneis Britanniæ* primo, deinde per totam *Germaniam*, denique & per omnia *Europæ borealis* loca, ortus est morbus novus, hodie frequentissimus, qui *Rachitis* appellatur; infantibus nunquam connatus est, raro ante nonum ætatis mensem, vix unquam post biennium vitæ, sed spatio hoc medio frequens accidit.

Methodus medendi.

Art. 1552. Curatio optima fit *cibo levi*, *eupepto*, *sicciori*, *minus pingui*, *aromatibus mitioribus condito*, *sæpe dato & copia moderata*. *Potu pauco*, *meraco* ex *cerevisia*, imprimis non veteri quidem, at diu cocta ac spissa; *aere sicco*, & *calidiusculo*; *vestitu* accurate *sicco*, *ex lana confecto*; *gestatione*, *concussione*, *oscillatione*, *vectione in rheda*; *frictione multa*, *calida*, *sicca pannis fumo aromatum perfusis instituta maxime ad abdomen & spinam*; *cantharidum* iterata quandoque applicatione; *vomitoriis lenibus* aliquoties cum prudentia repetitis; *purgantibus* deinde *roborantibus* per aliquot dies successivos adhibitis; denique usu diu continuato medicamentorum *roborantium*, *exsiccantium*, *antiscorbuticorum*, & *spiritus excitantium*. An *immersio in aquam frigidam* prodest?

Psuchrolusia.

„ Immo *psuchrolusia* in hoc affectu est valde efficax,
„ ut ex quotidiana experientia docemur, de qua
„ videatur *Floyer*, p. 111. 145. 222. &c.

Glissonii sententia.

Signa diagnost.

Art. 1553. Signa diagnostica rachitidis sunt laxitas & mollities partium, debilitas & languor, ignavia & torpor; est in hoc affectu inæqualis par-

partium nutritio: caput justo majus, facies plenior & floridior, partes carnosæ infra caput in progressu morbi magis magisque indies extenuantur; adsunt protuberantiæ quædam, & nodi circa nonnullos articulos, maximeque in carpis conspicuæ, paulo minus in talis observantur; similes quoque tumores in costarum extremitatibus, quibus cum sterni cartilaginibus committuntur; ossa nonnulla incurvantur, præcipue tibiæ & fibulæ, hinc ossa ulni & radii, sed paulo minus & infrequentius, aliquando etiam ossa femoris & humeri; aliquando decurtatio quædam ossium, & deficiens eorum accretio secundum longitudinem; demum irregularis quædam capitis protuberantia, maxime ossis frontis antrorsum huc quoque referri potest; dentes tum tardius tum molestius erumpunt, levi occasione vacillant, aliquando nigrescunt, aut etiam frustulatim excidunt; pectus in ulteriori morbi gressu a lateribus angustius redditur, anterius acuminatur; adest quoque subtumida quædam abdominis repletio & hypochondriorum tensio; frequenter etiam tussis, respiratio difficilis multaque alia pulmonum vitia inducuntur. Hoc morbo afflicti sæpe lateralem decubitum modo dextrum modo sinistrum aversantur ob coalescentiam pulmonum cum pleura vel tumorem in adverso latere.

Partes internæ affectæ.

Art. 1554. „ Interius hepar justo majus est, „ ventriculus & intestina in majorem molem as„ surgunt; mesenterium glandulis justo majori„ bus, si non strumis afficiatur; pulmones in„ farcti & tumidi cernuntur, nonnunquam pu„ rulenti strumosi & pleuræ adhærentes. Venæ „ jugulares & arteriæ carotides solito ampliores; „ denique partium fere omnium enervatio, item „ torpor quidam & ad motum segnities. Hic af„ fectus plerumque ex se non est mortalis: non„ nunquam tamen ingravescentibus symptomatis „ *in tabem*, *hydropem pulmonum*, *aut ascitem* de-

Prognosis.

„ generat; quo citius a partu ægrum invadit, eo „ periculosior est, quo major morbus eo deterior. Qui ante annum quintum non curantur, „ postea per totum vitæ spatium valetudinarii „ sunt. Scabies aut pruritus huic morbo supervenientes ad curationem multi conferunt. Mayovv.

Remedia simplicia.

Art. 1555. Materia medica in hoc affectu sunt *herbæ omnes capillares*, imprimis *tricomanes*, *radix osmund. regal. gemmæ* dum vix erumpent *filicis maris*, *lingua cervina*, *veronica mas*, *tussilago*, *radix rubiæ tinctorum*, *curcum*, *sarsaparillæ*, *chin. lignum guataci & ejusdem gummi*, *chalybs*, *sperma ceti*, *vermes terrestres*, *millepedes*. *Rhabarbarum* præ aliis simplicibus commendamus; est enim medicamentum moderate calidum & siccum, spiritibus insitis omnium partium satis familiare & amicum, torporem spirituum benigne excutit, mollitiem laxitatemque partium firmat, internam lubricitatem nonnihil corrigit; pulsum ad artus evocat, calorem externarum partium auget, internarum & imprimis earum, quæ nutritioni inserviunt, vigorem & activitatem fovet: est medicamentum profecto omni ætati & complexioni satis tutum.

Laus rhabarbari.

Curatio.

Art. 1556. *Cathartica appropriata* præcipue ex *rhabarbaro* debitis intervallis repetita in hoc morbo prosunt; *fonticuli & vesicatoria* sunt utilia; enema sequens est valde proficuum, ♃. *Fim. equi non castrati.* ℥iß. *sem. anis. fœniculi malv. contus. ana* ʒiß. *flor. cham.* p. j. conq. in q. s. *ser. lact.* in colatur. ℥iv. solv. *syr. violar.* ʒx. *sacchar. rub. ol. ros. ana* ℥ß m, f. enema. De *Frictione* hoc observandum est, abstinendum esse a frictione, qua parte ossa prominent, & liberalius fricandum esse partibus eorum cavis; non continuandam esse hanc actionem ultra levem ruborem in partibus excitatum. „ Quantum valet *frictio* in hoc morbo, ut etiam de viribus *tussilaginis* speciatim

De frictione.

„ in hoc affectu & atrophia curandis: vide *Ful-*
„ *leri medicinam gymnastic.*

Mayovvii sententia.

Art. 1557. Quandoquidem Rachitidis causa in obstructione spinalis medullæ nervorumque inde oriundorum imbecillitate consistit, præcipuæ indicationes curatoriæ sunt, ut *nervi roborentur*, & *obstructiones tollantur*; in hunc finem venæsectio, vel sanguinis detractio per hirudinum suctionem, medicamenta cathartica, item digestiva, diuretica, diaphoretica & specifica in usum vocentur. Enemata laxantia injici possunt, nonnunquam corroborantia *ex decoct. fimi equin. flor. rorismarin.* &c. *Enem. terebinth. cum expressione milleped. viv.* &c. Catharsis institui potest cum *rhabarbaro* item cum *calomel.* Fonticuli insuper opem egregiam præstant, præcipue, si inter primam & secundam colli vertebram excitentur. Præter specifica vegetabilia laudatur *ens veneris*, inventum nobilis *Boylei*, *ut & salia volatilia*, *elixir proprietatis*, *balsamum sulphuris*, nonnunquam etiam *chalybis* usus convenit, utpote qui virtute insigniter aperiente donatur, idemque non tantum concoctionem juvat, sed etiam viscerum tonum firmat roboratque: verum illius usus non sine cautione instituendus est: etenim in tussi, pleuritide, infarctu pulmonum, febre hectica, morbisque id genus aliis a chalybis usu omnino abstinendum est. Ad abdominis intumescentiam sequens fomentatio multum confert, nempe ægro in vase satis amplo collocato *hordeum fermentatum*, quod in aqua cocta aliquandiu infusum est (ut in cerevisia conficienda fieri assolet) eidem circumcirca tepide apponatur, maneatque æger eodem pene opertus ad sudoris provocationem.

Methodus medendi.

Art. 1558. „ Succus e limacibus cum testis pa-
„ rum contusis exstillans, vulgo, sed perperam,

Alia remedia.

 „ *oleum*

„ *oleum limacum* vocatus, in hoc affectu pro usu
„ interno & externo valde celebratur, præcipue
„ *in infantibus hecticis & phthisicis.* Virtutes &
„ usus remediorum sequentium lector ipse expen-
„ dat; *Flores salis armoniac. martiati Batean.*
„ *Cerevisia ad Rachitidem, aq. limacum pectora-*
„ *lis, emplast. spinale, linimentum spinale, om-*
„ *nium Fulleri.* Consulatur etiam *Sydenhamus*
„ *de Rachitide Epist.* p. 148.

APHTHÆ.

Sylvii sententia.

Aphthæ. *Art.* 1559. Aphthæ sunt ulcuscula (satis nota) totam oris superficiem occupantia, neque parcunt œsophago, ipsive ventriculo, quantum conjectura assequi possumus; ut plurimum albicantes sunt, subinde flavescentes, quandoque nigricantes, quæ postremæ sunt periculosiores. „Aph-
„ thæ (inquit *Dolæus*) quæ vulgo, sed perpe-
„ ram, *ulcuscula* judicantur, sunt revera *escharæ*
„ quædam sed leviusculæ, quæ in summitate pu-
„ stularum quarundam in ore, &c. oriuntur.

Causa & curatio. *Art.* 1560. Aphthæ nobis videntur ortum habere ab acidis humoribus halitibusve ad os delatis; quocirca curatio consistit in acidorum humorum halituumque *correctione* ac *emendatione*, & in partium affectarum ab aphthis *liberatione, mundatione*, ac *consolidatione*; *testacea* & *pulveres absorbentes* primario indicantur, & postea leniter expurgandi sunt humores *syrupo de cichor. cum rhabarb.* „ *Mucilago sem. cydon.* (inquit Ett-

Remedia varia.
„ *mullerus*) cum succo *sempervivi majoris* sub-
„ actus linimentum præbet non inconveniens pro
„ illinendis aphthis; præ cæteris vero *succus ra-*
„ *parum* super ignem vase tecto sine aqua assata-
„ rum expressus sine saccharo est optimus; egre-
„ gium est *album græcum* & *spiritus sulphuris* cum
„ *melle rosaceo.* In puerulis aphthis laborantibus

„ (in-

„ (inquit *Bonetus*) nihil est quod tam præsenta-
„ neam afferat opem, quam *oleum raparum* cum
„ pauco saccharo. Sequens valde commendatur
„ a D. *Boyle*, & profecto votis interdum respon-
„ det; ♃. *Succi semperviv. maj. mellis opt. ana*
„ p. æ. coq. paulisper ad clarificand. deinde add.
„ *alum. rup.* q. s. ad saporem mediocriter auste-
„ rum M. cum pluma illinentur os & guttur sin-
„ gulis horis vel sæpius. Author hoc remedium
„ tanquam specificum venditat. *Decoctum corti-
„ cis interioris ulmi cum paulo mellis rosacei* est
„ revera optimum aphthis curandis gargarisma.
„ Non debemus in hoc affectu (inquit *Dolæus*)
„ proclives esse ad purgandum; quia facile diar-
„ rhea sequeretur, quæ pessima est. Sed de aph-
„ this plura alibi (1136.)

MORBI CUTANEI.

Scabies, &c.

Art. 1561. „ Crusta lactea, scabies (1178.) Ti-
„ nea (995.) &c. sunt affectus, quibus infantes
„ sæpius tentantur. Eruptionibus scabiosis fre-
„ quenter infestari solent in variis corporis parti-
„ bus, præsertim facies eorum sicca ac fœdissima
„ scabie incrustari solent. *Hildanus* monet hos
„ affectus non temere curandos esse, sed potius
„ naturæ aliquamdiu relinquendos, nisi pericli-
„ tantur partes musculosæ & nervosæ subjacen-
„ tes. Usurpare licet *leniter purgantia* & *alteran-
„ tia, antimonium diaphoreticum, æthiops mino-
„ rale*, &c. sunt proficua.

Ettmulleri sententia.

Curatio.

Art. 1562. Pro his affectibus interne conve-
niunt medicamenta *ex fumaria*, *tinctura coral.
Rob. sambuci, diaphoretica, viperina, cinnabaris
antimonii, mercurius dulcis*. Crusta est *humida &
manans*, vel *crassa & sicca*; *in priori casu* insper-

 gen-

genda est cum *lapide calaminari præparato, tutia, ceruss. flor. sulph. camphora*, &c. In posteriori uti licet *oleo amygd. dulc.* cum guttis aliquot *ol. tartar. per deliquium*, vel *bals. sulph. lixiv. vulgar.* &c. est in usurpandis remediis ex *nicotiana*; *mercurius dulcis* est tutior quam reliqua mercurialia; sequens est unguentum non inelegans contra tineam, ♃. *Litharg. ceruss. ana* ℥ij. *flor. sulph. mercur. viv. ana* ℥j. *ol. ros.* q. s. Instituatur cura tineæ decrescente luna. De his affectibus alibi (1178.) plura.

Head-mould-shot and Horse-shoe-head.

Art. 1563. „ In catalogo nostro Londinensi se-„ ptimanatim morientium duo insignia morbo-„ rum nomina sive titulos invenimus, viz. *Head-„ mould-shot* & *Horse-shoe-head*, quos medici „ scriptores neutiquam, quod scio, tractarunt; „ plures tamen infantes his affectibus obeunt, ut „ ex prædicto calculo constat.

Art. 1564. „ *Head-mould-shot* est affectus in-„ fantulis jugiter connatus, in quo ossium cranii „ margines ad suturas, maxime coronalem, alii „ super alios obvolvuntur, unde meningium fi-„ bræ tenduntur & distrahuntur, nec non cere-„ brum ipsum comprimitur, & infantes convul-„ sionibus non raro corripiuntur.

Art. 1565. „ *Horse-shoe-head* est affectus in „ quo cranii suturæ sunt nimis patentes, & spa-„ tia dehiscentia inter ossium margines interce-„ dunt, quæ hiulca quandoque non nisi annis ali-„ quot supplentur. Signum est frequenter *imbe-„ cillitatis ac brevis vitæ*. Nutrices loca affecta „ *spiritu vini* vel *spiritu sacchari* perfricare solent, „ cui nonnullæ addunt *albumen ovi* & *ol. palmæ*.

LUES VENEREA.

Harrisii sententia.

Infantes quomodo curantur.

Art. 1566. Infantes a nutricibus lactantibus infecti, quanquam maculis pustulis ulceribusque scatent, quanquam & nocturnis illis doloribus erunt excruciati, facillime omnium restituuntur. *Farina sarsaparillæ* fere insipida, saltem nullo gustu ingrato, panatellis aut pulticulis suis, ut par est commista, addito etiam ventriculi gratia *santali citrini* polline, *catharticis* debitis intercalatis, tenerrimæ ætati, ut læte nonnunquam observavi, salutem perfectam reddidit.

PHTHIRIASIS.

Ettmulleri sententia.

Morbi pedicularis curatio.

Art. 1567. Phthiriasis est morbus pedicularis, cui plerumque obnoxii sunt pueri: Abluatur caput cum *lixivio*, in quo coctum fuit *sem. staphisagr.* & inungatur cum linimento sequente, ♃. *Ol. spic.* ℥ij. *amygd. dulc.* ℥ß. *unguent. nicotian.* ℥vj. misce; pediculi omnes interibunt spatio unius noctis.

Cocculus indicus.

Art. 1568. „ Pulvis baccharum *Cocculi Indici* „ capiti inspersus certo certius pediculos interimit. „ *Condrochius* (qui peculiarem de iis tractatum „ scripsit) millies expertum in puerulis tradit hunc „ pulverem etiam in exigua quantitate cum adipe „ suilla vel pomo cocto & similibus permistum, „ & capiti appositum egregie pediculos interfice„ re, & felicius, quam *staphidem agriam* tutius„ que quam *hydrargyrum*.

Pediculi inguinales.

Art. 1569. „ In adultis, pro *pediculis cancrosis* inguina incolentibus necandis *sapo nigra* inun„ cta est remedium infallibile, neque opus est ut „ aliud quodcunque exquiramus. D. *Turner lac.* „ *sublimat.* proponit; sed est medicamentum non „ adeo tutum genitalibus usurpandum.

The Buggs

Art. 1570. „ Est animalculum quoddam foedissimum ac maxime invisum, cujus nemo *Graecorum* vel *Romanorum* authorum, quod scio, meminit, nomine vernaculo *a Bugg*, civibus Londinensibus doloroso & venenoso morsu satis superque notum, *Ricino*, insecto livido cruoris pleno, qui canibus, ovibus, & bobus valde infestus est, non multum dissimile est. Nescio an supradictus *Pulvis cocculi Indici* (*Art.* 1568.) circa spondas & stragulas conspersus hoc animalculum maxime detestandum interimeret, necne. D. *Shavv* asseruit, quod, si locus demorsus statim cum alumine rupeo saliva soluto fricetur, virus illico suspendetur, & dolor evanescet.

CAP. XVI.

Sive Fascieulus Morborum decimus sextus.

TRACTATUS DE VENENIS.

Ex pluribus, iisque optimis, scriptoribus, more nostro collatitio, non sine propriis aliquot symbolis, quibusdam in locis interjectis, concinnatus.

Procemium.

Art. 1571. VItam hominum, quibus venenum aliquod illatum sit, in ancipiti esse & in angustiis versari experientia nimis frequenti satis compertum est, venenatorumque symptomata nullam pati *cunctationem*, sed medelam citam ac promptissimam exposcere. Ideoque ne opusculum hocce manuale in tanta rerum praecipitatione ac difficultate *subsidio tam necessario* plane destituatur, schedulam hanc de venenis, tanquam quid desideratum, adjeci.

Art.

Venenum quid.

Art. 1572. Utrum quidpiam in se & absolute venenum sit, multum ambigitur: e contra omnia venena esse nec sine veneno quicquam existere asserere non dubitavit *Paracelsus*; dosis sola (inquit ille) facit, ut venenum sit, vel non: cibus enim vel potus quilibet quantitate majori æqua assumptus, attestante eventu, sæpius venenum fit, vel, quod ad idem redit, mortem violentam affert. Sed quum *de venenis* loquamur, intelligenda sunt illa, quæ in minutissima ut plurimum sui quantitate corporibus nostris insigniter nocent, eo nomine vocari.

Veneni definitio.

Art. 1573. Venenum in genere definiri potest, id, quod intus assumptum vel extrinsecus admissum qualitate quadam vel agendi ratione corporibus nostris vehementer *nocere* aptum est: non enim est de veneni essentia, ut hominem semper interimat; sed satis est, si illum arcana quadam facultate vehementer lædat; posterioris generis sunt omnia illa, quæ *insaniam*, *stoliditatem* vel *fatuitatem* inducunt homines non penitus interficientia.

Venena quomodo perimunt.

Art. 1574. Non est hujus instituti inani speculationi tempus impendere de variis venenorum modis agendi, aut litem movere, utrum venena perimant *nimio calore vel frigore*, *vasorum erosione*, vel *humorum putrefactione*, *lancinante nervorum irritatione*, vel *vehementi spirituum animalium in furorem agitatione*, &c. est enim maxima varietas. Interim tamen operæ pretium erit id adnotare, quod scribit *Sylvius*; quamvis (inquit ille) acrimonia omnis sensum caloris producere videatur in partibus sensibilibus, reperiuntur tamen in nostris corporibus duo acria effervescentiam diversam producentia, tum calidam tum calore destitutam, non tantum sensui manifestam, & ideo ab invicem distinctam, sed diversis remediis cedentem. Si quis venenorum effecta & symptomata, quæ in homine solent excitare attenta mente consideraverit, agnoscet illa omnia ortum

suum

suum ac efficaciam debere alterutri vel utrique acri, cujus acrimonia vel patet vel latet; quoties patet veneni acrimonia, prompta est ipsius actio humorumque corruptio sentiturque confestim ejus noxa; quoties latet, lenta & tarda est ejusdem actio, humorumque corruptio, nec nisi paulatim observatur ejus noxa.

Venenorum duo genera.

Art. 1575. Quandoquidem duobus modis corpora nostra venenis afficiuntur, nimirum *ore sumptis* vel *extra in corpus immissis*, de utrisque seorsim agendum est, & primo de venenis ore sumptis.

Signa veneni sumpti.

Art. 1576. Signa veneno intus assumpto supervenientia sunt quæ sequuntur: ructus fœtidi & mali saporis, mox pulsus & cordis motus insignis mutatio, virium lapsus, cordis angustia, palpitatio, lipothymia, syncope, interdum vertigo, visus obfuscatio, tremores, convulsiones, singultus, stupor, mordicatio & dolores, & quandoque erosiones ventriculi & intestinorum, sitis, urinæ suppressio, vomitus materiæ pravæ, interdum, & alvi profluvium, extremarum refrigeratio, sudores frigidi, linguæ intumescentia, labia tumefacta & nigricantia, ventriculi & hypocondriorum intumefactio atque extensio, interdum totum corpus intumescit & inflatur maculis passim in corpore erumpentibus, & postremo mors ipsa. Verum non omnia hæc symptomata in omnibus accidunt.

Prognosis.

Art. 1577. Magna est venenorum differentia alia aliis sunt magis perniciosa, alia citius alia tardius pro ratione quantitatis, qualitatis & reliquis eorum circumstantiis hominem enecant. Prognosis potissimum a copia & vehementia symptomatum petenda est, si idonea medicamenta statim adhibita fuerint, & ex eorum usu melius æger habeat, de vita non est desperandum. In convalescentibus vero sæpius accidit, quod a veneno maligna diathesis corpori imprimatur, quæ pertinaciter hæret, & longo post tempore sese exerit, & diu-

& diuturnos ac periculosos morbos parit. Opinio ista vulgaris ficta est ac falsa, quæ *Indos ab iisque Italos ita artem veneficam statuit calluisse, ut in statum diem aut tempus prædeterminatum, sive fuerit septimana, sive mensis, sive annus, venenatos omnes certo conficere possint*: natura enim quibuslibet venenis huic aut altero æque *totis viribus* se opponit, & lethale virus reprimit aut frustratur.

Curatio.

Art. 1578. Quoad curationem venenorum in genere indicationes communes sunt tantum duæ, nempe ut venenum per viam per quam in corpus ingressum est, (si possibile) revocetur & expellatur, & deinde ut idoneis alexipharmacis expugnetur. Ex natura & ratione alexipharmacorum & bezoardicorum, quæ magna ex parte cardiaca audiunt, proclives sumus conjecturam facere illa non proprie in venenum ipsum agere, sed saltem corpus roborare, ut ad venenum expellendum sufficiat, atque ita saltem per accidens in venenatis prodesse. Ex prædictis luculenter patet, quod danda sit opera, ut venena ore sumpta quamprimum e corpore evacuentur: atque ut id commodissime fiat per vomitum, vomitoria autem non debent esse fortiora acria aut corrodentia; sed leniora, & parata ex iis, quæ lentorem obtinent, & naturam mucilaginosam vel oleosam habent, quæ veneni acrimoniam aliquo modo obtundere possunt. In his casibus festinandum est nullaque interposita mora quæ ad manum sunt exhibenda. In hoc negotio, quod cunctationem non patitur, aqua tepida cum multo oleo permista reliquis omnibus quotcunque viribus fere æquipollet; deficiente oleo butyrum ejus vices supplere potest; valent etiam jusculа mucilaginosa & pinguia, &c. Non autem satis est semel vomitum provocare, sed tamdiu is continuandus est, donec nulla amplius veneni in ventriculo indicia ex sapore, odore, nausea, dolore, & morsu deprehendantur. Si venenum a

ven-

ventriculo ad intestina descenderit, quod sæpius accidit, iterata clysterum injectione illuenda est alvus, & e veneno emundanda; purgantia quoque lenia propinanda sunt, ut intestina superiora liberentur, conveniunt *cassia*, *manna*, *rhabarbarum* & similia; utiles sunt *emulsiones ex amygd. dulc. sem. melon. cydon. gum. arab.* &c. *cum syr. de althæa*. Tandem si quæ reliquiæ veneni in corpore supersint, a corde & visceribus avertendæ sunt & ad ambitum corporis pellendæ, & per sudores evacuandæ, quod alexipharmaca itidem præstant, & omnino utile & necessarium est ab alexipharmacorum usu non statim desistere, sed ea aliquamdiu continuare, donec maligna dispositio corpori impressa expugnata sit. *Theriaca Andromachi* contra omnia venena cujuscunque generis præ reliquis quotcunque remediis optimam esse *antidotum* jure merito communi suffragio censetur; sed majori solita dosi ad drachmas duas vel tres exhibenda est (inquit D. *Harris in Pharmacolog. Antiempir.* p. 285.) ab hac vero regula interdum declinandum est; *nam de opio cauto opus est*, quando cum venenis narcoticis rem habeamus. Interim instituendus est conveniens victus; *lac in cibo & potu* a quamplurimis authoribus valde commendatur; reliqui cibi sint *pingues & unctuosi*; utilia sunt *juscula glutinosa e pedibus vitulinis*, *rasuris eboris*, C. C. &c.

Venenorum divisio.

Art. 1579. Venenorum in specie divisio maxime naturalis a differentia corporum, quibus insunt, petenda est; existunt enim venena *vegetabilia*, *mineralia*, & *animalia*: ex his sufficiet eminentiora quædam tractare, unde ex istis exemplaribus ante oculos positis praxis de reliquis facili negotio derivari potest.

VE-

VENENA VEGETABILIA.

Cicuta & Aconitum.

Art. 1580. Ex plantarum classe *cicuta & aconitum* primas obtinent, utpote apud antiquos scriptores frequentissime memoratæ. Cicutam plantam esse venenatam foliis, radicibus, & succo expresso, pluribus exemplis passim apud authores probari potest. Folia interdum errore pernicioso loco chærefolii & petroselini colliguntur, & inter acetaria devorantur; radices pro pastinacis incaute comesæ quosdam interemerunt; succum esse exitialem ex *Atheniensium* consuetudine satis constat, qui mortis sententia damnatis propinabant; ex hoc lethali pharmaco occubuisse dicitur *Socrates ille philosophorum sapientissimus*; verum enim vero quodnam fuisset istud *venenum Atticum*, an merus cicutæ succus, vel ex hoc & aliis pharmacis compositum, haud satis constat, quin in dubium vocari possit; sed hic non est disputandi locus.

Cicuta calida & acris.

Art. 1581. Rationibus & experimentis deprehenditur cicutam esse calidam & acrem (quod contra universæ antiquitatis suffragium *doctissimus Vvepherus* indubitate comprobavit) suisque aculeis membranam nerveam potissimum ventriculi ferire ac fibras ejus ad violentam constrictionem irritare, unde tum ob vellicationis vehementiam, tum ob constrictionis atrocitatem maxime circa orificia ventriculi, ubi nervi insigniores disseminantur, præsidem systematis nervosi in furorem agit, unde convulsiones, &c. & cerebrum & cor in consensum rapiuntur.

Effectus cicutæ intus sumpta.

Art. 1582. Affectus cicutæ intus sumptæ sunt præcordiorum & ventriculi dolor cum sensu punctionis & ardoris ibidem, quasi temulentia aliqualis, vertigo, epilepsia cum sensuum abolitione, & mira capitis artuum & totius corporis succussione & torsione, spasmi universales, effluxus san-

sanguinis ex auribus, tumor pugni virilis magnitudine circa scrobiculum cordis, singultus, inanes vomendi conatus, faciei & abdominis intumescentia, fluxus spumæ viridis ex ore post mortem.

Curatio. *Art.* 1583. Indicationes itaque curativæ erunt cicutam quantocius ex ventriculo educendam esse, ejusque acrimoniam infringendam, spiritus vitales consumptos a vehementia symptomatum instaurandos, aut ob motum sanguinis varium vel interceptum oppressos excitandos, labem ventriculo vel intestinis impressam, sive inflammatio sive denudatio membranæ nerveæ, sive exulceratio sit, emendandam, & vires laudabili victus ratione restituendas & conservandas. Cicuta breviore, tutiore & certiore via exturbabitur e ventriculo vomitu tempestive concitato, neque necessum est, ut vomitoriis fortioribus utamur, ut ventriculum vehementer irritent & stimulent, cum jam alias ad constrictionem a *cicuta* pellectus sit; sufficiunt *aquæ & olei tepidi* largi & iterati haustus. Ad vomitum quoque in hoc casu ciendum valent *jusculа pinguia, decoctum hordei cum oleo simplici, aqua tepida cum butyro, lac cum oleo & butyro, sincerum aut aqua dilutum, cerevisia cum oleo & butyro; oleum lini vel nucis per se* nauseabunda sunt, ideoque commodiora ad vomitum facilitandum *aquæ tepidæ, lacti, decocto hordei, cerevisiæ, aut jusculis cujuscunque generis permista*, quæ una opera cicutæ acrimoniam demulcent & obtundunt. Pergendum est in hoc opere, donec *omnis cicuta* e ventriculo pulsa sit. Si vero ventriculus his in expellendo adjutus voto non respondeat, & vomitus tardetur, ad fortiora vomitoria recurrendum est, ad *oxymel scilliticum, sal vitrioli, decoctum cort. virid. jugland. decoctum fol. nicotianæ*, &c. Dum hæc tentantur pinguia enemata injiciantur & ano suppositoria intrudantur *ex mele & sale coctis hier. pier. sapone sal. gem. vel alumine*, &c.

Cly-

Clysteres enim & suppositoria motum peristalticum intestinorum sursum vergentem deorsum proliciunt. Vix licitum est catharticum propinare nisi lenissimum. Educta ita e ventriculo & intestinis *cicuta* omni vel maxima parte, tum demum ad *vinum generosum* & *alexipharmaca* deveniendum est. Antidoti magnæ, *Theriaca*, *Mithridatium*, *electuarium Orvietanum*, &c. prosunt quatenus dissolvunt sanguinem & lympham alicubi stagnantes. Huc pertinent etiam *aquæ cordiales dictæ*, *confectiones de hyacinth. alkermes*, *lapis bezoardicus*, *item tinctura bezoardica*, *salia volatilia*, *mixtura simplex Paracelsi*. Cum suspicio sit tunicas ventriculi aut intestinorum erosas esse aut ulcerosas, haud consultum est cibos *aromatibus* condire, multo minus *aceto*, neque vino nimium indulgere; magis prodest *decoctum hordei cum passulis*, *sem. anisi aut decoctum rad. chin. sassafr.* &c.

Cicuta œnanthe & cicutaria.

Art. 1584. Probabile est (*inquit clarissimus D. Mead*) cicutam antiquorum, de qua *Vvepherus* tractatum edidit fuisse nostram *œnanthem cicutæ facie succo viroso*, quæ cicuta vulgari multo exitiosior est. *Raius* vero noster, rei herbariæ peritissimus, *cicutam majorem vulgarem venenum fuisse Atheniense* asserit, & *cicutam aquaticam*, de qua *Vvepherus* integrum librum conscripsit, fuisse *cicutariam palustrem. vid. Hist. Plant.* Vol. I. p. 451. 452. *Oenanthem autem cicutæ facie esse plantam ab ambobus diversam* vid. *eandem* p. 441. Doctissimus vero laudatus author forsan conjecturam suam sustinere potest, &, per me licet, sustineat; non est mihi litigandi otium, nec animus. Interim agnoscendum est has plantas *cognatas esse*, *nec viribus aut facie valde dissimiles*.

Oenanthes aquat. descriptio.

Art. 1585. Oenanthem aquaticam cicutæ facie apud *Raium* loco citato ad hunc modum descriptam invenimus; ,, *Paludapio* foliis non absimilis ,, est rutæ pratensi similior (nostra sententia *apio* ,, aut *petroselino* similior quam *Thalictro*) multo

„ pullulatu virore tetro colore & facie *cicutæ*.
„ Caules bicubitales spargit e radice in pares *as-*
„ *phodeli* albi bulbos multipartita & quasi bra-
„ chiata nullius fibræ vinculo aut interventu con-
„ tinuos, teneros gustu acres & ingratos; succo
„ lacteo primum deinde flavescente viroso & exul-
„ cerante prægnantes. In rivulis non in septen-
„ trionalibus duntaxat, sed & meridionalibus *An-*
„ *gliæ* provinciis copiose provenit. „ An radices hujus plantæ sint venenatæ & malignæ vel salubres *Raius* dubitat, & rem in medio relinquit ulteriori examini subjiciendam. Sed de earundem malignitate sequens historia omnem tollit dubitandi ansam.

Historia œnanthes comesæ.

Art. 1586. Ad tertium lapidem ab oppido ubi jam pluribus annis commoratus sum medicinam faciens, septem circiter abhinc annos, a quatuor pueris comesæ fuerunt *radices œnanthes*, quod in hunc modum eveniebat; hi pueri hora undecima ante meridianam e *schola alphabetica* egressi, per prata palantes, ad ripam rivuli has radices reperiebant, & cum candelabri fragmento, quod ad manum fuit, effodiebant; opere egregie delectabantur, & plures jam nacti ajebant alii aliis, hæ sunt *radices dauci teneræ, young Carrots*, statim mutuis incitamentis, non famis, sed petulantis luxuriæ causa, illas avide devorabant. Quid fit? domum abeunt, ægrotare incipiunt, quod factum fuit, celabant. Hi liberi fuerunt tres filii & una filia ex iisdem parentibus orti, patre vero tunc temporis solo superstite; eorum natu minimus quartum annum nondum compleverat, & maximus nonum non attigerat; filius medius quintum, & puella sextum aut septimum agebat annum. Vagiebant, ejulabant; pater natorum aspectu conterritus, quid mali sit, nesciebat. Porro obtumescebant, vertigine corripiebantur, proni in terram cadebant, superveniebant spasmi horrendi cum tota sensuum abolitione, vomebant omnes, puella supra ac infra violenter purgata est, subin-

de

de vero in lucidis intercapedinibus edebant & bibebant. Pater lacrymans miserabili & subitanea natorum omnium *metamorphosi* vehementer perculsus varia in animo volvebat; secundum vulgi opinionem *incantamentis vel malis artibus* admiranda hæc symptomata inducta fuisse credebat. In lucidis intervallis rogabat, nunquid comedissent? rem nondum agnoscunt; deinde in loculis facto scrutinio inventa sunt frustula quædam *cujusdam radicis*, hoc detecto, qui loqui potuerunt, veritatem fatentur omnes de *isthac radice* esitasse, unde statim de veneno suscepto orta est suspicio: & extemplo nuncius cum radice ad me defertur; forte fortuna *radicem facie agnovi*; ipse autem tunc temporis alias occupatus *pharmacopolam* consilio & subsidiis idoneis instructum mox demisi, qui misellos invenit veneno fere confectos; nunc omnes, nunc hunc, nunc alium paroxysmis epilepticis cum gravissimis spasmis & spuma oris laborantes. Jussu meo multum oleum cum aquæ tepidæ crebris haustibus larga manu propinavit. Exantlato ita ventriculo, medicamentum, quod mihi maxime arridebat, fuit *tinctura bezoartica*, qua fretus alia asscisci fore supervacuum credidi, nisi quod iis modico vino in languoribus indulsi. Dosis tincturæ maximo natu fuit coch. iß. & parvulis diminuta quantitate pro ratione ætatum 6ta vel 8va quaque hora cum haustulo cerevisiæ; interim brodiis & lacticineis nutriebantur. Post 24. horas duo ex iis pristinæ sanitati restituti sunt multo tamen debilitati; reliqui duo tardius convalescebant, nec ante quintam vel sextam diem excussa est veneni labes; iis *clysteres* sæpius injici curavi, & fortasse alia nonnulla remedia exhibui, quorum jam mihi excidit memoria: evasere omnes, sed non sine maxima difficultate; & jam, dum hæc scribo, vivi sunt.

Porcus ex esu œnanthes interfectus.

Art. 1587. Idem paterfamilias, vir fidei integerrimæ, mihi narravit se biennio post habuisse por-

porcum, qui e propugnaculis prorepens vagus per agros aberravit, & in idem pratum incidit, ubi more istorum animalium ruspantem credibile est has radices gustasse & devorasse: nam post paucas horas vehementer ægrotabat; accersebatur *veterinarius* quidam e vicinio, qui manus auxiliares porrexit, sed frustra; nam animal moriebatur convulsum spumosa ex ore saliva effluente.

Corona imperialis, esula euphorbium, helleborus.

Art. 1588 Radix bulbosa *coronæ imperialis* intus sumpta affectus fere eosdem habet ac cicuta attestante *Johanne Rhodio apud Vvepherum*; ideoque eandem exigit medendi methodum. *Esula sive tithymali quoque fere omnes* sunt acres & maligni, intro assumpti violenter admodum purgant, ventriculum & intestina excoriant, adurendi vim obtinent, & cicutæ viribus perniciosis propemodum æquipollent. De *Euphorbio & Helleboro* idem dicendum est, si in nimia quantitate exhibeantur, & etiam quibusdam aliis pharmacis emeticis & catharticis usu vulgari nimis frequenter adhibitis.

Aconitum sive napellus.

Art. 1589. Quod *aconitum sive napellus* a tota substantia sua summum sit venenum & perniciosum in necandis hominibus & quadrupedibus ut vix etiam approbatissimis *antidotis* succurri possit, nisi confestim applicentur præsidia, ex sententia medicorum fere omnium notum est. *Napellus* in jugis montium *Alpinorum* nutritus vires admodum noxias obtinet, adeo ut inter venena vegetabilia jure merito princeps censeatur, delatus vero in hortos in locis humidioribus malignitatem magna ex parte deponit.

Effectus intus sumpti.

Art. 1590. Symptomata ab assumpto *Napello* sunt quæ sequuntur intumescentia labiorum, linguæ & totius faciei, oculorum prominentia, pectoris gravitas, compressiones cordis, tremor partium, vertigines, syncopes, horror, mania, & lethargus, quæ omnia accidunt, & si intoxicatus evaserit, febre hectica tamen miser corripitur.

Art.

Curatio.

Art. 1591. De remediis adversus perniciosum hoc venenum (veneno ipso prius vomitione reddito & reliquis de curando veneno in genere (1578.) recte observatis) commendatur *radix contrayerv. a* ℈j. *ad* ʒj. *cum Theriaca vel Mithridatio* exhibita. Sunt qui succum *Raphani* intus sumptum tanquam certissimum remedium decantant: plurimum prodesse aliqui volunt *lapidem bezoard. oriental. ex Matthioli experimento in duobus reis comprobato*, lib. iv. cap. 73. in *Dioscorid.*

Coccula officinarum.

Art. 1592. Cocculæ officinarum sive *baccæ cocci Indici* inter venena merito numerantur: in bestiis etenim (ex experimentis *Vvepheri* constat) symptomata invasionis ordine & sævitia non disparia iis quæ *cicuta aquatica* in hominibus efficit; certum est iis inesse vim deleteriam impense irritantem *helleboro albo* similem. Quamobrem qualis sit medendi methodus ab hoc veneno assumpto supra in sectione de cicuta (1583.) percipienda sit.

Taxus.

Art. 1593. Taxus arbor foliis, succo, & baccis, hominibus & jumentis lethalis est. Hoc veneno infecti frigus in toto corpore percipiunt, strangulationis metum incurrunt, & alvi profluvium dysentericum patiuntur, & plerumque repentina morte moriuntur. Facta per vomitum necessaria evacuatione propinandum est vinum generosum in quo infusa sunt *folia absynthii*, *flores rorismarini*, *rad. zedoariæ*, *serpent. virgin. sem. cardamom. cum aliis aromatibus*. Ad febrem & alvi profluvium conducunt *terra sigillata*, *bolus Armenus*, *lapis bezoar. coral. rub. rad. tormentill. &c.*

Opium.

Art. 1594. Opium, quod vi sua polychresta, nunquam satis laudata, qua & somni nobis dulcedinem conciliat, & doloris suave lenimen præstat, & quævis in republica nostra microcosmica turbata pacatiora reddit, in dosi plus justo exhibitum venenum evadere nemini non notum est;

in quantum verissimum est, quod etiamsi illius facies una sit *Angelica*, altera tamen sit *Diabolica*; quamobrem prudentia summa & maxima cautela in opiatis exhibendis omnino requiruntur; eorum usus promiscuus & profusus *cane pejus & angue* vitandus est. *Narcotica* enim, quæ stuporem sensui inferunt, non temere in usum ducenda sunt, nec nisi in vehementissimis doloribus, ubi vires dolorum acerbitate concidunt, ut cessantibus doloribus vires recolligant. Adulatoris est medici, aut auram popularem captantis ea ob levissimam aliquam causam nimis frequenter & manu supra modum liberali propinare. Sed hoc obiter dictum sit; de opio veneno dicturus sum.

Effectus opii in nimia quantitate.

Art. 1595. Effectus opii in nimia quantitate sumpti sunt, qui sequuntur: ardor ventriculi, ponderis sensus ibidem, alacritas aliqualis in initio cum risu *Sardonico*, partium omnium relaxatio ac debilitas, mentis alienatio, memoriæ lapsus, oculorum obfuscatio ex tunicarum relaxatione variis coloribus coram oculis apparentibus, ipsa cæcitas, linguæ balbuties, sopor, pulsus rarus, efflorescens faciei rubor, maxillæ inferioris laxitas, labiorum intumescentia, spirandi difficultas, furor & mania, salacitas, cutis pruritus vehemens, nausea, vertigo, affectiones comatosæ, apoplecticæ, vomitus, singultus, pulsus turbatus, spasmi, sudores frigidi, syncopes, & lipothimiæ, expiratio frigida, mors. Omnia hæc symptomata in omnibus vix occurrunt, sed quædam in his, quædam in aliis pro diversitate constitutionum; pharmaci quantitatis, &c.

Curatio.

Art. 1596. Curatio in hoc primario consistit, ut (quod in omnibus venenis faciendum) vomitus provocetur, at, si ad intestina jam penetraverit venenum, clysteres acriores injiciantur, ac demum dosis Cremoris tartari propinetur. Et postea *opii antidoti* exhibeantur, inter quas *salia lixivia-*

vialia aliis supereminent, ut & *sapo albus vel potius tartareus*, si comparari possit. Commendatur haustus *vini veteris vel spiritus vini* cum *vitello ovi* ad noxiam resinam, opii partem perniciosissimam, ventriculo adhærentem subigendam. Postremo ad medicamenta acida deveniendum est; excitandus est æger omni arte, & se labore aliquo exerceat; aeri frigido se nudum exponat; immo in graviori casu commendatur *immersio in aqua frigida*.

Hyoscyamus.

Art. 1597. Hyoscyamus niger vulgaris est planta soporifera & venenosa odore fœtido facile se prodens. Ex esu *radicis*, *foliorum*, *vel seminum* oriuntur symptomata sequentia, ariditas faucium & linguæ, artuum stupefactio, spirituum languor, pruritus universalis, mentis alienatio, vociferatio, delirium, vertigo, visus depravatio aut abolitio, dyspnœa, suffocatio. Quoad curam vid. opium. *Art.* præcedenti.

Solanum.

Art. 1598. Solanum lethale, *Bella Donna*, est planta maligna & stupefaciens; illius baccæ quandoque a pueris incaute comeduntur, quas vocant *cerasa sylvestria*: symptomata ex his comesis sunt sitis intensa, raucitas, cardialgia, sopor gravis, cæcitas, mentis alienatio, delirium, hypocondriorum tensio, convulsiones, affectus apoplectici, mors.

Mandragora & coriandrum.

Art. 1599. Ejusdem commatis *narcotici est Mandragora*, ut etiam *coriandrum*, sicut a quibusdam affirmatur; sed de hoc haud satis convenit inter *Botanicos & Medicos*.

Nux vomica.

Art. 1600. Nux vomica *narcotica est & virulenta*, ea utuntur ad canes & feles interimendos: hæc animalia *nuce vomica* devorata intra paucas horas convulsi moriuntur. Neque dubitandum est quin eosdem in homine haberet effectus. *Avibus* certe non minus perniciosam esse ex frequenti nostratium experientia constat, qui ejus pulvere carnibus insperso corvos, cornices, aliasque aves

noxias inescare & perdere solent. Vide opium quoad curam. (1596.)

Plantæ narcoticæ *Art.* 1601. Hæ plantæ *narcoticæ ultimo recitatæ* naturæ fere ejusdem cum opio sunt quoad malignitatis speciem & operandi modum; ideoque non opus est hisce diutius immorari, sed brevitatis causa remittendus est lector ad sectionem de opio. (*Art.* 1595.)

Fungi. *Art.* 1602. Fungi sunt infimum & ignobilissimum vegetabilium genus, quorum & si aliqui simpliciter venenati sunt, & in cibum non veniunt, alii tamen a nimis delicatulis edules sunt: omnes facilè nocere possunt, ut non sine causa *Seneca* fungos voluptuarium venenum nominaverit, & *Plinius* cibum *ancipitem* illos dixerit. *Athanasius Kircherus in lib. de peste* hæc habet; *Fungus, qualiscunque sit, semper malignus est, semper exitialium qualitatum apparatu instructus: & si non statim sentiatur, frequenter tamen comesus nescio quid successu temporis occultæ machinationis interiore viscerum administratione molitur.* Apagete ergo perniciosa isthæc gulæ blandimenta. Quæ tanta voluptas ancipitis cibi? An usque adeo vitæ tædet, ut eam tam vili offa permutemus, mortemque semper in procinctu stantem *ultro solicitemus*? ita vitam nostram, quam non accepimus, facimus brevem, nec inopes ejus sed prodigi simus.

Effectus fungorum *Art.* 1603. Fungi (præcipue species venenatæ) comesi sensum suffocationis & strangulationis in faucibus inducunt, ventriculum inflant, singultum excitant, choleram morbum producunt, interdum epilepsiam, syncopen, sudorem frigidum, somnum profundum, &c. immo mortem ipsam, sicut ex plurimis historiis in authoribus fide dignis videre licet.

Historia. Ego ipse ex improviso imprudenti esu fungorum aliquando in *diarrhœam mali moris* incidi cum gravissimo *Tenesmo*, & perpetuo mejendi desi-

de-

derio, quod *Tenesmus vesicæ urinariæ* appellari potest: Diarrhœam naturæ prius relinquendam esse causam ejusdem tunc temporis ignorans judicavi (nulla enim aderat nausea vel ventriculi gravamen) quam die 3. malo persistente & crescente de esu fungorum animo revolventi cogitabam. Quocirca dosin rhabarbari masticavi, ex qua tamen nullum juvamen accepi. Die 4. ingravescente morbo cum insigni virium jactura, nec non aliquali affectu vertiginoso, & ani excoriatione dolorifica vesperi emeticum ex infuso *radicis ippecacuan.* propinavi, ex quo ter vel quater evomui, & deinde hora decubitus dosin *Confectionis Fracastorii* deglutivi, unde feliciter omnino liberatus sum.

Curatio

Art. 1604. Quoad curationem, fungi (si fieri possit) statim vomitu rejiciendi sunt, & reliqua de veneno in genere curando jam dicta probe observanda. *Salia lixivialia* ægros mirabiliter juvant, speciatim *lixivium ex cineribus sarmentorum vitis*. Contra nocumenta fungorum nil præstantius invenitur quam *Theriaca Andromachi cum oxymelite simpl. vel scillitic. gallinarum fimum duntaxat candidum decoctum mulso venena fungorum boletorumque astringit ex Plinio*, *Lister de Humoribus* p. 392.

VENENA MINERALIA.

Venena mineralia.

Art. 1605. Postquam de venenis e plantis, sectionibus præcedentibus actum est, proximo loco eminentiora quædam venena in classe *mineralium tum naturalium tum arte factorum* percurrendum est; ac primo de arsenico.

Arsenicum.

Art. 1606. Arsenicum primi subsellii esse venenum lippis & tonsoribus notum est; duplex est, nativum vel factitium; nativum iterum est duplex, nempe, *auripigmentum*, seu *arsenicum aureum*, *citrinum*, & *sandaracha*, seu *arsenicum rubrum*:

brum; factitium itidem duplex ex his per sublimationem conficitur, alterum ex auripigmento, & appellatur *arsenicum album crystallinum*, alterum ex sandaracha, & vocatur simpliciter *arsenicum*. Intra corpus assumpta alterutra arsenici species eadem fere gravissima symptomata infert; sandaracha tamen mitior est auripigmento, auripigmentum arsenico albo crystallino, quod omnium est perniciosissimum.

Effectus intus sumpti. *Art.* 1607. Arsenicum intra corpus admissum virulentiam suam primum exerit pungendo, vellicando, irritando, urendo; unde ventriculi ardor & dolor atrocissimus, intestinorum cruciatus vehementissimus, vomitus, sitis inextinguibilis, linguæ, faucium, & gulæ ariditas & asperitas, singultus; sequuntur anxietates gravissimæ, cordis palpitatio, lypothymiæ, extremorum frigus; superveniunt interdum vomitus & dejectiones nigræ, fœtidæ, cadaverosæ, ventriculi & intestinorum gangræna aut sphacelus, postremo mors violenta.

Curatio. *Art.* 1608. Quoad curationem, præmissis universalibus ἄνω & κάτω evacuantibus, quemadmodum in curatione venenorum in genere jam dictum est (1578.) hic valde conferunt diluentia, oleosa, mucilaginosa, &c. Insuper ex observatione *Vvepheria* constat *bezoardicum minerale cum butyro permixtum* acrimoniam hujus veneni infringere.

Inunctio. *Art.* 1609. Inunctio ejus externa est etiam valde periculosa & perniciosa: extant etenim historiæ in scriptoribus medicis nonnullorum, qui unguento, cui arsenicum commistum est, sese illeverunt, extinctorum, aliorum insanientium, aliorum perpetuo claudicantium, &c.

Argètum vivum. *Art* 1610. A gentum vivum in venenorum numerum vix referendum est; notum est enim, quod in quibusdam casibus innoxie hauriatur ad aliquot uncias: pejoris vero perniciei multoties

exi-

existit ejus usus externus, ut videre est in iis, qui in Lue Venerea vel scabie *unguentis mercurialibus* utuntur; quamplurimis exitio inopinato fuit; tremorem, stuporem, paralysin, claudicationem perpetuam, &c. intulit; aliis pravam corporis diathesin vix unquam sanabilem produxit. Novi quendam, qui scabie laborans curandi gratia *cingulam mercurialem* circa lumbos adhibuit; partes omnes infra cingulam stupebant, & paralyticæ evasere: pro illo restituendo variæ methodi incassum tentatæ fuerunt; tandem ad *Thermas Bathonienses* missus est, sed reducem parum in melius mutatum, irritis omnibus aliis, *salivatione mercurio excitata* & decocto e lignis a morbo penitus liberavi.

Historia.

Mercurius præcipitatus & sublimatus.

Art. 1611. Tametsi argentum vivum virulentum non sit; nonnulla tamen ex illo præparata sunt maxime venenosa, ut *mercurius præcipitatus varius*; ast omnium gravissima symptomata & damna infert *mercurius sublimatus corrosivus* intus sumptus; suo contactu instar ignis adurentis omnia corrumpit; hinc si sumptus sit, statim lingua & fauces vehementer exasperantur; oriuntur dolores ventriculi tormentosi cum abdominis distentione, vomitus vehementissimi cum maximo nixu, ejicitur materia mucosa, spumea, interdum cruenta, istiusmodi quoque sunt dejectiones alvinæ, quæ frequentes sunt cum doloribus acerbissimis, adest sitis ardentissima, insatiabilis, accidit gravissima inflammatio ac intumescentia linguæ ac faucium, superveniunt deliquia, sudores frigidi, tremores, convulsiones; brevi ventriculo & intestinis gangrænam patientibus æger dicto citius obitu miserabili cadit.

Curatio.

Art. 1612. Proh dolor! tam ingenti malo haud datur *par remedium*. Basis curæ in summa festinatione maxime fundatur; quod facto opus est omni procrastinatione sublata suscipiendum est; quantum præstare possumus, adnitendum est, ut

ven-

ventriculus a veneno vomitione provocata liberetur. Non est vir fortis, cui animus non crescit in ipsa rerum difficultate. Armamenta, quæ præ manibus præsto sunt usurpanda. Quid vulgarius oleo, butyro, & aqua tepida, quibus raro pauperum casæ carent? attamen & hæc præstantissima sunt ad muniendas partes internas contra veneni aculeos; hæc si quæ alia hostis exturbationem citissimam promovent, hæc demulcent, hæc denique magnis *Antidotis* viam sternunt, illarum usum tutiorem efficiunt, ut venenosa labes impressa emendetur. Extra corpus nostrum vidimus in præcipitatione magisteriorum per oleum tartari a corporibus solutis omnem vim corrosivam tolli, unde sperare licet *oleum tartari per deliquium*, vel *sal tartari*, *vel absynthii*, *& similia salia fixa alcalia & lixivialia* ad virulentiam hujus veneni domandam aliquid præstare posse, & revera opem præstant ultra omnia alia *antidota*, quæ hactenus novimus, quod enim scribunt de viribus *chrystalli*, *& similibus*, ego illis vix fidem habeo.

Art. 1613. Sublimatum corrosivum vel aliud quodvis venenum intra ventriculum admissum statim emetico aliquo propinato ejiciendum est (inquit D. *Shavv*) ideoque *æruginem æris ad gr. i. vel* ij. exhiberi suadeo; quoniam promptissime ac sine mora operabitur: hoc vero esset venenum ingerere ad aliud expellendum; quod tamen quibusdam fortasse minus incongruum videatur; clavus enim clavo pellitur, & ignis igne expellitur; sed ego malim *tutioribus remediis* malum aggredi. De Ærugine æris proximo articulo.

Æs viride & ex antimonio male præparatum.

Art. 1614. Æs viride intra corpus sumptum perniciosissimum est venenum, & etiam nonnulla ex *antimonio male præparata* sunt æque virulenta. Hæc sunt ejusdem fere naturæ cum *arsenico*, licet gradu paulo inferiori, similiaque symptomata excitare solent; eandemque itaque curationis

tionis methodum requirunt; ideoque non opus est ut de his singulatim differam.

Spiritus acidi aq. fortis &c.

Art. 1615. Spiritus acidi, ut *aqua fortis*, *spiritus nitri*, *spiritus & oleum vitrioli & similia* vulgo venena audiunt; verum quicquid præstant potius corrosione quam venenositate facere videntur. Per imprudentiam vel errorem quandocunque in ventriculum dimittantur, statim instar ignis faucium & linguæ, ventriculi ac intestinorum tunicas cum diris cruciatibus erodunt, & suffocationem instantaneam minantur, & hominem in extremum vitæ periculum conjiciunt.

Curatio.

Art. 1616. Cito ac mature idonea auxilia adhiberi debent, lenientia & viscida opem ferunt, item pinguia, oleosa, & mucilaginosa plurimum valent, privatim *mucilago seminum cydoniorum*, *gum. tragacanth.* &c. magnam utilitatem præstant. Sumptis venenis erodentibus (inquit *Montanus*) non est præstantius remedium *lacte bovino*, si bibatur in magna quantitate ad exigentiam sitis, quia semper sequitur sitis ingens tali sumpto veneno; hic quoque *salia fixa* corrosionem minuunt, ut & *pulveres testacei* &c.

Lithargyrum, cerussa & minium.

Art. 1617. Sunt etiam *recrementa quædam metallica ex plumbo, & alia ex illo factitia*, quæ inter venena numerantur, viz. *Lithargyrum utrumque*, *cerussa & minium*: hæc vires *Arsenici* quodammodo æmulantur, sed non adeo exitiosas possident. Qui hæc venena sumpserunt, eodem modo curandi sunt, ac ii qui ipsum *Arsenicum* hauserunt. (1608.)

VENENA ANIMALIA.

Venena animalia.

Art. 1618. Restant jam venena, quæ venenosa animalia homini communicant, tractanda: atque hæc *ex morsu*, *ictu*, *vel ipsorum esu* corporibus nostris nocumento sunt.

Serpentes & angues.

Art. 1619. E venenosorum animalium numero ser-

serpentes imprimis sunt. In omnibus cujuscunque generis serpentum sive anguium, sive viperarum morsibus virus morsus tempore in vulnus infunditur, unde funesta omnia symptomata consequentia excitantur. Authores venenum *viperæ* inter ea, quæ statim enecant, & ea quæ tardius interimunt medium esse constituunt. Ideoque pro exemplo reliquorum istius generis sit *vipera*.

Vipera.

Art. 1620. Vipera est animal *viviparum*, reliqui serpentes sunt *ovipari*. Demorsi nonnunquam septem horarum spatio, interdum non ante tertium diem intereunt. Viperæ plurimum iratæ, & tempore æstivo sunt magis lethales, item in regionibus calidioribus sunt magis nocivæ, quam in frigidioribus, quod omnino verum est *de omnibus serpentum & anguium generibus*. Culter anatomicus detexit liquorem quendam subflavum a viperarum sanguine secerni glandulis duabus conglomeratis, parte anteriore sincipitis locatis, ex diversis aliis mioribus conflatis, quæ communi membrana teguntur quorum singulæ vas excretorium exhibent, quæ vasa se uniendo ductum formant ad radices dentium incisorum perforatorum decurrentem; ibique in vesicula liquidum hoc deponunt, vix guttulam quantitate superans, constat *ex microscopica observatione CC. D. Mead* particulis salinis egregie minutis, quasi spiculorum instar hoc liquidum scaturire.

Symptomata morsum viperæ consequentia.

Art. 1621. Symptomata morsum *viperæ* consequentia sunt dolor acutus & punctorius in loco vulnerato, tumorque primo ruber & postea livescens, sensim in partes vicinas latius serpens; cutis æstuat erumpentibus vesiculis; progressu temporis supervenit insignis languor, pulsus celer, debilis, & quandoque intermittens, cordis palpitatio, sensuum stupefactio, præcordiorum anxietas, ventriculi ægritudo summa cum vomitu bilioso, oculorum hebetudo, interdum dolores circa umbilicum, vel circa hepatis regionem, respi-

spiratio difficilis, singultus, tremores, convulsiones, sudores gelidi, extremorum frigus, mors ipsa tragœdiam claudens, nisi malo remediis succurratur, vel peculiaris vulnerati vigor, & innatum robur venenum vincant. Si demorsus superstes sit, tumor cum inflammatione aliquandiu manet; interdum sanies e vulnusculo manat, & pustulæ quædam circa idem herpetis exedentis ad instar erumpunt; cutis universa flavescit, tanquam in ictericis.

Curatio generalis & particularis.

Art. 1622. Venenorum extra in corpus admissorum curandi ratio a tribus potissimum indicationibus pendet; primo ut venenum statim extrahatur; secundo ut inhibeatur, ne ad interiora serpat; & tertio ut si quid veneni jam in arterias & venas penetraverit, alexipharmacis expugnetur, eodem plane modo ac in venenis ore sumptis. Id quod habet *Celsus* de serpentum morsu, quicquid fuit in praxi antiquorum, complectitur; imprimis (*inquit ille*) membrum supra vulnus deligandum est, non tamen nimium vehementer, ne torpeat; dein venenum extrahendum est *cucurbitula* applicata facta prius scarificatione profunda, vel alterius hominis in ore ulcus non habentis exsuctione; venena enim serpentum non gustu sed in vulnere nocent (*sed ab hoc experimento sanos cavere suadeo*) neque alienum est circa vulnus scalpello incidere. „ Plaga postea *spiritu vini in quo Theriaca* „ *vel Mithridatium dissolutum sit*, abluenda est. Vivum etiam gallinaceum pullum per medium divisum vulneri imponere proficit; huc etiam facit hædi agnive caro calida loco vulnerato applicata. Necessarium est quoque demorsum exsorbere portionem meri vini cum pipere, vel quidlibet aliud, quod calori movendo par est, nec humorem intus coire patitur; nam maxima pars venenorum frigore interimit. Omnia etiam urinam moventia, quia materiam extenuant, utilia sunt. Quoad praxin recentiorum animadvertendum est, quod testatur

statur *Boylæus*, scilicet, quod si statim a morsu, paulo eminus a parte *ferrum bene ignitum* teneatur, venenum adeo enervat, ut demorsum sospitem & incolumem conservet, ne quid mali nisi dolorem in parte cito evanescentem patiatur: longe vero melius & tutius, videtur quod alii docent, locum profunde exurere *cauterio actuali*. Sed præ omnibus quotcunque *axungiam viperinam* vulneri affrictam (modo exemplo fiat) esse præsentaneum remedium sine ulla internorum ope quamplurimis experimentis constat; sed quoniam hæc axungia non semper in promptu sit, & virus celeriter transiens massam sanguineam contaminare possit, topicis aliis appropriatis, quæ præ manibus sunt non neglectis remedia interna quam ocissime exhibenda sunt, inter quæ instar omnium eminet *sal viperarum*, quod ægro in lecto decumbenti sufficienti quantitate datum, & aliquoties repetitum ad levem sudorem suscitandum sine alio auxilio curam absolvit. Quæ veneno in genere adversantur, hic conferunt ut *Cardiaca*, *bezoartica*, *Theriacalia*, *alexiteria*, &c. Generale *Antitoxicon prophylacticum* nullum omnino hactenus cognoscitur, quin & repugnat tale esse.

Aspis. *Art.* 1623. Aspis omnium serpentum est longe vehementissimus; tam exiguum infligit vulnus, ut omnem fere oculorum aciem effugiat, vix puncturam acus æquans, per illud tamen tantæ perniciei venenum infundit, quod intra paucas horas totum corpus pervadit, hominemque citissime e medio tollit, nec tamen dolorem multum infert, sed supervenit capitis gravitas, oculorum caligo, sensuum hebetudo, stupor, segnities, somnolentia, faciei pallor, corporis refrigeratio, crebræ oscitationes, spasmi, & tandem, nisi cito succurratur, *trium horarum spatio* ipsa mors. *Ab Aspide* demorsi eodem modo curantur, ac a vipera, vel aliis serpentibus læsi.

Aranei. *Art.* 1624. Araneorum licet plures species re-

pertan-

periantur alii aliis venenosiores, omnes tamen uno eodemque modo nocent, viz. *ictu* per vulnusculus venenum in corpus infundunt, vel *in esculenta vel potulenta* illapsi & ingesti hominem lædunt, vel postremo combusti *fumo suo* nocent. Accidit in parte demorsa stupor cum frigoris sensu & horrore, ventris intumescentia, flatus in intestinis, faciei pallor, lacrymæ involuntariæ, partium extremarum tremor, & affectiones spasmodicæ, sudor frigidus, perpetua & vana mingendi cupiditas, membri virilis tensio.

Curatio.

Art. 1625. Ad ictum arneorum eodem observanda est methodus ac in morsibus aliorum animalium venenatorum; privatim autem plane admirandæ sunt vires *foliorum ficus* ad hoc venenum domandum, si icti statim lac ex foliis manans bis aut ter in vulnus instillent venenum omnino extinguit, & dolores tollit, & reliquorum symptomatum ingruentium occasionem præscindit. Ad *araneos deglutitos* propinandum est vomitorium sicut in aliis venenis intra corpus sumptis, neque omittenda sunt alexipharmaca ordinaria, speciatim vere *resina abietis sicca* multum præstare dicitur; commendatur etiam *allium frequenter comesum*, *vinumque aromatisatum* &c.

Scorpionis ictus.

Art. 1626. Ab ictu scorpionis acerbissimus dolor non solum in parte affecta, sed & in toto corpore sentitur; locus vulneratus inflammatur & tumet, circa plagam emergunt pustulæ; adest tremor, pallor, frigus, singultus, vomitiones &c.

Curatio.

Art. 1627. Ad scorpionis ictum *scorpio ipse* est pulcherrimum medicamentum (inquit *Celsus*;) quidam contritum cum vino bibunt, quidam eodem modo contritum super vulnus imponunt; quidam super prunas eo imposito vulnus suffumigant, & carbonem ejus super vulnus deligant; quidam *allium cum ruta mistum oleoque contritum* adhibent. „ Sed præ reliquis externis, quemad-„ modum axungia viperina morsum viperæ sa-

„ nat, ita *oleum scorpionum* eorundem ictui me„ detur. Interna eadem sunt ac in aliis venena„ torum animalium morsibus.

Bufo. *Art.* 1628. Bufo sive rubeta est animal veneno plenum, ut non immerito *terrestris toxici & contagiosæ virulentiæ bursa* appelletur. Maximo in hominem odio est *bufo*, & vicissim in *bufonem homo*. Et si bufones dentibus careant, gingivis tamen, quas perduras & scabras habent, partem cui adhæserint, sic arcte constringunt, ut venenum suum in partem indeque totum corpus per constrictæ partis poros adigant. Venenositas *bufonum* non videtur in alio consistere, quam vel in eorum furore, vel in eorum excrementis, speciatim urina acri caustico volatili sale imprægnata, quam acrimoniam obtinere videtur ex alimentis, nempe minutulis istis *scarabæis*, qui in eorum ventriculo & colo reperiuntur: bufones enim mortui omni veneno carere dicuntur. Venenum suum mictu, saliva & vomitu in herbas eructant, præsertim vero in *fraga*, quæ vehementer appetere dicuntur. Bufonum venenum non modo intus ingestum perniciale est, sed etiam *cuti aspersum*, nisi locus statim urina vel aqua salsa abluatur.

Bufonis veneni effectus & curatio. *Art.* 1629. Admisso bufonis veneno ægri flavescunt, toto corpore intumescunt, labris linguaque nigricantibus balbutiunt, dyspnœa asthmatica corripiuntur, vomitu, sudore frigido, vertigine, convulsione, syncope, & tandem morte prehenduntur. Ideoque procurare *vomitum* quamprimum medicum oportebit, præsertim si venenum ore sumptum fuerit, *clysterem* injicere, veneni vim omnibus *alexiteriis calidis & attenuantibus* infringere, ut *Theriaca & Mithridatio in vino generoso dissolutis*; tandem vero *balneis æstuariis*, & valido multoque exercitio ipsum digerere,

Cantharides. *Art.* 1630. Cantharides extra corpori applicatæ interdum vesicæ nocent, stranguriam faciunt, immo sanguinis mictionem excitant. Intus sumptæ

ptæ omnes fere ab ore ad anum usque humani corpori partes internas arrodunt, inflammant, atque exulcerant, unde febris ardens; in ore resinæ cedri vel pini sapor percipitur; imprimis vero partibus urinæ dicatis sua natura infensæ sunt, unde in illis ardorem inflammatorium, excoriationem, penis continuam erectionem, cruentam & dolorificam stranguriam, vel omnimodam ischuriam excitant, quæ tandem vasorum urinariorum gangræna & ipsa mors consequuntur.

Curatio.

Art. 1631. Ad curam primo loco opera danda est, ut *Cantharides* e corpore quamprimum ejiciantur, idque per *vomitorium* cum aqua tepida vel jure pingui; *clysteres* quoque ex diluentibus & oleosis injiciendi sunt; ad acrimoniam etiam obtundendam æger copiose bibat *lacticinea*, *emulsiones*, *oleosa*, & *mucilaginosa*; commendatur etiam *terra Lemnia*, & præ omnibus aliis (attestante D. *Gronvelt*) *camphora*.

Venena mechanica.

Art. 1622. Pulvis *adamantis*, *crystalli*, *vitri*, *metallorum variorum limaturæ*, & similia dici possunt *venena mechanica*, quæ intra corpus admissa, quasi tot *cultelli*, viscera lancinant & incidunt; atque ita mortem vel subitaneam vel lentiorem inducunt, artemque nostram illudunt.

Venena distillatoria.

Art. 1633. Superest adhuc alia venenorum familia, nimirum *spiritus vinosi* & *potus inebriantes stillatitii*, horum enim nimis frequens & profusa ingurgitatio (uti pessima consuetudo obtinet) tot hominum *Myriades*, quot sunt in cœlo *stellæ*, trucidavit; immo plures *decies centenis millibus* ex hoc quam ab omnibus reliquis quotcunque venenis occubuere, minime dubitandum est; unde hoc malum perniciosissimum vocare soleo Κατ' ἐξοχὴν *The Harm*, jocone an serio dicam. Quamplurimis non tantum morbos gravissimos parit, sed aliquando etiam quibusdam ipsam mortem subito affert, quo nomine, si non *veneni* appellationem mereatur, quo alio id possit, ego sal-

tem assequi vel conjicere nequeo. (vid. *Art.* 1572, 1573.) Spiritus vini intus sumptus omnibus fere animantibus vitam adimit; immo vegetabilibus quibuscunque more pabuli exhibitus, *ne parente vitæ exempta*, mortem infert.

Malum vix curabile.

Art. 1634. Ingratum onus medicis generosis incumbit. Istiusmodi spirituum ardentium *helluones* noctes atque dies juxta suum cacoethes detestabile *ignem liquidum* perpetuo pitissantes, quum coctiones omnes delerunt, solida universa enervarunt, & liquida corruperunt; cùm fabrica jamjam diu vacillans collapsura est, nostram opem petunt. Quid fit? *Scabinorum* munere fungendum est; & forte fortuna exantlatione peracta & lasanis ac scaphiis in sentinam decapulatis, & labe quodammodo resarcita rursus actum agere statim satagunt, & ut canis immundus vel amica luto sus, ad sordem & illuviem se protinus recipiunt; atque ita vitæ suæ non inopes, sed prodigi, quam non acceperunt illam faciunt brevem. Quid faciamus *Medici* vel qaid faciant *Theologi*? medicamenta nihil valere possunt, & consiliis auscultare nolunt. Omnia incassum erunt, in impii veneni amplexus ruunt, stupidi & occæcati evadunt, rationibus & consiliis *marpessæ cautibus* surdiores; in æternum sitiunt, & sitientes bibunt quasi *dipsade morsi*, & quo plus potæ plus sitiuntur aquæ, *aquæ istæ stillatitiæ mortiferæ*, quibuscum, qua festinatione possunt, scenam claudunt in ipso mortis articulo *lagenam exposcentes*. Proh Dolor!

Encomium temperantiæ.

Art. 1635. O beatam temperantiam! nunquam satis laudandam, nunquam satis admirandam! primævæ ætatis, quam fecisti auream, *decus & tutamen!* tui ipsius suadelam utique & pretium! lætis aliquando *Saturni* temporibus visam! puris piisque animis in omni ævo cultam usque & colendam. Tu es, si quod uspiam in terris, *verum Archæi sedativum*, & conservatrix mentris sanæ

in

in corpore sano. Tu recta deducis tui cultores ad longam & jucundam senectutem vultu placido & juvenili, grato & amabili. Tu denique tui ipsius inimicorum laudibus ornaris, & amabilis etiam ab ipsis diceris, quibus, te imprudentissime repudiata, manet *Satyrici maledictio*, ut; *virtutem hanc videant intabescantque relicta*.

JUDICIUM de DEFUNCTO VENENATO:

Judicium de defuncto Veneneto:

Art. 1636. Adumbratis sic pro instituti ratione venenorum (præcipuorum saltem) natura, agendi modo, & medendi methodo; operæ pretium erit paucis attingere, *quomodo Medicus suum judicium ferat*, si quando vocatus fuerit ad defuncti cadaver inspiciendum, ubi ex repentina morte & aliis circumstantiis de veneno clanculum dato inciderit suspicio. Hoc autem ex supradictis magna ex parte ediscendum est, si ad singula venenorum genera probe attendatur. Testimonia eminentiora hominis veneno corrosivo metallico vel vegetabili enecati, sunt, quæ sequuntur, *externus superficiei tumor, maculæque nigræ, fuscæ vel lividæ, linguæ tumor nigricans, ungues nigri, vel lutei, facile labentes, capillorum spontaneus manipularisque casus*. In aperto cadavere *viscerum livor, colorque citrinus, vel nigredo*, ventriculi ac intestinorum *gangræna & sphaceli*; hæc sunt manifesta veneni indicia, si adfuerint signa antegressa, nimirum *vomitus perpetuus, tormina, alvi dejectiones cruentæ, urinæ ardores, oscitationes, convulsiones, syncope, sudores frigidi, palpitatio cordis, obmutescentia*, & alia id genus dira symptomata in superioribus passim enumerata: Narcotica & opiata (quantum ego scio) nullum omnino externum sui signum relinquunt, præter *horridum oculorum obtutum*; signa antegressa in *Art.* 1595. recensentur. Sed in judicio ferendo ex signis supradictis summam inter prudentiam &

edicendi parsimoniam medicus versari necessum habeat: namque ea omnia indicia, quæ ex erosis forte per venenum visceribus colligi poterint, ex humore acri intra ipsum hominem generato fieri queunt. Consultius proinde erit, reum, nullo certo ipsum convincente argumento, accusati criminis absolvere, quam insontem morti adjudicare, quod jura divina & humana voluisse patet: dantur tamen interdum casus tam extra dubium positi, ut alia ratione judicandum esse necesse sit.

EPI-

EPILOGUS.

Atque jam tandem ventum est ad umbilicum. Æquum est igitur, ut lector benevolus serio admoneatur hæc commentariola negligenter, confuse, rudıter, ac memoriæ tantum causa, usui privato primario, conscripta fuisse: & nullus dubito, quin omnes fere, qui in praxi medica aliquandiu versati fuerunt, præstantioribus adminiculis ex propriis adversariis suppeditentur; sed quoniam rerum facies obscura multo major est quam illuminata; & de rebus non omnes eodem modo cogitamus; haud incongruum mihi videtur alios fructum aliquem ex hisce meis laboribus percepturos esse, sicut invicem ego me ex aliorum lucubrationibus uberrimum emolumentum consecutum esse libenter agnosco.

De unico tantum me hoc loco hortari sufficiat; scilicet, ne quis brevibus hisce stricturis nimiam fidem adhibeat, sed potius authores ipsos ubicunque consulat: nam in transferendis eorum sententiis verisimile est me frequenter errasse, aut saltem sensum obscure aut imperfecte tradidisse. *Dulcius ex ipso fonte bibuntur aquæ.*

Deus optimus maximus, quo tanquam fonte æternum inexhausto omnia bona ac fausta continuo descendunt, a cujus gratia felix medicæ artis successus, præ aliis quibuscunque, jugiter pendet, his quæ sincero animo ex aliorum operibus fideliter collegi, & quæ ex observatione propria & experientia scripsi pro sua bonitate favere dignetur, quo in publici commodum, privato semper anteferendum, cedant.

Δόξα τῷ ἐν ὑψίστοις Θεῷ.

Typographus ad Lectorem.

BREVITATIS causa, ne Liber in molem nimis ingentem cresceret, remediorum formulas, in impressione priori editas, *Pharmacopœiæ Londinensis*, *Bateanæ*, & *Fulleri*, nemini fere, ut credidit, ignotas, earundem nuda solummodo recitatione facta, authorumque designatione, in tertia hujus Operis editione omittendas duxit Author. Cum autem omissio ista non parum incommodi Lectoribus afferat, qui usum remediorum hic discunt, formulas vero aliunde quærere coguntur, & sæpe deficientibus citatis libris habere non possunt; formulas ipsas describendas curavi, relicta tamen Authorum designatione, ut si forte aliquis typographicus error irrepat, facile corrigatur, utque cum libris, a quibus desumuntur, si cui libeat, conferri queant. Aliquas Author ipse Operi suo inseruit, hasque, indicatis articulis ubi leguntur, non repetendas judicavi.

Sciat itaque Lector, quod per literam capitalem B Pharmacopœia Bateana designetur, & per reliquas literas initiales, ut infra, indicantur Authorum nomina, *viz.*

B. Pharmacopœia Bat.
Bar. Barbette
Bo. Boerhaave
D. Diemerbroeck
E. Ettmuller
F. Fuller
G. Greenfield
H. Harris
L. Lister
M. Morton
Mu. Musgrave
P. Pitcairnius
Pu. Purcell
P. L. Pharm. Lond.
R. Radcliff
S. Sydenham
Syl. Sylvius
T. Turner
VV. Vvillis.

Acetum

Acetum Pestilentiale. B.

♃. Rad. angel. zedoar. ana ℥j. bacc. junip. ℥ij. rut. M. iij. acet. opt. ℔iij. macera, ac cola. *Pro suffitu, & oris collutione grassante peste.*

Æthiops mineralis. B.

♃. Fl. sulphur. p. ij. mercurii crud. p. i. exactiss. mixta incende, ut f. Pulvis nigerrimus s. a. *Usus in Lue Venerea, Hydrope, &c. Ptyalismum non movet.*

Aluminatum. B.

♃. Succ. limon. ℔j. alumin. ℥ß. coque & despuma. *Valet in rubore faciei, pustulis*, &c.

Antihecticum Poterii. B.

♃. Fit ex regul. antimonii martiati & stan. angl. ana colliquatis cum triplo nitr. detonatis; & aqua edulcatis s. a.

Apozema Diureticum. G. *Vide Art.* 735.

Aqua Balsamica. F.

♃. Heder. terrest. marrhub. alb. hyssop. puleg. ana M. iij. Rad. enul. irid. florent. ana ℥ij. terebinth. venet. (cum ol. tart. dissolut.) ℥iv. lact. ℔vj. sp. vin. ℔ß. destillentur in arena. *Apprime convenit in tussi pulmonali & phthisi incipiente.*

Aqua Benedicta. B.

♃. Calcis viv. elect. ℔j. superaffund. aq. fluvial. bullient. ℔viij. post debitam ebullitionem & residentiam filtra ad usum.

Aqua

Aqua Cosmetica. P. *Art*. 1147.

Aqua Divina Fernelii. *Art*. 1147.

Aqua Limacum scorbutica. F.

℞. Limac. cum testis contus. ℔iij. cort. aurant. recent. ℥iij. herb. becabung. nasturt. aquat. aparin. ana M. iij. ser. lact. ℔vj. fiat distillatio, &c.

Aqua limacum pectoralis. F.

℞. Limac. contus. ℔iij. mic. panis alb. ℥xij. nuc. mosch. ʒvj. herb. heder. terrest. M. vj. ser. lact. ℔vj. distil.

Aqua omnium florum. B.

℞. Fit ex stercore vaccino Majo collect. cum vin. alb. 3ia parte distillato, vel ex stercore vaccin. & limac. cum testis contus. distillatis.

Aqua Ophthalmica Sapphirina. B.

℞. Fit ex aqua calcis viv. ℔j. *salis armoniac*. ʒiij. in pelvi ænea maceratis, donec colorem sapphirinum acquirat. *In quamplurimis oculorum affectibus valet*.

Aqua Prophylactica. *Art*. 192.

Aqua Scelotyrbica. F.

℞. Rad. raphan. sylv. ari, cort. aurant. recent. ana ℥iij. herb. cochlear. hortens. persicar. ana M. iv. nasturt. aquat. becabung. salv. menth. ana M. iij. nuc. Mosch. ʒiij. cerevis. annos. ℔xij. distill.

Aqua

Aqua Theriacalis. D. *Art*. 192.

Arcanum Cosmeticum. B.

℞. Talchi ven. ſubtiliſſime pulv. p. j. ol. camphor. p. j. digere in B. M. ad ſummam albedinem.

Aurum Fulminans. B.

Fit ex auro in aqua reg. ſolut. & cum oleo tart. præcipitat. edulcando, ſiccandoque, ſ. a.

Aurum Moſaicum. B.

Fit ex ſtanno, mercurio, ſale armoniaco, & ſulphure mixtis & ſublimatis ſ. a.

Balneum Pſoricum. Bar.

℞. Rad. lapath. acut. brion. ana ℥vj. fol. fumar. M. vj. flor. cham. M. iij. furfur. ℔j. ſulphur. crud. ℥ij. nitri ℥j. alum. ℥iß. ſal. commun. ℥ij. aq. font. q. ſ. ad balneum.

Balſamum Rhamelii.

℞. Sapon. venet. ℥ij. camphor. ʒij. ad ℥ß. ſp. vin. q. ſ. f. a. balſamum.

Balſamum Saturninum. B.

Fit ex ſacchar. ſaturn. ℥iv. ſpir. terebinth. ℥xij. ſ. a. digeſtis.

Balſamum ſulph. Aniſatum. B.

℞. Flor. ſulphur. p. j. ol. Aniſ. p. iv. digere (leniſſimo calore) donec ſulphur ſolvatur, ut fiat balſamum rubicundum.

Be-

Bezoarticum mineral. B.

Fit ex butyro antimonii ℔j. & ſp. ſalis ℔iij. vel q. ſ. mixtis & ternis cohobiis diſtillatis.

Bolus ad Caſum. F.

℞. Sperm. cet. ℈j. ſal. volat. CC. gr. v. balſam: peruv. gt. v. theriac. ven. ʒß. ſyr. de mecon. q. ſ. m.

Cataplaſma Anginoſum. F.

℞. Ficuum ℥iv. alb. canis ℥ß. flor. ſulph. piper. long. ana ʒj. ſp. vin. commun. ℥ij. ol. abſynth. chym. gt. xvj. diacod. q. ſ. m.

Cataplaſma de Cymino. F.

℞. Cepar. ſub ciner. aſſat. ℥iß. croc. gr. xv. ol. ſuccin. gt. xij. pulv. ſem. cymin. ungt. dialth. ana ℥iij. m.

Cataplaſma de Halecibus. F.

℞. Rad. brion. alb. ℥ij. ſapon. nigr. ℥iij. carn. halec. (vel encraſicularum) ex muria ℥iv. ſal. com. ℥iß. m.

Cataplaſma Hydropicum. F.

℞. Sterc. bovin. recent. ℔ij. bacc. laur. pulv. ℔ß. rad. brion. alb. rec. ℔j. ſem. cymin. pulv. flor. ſulph. ana ℥iv. cum aq. calcis (vel lixiv. fort.) f. cataplaſma addendo axung. porcin. ℥iv.

Cataplasma ex nido Hirundinis. Art. 207.

Cataplasma de Ovis. F.

℞. Vitel. ov. ad duritiem coct. N. iv. ol. succin. ℈ij. sem. lin. q. s. m.

Cataplasma Pestilentiale. B.

℞. Stercor. columb. ℥iv. croc. ʒß. mithridat. theriac. Lond. sem. sinap. ana ℥j. tereb. q. s. m. *Pro bubonibus rumpendis.*

Cataplasma de Pomis. F.

℞. Pulp. pom. (non auster.) assat. ℥j. panis alb. (in lact. coct. & express.) ℥ß. alb. ov. j. troch. alb. rhas. pulv. ʒij. m.

Cataplasma de Rapis. F.

℞. Rad. rapar. in furno coct. ℥viij. herb. rut. contus. M. iv. sem. sinap. contus. ℥ij. ol. junip. ʒij. unguent. nervin. q. s. m. f. cataplasma pulv. euphorb. aspergend.

Cataplasma soleare. B.

℞. Fol. rut. virid. ℥ij. rad. brion. rec. ℥iv. ferment. acerrim. sal. sapon. nigr. ana ℥iß. mustard. ℥iij. contus. add. acet. q. s.

Cataplasma stomachicum. F.

℞. Theriac. ven. ʒvj. cinnam. garyoph. pulv. ana ʒj. ol. cinnam. menth. gt. vj. absynth. gt. ij. acet. q. s. m.

Ca-

Cataplasma Suppedale. Mu. *Art*. 934.

Ceratum de Lapide calaminari. T.

℞. Butyr. recent. mense Maji collect. insals. cer. citrin. ana ℔iiiß. ol. oliv. puriss. ℔iv. lapid. calamin. select. subtilissime trit. & cribrat. ℔ij. ℥x. liquescant cera & butyrum super ignem lentum una cum oleo, & colatis statim insperge pulverem gradatim continuo agitando mixturam e fundo vasis, donec frigescere incipiat, & pulvis non amplius subsidere possit.

Cerevisiam ad Cancrum. F.

℞. Lign. guaiac. ℥iv. sassafr. rad. sarsap. oxylap. filipend. cynoglos. cort. jugland. ana ℥ij. herb. Robert. Lamii, ana M. iv. milleped. pint. j. præp. pro cong. iv. cerevis.

Cerevisia de Dauco. F.

℞. Sem. dauc. sylv. ℥vj. passul. maj. ℥xij. f. faccul. pro cong. iv. cerevis.

Cerevisia Hydropica. F.

℞. Ciner. genist. cribrat. ℔ß. rad. raphan. sylv. ℥iv. irid. florent. calam. arom. enul. ana ℥ij. lign. guaiac. sassafr. bacc. junip. sem. dauc. sylv. ana ℥j. sem. sinap. ℥ij. præp. pro cerevis. cong. iv.

Cerevisia Hysterica. F.

℞. Rasur. lign. buxi ℔ß. fol. visc. querc. concis. M. iv. coq. in cerevis. nov. cong. vj. ad iv. & in doliolo suspend. saccul. seq.

℞. Rad. pæon. mar. recent. ℔ß. brion. alb. ℥iv. herb.

herb. artemiſ. meliſ. ana M. vj. puleg. rut. ana M. ij. ſem. dauc. ſylv. angel. (vel paſtin. ſylv. ana ℥ij. raſur. ſtanni (in nod. ligat.) ℔ß. præp. ſ. a.

Cereviſia Icterica. F.

℞. Raſ. ebor. ℥j. marrhub. alb. M. iv. coq. in cereviſ. nov. cong. vj. ad iv. colatur. ſuſpend. ſaccul. ſeq.

℞. Rad. oxylap. ℔ß. curcum. rub. tinct. ana ℥ij. urtic. ℥iv. herb. chelidon. maj. aparin. fragar. cum toto, cort. berber. ana M. iv. ſterc. ovil. (in nodul.) ℥iv. milleped. viv. pint. j. limatur. chalyb. ℔j. præp. ut artis eſt.

Cereviſia melanagoga. *Art*. 443.

Cereviſia ad Melancholiam. *Art*. 443.

Cereviſia Purgans Hydropica. F.

℞. Rad. irid. noſtrat. ℥iv. raphan. ſylv. ℥ij. enul. ſeil. ana ℥j. ſem. ſinap. bacc. junip. lign. ſaſſafr. ana ℥ij. cort. winter ℥ß. cort. interior. ſambuc. ebul. ana ℥ij. ſen. ℥iv. rad. hellebor, nigr. jalap. agar. ana ℥ß. præp. pro cong. iv.

Cereviſia ad Rachitidem. F.

℞. Rad. oſmund. reg. (vel ejus defectu filic. mar.) glycyrrhiz. lign. ſaſſafr. ana ℥j. cort. fraxin. heder. arbor. ana ℥ß. ſummit. tamariſci. herb. ling. cervin. ana M. iv. milleped. viv. N. 250. paſſul. ſol. ℥iv. præp. ſaccul. pro cong. j.

Cereviſia Scorbutica. F.

℞. Summit. Pini (vel Abietis) M. iv. coq. in Cereviſ. nov. generoſiſſimæ cong. v. ad iiiß. in

do-

doliol. reposit. affunde Succi Becab. Nasturt. aq. Tarax. Aparines ana ℔j. Fermentescant simul cum sacculo seq. immisso. ℞. Rad. Oxylap. ℥iv. Sarsæ, Chinæ, Bac. junip. ana ℥ij. Ras. Sant. citr. & rub. CC. Eboris, Glycyrrh. Sem. Fœnic. dulc. ana ℥j. Herb. Ling. Cerv. Hepat. Agrimon. Hed. terr. ana M. ij. Antimon. crudi ℔j. Præp. s. a.

Cerevisia ad Scrophulas. F.

℞. Rasur. guaiac. sassafr. cort. jugland. arbor. rad. oxylap. filipend. cynoglos. ana ℥ij. herb. geran. Robert. Lamij, ana M. iv., passul. sol. ℔j. milleped. viv. pint. j. præp. pro cong. iv.

Chalybs sine acido. B.

Paratur humectando limaturam martis decies sale absynth. in aq. cichor. solut. & siccando in aere sicco ac tepido, postea f. pulv. subtilissimus.

Chalybs Tartarisatus. B.

℞. Limatur. mart. mund. tart. alb. pulverisat. ana ℥vj. aq. fumar. q. s. f. massa, coq. in vase fictili in clibano (calore lento) ad siccitatem f. pulv. deinde add. aq. fumar. ut ante & coq. iterum ut ante. & ad ʒiam vicem, & postremo f. pulv. ad usum reservand.

Cinnabaris Antimonii. B.

Fit sublimando caput mortuum post distillationem butyri antimonii relictum, & rectificando s. a.

Collyrium Boyleanum.

℞. Aq. rorismarin. ℔ij. aloe subtilissime pulv. ℥ß. vitriol. alb. vitr. antimon. croc. metallor. ana ʒvj. dig-

digere leni calore per mensem; decantetur liquor purus. *In omnibus fere oculorum affectibus vix datur par remedium.*

Collyrium certum. R.

℞. Aq. plantag. euphras. ros. ana ℥j. trochisc. alb. rhas. ℥ij. lapid. tut. ℈ij. vitriol. roman. gr. ij. m. pro collyrio.

Decoctum amarum febrifugum. M. *Art.* 36.

Decoctum catechu compositum. F.

℞. Rasur. guaiac. sassaf. ana ʒiij. santal. citr. & rub. ana ʒij. terræ Japon. pulv. ʒß glycyrrhiz. ℥j. salv. sicc. M. j. coq. in aq. hord. ℔iij. ad ℔ij. colatur. add. diacod. ℥ij. ol. anis. gt. j. m.

Decoctum Coccineum. F.

℞. Nitri ℥j. sacchar. alb. ℥iv. coccinel. gr. xvj. f. pulv. qui conjiciatur in aq. font. (vel potius decoct. alb.) bullientis ℔ij. coq. & despuma, & per residentiam depuretur.

Decoctum Ictericum. F.

℞. Rad. curcum. rub. tinct. ana ℥j. herb. chelidon. maj. cum toto M. ij. lumbric. mundat N. xx. coq. in aq. & vin. rhenan. ana ℔iß. ad ℔ij. colatur. add. tinct. croc. (aq. theriac. parat.) ℥j. syr. e 5. rad. ʒij. m.

Decoctum Incrassans. F.

℞. Gum. arab. crasse pulv. ℥iij. coq. in aq. hord. q. s. ad ℔ij. colatur. add. syr. de alth. ℥iij. m.

Decoctum ad morsum canis rabidi. B.

℞. Fol. rut. ℥vj. rad. allii. theriac. Lond. ana ℥iv. limatur. stanni ℥iv. cerevis. illupulat. veter. ℔iv. coq. ad consumption. dimid. & macera, & cola. *De morsus capiat coch.* vj. *bis in die per dies* ix. *& applicetur magma loco affecto*.

Decoctum Nephriticum. F.

℞. Rad. alth. ℥iß. liquirit. ℥ß. herb. virg. aur. M. ij. alth. parietar. ana M. j. sic N. iv. bacc. junip. sem. petrosel. macedon. bardan. milii sol. (sub med. coction. addit.) ana ʒj. coq. in liquor. posset. vin. alb. alterat. ℔iij. ad tertiæ partis consumption. colatur. add. syr. de alth. ℥iij. vel iv. m.

Decoctum Nigrum. *Art*. 48.

Decoctum Phthisicum. F.

℞. Flor. bellid. maj. M. j. limac. mundat. N. iij. rad. eryng. condit. ℥ß. hord. perlat. ℥iij. coq. in aq. font. ℔iß. ad ℔j. cola.

Decoctum Sistens. F.

℞. Pulv. bol. armen. ℥j. cret. puriss. ℥iij. coq. in aq. font. ℔iij. ad ℔ij. colaturæ per resident. depurat. add. diascord. ℥ß. aq. cinnam. fort. syr. cydon. e rof. sicc. ana ℥ij. ol. nuc. mosch. gt. ij. m.

Decoctum ad Sitim. B.

℞. Fol. acetof. M. ij. coq. in aq. font. q. s. ad ℔j. colatur. add. succ. 12. limon. vin. rhenan. ℔ij. sacchar. alb. q. s. ad gratiam m.

De-

Decoctum Stypticum. F.

℞. Rad. urtic. consolid. maj. ana ℥iß. herb. millefol. plantag. ana M. j. cort. granat. gum. arab. ana ʒij. sem. papav. alb. hyosciam. ana ʒiij. coq. in aq. font. ℔iij. ad ℔ij. colatur. add. syr. e ros. sicc. ℥iv. sacchar. saturn. ℈j. croc. mart. astring. ℈iv. m. dos. ℥iv. bis in die.

Decoctum Variolosum. F.

℞. Rad. scorzoner. ℥iß. glycyrrhiz. ℥ß. fic. N. viij. passul. sol. exacinat. ℥j. ras. C.C. ʒij. coccinel. (integ. sub finem add.) ℈iv. coq. in aq. hord. ℔iij. ad ℔ij. colatur. add. syr. garyoph. limon. ana ℥j, m.

Decoctum Ulmi. B.

℞. Cort. interior. ulmi rec. ℥iv. coq. in aq. font. ℔iij. ad dimid. colaturæ rubicundæ (instar. vin. rubelli) add. syr. de rub. Idæ & de mor. ana ℥iß. m. f. gargarism. elegantiss.

Electuarium contra Abortum. F.

℞. Conserv. ros. rub. cydon. nuc. mosch. cond. succ. chermes , syr. cydon. syr. e coral. ana ℥ß. spec. de hyacinth. ʒiij. aromat. ros. croc. mart. astring. ana ʒij. sacchar. saturn. ʒj. ol. nuc. mosch. gut. iv. m.

Electuarium Boyleanum. F.

℞. Sem. papav. alb. pulverisat. hyosciam. alb. ana ℥ß. syr. papav. errat. conserv. ros. rub. ana ℥iß. m. f. elect. dos. quant. jugland. bis in die.

Electuarium Cephalicum. F.

℞. Rad pæon. mar. pulv. ℥ß. cran. human. cinnab. antimon. ana ʒij. nuc. moſchat. condit. ℥ß. ſyr. pæon. comp. ℥ij. ol. roriſmarin. ſalv. ana gr. iv. m. f. electuarium.

Electuarium Chalybeatum. Pu. *Art.* 405.

Electuarium de Colophonia. F.

℞. Conſerv. flor. Lamii. alb. ℥iß. diaſcord. zinzib. condit. pulv. colophon. ana ʒß. ol. cinnam. gut. iv. ſyr. e roſ. ſicc. q. ſ. m.

Electuarium Epilepticum. B.

℞. Sterc. albiſſim. pavon. ſiccat. rad. pæon. mar. ana ℥ij. rad. valerian. ℥j. ſem. pæon. excort. ʒiij. carvi ℥ß. pulveriſatis add. mel. anthoſat. q. ſ. m. f. electuarium.

Electuarium Hydragogum. Syl. *Art.* 825.

Electuarium Hyſtericum. F.

℞. Conſerv. atriplic. olid. ℥iv. ol. ſuccin. gut. 48. m.

Electuarium Martis. F.

℞. Conſerv. abſynth. roman. cochlear. hortenſ. ana ℥iij. zinzib. cond. ℥iß. rubig. chalyb. (in ſubtilem pollinem redact.) ʒvj. ol. caryoph. ol. ſaſſafr. ana gut. vj. ſyr. e 5. rad. ℥j. m.

Ele-

Electuarium Peruvianum astring. F.

℞. Cort. peruv. pulv. ℥j. balſ. de tolu, terr. japon. pulv. ana ʒj. ſyr. Boyleanum q. ſ. m. f. elect. pro doſ. x.

Electuarium Peruv. epilepticum. F.

℞. Cort. peruv. pulv. ʒvj. rad. ſerpent. virgin. pulv. ʒij. cum q. ſ. ſyr. pæon. comp. f. elect.

Electuarium Stypticum. F.

℞. Conſerv. roſ. rub. ℥iij. croc. mart. aſtring. ʒiij. ſacchar. ſaturn. ʒj. ſyr. cydon. vel e roſ. ſicc. ℥ß. m. f. elect.

Electuarium e zinzibere. F.

℞. Conſerv. roſ. rub. ℥iij. zinzib. cond. ℥j. ol. cinnam. gut. iv. ol. garyoph. gut. ij. m.

Emplaſtrum Cephalicum. F.

℞. Empl. de beton. ℥ß. gum. caran. tacamach. ana ʒiij. balſ. totulan. ℈ij. balſ. peruv. vel capiv. ℈j. f. empl.

Emplaſtrum Iſchiaticum. F.

℞. Pic. Burgund. ℥ij. galban. ℥j. ſulph. viv. ʒij. ſuccin. ʒj. hermodact. rad. ireos florent. ſem. cymin. Por. cham. ana ʒß. petrol. q. ſ. m. f. empl.

Emplaſtrum Mamillare. B.

℞. Sperm. cet. ℥j. cer. alb. ℥ij. galban. aceto præp. ß. ol. ſambuc. q. ſ. f. empl.

Emplaustrum Pleuriticum. F.

℞. Empl. paracel. de sapon. ana ℥j. unguent. populn. ℥iß. camphor, ʒiij. m. liquescant lento igne perpetuo agitando cum spatula; quando frigescere incipiant, addatur camphora & f. empl. molle.

Emplastrum de Pyrethro. F.

℞. Galban. colat. sagapen. ammoniac. (vin. alb. solut. & colat.) ana ℥j. pulv. rad. pyreth. sem. sinap. ana ℥ß. tereb. ven. q. s. m.

Emplastrum Roborans. F.

℞. Empl. stomach. magistral. ʒiij. oxycroc. (rite præp.) ʒij. gum. caran. tacamach. ana ʒj. balsam. tolutan. ℈ij. bals. peruv. ℈j. ol. cinnam. garyoph. nuc. mosch. ana gut. ij. menth. absynth. ana gut. j. f. empl.

Emplastrum Smecticum. B.

℞. Minii ℔iß. ol. oliv. ℔ij. sapon. alb. ℥iv. ceræ ʒij. coq. s. a. & f. empl.

Emplastrum ad Strumas. 1. B.

℞. Empl. de cicuta cum ammoniac. ℥iv. gum. elem. ℥ß. mercur. sublimat. corrosiv. ʒx. m. f. empl.

Emplastrum ad Strumas. 2. Bar.

℞. Empl. de ranis cum mercur. ℥ß. galban. ʒij. sacchar. saturn. sal. volat. ammoniac. ana ʒß. ol. rub. q. s. f. empl.

Emul-

Emulsio Asthmatica. F.

℞. Milleped. viv. N. 120. contus. sensim affund. aq. puleg. ℥vj. in liquore fortiter expresso dissolv. gum. ammoniac. ʒiij. colatur. add. tinct. benzo. ʒiij. m. *dos. coch. j. ex haust. decoct. pectoral. sæpe in die.*

Emulsio Bruneri. F.

℞. Gum. ammoniac. ʒiß. dissolv. (in mortar.) in aq. hyssop. frigid. ℥iv. & vin. rhenan. ℥ij. *colatura fit pro haust. ij. urgente suffocationis periculo in asthmate capiend.*

Emulsio Pæoniata. B.

℞. Sem. pæon. decort. ℥j. contus. affund. aq. rut. ceras. nigr. pæon. comp. ana ℥vj. f. emulsio, add. sacchar. perlat. q. s.

Emulsio Styptica. F.

℞. Rad. consolid. maj. ℥iv. coq. in aq. font. ℔iij. ad ℔ij. cum colatura & sem. papav. alb. hyoscyam. amygd. dulc. excort. ana ℥ß. sal. prunel. ʒß. sacchar. saturn. ℈j. & sacchar. alb. ℥j. f. emulsio.

Enema acre. Bo.

℞. Pulv. colocynth. ʒß. fol. tabac. ʒiß. coq. in aq. font. q. s. ad ℥x. admisce sal. gem. ʒij. f. enema.

Enema amarum. F.

℞. Rad. serpent. virg. contus. ʒj. pulp. colocynth. (in nodulo ligat.) ℈j. herb. tanacet. summit. sabin. ana Mß. coq. in aq. font. q. s. ad ℥vj. colatur.

add. ol. hyperic. ℥ß. ol. absynth. chym. ʒß. spec. hier. picr. ℈ß. m.

Enema *Apoplecticum*. F.

℞. Rad. pyreth. ℥ß. herb. rut. Mij. pulp. colocynth. (in nodul. ligat.) ʒß. coq. in aq. font. q. s. ad. ℥xij. colatur. add. intus. croc. metallor. ℥iij. tinct. castor. ℥ß. ol. succin. sal. gem. ana ʒij. s. enema.

Enema Balsamicum. F.

℞. Rad. alth. ℥j. herb. malv. parietar. mercurial. ana M. j. sem. lin. ℥ß. coq. in q. s. aq. font. ad ℥xij. colatur. add. tereb. vitel. ov. solut. ℥ß. ol. lin. ℥ij. elect. linitiv. ℥j. m. f. enema.

Enema Emolliens. G. *Art*. 735.

Enema Febrifugum.

℞. Cort. peruv. subtilissime pulv. ℥ij. coq. multiplici coctione in aq. font. donec redeat ad ℔ß. colaturæ turbidæ add. diascord. ℥ß. ol. anis. gut. j. m.

Enema Hystericum. F.

℞. Rad. Aristol. rotund. bryon. alb. ana ℥ß. herb. rut. matricar. puleg. flor. cham. ana M. ß. coq. in q. s. aq. font. ad. ℥xii. in colatur. dissolv. asæ fœtid. ʒj. ol. succin. ʒij. sacchar. rub. ℥j. m.

Enema e quatuor Oleis. F.

℞. Ol. lin. cham. ana ℥vj. ol. scorpion. ℥ij. tereb. ʒij. m.

Ene-

Enema Terebinthinatum. F.

℞. Urin. sani ℔j. terebinth. venet. vitel. ov. solut. ℥j. ol. anis. ʒj. theriac. januens. ℥j. m.

Enema ad tormina. F.

℞. Cret. pulv. ℥ß. herb. rut. flor. cham. ana M. ß. coq. in q. s. aq. font. ad ℥iv. colatur. add. tinct. castor. diascord. ana ʒij. syr. de mecon. ℥ß. ol. anis. gut. x. m.

Enema de Verbasco. F.

℞. Herb. cicut. hyoscyam. ana M. j. verbasc. flor. sambuc. ana M. ß. coq. in aq. ferrat. q. s. ad ℥xij. in colatura dissolv. vitel. ov. N. j. ol. lin. ℥ij. ol. succin. ʒß. bals. sulph. ʒij. m.

Ens Veneris. B.

℞. Vitriol. mart. opt. reverberat. & lot. p. j. sal. armoniac. p. ij. sublimentur s. a. cum tribus chobiis.

Epithema de Calce. F.

℞. Calc. viv. ℥ij. mellis liquid. q. s. f. mistura aliquando sapo vulgaris addatur.

Epithema de saccharo Saturni. F.

℞. Acet. ℔ß. sacchar. saturn. ℥j. m. *Huic immergatur petia lintea dupla, & frigide cordis regioni applicetur, & quoties tepescet renovetur; ad narium hæmorrhagiam expertus laudo.*

Epi-

Epithema Saponaceum. F.

℞. Spirit. lumbricor. magistr. ℥vj. sp. cochlear. ʒij. sp sal. armoniac. ʒvj. sapon. venet. ℥iß. camphor. ʒvj. opii ʒj. croc. ʒß. digere aliquot dies & cola.

Epithema Stomachicum. F.

℞. Sp. vin. camphorat. ℥iv. theriac. androm. ʒij. ol. garyoph. gut. xvj. ol. nuc. mosch. gut. viij. ol. menth. gut. iv. anis. absynth. ana gut. ij.

Expressio Asthmatica. F.

℞. Milleped. viv. N. 128. contus. affund. aq. hyssop. ℥iv. puleg. ℥ij. pæon. comp. ℥j. in liquore expresso dissolv. gum. ammoniac. gr. xxxij. colatur. add. tinct. benzo. ʒij. syr. balsam. ℥j. ol. anis. gt. j. sp. sal. armoniac. q. s. ad justum acorem conciliandum. Detur cochleatim in paroxysmo.

Expressio Diuretica. VV.

℞. Milleped. viv. tinct. sal. tart. ana ℥ij. contunde & fortiter exprime. *Dos.* gt. xl. *vel* l.

Expressio Millepedum Simplex. F.

℞. Milleped. viv. ℥iij. sacchar. alb. ℥ij. simul contus. affund. vin. alb. ℔j. probe misceantur, & coletur liquor.

Expressio Millepedum Ictterica. F.

℞. Milleped. viv. N. 100. croc. ℈ß. nuc. mosch. ʒß. sacchar. alb. ℥ß. contus. affund. aq. chelidon. ℥iv. lumbricor. magistral. ℥ij. f. expressio.

Expressio millepedum ad Pertussim. F.

℞. Milleped. viv. mund. ℥ij. pulv. sem. anis. ʒj. nuc. mosch. ʒß. sacchar. alb. ℥j. contus. affund. aq. puleg. ℥vj. bryon. comp. pæon. comp. ana ℥j. f. expressio.

Ex-

Expressio scorbutica calida. F.

℞. Herb. cochlear. hortens. nasturt. aquat. beccabung. chelidon. maj. ana M. iv. contus. add. vin. alb. ℔ß. aq. raphan. comp. lumbricor. magistr. ana ℥iv. f. expressio, cui add. sp. cochlear. ℥ij. sacchar. alb. ℥ij. m.

Expressio scorbutica temperata. F.

℞. Herb. beccabung. nasturt. aquat. tarax. aparin. ana M. iv. mal. aurant. (cum corticibus) N. iv. contus. affund. vin. alb. aq. flor. sambuc. ana ℔j. per subsidentiam clarificetur & cum sacchar. ad libitum edulcetur.

Extractum Pectorale. F.

℞. Maltæ opt. cong. iß. aq. cong. ij. f. alæ s. a. cong. j. huic claræ & non fermentatæ add. passul. solis exacinat. & concis. ℔ß. glycyrrhiz. ℥j. ter. japon. ℥j. coq. donec ℔iv. sint evaporatæ: postmodum exprimendo coletur; denique (additis coccinel. ℈iv.) percoq. ad mellaginem. *Est egregium incrassans.*

Flores salis Armoniaci martiati. B.

Fit ex limaturis martis & sale armoniaco ana sublimatis, aeri exponendo caput mortuum, miscendo cum dimid. quant. sal. armoniac. siccando, & sublimando s. a.

Fotus Adstringens. F.

℞. Cort. querc. ℥ij. granat. ℥ß. flor. balaust. ros. rub. ana M. j. coq. in aq. ℔iv. ad ℔ij. colatur. add. vin. rub. Lisbon. ℔ß. m. addi possunt alum. ℥ij.

Fotus ad Calculum. G. *Art.* 735.

Fotus ad Hæmorrhoidum dolorem. F.

℞. Rad. cæpar ℥ij. sem. lin. ℥j. herb. hyoscyam.

ver-

verbasc. linar. millefol. ana M. ij. coq. in aq. font. ℔vj. ad ℔iv. in colatura dissolv. opii ʒij. m.

Fotus ad Hæmorrhoidum fluxum immodicum. F.

℞. Herb. verbasc. millefol. plantag. fol. sambuc. ana M. iv. cort. granat. ℥j. coq. in aq. & vin. rub. astring. ana ℔iij. ad tertiæ partis consumption. in colatura dissolv. alumin. ℥ß. sacchar. saturn. ʒij.

Fotus lateralis. F.

℞. Rad. alth. capit. papav. alb. (scis. & cum sem. contus.) ana ℥ij. sem. lin. fœnugr. cymin. bacc. lauri ana ℥j. herb. malv. matricar. ana M. iij. coq. in aq. ℔viij. ad dimid. cola.

Fotus Podagricus. F.

℞. Herb. chamæpit. abrot. ana M. iv. coq. in aq. font. ℔vj. ad ℔iv. in colatura dissol. sal. tartar. sal. armoniac. ana ℥iv. m.

Fotus Spirituosus. F.

℞. Aq. regin. Hungar. ℥vj. sp. lavend. comp. cochlear. ana ℥iß. sp. sal. armoniac. ℥ß. camphor. ℈v. ol. terebinth. gut. 80. m. digerantur.

Fotus Stomachicus. F.

℞. Vin. rub. ℔j. sp. vin. commun. acet. vin. ana ℔ß. absynth. menth. ana Mß. rad. bistort. ℥ß. cort. granat. ʒij. garyoph. mac. nuc. mosch. cinnam. ana ʒj. theriac. ven. ℥ß macerentur clause in baln. mar. duas horas; colatura sit pro fotu.

Fotus ad Tympanitidem. F.

℞. Nitri ℥ij. sal. armoniac. ℥j. sp. vin. tenuioris multo phlegmate imbuti ℔ij. m. & dissolve in vitro.

Galbanetum Sennerti. B.

℞. Gum. galban. p. j. sp. terebinth. pij. ol. lavend. p. ß. digere & distilla ex retorta s. a.

Gar-

Gargarisma Anginosum. F.

℞. Herb. aquileg. M. ij. cort. inter. ulmi ℥i. fung. sambuc. glycyrrhiz. alb. canis ana ℥ß. coq. in q. s. aq. font. ad ℔ij. in colatura dissolv sal. armoniac. ʒij. syr. de rub. idæ, mel, ros. ana ℥ij. m.

Gargarisma Commune.

℞. Aq. plantag. ℥x. ros. rub. ℥iij. syr. e mor. ℥ij. mel. ros. ℥j. ol. vitriol. q. s. ad aptam aciditatem m.

Gargarisma contra Fœtorem. F.

℞. Myrrh. ʒij. rad. irid. florent. cyperi calam. aromat. angel. Hispan. ana ʒj. garyoph. ʒß. flor. rorismarin. M. j. infund. clause & calide duas horas in aq. font. ℔ß. vin. alb. ℥iv. colatur. add. aq. regin. Hungar. ʒvj. tinct. benzo. ʒij. m.

Gargarisma Myrrhisatum 1. F.

℞. Vin. rub. astring. ℔j. myrrh. pulv. ʒij. m.

Gargarisma Myrrhisatum 2. F.

℞. Myrrh. pulv. ʒj. dissolv. in mortar. cum vitel. ov. ʒij. add. mel. ros. ℥ij. vin. alb. ℔ß. m.

Gargarisma ad Pituitam. F.

℞. Aq. Hyssop. ℥x. sp. vin. rectificat. ℥j. sp. cochlear. ℥ß. sp. castor. ʒij. sp. sal. armoniac. ℈iv. pulv. rad. pyrethr. ʒj. mel. ℥iv. m.

Gargarisma Prunellorum. F.

℞. Cort. prunellor. sylvestr. ℥ij. coq. in q. s. aq. font. ad ℔ij. in colatura dissolve alumin. ℈iv. acet. ℥ij. mel. ros. ℥iv. m.

Gargarisma in Variolis. S. *Art.* 134.

Gargarisma Variolosum. 1. M. *Art.* 139.

Gargarisma Variolosum. 2. F.

℞. Hord. perlat. glycyrrhiz. ana ℥ß. rad. alth. viciar.

ciar. ana ʒj. ficuum N. xij. fung. sambuc. M. j. coq. in q. s. aq. font. ad ℔ii. colatur. add. oxymel. scillit. mel. ros. ana ℥ij. m.

Gargarisma pro Uvula. F.

℞. Herb. aquileg. M. iv. flor. ros. rub. balaust. ana M. ß. piper. long. ℈iv. myrrh. ʒij. coq. in aq. font. ℔ij. & vin. alb. ℔ß. ad tertiæ partis consumption. colatur. add. sp. vin. syr. e mor. de rub. de idæ. ana ℥ij. m.

Haustus Diaphoreticus. F.

℞. Aq. card. ben. ℥iiß. epidem. theriacal. syr. de mecon. ana ℥ß. antimon. diaphor. ℈j. theriac. androm. ℈ij. sp. sal. armoniac. gut. xij. m.

Haustus Diureticus Acidus. F.

℞. Aq. raphan. comp. ℥iß. sp. vin. gallic. succ. limon. ana ℥ß. syr. violar. ℥j. m. f. haust.

Haustus contra Fluorem. F.

℞. Alb. ov. N. j. conquassato add. aq. cinnam. fort. ℥iß. m.

Haustus Hydragogus. F.

℞. Gum. gamand. crem. tart. pulv. ana gr. xiv. ol. junip. gut. iij. dissolv. diligenter in mortar. in vin. alb. ℥iij. addendo sacchar. alb. ʒiß. m.

Haustus Japonicus. F.

℞. Aq. spermat. ranar. ℥ij. syr. e ros. sicc. ʒij. ter. japon. pulv. ℈j. sacchar. saturn. gr. iv. ol. cinnam. chym. gut. j. laudan. liquid. gut. xx. m.

Haustus Pleuriticus.

℞. Ol. sem. lini frigide extract. ℥iiß. sperm. cet. ℈ij. ol. nuc. mosch. gut. ij. aq. cinnam. hord. syr. papav. errat. ana ʒvj. m. f. haust. quam calidissime sumend.

Hau-

Hauſtus Saponaceus. F.

℞. Sapon. venet. raſ. a ℈ij. ad ℈iv. coq. in lact. ℥vj. ad ℥iv. colaturæ add. ſacchar. alb. tantillum.

Hauſtus Saturninus. F.

℞. Aq. ſpermat. ranar. ℥iß. acet. ℥ß. ſucc. urticæ ℥ij. ſyr. de mecon. ℨvj. ſacchar. ſaturn. gut. vj. alum. gr. iij. ſang. dracon. ℨß. m.

Infuſum Cephalicum. F.

℞. Sterc. pavonis alb. ℥iv. milleped. contuſ. ℥j. aq. ceraſ. nigr. vin. alb. ana ℔iß. infund. 24. horas frigide, colaturæ per manicam clarificatæ add. aq. Langii ℥iij. ſp. lavend. comp. ℨiß. ol. nuc. moſch. gut. iij. ſyr. pæon. comp. ℥vj. m.

Infuſum Chalybeatum Amarum. *Art*. 48.

Infuſum Fracaſtorii.

℞. Theriac. androm. ℨij. diaſcord. ℥ß. coccinel. ℈ß. infund. clauſe & calide per horæ quadrant. in aq. lact. alex. ℥vj. colatur. add. aq. cinnam. fort. ſyr. cydon. ana ℥j. m. *doſis coch. iv. quarta vel ſexta quaque hora pro re nata*.

Infuſum Traumaticum. F.

℞. Caulium virid. ſolani lignoſi conciſ. ℥iv. coccinel. ℈j. vin. alb. ℔ij. infund. calide & clauſe per noctem, colatur. add. ſyr. heder. terreſt. ℥iv. theriac. ven. ℥ß. m.

Injectio ad Gonorrhœam. E.

℞. Aq. calc. viv. ℥iv. mercur. dulc. ℨß. ſacchar. ſaturn. ℈j. m. pro injectione. *Uſurpetur liquor per reſidentiam depuratus*.

Julapium Moſchatum. F.

℞. Aq. roſar. damaſcen. ℥vj. naphtæ ℥j. cinnam. hord.

hord. ℥ij. pæon. comp. ℥iß. mosch. ambræ gris. (cum sal. C. C. trit.) ana gr. ij. croci (scissi & in nodul. ligat.) ℈j. ol. garyoph. gut. j. confect. alkerm. ʒij. syr. caryoph. ℥ß. m.

Julapium Stomachicum. F.

℞. Vin. Xeroensis, aq. cinnamom. hord. ℥iv. aq. menth. gent. comp. syr. cydon. ana ℥ij. ol. garyoph. nuc. mosch. ana gut. ij. m. addi possint theriac. ven. ʒij.

Lac Sublimatum.

℞. Aq. calc. viv. ℥iv. mercur. sublimat. corrosiv. gr. xij. dissolv. in vitro leni calore. *Potest augeri vel minui quantitas sublimati, prout fortius aut debilius* medicamentum efficere volueris.

Lac Virginale. P. L.

℞. Alumin. rupei ℥iv. coq. in aq. font. ℔ij. ad tertias; tum ℞. Litharg. auri ℔ß. vin. alb. ℔iß. decoquantur ad ℔j. colentur, ambæque aquæ commisceantur, & agitentur donec albescant.

Linimentum Anodynum. R. *Art*. 236.

Linimentum Paralyticum. F.

℞. Unguent. martiat. ℥ij. petrol. ol. spicæ, ana ʒiij. pulv. euphorb. ℈j. ol. succin. ʒiß. ol. rorismarin. ʒß. m.

Linimentum Psoricum. Bir.

℞. Sulph. crud. ʒij. sapon. venet. ʒiß. nitri præp. ʒß. litharg. aur. ʒij. mercur. dulc. ʒiß. unguent. alb. camphorat. ℥j. ol. lign. rhod. gut. iv. m. f. linimentum.

Lohoch Myrrhisatum. F.

℞. Myrrh. pulv. ʒij. croc ℈ß. nuc. mosch. ʒß. mellis ℥ij. M.

Lohoch ad Raucedinem. F.

℞. Sperm. ceti ℥ß. ſacchar. alb. ℥j. optime ſimul contuſ. in mortario ſenſim add. ſyr. balſam. q. ſ. m.

Lohoch Rubrum. F.

℞. Conſerv. fruct. cynosbat. ℥ß. ſyr. bac. ſambuc. ol. amygd. dulc. ana ℥j. m.

Lohoch Viride. F.

℞. Sapon. venet. raſ. ℈ij. ol. amygd. dulc. ſyr. violar. ana ℥j. m.

Lohoch Vitellinum. F.

℞. Sperm. cet. ʒiiß. ſubigatur in mortario cum vitel. ov. N. j. & add. ol. amygd. dulc. ſyr. de alth. ana ℥j. m.

Lotio Lanfranci. *Art*. 984.

Miſtura Acida.

℞. Aq. plantag. ſyr. papav. erratic. ana ℥iß. ol. vitriol. ʒij. miſce.

Miſtura Balſamica Nephritica. F.

℞. Balſam. capiv. ℥ß. ol. junip. chym. ʒß. vitel. ov. N. ij. ſyr. de alth. ℥iiß. aq. perſicar. ℥x. m.

Miſtura Conſolans. F.

℞. Vin. Xeroenſ. ℔ß. aq. cinnam. fort. ℥iv. aq. roſ. ſacchar. cand. alb. ana ℥ij. ſucc. chermes colat. ℥j. ſpec. lætif. Galeni ʒij. fol. auri N. iv. ol. nuc. moſchat. gut. iv. m.

Miſtura Corallata. F.

℞. Coral. rub. ſubtiliſſime lævigat. ʒij. ſal. abſynth. ℈iv. ſucc. limon. ℥iv. aq. cinnam. fort. ℥ij. M. ſtent in vitro capaci.

Mistura Ecphractica. F.

℞. Summit. pini concis. M. vj. coq. in aq. font. ℔iv. ad ℔ij. colaturæ fortiter expressæ add. succ. depurat. cochlear. hortens. ℔j. beccabung. nasturt. aquat. tarax. ana ℔ß. aq. raphan. comp. ℔iß. huic misturæ dissolve vitriol. Mart. ℈viij. per noctem reponatur, ut subsideat fæx lutea; dein liquori claro effuso adde sal. absynth. ℈iv. sacchar. alb. ℥xij. m.

Mistura Expectorans. F.

℞. Tinctur. benzo. ℥ß. tinct. croc. tinct. myrrh. tinctur. gum. ammoniac. sp. sal. armoniac. ana ʒj. aq. hyssop. ℥vj. lumbricor. magistral. ℥iij. syr. de prassio ℥ij. m.

Mistura simplex Paracelsi. *Art*. 78.

Mistura Stomachica. F.

℞. Aq. cinnam. fort. ℥j. ol. vitriol. ʒj. ol. garyoph. gut. xxiv. m.

Nitrum Saturnisatum. B.

℞. Sacchar. saturn. nitri ana p. æ. Solve in aceto distillato & crystallisa s. a.

Nodulus Hystericus. B.

℞. Castor. pulv. ʒß. asæ fœtid. ℈j. ol. succin. ℈ß. misce, & in serico involve, ut fiat nodulus, &c.

Ol. Ranarum. B.

Coque ranas vivas N. 12. in ol. olivar. ℔iß. per ho-

horam & deinde exprime. *In cancro specificum perhibetur.*

Oxymel Asthmaticum. F.

♃. Rad. zedoar. ℥j. coq. in aq. font. ℔ij. ad ℔iß. colaturæ add. gum. ammoniac. (in acet. ℥iv dissolut.) ℥j. colaturæ add. mellis ℥iv. coq. despuma & cola. *Dentur coch. iij. mane & vesperi per menses aliquot.*

Phœnigmus. Mu. *Art.* 934.

Pilulæ Balsamicæ. M.

♃. Milleped. præp. ʒiij. gum. ammoniac. purissim. ʒiß. flor. benzoin. ℈ij. vel. ʒj. extract. croc. balsam. peruv. ana ℈j. balsam. sulph. terebinth. vel anisat. q. s. f. massa.

Pilulæ Catharticæ in Scorbuto.

♃. Gum. ammoniac. ʒj. calomel. ℈ij. extract. hellebor. nigr. ʒij. balsam. peruv. parum m. f. massa pil. dos. ℈ij.

Pilulæ ad Colluviem. F.

♃. Calomel. ʒij. sacchar. saturn. ʒj. camphor. amyl. ana ʒß. balsam. capiv. q. s. m. f. pil. pro dos. xij.

Pilulæ de Creta Palmarii. B.

♃. Aloes opt. ℥j. cret. albis. succin. alb. gentian. myrrh. rad. fraxinel. ana ʒj. mithridat. ℈iv. tereb. lot. ʒij. syr. de Alth. q. s. f. massa pil. *Sunt qui addunt calomel.* ℥ß. *vel* ʒvj. *Dos.* ℈ij. *vel* ʒj. *omni nocte ad dies* xv.

Pilulæ Diureticæ. F.

℞. Test ovor. calcinat. ℥ß. camphor. ℈j. canthar-rid. ℈ß. tereb. ven. q. s. f. pil. pro dos. iij.

Pilulæ Hydragogæ. F.

℞. Gambog. pulv. a gr. xij. ad gr. xvj. ol. Junip. gut. ij. mithridat. q. s. f. pil. pro una dosi.

Pilulæ Hydropicæ Bontii. Art. 825.

Pilulæ Hystericæ. F.

℞. Galban. colat. asæ fœtid. myrr. ana ℨj. castor. camphor. sal. succin. ana ℈ß. ol. succin. gut. iv. bal-sam. peruv. q. s. f. massa, cui (quoties res postulave-rit) adjici possunt sal. chalyb. ℈ij. exindeque dican-tur pil. hyster. chalyb.

Pilulæ Volatiles.

℞. Sal. volat. C. C. vel sal. volat. ammoniac. ℨij. gum. ammoniac. ℨj. extract. croc. pulv. carn. viper. ana ℈j. bals. peruv. q. s. m. f. massa pil.

Pulvis Diureticus. G. *Art.* 735.

Pulvis Epilepticus de gutteta dictus. B.

℞. Rad. fraxinel. visc. quercin. contrayerv. ser-pent. virgin. pæon. mar. (debito tempore collect.) sem. pæon. mar. magist. C. C. magist. ungul. alcis ana ℨij. rad. valerian. sylv. ℨj. coral. rub. cran. hu-man. ana ℨiij. lapid. hyacinth. ℨj. bezoar. occident. ℨß. orient. ℈j. m. f. pulvis subtilis; adde mosch. gr. v. fol. auri N. 30. m.

Pul-

Pulvis Hæmoptoicus. F.

℞. Sem. hyoscyam. papav. alb. ana ʒij. ter. sigil. lapid. hæmatit. ana ℈j. sacchar. ros. ʒvj. m. f. pulv.

Pulvis Pleuriticus. B.

℞. Flor. sulph. ʒij. dent. apri, mandib. lucii piscis ana ʒj. flor. papav. rhœad. ʒß. m. f. pulvis Dos. ℈j.

Pulvis Uvularis. F.

℞. Ter. japon. flor. balaust. ana ℈j alum. piper. long. ana ℈ß. m. f. pulvis. *Modus usurpandi est, ut lingua speculo oris depressa, pulvis (ope fistulæ) insuffletur uvulæ, & operatio pro re nata repetenda.*

Pulvis Uvularis. 2. B.

℞. Flor. balaust. rad. bistor. tormentil. ana ʒij. alum. ℈j. m. f. pulv.

Semicupium Hildani. *Art.* 988.

℞. Rad. & fol. alth. rad. & fol. malv. rad. fœnicul. apii, petroselin. eryng. marin. ana ʒij. (rad. raparum ℔ij.) herb. parietar. violar. veronic. flor. cham. melilot. genist. sambuc. ana M. j. sem. lin. fœnugr. ana ʒj. petroselin. anis. fœnic. genist. ana ʒij. coq. in q. s. aq. font. pro semicupio.

Stypticum Regis. B.

Vitriolo soluto, filtrato, cum aceto distillato præcipitato, edulcato, & siccato affunde oleum vitrioli, & distilla ex retorta ad siccitatem; caput mortuum digere cum spiritu vini, filtra calide ac ab-

ſtrahe. Solve ſalem in fundo remanentem cum quadruplo aquæ per digeſtionem, & f. ſtypticum.

Succi Antiſcorbutici.

℞. Fol. cochlear. hortenſ. beccabung. naſturt. aquat. ana p. æ. contundantur & exprimatur ſuccus ad ℔ij. deinde add. vin. alb. vel rhenan. ℔j aq. raphan. comp. ſucc. aurant. acid. ana ℔ß. miſce *doſ.* ℥iij. *bis in die ſine vel cum pauco ſaccharo.*

Suffitus ad Catarrhum.

℞. Oliban. ſuccin. benzo. ſtyrac. calam. gum. guaiac. balſam. tolutan. ana ℈ij. f. pulvis craſſus *pro ſuffumigio capitis.*

Syrupus de Peto. F.

℞. Succ. peti anglic. ℔iv. oxymel. ſimpl. ℥iv. hydromel. ℔j. miſce & digere quatuor dies, ut optime defæcetur: tunc decanta iterumque digere ut ſupra, donec materia ab omni fæculentia depurata fuerit: adde poſtea ſacchar. ℔ij. & coq. in ſyrup. f. a.

Syrupus Vermifugus. B.

℞. Fol. helleboraſtr. rec. ℥ij. Hagioſpermi ℥iß. rad. bryon. rec. ʒß. abſynth. roman. M. ij. coq. in aq. font. q. ſ. ad ℔j. colatur. add. ſacchar. alb. ℔j. & coq. ad ſyrup. ſ. a.

Tabellæ Domeſticæ. S. Art. 488.

Tabellæ Embryonum. B.

℞. Pulv. rad. biſtort. ebor. coral. rub. coriandr. præp. ana ʒß. ſuccin. alb. cryſtal. bacc. cherm. ana ℈ij. ſacchar. alb. ℥xvj. aq. cydon. q. ſ. coq. ſ. a. addendo ol. cinnam. gut. vj. affund. & f. tab. ſ. a.

Tin-

Tinctura Antiphthisica. F.

℞. Sacchar. saturn. vitriol. mart. ana ℥j. sp. vin. rectific. ℥viij. repone in frigido donec rubescat spiritus.

Tinctura Bezoartica. B.

℞. Rad. enul. angel. zedoar. serpent. virg. ana ℥iß. croc. opt. ℥j. myrrh. cinnam. cort. citr. sicc. ana ʒvj. fol. scord. rut. ana M. ß. theriac. androm. ℥iij. opii thebaic. ʒij. sp. tart. rectific. ℥xv. sp. vitriol. ℥iij. sp. bacc. sambuc. & sp. bacc. junip. rectific. ana ℥xviij. digere s. a. ac filtra, tum add. sal. succin. ℥j. camphor. ʒij. digere iterum ad usum. Dos. a ʒiij. ad ℥j.

Tinctura Cantharidum. G.

℞. Pulv. cantharid. ℥j. sp. nitri fortissim. ℥ij. digere simul horas 24. Sic cantharides plane dissolventur, & liquor rubicundus erit; huic superaffund. sp. vin. ℥vj. digere simul, quo diutius eo melius: postea filtretur tinctura, & ad usum reservetur. *Dos. a gut. xij. ad xl. bis in die in haustul. vin. alb. vel rhenan.*

Tinctura Epileptica. F.

℞. Castor. opt. ℥ß. succin. flav. in tenuissim. pulverem redact. croc. angl. ana ʒij. flor. recent. lil. conval. ℥j. his affund. sp. vin. camphorat. sp. lavend. comp. sp. sal. armoniac. ana ℥iv. digerantur absque calore dies vj. in vitro clauso; postea filtretur tinctura, vel decantetur a fæcibus per colum. Dos. a ℈. ad ʒj. in aq. ceras. nigr.

Tinctura Gum. Laccæ. F.

℞. Pulv. gum. lacc. ℥ß. alum. ust. ʒj. sp. cochlear. ultimo extillantis ℥viij. phiala arcte inclusa digerantur, donec tinctura satis rubicunda appareat, quæ leniter effundatur.

Vapor ad Anginam. F.

℞. Piper. pulv. ℥j. lact. ℔ij. coq. ad ℔iß. *dein ponatur in lagena stricti orificii, & vapor calidissimus ore hianti excipiatur*.

Vinum Chalybeatum. P. L.

℞. Chalyb. præpar. ℥j. Croci pulverisati & in nodulo inclusi gr. viij. Vini albi odori ℔ij. infunde frigide per triduum, aut quatriduum, sæpe interea agitando, inverso vase. Tum F. colatura per manicam Hipp. serveturque usui.

Vinum Chalybeatum. 2. F.

℞. Limatur. chalyb. ℥ij. succ. aurant. acid. N. viij. (vel potius ℥iv.) stent simul horas 24. Dein. add. vin. alb. ℔iv. cinnam. ℥ß. garyoph. ʒij. mac. ℈iv. stent tepide dies iv. dos. ℥iij. bis in die.

Vinum Hydropicum. F.

℞. Rad. irid. florent ℥ij. enul. scill. ana ℥ß. cort. sambuc. ebul. ana ℥j. cort. winteran. ʒij. sennæ ℥ij. hellebor. nigr. agur. jalap. ana ʒij. vin. alb. ℔iv. Infunde frigide. *Dos*. ℥iv.

Vinum Viperinum. B.

℞. Viperas fœmellas vivas tempore verno collectas

lectas N. vj. vin. hispan. opt. ℔vj. macera (vase optime clauso) sine calore per menses 6. dein cola ad usum. Sunt qui macerant viperas excoriatas (rejectis interaneis, cauda, ac capite) in vin. hispan. per aliquot dies. *Dos.* ℥iij. *vel iv. bis in die ad longum tempus.*

Vitriolum Martis. B.

℞. Alcoh. vin. ℥iv. ol. vitriol. ℥ij. serva simul in vase ferreo ad dies xv. vel ad siccitatem. Dos. a gr. ij. ad vj.

Unguentum Digitale. B.

℞. Butyr. majal. ℔iij. flor. digitalis rec. contus. quot infarciri possunt, insolentur dies 30. deinde coq. s. a. & f. expressio.

Unguentum Hæmorrhoidale. F.

℞. Unguent. populn. ℥j. ol. succin. ʒij. m. f. unguent.

Unguentum Pleuriticum. F.

℞. Unguent. dialth. ℥j. ol. lin. ℥ß. ol. cymin. ʒß. camphor. ℈ß. sp. sal. armoniac. ʒiß. m.

Unguentum ad Ulcera Venerea. P.

℞. Mercur. præcipit. rub. ʒij. mercur. præcipit. alb. ℥j. ol. tart. per deliq. ℈ij. unguent. pomat. ℥ij. m.

SYLLABUS

Symptomatum Morborum,

SIVE

Ægrotorum passiones variæ enumeratæ, & ad calculum redactæ, in hunc finem, ut Morbos eorumque Causas Medicus facilius, promptius & certius inveniat, introspiciat & cognoscat, unice constructus.

Usus hujus Indicis neminem latere potest.

MEDICUS juvenis & in Praxi minus exercitatus, ægrum suum de omnibus apte interroget, atque ex ipsius, vel cohabitantium ministrantiumve ore Symptomata & Queremonias omnes sedulo expiscetur: hoc facto, singula Symptomata in Indice investiget; & librum ipsum (quoties opus sit) variis in locis consulat; indeque de natura Morbi, utcunque obscuri, complicative, judicium justum & raro fallax formare valeat.

Syllabus Symptomatum.

A

Symptoma.	Morbus.	Art.
Abdominis dolores Vid. ventris dolores & tormina	*Alvi Retentio*	611

Abdo-

Ani-

Symptoma.	Morbus	Art.
Animi deliquium.	*Affect. hyster.*	402
	Syncope	571
Ani pruritus	*Ascarides*	681
Procidentia vid. procidentia ani		
Anthrax vid. carbunculus	*Pestis*	170
Anxietas vid. præcordiorum anxietas	*Febris ardens*	65
	Hydrophobia	445
	Pestis	170
Aphonia Vid. rancedo	*Colica*	649
	Lumbrici	683
Aphthæ	*Dysenteria*	636
	Febris continua	61
Apoplexia leviuscula	*Affectio hysterica*	396
	Febris intermit. spur.	37
Appetitus diminutio	*Phthisis*	522
	Ventriculi morbus	602
Appetitus insuetorum	*Gravidatio*	1421
	Ventriculi morbus	603
Nimius	*Lumbricus latus*	678
	Arthritis	908
	Ventriculi morbus	603
Aquarum ex utero fluxus immaturus	*Abortus*	1144
Ardor lumborum	*Diabetes*	695
Artuum dolores	*Arthritis*	908
	Scorbutus	884
	Rheumatismus	854
Lassitudo	*Catarrhus*	469
	Febris lenta	69
Atrophia	*Scorbutus*	879
Auris internę suppuratio	*Pleuritis*	228

Au-

Symptoma.	Morbus.	Art.
Cum aliquali frigoris sensu	*Cephalalgia*	280
Capitis dolor gravativus	*Cephalalgia*	280
Periodicus	*Febris intermittens*	37
Capitis dolor punctorius & gravativus	*Scorbutus*	869
Capitis & dorsi dolor	*Variolæ*	131
Capitis gravitas	*Catarrhus*	459
Capitis tumor aquosus	*Hydrocephalus*	832
Carbunculus	*Pestis*	171. 181
Cardialgia	*Lumbrici*	683
Caries ossium	*Post variolas*	145
Carunculæ in Urethra	*Lues venerea*	990
Catarrhus	*Febris lenta*	69
	Phthisis	491
Cervicis dolor	*Febris ardens*	66
Cholera morbus	*Febris intermittens*	37
Chyli per alvum fluxus	*Cæliaca*	629
Per Urinam	*Diabetes*	697
Circumrotatio objectorum visibilium	*Vertigo*	300
Claudicatio fatuorum more	*Chorea Sancti Viti*	319
Colici dolores	*In variolarum apparatu*	73
	Febris intermittens	73
	Febris remittens	05
	In parturientibus	1425
	Calculus renum	793
	Affectio hysterica	369
Color purpureus sub concavo oculorum	*Chlorosis*	1329
	Scorbutus	898
Colliquatio humorum	*Febris colliquativa*	73
Coma	*Febris ardens*	65. 114
	Febris eruptiva	118
Condylomata circa anum	*Hæmorrhoides*	1259
	Lues venerea	961
Congelatio	*Catalepsis*	350. 351

Con.

D

Deglu-

Symptoma.	Morbus.	Art.
Deglutitio difficilis	*Angina*	200
	Febris ardens	66
	Variolæ	144
Penitus impedita	*Paralysis gulæ*	343
Dejectiones albæ vel ci neritiæ	*Icterus*	840
	Calculus in vesica fellea	843
Dejectiones albicantes griseæ vel pallidæ	*Cæliaca*	629
Aquosæ	*Dysenteria*	633
Membranaceæ	*Dysenteria*	635
Mucosæ	*Dysenteria*	631
Purulentæ cum carunculis	*Dysenteria*	636
Sanguinolentæ Vid. fluxus cruentus	*Dysenteria*	631
Ventosæ & leves instar Stercoris bovini	*Colica*	646
Viridis vel insoliti coloris	*Colica biliosa*	643
	Tormina ventris	1523
Delirium	*Calentura*	64
	Febris	32.58.65.115
	Lumbrici	683
Delirium furiosum sine febre.	*Mania*	427
Melancholicum sine febre.	*Melancholia*	427
Rabiosum	*Hydrophobia*	450
Perpetuum & immane	*Phrenitis*	245.247
	Paraphrenitis	254
Dentium caries & vacillatio	*Scorbutus*	869
Hæmorrhagia		
Stridor	*Epilepsia*	379
	Lumbrici	1548

Ad

Dysp.

Symptoma.	Morbus.	Art.
Dyspnœa Vid. Respirandi difficultas	*Hydrops*	801
	Phrenitis	255
Dysenteria	*Febris remittens*	50
Dysuria	*Ulcus renum vel vesicæ*	720
E		
Efflorescentiæ maculosæ	*Erysipelatis quædam species a* Rash	1168
	Febris maligna	75
	Morbilli	123
	Variolæ	125
Confluentes	*Febris scarlatina*	122
Miliaris purpurea in infantibus recens natis	Red-Gum.	1515
Empyematis signa	*Hydrops pectoris*	836
Epileptici paroxysmi	*Variolæ*	131
Erysipelatosus tumor	*Variolæ*	142
Exanthemata	*Pestis*	170
	Variolæ	138
Excrementa alvina albicantia, grisea vel pallida, chylosa	*Cœliaca*	629
Levia & ventosa instar stercoris bovini	*Colica*	646
Viridia Vid. dejectiones coloris varii, &c.	*Tormina ventris*	1523
Extenuatio partium carnosarum	*Atrophia infantum*	1530
	Phthisis	494
	Phthisis nervosa	513

F

Symptoma.	Morbus.	Art.
Fluxus cruentus	*Dysenteria*	636
	Hæmorrhoides	1263
	Inflammatio pancreatis	267
	Scorbutus	1263
Foveæ a digitorum impressione	*Hydrops*	801
	Oedema	1272
Feigus & calor superveniens	*Febris intermittens*	34
	& in initiis fere omnium	102
Frigoris sensus in capitis vertice	*Affect. hysterica*	396
in abdomine	*Colica*	646
per dorsum	*Affect. hysterica*	402
Furunculi	*Scorbutus*	869
	Variolæ	145

G

Symptoma.	Morbus.	Art.
Gangræna & caries	*Post variolas*	145
Genarum rubor	*Phthisis*	494
Genitalium tumores œdematosi	*Lues venerea*	985
Gesticulationes variæ	*Chorea Sancti Viti*	391
Gingivarum cruentatio, Erosiones, Laxitas	*Scorbutus*	869. 889. 892
Inflammatio	*Dentitio in infantib.*	1543
	Parulis	1235
Globi sensus in abdomine	*Colica hysterica*	661
Gonorrhœa virulenta	*Lues venerea*	964
Non virulenta	*Gonorrhœa Catarrh.*	966
Gravitas corporis	*Hydrophobia*	451
Ad diaphragma	*Empyema*	240
Ad tempora	*Feb. ardens*	66

I

Symptoma.	Morbus.	Art.
Icterus	*Colica* 646.	841
	In prægnantibus	846
Ignavia & torpor in pueris	*Rachitis*	1553
Inappetentia	*Phtisis nervosa*	513
	Ventriculi morbus	602
Indigestio	*Melancholia*	426
	Ventriculi morbus 579.	&c.
Indigestorum per alvum excretio	*Lienteria*	627
Inflatio circa scrobiculum cordis	*Asthma*	547
Inflatio ventriculi	*Affectio Hysterica*	401
	Cholera morbus	607
Inquietudo universalis	*Febr. ardens*	65
	Febr. malignæ	74
Intestinorum dolor atrocissimus	*Colica*	643
Vehemens pulsatorius, &c.	*Iliaca passio*	666
	Inflammatio intestinorum	261
Ad punctum determinatus	*Colica*	643
Circa umbilicum intensissimus	*Iliaca passio*	666
Intestinorum prolapsus	*Hernia*	1310
Intumescentia abdominis vid. abdominis & ventris intumescentia		
Intumescentia faciei, abdominis, totius corporis	*Venenum* 1576. 1590.	&c.
Iracundia	*Diarrhœa.*	621
	Hydrophobia.	445

Symptoma.	Morbus.	Art.
Ischuria	*Calculus renum vel vesic.*	752
	Sanguinis dyscrasia	756
Jugularium venarum intumescentia	*Apoplexia*	325
L		
Labiorum intumescentia & nigrities	*Venenum*	1576
Lac in mammis collectum	*Gravidatio*	1420
Lactis species sed non verum	*Mola*	1487
Lacrymæ invitæ	*Feb. ardens*	66
	Feb. eruptiva	118
Languores gravissimi	*Affectio Hypocondr.*	400
	Arthritis in ventricul.	916
	Sudor Anglicus	194
	Syncope	571
Lassitudo artuum	*Feb. lenta*	69
Lassitudo spontanea	*Icterus*	840
	Chlorosis	1394
	Fluor albus	1412
	Scorbutus	869
Totius corporis	*Feb. ardens*	65
	Feb. continua	58
Lateris dolor punctorius	*Pleuritis*	212
	Feb. intermittens	37
Laxitas & mollities partium in pueris	*Rachitis*	1553
Lingua alba	*In febrium initiis morbilli*	123
Sicca, flava, nigra exusta	*Feb. ardens*	65
	Petechialis	83
	Pestis	170

Lin-

Mar-

Mictio

Paro-

Symptoma.	Morbus.	Art.
Parotides	*Post variolas*	145
Pectoris gravitas	*Empyema*	242
Mala conformatio	*Asthma*	545
	Phthisis	494
Ingens oppressio	*Febris eruptiva*	117
	Febris miliaris	1497
	Peripneumonia notha.	221
Stridor	*Peripneumonia vera*	216
Pedum tumor	*Hydrops pectoris*	836
In penis summitate dolor exquisitus; Pruritus & frequens erectio	*Calculus vesicæ*	730. 739. 743
Periodicus symptomatum recursus	*Febris intermittens*	34
	Febris remittens	49
Peripneumonia	*Arthritis*	919
Pervigilium vid. vigiliæ nimiæ	*Febris ardens*	65
Petechiæ	*Febris petechialis*	79. 80
	Variolæ	140. 142
Phrenitis	*Febris ardens*	65
	Febris continua	58
Pica	*Conceptus*	1421
	Ventriculi morbus	603
Pleuritici dolores	*Febris intermittens*	37
	Febris remittens	50
	Lumbrici	683
Præcordiorum anxietas	*Asthma*	554
	Chlorosis	1392
	Febris eruptiva	117
	Febris maligna	74
	Febris petechialis	82
	Febris puerperarum	1495
Dolor	*Febris ardens*	66
	Febris maligna	74

Præ-

Symptoma.	Morbus.	Art.
Pus albo-flavescens ab oculis extillans	*Fistula lacrymalis*	1083
Puris viscidi screatio	*Phthisis*	527
Pustulæ albidæ relinquentes crustulas semina millii referentes	*Herpes miliaris*	1162
Pustulæ accumulatim exurgentes	*Serpigo*	1160
Densæ, dolorosæ, rubræ cum inflammatione latius serpentes	*Erysipelas*	1168
Pustulæ Flavæ, siccæ cum arida crusta sparsim per corpus, speciatim in fronte & mento, &c.	*Lues venerea*	962
Inflammatoriæ partem exulcerantes	*Herpes exedens*	1165
Plures congestę, squamosæ, &c.	*Impetigo*	1188
Parvæ rubescentes cum cutis duritie & pruritu insigni	*Psora*	1180
Subrubræ	*Variolæ*	131
Variæ in pene & alibi	*Lues venerea*	961
Urticationes referentes	*Erysipelas species*	1168
Pustula (vel potius tuberculum) sublivida, vel subnigra vel alba.	*Epinyctis*	1237

Rau-

Symptoma.	Morbus.	Art.
Rheumatici dolores	*Febris remittens*	58
	Lues venerea	961
	Scorbutus	869
Rigor & horror	*Dysenteria*	631
	Febris intermittens	34
	Febris omnis	20
	Pestis	183
	Pleuritis	212
	Rheumatismus	854
Per vices recurrens	*Abortus*	1441
Risus Sardonicus	*Melancholia*	434
Rubor genarum	*Phthisis*	494
Ructus	*Affectio hysterica*	399
	Scorbutus	869
Acidi	*Ventriculi morbus*	581
Assidui	*Nephritis*	708
Insipidi	*Asthma*	547
Nidorosi	*Ventriculi morbus*	583
Saporis varii	*Idem*	584
Tetri odoris	*Melancholia*	426
	Venenum	1576

S

Symptoma.	Morbus.	Art.
Saliva copiosa	*Lumbrici*	1548
Spumosa	*Diabetes*	703
Salivatio	*Febris continua*	61
	Phthisis	495
	Scorbutus	869
	Variolæ	132
Saltationes admirandæ	*Chorea Sancti Viti*	394
Sanguis sincerus per alvum	*Dysenteria*	631
	Hæmorrhoides	1260
Sapor oris ingratus, vel amarus	*Febris continua*	58
Tetrus vel putridus	*Empyema*	243

Sca-

Symptoma.	Morbus.	Art.
Scabies ferina & inveterata cum tuberculis mollibus vel indolentibus	*Lepra*	1191
Scotomia	*Apoplexia*	314
Screatus crudus & glutinosus filamentis nigris distinctus	*Asthma*	548
Scrobiculi cordis dolor	*Colica hysterica*	653
Inflatio	*Asthma*	547
Segnities	*Chlorosis*	1393
	Icterus	840
Segnities & torpor in infantibus	*Rachitis*	1553
Siccitas cutis	*Febris ardens*	65
	Icterus	840
Singultus	*Fungorum esus*	1603
	Hepatites	268
	Lumbrici	683
	Scorbutus	869
	Venenum	1576
Sitis intensa	*Febris ardens*	65.105
	Febris continua	58
	Diabetes	695
	Hydrops	801
	Venenum	1576
Somnolentia	*Morbilli*	123
	Variolæ	131
Sopor gravis	*Apoplexia*	315
	Coma, lethargus, carus	295.296.297
	Lumbrici	683
	Pestis	176
	Sudor anglicus	197
Spasmi	*Affectio hysterica*	396
	Epilepsia	375
	Febris	116

Symptoma.	Morbus.	Art.
Spirandi difficultas, vid. respiratio difficilis		
Spirituum depressio	*Febris maligna*	74
	Febris miliaris	1497
Spuma circa os	*Angina*	200.206
	Apoplexia	315
	Epilepsia	379
Sputum sanguinis vid. hæmoptoe	*Febris ardens*	66
	Peripneumonia	216
	Pleuritis	212
Stercoris per os ejectio	*Iliaca passio*	666
Sternutatio	*Morbilli*	123
Stertor insignis	*Apoplexia*	315
Stridor dentium. vid. dentium stridor.		
Stridor pectoris vid. pectoris stridor.		
Stomachi gravedo	*Hydrophobia*	445
Stranguria	*Vesicantium applicatio*	110
	Nephritis	713
	Arenæ vel sabulum	746
	Scorbutus	869
Stupor in genere	*Venenum*	1576
Stupor brachii aut pedis	*Apoplexia*	314
Cruris	*Nephritis*	708
Sudores	*Febris continua*	58.111
	Feb. intermittens	34
	Scorbutus	869
Colliquativi	*Phthisis*	499
Copiosi	*Colica biliosa*	649
Critici	*Febris*	91
Glutinosi	*Febris*	97
Morbifici	*Morbi soporosi*	294
Perpetui & copiosissimi	*Sudor anglicus*	194

Suffo-

Symptoma.	Morbus.	Art.
Tristitia	*Icterus*	843
Tuberculum acutum inflammatorium	*Carbunculus*	171
	Furunculus	1233
Durum, lividum vel nigricans	*Cancer*	1289
Tumor abdominis	*Ascites*	801
	Empyema	240
Acuminatus glandularum	*Phyma*	1239
Tumor albicans, frigidus, indolens	*Oedema*	1272
Aquosus capitis	*Hydrocephalus*	832
Pone aures	*Parotis*	1243
Carnosus magnus in dorso	*Natta*	1308
Corporis totius.	*Anasarca*	799
In digitorum extremis manuum vel pedum	*Paronychia*	1247.1248
Durus, indolens, mobilis, sine coloris mutatione	*Scrophula*	1277
Durus, livescens, indolens	*Scirrhus*	1275
Durus, lividus vel nigricans, punctorius	*Cancer*	1289
In ano varicosus	*Hæmorrhoides*	1259
Cum inflammatione & dolore pulsatorio	*Phlegmone*	1226
Inflammatorius in inguine vel sub axilla	*Bubo*	1241
Levis digito cedens & digito pressus foveä non relinquens	*Tumor flatulentus*	1298

Symptoma.	Morbus.	Art.
Tumor mollis ſine coloris mutatione plerumque pulſans	*Aneuriſma*	1255
Mollis & latus inter cranium & cutim	*Talpa*	1305
Mollis in juncturis	*Lupia*	1302
Oſſis vel ejuſdem protuberantia	*Spina ventoſa*	1286
In præcordiis	*Inflammatio ventric.*	258
In tendine doloris expers	*Ganglium*	1301
Varicoſus venarum ſpermaticarum	*Hernia varicoſa*	1270
Ex laxata venarum tunica	*Varix*	1257
Tuſſicula	*Febris ardens*	65
	Lumbrici	683
	Morbilli	123
	Affectio Hyſterica	396
Tuſſis	*Febris lenta*	69
	Pleuritis	212
	Scorbutus	869
	Tuſſis ſtomachalis	485
Cum dolore capitis	*Peripneumonia notha*	214
Humida diuturnior	*Aſthma*	554
	Phthiſis	491
Perpetuo moleſta	*Aſthma*	554
	Febris eruptiva	118
Immanis	*Hydrops*	821
Importuna & ſicca	*Hydrops pectoris*	836.837
Infantum ferina	*Tuſſis convulſiva*	1533
Sicca & moleſta	*Empyema*	240
	Lumbrici	1548
	Vomica pulmonis	543
Stomachalis	*Tuſſis*	485

F

Symptoma.	Morbus.	Art.
Ventriculi ægritudo summa	*Sudor anglicus*	197
Ventriculi Æstus	*Arthritis*	925
Cum dolore molesto & intensissimo	*Cardialgia*	600
Dolor gravativus	*Ventriculi morbus*	584
Inflatio	*Scorbutus*	869
Inflammatio	*Asthma*	547
	Scorbutus	869
Ventriculi mordicatio & dolor vehemens	*Venenum*	1576
Ventris dolor	*Scorbutus*	880
Ventris intumescentia	*Graviditas*	1420
	Uterus inflatus	1429
Æqualiter in omnem dimensionem	*Mola*	1426
Circa umbilicum minus prominens	*Hydrops peritonæi*	817
Tormina vid. tormina ventris	*Colica*	643
	Dysenteria	631
	Lumbrici	683
	Scorbutus	877. 880
In infantibus	*Dentitio*	1543
	Lumbrici	1548
Circa umbilicum	*Iliaca passio*	666
Infra umbilicum	*Secundina retenta*	1483
Ventris tensio	*Scorbutus*	869
Ventris tumor	*Ascites*	809
	Gravidatio	1420
	Hydrops ovarii	1436
	Mola	1426
	Tympanites	827
	Uterus inflatus	1429
In infantibus	*Rachitis*	1553

Ven-

Symptoma.	Morbus.	Art.
Ventris tumor durus cum corporis extenuatione	*Atrophia infantum*	1530
Verrucæ circa anum	*Hæmorrhoides*	1248
	Lues venerea	961
Vertigo	*Apoplexia*	314
	Peripneumonia notha	214
	Venenum	1576
Vesiculæ ambustorum similes	*Variolæ*	135
Aqueæ		140
Miliares		143
Serosæ subflavæ	*Febris miliaris*	1497
Vibices	*Febris petechialis*	79
Vigiliæ pertinaces	*Febris continua*	58.113
	Febris maligna	74
	Febris eruptiva	118
	Hydrophobia	445
	Mania	438
	Morbus solitarius	289
	Peripneumonia notha	210
	Pestis	179
Virium prostratio	*Icterus*	840
Subitanea	*Febris maligna*	174
	Febris petechialis	82
	Pestis	79
	Sudor Anglicus	194
	Venenum	1576
Visus abolitio	*Cataracta*	1054
	Gutta serena	1088
Obfuscatio	*Venenum*	1576
	Opium	1596
Visus hebetudo. vid. hebetudo visus		
Ulcus palati. vid. palati ulcus		

Uri-

Uri-

Symptoma.	Morbus	Art.
Urina pinguis	*Diabetes*	965
	Febris ardens	784
	Febris colliquativa	784
	Febris hectica	784
	Ulcus renum	784
	Ulcus renum vel vesicæ	718.720
Purulenta	*Empyema*	787
	Fluor albus	787
	Gonorrhœa	787
	Pleuritis & Peripneumonia	787
	Arthritis	780
Rubicunda	*Febris continua*	58.97
	Nephritis	708
	Peripneumonia notha	214
	Scorbutus	780
	Variolæ	137
Urinæ ardor	*Colica biliosa*	646
	Dysuria	763
	Lues venerea	961
	Renum inflammatio	713
Urinæ subita mutatio a turbida & crassa in tenuem & pallidam	*Phrenitis*	246
Urinæ stillicidium	*Stranguria*	761
Suppressio	*Colica biliosa*	646
	Ischuria	752.&c.
	Nephritis	713
	Venenum	1576
In Urina carunculæ & filamenta	*Ulcus ren. vel vesicæ*	718
Cremor innatans	*Affectio hysterica*	784
	Phthisis	784

In

Symptoma.	Morbus.	Art.
In Urina materia crassa vel mucilaginosa	*Dysuria*	763
Bullæ & spuma	*Mania*	784
Sedimentum crassius farinæ simile	*Morbus diuturnus*	786
Sedimentum lateritii coloris	*Febris intermittens*	37
Vultus livor	*Angina*	200
	Hydrops	809
Rubor insignis	*Febris ardens*	66
	Febris scarlatina	120
	Peripneumonia	216
In Utero ponderis sensus instar lapidis	*Mola*	1426

INDEX MORBORUM.

Ma-

M

N

O

P

Syn-

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

Concediamo Licenza a *Lorenzo Basegio* Stampatore di Venezia di poter ristampare il Libro intitolato: *Synopsis Universæ Medicinæ Practicæ, sive doctissimorum virorum de morbis, eorumque causis, & remediis judicia, &c. Authore J. Allen*; in due tomi già da lui medesimo stampato nell' anno 1742. osservando gli ordini soliti in materia di Stampe, e presentando le Copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 14. Marzo 1748.

(Daniel Bragadin Cav. Pr. Rif.

(Barbon Morosini Cav. Pr. Rif.

(

Registrato in Libro a Carte 22. al Num. 170.

Michiel Angelo Marini Seg.

Licenziato dal Magist. Eccell. contro la Bestemmia.

Francesco Gadaldini Seg.